

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TOM HOLT

OLİMPİYAT

ÇEVİRİ CUMHUR ORANCI

OLİMPİYAT TOM HOLT

TARİH
 içinde
ROMAN
 içinde
TARİH

LİTERATÜR
TARİHSEL
ROMANLAR
DİZİSİ

TOM HOLT

Olimpiyat

ÇEVİREN

CUMHUR ORANCI

OLİMPİYAT

Tom Holt

Kitabın Özgün Adı:
Olympiad

Çeviren
Cumhur Orancı

Yayın Yönetmeni
Abdullah Yılmaz

Yayına Hazırlayan
Gökçe Çiçek Çetin

Dizi Tasarımı
Yetkin Başarır

Baskı Öncesi Hazırlık
Emel Atik

Birinci Basım, Ağustos 2004

Baskı ve Cilt:
Mart Matbaacılık
Tel: (0212) 321 23 00

ISBN: 975-04-0258-8

© Copyright Tom Holt 2000

© Copyright 2004, Literatür: Yayıncılık

Bu kitabın yayın hakları Literatür: Yayıncılık, Dağıtım,
Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Kitabın tamamı veya bir bölümü hiçbir biçimde
çoğaltılamaz, dağıtılamaz, yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

LİTERATÜR

Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak, Dünya Han, No: 18-20 Kat: 5 Beyoğlu 34433 İstanbul
T 0(212) 292 4120
F 0(212) 245 5987
E literatur@literatur.com.tr
www.literatur.com.tr

Tarihten geriye kalanlarla idare etmeye eli mabkûm

Natali'ye;

ve yiğitlik türkûleri çağırın Calle için.

TOM HOLT

1961 yılında doğan Tom Holt erken yaşlarda yazmaya başladı (ilk kitabı henüz on üç yaşındayken basılan *Poems by Tom Holt*'tur). Daha çocukken Antik Yunan'a ve mitolojiye merak sardı ve Oxford'da Yunan Tarihi okudu. Ardından yedi yıl gibi uzun bir süre avukatlık yaptı. Şimdi sadece yazıyor. Fantastik türde verdiği eserlerin yanı sıra, üç tarihsel romanı vardır: *The Walled Orchard*, *Alexander at the World's End* ve *Olympiad*. Dördüncü tarihsel romanı *Vikings* bu yıl içinde çıkacaktır. Evli ve bir kız babası olan Tom Holt Somerset'te, Chard'da yaşıyor.

“İnsan ölür, davar ölür; geriye bir tek yiğitlik kalır.”

VİKİNG ATASÖZÜ

“Buldular orda Akhilleus’u,
çalgısını çalıyor inceden inceden,
gönlünü eğlendiriyordu.
Güzel işlenmiş bir çalgıydı bu,
üstünde köprüsü gümüştendi,
Eetion ilini yıktığı gün almıştı kendine,
eğlendiriyordu onunla gönlünü
yiğitlik türküleri söyleye söyleye.”

İLYADA, DOKUZUNCU BÖLÜM

Akhilleus dedi ki:
“Ballandırma bana ölümü, şanslı Odysseus,
bütün geçmiş göçmüş ölümlere kral olacağıma
el kapısında kulluk edeydim keşke,
varlıksız, yoksul bir çiftçinin yanında ırgat olaydım.”

ODYSSEIA, ON BİRİNCİ BÖLÜM

“Satılık pislikler yüzünden tarihi bilmek zordur.”

THE GREAT SHARK HUNT, HUNTER S. THOMPSON

Tarih Üstüne

(Ya da “Herkesin Tarihi Kendine” Üstüne)

Önsöz

limpiyat tarihi, bildiğimiz kadarıyla M.Ö. 776'da, Yunan kenti Elis yakınlarında, haklarında hemen hemen hiçbir şey bilmediğimiz birtakım adamların üst üste yığılı taş öbekleri arasında koşuşturup durduğu bir sırada başladı.

Nereye bakarsanız bakın her yerde hep bir tarih göreceksiniz: Hayatımız gün, ay ve yıl isimleriyle doludur. [İngilizce'de] kullandığımız gün isimlerini İskandinav tanrılarının almışız; ay isimlerimiz ise Romalı; formülün üçüncü kısmı da, Jesus Bar-Joseph adındaki adamın Roma vilayeti Yahudiye'nin Beytlehem kasabasında doğduğu günden bu yana aradan kaç yıl geçtiğini söylüyor. Onun doğum tarihini iyi bilmemizin nedeni Romalıların tarihler ve rakamlar konusunda iyi olmaları; düzenli aralıklarla nüfus sayımı yapmaları ve Roma'nın kuruluş tarihini (bizim tahminimizce M.Ö. 753'te) temel alan bir kronoloji sistemi kullanmaları. Şehirlerinin ne zaman kurulduğu kendilerine sorulduğunda Romalılar bu soruyu Olimpiyat bağlamında yanıtlarlardı. Bu da Elis yakınlarındaki Olimpia'da her dört yılda bir geleneksel olarak düzenlenen atletizm karşılaşmalarıydı ve Yunanlar bu karşılaşmaları kendi kronolojilerinin temeli yapmışlardı.

Yani, geriye doğru sararsak (bir bayrak yarışı filminin sondan başa doğru gösterilmesi gibi), o senenin hangi sene olduğunu biliyoruz; çünkü, Hıristiyan Kilisesi, kayıtlarını Romalıların kayıt tutma tekniğiyle tutmuş, Romalılar da kendi kronolojilerini Yunan geleneğiyle uyumlu bir hale getirmişler, bunun da Temmuz ya da Ağustos ayındaki bir günde (yaz mevsiminde gece ile gündüzün eşit olduğu günden sonraki ikinci veya üçüncü dolunayda) dinî vecibe olarak yerine getirilen, birtakım adamların iki taş arasında 192 metre koşmaları olduğu ve bu koşunun da İlk Olimpiyat'ın tek oyunu olduğu varsayılıyor ve bu da Elislilerin hatırladıklarının arasında önem derecesi bakımından ilk sıraya oturan bir olay olarak kabul görüyor. Dört yıl sonra bu müsabaka tekrarlanıyor ve insanlık zaman içerisindeki yerini bilimsel yöntemlerle hesaplayacak kadar gelişene dek de dörder yıllık fasıllarla müsabakalar tekrar ediliyor.

O ilk oyunlar hakkında bildiğimiz tek şey (aslında “bildiğimiz” kelimesini siz “inandığımız” olarak okuyun) Corobus adında bir adamın koşu yarışını kazandığıdır. Tabii, o zamanlar, ne Olimpiyatlara Olimpiyat deniliyor ne de oyunların yapıldığı yere Olimpia deniliyordu. Daha sonraları, oyunlar Eski Yunan'da yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmaya başladığında, oyunlara yeni yarışmalar eklendi, oyunların yapıldığı alana büyük ve güzel binalar inşa edildi, müsabakalar yapılırken bütün savaşlar durduruldu ve Yunan dünyasının dört bir yanından insanlar oyunları izlemeye geldiler; ta ki Roma'nın Hıristiyan imparatoru oyunları kendi zevkine göre fazlasıyla putperest bulana kadar; yani 1148 yıl boyunca izlemeye devam ettiler. O günlerde yazılı kayıtlar yoktu (Eski Yunan'da yazı büyük olasılıkla M.Ö. 750-M.Ö. 650 yılları arasındaki bir zamanda kullanılmaya başlandı; Yunanlar bu sanatın Fenikelilerden öğrenildiğine ve-

ya Palamedes adında bir adam tarafından icat edildiğine ve ya her ikisine birden inanıyorlar ya da her ikisine de inanmıyorlar). Bu çağ bizim bildiğimiz filozofların, drama yazarlarının, heykeltıraşların ve siyasetçilerin Antik Yunan'ı değil; M.Ö. sekizinci yüzyıldı, Yunanistan hâlâ Miken denilen, uygarlığın tam anlamıyla yıkımının ardından gelen Karanlık Çağlar'daydı (onların buna ne isim verdiğini ise kimse tahmin edemiyor); Mısır ve Ortadoğu'nun büyük krallıklarının karmaşık idarî sistemleriyle ve asırlar boyunca meydana gelen tarihi olayların kaydedildiği muntazaman tutulmuş devlet arşivleriyle mukayese edildiğinde maddesel olarak zayıftı ve ne olursa olsun ilkeldi.

Ama büyük krallıklar da fethedilecek veya yok edilecek ya da asimile edilecek, arşivler on dokuzuncu yüzyıla kadar toprak altında gömülü kalacak ve derken bir gün antika meraklıları bunları toprak altından kazıp çıkaracak, okumaya çalışacak ve tesadüfî bir şekilde, Olimpiyat Oyunları yeniden canlanacaktı. O kayıtlar tarihî eser olarak bir işe yaramadılar, gelecekte kullanılmak üzere işlem gördüler. Tarih iki taş öbeği arasında koşan Coroebus'un hafızasına güvenmek durumundaydı.

(İngilizce'de tarih anlamına gelen "history" kelimesi şüphesiz farklı dillerde farklı anlamlara geliyor. Yunanca'da "historia" bir soru anlamına geliyor. Niteliklerini kaybettirecek derecede baştan savma bir konuşma kılavuzuyla buna bugün bizim kullandığımız anlamı veren de Romalılar oldu. Fransızca'da, "histoire" hikâye anlamına geliyor; konuşma dilinde ise, palavra sıkıyor anlamına geliyor. Almanların ise Romalılara özgü bu tür çift anlamlı laflarla tipik bir bağları yok; onların tarih anlamına gelen kelimesi "Geschichte", "yankı kelime" demektir ve bu kelime bende hep, bilim insanlarının tozlu el yazmalarının üstlerindeki tozlar yüzün-

den hapşırmalarından kaynaklanan bir kelime olduğu kanısı uyandırmıştır.)

Güzel bir tarihsel örneğe de Olimpiyat ateşi olacak; sürekli canlı tutulan bu ateş, Olimpiyat meşalesiyle dünyayı dolaşır ve 2750 yıl önce ilk yakıldığı günden başlayarak durmaksızın yarınlara taşınacaktı. Eğer oyunlara on beş yüzyıllık bir ara verilmemiş olsaydı ve eğer ateşle meşale Victoria dönemi gösterişçiliğine cuk oturmasaydı, ilk modern Olimpiyat 1896 yılında düzenlenmeseydi, örneğe çok daha güzel olacaktı.

O ilk koşu yarışının neden böylesine acayip bir şekilde hafızalardan silinmediği konusunda hiçbir bilgimiz yok. Yunanlar M.Ö. 776 yılından çok daha eski zamanlarda da bu yarışları yapıyorlardı, bu yarışlar geleneksel olarak önemli adamların cenaze törenlerinin bir parçası olarak yapılıyordu; bunlara koşunun dışında uzun atlama, boks, güreş, nesne fırlatma ve araba yarışları da dahildi. Ayrıca oyunlarda yiğitlik göstermek, onlar için savaşlarda yiğitlik göstermek kadar önemliydi. Ya koşu yarışını Coroebus denilen adamın (bu adam artık her kimse) kazanması ve Coroebus'un zaferinin hafızalara kazınması nedeniyle ya da koşu yarışının çok eskilerden beri unutulagelen bir başka önemli olaya işaret etmesi nedeniyle ya da bu koşu yarışının çok heyecan verici bir şey olması ve herkesin bu yarıştan büyük bir zevk alması nedeniyle, yani bizim asla bilemeyeceğimiz bir nedenden dolayı, yarışların yeni baştan tekrarlanmasına karar verdiler.

İşte bu yüzden de, bunun dışında ne var ne yoksa, birazcığının olasılıkla doğru olduğunu, bazı bölümlerinin olasılık-

la doğru ve de büyük bir çoğunluğunun belki de doğru olduğunu sansak da, hepsi saf kurgudur.

Kesin kanıt olmadan hiçbir şeyi kabul etmeyen kuşkucu bilim insanları size ilk Olimpiyat koşu yarışının Elisli Corobus tarafından kazanıldığını söyleyeceklerdir. Dayandıkları kaynak ise ilk oyunlardan dokuz yüz yıl sonra Pausanias adında biri tarafından yazılan bir talimatnamedir. Pausanias güvenilir bir tanıktır çünkü bir sürü kitap arasında sağlam kalan tek kitap onunkidir; tam da en iyisi olmasa bile, bu kitap itimada şayanlık açısından bir kriter oluşturmaktadır. Antik el yazmaları varlıklarını farklı yollarla korudular; bazıları profesyonel yazmanlar tarafından kopyalandı durdu, bunları sonra da rahipler kopyaladılar, kopyalar eskiyip, ufanıp kırılmaya başladığında yenileri yapıldı durdu... İşte antik bir metnin ilk el yazmasının Ortaçağ'dan kalmasının nedeni de budur. Bazı metinlerin sunumu birden fazla nüshayla yapılmıştı (süreklilik arz eden bir şekilde, her biri bir ötekenden birazcık farklı olarak); bazıları da sadece kesilip biçilip başka kitapların ciltlenilmesinde kullanıldığı için günümüze kadar gelebildi. Orijinal papirüslerin çok azı bulundu, bulunanların çoğu da Mısır'daydı; bulunan bu metinlerin büyük bir kısmında *İlyada*'nın bölümlerinden insanların birbirlerine yazdıkları özel mektuplara ve alışveriş listelerine kadar çok geniş bir yelpazede bilgiler mevcuttu. Bunların arasında arada bir hangi tarihte ne olduğuna ilişkin listeler, yani gerçek vakayinameleri bulduk; ama Yunan devletinin farklı bir takvimi olduğundan, bu takvimlerdeki ayların adları ve süreleri farklı olduğundan ve yılın ne zaman başlayıp ne zaman bittiğini kendilerine göre kararlaştırmış olduklarından, bunlar bile pek öyle zannedildikleri üzere taş gibi sağlam kayıtlar değildiler. İşte ciddi ciddi adamlar çağlar boyunca oturup bu kırıntıları ve parçacıkları, yani bir küpün

ağzına karalanmış bir isimden toplananları, bir heykelin kaidesindeki kitabeden toplananları bir araya getirerek tarih dediğimiz şeyi inşa ettiler. Bunlar arasında çok az bir kısmı, bir iddianın ispatlanmasını zaruri kılan mahkeme salonu gibi yerlerde kanıt olarak sunulacaktı ve her on ya da falanca yılda bulunan bir papirüs müsveddesi veya üstünde bir şeyler yazılı kırık bir çömlek parçası kuramları çürütecek, yap-boz oyununun parçalarını darmadağın edecek ve geleceğin tarihçileri tarafından tekrar ele alınmak üzere bir köşeye konulacaklardı.

Pausanians, Kral Leon diye birinden hiç bahsetmedi, Cleander ve Cratus adındaki iki erkek kardeşten de hiç bahsetmedi, hatta bunların kız kardeşinden ve dayılarından da bahsetmedi ve hatta Aigina'yı cebren yöneten Korinth Hanedanlığı'ndan da bahsetmedi; bunların hepsi *sabici* kurgulardır ve kurgu olduklarından da kuşku yoktur. M.Ö. sekizinci yüzyılda insanların nasıl yaşadığına ve düşündüğüne dair edebiyattan ve arkeolojiden alınmış belli ölçüde kanıt bulunuyor: Maddesel yoksullukları, duygularının kaynakları olarak dış güçlerin etkilerini görmeleri, evlerinin ve kılıçlarının şekilleri ve ne yiyip içtikleri, ayaklarına neler giydikleri gibi konular bunlar arasında sayılabilir. Bu arada ciddi sayıda edebi kanıtın kesinlikle var olmadığını biliyoruz; Olimpiyat Oyunları'nın Herkül tarafından bulunduğunu anlatan eski zaman hikâyesi de işte bunlardan biridir.

Olayın üzücü tarafı ise Coroebus'un yaşayıp yaşamadığına dair, ilk Olimpiyat'ın M.Ö. 776'da yapılıp yapılmadığına dair ya da gerçekten de yapılıp yapılmadığına dair elimizde hiçbir kanıtın bulunmaması; kanıt yerine elimizdeki tek şeyin, nereye gittiğini bilmeyen ve gittikleri yere çok acele bir

şekilde varmak gibi bir dertleri de olmayan adamların tesadüfen icat ettiği bayrak yarışına dair yarım yamalak hatıraların kayıtlı olduğu ufak tefek parçalar olmasıdır. Bu da sahip olduğumuz tarih bilgisine göre değişen bir şeydir ve tarih denilen şey de, kim olduğumuz ve buraya nereden geldiğimiz sorusuna nasıl yanıt verdiğimizimize bağlıdır.

Şayet Coroebus yaşamamış olsaydı, şüphesiz, onu icat etmek zorunda kalacaktık. Ben de bunu yaptım.

Tom Holt
(?) 6 Şubat, 1999

Bir

ok, hayır, tamamen yanlış” dedi misafir başını sallayarak. “Şunu ver de, tekrar göstereyim bak.” Misafirin elinden balmumu kaplı tahtayı aldı, üzerindeki işaretleri eliyle sildi ve ince uçlu sopayı eline aldı. “İşte böyle” dedi. “Bak, gördün mü? Bu ilk kısmı; eh, zaten bu da ok başı gibi ya da insan dirseği gibi. Ayrıca diğer kısmı da doğrudan aşağıya inen bir çizgi, işte böyle.” Sopanın ucunu ustaca kullanarak, balmumunun üzerinde saban izi gibi bir iz yaptı. “Şimdi, yine dene.”

“Pekâlâ” diye yanıtladı misafir sabır dolu bir sesle. “Ama yüreğimden bir ses bana, bu işin anlamını kavrayamayacağımı söylüyor.”

Misafir suratını astı. “Karmakarışık yüreğini değil de, biraz beni dinlersen, zannederim bir yere varabiliriz. Haydi. Bir kere daha deneyelim.”

Tabii yaşlı adam sopayı tamamen yanlış tutuyordu; ama misafiri, adamın zaten fazla olmayan sabrını ve şevkini yitiyeceği endişesiyle, bu yanlışın üzerinde durmayacak kadar sağduyuluydu. Sonunda yaptı, fena da değildi. En azından ne olduğu belli oluyordu. Tabii baktığınız şeyin ne olduğunu biliyorsanız. Ya da az buçuk biliyorsanız.

“Mükemmel” dedi misafir. “Gördün mü, konsantre olursan kolaycacık oluyor.”

Yaşlı adam oturup balmumlu tahtaya ve çizgilere baktı, bu arada adamın ailesi ve ev ahalisi nefesleri kesilmiş bir halde durmuş ona bakıyordu (kapının yanında, gölgelikte kalan kısımda, annesine yabancı adamın malum burnu üzerine gözlemlerini aktaran küçük bir oğlan çocuğu haricinde). “Yani sen şimdi bana diyorsun ki” dedi yaşlı adam bir süre sonra, “sizin memlekette şu karman çorman çizgilere bakan, bakar bakmaz onun ne anlama geldiğini söyleyecek, öyle mi?”

“Şüphesiz” diye yanıtladı misafir. “Eh, herkes değil tabii ki. Ama bir sürü insan. Tabii yine de bu bir sürü insan arasında kaymak tabakasından olanlar.”

Yaşlı adam başını saldı. “Fevkalade” dedi sanki kendisine konuşan bir tavuk gösterilmiş gibi. “İnsanlar o çizgilere bakıp anlamının *aaa* olduğunu biliyorlar.” Gülümsedi. “Peki ama *aaa* ne demek?” diye de ekledi.

Misafirin kaşları çatıldı. “İzah ettim ya” dedi. “Her bir harf –yani senin çizgi dediğin şey– farklı bir ses anlamına geliyor. Bunları yan yana koy, ortaya bir kelimenin şesi çıkıyor. Örneğin...” İnce uçlu sopayı alıp başparmağıyla ilk iki parmağı arasında tuttu ve hemen hızla birkaç çizgi daha çizdi. “İşte” dedi. “Bu senin ismin. Bak: *Pe, a, le, a, me, eğ, de*, sonra yine *eğ* ve *se...*”

“Nedir o mırıldandığın şey?” diye sordu ev sahibi kuşkuyla bir ifadeyle. “Büyü falan değil, değil mi?”

“Bunlar harflerin isimleri. Yani, çizgilerin.”

“Bir de *isimleri* mi var?” dedi yaşlı adam kıkırdayarak. “Valla sizin gibi ayrıntılara önem veren insanlara bayılıyorum.”

Misafir içini çekti. “Peki” dedi. “*Pa, le, me, des*. Palamedes. İşte senin ismin.”

Yaşlı adam ayağa kalktı. “O çizgiler benim ismimi mi gösteriyor?” dedi. “Gerçekten mi?”

“Gerçekten.”

“Ve şimdi o odun parçasını alıp eve götürsen ve bir başkasına versen, o başkası tahtaya baktığında benim ismimi bilecek mi?”

Misafir evet anlamında başını salladı. “Benim Sur’daki bütün komşularım bunu okumayı biliyor” dedi.

Yaşlı adam sırtını duvara yasladı ve gözlerini kırıştırdı. “Şey” dedi, “büyük bir olay, değil mi? Peki şayet o odun parçasını korunaklı bir yerde saklarsan, diyelim ki, bir kutu içerisinde ya da duvardaki bir rafta, ben öldükten sonra bile ismimi söylemeye devam edecek mi? Yani, ismimi ilelebet söyleyecek mi?”

Misafir gülümsedi. “Eh, aslında ilelebet olmayabilir. Doğrusunu söylemek gerekirse, balmumunun bozulup ufalanması ne kadar sürer bilmiyorum. Ama diyelim ki bozuldu, o zaman oğlum bunları yeni bir tabletin üstüne kopyalar, sonra da onun oğlu aynı şeyi yapar, oğlumun oğlunun oğlu da bunu tekrarlar... Derken senin ismin çok uzun bir süre yaşayabilir. Kim bilir, belki de ilelebet yaşar.”

“Yani ismimi yaşatmayı hak edecek hiçbir şey yapmadan da mı? Yani bir iki çizik atmak yetiyor mu?”

“Tabii yetiyor.”

Yaşlı adam kaşlarını çatı. “Biliyorsun” dedi, “yüreğimden gelen bir ses bunun doğru olmadığını söylüyor. Yani, diyelim ki, doğru söylüyorsun. Diyelim ki, benim ismim, başkalarının isimleri unutulsa bile çok uzun bir zaman sonra tekrar hatırlanacak; yani benden daha iyi adamların, büyük işler yapmış adamların, kahramanların isimleri unutulduktan sonra bile hatırlanacak. Peki o zaman ismimin hatırlanmasının ne anlamı kalacak?”

“Ne demek istediğini anlıyorum” dedi misafir kibarca. “Ama onların da isimlerini yazabiliriz.”

“Evet; ama o zaman da aradaki farkı kim anlayabilecek? Yani, gerçek kahramanlarla ve isimleri bir şekilde tesadüfen balmumuna çiziktirilmiş insanlar arasındaki farkı? Eğer böyle bir şey mümkünse, o zaman büyük bir kahraman ya da bilge bir kral ya da onun gibi bir şey olmanın ne anlamı kazanıyor?” Onaylamayan bir ifadeyle başını salladı. “Kusura bakma” dedi, “ama *bilgelik* yok ki bunun içinde.”

“Biz Fenike’de bunu yüzyıllardan beri yapıyoruz” dedi misafir kibar bir şekilde. “Ve hiçbir zararını da görmedik.”

Yaşlı adam pek etkilenmemişti. “Olabilir” dedi. “Ama biz burada bu tür şeylere farklı bakıyoruz. Ve ayrıca” diye sürdürdü sözlerini, “sen nereden biliyorsun?”

“Kusura bakma, anlayamadım?”

“Nereden biliyorsun” dedi yaşlı adam, “o çiziklerin yüzlerce yıl kalacağını? Hiç kimse o kadar eskileri hatırlayamaz.”

“Ah” dedi misafir, gülümseyerek. “Ama biz bunu yazıdan anlıyoruz. Buna verdiğimiz isim de...” Misafir, Fenike dilinde yaşlı adamın bilmediği bir kelime söyledi. “Bunun anlamı, yıl içinde meydana gelen önemli olayları yazarız ve bu yazdıklarımız gelecek yıllarda...”

“Peki ama bunların doğruyu söylediğini nereden bileceksin?”

Fenikeli, Palamedes’in evine ilk kez gelmiyordu; daha önce de burada defalarca kalmıştı. Yunanistan’a ilk kez, babasının sağlığında gelmiş, Kıbrıs ve Girit üzerinden geçen eski yolu kullanmışlar ve babası onu Palamedes’in babasıyla otuz yıl kadar önce tanıştırmıştı. Yaklaşık beş yıllık aralık-

larla aynı yolu kullanarak Yunanistan'a gidiyordu; ama şimdi üçüncü kez ta kuzeydeki Elis'e gitme zahmetine katlanıyordu. Genelde edinmek istediği her şeyi Kalkhis'te veya Sparta'da edinebilirdi. Bu yıl, aslında, deri almak istemişti; iyi kalite, tabaklanmamış öküz postundan yapılma deri alıp Saydalılara satacak, Saydalılar da bunları Asurlulara, yani Kainatın Efendileri'ne satacaklardı, onlar da bunlardan kalan yapacaklardı. Ama maalesef böyle düşünen tek tüccar kendisi değildi, bu nedenle de istediklerini edinebilmesi için epey uzun bir mesafe katetmesi gerekmişti. Ayrıca, Elis'ten daha da öteye gitmek için mantıklı bir neden olmadığından da emindi.

Elis ilk gördüğünden bu yana birazcık değişmişti, tabii ki. İlk olarak, biraz daha büyükçeydi; ister beğenin ister beğenmeyin o sırada dünyada eskisinden çok daha fazla Yunan vardı ve nüfus artışındaki hız hiç de yavaşlayacakmış gibi gözüküyordu. Tanrıların Yunanları neden böyle depolayıp durduğuna dair hiçbir fikri yoktu. Bir işlerine yarıyor olmalıydı, belki şimdi ya da gelecekte bir şekilde onları kullanacaklardı; ama her zamanki gibi tanrıların planlarını fanilerle paylaşmak gibi bir dertleri de yoktu.

Sayıcı artışlarının bir neticesi olarak, Elis'in surları, aynı ağzına kadar dolmuş testi gibi dolup taşmaya başlamıştı. Eski surların dış kısımlarının her tarafı evlerle doluydu; bunlar genelde Yunan tarzı açık teraslı, düz damlı, tek gözlü evlerdi ama aralarında az da olsa iki katlı olanları vardı. Tüm bu evlerin ön cepheleri kılı kırk yararcasına kesilmiş taşlardan dikkatlice örülmüş sur duvarlarına bakıyordu. Kentin içinde doğru düzgün, yeni binalar, yanan veya yıkılan eski binaların yerinde boy verirken, diğerleri de ağaç yarığından akan özsu gibi daha eski binalardaki çatlaklardan sızmış gibiydiler. Etrafın yapılanmasına dair bir düzenleme ya da

planlama izi yoktu; tam tersine sanki dev bir çocuk etrafa kavanoz dolusu ev döküp ortalığı temizlemeden tabanları yağlayıp kaçmış gibiydi. Bu karmaşadan kendini kurtaran bir tek, eski büyük yerlerdi. Sayfiye evleri şehirlerde karaya oturmuştu, sel sularının sürüklediği birikintilerden oluşan adacıkları andırıyorlardı; kemer şeklindeki sazlı damları ve kavisli arka kısımları komşu evlerin damlarının saçaklarıyla aynı seviyede olacak şekilde mağrur bir edayla duruyorlardı. Arka bahçe sadece birkaçında kalmıştı. Arka bahçelerin üzerine bina inşa edilmesine ilişkin birtakım hurafeler vardı; çünkü bu arka bahçeler aslında sosyal sözleşmenin bir parçası olarak, savaşın ön cephesinde ustaca dövüşüp karşılığında her şeyin en iyisine hak kazanmış soylular gibi, ev sahibinin atalarının hatırasını yaşatan yerlerdi. Sayılar artıp arsa da insanın sahip olduğu bir şeye dönüştükçe (yani tam tersi olmadığından) eski gelenekleri korumak da artık iyice zorlaşmaya başlamıştı; yoksa, bırakın sıradan insanların orada oturmalarına izin vermeyi, soylular sınıfından önemli bir adamın bile sülalenin namusu üstüne bir tahıl ambarı veya bir kenef yapmadan önce iyice bir düşünmesi gerekecekti.

Zaten genelde, eski yöntemlere hâlâ en iyi yöntem gözüyle bakılıyordu; çünkü aslında bunlar gerçekten de en iyi yöntemlerdi ve hiç kimse zahmetli düzenlemelere gitmeyi becerememişti. İnsanlar hâlâ şehirde yaşıyorlardı; çünkü surların ardında ya da en azından surların gölgesinde kendilerini emniyette hissediyorlardı ve her sabah tarlalarına gitmeye devam ediyorlar ve akşama kadar çalışıp akşam saatlerinde yorgun argın evlerine dönüyorlardı. Zaman zaman cesur birileri çıkıp açık alanda kendisine bir yer yapıyor, o güne değin el değmemiş toprağı bir şeyler yetiştirmek amacıyla eşeliyordu; ama bu aslında bir umarsızlıktı çünkü ya talih-sizlikler ya da saçmalıklar yüzünden insanların kendilerine

ait toprakları yoktu. Eğer haydutlara ya da aylara yem olamazlarsa, bu sefer de kötü havalar peşlerini bırakmıyordu ve adamların tek gözlü dandik evleri yavaş yavaş yerle bir oluyor, geriye bir iz ve doğru düşünen insanların hepsine bir uyarı olarak kalıyordu. Bütün Yunanların, en azından kendi tahminlerince, doğru düşünen kişiler olduğu kesindi.

Bir bütün olarak ele alındığında, Yunanları seviyordu; ama onun sevdiği Yunanlar hasat kötü gittiğinde veya hasat masat olmadığında korsancılık işlerine bulaşan adalılarla arası iyi olmayan anakaralı Yunanlardı; aslında, Yunanlar her zaman onun en gözde barbar halkıydı. Yunanların tuhaf, biraz da muazzam sözcükleri ve tatlı tatlı dengelenmiş tüm-celeriyle soluk almaksızın konuştukları lisanlarına hayrandı (eğer söyleyebilecek bir şey bulabilirlerse, diye düşünürdü sık sık, söylemek için kullanabilecekleri çok güzel bir dilleri var). Yunanların misafirperverliğe salakça merakını, üç beş parça boktan şey edindik diye kasılmalarını, kendilerini genel olarak acayip şekilde ifade etme şekillerini seviyordu. Yunanların kendi uydurdukları saçma sapan fikirlerini ve gözlemlerini “tanrılara” atfettirme alışkanlıklarına bayılıyordu: Ama bunlar belli bir tanrıya atfedilmiyordu; çünkü Yunanlar sezgi anlarını ve sezgilerini hangi tanrıya atfedeceklerini bilmediklerini kabul edecek kadar gerçekçiydiler, ayrıca yüksek sesle “o ya da bu tanrı” diyerek kâfirce nezaket-siz gözükmemeye konusunda temkinliyidiler. Onun fikrine göre, bunların arasında en iyisi, yaşadıkları duygu ve düşüncelerin kendilerinin bir parçası olduğuna değil, sağı solu belli olmayan, sorumsuz tanrıların müdahale eylemi olduğuna inanmalarıydı; çünkü sizi bıçakla tehdit ettikten iki dakika sonra kızgınlığı geçip, yüzünde gülümsemeyle bir an için *öfkenin* yüreğini çaldığını ama şimdi iyi olduğunu, *öfkenin* şimdi çekip gittiğini bir Yunan’dan başka kim söyleyebilir-

di? Ayrıca, herkesin ortasında “sevgili yürekleriyle”, sanki kendi iç organlarından biriyle ciddi ciddi konuşuyormuşçasına, yüksek sesle tartışmak gibi komik bir alışkanlıkları vardı. İlk zamanlar bunu, yabancı kerizler için yaptıkları bir pandomim falan zannediyordu ama yanılmıştı; çünkü onları uzaktan, kendisinin orada olduğunu bilmedikleri bir sırada izlemiş ve Yunanların bunu hakikaten yaptıklarını görmüştü. Çok deliceydi. Ama, en azından anakara üstünde, iyi bir delilik türüydü bu.

Ticaret ise, bambaşka bir şeydi; çekiciydi ama sonuçta koşuşturmaktan gına gelmiş bir işadama için sıkıcı bir ritüeldi. Ama bu ritüel, başka ülkelerde karşısına çıkan, işleri ustaca yöntemlerle ev sahibi leyhine çeviren abartılı ticaret uygulamalarından değildi. Ancak Yunanlar... Şey, onlar şu ticaret denilen şeyin ne olduğunu bir türlü anlayamadıklarını söylerlerdi. Kafalarına ya da sevgili yüreklerine giren tek şey, hediye alıp verme işiydi. İşte bu yüzden, bir Yunan’ı ziyaret ettiğinde söyleyeceklerine kendisini hazırlamıştı:

“Sana bir hediye getirdim” dedi misafir.

“Çok güzel” diye yanıtladı Palamedes. “Bakalım şuna, o zaman.”

“Buyurun işte.” Misafir çantasına uzandı ve küçük bir ayna çıkardı; iyice cilâlanmış bir bronzdu, arkasındaki fildişi, zevkli bir şekilde tanrıça oymasıyla süslenmişti. Gerçekten de oldukça güzeldi ve Sur’daki pazardan birkaç saf bakır külçe karşılığında bunlardan istediği kadar alabilirdi.

“Çok hoş” dedi Palamedes, aşırı bir sevinç gösterisinde bulunmadan. “Ancak üzgünüm ama benim zaten aynam var.”

Misafirin yüzündeki gülümseme dondu. “Evet” dedi, “ama takas edebilirsin... Onu bir başkasına hediye olarak ve-

rebilirsin. O verdiğin kişi de sana hiç edinmediğin ve kullanabileceğin bir şey hediye edebilir.”

Palamedes omuz silkti. “şu anda benim işime yarayacak tek şey adamakıllı temiz sarı bronzdan beş karışlık çubuklar olabilir” dedi. “Yeni saban demirleri yapmam gerekiyor, tabii bu arada birkaç tane yeni tırpan palası da.”

“Ne tesadüf” dedi misafir, “ben de yanımda tam anlamıyla saf sarı bronzdan dört karışlık çubuk getirmiştim. Ayna yerine çubukları ister miydin?”

Palamedes neşe içinde başını evet anlamında salladı. “Son derecede nazıksın” dedi. “Mutluluk...”

“Bronz” diye sözüne devam etti misafir, Palamedes yüreğine yerleşen *mutluluğu* anlatmaya başlamadan evvel. “Benim her zaman elimin altında olan bir şeydir, hiç sorun değil. Keşe bronz edinebildiğim kadar tabaklanmamış öküz derisi edinebilme şansım da olsaydı...”

“kz derisi mi?”

Fenikeli başını kaldırdı. “Beş katıra rahatça yüklenebilecek kadar” dedi. “Epey bir sorunumu hallederdi.”

Yaşlı adamın yüzünde bir an düşünceli bir ifade belirdi. “Kaç tane deri olsun istiyorsun; katırlarından biri rahatça kaç tane taşır? Yirmi mi?”

“Sizin buralardaki katırların gücü kuvveti tükenmiş oluyor. Benim oralarda bunun iki katıdır.”

“Bence” dedi Palamedes, “iyi bir katır otuz tane deriyi rahatça taşıyabilir. Ne dersin?”

“Otuz tane bana gayet makul bir sayı gibi geldi” dedi misafir.

Palamedes gülümsedi. “Bu iyi işte” dedi, “nk sana, hediye olarak, beş kere otuz deri vermek yüreğime büyük mutluluk verecek. Tabaklanmamış demiştin, değil mi?”

“Tercihen” diye yanıtladı Fenikeli.

Adam sırtıttı. “Seve seve” dedi. “Ve” diye sürdürdü sözlerini, “bu gerçekten de çok güzel bir ayna. Benimkine epey benziyor ama daha iyisi.”

“Gerçekten mi? Sıkı dur o zaman” dedi Fenikeli gülümsemesini bozmadan. “Bu da sana hediye olsun.”

Palamedes başını salladı. “Sana şunu diyeceğim Fenikeli” diye sürdürdü sözlerini; aynayı aldı ve odanın uç tarafına bıraktı. “Sizler çok cömert insanlarsınız. Bence sizlerin yüreklerinde cömertlik hep vardı.”

Misafir iç çekti. “Elbette” dedi. “Aslında hanımın kendine ait bir kupası, tabağı ve her şeyi var.”

Malum, daha bir sürü yeme içme işi vardı. Şansına, varışını öyle bir ayarlamıştı ki, ilk önce kendi kafası büyüklüğünde bir ekmek dilimi ve kömürde pişmiş yarım koyunu söğüş olarak yemeğe mecburdu. Ancak, içinde, paçayı o kadar kolay kurtaramayacağına dair bir his vardı.

Beklentiler doğrultusunda, öğleden sonraya doğru hazırlıklar başladı. Palamedes’in iki oğlu hole daldı; kocaman tahta masanın parçalarını çıkarıp bir sürü gürültü yaparak masayı kurdular. Sonra bir başkası, bu civardaki büyük evlerin etrafında sinek gibi kümelenmiş olan, ince uzun adamlardan biri, içeriye devasa bir odun getirdi, yaptığı işi görebilmek için odunu alev ışığından daireye doğru çekti. Bir şekilde her biri birbirine benzeyen diğer genç adamlar, hayvan parçalarını (bir koyunu; bir keçinin kellesiz gövdesini; beyaz yağlarıyla bir domuzun ön kısmını) taşırlarken belirdiler, bunları büyük bir coşkuyla rasgele parçalara ayırmak üzere et tahtasının üzerine koydular.

(Akşam yemeğinde et var, diye düşündü Fenikeli. Amma da şaşırtıcı.)

Onlar et parçalarını uzun çubuklara geçirirken bir yandan da diğer gençler canlandırmak için ateşi sopayla dürtüyorlardı. Fenikeli, dağ gibi yığılmış ete şaşkın şaşkın baktı, bakarken hangi etten hoşlanmadığını bulmaya çalıştı; etler cazırdıyor, yanık kokuları etrafa yayılıyor, şişler düşmanın gövdesinden kılıç çeker gibi ateşten çekiliyor, üzerlerine avuç içiyle tuzlar serpiliyordu. Son olarak, Palamedes'in büyük oğlu en seçkinlerini, yani az yanmışları seçti, bunları tanrılar için ateşin üstüne attı.

“Girişelim” dedi yaşlı adam. “Yemekle bitmez bunlar.”

Bir keresinde, Fenike’de genelde yediği şeyin ekmekle sebze, ot ve baharat olduğunu; az da olsa et yediğini izah etmeye çalışmıştı... Palamedes de buna yanıt olarak başını sallamış ve bu durumda biraz beslenmesi gerektiğini çünkü ekmek ve bitkilerle insanın yaşayabileceğini ama bunların vücudu için *uygun gıdalar* olmadığını söylemişti. Bunun üzerine Fenikeli gelecekte önüne ne konulursa yemeğe ve bu konuyu bir daha asla açmamaya karar verdi.

Önüne konulan yiyecekleri bitirebilmesi için epey bir zamana ve iki ineğin midesine gereksinimi vardı. Bunun yanı sıra şarap da vardı: Kunduracının eğesinin ucu gibi sertti, su katılmadan masaya konuluyordu ve içine yulaf unu, bal ve rendelenmiş peynir katılıyordu. Zar zor da olsa her bitirişinde aptalın teki çıkıp kupasını tekrar ağzına kadar dolduruyor, böylece herkeste denizleri bile içebilirmiş gibi bir izlenim bırakıyordu...

“O kupa” diye ağzında geveledi yanında duran yaşlı adam, “nesillerden beri benim ailemindir. Zannedersen, eskiden Herkül’ündü o.”

Fenikeli meselenin özünü kavrayınca gözlerini kıstı ve bir noktaya odaklamaya çalıştı. “Gerçekten mi?” dedi. “O kadar eskiye benzemiyor. O zaman bunun kaç yıllık olması gerekiyor?”

“Ne? Ah, yüzlerce yıllık. Yüzlerce, yüzlerce.”

“Çok tuhaf” diye konuşmaya başladı Fenikeli; ardından biraz daha düşündü. Bunun Kıbrıs’ta yapılanlara benzediğini belirtmek üzereydi, ayrıca yan tarafında da yazı yok muydu? Ama sonra yazıyı okudu (acayip şekilde çizilmiş şekillerdi, insan bunları süsleme için yapılmış rasgele şekiller sanabilirdi), Qartikhadast kentinin prensinin adı yazıyordu, onun için yapılmıştı ve o da henüz hayattaydı... “Öyleyse Herkül ne zaman öldü, biliyor musun?”

Yaşlı adam kaşlarını çatı. “Şimdi sen de tam soru soracak adamı buldun” dedi. “Unutkanlık kafamın içini boşalttı. Baksana, Cleander, Herkül ne zaman öldü? Senin büyük-büyük-büyük büyükbabam doğmadan önce miydi, yoksa sonra mıydı?”

Olaya tamamen yabancı olan Cleander başını salladı. “Daha yakın bir zaman önceydi” dedi. “Yüreğimden bir ses bana büyükbabamın onunla bir keresinde karşılaştığını söylüyor. En azından, bence o benim büyükbabamdı.”

“Ben de onun hâlâ sağ olduğunu zannediyordum” diye lafa girdi bir başkası.

“Yok, ölmüş olduğu kesin” diye yanıt verdi bir başkası. “Akhaialılarla savaştan sonraydı; babamın bacağına kaybettiği savaştan önceydi. Ondan daha yakın zamanda...”

Cleander kaşlarını çatı. “Akhaialılarla yapılan ikinci savaştan önce miydi?” diye sordu, “Yoksa üçüncü savaştan önce miydi?”

“Ne üçüncüsü? Sadece iki tane oldu, tabii Iphicles baskını saymıyorsan.”

Şarap içilmeden bile ipe sapa gelmez bir sohbeti bu; şaraplaysa, karmakarışık bir hale gelmiş, düğümün birini çözeyim derken bir başka tarafın karıştığı bir yumak. Kupa ise en fazla elli yıllıktı.

Fenikeli, kafası düşüp tam uyuklayacakken Palamedes onu dirseğiyle dürttü. “Bak, orada” dedi, “sana daha önce söylediğim şeyi bu da doğruluyor. Eğer bir adam büyük şeyler başarmışsa, bir isim yapmışsa, hiçbir zaman unutulmayacaktır. O zaman senin çiziklerine kimin ihtiyacı olabilir ki, ha?”

“Elbette” dedi Fenikeli biraz umutsuzca. “Bunu şimdi anlıyorum.”

“Tabii ya” diye sürdürdü sözlerini Palamedes, “Herkül, kahramanların en büyüğüydü, bundan hiç şüphe yok. Ne olursa olsun, o hiç unutulmayacak. Başkaları... şey, bence durumları biraz şüphelidir, yani yaptıkları şeylere bağlıdır. Başarıların ne kadar büyükse, sonsuza kadar yaşama şansın da o kadar fazla olur.”

Masanın öteki tarafında oturan biri bıyık altından güldü. Palamedes adamın yüzündeki ifadeyi gördü, canı sıkıldı. “Komik bir şey mi söyledim?” diye sordu.

“Pardon” diye yanıt verdi öteki adam. “Aklıma Coroebus geldi de.”

Bir an derin bir sessizlik oldu; ardından masanın etrafındaki birtakım adamlar, hemen hemen aynı anda, gülmeye başladılar. Palamedes de bunlardan biriydi.

“Utan, utan” dedi yine de, ciddi gözükmeye çalışarak ve bu yüzden de işleri berbat ederek. “Yok, kahretsin, yiğide hakkını vereceksin, o da hak ediyor... Eh, yani, işte öyle. Bir bütün olarak bakıldığında, söylediğim şey, bazı istisnalar hariç, doğrudur. Demek istemediğim şey ise...”

“Coroebus da kim?” diye sordu Fenikeli.

Yine bir sessizlik oldu; ama o da kısa bir süre sonra bozuldu. “Tabii” dedi yaşlı adam, “hikâyeyi bildiğini hiç sanmıyorum; sen buralardan değildin. Komik bir hikâye, bir bakıma; ama anlatmam da gerekiyor. O insanlar aklıma geldiğinde bazen yüreğim kan ağlar; çünkü gerçekten de, hiçbiri

doğru değildi. Ama hiçbir zararı da dokunmadı ve Leon iyi bir kraldı, yani...”

Fenikeli yüzünde minnet dolu bir ifade, başını salladı, biri kalkıp da hikâyeyi uzun uzun anlatmaya başlamadan önce konunun değişeceğini umarak. Tam, bu yıl zeytinlerin ne durumda olduğunu soracaktı ki...

“Şayet istersen” dedi Palamedes, “sana Coroebus’un hikâyesini anlatırım. Dinlemek ister misin?”

“Eh” dedi Fenikeli, “uzun bir hikâye mi?”

Palamedes başını salladı. “Pek sayılmaz” diye yanıtladı. “Ama yine de, bunu sana ben değil, Cleander anlatmalı. Sonuçta, Cleander o sırada oradaydı, değil mi?”

Cleander denilen adam başını kaldırdı. “Tabii ki, oradaydım” dedi.

“Pekâlâ” dedi Palamedes, “anlat bakalım, o zaman. Ama her zaman yaptığın gibi fazla uzatma. Dostumuz burada sadece beş gün kalacak.”

Fenikeli gözlerini kırıştırdı ve Elislilerin şaka olarak gördüğü tanrılara dua etme işini içinden sessizce yaptı; Cleander denilen adam sırtını duvara yasladı ve kupasını eliyle yokladı (Fenikeli, adamın kör olduğunu fark etmemişti), ardından öksürdü. “Çok uzun bir zaman önce...” dedi.

Her şey çok uzun bir zaman önce başladı (dedi Cleander), ta Kral Leon’un zamanında.

Aranızda Kral Leon’u hatırlayan var mı? Eh, sen hatırlarsın, Palamedes, bundan şüphe yok; peki ya sizler? Çok gençsiniz, tabii. Bu da bana uyar; yani canım ne isterse ben de onu anlatırım, kimsecikler de aradaki farkı bilemez.

İşte şimdi, çoğunuzun doğumundan otuz beş yıl, belki de kırk yıl öncesine gidiyoruz. Şimdi kalkıp da millete sorarsa-

nız, size, “Evet, o eski yıllar harikaydı, insanlar o zamanlar aslandı” diyecekler. Ama bunlar doğru şeyler değil, siz de biliyorsunuz. Böyle bir şey yoktu. Sizin, benim gibi insanların yürekleri her şeye tepetaklak olmuş üçgen olarak bakma eğilimindedir; bir zamanlar, dünya çok güzeldir, sonra o güzelliğin boyutu küçülür, küçülür, sıradan bir güzele dönüşür ve çok kısa bir süre sonra da, gitgide kötüleşecektir. Bunun nedeni bence babalarımıza olan saygımız ve onların bizden daha iyi olmasıdır; tabii buna göre bizim de kendi çocuklarımızdan daha iyi olduğumuzu sandığımız sonucunu çıkarabiliriz, değil mi? Saygıdeğer Fenikeli misafirimiz, ben sizlerin böyle düşünmediğinize inanıyorum; sizin halkınız, üçgenin öteki tarafının yukarı doğru olduğunu ve insanların da hiç durmaksızın iyiye doğru gittiğini söylemiyor mu? Öyle ya da böyle, hiç fark etmez, demiyor mu? Hangi taraf olursa olsun, demek doğru değildir ve benim yaşıma geldiğinizde doğru olduğunu bileceksiniz ve herkese tam tersini söyleyeceksiniz. Eh, zaten yaşlılar da hep böyle yapmazlar mı?

Pekâlâ, evet; Kral Leon. O iyi bir kraldı. O insana keşke daha kötü bir kralımız olsaydı dedirttirecek iyi krallardan biriydi. Ah, haydi, ne demek istediğimi gayet iyi biliyorsunuz. Pekâlâ, bir kralı iyi yapan şey nedir? Cesaret, adalet, doğruluk; hemfikir miyiz? Eh, Leon cesurdu, tamam; onu elinde birkaç tane mızrakla savaş arabasına koyun, tavşan peşinde koşan tazıya dönerdi ve eh, bize de onun peşinden gitmekten başka bir seçenek kalmazdı. Bu çoğu kez iyidir ama *nebrin* yanlış tarafında birkaç iyi adamın hayaleti vardır; çünkü Kral Leon hep cephenin en önünde savaşır ve işte bu ruhların da, kral biraz fazla öteye geçtiğinde gidip kralı alıp getirmeleri gerekmektedir.

Ayrıca adildir, ah, Kral Leon adaleti çok severdi. Ne kadar çok adalet olursa olsun ona az gelirdi. Bu da iyi bir şeydi. Ben

birçok kereler Kral Leon'u pazar yerinde otururken görmüşümdür ve orada hep birtakım küçük adamlar vardır: Bunlar çok fazla toprağı ve çok fazla ineğı olmayanlardır; bunlar sevinçten gözyaşı dökerler çünkü Kral Leon zengin, açgözlü komşunun tarafında değil, onların tarafında olmuştur. Ayrıca o aynı zengin, açgözlü adamları aynı gün suratlarında yaz mevsimlerinde gökte çakan şimşekler gibi çatık kaşlarıyla çeşme başında dolanırken bulmuşumdur ve bu adamların kalplerinden geçenleri anlamak için ille de kalplerine kulak vermek gerekmemiştir: Güçlü bir kralınız varsa, kralınız aslan yürekli bir adamsa, kalabalıkların oturduğu orman sınırına gelen kurtları ve ayıları bir vuruşta yere seriyorsa, o zaman felaket diye bir şey de yaşamazsınız. Eğer dürüst bir kralınız varsa, sabanını eline alıp gözlerini önünde uzanan sürülmemiş topraklara dikmişse, işte o zaman böyle bir adam hakkında endişe duymanız da gerekmez. Bırakın canları ne tür bela çıkarmak isterse istesin; bir zaman sonra bir şekilde teklerler, derken alt edilebilir bir hale gelirler. İşte bu olayın en iyi ve güzel tarafı da budur. O iyi bir kraldı.

Ama ayrıca kötü bir kraldı da; oğlu –gayri meşru oğlu, Leon *nehri* geçtiğinde kral olacak olan oğlu– yüzünden. Eh, delikanlı hakkında söylenecek fazla bir şey yok, birçok kereler, birçok yerde onun iyi biri olduğu söylenebilir; ama kendisini kötü bir kral olmak üzere şekillendiriyordu. Bu da onun hatası değildi. Çok zorluklar çekti, cesur olmak için, hiç yapmadıysa dört kez deneme yapmıştır; ama yüreğinde birazcık *bilgelik* olan birinin, daha birinci denemede onu durdurması gerekirdi. En iyi iki arkadaşım onu üçüncü cesaret denemesinden çekip çıkarmaya çalışırken öldü ve bu olaydan öylesine utanmıştı ki, dördüncüyü denedi, bir kez daha cesur olma çabasına girdi ve tanrılara hamdolsun o gün

ben cephenin öteki tarafındaydım. İşte bu yüzden cesur olmayı bıraktı ve onun yerine adil olmayı seçti. Çok ama çok kereler denedi; derken *öfke*, kaymak tabakası arasından bir sürü yüreği çaldı ve bu kaymak tabakası, eğer eline en ufak bir şans geçmiş olsa, onun kafasını kopartıp denize atacak hale geldi ve Leon da bu konuda onları pek suçlayamazdı. Aslında suçlaması gerekirdi, tabii ki ve iyi adamları da bu nedenle kaybederdi; oğlanın yüreği de sonuçta pek fazla bir şeyi olmayan küçük adamın her zaman haklı olduğunu anlayabilecekmiş gibi görünmüyordu (on iki kere o bir hırsız, yalancı ve kötü kalplidir ve üç kere de düpedüz yanılmaktadır). Ama yok, hep şahine karşı serçeyi, sığana karşı ayıyı savunuyorsa *adalet* bunun neresindedir? Ayrıca doğru olan bir şey varsa, o da yüreğinin, ona yaptığı her şeyin daima yanlış olduğunu (yaptığı şey yanlış olmasa bile) söylemesiydi; bu yüzden de ertesi gün yaptığı şeyin tam tersini yapardı ve hiç kimse onunla birlikteyken nerede durduğunu bilemezdi. O, iyi bir prens olmak için ne kadar çaba gösterdiyse de, gerçek anlamda korkunç bir kral olmak dışında bütün şansları azalıyordu. Hani, bir tarafından it, ağaç öteki tarafına devrilsin, derler ya; aynen öyle işte.

Leon bunların hepsini gördü, tabii ki ve yüreği ona bu oğlanın bir gün kral olacağını ve kendi yapmış olduğu her şeyin altını üstüne getirip berbat edeceğini söyledi. Senin ezip geçtiğin ve burnunu sürttüğün bütün düşmanların onun elinden her şeyi alacaklar, üstüne üstlük, almakla kalmayıp bir de onu borca sokacaklar. Senin hakkaniyetin onu hakkaniyetsiz yapıyor. Doğrusunu söylemek gerekirse, eh bir baba oğluna doğru davranmalıdır; ama doğru davranınca bu sefer de bütün Elis'e karşı yanlış davranmış olursunuz.

“Bu çocukta hiç umut yok” dedi bana bir gün; onları elma alırken izliyorduk, aslında o günün güzel bir gün olması ge-

rekirdi ama *ıstırap* içini kemiriyordu. “Ne yaparsam yapayım her şeyim ters gidiyor. Bir insanı zıvanadan çıkarıp başını dinlemek için bir mağarada inzivaya çekilmeye zorlayacak kadar ters gidiyor yani.”

Neşeli gözükmeye çalıştım. “O iyi bir delikanlı” dedim, “ayrıca henüz çok genç.”

“On yedi yaşında” dedi Leon. “Ben onun yaşındayken...”

“Pekâlâ” dedim. “Ama onun yaşındaki senden daha genç. Genelde de öyle olur zaten. Onun gereksinim duyduğu bir şey varsa, o da doğru bir şey edinmektir.”

Kral Leon gülümsedi. “Bu da yalan değil” dedi.

“Yok, onu kastetmedim” dedim. “Onun bir şey yapması gerekiyor, büyük, muhteşem bir şey ve doğru bir şekilde. Kuşları macunla yakalamak gibi bir şey. Kapanı kurup sonra da beklersin, derken ilk beş-on kuş havada belirir. Kapanları görürler ve yön değiştirirler, ağaçlardaki diğer bütün kuşlar da onları görüp peşlerinden uçup giderler ve sen de orada oturup bir sene beklesen de bir tane bile yakalayamayacağını sanırsın. Derken sahte ağaçlardan birine bir kuş konar, ayağı macuna girer, saplanıp kalır. İşte kuş dalın üstüne tünemiştir, kendisini daldan kurtarmaya çalışır, çalışırken kanatlarını çırpar durur. Öteki kuşlar kuşun dalda durduğunu görürler ve oranın konmak için güvenli bir yer olduğunu zannedip onlar da gidip oraya konarlar. Macuna yakalanan her bir kuş yanına bir başka kuşu çağırır, ta ki dalın üzerinde konacak yer kalmayana kadar. Başarı denilen şey de böyle bir şeydir. Başarı kapanı görür ve kapandan uzak durur. Tek bir *başarı* macuna yakalandı mı, ötekileri de yanına çeker, ta ki istesen bile yanlış bir şey yapamaz hale gelene kadar sürer bu –kötü yaptığın şeyler bile iyiymiş gibi görünür– ve nihayetinde dal kanatlarını size doğru çırpan *başarı* ile dolar. Bana bu konuda güven. Ona iyi yapabileceği bir şey bul, o işi yap-

na dek onu her şeyden uzak tut; göreceksin sorunların bitecek.”

Kral Leon asla yarım yamalak bir tepki göstermez. O ya tamamıyla mutludur ya da tamamıyla üzgün; ben bu büyük adamların hep böyle olduklarını görmüşümdür. Bence bu tür adamların yürekleri kocaman olduğu için içlerini daha bir sürü şeyle doldurabiliyorlar. Ama yine de, bunları onun yüreğine koyduğumda büsbütün üzüntüden büsbütün mutluluğa doğru gitti, aynı harlayan alev gibi. Sorun, yine de, oğlanın yapabileceği büyük bir şey bulmaktaydı. Hep birlikte oturup bulmaya çalıştık; ama yüreklerimiz bunu ya bilmiyordu ya da bilse de söylemiyordu. Bunun doğru bir şey olması, bir kralın oğluna yakışır bir şey olması gerekiyordu; ama oğlan bu tür şeylerin her birini yapmış ve de eline yüzüne bulaştırmıştı. Biri kalkıp, “Haydi onun hangi konuda iyi olduğunu bulmaya çalışalım, sonuçta herkes bir şeyi iyi yapar” dedi. Ama bu da hiçbir işe yaramadı. Tabii, o çukur kazmada ya da keçi gütmeye iyiydi, üstelik tartışmasız çok iyi hasır sepet örebiliyordu, sandalyenin üstünden iki ayak üstüne de düşebiliyordu. Bunların hiçbirisi çok işimize yaramayacaktı.

Bu konuları Triphialılar yüzünden bir süre bir kenara bırakmamız gerekmişti; çünkü Triphialılar –bana krallarının adını sorarsanız hatırlayamam– sahile kadar gelmişler, nehri geçmişlerdi ve bizim de, oturup bu konuda bir şeyler yapmaktan başka hiçbir seçeneğimiz kalmamıştı.

Genelde, Kral Leon bu kadar uzun beklemezdi. Onları daha Alpheios’a varmadan geri püskürttü. Ama benim burada kötü kral demekle kastettiğim şey buydu; çünkü o iyi bir kraldı. Savaştan uzak durduğu için iyi bir kraldı; çünkü yüreği, böyle bir savaşta Veliaht Prens’in oynaması gereken rolü oynayamayacağını iyi biliyordu. Bundan dolayıdır ki,

biz de, Triphiliyalılar sel suları gibi evlerimizin etrafına doluşana dek bekledik; eh bu da oldukça hatalı bir şey oldu. Yani gördüğünüz gibi, macuna konan sadece *başarı* değildi.

Bana savaşın nedenini soran karıma bütün bunları izah ettiğimi hatırladım. Karıma savaş mavaş olmayacağını, bunun sadece tavrı almaktan ibaret bir şey olduğunu, bir yerlere bir çizgi çizme konusunda hazırlıklı olduğumuzu onlara göstermekten ibaret olduğunu anlattım.

“Nasıl göstereceksiniz peki?” diye sordu karım.

Tam o sırada işim çıkmıştı, hava kararıyordu ve benim de keçileri içeriye almam gerekiyordu. “Küçük bir ordu göndereceğiz” dedim.

“İyi de neden büyük bir ordu göndermiyorsunuz?” dedi.

Çizmelerimi çekiyordum; ıslak oldukları için ayağım zor giriyordu. “Gerek yok” dedim. “Küçük bir ordu işimizi görür.”

“Bana pek akıllıca bir iş gibi gelmiyor” dedi karım. “Eğer ben bir ülkeyi istila ediyorsam ve karşıma da çıka çıka küçük bir ordu çıkarsa...”

“İşgal etmiyorlar” diyerek sözünü kestim.

“Eee, o zaman kalkıp ordu mordu göndermek de gerekmiyor o zaman!”

Kesin olan bir şey varsa, o da derdimi iyi anlatamadığımdı. “İşgal etmemelerini garantiye almak için” dedim.

“İyi de böyle bir şeyi büyük bir ordu da yapamaz mı? Hatta daha iyi bile yapabilir. Ve sonra, yine de kalkıp işgal etmeye kalkarlarsa, sen de onlara karşı hazırlıklı olursun.”

“Bu işler böyle olmuyor” dedim. “Şapkam nerede?”

“Bıraktığın yerde. Eğer kalkıp küçük bir ordu gönderirsen ve onlar da işgal etmeye karar verirlerse, o zaman seni yenerler.”

“Son kez gördüğümde şapka şu kancadaydı.”

“Ayrıca eğer seni yenerlerse, kendilerine duydukları gü-
ven de artar ve daha cesur olurlar; yani büyük ordu göndere-
ceksen eğer, bunu ilk etapta yapman gerekir...”

“Şapkanın bana bir zararı dokunacağını sanmıyorum;
çünkü akşam serinliği başladı.”

“O zaman bu savaşı devam ettirecek misin?”

Kaşlarımı çattım. “Sen de bu işleri bayram şenliklerine
benzettin” dedim.

“Eh, fena da olmazdı ya da gitmek için böyle can atmaz-
dın.”

“Can attığımı kim söyledi ki sana?”

“Eğer bu bir işgal değilse ama sen yine de bir ordu gönde-
riyorsan, bu iş bana bir başka şeyin bahanesiymiş gibi geliyor.
Kafayı çekmek gibi, mesela ya da savaş arabası yarışları yap-
mak gibi.”

Kendimi sanki kafamı arı kovanının içine sokmuşum gi-
bi hissetmeye başlamıştım; karımın lafları dört bir yanımda
vızıldayıp duruyordu. “Biz sadece biri öldüğü zaman savaş
arabası yarıştıırırız” dedim. “Yoksa sen bizim savaşları bunun
için mi çıkardığımızı sanıyorsun; yani birileri savaşta ölsün
de bizim de savaş arabası yarıştırmak için bir bahanemiz ol-
sun diye mi?”

Karım başını kaldırıp bana baktı. “Erkek milleti değil mi”
dedi, “vallahi de zannederim, billahi de.”

“Çok aptalca bir şey söyledin” diye yanıtladım.

“Gerçekten mi? Öyleyse neden savaşa gidiyorsun? Ayırı-
ca sakın kalkıp da düşman işgaline engel olmak için gitti-
ğini söyleme; ben *gerçek* gerekçeden bahsediyorum. Şan
şöhret sahibi olmak için, değil mi? Ve savaş arabası yarış-
ını kazanmakla savaşta öldürülerek kazanacağın üne de ka-
vuşabilirsin. Sonuçta, nereden bakarsan bak, hepsi aynı
şey.”

Derin bir nefes aldım. “Savaş arabası yarışından konuşmaya ne zaman başladık?” diye sordum karıma. “Bundan bahseden bir tek sensin.”

“Öyle bir şey işte” diye ısrar etti karım. “Siz erkek milleti, oturmaktan canınız sıkılınca düşünmeye başlıyorsunuz; eh bütün gün orada burada oturmak pek şanlı şerefli bir iş değil, bari gidip biraz savaş çıkaralım, diyorsunuz. Prens için düşündükleriniz de bu tür şeyler oluyor işte.”

Doğrusu böyle bir şey hiç aklıma gelmemişti. Karımla konuşurken, sanki sık çalılıkların arasında yabandomuzu avına çıkmışım da, apansızın ayaklarımızın arasına bir şey dolanıvermeye başlamış gibi hissettim kendimi. “Yüreğimi şimdi karman çorman ettin” dedim. “Prens de nereden çıktı şimdi?”

“Anasının şeyinden çıktı, herhalde” dedi karım. “Sen, Prens’i ille de şanlı şöhretli kılmak istemiyor musun? İşte şan şöhret kazandıracak bir savaş bulmuşsun. Şapkanı takmayacak mısın?”

“Ah evet, neredeydi o?”

“Gözünün önünde duruyor işte, bak da gör. Peki şimdi sen ne zaman gidiyorsun?”

İç geçirdim. “Bilmiyorum; yoksa biliyor muyum? Yani, daha kimse savaş mavaş çıkacak bile demedi de. Çünkü kimse bir işgal olacak mı olmayacak mı bilmiyor. Yani şunu demek istiyorum; oraya birkaç adamımızı gönderip, ‘Sizin orada olduğunuzu biliyoruz’ diyeceğiz. İşte bu kadar basit bir mesele.”

Karım yine bana baktı. “Sence bu kadar basit mi yani?” dedi. “Eğer bu senin için basit bir meseleyse, işlerin neden böyle gittiği de çok açık.”

Yüreğim bana eğer bu tartışmayı karmakarışık bir hale getirmek istemiyorsam, aynı dikenli bahçe teline takılmış

keçi gibi, oradan hemen çıkıp gitmem gerektiğini söyledi; işte ben de öyle yaptım. Fenike’de işlerin nasıl gittiğini bilmiyorum; ama burada kadınlarla konuşmaya başladığın an işler bu hale geliyor. Biz tanrıların kadının kafasını erkeklerinkinden farklı yaptığını söylüyoruz; hani bir şey yaparsın da sonra aynı şeyi tekrar yapmaya çalışırsın ya, onun gibi bir şey işte. Aynıymış gibi gözüküyorlar ama yakına gittiğinizde, arada çok büyük farklılıklar olduğunu görmeye başlıyorsunuz.

Tepeye tırmandım ve evin görüş mesafesinden çıktığım andan itibaren, yüreğim bana esasında tam olarak ne demiş olmam gerektiğini söyledi; çünkü söyleyeceğim şeyin ne olduğunu gerçekten de biliyordum. Çünkü sözcükler kafanızın içinde koşturmaya başlayınca, av köpekleri gibi ele avuca sığmaz bir hale gelirler, düşünecek zaman bulamazsınız.

Tepeye çıkınca, çoğu şey kafamın içinde yoluna girdi; bunları zorlaştıranın da biz olduğumuzu anladım. Ayrıca karım savaş konusunda epey yanılmıştı; yani daha doğrusu karım yüzünden ağzımdan savaş kelimesi çıktı. Ama yine de yüreklerimiz böyle bir şeyin olacağını biliyordu; yoksa ne anlamı kalırdı ki; Prens’in kendine bir isim edinmesinin bahanesi olacaktı bu. Diğer hususa gelince, daha önce de söylediğim gibi, Leon savaştan yana değildi; çünkü oğlunun bu işe karışmasını istemiyordu. Ama bu da beni düşündürüp durmaya ve yüreğim bana, “Şey, yani, neden olmasın?” diye sormaya başlamıştı. Yani oğlanın yanına birisi konulursa ve bu adam delikanlıya ne yapması gerektiğini söylerse, orduyu yönetiyormuş gibi görünmemesi için hiçbir neden yoktu. Bunun da ötesinde, büyük bir ordu göndermenin ne sakıncası olabilirdi ki? Sonuçta Triphialılar sayıca bizden daha üstün gelecek değillerdi ya. Zaten büyük bir ihtimalle, bizi karşılarında binlerle görürlerse, bize şöyle bir bakıp gerisingeri

hızla Alpheios'a döneceklerdi ve bizim delikanlı da büyük bir zaferi kan akıtmadan kazanacak, sonuçta da herkes mutlu olacaktı. Bu konu üstüne ne kadar çok düşünürsek, yüreğim ve ben, o kadar rahatladık. Triphiliyalıları çok iyi tanıdığımından onların nerede eğilip büküleceklerini, nerede kırılacaklarını da çok iyi biliyordum; başkalarının arazisine dalmak, davarlarını aşırıp götürmekle büyük bir meydan muhaberesinde dövüşmek aynı şeyler değildir. Hiç kimse kazanamayacağını bildiği bir savaşa başlamaz; başlamanın da bir anlamı yoktur, herhalde?

İşte derken, ertesi gün Kral Leon'u görmeye gittim. Eğer yanlış hatırlamıyorsam, evin dışında oturmuş, büyük yük arabasının tamiratını seyrediyordu: Orada tekerlekçiler vardı; usta, kırılmış tekerleğin etrafına takacağı bakır halkayı ısıtıyordu, millet de oturmuş, sanki daha önce nasıl araba tekerleği tamir edildiğini hiç görmemiş gibi ustanın çalışmasına bakıyordu. Bu da yüreğimin aklına küçük bir savaşın hiç de fena olmayacağı fikrini getirdi; bu adamlar bütün gün Kral'ın evinin etrafında dolanacaklarına gidip adam gibi savaşabilirlerdi. Gençleri bilirsiniz işte. Gençler genelde sorun nedir bilmezler; ama bir kere sorunlara bulaştılar mı, uzun zamandır sokağa çıkarılmamış ev köpeklerine benzerler, yani huysuz ve zordurlar. Aslında mantıklı konuşmak gerekirse, o yaşta insan kıpır kıpırdır, sakalını ağartana dek avluda volta atmayı düşünmez.

"Sen benim kafamı mı karıştırmak istiyorsun?" dedi Kral Leon, ben kendi payıma düşeni söyledikten sonra. "Önce kal-kıp oğlanı savaşıardan uzak tutmamı söylüyorsun, sonra da oğlum için bir savaş patlatmamı istiyorsun. Hani iki ayağa da uymayan büyük çizmeler vardır ya, sen de onun gibisin."

Kabul etmeliyim ki, utanmıştım; sonuç olarak ona bu fikri verirken ifade tarzımla kafasını karıştırmıştım, yani bu

tartışmada kendi kendimin düşmanıydım. “Savaşlar vardır” dedim, “ve savaşlar vardır. Ne savaşı olursa olsun, önemli olan kiminle savaştığınızdır. İşin doğrusu, sen Achilles olmadığına göre, savaşıcağın kişiyi seçerken kılı kırk yarsan iyi olur. Ama Tanrı Zeus aşkına, Triphiliyalılarla savaş demek yaz şöleninde dans etmek demektir. Akli başında olan hiç kimse boğanın altında kalıp ölmek istemez.”

Kral Leon gülümsedi. “Çok doğru” dedi, “onlar neyi ne zaman yapıp, ne zaman tüyeceklerini çok iyi biliyorlar. Onlarla yaptığımız bir savaşı hatırlıyorum; ben o zaman bizim oğlan kadar bile değildim. Aslında ilk savaşım sayılırdı; ama bizim ihtiyar beni yine de ordunun başına koydu. İyi dinle beni, Cleander, ben Herkül’ü de gördüm, Achilles’i de, Thebai Kralı’na karşı Seven’i de, hepsi de tek bir tolğanın altında birleşmişti; bende her türlü savaş taktiği vardı ve orduma öyle güzel taktikler verdim ki, eğer bugün hâlâ hayattaysam, bunu o taktiklere borçluyum. Kanatlardan maskeli saldırılar gibi soytarılıklara, savaş hilelerine ve hileli geri çekilmelere rağmen, savaşa sabahleyin başlayıp öğlen düşmanı yenebilme başarısını göstermiştik. Pek istekli değillerdi tabii.”

“İşte mesele de o zaten” dedim. “Ve eminim eve döndüğünde öylesine dolmuşsundur ki, ayağına musluk takıp arabayla sokak sokak dolaşırsalar bile içini boşaltamayacakları bir hale gelmişsindir.”

“Çok doğru söylüyorsun” dedi Leon gülümseyerek.

“Gördün mü?” dedim. “İşini tam yaptın mı, yüreğin de rahatlar. Ama aynı zamanda iddiaya girerim ki, o zekice işleri bir kere daha yapmak istememiştir canın.”

“Bu da çok doğru” dedi.

“Eh, böyle işte. Birkaç tane çok değerli ders almış oldun; ama yine de kazanan sen oldum. İşte benim önerdiğim şey de bu zaten.”

Biliyor musun, arada sırada oturur, neden tanrılar aklımızı birdenbire başımızdan alıp bizi salaklaştırırlar, diye düşünürüm. Bazen de onların çocuk olduklarını ve oturup bizlerle oyunlar oynadıklarını düşünürüm. Bazen de, onların bizleri, anne babalarımız gibi cezalandırdıklarını düşünürüm. Arada sırada da, yahu bu tanrıların bize karşı tutumları aramızdaki en kötülerin gösterdiği tutumdan bile daha kötü derim; diğer zamanlarda da, farkında olmadan birtakım hatalar yapıyoruz herhalde, o yüzden de hatalı olan biziz, diye düşünürüm. Her neyse işte, bunları, söylemem için benim kafama sokanlar da zaten hep birtakım tanrılar oldular; aynı tanrı ya da bir diğeri, Leon'un yüreğine de beni dinlemeyi buyurdu. Yüreği de buna uydu.

Cleander adındaki yaşlı kör adam konuşmasını kesti ve bir süre kımıldamadan durdu.

Bir süreden beri kıpırdanmakta olan Fenikeli (yabancı olduğundan) bunun, hikâyenin bittiği anlamına geldiğini zannetti ve karanlık bir köşede yatıp uyumak için kalkmayı düşündü. “Eh” dedi, “sende de anlatacak epey hikâye varmış, sağ olası. Diğerleri de eğer aynı şeylerse, ben kalkıp yatayım bari...”

Ev sahibi çevresindekilere sert bir bakış attı. Başı öne düşmüş bir halde oturuyor, kör adam anlattıkça o da başını kederli kederli sallayarak körün anlattıklarını paylaşıyordu. “Saçmalama” dedi, “hikâye henüz başlamadı bile. Otur bakayım. Thrasyllus, misafirimizin kupası boşalmış, sen ne haltlar karıştırıyorsun? Düşün bakalım biraz, bize neden hâlâ şu kız içkilerinden içiriyorsun? Arka odada bir yerde beş yıllık kavonozlardan bir tane olmalı, tabii kadınlar unuttum zannedip alıp götürmedilerse.”

Beş yıllık lafı milleti biraz keyiflendirmişti. Fenikeli, yaptığı taktik hatasına kızıp sırtını duvara dayadı ve gözkapakları kapanmasın diye elinden gelen her şeyi yaptı.

“Bana biraz katlanacaksınız” diyordu kör adam. “Epey bir zaman oldu; ama aklıma geldikçe yüreğimi hâlâ sızlatıyor. O çok acımasız bir tanrıydı, bence, yani o gün kafalarımızın içini boşaltan tanrı.”

“O benim birader olur” dedi biri, masanın biraz ilerisindeydi; birbirine girmiş sakal ormanından, Fenikeli kim olduğunu tam görememişti. “Çok duyarlı adamdı, benim birader. Sonra neler olduğunu anlatmamı ister misiniz?”

“Sen otur bakalım, Cratus” diye emretti Palamedes. “Bence sen bu gecelik hakkını doldurdun.”

Ama kör adam başını gayretli bir şekilde salladı ve baş sallanırken ıslak yanaklarında ateşin ışığı parıldadı. “Yok yok, bırak anlatsın” dedi, “o benden daha iyi anlatır. Benim aklımı alan tanrı oydu işte; ama bunu ondan dinlemeyi hak ediyorum.”

Herkesin yüzünde son derece üzüntülü bir ifade vardı ve Fenikeli, keşke orijinal planımı uygulasaydım da, öküz derisi için Argos’a çekip gitseydim, diye geçirdi içinden. Palamedes bile sıkılmışa benziyordu. “Haydi” dedi, “beni misafirimin önünde mahcup etme. Burada herkes dost, bu tür şeyleri ille de duymamız gerekmiyor.”

Ama Cleander, yani yaşlı kör, kafasını sallamaya ve ısrar etmeye devam ediyordu, sanki suçluluk ve elemenden olağanüstü bir güç alıyormuş gibi bir hali vardı; işte bu yüzden, çenesini kapatmak için, Palamedes sonunda, “Başla o zaman, Cratus, sen de anlat bakalım hikâyeni. Ama biraz kısa tut, olur mu? Arkadaşlar sabah erken kalkacaklar.”

İki

eki şimdi” dedi kör adamın biraderi, “nerede kalmıştık? Ha, evet, Cleander size Kral Leon’un yüreğini nasıl da ikna ettiğini, ikna olan Kral Leon’un da nehrin öteki tarafındaki bir avuç Triphiliyalının karşısına orduyu nasıl çıkardığını söylüyordu. Ben buraya kadarını anlatsam? İyi olur bence.”

Eh (diye sürdürdü sözlerini Cratus) savaşa gideceğimiz lafı etrafa yayılır yayılmaz, millet sanki karınca yuvasına basmış gibi heyecanlandı.

Aynı şu becerikli kuyumcular gibiydi –hani Fenikeli dostumuzun memleketindekiler gibi– kupa ya da kâse yaparlar da, yaptıkları işin üstünü zenginlerin hayatlarından manzarlalarla doldururlar ya, onlar gibi işte. Bu işi çok kurnazca yapmayı bilirler; bu arada aklıma gelmişken, küçük bir örsle metali içeriden desteklerler, dış taraftan da küçük bir çekiçle vururlar. Eh, beni bir konuşturursanız, o savaşta yüreğime inen ne kadar darbe resmi varsa, hepsini size gösteririm.

Bu savaşı nispeten çok iyi anımsıyorum çünkü yaşıma savaşa gidecek kadar ilerlemişti. Ben ailenin en küçüğüyüm, biliyorsunuz; Cleander’le benim aramda on beş yaş fark var;

ama yine de bana, bedenimde Cleander'in yaşıly yüreğini taşı-
dığımı, onun da benim genç yüreğimi taşıdığını söylerler.
Bunu neye dayanarak söylediklerini sorarsanız, ben de uzun
mesele olduğunu söylerim. Burada mesele şu; savaş fikri be-
ni öylesine heyecanlandırmıştı ki, kendimi savaş olmadan,
şarap tulumu gibi patlayacak kadar kıvama gelmiş hissediyordum. İşittiğim tek şey savaşlardı. Theseus ve Diomedes'le ilgili şarkıları söylüyor, bu şarkılarda savaşlarda yaşananları dile getiriyor, hatta isimleri bile biliyordum; kim kimi öldürmüş, nasıl öldürmüş, diye söyleyip duruyordum, hani ek-mek parası için sokaklarda dolaşıp şarkı söyleyenler gibi. Babam bana, büyüyünce dedemin eski kalkanını ve mızrağını vermeye söz verdi –tabii ben de hurdaya dönmüş o şeyi ta altı yaşımdan beri cilâlayıp duruyordum, yani bunları daha o yaştan itibaren sahiplenmiş sayılırım– ve bana kendi tolga-sıyla göğüs zırhını verdi, ha bir de bir misafirin ona verdiği ama üstüne uymadığı için kullanamadığı bir çift baldır zırhını da. Bu arada benim kendi kılıcım da vardı, annemin babasından kalmıştı. Haber etrafa yayılır yayılmaz bunları tavandan arasından çıkarıp aldım, güderinin üzerine serdim ve bulabildiğim en ince beyaz kumu buldum; nasıl oldu da o tolgada parlatmaktan delik açılmadı bilmiyorum (delik açılabilir kadar inceydi, Zeus biliyor; bir boka da yaramamıştı zaten). Tolgayı parlatmadığım zamanlar arka bahçede mızrak fırlatma talimi yapıyordum; yirmi adımlık mesafe-deki bir kazığın üstüne bir elma koyuyordum ve eğer altı elmadan beşini dağıtamazsam, kendimden utanıyordum. Ayrıca parlatma işi yapmadığım ya da güzelim elmaları parçalamadığım zamanlarda etrafta dolaşarak benim yaşımdaki gençlerin atlara bakım yapmasını seyrediyor, ne büyük işler yapacağımızı konuşuyor ve savaşın nasıl bir şey olacağına dair düşüncelerimizi birbirimize anlatıyorduk.

Ben, cephenin en ön saffında olacağımı düşünüyordum. Sonuçta ben hem büyüktüm, hem güçlü hem de hızlı; ama savaşçı değildim tabii, benim burada Cleander'ın arabacısı olduğum deruhte ediliyordu. O günlerde canavar gibi araba sürerdim. Şimdi pek pratiğim kalmadı, tabii, sadece bizim küçük katır arabasıyla kütük ve zeytin kaldırıyorum. Eski-den olsa dört büyük atı kullanabilirdim ve bir beşincisine boş elim kalırdı. Tabii, bu arada parmaklarımı kopartmadığım için de şanslı sayılırım.

(İnsani bir merakla, Fenikeli hemen boynunu uzattı ve adamın ellerini görmeye çalıştı; ama adamın elleri masanın alt kısmında, dizlerinin üstünde kalmıştı. Bu kez, adamın yüzüne bakabileceğini düşündü ya da en azından burnuna ve gözlerine; diğer tarafları ise zaten karanlıkta kalmıştı. Kolay tanımlanamaz, diye düşündü; yani yüz adım ötede kalabalığın içinde göze çarpanlardan biri değildi.)

Ama ben kendimi aşıyordum (dedi Cratus). Aynı sana söylediğim gibi, savaşla ilgili her türlü planı yapmıştım –benim yüreğim aslında sadece bir muharebe görüyordu, savaş değil; o günlerde bunların ikisinin de aynı şeyler olduğunu bilemeyecek kadar gençtim – sallanan her mızrak, her adam adama dövüş, bana öğretilmiş olan tüm hareketler de dahil her türlü ayrıntıyı düşünmüştüm. Gözümü yumdum mu, yüreğimde şahane manzaralar beliriyor; her biri capcanlı, göz alıcı sahneler bunlar. Hani Fenike tabakları vardır ya, o güzelim tabaklar, işte aynı onlar gibi. Sırıtıyorsunuz, değil mi. Merak etmeyin, siz de yapıyorsunuzdur, yapmıyor musunuz sanki? Her genç adamın sırlarından biridir bu, hatta bi-

raz da mide bulandırıcı alışkanlıklarından biridir diyebiliriz, yani karanlığın içinde kendi kendine savaşırsın ya.

Biz savaşa ailece gittik, tabii ki; ben, Cleander, ortanca ağabeyim Meson, kuzenlerimiz Leucas ile Melas, babaları (amcamız Eumachus), annemizin ağabeyi Thaumastes ile üç dayı oğlu (Callon, Doryclytus ve yardım etsene bana Cleander, şu üçüncününkinin adı neydi? Doğru ya, Mylon'du: Mylon) ve ailemizin medarı iftihar, gerçek bir birinci sınıf kahraman olan küçük dayımız Deistraus. Hangi savaştaydı şimdi hatırlayamıyorum; ya Arkadialılara karşı üçüncü savaştaydı ya da Akhaialılara karşı ikinci savaştaydı (ya da her neyse işte), bir noktaya gelindiğinde bizim dayı çok kahramanca bir şey yapmıştı ve o zamanlar daha çocuk olduğumuzdan bizim de yüreklerimiz dolup taşmıştı. Doğal olarak da, Deistratus Dayı bizim başımızdaydı ya da en azından bize ne yapacağımızı söylüyordu ve bizim ne yapıp ettiğimizi millet pek umursamadığından, o da bizim tabur komutanımız falan olmuştu. O zaman işler şimdikine nazaran biraz daha gevşekti zaten; zamanında işinizin başına geçtiyseniz, bir de kazaen kendi tarafınıza saldırmadıysanız, kafanıza göre takılmanız konusunda genelde özgür sayılırdınız.

İşgale uğramanın iyi yanlarından birisi de savaşmak için kalkıp öyle uzaklara doğru yola koyulmanıza gerek olmamasıdır. Savaşılacak yere varmak için uzun bir yol yürümek ya da oraya tangır tungur arabayla gitmek işin büyüsunü de kaçırıyor. Çok şükür, Triphialıların cesur bir dönemine rastlamıştık; adamlar gelip ta burnumuzun dibine dayandılar, sonunda sabah yürüyüşü yaparken katedilen bir mesafe kadar yaklaştılar. Biz de şafak sökmeden kısa bir süre önce yola koyulduk, hani sabahleyin savaş, öğle yemeğimizi kırdık piknik yaparak yiyip, akşam yemeği için de eve dönecekmiş gibi bir havaya girmiştik.

Annem sağ olsun, küçük bir hasır sepetin içine biraz söğüş dana eti, koca bir somun ekmeğin kenarını, yumruk iriliğinde beyaz peynir parçası koydu; sepeti kalkanımın içindeki küçük kovuğa güzelce yerleştirdim. Beni şaşırtan ve bir o kadar da sevindiren şey, biraderim Cleander'ın sürücüsü olmamaktı. Deistratus Dayı iki savaş arabası getirmişti; biri Callon ve Mylon ile kendisi içindi, bir diğeri de yedekte duruyordu. Bunu Doryclytus sürüyordu; ama bir de savaşçıya ihtiyacı vardı. Tabii, ben hemen gönüllü olarak ortaya çıktım. Cleander de tek sürücüye kaldığı için kıyameti kopardı tabii; ama yerime kuzenim Melas'ı gönüllü olarak koyarak meseleyi çözdüm. İkisi de bu durumdan pek memnun değildi; ama artık geç kalmışlardı, beni palangaya vurmadan o platformdan aşağıya indiremezlerdi.

Küçük bir anlaşmazlıktan dolayı yerleştirme konusunda geç kalmıştık, o yüzden vedalaşma, helâlleşme işlerini falan kısa kestik ve yokuş aşağı yola koyulduk; Kral'ın üzüm bağının kapısının önünden geçen yol da zaten talim yapan arabaların tekerlekleri sayesinde iyice yerine oturmuştu. Manzaranın müthiş olduğunu söyleyebilirim; hani tam da şu akıllı Fenike tabaklarının üzerine resmedilecek cinsten; ama bu kadar çok ayrıntıyı alabilecek büyüklükte bir tabak bulunabilir mi, bilmiyorum. Ben çok gençtim, bu kadar çok insanı daha önce hiç böyle bir arada görmemiştim; ne şöenlerde ne de yaz panayırılarında. Ayrıca bu kadar büyük bir sayı nefesinizi kesmese bile, o ham varsıllık görüntüsü afallatıcıydı, en azından benim gibi evinden birkaç mil ötesini bile bilmeyen bir çocuk için. Kafanızı nereye çevirseniz tolğalar, göğüslükler, kalkanlar görüyordunuz; iki ve dört atlı savaş arabaları düzineler halindeydi ve her birinde ikişer adam vardı, hepsi tepeden tırnağa zırhlar içindeydi. Dünyada bu kadar çok metal olabileceğine inanmakta zorluk çekiyordum. Tabii bu

arada, diğerleriyle mukayese ettiğimde, ailemin göreceli olarak ne kadar fakir olduğunun da ilk kez farkına varıyordum. Benim yaşımda bir sürü çocuk, yepyeni olduğu hemen belli olan, sipariş üzerine yapılmış göğüslükler ve tolğalar takmışlardı; benimkiler ise demode olmuş şeylerdi. Buna şimdi mantıklı bir açıklama bulabiliyorum. Eğer bir sürü erkek çocuğun varsa, yıllar içinde bir sürü zırh harcaması yapman gerekir; sonra da yeni yetişen bir oğlan çocuğuna zırh sipariş etmek hem zaman hem de kaynak kaybından başka bir şey değildir. Bu tür bir israfa bütçesi yeten birinin maddi durumunun da oldukça iyi olması gerekir ve bu da, bu insanların tanrılardan iltimas koparma yolunu buldukları anlamına gelir; bizim de bildiğimiz kadarıyla, tanrıların gözdeleleri daha uzun ömür sürme eğiliminde oluyorlar ve savaşlarda, ömrü daha kısa fanilerden daha fazla şeyler yapıyorlar. İşte bu da, tabii ki, insanların neden satın alabildikleri en pahalı ve en göz kamaştırıcı şekilde süslenmiş zırhları alıp savaşa gittikleri sorusuna da yanıt veriyor ve doğal olarak, düşman da elinden geldiğince bu tür adamlardan ve bu adamların kutsal patronlarından uzak duruyor; hani derler ya altın ile gümüş, mızrağı en kaliteli baldır zırhından çok daha iyi durdurur diye, işte bunun nedeni de budur.

O standartlar ışığında, tabii ki, eski püskü şeylerimle kolayca seçilebiliyordum. Bu durum hiç de canımı sıkmadı; çünkü bu durum benim gereğinden fazla hareketliliğe tanıklık edeceğimin işaretiydi (zaten sırf bu gerekçeden dolayı, bazı adamların bilinçli bir şekilde hırdavat şeyler giydiğini çok iyi biliyorum). İşin doğrusu, yüreğim sahibinin çizme giydiğini gören bir köpek gibi mutluluktan uçuyordu. Yeni, tuhaf, muhteşem şeyler görüyordum; ama aynı zamanda ailem ve dostlarımla birlikteydim, birlikte büyüdüğüm insanların yanındaydım ve cümbür cemaat büyük bir serüvene

başlıyorduk. Ayrıca bu, piknik veya şölen değildi; kazanılacak bir şan şöret vardı, kendime bir isim yapma şansı vardı, ölümsüzlük yoluna adım atma şansım vardı. Zaten insanoğlu da bunun için savaşı sonuçta, değil mi ama?

Eh, kısa bir süre sonra da herkes oradaydı; şaraplar dağıtılıyordu ve parti güzelleşmeye başlıyordu. İşte bu noktada Prens ortaya çıktı; Kral Leon'un özel savaş arabasını sürüyordu, her iki tarafında da Kral Leon'un birer hizmetkârı vardı, Prens korku içindeydi ve üçü de tolga ve göğüs zırhı takmış birer bağ kütüğünü andırıyordu. Prens çok gençti tabii ki, kemiğın henüz kas bağlamadığı yaşıydı ve o yaşta bile, birçok yetişkinden çok daha uzun boyluydu. Ama yine de, baldır zırhı üstünden kayıp düşmesin, ayaklarını sıkıştırmasın diye içine üç çift potin tıkmaya mecbur kaldığı hemen anlaşıyordu; çünkü kemiklerindeki et küçük bir köpeğı bile do-yurmaya yetmezdi. Prens'in bizimle bir işi yoktu. Oraya sadece güzellik katsın diye getirilmişti; silsile içinde bize emir veriyordu. Savaş bir başladı mı; eh, bir şeyler yapmaya kalkarsa, aynı yeni doğan domuzcuklar gibi, gidip altına edecekti.

O gün sıcak bir gündü, diye hatırlıyorum; bunları düşünürken sıcaklığı şimdi yüreğimde duyabiliyorum. Savaş arabasının içinden, içi su dolu bir keçi tulumu sarkıyordu (savaşlarda susuzluğun zırh giymiş adamlar için düşmanın bütün silahlarından bile daha tehlikeli olduğunu biliyordum) ama kendimi tutuyor, tulumu ellemiyordum. Neden biliyor musunuz? Çünkü çok su içersem, tam savaşın ortasında çişim gelir diye bir korkuya kapılmıştım; gülmeyin yahu, çok gençtim, savaş bir kere başladı mı, en iyi adamların bile altlarına işediklerini ve savaş bitene kadar da kimsenin bunu fark etmediğini bilmiyordum. Ama yine de, yüreğim geri kalan tarafımın susadığını fark etmekten büyük bir heyecan

duyuyordu. İlk kez savaşa gittiğinizde sizin de başınıza gelmiştir bunlar, o yüzden sırtıp durmayın bakayım. Hepinizi çok iyi tanıyorum.

Büyük kahramanlık falan onda olduğundan, Deistratus Dayı bizim elimizden geldiğince cephenin ön kısmına geçmemizi istedi. Bu da gereksiz bir laftı; çünkü bunu düşünen bir tek o değildi. Bu yüzden, savaşın olacağı yere doğru yaklaştıkça kalabalık ve curcuna da artıp duruyordu; savaş arabaları dar bir geçitten geçen koyun sürüsü gibi birbirlerine sürtünüyorlar, toslayıp duruyorlardı. Başlangıçta en azından kibar davranıyormuşuz gibi yaptık; ama cepheye yaklaştıkça, toslamalar, çarpmalar daha da fazlalaştı ve sabırlar da azaldı. Şimdi düşünüyorum da, herhalde hepimiz varacağımız yere bir an önce varalım diye tolerans gösteriyorduk; eğer savaş hali olmasa facia olurdu.

Ve derken, apansızın, en öndeki sıra duruverdi, hani önüne bakmadan yürürken “pat” diye bir ağaca toslayıp durursun ya, işte aynen öyle durdu. Küçük bir vadiye bakan yüksek bir yerin ucundaydık. Buranın ismini bilmiyorum; çünkü bir ismi olacak kadar önemli bir yer olduğunu sanmıyorum. Mükemmel bir noktaydı, şüphesiz. Önümüzde engel oluşturacak ne bir ağaç ne de büyük taşlar vardı (genç askerler önceki iki gün boyunca deliler gibi çalışıp ne var ne yok temizlemişlerdi) ve savaş arabalarının zorlanmadan ve dingillerini falan kırmadan sallana sallana ilerleyebilecekleri şekilde gayet güzel meyilli bir zemin vardı.

Onlar vadinin öteki tarafında, toprak zeminin tekrar yükseldiği yerdeydiler. İşte bu sahneyi, düşmana ilk bakışımı yüreğim asla unutamayacak. İlk bakışta, hiç de öyle ödleri kopmuş gibi bir halleri yoktu; küçücükler ve rengârenkiler, epey de ilerdeydiler. Bir sürüydüler, tabii ki; ama biz de kalabalıktık, bu da pek önemli bir husus değildi. Yok hayır,

tam hareket ettikleri an o *koru* aniden yüreğimin panjurlarının arasına girdi; düşman bize doğru geliyordu, bize geliyordu, yani bunun anlamı bize zarar verecekler demektir. Daha önce hiç bu açıdan bakmamıştım. Benim yüreğimde düşman hep bir av olarak kalmıştı, peşinde koşulacak bir av; canımız istediğinde şan, şöhret ve onur kazanmak için oraya kendi elimizle koyulabilecek bir şey gözüyle bakmıştım düşmana. Eğer ilk hareket eden biz olsaydık, belki yüreğim bu kadar zorlanmayacaktı. Ama o noktaya kadar, samimiyim, başıma ve de başımıza *kötü* bir şey geleceğine dair hiçbir şey hissetmemiştim. Düşmanın yavaşca, azametli adımlarla yaklaştığını görünce aklıma şunlar geldi: Onlar da bizim gibiydiler, onlar için yaptığımız planın aynısını onlar da bizim için yapmıştı ve şimdi onlar da kendi oyunlarını oynamaya geliyorlardı. Bilmiyorum ama, bu aynı evinizin arka bahçesinde ok atma talimi yapmak gibi bir şeydi; birkaç oktan sonra hedef aniden ayağa kalkmış, oklarını çekmiş ve size dönerek, “Pekla, şimdi de sıra bende” demişti.

Kaçıp gitmek gibi bir şey aklımdan geçti diye söylemiyorum bunları. Tanrılar biliyor, geçmedi; fiziksel olarak da böyle bir şey yapabilecek durumda değildim. Bana, iki ordu yaklaşmaya başladığında, kaçmak için, akrabalarınızın ve arkadaşlarınızın gözleri önünde çekip gitmek için, düşmana karşı durup düşmanla yüz yüze gelmekten çok daha fazla cesaret gerektiği söylenmişti. Ben bu lafa inanırım ve size şunu söyleyeyim, ben hiç o kadar cesur olamadım.

İşte tam bunları düşünürken, kuzenim Doryclytus beni dürttü. “Bir sürüler” dedi.

“Etrafımızı saracak kadar oklar mı demek istiyorsun?” diye cevap verdim. Birinin korktuğunu bilmenin yreğinizi *cesaretle* doldurması kadar tuhaf bir şey olamaz. İşte ben de tabii ki kargımı kaldırıp, elimde güzelce dengeleyerek hava-

mı attım. “Ne kadar çoğalırlarsa, hedef de o kadar büyür” dedim. Tabii ki, korktuğumu Doryclytus’a belli edecek değildim; o benden tam bir ay küçüktü, bu durumda çocuk sayılırdı. İşte Deistratus Dayı’nın “örnek lider” dediği şey de buydu.

Bir süre için orada aptal gibi dikilip onların yanımıza gelmesini bekleyeceğimizi sandım; derken sonunda biri işaret vermiş olmalı ki, ileriye doğru yuvarlanmaya başladık.

Geleneksel olarak, bir ileri harekate geçmek bir insanın yaşamındaki dinsel açıdan en önemli olaydır; işte insan o anda gözlerini yukarıya kaydırır ve “Beni buradan tek bir parça halinde çıkar, Lord Ares; sana yirmi tane beyazından öküz kurban edeceğim” dersiniz; ama öyle iş olsun diye değil, gerçekten de öküzleri kesmek üzere söylersiniz bunu. Belki de tanrılar sırf bu yüzden savaşları karıştırıp duruyorlardır; bilmem, herhalde çok eğleniyorlardır savaştan hemen önce. Zaten benim de durumum farklı değildi. Ben duamı daha önceden yapmıştım; tanrının beni işiteceğini ve duamı, birlikte savaşacağım diğer adamlar daha dualarını etmeden önce kabul edeceğini umuyordum. Yani, ilk gelenler yerleri kaparlar, derler ya, işte öyle bir şey olacağını umuyordum. Böyle olmaması için de bir neden yoktu. Sanki tanrı ki-me iltimas geçeceğine daha önceden karar veriyordu da, ben duamı ötekilerden önce yaptığım için benimkini daha önceden kabul edecek gibiydi. Sonuçta, her kim kazanırsa kazansın, tanrı onun adağını alacaktı; çünkü her iki taraftaki adam aynı duayı etmiş olacaktı.

Yavaş yavaş, yokuş aşağı doğru giderken hızlanmaya başladık. Doryclytus iyi bir sürücüydü, olasılıkla da benden çok daha iyiydi. Ama akıllı iki yerde birdendi. Ölçülü olmaya çalışıyordu, denetimi kaybetmemek için yokuş aşağı giderken hızını kontrol ediyordu. Ama aynı anda ötekilere de yetiş-

meye çalışıyordu, yani Deistratus Dayı'ya, Cleander'e ve diğerlerine. Onların pek anlayışlı oldukları söylenemezdi. Ölü gibi kıpırtısız bir halde en önde duruyorlardı, bu da onların başı çektikleri anlamına geliyordu; birazcık da hızlı gidiyorlar, önlerindeki Triphiliyalılardan çok, yan taraflarındaki Elealılara dikkat ediyorlardı. Önlerinde uzanan yolda giden bir tek kendileri değildi de ondan. Bizim ordunun yarısı bunu yaparken, onların ordusunun yarısı da bunu yapıyordu. O günlerde savaşlarda hep böyle şeyler olurdu, yani savaşın çok az bir kısmı düşmanla dövüşmekle ilgiliydi. Ayrıca dikkat edilecek daha bir sürü şey vardı; bu yüzden de insan bir anda bir sürü şeyle ilgilenmeye mecbur kalıyordu.

Buna rağmen, Doryclytus geride kalarak hem elinden geleni yapıyor hem de aynı zamanda hücum etmeye devam ediyordu; aynı zamanda da orduyu çok güzel bir şekilde yönlendiriyordu. Maalesef, onun bu işi iyi yaptığı oranda bizim düzenimiz de bozuldu. Altı, yedi savaş arabasının oluşturduğu yığının ortasında mükemmel bir konumda duruyordu; o ne yaparsa savaş arabaları da onu yapmaya çalışıyordu. Düşmana ve diğer kendi insanlarımıza karşı körleşmiş gibiydik ve üst üste yığılmadan durmamız da mümkün olmuyordu. Kısacası, bizim sondaki sıramız ön taraftaki öteki sıranın arkasına ve ortasına yetişme mücadelesi veriyordu ve en öndeki Deistratus Dayı sonunda düşmanla temasa geçtiğinde bizim de aniden dizginleri çekip durmaktan başka bir şansımız kalmamıştı; aksi halde hepimiz onu ezerek geçecektik, üç tarafımızdan sarılmıştık, tam arkamızda kalan dördüncü tarafımız ise hızla doluyordu.

İşte çatışmanın başladığı an, o andı. Yüreğim bana, “Dur” diyordu, “bu doğru değil.” Yüreğimin bana neden böyle söylediğini de gayet net bir şekilde görebiliyordum. Hareketsiz bir halde öylece kalmıştık; Deistratus hemen at-

ladı ve kararlı adımlarla gördüğü en yakındaki düşmana doğru yürüdü; sırttan bir cakayla kargısını havada döndürdü. Şimdi en aptal herif bile onun büyük bir kahraman olduğunu görebilirdi; bronz kabın içinde kaliteli bir malın olduğu belliydi ve düşmana karşı yaptığı kararlı hamleler aklı başında herhangi birinin ondan ürküp kaçacak bir delik aramasına yeterliydi. Geri kalanlarımızın gözü henüz pek korkmuş sayılmazdı ve düşman etrafımızı sarmak üzere üstümüze doğru geliyordu. Aynen sanki bir geyiği sarp bir dağın eteklerinde sıkıştırmışsınız da, üzerine doğru yürüyormuşsunuz ama oku çektiğinizde geyiğin kıpırdayabileceği bir alan bırakmamak için biraz daha yaklaşmanız gerekiyormuş gibiydi.

Düşmanla ilgili asıl mesele onların da, bize benzemelerine rağmen farklı olmalarıydı. Onlar da bizimle aynı giysileri, aynı zırhları, aynı çizimleri giyiyorlardı. Onlar da bizim gibi uzun boyluydu, kısa boyluydu, şişmandı, zayıftı, rasgele toplanmış diğer her türlü insan topluluğu gibiydi. Onlar da ailelerden ve köylerden toplanarak getirilmişlerdi. Aynı, sanki bir nehre veya göle doğru yürüyörsünüz da suya yaklaştığınızda suda kendi suretinizi görüyörsünüz gibiydi. Ama yüreğim bana bunların hayatım boyunca karşıma çıkan en korkunç hayvanlar olduğunu söylüyordu; kaplanlar, ayılar, kurtlar ve yabandomuzları sizi yakalamadan peşinizi bırakmayacakları için tehlikelidirler; bunlarda da aynı kaygı vardı işte. Bu hayvanlar bize saldırmaya kararlıydılar; her ne kadar tam o sırada yüzleri başka bir yöne dönük olsa bile, o anda gözüm başka hiçbir şeyi görebilecek durumda değildi. Tam o sırada korku tam da yüreğimin içindeydi tabii ki.

Ama hiçbir yere gidebilecek durumda değildim. Savaş arabasından aşağı indim; ailemde kim var kim yoksa hepsinin bu korkunç yaratıkların üzerine yürüdüğünü görünce

benim de onlar gibi yürümekten başka seçeneğim olmadığı-nı düşündüm.

Ya işte böyle benim uzaklardan gelme yeni arkadaşım, sen hiç Yunanların dövüşmesini gördün mü? Görmedin mi? Fazla bir şey kaçırmış sayılmazsın. Biz bunu bak böyle yaparız. Burada amaç mızrak menziline girmektir; hedefli atış için otuz adım, hani bir iki adım az ya da çok olabilir; derken mızrağı atarsın ama dürüstçe; ancak fırlatılmış bir mızrağı yedin mi, artık bu dünyada kalmak için fazla bir mazeret bulamazsın ya da en azından sana mızrak isabet etmemiş olması gerekir bu dünyada kalabilmen için. Hiç durmadan kafanı kaldırıp bakacak, ya mızrakların indiği yerden kaçacaksın ya da kalkanınla kendini korumaya çalışacaksın. Ama en tehlikeli olanı sana atılan mızraklar değil de, rasgele fırlatılan veya başkasının kalkanına doğru fırlatılıp, kalkandan seken ve sana doğru geleceğini bilmediğin için kendini kollamadığın mızraklardır. Farz edelim ki, ne o ne de sen mızraktan bir sonuç alamadınız, o zaman kılıç çekerek yaklaşmanın zamanıdır; kılıç da senin hayatın boyunca talimini yaptığın bir şeydir, gözünü gece yumduğunda rüyada beliren ilk şey, baban sana ilk tahta kılıcını ve kalkanını yaptığından beri her bir hareketini rüyalarında gördüğün bir şey.

Ve, ilk defa, taş kesilirsin. Onun kim olduğunu veya onun neden beni seçtiğini bilmiyorum. Orta boydan biraz daha kısaydı, dört atlı bir savaş arabasının ikinci savaşçısıydı; ama yine de, sanki benden hoşlanmış gibi bir hali vardı. Nişan alma menzilinin sınırından, yani işte elli adımlık falan bir mesafeden kargısını fırlattı. Kargıyı dikkatlice izledim, yemin ederim; yükseldiği gibi bir an havada kaldı ve derken yere indi. Daha havada kaldığı o an, bunun çok iyi bir atış olduğunu biliyordum. Peki ya ayağımı kımıldattım mı? Tabii ki kımılatmadım. Ağzım açık bir halde bakakaldım, aynı

aptalın teki gibi; tam son anda, gözlerimi yumdum ve o şeye doğru kalkanımı kaldırdım.

Canım yandı. Hepiniz biliyorsunuzdur ama belki konumuz bilmiyordur. Bir mızrağı savuşturduğunuzda, söylemeye hiç gerek yok, kalkanı mızrağı görecektir bir açıda tutmanız ve mızrak sizin kalkandan sekti mi artık hangi aptalın kafaya düşerse tehlikeyi ona havale etmeniz gerekiyor. Kalkanı sağa dönük tutmayacaksınız; çünkü böyle yaptığınız mızrağa, kalkanı delip geçerek bir tarafınıza girme şansı vermiş olursunuz. Eğer bir şey yapmak için hiç zamanınız kalmamışsa, en azından mızrağı kalkanın üst kısmıyla karşılaşmalısınız, orta kısmıyla değil; çünkü orta yer el tutma yerinin olduğu yerdir, yani sizin o nazik, kırılğan parmaklarınız derinin arasına sıkışır kalır aynı kapana sıkışmış gibi.

Canım yandı tabii, demin de söyledim; ama yüreğim olan bitenin farkında değildi. Çünkü beynim bana talimhane hocası yapıyordu, bana tam acemilere özgü aptalca bir hata yaptığımı söylüyordu. Niye mi? Çünkü kalkanımla başkasının mızrağını kollamıştım. “Bunun ne demek olduğunu biliyorsun” dedi bana beynimdeki talimhane hocam, “şimdi kalkanın ağırlıkla yere doğru indi.” Altı ayaklık bir mızrağın kalkanı delip geçmesiyle insan korkudan yerinden bile kıpırdıyamıyor. Burada yapılması gereken şey, tabii ki kalkanı elinden bırakmak ve başının çaresine kalkanın olmadan bakmak; bunun dışında da bir şey yapamazsın zaten. Ben de yapamadım, tabii ki. Hocam Aristomachus’un gözlerinin içine bakıyordum, hayalimde tabii ki ve o da bana bağırıyordu, bana ne yapacağımı söylüyordu; ama sanki onun söylediklerini anlayamıyor gibiydim. Bu arada diğer adam, yani düşman, bana doğru geliyordu, bir yengeç gibi yandan yandan kalkanının arkasından, sinirlice – aynı Aristomachus’un dediği gibi, kalkanı oradaysa, yarına kalmaz varır– ve

ben hâlâ elimde kargımla dikilmeye devam ediyordum ve ağzım bir karış açık bir halde kendimi kolluyordum; bütün bunları bilinçli olarak değil tamamen ikinci doğamla yapmıştım. Böyle bir şeyin olduğunu bile bilmeden tabii ki.

Huzur içinde yatsın, o kimseyi pek onaylamazdı; ama şimdi aramızda olsaydı Aristomachus öteki adamı onaylardı. Hep doğru şeyler yapıyordu: Kalkan yukarı, sol ayak ileride düşmana doğru, arka ayak sağa dönük, kılıç düşmanın boyununu kesmeye hazır bir biçimde kalkmak üzere sağ omuzda bekletiliyor. Şey, işte bunların hepsini yapıyordu, aynı dans adımları gibi; ama bunların ne anlama geldiğini aslında düşünmüyordu. Bu duyguyu biliyorum. Hareketleri öğreniyorsun ve bir kere öğrendin mi ve Aristomachus sana, “Evet, işi kapmışsın” dedi mi, kendini can güvenliği sağlanmış biri gibi hissediyorsun, tabii bunları düzgün yaptığın sürece. Bütün talimlerin temeli de budur, değil mi?

Geldiğinde, yani o parıltılı bronzdan katil yengeç, diyebilirim ki o da benim kadar sinirliydi; belki de daha fazla. Şimdi geçmişi düşündüğümde, nedenini de anlayabiliyorum. Hiçbir şeyi doğru dürüst yapmıyordum, değil mi; bana bakmış olmalı ve aşına olduğu hiçbir şeyi görmemiş olmalı, yani ne koruma var, ne ilk pozisyon. Zavallı adam tam anlamıyla kafayı yemiş olmalı. Sanırım olay şu yönde gelişti: Beni harekete geçmem için bekledi, derken birazcık daha bekledi ve derken ya içgüdüleri ya da yaptığı talimler galebe çaldı ve ilk adımı yandan kesim olarak attı, benim darbe vurmamı bekledi ve vuracağım darbeyi önlemek için kalkanını kaldırdı. Tabii eksik kalan tek bir şey olduysa, o da benim hamle yapıp darbeyi vurmamam oldu. Orada öylece, heykel gibi kıpırdamadan kaldım; ama elbette kargımı elimde ayarlıyordum ve bana yaklaştıkça doğrudan kargımın üzerine doğru yürüyordu.

Sizi temin ederim ki, seksenime varsam bile öylesine mükemmel bir boyun darbesi yapamayacağım; tam da klasik noktaya, boğazın altında hani küçük çukur vardır ya, oraya işte; üstünde de köprücük kemiğinin iki ucu vardır. Aslında, olan biteni gördüğüm andan itibaren içgüdüsel olarak mızrağımı geri çekmeye çalıştım. “Dikkat et, hantal salak seni” diye bağırdı yüreğim; ama o andan sonra artık çok geç olmuştu. Gözlerinin nuru silindi, komik bir ses çıkardı ve sanki boş elbise gibi “pat” diye yere yığıldı; ardından da zırhının yere düşme sesi duyuldu, hani biri sana “böö!” yapar da sen de elindeki kâseyi korkudan yere düşürürsün ya, işte aynı öyle bir şangırtı sesi duyuldu. Geri sıçradım hemen; yüreğimi *korku* ve *tiksinti* kaplamıştı. Onun dirisinden kaçmayı aklıma bile getirmemiştim; ama ölüsünü görür görmez az kalsın tabanları yağlayıp vınlayacak gibi oldum. Çok müthiş bir olaydı.

Ama savaş devam ediyordu; göz ucuyla savaş alanına baktım ve yüreğim piç kurusunun teki tarafından gebertilmeden uyanmam gerektiğini söyledi. Hani evinde yatmış uyurken ansızın uyanırsın da etrafının bir sürü adamla sarılı olduğunu görüp afallar, bir an için ne olup bittiğini anlayamazsın ya, işte aynı öyle hissettim kendimi. Derken gözüme Deistratus Dayı’nın görüntüsü ilişti; kalkanı havaya kalkmış bir halde bir dizinin üstünde yere çökmüş, diğer eliyle yerden destek alıyordu ve tam da tepesinde duran adam kargıyı dayımın yüzüne saplamak üzereydi.

Bağırdım –ne diye bağırdığımı hiç sorma– ve mutlu köpekler gibi ileriye doğru sıçradım, sıçrarken ölü adamın kargısının kalkanıma takılmış sürüklendiğini fark ettim ve kalkanın tutamağını bıraktım; bunu yaptığımda, orta parmağım dördüncü parmağım düştü. Kargının başı parmaklarımı kesmişti, hem de çok düzgün bir şekilde; demek öylesine korkmuşum ki, parmakların gittiğini anlayamamışım bile.

Şimdi ne yapacağımı hiç bilmiyordum; birtakım tanrılar aklımı almışlardı ve orada kocaman samandan bir hedef gibi durdum, sanki hedefe bir şey fırlatılmasını bekler gibiydim. Bir savaşta bu tür şeyler pek iyi değildir ve biri (kimdir bilmiyorum) beni bir fırsat olarak görmüş olmalı; bir mızrak başımın yan tarafına çarptı ve beni yere yıktı; kendimden geçtim bir anlığına.

Ayıldığımda, gördüğüm tek şey ayaklardı. Bu, bir ormanın içinde olmak gibi bir şeydi. Hepsi benim etrafımda dolaşarak duruyorlardı ve homurdanmalarla tangır tungur sesler duyuyordum; sanki demirci dükkânındaymışım gibiydi. En azından aklım olduğu yerde kalmıştı, hatta biri ayak parmaklarını suratıma gömdüğünde bile aklım başımdaydı. Berbat bir şekilde kıvrılmış bir yığının üzerinde yattığım için aklımın başımda olması bir işe yaramamıştı; bu yüzden de hem sağ kolum ve de hem sol kolum uykuya yatmıştı. Sanki ayağa kalksam birkaç yürek atışından daha fazla bir ömrüm olmayacakmış gibi hissediyordum. İşte bu yüzden, hayatımda ilk ve son kez mantıklı bir şey yaptım ve yerimden kımıldamadım.

Sağ kolum tamamen karıncalanmış bir haldeydi ama sol elim inanamayacağınız derecede acıyordu; yüreğimdeki tek düşünce birinin elime basmış ya da elimi tekmelemiş olabileceği korkusuydu; o berbat şey o kadar körpe ve o kadar acı içindeydi ki, bunu düşünüyor olmak bile kendimi zayıf hissetmeme neden oldu. Başka bir deyişle, sıkışıp kalmıştım; kendimi işe yaramaz ve çaresiz hissediyordum. Bunun yaşamımın en berbat anı olduğunu söyleyemeyeceğim çünkü henüz ölmüş falan değildim ve birtakım tanrılar beni işitiyor olabilirlerdi. Söyleyebileceğim tek şey, eğer gelecekte beni bekleyen çok daha kötü bir şey varsa, o da birinin hemen kalıp beni öldürmesiydi.

Tam da sıkıştığım bu yerden çıkamayacağım korkusuna kapıldığım bir anda, bir şey oldu; başımda bir çeşit kabarıklık vardı; bir şey üstüme düşmüştü ve birisi ayaklarını sürüyerek yanımdan geçmişti. O şeyin altında yatıp kaldım (düşünebildiğim tek şey, aman ne güzel, kötü kolumun üstüne düşmemiş olmamdı) ve etraf sessizleşene kadar da bu böyle sürdü; derken ite kaka münasebetsiz bir durumdan –bunu izah edemem, gerçekten de; ama hem rahatsız ediciydi ve hem de pek saygın bir durum değildi– kurtulup kafamı kaldırdım ve oturdum.

O şey dayım Thaumastes'ti ve ölüydü; hem de gerçek anlamda. Buna inanmanın zor bir şey olduğunu anladım. Hayır, onu çok sevdiğimden falan değil; dayım küçük bir çocuğun yanından geçerken çocuğun saçlarını eliyle dağıtmadan yapamayan yetişkinlerdendi, ben de bu durumdan çocukken hiç hazzetmezdim. Ama bize hep gelip giderdi, hep saldırgan olmayan, varlığını hiç fark etmeyeceğin sevgi dolu bir adam olarak kalmıştı; sanki o zaten hep oradaymış gibi zannedebilirdiniz. Savaşçı mavaşçı değildi, zaten bir şey de sayılmazdı; olduğu tek şey yüce Deistratus'un küçük biraderi olmaktı; gelecek vaat eden genç Callon'un, Mylon'un ve Doryclytus'un babasıydı, Prens Agis'in küçük kızının kocasıydı; yani başkalarını baz alarak tanımlayabileceğiniz bir adamdı. Sonuçta, ölüydü; tolgası düşmüştü ve biri başını bir taşla ezmişti.

Bu da bana bir şeyi hatırlattı; savaş. Şimdi on beş yorda kadar uzaktaydı ve hızla ters yönde ilerliyordu; *korku* ve *panik* bizleri geldiğimiz gibi geriye döndürüyordu aynı koyunlar gibi ve ben de geride kalmıştım. Hani görmüşsünüzdür, yeni doğan tay bükük bacakları üstünde seke seke koşar ya; işte ben de öyleydim, karıncalanmış sol bacağımı hissetmiyordum, cephede kalmak için deliler gibi tökezleyip duru-

yordum. Yüzüm düşmanın arkasına dönüktü, düşman da bizi geri püskürtüyordu. İşte tam o anda apansızın bir şey aklıma geldi; eğer aileme katılmak istiyorsam, onların yanından geçmem gerekecekti. Beceriksizce. Ne yapacağımı bilemez bir haldeydim ve yine hedef olacak bir şekilde orada öylece duruyordum.

Ve derken olağanüstü güzel bir şey gerçekleşti. Bunun ne kadar güzel bir şey olduğunu şimdi açıklayamam. Sanki bir tanrı gökten inip üzerinize çullanıyor ve bir dokunuşta sizi bütün dertlerinizden kurtarıyor gibi. Bu bir tanrı değildi aslında, savaş arabasıyla Doryclytus'tu; nereden çıktıysa çıktı, apansızın arkamda belirdi ve bana, "Atla arabaya!" diye bağırdı gırtlığından çıkarabileceği en yüksek sesle ve ben arabanın kolunu yakalar yakalamaz atlarını kamçıladi. Ama bir şekilde kendimi arabanın içine atabildim ve beni savaş alanından uzaklaştırdı. Hayatım boyunca beni bu kadar mutlu eden başka hiçbir şey olmamıştır.

Eh, Doryclytus beni cepheden epey uzaklaştırmıştı. Sonra arabayı durdurdu ve tutamağa doğru eğildi, ölü gibi bir hali vardı.

"Demek bir şeyin yok" dedi.

"Evet" diye yanıtladım, yanıtlımı basit tutma arzusuyla. "Ne oldu?"

"Her şey senin Strymoneus'u öldürmenden sonra oldu" dedi. Ben tam, "Kimi?" diyecekken o devam etti: "İleriye atıldılar, sen düştün; seni almak için oraya geldik ama senin düşüğün yer ötekilerle doluydu. İşte bu oldu sadece. Bütün bu olan bitenden sonra sana bir şey olmamasına çok sevindim."

Kendimi sanki ağaçtan düşmüş gibi hissettim. "Yani bütün bunlar benim yüzümden mi oldu?" dedim.

Bana baktı. "Eh, seni orada bırakacak halimiz yoktu herhalde, değil mi ya? Babamla Deistratus Dayı rahatlayacaklar;

bizi öyle gerisingeri püskürttüklerinde, seni artık kaybettiğimizi sanmıştım.”

Bilmiyordu. Eh, zaten bilmesi için bir neden de yoktu; cephenin ortasında dikilip etrafı seyretmemişti doğal olarak. “İyi o zaman” dedim. “Teşekkür ederim.”

Omuz silkti. “Ben bir şey yapmadım ki” dedi. “Ben sadece arabayı sürüp oradan uzaklaşmaya çalışıyordum. Ne oldu senin eline öyle?”

“Bir şey olmadı” dedim salak salak, gerçekten de onun fark etmesini istemiyordum. Sonuçta, onun babasıyla dayısı savaş alanında ölmüş yatıyordu, tabii muhtemelen de benim yüzümden. O anda kaldırılabileceğim son şey onun bana şefkat göstermesiydi.

“Parmakların” diye ısrar etti. “Sen iyi misin? Kusura bakma, amma da aptalca bir soru.” Bana sanki karşısında bir kahraman ya da işte onun gibi bir şey duruyormuşçasına ağzı bir karış açık bakıyordu ve hemen ardından, hiç utanmadan ve sıkılmadan, orada dizüstü çöküp beni cepheden kurtardığı için ona sanki bir tanrıymış gibi tapmaya hazırdım. Her şey komikti.

Her neyse (diye sürdürdü sözlerini Cratus), bu savaştı. Eh, artık siz de anlamışsınızdır herhalde, biz kaybettik; daha doğrusu kıl payı kazandık çünkü cephenin diğer taraflarında savaş biz kazanmıştık ve de ertesi gün Triphiliahlılar taşı tarağı toplayıp gittiler. Bence yapacakları baskını aşağı yukarı bitirmişlerdi, bir tek birazcık savaşmaları gerekmişti, hepsi o kadar; işlerini bitirince de çekip gittiler.

Ama bunun en berbat tarafı benim bir kahraman ilan edilmem oldu. Mızrağıma saplanmayı başaran şarlatan anladığım kadarıyla Strymoneus’tu, yani Triphilia Kralı’nın ye-

ğeni; beş aylık bebekten sonra tahtın ikinci varisiydi ve Kral'ın kendisi yetmiş yaşlarında, sağlığı pek yerinde olmayan bir adamdı. Onu öldürmekle, bize, kahramanımız Deist-ratus ile bir düzine büyük adamın canına mal olan savaşta dikkat çeken tek en önemli işi de yapmıştık, bu yüzden de doğal olarak biz de –yani, Elealılar demek istiyorum– Strymoneus oyununu oynadık; bu oyun da beni büyük bir adam yaptı. Şüphesiz, ağaca bacağımdan asılma korkusundan hiçbir şey demeye cesaret edemiyordum. En önemli başarımızı yalanlıyorduk, yalanlamazsak o hıyarağasının meselesi bu başarının yanında parlamayacaktı; o şartlar altında böyle bir şey vatana ihanet gibi bir şeydi, o şartlar da zaten yeterince sıkıntılıydı. Savaşın, Prens'in ilk büyük işi olması gerekiyordu, hatırladınız mı? Bütün bu olan bitenden dolayı sadece onu değil başkalarını da suçlamak gerekir, diye düşünüyorum; ama sonuç olarak her şey tamamen ters gitti ve her şeyi daha da kötü bir hale getirdi. Çünkü, aziz kardeşim...

“Başlama” dedi kör adam sinirli bir şekilde. “Kırk yıldan beri anlatıp duruyorsun bunları. Eğer kazansaydık...”

“Evet; ama kazanamadık.”

“Ama, eğer kazansaydık...”

“Evet; ama kazanamadık.”

Palamedes elini kaldırdı. “Siz ikiniz” dedi “kapayın çenenizi ya da dışarı çıkın. Misafirlerimiz sizin hakkınızda ne düşünecek; bir sınıртаşı yüzünden kötü komşular gibi bağırıp çağırıyorlar birbirlerine mi diyecekler? Özür dilerim” diye sürdürdü sözlerini Fenikeli'ye dönüp. “Kardeşler arasında olur böyle şeyler, bilirsin.”

“Hiç önemli değil” dedi Fenikeli. “Aslında, ben de devamını merak etmiştim, eğer...”

“Gördüğüm kadarıyla çok hoşgörülü bir adamsın” dedi Palamedes. “Genelde insanlar hiç de böyle senin gibi davranmıyorlar. En iyi dostlar bile, gerçekten de. Sadece bu mevzu bile içlerindeki en kötü şeyleri dışa vuruyor. Benim bir lafım vardır, bundan kırk yıl önce olan bir şey için şimdi kalkıp da bağırmanın hiçbir anlamı yoktur, diye.”

Cratus gülümsedi. “Gerçekten mi?” dedi. “Mnesilochus’la şu sizin mahalle hududundaki hendekle ilgili yaptığın tartışmayı benim yüreğim hatırlar gibi oluyor. Ve o olay da elli yıl önce olmuştu; sanki dün gibi.”

“Tamamen farklı bir mesele” dedi Palamedes sıkıntılı bir şekilde. “Ayrıca işin aslını da biliyorum; çünkü o hendeği benim babam kazmıştı, yani hendek yasal açıdan benimdi. Mnesilochus’un hiçbir hakkı yoktu...”

Fenikeli’nin başı ağrımaya başlamıştı. “Gerçekten de” dedi, “şimdi gidip yatmak istiyorum, tabii hikâyeyi hepiniz biliyorsanız. Anladığım kadarıyla, çok ilginç bir hikâye bu; ama çok uzun bir gün oldu ve ben gün ağardığında kalkmak istiyorum erkenden...”

Palamedes kaşlarını çattı. “Şey” dedi, “bak ne diyeceğim. Cenazeye kadar olup bitenleri anlatalım, geri kalanını da yarın dinlersin. Sence nasıl bir fikir bu, Cleander?”

“Tam da noktanın konulacağı yer” diyerek aynı fikirde olduğunu beyan etti kör adam. “Yani şimdi hemen bitireyim mi? Ağabeyime karşı burada bir saygısızlık yapmak istemiyorum; ama ben olaylara ondan daha yakındım.”

“Buyurunuz” diye homurdandı Cratus. “Sakın kalkıp da sana kendi hikâyeni anlatma fırsatı vermediğimi söyleme.”

İşte Cratus’un demin dediği gibi (diye sürdürdü sözlerini kör adam), hem bizim aile için ve hem de Kral Leon için sa-

vaş çok kötü bir şekilde sonlandı. Ama yaralarımızı yalayıp sarmakla yetinmek bir işe yaramayacaktı. Aynen babamın her zaman dediği gibi, bu hayatta insan çok az şeyi değiştirebilir, o da işe nasıl başladığına bağlıdır.

İlk yaptığımız iş, tabii ki, cenaze töreni düzenlemek oldu. Cratus sende nasıl bir izlenim bıraktı bilmiyorum ama, Deistratus Dayı büyük ve ünlü bir adamdı; bütün yaşamı boyunca ailesine ve kentine hizmet etmişti ve hiç de yolundan sapmak gibi bir arzuya kapılmamıştı. İşte o yüzden kendisine doğru düzgün bir uğurlama töreni yapmamız gerekiyordu.

Ölüyü yakmak için gereken odunları yığmak başlı başına bir işti. Bunun için elimizden gelen her şeyi yaptık, araya taraya en uygun fiyata on iki at arabasını dolduracak kadar kereste bulduk –yeni kesilmiş yeşil çamları kullanırsan, bunları yakabilsen bile, reçine saçar, merasim anında üstünü başını berbat eder– ama kerestelerin tamamı o acele içinde bulabildiklerimizin en iyisiydi. Aklımıza gelen herkese kâhyalar gönderdik, bize kereste vermeleri için onları dilendirdik; ama kahyaların hepsi aynı hikâyeyle geri döndüler: Kimse-nin bize verecek fazla kerestesi yoktu; çünkü herkes hasattan önce kendi ambarını tamir ediyordu. Ben hepsine hak veriyorum; ama bu söylenenler bizim ateş yakmamıza yardımcı olmuyordu ve tüm bu süreç boyunca Deistratus Dayı biraz daha bozuluyordu. Derken biri kalktı ve sahilin orada bir gemi enkazının olduğunu söyledi. Bu konuda bazı çekincelerimiz vardı. Denizden çıkan tahtalar yandığında içinden şeytan çıkar gibi olur, bunlar da çam gibi berbat şeylerdir, tuz yüzünden alevlerinden acayip renkler çıkar. Ama başka hiçbir şansımız yoktu, bu yüzden de at arabalarını gönderdik ve çok geçmeden hepsi kereste yüklü bir halde geri geldiler. Arabalara bakar bakmaz şüphelerimizde haklı olduğumuzu

hemen anladık. O lanet olası kerestelerin ortaları hâlâ ıslaktı; hepsini domuz yağıyla yağlamamız gerekiyordu, bunun sonucunda da tahtalardan berbat bir koku çıkacaktı.

Cenaze günü geldiğinde şansımız açıldı. Birtakım tanrılar bize sert esinti gönderdiler ve bir sürü gürültü çıkartan eski tahtalara rağmen, tüm o çatır çutur sesler hiç de tuhaf kaçmadı; sonuçta bu bir ölü yakma ateşiydi, tahtalardan çıkan birazcık ses ölü bedenlerin yanarken çıkardıkları korkunç sesleri bir nebze maskeleydi.

Üstümüzü başımızı berbat etmeyeceğinden emin olduğumuzu anladığımızda, iş olsun diye, ucuz bir içmelik şarap kavanozunun kapağını açtık ve keyfini çıkardık (eh, insan kalıp da malın iyisini tanrılara falan vermez ama değil mi?); alev söndüğünde közün üstüne dökmek için de birazcığını bıraktık tabii. Ardından da kemikleri topladık, cenaze ziyafeti için kestiğimiz öküzün yağına sardık ve bunları büyük bir kavanozun içine doldurduk. Bronz kaplamalıydı; Deist-ratus bunu bir Kuzeyli'den almıştı ve yan taraflarında hasat ve bağbozumu kabartmaları vardı.

Çukuru kazdık, kapattık ve üstüne höyük yaptık (buralarda taştan bol bir şey yok; yeni aldığı pulluğu kırılmış kime sorsan anlarsın), şarabın dibinde kalanları üzerine serptik ve kısa bir süre saygı duruşunda bulunduk; harbi konuşmak gerekirse, bence anlamsız bir şeydi. Şunu demek istiyorum; eğer biri öldüyse ya üzüntü içindedir ya da onun Mutluluk Adaları'na gitmesinden dolayı sevinçlisindir veya bir düşmanını başından savdığı için keyiflisindir; öyle perişan bir halde dikilip durmanın hiçbir anlamı yoktur.

İşte, böylece törenin en önemli olayı tamamlanmıştı. Şimdi eğlence başlayabilirdi.

Harbi konuşalım, cenaze törenleri sırasında yapılan yarışmalara herkes bayılır. Koşma ve uzun atlama gibi şeylerde

doğal yeteneği olanlar saatler boyunca idman yaparlar. Sonra birinci sınıf safkan savaş arabası atları olanlar vardı ya da iğneyi gözünden vuran keskin nişancılar ya da kabiliyetli boksörlerle güreşçiler; bunlar gösteri yapabilme şansını bir tek cenazelerde yakalayabiliyorlar, kendi akranlarıyla çekişebiliyorlar, hatta ödül ya da şan şöhrat falan da kazanabiliyorlardı. Ayrıca, kötü bir talih yüzünden, bizim kentte uzun zamandan beri şerefine oyun düzenlenecek kadar önemli herhangi biri ölmemişti; bu yüzden de oyunsuzluktan bezmiş oyun severlerin oyun oynama şansları hiç olmamıştı.

Ah, evet, herkesin oyunlardan bir avantajı var. Sadece oyunlara katılan kişilerle sınırlı değildir bu. Aile ölü adamın yıllardan beri topladığı döküntülerden kurtulma şansına erişir; bilirsin ne tür şeyler olduğunu bunların: Davetsiz misafirlerin istenmeyen hediyeleri, görenin midesini bulandıran aile yadigârları, ilkel ve sefaletten kırılan köylerden yağmalananlar, altın ve gümüşten küçük ve çirkin eşyalar. Bunlar hiç kimsenin işine yaramayan şeylerdir; bunları hediye olarak vermek hakaret sayılır. Bunlar sadece kutularda saklanır veya kirişlerde yer kaplarlar. Bunları ödül olarak sunmak, yine de, verene ve kazanana onur verir. Herkes istifade eder yani.

Deistratus ödül olarak verilmeye son derecede uygun eşyaları yığmaktan bıkip usanmıştı. Koca bir sundurma dolusu korkunç çirkinlikte üç ayaklı bronz sehpa, gümüş kaplamaları dökülmüş kazanlar, bıçakçının çırağının bir ay dükkânda kaldıktan sonra annesine götürdüğü cinsten çift kulpulu kupalar, güvelerin yediği kayışlarıyla bükülmüş kılıçlar, ya aşırı büyük ya da aşırı küçük zırhlar, iki tane atılmış baldır zırhı; aklınıza gelen her şey orada öylece biriktirilmiş duruyordu. İstenilmeyen madeni eşyaların iki büyük ödül için, yani araba yarışı ile koşu yarışı için yeterli olamayacağı

kesindi; ama tesadüfen ölümünden birkaç ay önce birkaç yabancı arkadaşı tarafından kendisine flüt çalan kızlar verilmişti. Bunlar bakmakla doyulamayan şeylerdi; ama insan bunların tek bir tanesini bile evinde istemezdi, ne açık saçık ne de hantal olanını. Bence mükemmel bir fırsat ortaya çıktığında ailesi bunları başından atmak için aklını kaçırarak bir hale gelmişti.

En iyi adamlar kazandı, doğal olarak. Savaş arabası yarışını Thersilochus kazandı. Buprasius boksta ve cirit atmada kazandı. Mecisteus güreşte kazandı; ama hile yaptı tabii. Eğer kazanmasıydı bir sürü olay çıkacağı için kimse bir şey demedi ve biz de birincilik ödülü olarak ona küflü bir tolga vererek hile mevzusunu örtbas etmiş olduk ve koşucu Lyces'e, Deistratus'un dedesinden kalma ufak tefek bir karıştırma kabı verdik. Yazıklar olsun bana, ok atma veya ağırlık atma yarışını kim kazandı hatırlayamıyorum. Hatırlayabildiğim bir şey varsa o da yarışın ikinci turunda yarışmayı kaybettiğimdir; çünkü tam arka ayağımla sallanıp kendimi iterken, yani yapılması gerektiği şekilde, savaş arabaları yarışından sonra orada kalan at dışkısı öbeğinin içine düştüm ve suratım silme dışkıyla kaplandı. İşte benim o oyunlarda kazandığım şan ve şöhretin toplamı bundan ibaretti ve bence pek öyle kötü bir şey de değildi. Şan ve şöhret insan öldükten sonra anılmasına yarayan şeyler değil midir? Şimdi, o ödülü kimin kazandığını tam olarak hatırlamıyorum; o sırada orada bulunanlara sorsan onların da tek hatırladığı şey benim at dışkısının oluşturduğu küçük piramidin üzerine yüzükoyun düşüşüm olur, yani sonuçta hafızalarda kalan yine ben oldum.

Ama bütün bunları anlatmamın nedeni, iyi ve hatırlanması gerekli kişilerle ilgili bir hikâye olmasının yanı sıra, koşu yarışını kazanan kişinin şike yapmak için neredeyse

yırtındığımız bizim sevgili Veliaht Prens’imizden başka birinin olmamasıdır. Kendisinden çok daha iyi olanlara rağmen yarışı kolayca kazandı. Kazanmasıyla birlikte epey bir homurdanmalar duyuldu: Söylenenler, “Sadece Kral’ın oğlu olduğu için kazandı, ayrıca koşuda iyi olmasına şaşırarak bir şey de yok, cephede olanlardan sonra” tarzı şeylerdi işte. Ancak yarışı seyreden herkesin yüreği, Prens’in bu yarışı hak ederek kazandığını söylerdi. Çok şaşırtıcı bir şekilde, bizden hiçbir yardım almaksızın, çocuk doğru düzgün bir şey yapmıştı. Eh, hayat böyledir.

Büyük şeylere de gebedir hayat. Millet konuşup duruyordu (kafası yarılmışlar değil, ötekiler), bunun ne de güzel bir yarış olduğunu, Prens’in nasıl da yarışı kazandığını anlatıyordu. Ama, her şey söylendikten ve yapıldıktan sonra, mahallî cenaze oyunlarında bir yarış kazanmak büyük bir mesele olmaktan çıkmıştı; yani, çocuğu milletin yüreğine büyük bir adam olarak yerleştirmekten uzaktı. Bu da, yüreğimde tekrar soru işaretleri doğmasına neden oldu: Yapacağı çok daha büyük bir şeyi hızla bulmamız gerekiyordu. Sağır değildim. Oğlanı yenilgiden dolayı suçlamaya başlıyorlardı. Hiçbir şey kesin değildi, tabii ki; çünkü onu suçlamaya yarayacak kesin bir şey yoktu ortada. Ama hemen hemen en kötü olan da buydu, bir şekilde. Bir insan şansız olmakla ünlen-di mi, artık yapabileceği hiçbir şey yoktur; çünkü elinden bir şey gelmez. Kafasını toplayıp yüreğini sertleştirerek dışarı çıkıp sırf istediği için iyi şans edinemez; aynı şekilde ne savaşa gidip dövüşebilir, ne bir ayı öldürebilir ne de başka bir şey yapabilir.

Daha da kötüsü, düşman iyiden iyiye kendine güvenmeye başlıyordu; özellikle de Prens Oeleus, Leon’un biraderinin oğluydu ve eğer Veliaht Prens kral olma şartlarını yerine getirmezse kral olacaktı. Uzun atlamada ilk ödülü Oeleus’un

kazandığını söylemiş miydim? Ayrıca, savaşta da iyi bir mücadele sergilemişti (yani Prens'ten çok daha iyiydi demek istiyorum) ve ayrıca akranları arasında halkın en sevdiği kişiydi; halbuki halk mahkemelerde alınan kararlar nedeniyle yıllar içerisinde çocuğa ve Leon'a karşı düşman kesilmişti. Beni yanlış anlama: Oeleus iyi bir adamdı, birçok yönden Leon'dan ya da oğlundan daha çok kral olmaya uygundu. Yanılgılarını sanki başarıymış gibi sürdürme maharetine sahipti; zaten böyle bir şey, eğer bir kenti yönetmek istiyorsanız, esasen gerekliydi de. Ayrıca öyle pek fazla hata da yapmıyordu. O iyi ve cesur bir askerdi, topraklarını hakkıyla sürerdi, ülkenin dört bir yanındaki diğer kentlerde hep bir sürü arkadaşı olurdu onun, kendisiyle ilgili olmayan meselelerde hep adil davranan biriydi. Hüküm vermesini iyi bilirdi ve davaları hep yasalar doğrultusunda hallederdi. Ama o Leon'un oğlu değildi, sadece erkek yeğeniydi; yani çok iyi biri olmasına karşın, yine de iyi olmak yetmiyordu ve hiçbir zaman da yetmeyecekti. Tabii Leon öldüğünde meseleleri abartıp oğlanı da bir kenara itmediği sürece. Burada zorluk, bu durumun zaman geçtikçe çok daha olası bir hale gelmesi ve Leon'un iltimaslarından istifade eden ailelerin, Leon'un danışmanlarının bu durumu pek kaldıramayacak olmalarıydı. Rakip veliahtın seni sevmediğini biliyorsan, sen de sadakatini gözden geçirirsin; emin ol buna.

Ben de bu konuları oyunları takip eden sonraki akşamlarda, uzun salonda akşam yemeğinden sonra içki içerken kendi yüreğimle tartışıyordum. Bunlar hep şamatalı toplantılar olurdu, senin de zannedebileceğin gibi. İyi şaraplar doldurulup dururdu; bazıları şarkı söylerdi, bazıları da garibanın tekinin holün yan tarafındaki sütunlardan birine bağlayıp üstüne tabaklarındaki kemikleri fırlatıp atardı, ilk kan akıtan oyunu kazanırdı. Arka planda, varlığından bile haberdar ol-

madığımız harpçımız saçma sapan bir şeyler çalıp büyük savaşları anlatan sözler fısıldıyordu; ama öyle bir fısıldıyordu ki, duyanlar sanki adam bir evi soyuyor da birinin kendisini işitmesinden korkuyor zannederdi. Salonda hoş olmayan bir duman vardı (o gemi enkazından kalan son belalı tahtaları da yakıyorduk) ve ben de o güzel şaraptan yeterince içmiştim. Aslında tek istediğim şey eve gitmekti; elbisemdeki kumukları süngerle temizlemek (alemi fazla kaçırmış kapıya varamamıştık) ve doğruca yatağa gidip yatmaktı.

Böyle bir şey yapmadım, elbette. Bunun yerine, kalktım, salon boyunca yürüdüm ve Kral'ın yanında durdum. Tam o sırada ortalık yerde gerçekten de epey saygın bir kavga sürüyordu, bu yüzden de herkes onu seyrediyordu. Kral Leon'a bir fikrim olduğunu söyledim.

"Yine mi" diye homurdandı; ama bu sadece laf olsun diye söylediği bir şeydi. Gerçekte, o anda ona, iyi bir habere benzediği sürece, istediğim her şeyi anlatabilecek durumdaydım. "Devam et, o zaman" dedi. "Bugün yüreğinde ne var bakalım?" Durdu ve kaşlarını çattı. "Eğer Triphiliyalılara ceza verilmesini gerektiren bir durum söz konusuysa, onu hemen şimdi unutabilirsin. Yüreğim, senin o parlak fikirlerinle artık uğraşmayacağımızı söylüyor. Seni temin ederim."

"Peki ama" dedim, "Prens'in şansını Oeleus'un ulaşamayacağı bir seviyeye çıkarmanın ve savaş sonrası pazarlıklarda başarılı olmasının yolunu size söylesem. Ve bunun da bu oğlanın gerçekten çok başarılı olduğu bir konuda olacağını söylesem?"

"Onun iyi becerdiği bir şey olduğunu bilmiyordum."

"Oh" diyerek gülümsedim. "Çünkü, sizin aklınızda bir sürü mesele olduğundan, siz onu benim kadar yakından izlemiyorsunuz. Onu sizden çok daha iyi tanıdığımı zannediyorum. Onun yüreği her şeyi çok rahat kavlıyor, biliyorsunuz;

eğer aklına koyarsa tabii. Ve temelde o iyi biri. Bence, onun bu bahsettiğimiz büyük şeylerden birini yapması gerekiyor. Eh, ben galiba onu da bulmuş durumdayım.”

“Devam et” dedi Kral Leon.

“Oyunlar” dedim. “Özellikle de, koşu yarışı.”

Kaşlarını çattı. “Tam yetmez” dedi.

“Yeter, yeter” dedim, “tabii eğer milletin bugüne kadar hiç görmemiş olduğu bir oyun düzenleyebilirsek. Değerli halkımızın önümüzdeki yıllarda dilinden düşüremeyeceği oyunlar. Dünyanın her tarafından en iyi sporcular, yani yürüme yarışçıları dışında, tabii ki” diye de ekledim. “Çocuk iyi ama çok da iyi değil.”

Leon bir an durdu düşündü. “Tamam” dedi. “Ve umarım gerçekten de önemli ve ünlü birisi uygun bir şekilde düşüp ölür de, sen de senin şu ekstra-özel oyunlarını düzenleyebilirsin. Benim gibi, mesela. Hayal kurmaya devam et, Cleaner. Ben iyi bir babayım; ama her şeyin bir sınırı var.”

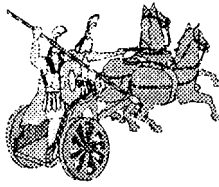
Başımı salladım. “Yok” dedim, “en akıllıca şey şu. Cenaze oyunları olmayacak. Sadece oyun olacak.”

“Sadece oyun mu? Kimse ölmeden mi?”

“Aynen öyle.”

Bana baktı. “Amma da salakça fikir be” dedi.

Üç

ur bir dakika” diye müdahale etti Fenikeli. “Sen *oyunlar* mı dedin?”

“Evet?” diye yanıtladı Palamedes.

“Özür dilerim” dedi Fenikeli. “Anlamadım.”

Palamedes anlamsız bir ifadeyle baktı, düşüp de kalkmış gibi bir hali vardı. “Yani sen şimdi oyunların ne olduğunu bilmiyor musun?” dedi. “Çok *tuhaf* doğrusu.”

Sanki misafirini rahatsız etmek için elinden gelen her şeyi yapıyor gibiydi; zaten daha da kötüsünü yapmasına gerek kalmamıştı. “Bizim oralarda böyle şeyler olmaz da” dedi. “Körden aldığım izlenime göre... Cleander’in, hani yarışma ya da sınama dediği şey, yani en iyi kim koşuyor, en iyi kim dövüşüyor filan tarzı şeyler işte.”

Palamedes derin bir nefes aldı ve tekrar bıraktı. Böyle de diyebilirsin, dedi. Ama ortaya koyduğun şekliyle yine de tam sayılmaz. Oyunlar, demek öyle ha. Peki yahu senin memlekette savaş arabası yarışları falan da mı yapılmıyor?

Savaş arabası yarışları mı?

“Açıkçası hayır. Şimdi bunu oturup izah etmek epey zor bir iş olacak. Pekâlâ öyleyse. Bak şimdi; bizde bir gelenek var, bu geleneğe göre, önemli biri öldüğü zaman, o ölen adamın şerefine çeşitli yarışmalar yaparız, oyunlar

düzenleriz. Hepsi temel olarak güce ve dayanıklılığa dayanır.”

“Aha” dedi Fenikeli. “Bildiğimiz savaş talimi. Onu biz de yaparız.”

“Tam olarak değil” diye yanıt verdi Palamedes. “Yani, herhangi bir *yararı* falan olması gerekmiyor ille de. Ama kimin daha iyi olduğunu bulmanın bir yolu, hem de milleti ölümüne dövdürmeden. Bu bir çekişme, aynı savaş gibi ama burada kimse öldürülmüyor. En azından, arada sırada öldürülenler dışında.”

“Anlıyorum” dedi Fenikeli; ama pek de doğruyu söylüyormuş gibi değildi. “Bu oyunlar, demek ki, dövüşte iyi olmak için birtakım hünerler gerektiren oyunlar; ama aslında dövüş egzersizleri de sayılmazlar.”

Palamedes başını arzuyla salladı. “Aynen öyle” dedi.

“Tabii, koşu dışında.”

“Ne?”

“Koşu” dedi Fenikeli. “Zannederim koşma yarışlarıyla ilgili bir şeyden bahsetmiştin. Eh, bu aslında insanı *cesaretlendiren* şu dövüş sanatlarından falan değil, değil mi?”

Palamedes kaşlarını çattı. “Yok, sen bunu tabanları yağlayıp kaçma anlamındaki koşma olarak algılama, bu başka bir koşma” dedi. “Burada koşmaktan çok daha fazla şey var, bak şimdi. Örneğin, peşinden koşmak diye bir şey var. Kaçan düşmanı kovalamak gibi. İşte bu sana göre bir dövüş sanatıdır.”

Fenikeli bir an için durdu düşündü. “Savaşlar ve dövüşlerle ilgili tek bir şey bile bilmiyorum” dedi. “Bu yüzden de, şunu ilave edeyim ki, sana gerçekten de teşekkür borçluyum. Ama yanlış anımsamıyorsam, bundan birkaç yıl önce bana söylendiğine göre, eğer düşman kaçıyor ve sen peşinden kovalıyorsan, askeri düzen gereği en iyi savaşçıların cephenin en önünde olmaması gerekir; çünkü kim yanındakinden da-

ha hızlı koşup da onu geçerse hem vatan hainidir hem de salak. Bak şimdi şöyle izah edeyim. O saflarda bir kopukluğa neden oluyor, bu yüzden herkesin canını tehlikeye sokuyor, derken kendisini öldürtüyor. Yani kısacası, düşmanın peşinden kısa ve düzenli bir takibin dışında yapılacak her şey, düşmana ani bir dönüşle bozgunu zafere çevirme şansı vermektedir.” Durdu. “Ne bakıp duruyorsun bana öyle?”

Sessizliği bozan Cleander oldu. “Bizim burada kimse sizin oradakilerin yaptığı şeyleri yapmaz. Kesinlikle.”

Fenikeli omuz silkti. “Pekâlâ” dedi. “Ama bu sizin oyunların ne amaçlı olduklarını ben hâlâ anlamış değilim. Yani, bu koşma müsabakaları. Ne oluyor bunlarda peki?”

Palamedes kaşlarını çatı. “Toprağa bir çizgi çiziyorsun” dedi, “ve belli bir mesafeyi adımlayarak ölçüyorsun, sonra oraya da bir çizgi çiziyorsun. Veya oraya taş falan da koyabilirsin, yani işine yarayacak kadar. Bir çizgiden diğerine ya da bir taştan diğerine ilk ulaşan kazanır. Bu kadar basit.”

“Galiba anladım” diye yanıtladı Fenikeli, “ama bunun sonucunda ellerine ne geçiyor? Yani kısa bir mesafeyi insanı rahatsız eden bir şekilde katederek?”

“Ödül” dedi biri. “Oyunları kazananlar hep bir şeylerle ödüllendirilirler.”

Fenikeli başını salladı. “İşte bu çok mantıklı. Ama Cleander’in biraz önce de söylediği gibi ödül dediğiniz şeyler de hırdavattan ibaret değil mi? Yani milletin kurtulmaya can attığı şeyler değil mi onlar?”

“Ama mesele bu değil” dedi masanın öteki ucunda oturan biri. “Mesele ödülün değeri değil, mesele bunu kimin kazandığı. Ödül, kazananı gösteriyor, bu yüzden de, sen kalkıp bir sürü insanı yeniyorsun; böylece bir sürü insanı yendin diye sen onlardan daha iyi oluyorsun.”

“Koşuda” diyerek söze karıştı Fenikeli.

“Efendim?”

“Sen onlardan daha iyi koşuyorsun” dedi Fenikeli. “Yani koşma dışında başka bir şeyde iyi değilsin.”

Açıklama yapmaya çalışan adam kaşlarını çatı. “Eh, pekâlâ. Sanırım bu doğru, bir noktaya kadar.”

“Benim memlekette” dedi Fenikeli, “biz koşarak kendimizi onurlandırmayız, yani ne demek istediğimi anlamışsınızdır umarım. Yani biz savaştayken kaçmayız, savaşı kazandığımızda düşmanın peşine takılıp koşmayız. Ve bunun dışında da, koşmanın işe yaradığına dair bir şey olduğunu hiç zannetmiyorum; eğer işe yarayan bir şey değilse, peki o zaman işe yaramayan bir şeyi başkalarından daha iyi yapmanın ne anlamı var, onu anlamıyorum?”

Biraz gergin bir sessizlik anı yaşandı. “Sadece koşma değil” dedi birisi. “Uzun atlama da var. Eğer insanın bir nehirde karşıdan karşıya geçmesi gerekiyorsa o zaman uzun atlamada işe yarayan bir şeydir.”

Fenikeli gülümsedi. “Benim memlekette” dedi “biz köprü inşa ederiz.”

“Savaş arabası yarışı” dedi bir başkası.

“Bazıları yürümeyi tercih ederken bazıları da savaş arabalarını tercih eder; savaş arabalarının ille de taarruzlarda veya başımıza iş açmak için kullanılmaları gerekmez. Cratus Savaşı bize bu konuda çok şey öğretti.”

Palamedes kaşlarını çatmıştı. “Pekâlâ” dedi, “güreş de var. Ve boks da. Bunların ikisi de işe yarayan hünerler. Bunlar insana nasıl dövüşeceğini öğretir.”

Fenikeli düşünceli düşünceli dişini emdi. “Bence de öyle” dedi. Ama dövüşten dövüş fark var. Savaşlarda, ülken için dövüşürsün, elinde silahlarla; evet, bunun için talim yapmanı anlarım çünkü bu işe yarayan bir şeydir. Ama savaş olmadan silahsız olarak dövüşmek de nedir? Yani bence bu tür bir

dövüşü insan ya komşusuyla yapar ya da çarşıda pazarda hoşlanmadığı birisiyle. Bu tür bir dövüş kent için yararlı bir şey değildir. Tam tersi söz konusudur, aslında. Yani bence insanın böyle bir şey için cesaretlendirilmemesi gerekir.”

Palamedes içini çekti. “Sen mevzuyu anlamamışsın” dedi. “Biz sana oyunlar yararlı beceriler için bir pratiktir dededik ki. Aslında, bu konuda biraz evvel hemfikirdik.”

“Evet” diye yanıtladı Fenikeli kendini beğenmiş bir tavırla, “ama sen oyunların amacı, hangi adamın hangi adamdan daha iyi olduğunu ortaya çıkarmaktır, demiştin. Ve ben de, hangi konuda daha iyi olduğunu sordum. Yani hiçbir işe yaramayan, hatta toplum dışı, bir şeyde iyi olmak mı? Bu aynı, havaya merdiven dayamak gibi bir şey, yani havaya merdiven dayayıp benim burnum senin burnundan daha yükseğe çıkar diyeceksin.”

“Gördüğüm kadarıyla biz sana mevzuyu tam olarak izah edememişiz” dedi Palamedes. “Aslında, benim yüreğim bu tür şeyleri yabancılara asla açıklayamayacağımızı söylemekte.”

“Şunu demek istiyor” diye söze karıştı Cratus, “oyunlar ya da oyunlarda kazanmak, bir insanın öldükten ve çekip gittikten sonra anılmasını sağlayacak bir şey. En azından, insanların iştirak etme nedeni bu. İnsanlar bu oyunlarda ödül kazanarak, kendilerini ünlü ve muzaffer kılmak ve bu sayede insanların isimlerini anmalarını sağlamak istiyorlar.”

“Anladım” dedi Fenikeli. “Demek bunun içinmiş ha...” Bu arada, adam kendi lisanında bir şey söyledi ve söylediği şeyi oradaki kimse anlayamadı. “Yani geçmişî hatırlamak anlamında” diye açıklamada bulundu. “Geçmişle ilgili kayıt düşmekle ilgili bir şey, aslında; böylece büyük ve şerefli işler yapmış adamlar hiçbir zaman unutulmayacak ve böylece insanlar dedelerinin hatalarından dersler çıkaracaklar ve bu hataları kendi hayatlarında yapmayacaklar.”

“Aynen öyle” dedi Palamedes rahatlamış bir şekilde. “İşte oyunlar da tam olarak bunun için yapılıyor. Yani büyük koşucular, uzun atlayıcılar ve güreşçiler hatırlansın diye.”

“Ve burunları en yükseğe çıkanlar?”

“Yani burnu en yükseğe çıkarmanın büyük bir ustalık sayıldığı bir yerde yaşıyorsan, evet. Neden olmasın?”

Fenikeli başını salladı. “Bu kadar yeter” dedi. “Ben sadece sormuştum. Yalnız benim memlekette bunların anlaşılabilirliğini hiç sanmıyorum. Zaten biz de aynı şeyi yapıyoruz; bence bunlar yayılacak ve bir gün herkes yapacak.”

“Yani yazmak dediğin şey mi?” diyerek Cleander lafa karıştı. “Daha önceden konuştuğumuz şeyler mi? Hani şu işaretler, çizikler falan mı?”

Aynen öyle.”

“Şey” dedi Palamedes, “herkesinki kendine. Siz de balmumundan tahtalar üstüne küçük işaretler yaparak ölümsüzlüğü arıyorsunuz.”

“Ve siz de iki taş arasında koşarak.” Fenikeli tekrar omuz silkti. “Aynen dediğiniz gibi, herkesinki kendine. Ama bir şey daha var. Şu sizin oyunları neden ille de biri öldüğü zaman yapıyorsunuz?”

Çok geçmeden Fenikeli, dediği şeyin neden bu kadar komik olarak algılandığını merak edecekti. “Lütfen kusurumuza bakma” dedi Palamedes. “Özel bir şaka. Ama senin bu sorduğun soru çok güzel bir soru. Gerçekten de, neden?”

“Ben de zaten biraz evvel tam da bunu diyecektim” dedi Cleander ağlamaklı bir sesle, “yani lafım kesilmeden önce.”

“Biri ölmeden oyunlar düzenlemek” dedi Kral Leon (diye sürdürdü sözlerini kör adam). “Amma da saçma sapan bir fikir.”

“Ben öyle düşünmüyorum” dedim.

“Ben öyle düşünüyorum” dedi Leon. “Bak şimdi; tam tarlanı sürerken ya da koyunlarına kına yakarken bir çığırtkan çıkıp geliyor ve sana, bırak işi gücü, oyunlara gel, diyor. Ve sen de soruyorsun neden diye; çığırtkan da, ‘Çünkü herkes hâlâ yaşıyor’ diyor. İşte böyle bir durumda ben de o çığırtkana ne diyeceğimi çok iyi biliyorum.”

Yanına çöktüm. “Leon” dedim, “sen işe yanlış tarafından bakıyorsun. Oyunlar kutlama için değil midir ki?”

Leon başıyla onayladı. “Ölmüş adamın zaferlerini kutlamak ve yaşayanlara şeref kazandırmak için.”

“Pekâlâ” dedim, “ayrıca, insanlar da oyunları seviyorlar, değil mi?”

“Tabii ki” diye yanıt verdi. “Hem seyretmeyi hem de iştirak etmeyi.”

Gülümsedim. “Şimdi bir yere vardık” dedim. “Tabii ki, bu oyunlardaki en büyük sorun sadece bir günlük bir yolda oturanların oyunlara katılabilmeleri.”

“Eh, tabii ki. Millet ta uzaklardan kalkıp gelecek diye ölümler de ortada bekletilmezler ya.”

“Kesinlikle öyle” dedim. “Ama eğer kimse ölmeden oyun düzenlersen, bu sefer çığırtkanları da önceden gönderirsin, yani epey önceden; oyunları en iyi oynayanların çağrışı işitmelerini sağlarsın. Eğer o en iyiler diğer en iyi koşucuların, uzun atlayıcıların ve arabacıların orada olacaklarını bilirlerse, o zaman onlar da geleceklerdir.”

Leon kulağını kaşdı. “Bence de gelirler” dedi. “Ama sen bana hâlâ oyunların ne işe yarayacağını söylemedin. Biliyorum kutlama için. İyi de neyi *kutlamak* için?”

Omuz silktim. “Canın ne isterse” dedim. “Elis olur. Bolluk olur.”

“Ne bolluğu be? Soğanın en kötü yılını yaşadık.”

“Sen yine de millete bolluğu kutluyoruz dersin” diye önerdim, “ve onlar da o zaman kendilerinin gerçekten de bolluk içinde olduklarını varsayacaklardır. Onlar değilse bile, başkaları öyle sanacaktır. Bu, insanların kendilerini iyi hissetmelerine yarayacaktır ve karşılığında insanlar sana karşı sevecen olacaklardır. Ve de oğlana karşı.”

“Pekâlâ, anlaşıldı” dedi Leon yavaşça. “Ama yüreğim onların ne düşündüğünü görebiliyor: Bu Leon, diye düşünecekler, kendimizi iyi hissettiriyor; çünkü amacı hiçbir işe yaramayan oğlunu bize yutturmak. Ve haksız da sayılmazlar.”

“Bu kadar kafi” diye yanıtladım. “Tamam o zaman, biz de tanrıları kutlayacağımız oyunlar düzenleriz. Ya da tek bir tanrıyı. Onun için bir şölen düzenleriz.”

Leon içini çekti. “Yine şölen mölen istemiyorum” dedi. “Eğer bana sorarsan, zaten yeterince şölen yaptık.”

“Ama hiçbirinde oyun yoktu” diye cevap verdim ustaca.

“Nasıl derler; döngüsel tartışma.”

“Pekâlâ. O halde şimdi şuna ne diyeceksin? Çığırtkanları gönderiyorsun, onlar da, Zeus, Elisli Kral Leon’la konuştu, kendisine ve soylu oğluna refah ve şan şöhet sözü verdi. Bunu kutlamak için, Kral Leon özel oyunlar düzenliyor. Herkes orada olacak. Eğer bunu işitirsen, ne yaparsın? Ne yapmak istersin?”

Leon başını salladı. “Ah, tabii ki, ben de kalkar giderim. Meraktan bile olsa kalkıp giderim.”

“E, o zaman” diye ellerimi çıırttım zafer kazanmanın sevinciyle. “İşte anladın. Bence bu oyunlardan aylar sonra bile millet senden başka hiçbir şey konuşamaz olacak ve hatta yıllar sonra bile. Ve işte şan şöhet dediğimiz şey de budur.”

Leon kaşlarını çatı. “Bence de öyle” diye yanıt verdi. “Pekâlâ. Bunu yüreğimde düşüneceğim. Aslında biliyor musun; o saçma sapan savaştan sonra seni adam yerine koyup konuş-

tuğum için birtakım tanrılar aklımı başımdan almış olmalı-
lar.”

“Düşün bunu” dedim ve ayağa kalktım. “Senden istedi-
ğim tek şey bu.”

Eh, oturdu bu konuda düşündü tabii (diye sürdürdü sözle-
rini Cleander) ve bence birtakım tanrılar bu fikri, onaylama-
sı için yüreğine koymuş olmalılar. İyi tanrı mıydı yoksa ha-
şarı tanrı mıydı artık hangisiyse; onu, bu hikâyeyi anlatma-
yı bitirince kendin bulacaksın.

Onun kararını ilk kez çığırtkanlar şehir tarafındaki tarla-
lara gelip herkesi *toplantıya* çağırduğında duydum. Sırf bu
çağrı bile ortalığı ayağa kaldırmaya yetiyordu; o zamanlar
toplantı denilen şey milletin pek alışık olduğu bir şey değildi,
zaten yıllardan beri de yapılmamıştı. Aslında, Akhaia Oğul-
ları zamanından beridir yapılmamıştı, yani dedelerimizin
dedelerinin kuzeyden geldiği ve İyonyalıları kovduğundan
beri... O günlerde, kralların şimdiki krallar gibi olmadığı
söylenirdi; kral demek sürünün arasından seçilen iyi komu-
tanlardan biri demekti; eğer bir şey yapmaya kalkarsa, o za-
man emsallerini çağırıp önce onlara danışması gerekirdi. Bi-
liyorum, işleri yürütmek için pek akıllıca bir yöntem değil;
ama sonuçta biz Peloponnesos’u da işte böyle kazandık, yani
o zamanlar için etkin bir yöntemdi.

Her neyse, hemen koşa koşa *toplantıya* gittik; yıllar önce
bir kenarda özel bir yer vardı; işte tam o sırada bu yerin bu
işler için kullanıldığını hatırladık. Ama Coccys adında bir
adam o yerin üstüne bir ev yapmıştı, zaten yapmaması için
bir neden mi vardı? O pis sabıkalı, iyi toprağı eski zamanla-
rın hatırına koruyacak değildi ya! İşte derken hep birlikte
Coccys’un evinin etrafında topluştık, neler olacağını merak

ediyorduk; derken adam dışarıya çıktı ve neden arkadaki meyve bahçesine gitmiyoruz, diye bize sordu. Bahçe yeterince büyüktü, ağaçların altında gölgede oturabilirdik. Güzel bir fikirdi, derken biz de gidip oturduk.

Sonra Kral Leon kalkıp geldi; ama gelene kadar da aradan epey bir zaman geçti sayılır. Olasılıkla sarayın bahçesine gitmiş olmalı, milletin oraya toplanacağını sandı ve neden kimse kalkıp gelmedi diye merak ederek orada uzun bir süre dikildi durdu herhalde. Derken birini buldu ve ondan, neler olduğunu öğrendi. Üzerinde kısa bir pelerin vardı ve bir de kargı; yanında da iki tane köpek. Sanki tarlaya çalışmaya gidiyor gibi bir hali vardı. Biri ona yolu tarif etmiş ve düz giderse *toplantının* yapıldığı yere varacağını söylenmiş, doğru mu yalan mı bilmiyorum; ama Kral o zamanlar hep yapardı böyle şeyleri ya da birinin köpeği gidip Kral'ın ayağını falan ısıırırdı, eğer doğruysa.

Millet yerine yerleşir yerleşmez –fazla da uzun sürmedi bu zaten; epey hoş bir sıcaklık vardı ve millet genelde kendisini üstüne bir ağırlık çökmüş gibi ve hayatından memnun hissediyordu– Kral, Coccys'in eski elma arabasının arkasında durdu ve konuşmaya başladı.

“Arkadaşlar” dedi (aslında *Akbaia Oğulları*, demesi gerekirdi ama bu kimin umurunda?). “Sizinle paylaşmak istediğim bir şey var. Geçen akşam, düşümde birtakım tanrılar bana geldi. O'nun biz Elislilere kızgın olduğunu söyledi.” Aslında pek iyi götüremiyordu; millet mırıldanmaya başlamıştı ve Leon milleti susturmak için kargısını elma arabasının tahtasına vurmaya zorunda kaldı. “Bu Tanrı bana dedi ki, ‘Siz Elealılar biz tanrıları pek umursamıyor gibisiniz; işte zaten sizi sırf bu yüzden savaşta cezalandırdık, zaferi de sizden daha aşağıdaki adamlara verdik. Sizi cezalandırdık ama çok ağırırsınız, anlamadınız. Bu yüzden O, ne yapacağınızı söyle-

mem için beni size gönderdi ve eğer aynen söylenenleri yaparsanız, çok memnun olacağız ve sizin de işleriniz açılacak. Eğer yapmazsanız; eh, zaten bunu yürekleriniz size çok yakında söyleyecek, inanın bana.”

Eh, milletin dikkatini kesinlikle çekmişti. Aslında bu işi yapmayı bana bıraksa, asla bu kadarını beceremezdim; ama Leon aptal maptal değildi, kendi milletini iyi tanıyordu.

“Tanrı bana, ‘Yapacağınız iş şudur’ dedi” diye devam etti Leon, “şimdi bir festival yapacaksınız.” “Pardon” dedim ben de, “zaten bir sürü festival yapıp duruyoruz; onlar yetmiyor mu yani?” “Yetmiyor” dedi Tanrı. “Şunu bir an düşün. Tanrılar siz fanilerden çok daha farklı da, sizi sıkın şey bizi sıkmayacak mı yani? İçi yün dolu yaşlı rahiplerin eski moda şirirleri mırıldanıp durmasından çok mu zevk aldığınızı sanıyorsunuz siz? Onları zaten kırk kere dinlemediniz mi! Peki ya biz? Biz kaç kere dinlemiştizdir acaba? Biz onları *binlerce* kere dinledik be! Ve hiçbirisi de bir işe yaramayan şeyler. Şimdi kalkıp da tapınakları yakacak değiliz, değil mi? Tabii ki değiliz. O zaman da dine saygısızlık yapmış oluruz; bu daha da kötü değil mi? Gidip tapınağı yakalım bari; yakın, yakın da sonra gidip tekrar yapın, biz de sizin burnunuzu sürtelim. Ama tanrıların zamanını ve sabrını çalıyorsunuz; zaman zaman alayınızı şimşeklerle gebertmek geçiyor aklımızdan, sırf çenenizi kapatasanız diye. İşte sizin meseleniz de bu zaten ey faniler; düşünemiyorsunuz.”

Burada nefesimi tuttum. Ya millet, Leon kafayı yedi, içini döküyor, diyecekti ya da tanrının teki ona öteki dünyadan akıl ihsan eyledi, diye düşünüp ona inanacak ve ne dediyse yapacaktı. Öyle ya da böyle, ortası yoktu. Leon yine Leonluğunu yapmıştı.

“Derken bu Tanrı’ya sordum” diye sürdürdü sözlerini Leon, “bizim ne yapmamızı istiyorsun? Söyle bakalım, güzel

bir şey mi?” Tanrı gülümsedi ve dedi ki, “O kadar acele etme, Leon. Senden istediğimiz şey hiç de öyle kolay bir iş değil. Sen önce gidip Akhaia Oğulları’nı ikna edeceksin ve onların ne kadar beceriksiz ve ne kadar zor olduklarını, özellikle de onlardan yeni ve farklı bir şey yapmalarını istemenin ne kadar zor olduğunu sen çok iyi biliyorsun.” “Bu konuda endişe etmene gerek yok” dedim, “sen sadece bana onları ikna edebilmem için kutsal belagat ihsan eyle.” Tanrı bana pis pis sırtıttı ve “Göreceğiz bakalım” dedi.

Leon da sırtıyordu ve çok geçmeden meyve bahçesindeki bütün o geri zekalı hıyarağaları pişmiş kelle gibi sırtıtmaya başladılar; ama ona inandıkları için mi sırtıttılar yoksa inanmadıkları için mi, bilemeyeceğim. İşte gördüğünüz gibi, bu da Leon’un aklını kullandığı durumlardan biriydi. Söylediği şeyin *tamı tamına* doğru olması ya da *az buçuk* doğru olması hiç de önemli değildi: Tanrı belki gerçekten de rüyasına girmişti ya da Tanrı, Leon’un yüreğine söylemişti bütün bunları. Aynı kapıya çıkar, hiç fark etmez.”

“Yani, yine de” diye sürdürdü sözlerini Leon, “Tanrı’nın bana söylemiş olduğu şey aynen şuydu: Biz bir festival düzenleyeceğiz ama sıkıcı bir festival olmayacak. Kimse oturup siktiriboktan eski manzumeleri falan dinlemeyecek. Tanrılar kendilerini eğlendirecek bir şeyler istiyorlar, o yüzden biz de onlara bir şeyler vereceğiz. Yani oyunlar yapacağız.”

Etrafı ölüm sessizliği kapladı. Hatta kuzular bile sessiz kaldılar.

“Eh, zaten ben de sizin gibi şaşırdım” diye sürdürdü sözlerini Leon. “Pardon?” dedim Tanrı’ya, “nasıl oyun yapacağız ki? Kimse ölmedi.” Ve Tanrı bana anlamlı anlamlı baktı ve derken, “Eh, tek sorun oysa” dedi, “eminim size bir şeyler ayarlayabiliriz.” Ben aslında bu laftan pek hoşlanmadım, bu yüzden de, “Tamam tamam, oldu, ben sadece bu fikre kendi-

mi alıştırmaya çalışıyorum; kimse ölmeden yapılacak bu oyunlara. Ve biliyor musunuz ne oldu? Kafamda evirip çevirdiğim oranda bu fikirden hoşlandım.” Tanrı başını salladı ve “Anlaşıldı, o zaman” dedi.

Ben hâlâ onun bu konuda ne yapacağından emin değildim; ama yüreğimin verdiği hükme göre işler yoluna girecekti. Genelde, öyle sanıyorum ki, millet bu fikrin Kral’dan mı yoksa Tanrı’dan mı geldiğini pek umursamadı; eğer Kral Leon öyle demişse, bu da bizim için yeterliydi. Tatmin olmuşlardı, tabii; çünkü iyi bir adam her zaman kralının söylediklerine güvenir. İşte zaten kötü kralların hâlâ iyi adamlar olarak anılmalarının nedeni de budur. Eğer böyle bir sistem olmasaydı, sanırım kent diye bir şey de olmayacaktı.

“O halde” diye sürdürdü sözlerini Leon, “bu iş de böyle olacak. Oyunlar düzenleyeceğiz ve dünyadaki en iyi oyunculara çığırkanlar göndereceğiz, Elis’e gelmelerini ve tanrılar için gösterilerini yapmalarını isteyeceğiz. Tabii ki ödüller de olacak; ama ciddi ödüller, öyle hırdavat falan değil –insanlara biz Elislilerin yoksul olmadığını göstereceğiz– ama ben Elea oyunlarında kazanmanın zaten başlı başına bir ödül olacağına inanıyorum, hem de bronzlardan, gümüşlerden, hatta altınlardan çok daha büyük bir ödül. Çünkü herkes bu oyunları hatırlayacak, birileri ölmeden Elis’te yapılan oyunları. Bu oyunlardan bahsedilince ilk akla gelen şey, hiç kimsenin ölmediği ama buna rağmen yapıldığı olacak; bu oyunlar ayrıca dünyanın en büyük kahramanlarının katıldığı oyunlar olduğu için hatırlanacak, aynı Thebai Krallığı ya da Troya ya da Altın Pösteği zamanında olduğu gibi ve sonra da buralarda yapılan muazzam şeylerden söz edilecek –çünkü orada büyük kahramanlar birbirleriyle kapışacaklar ve bu sayede senin benim gibi adamlarla değil, kendi akranlarıyla boy ölçüşme şansını yakalayacaklardı– ve bu anı hiçbir za-

man hafızalardan silinmeyecek. Yani bütün bunlar ödöl değilse, biri çıksın bana bunların ne olduğunu söylesin bakalım.”

Kral şimdi alkışlanıyordu, o da onları kutsuyordu; bu sahneyi görünce ben de kendi kendime, yahu Tanrı gerçekten de şu bizim Kral’a belagat gücü ihsan eyledi de bizim haberimiz mi olmadı, diye sordum. Ayrıca, şimdi ben de ona inanmaya başlarsam, dedim kendi kendime; çünkü sonuçta bu benim fikrimdi ama gerisini de onun tamamlaması ilginçti. Kral Leon akıllı bir adamdı velhasıl; ama burada sorun, onun bu konuda akıllı olmayı sürdürememesiydi ya da hangi konularda yetenekli olduğunu bilememesiydi. Aslında akıllı adamların başına daima gelen bir şeydir bu; mesela adamın teki iyi nişancıdır, attığı her ok hedefi tam gözünden vurur, sonra gider zırhlarını giyip cephenin en önünde savaşmak ister; çünkü insan istediği kadar dünyanın en iyi okçusu olsun, elinde mızrakla düşmana saldıran cesur bir adam gibisi yoktur.

Ama kalabalığın içinde ne sırttan ne de alkış tutan biri vardı. Onu oturmakta olduğum yerden görebiliyordum –zaten oraya da o amaçla oturmuştum, bu yüzden de görebiliyordum– ve bu adamın yüreği hiç de öyle mutlu falan değildi. Tahmin etmişsinizdir kim olduğunu; evet Prens Oeleus’tu, oğlan bu işleri pek beceremediğinden, kral olmak için gerekli şartları yerine getiremeyeceğini ve onun yerine kendisinin ileride bir gün kral olacağını farz eden adamdı. Oeleus’un bu dünyada isteyebileceği son şey onu ve Elis’i ünlü kılacak bir şeyin gerçekleşmesiydi. Leon’un başarısız olmasını, hemen yaşlanmasını ve zamanı gelmeden ölmesini istiyordu; Elis’in de bezgin ve kahrolmuş bir hale gelmesini ve her şeyi yoluna koyacak iyi bir kral için oturup ağlamasını diliyordu. İşte bu arada aklıma gelmişken, iyi ve kötü krallar

ile iyi ve kötü adamlar arasındaki fark buradadır, demek istiyorum. Ben Oeleus'un kral olmayı istediğinden gayet emindim çünkü o şöyle düşünüyordu –yani, biliyordu– iyi bir kral olacaktı ve Elis için iyi şeyler yapacaktı (çünkü o iyi bir adamdı ve bunu biliyordu da). Ama kral olabilmek için, kötü bir adam ve kötü bir prensin yaptığı şeyleri yapıyor, Leon ile Elis hakkında kötü niyet besliyordu; insan ilk adımı böyle atarsa, iyilik nasıl ortaya çıkabilirdi ki? Aslında, kral olmak isteyen herkesin önce kötü biri olması gerektiğini rahatça söyleyebilirim; çünkü bir insan ne kadar iyi olursa olsun, kral olmak için yaptığı şeyler iyi bir insanın yapmaması gereken şeylerdir ve ben bugüne kadar bunun tersi bir yoldan giderek kral olan kimseyi de görmedim. Ama tabii ki, bunun buradaki olayla bir ilgisi yok; o yüzden unut bu dediklerimi.

Burada mesele, eğer bir şey bekleyeceksek, o bekleyeceğimiz şey de Oeleus'un sorun çıkarması olacaktı. O akşam sofradan yemekler kalkarken ve kız da şaraplarımızı doldururken Leon'a bu kadarını söyleyebildim.

“Şey, tabii ki” diye cevapladı Leon. “Yani sen beni şimdi aptal falan mı sanıyorsun? Yanlış anlama, Oeleus benim etimden, kanımdan biridir ve eğer benim oğlan kendisini toparlamazsa, ben de onun kral olmasını isteyeceğim; yoksa zaten onun buralarda dolaşmasına bile izin vermezdim. Eğer bir gün işine yarayacağından emin değilsen, sen de kalkıp evinin bahçesinde kurt beslemezsin.” Ama sürekli sıkıntılı bir hali vardı ve belki de içine girdiği bu durumdan dolayı yüreği endişeliydi. “Konuğum” diye sürdürdü sözlerini “o, bu oyunları başarısızlığa uğratmaya çalışacaktır; ama bunu açık bir şekilde yapamayacaktır. Yüzünün tekrar gülmesi gerekiyordu; yoksa millet sanki başına taş yemiş gibi hemen somurtmaya başlayacaktı. İnsanların böyle olduğunu artık

anlamıştım. Onlar gerçekleşmesini istedikleri bir şeye karşı gelen kimseleri sevmezler; ancak onlar bir şeyin başarıya ulaşmasını seyretmeyi sevdikleri kadar bir şeyin başarısızlığa uğramasını seyretmekten de büyük zevk alırlar. İnsanların büyük adamlardan nasıl bahsettiklerini bir aklına getirsene; büyük adamlar onlar için kahramandır. Bir kahraman iyiyken, onlar hep o kahramandan yanadırlar; ama izlemeye de devam ederler, aynı domuz ahırının kapısında bekleyen kurt gibi. Başarısızlık işaretleri gösterir göstermez, atmaca gibi üstüne çullanırlar, yere yatırırırlar. O, artık olması gereken adam değildir, onlara göre; on yıl önce olduğunun yarısı bile değildir ve bir kere bu oyuna başladılar mı, ağzıyla kuş tutsa bile artık o insanın yapabileceği hiçbir şey yoktur. Aynı bizim oyunlarda olduğu gibi, inan bana. Eğer bir şeyler yanlış gitmeye başlarsa, o yanlış gidermek için değil, büyütme için ellerinden geleni yaparlar. İşte Oeleus'un harekete geçeceği nokta da burasıydı.

Yüreğim onun haklı olduğunu biliyordu; ama ne önereceğimi bilemiyordum, bu yüzden de çenemi kapadım.

“Demek oluyor ki” diye sürdürdü sözlerini Leon, “bu işi hallederken çok dikkatli olmamız gerekecek. Aynı bir kenti savaşa hazırlamak gibi bir şey bu. Yapacağın işin zayıf noktalarını desteklemek: Çünkü düşman daha surları gördüğü an onların kokusunu alacaktır. Ama sizin güçlü noktaları da güçlendirmeniz gerekir; çünkü bütün dikkatinizi zayıf noktalara verirseniz, güçlü noktaları saldırıya hazır hale getirirsiniz. Bizim oturup hangi noktaların zayıf, hangi noktaların güçlü olduğunu bulmamız ve bunların hepsini korumamız gerekiyor. Sadece Oeleus'a karşı da değil. Eğer bir şey ters gidecekse tanrılar o şeyin ters gitmesi için ellerinden gelen her şeyi yaparlar.”

“Çok doğru” dedim. “Ve sen de haklısın; eğer kellen ortadaysa savaşta dizlerini korumanın bir anlamı yok, kaliteli

tolga giysen bile. Diğer taraftan gardın açıksa adamın kafasına vurmak da istemezsin.”

“Sadede gelelim.”

“Gelelim” dedim. “Eğer güçlü noktalarımız karşısında güçsüz kalırsa, o zaman Oeleus güçlü noktalarımıza saldırmayacaktır. Sorunu açıkça ortaya koymayacağını sen söylüyorsun. Milleti oyunlara davet eden çığırtkanlara pek çok zorluk çıkaracağını tahmin ediyorum. Eğer senin ateşinin değil de onun ateşinin yanında dursaydım, ben de böyle yapardım.”

Leon bana sırttı, hani şöyle yeşil incir türünden, taze şarap türünden. “Yani, o zaman sen de öyle yapmazsın” dedi. “Ama bir sürü adam, eğer yüreği bunu yapmasını öneriyorsa, yapar. Ve ben, uzaktaki kentlerde gerçekleştirenlere ilişkin ne yapabilirim ki? Hiçbir şey.”

“Doğru” dedim. “Ayrıca başka yerlerde ne olup bittiğini Elis’te kim biliyor? Orada canı ne istiyorsa yapabilir ve burada kimse onun hakkında şimdikinden daha kötü bir şey düşünmez.”

“Aynen öyle” dedi Leon. “Ve işte bu nedenledir ki çığırtkanları seçmek en önemli iş olacak. Düşünebildiğimiz en cesur, en akıllı, en kurnaz adamlar olacak bunlar; ayrıca ne Oeleus’un dostlarından olacaklar ne de onun ağzının içine bakan tiplerden.”

Kız, kupamı doldururken, bir süre bu konuyu düşündüm. “Bu da yapacağımız seçimde indirim gitmemize neden olacak” dedim. “Şu bir gerçek ki, Oeleus seçkinler arasında senden daha popüler.”

Leon suratını astı. “Biliyorum” dedi. “Ben de zaten sırf bu yüzden seni bana gönderdikleri için tanrılara şükrediyo-
rum.”

Samimi bir itiraftı. Beklenmedik bir anda gelmişti. Ona doğru yürüdüm, aynı başkasının tuzağına düşen ayı avcısı

gibi. Birtakım tanrılar aklımı başımdan aldılar, galiba; çünkü onu görmüş olmam gerekirdi. Ama görmedim.

“Ben mi?” dedim, bu işin içinden çıkmamın zor olduğunu biliyor olmama karşın. “Ben ne işe yararım ki?”

Leon’u yüzüne bir tebessüm yayıldı, aynı yeni elenmiş arpanın üstündeki karga gibi. “Her işe” dedi. “Fikir senden çıktı. Sen bana olaylara hakim olabilecek bir zekan olduğunu ve zorlukları fark edebildiğini gösterdin. Ve, Zeus bilir, sen şeytanın tekisindir; en azından beni ikna ettin işte. Bu olaya el atmaktan başka hiçbir şey aklıma gelmiyor; yani çığırkanları gönderme düşüncesi de dahil olmak üzere, tabii ki.”

“Tabii ki” diye tekrarladım; yüreğimin içindense haykırıyordum, “*Aptal! Aptal!*” diye. Çok iyi de, beni zaten uyarması gerekirdi.

Daha sonra da bizim çığırkanların kimler olacağını konuştuk. Leon benim yaptığım bazı seçimleri beğenmedi; ama ben ısrar ettim. Eğer bu benim sorumluluğum olacaksa (ya da hatam), bazı önemli konularda benim de söz hakkım olmalıydı. Eh, bu çok da adil, değil mi?

Sırlar aynı bizim Sicilya’dan aldığımız o büyük yuvarlak peynirler gibidir (diye sürdürdü sözlerini Cleander) –hani şu denizin ortasında bir yerde Cyclopların yaşadığı kocaman ada var ya, orası işte– bu yüzden de bunları yutmak da saklamak da son derecede zordur.

Çok kısa bir süre içerisinde, Elis’teki herkes neden suratımda kocaman bir gülümsemeyle sokaklarda dolaştığımı anladı ve benden çok daha popüler cüzamlılar ve vebalılar da görmüşümdür. Nedeni bulmak çok kolaydı: Elealılar aptal değildiler, onlar da aynı Leon’la benim gibi çığırkanlar sınırı geçip Leon’un yargı alanının dışına çıkar çıkmaz Oele-

us'un onlara çok çektireceğini biliyorlardı. Bu yüzden de, geleceğimi haber verdiğim evlerde ben oraya vardığımda kimsecikler olmuyordu. Birkaç durumda, sırf yüreğime mesaj göndermek amacıyla kapıların üstüne tahta çakılmış, baca delikleri çimenlerle tıkanmıştı.

İşte bu yüzden de haftalarca Kral'la kafa kafaya verip hazırladığım planlar suya düşmüş oldu. Üzerinde karar kıldığımız adamlar, Elis'in kaymak tabakasının en seçkinleri ya birdenbire kent dışına çıkmışlardı, ya hasta olmuşlardı ya da ölmüşlerdi (bazı durumlarda da üçü aynı anda oluyordu) ve bu yüzden de benimle çığırtkanlığa çıkamayacaklardı. Bu durumu Leon'a bildirdim, o da bu durumdan hiç memnun değildi ve birlikte oturup yeni çığırtkanları seçmek üzere yeni kriterler belirlemeye koyulduk; asıl olarak, elimden öyle kolay kolay kaçamayacak olanları saptadık.

Aslında, adı orijinal listede olup da benimle bu yolculuğa çıkmayı kabul eden tek adam, kardeşim ve dünya üstündeki en iyi dostum Cratus oldu. Yani, o zamanlar öyleydi. Bugünlerde sadece kardeşim olmayı sürdürüyor.

İkimiz kalktık işimize yarayacağını düşündüğümüz birine gittik. Kendimizi sağlama almak için, şafak sökmeden birkaç saat önce evinin önündeydik, belki bekçi falan koymuştur diye; nehir yatağından sürünerek geçtik. Şansımıza, evden elli yarda mesafeye vardığımızda bekçi köpeği kokumuzu aldı ve delicesine havlamaya başladı; ama hızlı davrandık ve kapı bekçisinin ortalığı ayağa kaldırmasına fırsat vermeden omzumuzu evin kapısına dayamayı başardık.

“Günaydın, Tachys” dedim.

Tachys de olasılıkla yeni uyanmıştı –üstünde kurt postundan battaniyeyle holde duruyordu; sanki yumurtasının kabuğunu yeni kırıp çıkmış civciv gibiydi– kaşlarını çattı ve

“Defol git, Cleander” dedi, “seninle gelmiyorum ve başka da söyleyecek lafım yok.”

“Tachys, Tachys” dedim, “yaşlı bir adam böyle karşılanmaz. Ayrıca, benim neden burada olduğumu da bilmiyorsun.”

Tachys başını salladı. “Bilmeye de ihtiyacım yok” diye yanıt verdi, “tahmin edebiliyorum. Ve sana yemin ederim, Cleander, benden her ne isteyeceksen, sana cevabım ‘hayır’ olacaktır.”

“Gerçekten mi?”

“Kesinlikle.”

“Bu senin nihai cevabın, değil mi?”

“Evet.”

Başımı salladım. “Pekâlâ” dedim. “Yapmayı planladığım araştırmada yer almamanı istiyorum.”

Eğer uyku sersemliğinden sıyrılmış olsa onu böyle kolayca tuzağa düşüremezdim. Zaten her şeyi ona göre planlamıştım. Tachys’in sabah adamı olmadığını biliyordum.

Ama onu yanımızda götürmemiz gerekiyordu, bu konuda bir tereddütümüz yoktu. Uzun boylu, yakışıklı, belagatlı, bilgili, ne yaptığını bilen, korkusuz bir savaşıydı; çabucak sinirlenmeyen ama sinirlendiğinde de durdurulamayan bir adamdı. Ayrıca dış memleketleri iyi bilirdi, çok gezmişti; oturup kalkmasını, insanlarla nasıl konuşulacağını çok iyi bilirdi. Onu orijinal listeme almamamın tek bir nedeni vardı, o da hasattan hiç şikayet etmeyen sıkıcı bir adamdan çok daha sıkıcı biri olmasıydı. Onunla dünyanın bir ucundan öteki ucuna gitmeyi canım hiç istememişti.

Birazcık sızlanıp durdu; ama ona, söz verdiğini, sözün de yemin yerine geçtiğini hatırlatınca, yeminine bağlı biri olduğundan, ağzından hileyle söz alınmasına rağmen, geri adım atamayacağını anladı. İşte Tachys böyleydi; ona öz öğ-

lunu kesmesi için yemin ettirebilmeyi becerebilirsen, yemininden döneceğine gider oğlunun kafasını keserdi. Bu tür adamlar beni üzerler; bunlar için bir şey ya beyazdır ya da siyah; ama böylesine ciddi bir yolculukta bu tip bir adama ihtiyacın varsa, katlanmayı da bileceksin.

İşte derken, yeni bir aday bulmak üzere üçümüz o sabah dağlara doğru yola koyulduk. Onu çok kolay bulduk; yaptığımız tek şey bizi büyük bir tehlike karşısında uyaran yüreklerimizi dinlemek oldu ve biz de gitmemiz gereken yola sap-tık.

Sarpedon Amca'nın on yedi yaşındayken ölmüş olması gerekirdi; çünkü o bir korsandı, İyonyalıydı, kaçaklardan küçük bir ordu kurmuştu. Ordusunda sabıkalısından her tür berbat adama, herkes vardı; Peloponnesos kıyılarında dolaşır, sahildeki çiftliklere ve küçük köylere saldırırdı. Kindar bir adamdı bu korsan –şahsen öldürdüğü insanların iskelet parmaklarından yapılmış gerdanlığını gördüğünüzde zaten onun ne tür bir adam olduğunu hemen anlardınız– kafadan biraz noksandı galiba; çünkü kendisini anlamsız ve gereksiz tehlikelerin içine atardı, sanki yüreği ölmesini ister gibiydi. Bu dünyada hep bu tür adamlar bulunur. Ben bunlara iki ayaklı kurtlar ya da benzeri bir şey denildiğini duydum; ama bunlar karşıma çıkan hayvanlardan daha da hayvandırlar. İnsanlıktan çok uzak insandırlar, maalesef.

Eh, bu korsan –galiba bu adama Dolon ya da Dolops deniliyordu ya da Doleus gibi bir şey– kuzeybatı kıyısına varmış ve burada karşısına onu durdurmak amacıyla gönderilmiş koca bir ordu çıkmıştı; doğru düzgün bir orduydü, öyle bir iki tane çiftçi ile onların adamlarından değil, en seçkin savaş arabaları ve savaşçılardan kurulmuştu. Berbat bir şeydi; bu da Dolon'un aklına bu sayede bir isim yapabileceği fikrini düşürmüştü. Belki de (Elis gibi) küçük bir kenti kontrol altı-

na almak ve korsanların şahı olacağına gerçek bir kral olmak istiyordu.

Şimdi gelelim Sarpedon Amca'ma: On yedi yaşındaydı, uzun boyluydu, incecikti, hep kendisinden daha güçlü kuvvetli çocuklarla dövüşürdü ve hepsinin canına okurdu; amcam Dolon'u bulup onu öldürmeyi ve böylece kendisine bir isim yapmayı kafasına koymuştu. Sakin kafayla düşündüğünde bu, on yedi yaşına ulaşmamak için başvurulabilecek en iyi yöntemdi; ama Sarpedon bu işi becerdi. Siz ne dersiniz deyin, *korku* denilen şey onun yüreğinin kapısından bile geçmemişti. Gitti korsan kampını buldu, karanlık çökene kadar bekledi, nöbetçilere belli etmeden sürünerek kampa girdi, atları ortalığa salıp kamptakilerin ilgisini başka yöne çekti, sonra da Dolon'un çadırının dışında bekledi. Dolon apar topar çadırından çıktı, el yordamıyla tolgasının iplerini bağladı ve askerlerine küfürler yağdırdı; Sarpedon da arkasından yaklaşıp boğazını kesti; sanki yaşlı bir rahip keçi kesiyormuş gibi, hızla bitirdi işini. Dolon'un cesedi yere yığıldı; tabii Sarpedon işi hiç bu kadar kolay bitirebileceğini düşünmemişti, bu yüzden de şimdi dışarı nasıl çıkacağını bilemiyordu. Yapabildiği tek şey koşmaktı; hızlıydı, uyanıktı, göz açıp kapayana kadar yönünü değiştirebilirdi, herhangi bir şeyin önüne, arkasına saklanabilirdi. Aslında tam da görülmesi gereken bir manzara olmalıydı; Sarpedon o kampın içinde kümesinden kaçmış ördek gibi koşturup duruyordu (bilmem biliyor musunuz, ördeklerin etrafını çevirince çok tehlikeli olurlar; çünkü biri kaçtı mı diğerleri de kaçır ve herkes birinin peşine düşer, ördeklerin peşine düşenler birbirleriyle çarpışırlar, adamın öfkesi başına vurur) ve derken onu kıştırır gibi oldular. Sonra etrafını çevirdiler ve ona yaklaşmaya başladılar; ama nasıl yaptıysa yaptı korsanların birinin kolunun altından sıyrılıp tabanları yağladı. Tam da paçayı kurtarmak

üzereyken okçunun teki ortaya çıktı, iyi bir atışla onu bacağındaki toplardamarından vurdu. Yoluna nasıl devam ettiğini bir tek yüreği biliyor; bizimkiler onu bulduğunda artık yumurta kabuğunun içini dolduracak kadar bile kanı kalmamıştı. Ama günlerce orada yattı, pek ölecek gibi değildi; derken bir gün ansızın doğruldu ve kendisini iyi hissettiğini ve evine gitmek istediğini söyledi. Herkes şaşırdı tabii.

Eh, şimdi kiminle yola çıkacağımıza bir bakın hele. Bir açıdan baktığınızda, hem korkusuz bir adam hem de şanslı paçasından akan, akmakla da kalmayıp her şeyi berbat eden biri. Meşhur olmak için ya da eğlenmek için delice şeyler yapıyor; işte bu yüzden de onunla olmak insanı epey yoruyor. Pek de istekli değildim, yolumuz uzundu; ama ondan faydalanmak için fazla da kafa yormaya gerek yoktu.

Bulunduğu yere vardıığımızda, ağacın tepesindeydi. Aynı ağaca yaşlı bir koyun bağlanmıştı, o da elinde koca bir kılıçla alt dallardan birindeydi, bir elinde de eski püskü bir peleirin vardı; aşağıdaki vadide evlere musallat olan kocaman çirkin bir ayıyı bekliyordu orada.

“Çekil oradan” diye fısıldadı beni görünce. “Ayıyı korkutacaksın.”

“Ayıdan önce kargalar gelir, amca” diye seslendim. “Benim ben, Cleander. Seninle konuşmam lazım.”

(Bilmem söyledim mi ama yaptığımız o savaşta Deistratus diye biri öldürülmüştü. Deistratus’un cesedini bir eliyle kavradı ve bizi gerisingeri kovalayan dört ya da beş tane savaş arabasıyla diğer elini kullanarak dövüşüp bizim oradan kaçmamızı sağladı ve arabaların arasından geçerek cesedi oradan çıkardı. Çok delice bir şey yapmıştı; çünkü sağlığında Deistratus’tan daima nefret etmişti.)

“Çekil, çekil” dedi tekrar. “Ben şu ayıyı halledeyim. Gelir seni bulurum.”

“Bekleyemem” diye yanıt verdim. “Resmi bir görev. Kral Leon adına bir misyon gerçekleştireceğiz.”

Kaşlarını çatıp dalların arasından korkunç gözlerle bana baktı. “Yardım et bana o zaman, Cleander; senin yüzünden ayıyı yakalayamazsam, iki kolunu birden kırarım ona göre. Şimdi çek git bakalım.”

Yüreğim bana söylemem gereken şeyi fısıldadı. “Gideceğiz” dedim, “ama bize katılacağına söz verirsen. Yoksa burada, bu ağacın altında oturur, bağırarak, sopalara vurarak öyle sesler çıkarırız ki, sesimizi ta Korinth’in oradaki ayılar bile duyar. Ne diyorsun?”

Onun ne dediğini ben şimdi burada size söylemeyeceğim; az bekledi, uz bekledi, derken ayısını yakaladı ve Leon’un evindeyken bize yettiğinde ayının derisini gösterdi. Omzunda korkunç pençe izleri vardı ve sol yanağı boydan boya çirkin bir yarayla kaplanmıştı; sanki fasulye tarlasında açılan ark gibi sakalı boydan boya çizilmişti. O zaman elli iki yaşındaydı. Sarpedon’u yanımızda götürceğimizi anladığında Tachys hiç de sevinmedi. Gerekçesini anlayabiliyordum.

Artık tam bir ekip olmuştuk; Cratus, Tachys, Sarpedon ve ben. Tachys ile ben konuşma işini üstlenmiştik; Cratus bana ve Tachys’e göz kulak oluyordu –ben Cratus’tan daha akıllıyım ama Cratus daha uyanıktır. Bizi tanıyan herkes bilir bunu– ve Sarpedon da karşımıza delirmiş köpeklerin ya da büyük orduların çıkabileceği ihtimaline karşılık etrafı kolaçan ediyordu. Küçük, dengeli, çok iyi seçilmiş bir ekip. Kendimden epey gurur duyuyordum; sonuçta en iyileri seçmiştim. Aslında, saraya geri döndüğümüzde, kendimi kutluyor ve yüreğime bana verdiği ilhamdan dolayı teşekkür ediyordum. Orada, kendisine orada değilmiş gibi davranan iki muhafızın utangaç bakışları arasında, basamaklarda bir kız oturuyordu.

Ama kız kardeşim Dusa o yaşta, pek görmezlikten gelinebilecek bir kız değildi; eğer adamın teki gözünü ondan kaçırırsa, kız kardeşim ya adamın baldırını tekmeler ya da kötülük olsun diye kolunu molunu ısırırdı. Kız kardeşimin asıl adı Eurymedusa idi; ama yaşam, boyu ancak omuzlarıma gelen bir kızın adını böyle uzun uzun söyleyecek kadar uzun değildi. Bu yüzden de evde ve yakın çevremizde ona Dusa derdik; Cimon'un biricik kızıydı ve Elis kentinde yaşayan, Cratus ile benim tanıdıklarım dışındaki tüm erkeklerin uzak durmaya mecbur kaldığı bir kızdı.

“Sen ne arıyorsun burada bakayım?” diye sordum.

“Sizin, ikinizin neyin peşinde olduğunuzu duydum” diye yanıt verdi. “Selâm, Sarpedon Amca” diye de ekledi sırtarak. Söylemeye gerek yok, ikisinin arası hep iyi olmuştu. Ailede kötü kanların bu ikisinde toplanması gerçi fena değildi; çünkü geri kalanımız onlar sayesinde nispeten daha normaldik.

“Sana da selâm” diye yanıtladı Sarpedon. “Soruya cevap ver.”

“Ne sorusu?”

“Onun sorusuna.”

Dusa esnedi. “Duyduğuma göre eğlenmeye gidiyormuşsunuz” dedi. “Şey, ben de geleğim.”

Cratus’la ben birbimize baktık. İlk konuşan Cratus oldu.

“Hayır, gelmiyorsun” dedi.

“O senin düşüncen” diye yanıtladı Dusa. “Ama yanlış düşünüyorsun. Çünkü, Kral Leon benim sizinle geleceğimi söylüyor, yani sizinle geliyorum.”

Kaşlarımı çattım. “Hiç gerek yoktu” dedim ona. “İyi de acaba hangi tanrı Kral’a böyle salakça bir şey dedirtti?”

Kız kardeşim ayağa kalktı, yanında duran muhafızlardan birini dirseğiyle dürtüp yolu gösterdi. “Hiçbir tanrı” dedi.

“Aslına bakarsanız, bu onun fikriydi. Ben de kabul ettim, aynı kralına bağlı bir tebaa gibi.”

Gözlerimi yumdum. Aslında Dusa canı sıkılmadığı zamanlarda iyi bir çocuktur. Cesurdu, delikanlıydı, bir bıçak gibi keskindi. Ama canı sıkıldığı zaman, ki çoğunlukla da öyleydi, eğlenecek şeyler yapardı. Son zamanlarda bir Prens’le, yani bütün bu derdini çektiğimiz salak oğlanla aşna fişne yapıyordu. Ama bunu sadece benim, Cratus’un, Kral Leon’un ve kendi yürekleriyle ve beyinleriyle düşünme eğiliminde olmayan bir grup delikanlının canını sıkamak için yapıyordu, bana göre. Ama Dusa’yla ilgili bir başka şey daha vardı: Bir şey yaptı mı en iyisini yapardı. Bu yüzden de onun bir süreliğine ülkeden gitmesinin Leon’u nasıl rahatlatacağını biliyordum.

“Pekâlâ” dedim. Cratus bana sanki ayağına ok atmışım gibi baktı. Ama ben Dusa’yı biliyordum: Onunla bir şey yapmak balığın ağzındaki oltayı çıkarmak gibi bir şeydi –ne kadar fazla çekerseniz, o kadar fazla içeri giriyordu. Benim yapabileceğim tek şey onu canı gönülden bu yolculuğa davet etmektir; o zaman, gelmemeye karar verecekti pek de anlaşılmayan bir nedenden ötürü. Ama ben onun yüreğini ne kadar biliyorsam, bu kız da benim yüreğimi o kadar biliyordu; o yüzden de nefesimi tutup kararını beklemek gibi bir aptallık yapmadım.

Sarpedon Amca hâlâ sırtıyordu.

Bu fikirden en çok nefret eden, söylemek gereksiz, Tachys oldu. Talihsizliklerden bu kadar zevk alan birini hayatımda görmedim.

“Çılgınlık bu” dedi, Leon’un gelmesini beklerken salonda oyalandığımız bir sırada. “Sanki başımıza yeterince dert almamışız gibi, şimdi sen de kalkmış on altı yaşında, sapkın bir mizah ve ahlak anlayışı olan bir kızı yanımızda götürmeyi öneriyorsun bize...”

Cratus ona bir bakış attı ve o da biraz sakinleşti. Sonuçta, o bizim kız kardeşimizdi. Eğer mutlaka birinin kalkıp onunla ilgili bir gerçeği söylemesi gerekiyorsa, o biz olmayıydık.

“Her neyse” diye sürdürdü sözlerini, “buna izin veremezsin. Çok tehlikeli. Yolculuğun alışılmış tehlikelerinden ayrı olarak –ve Zeus bilir, bunlar insanın saçını beyazlatmaya yetter de artar bile– Oeleus ve adamlarının saldırılarına maruz kalacağımız çok belli. Bir kızı böyle bir durumun içine sokmak...”

Ta Dış Deniz’e kadar ve sonra da geri dönene kadar Tachys’i dinlemeye devam edip edemeyeceğimi merak etmeye başlamıştım. Bu kadar aşikâr olan bir şeyi böylesine yana yakıla dile getiren birine hiç rastlamamıştım.

“Eğer onu yanımızda götürürsek” dedim sakince, “elim kolum bağlanır, bir halt yiyemem. Ama sen bu işi bana bırak, ben halledeceğim. Anlaşıldı mı?”

“Seninle yüreğinin bileceği bir iş, galiba” dedi homurdanarak. “Ama sakın unutma...”

Sesini kessin diye ayak parmağına bastım; o sırada Dusa içeriye girmişti, orada bulunmak için her türlü hakka sahipmiş gibi bir hali vardı. Zırhlı iki muhafızın Dusa’yı sürekli korumak zorunda olduğundan haberim yoktu hiç.

“Belki merak ediyorsundur” dedi Dusa; bir masanın ucunda oturmuştu ve bacaklarını sallıyordu. “Ben bu yolculuğa macera olsun diye çıkmıyorum. Aslında, bu senin manyakça planın eğer başarıya ulaşırsa, benim sayemde ulaşacaktır. Sana yardımcı olmaya karar verdiğim için bana minnettar olmalısın.”

Cratus gözlerini yumdu. Ben az kalsın her şeyi daha berbat edecek bir şey demek üzereydim. Bu işe zaten karşı olan Tachys, sanki tavanı başıyla tutuyormuş gibi duruyordu.

“Senin aklında bir şey var” dedi Sarpedon Amca, kendine özgü bir edayla.

“Tek bir şey değil” diye yanıtladı Dusa, duman deliğinden gökyüzüne bakarak. “Tanrının biri bunu yüreğime koymuş olmalı, çok akıllıca. Ben senin *zaferin* olacağım.”

Bir an için kızın nereye varmak istediğini anlayamadım. Derken Sarpedon kahkahaya boğuldu ve “Dolonassa gibi” dedi ve ben de ne olduğunu anladım. Kendimi aynı kurt tuzacağına ayağımı koymuş gibi hissettim.

Dolonassa dediği benim büyük-büyük-büyük-büyük-büyükannemdi. Anlatılanlara göre büyüleyici bir güzelliği, bir erkeğinki kadar uzun boyu varmış; çoğu kişiden de daha uzun boyluymuş. Artık o zamanlar Elis’te kral her kimse –adını anımsayamadım, kusura bakmayın– kendisini, kötü ve lüzumsuz biri olarak, Akhaia Oğulları’na şehirden attırmayı başarabilmiş, sonra da krallığa geri dönebilmek için Dolonassa’dan yardım isteyip durmuş. Söylenenlere göre Dolonassa’yı çömlekçilerin kullandığı beyaz sırlarla tepeden tırnağa boyamış, eline altın varaklarla kaplı bir mızrak vermiş ve saçına da avuç içi dolusu altın tozu serpmiş. Sonra da arabasıyla, Dolonassa’nın yanında oturup Elis’e doğru yola çıkmış; ama kente varmadan önce de adamlarını gönderip Tanrıça Athena’nın kralı şahsen evine getirdiği ve eğer inanmayanlar varsa, onların bunu Tanrıça’ya sormakta tamamen özgür olduğu söylentisini etrafa yaymış. Böylece bir ayaklanmaya son verilmiş. Ben şahsen, çenesini kapatsın diye kralın daha sonradan Dolonassa’yla evlenmiş olduğunu düşünüyorum; ama yine de bu evlilik kralın işine daha sonraları pek yaramamış çünkü ilk evliliğinden olan oğulları babalarını banyo yaparken bıçaklayarak öldürmüşler. İşte ondan sonra, anlatılanlara göre, Dolonassa bizim atamızla evlenmiş ve atamız ne zaman ağzını açıp bir şey söylemeye

kalksa, ayağının altına alıp onu döverek atamızın hayatını mahvetmiş.

Dolonassa'dan bu kadar bahsetmek yeter. Sarpedon'un ima ettiği ve Dusa'nın da aslında planlamış olduğu şey, bir şekilde Dusa'nın Viktoriy gibi giyinmesi ve bizimle birlikte yolculuğa bu şekilde çıkmasıydı. Ziyaret ettiğimiz her ünlü oyuncuyu yanına alacak ve ona oyunlarda *zaferler* vaat edecekti ve onlar da kazanacaklarından emin, oyunlara katılacaklardı.

İşin tuhaf tarafı, üzerinde ne kadar düşündüysem, kızın bu saçma planı bana o kadar çekici geldi; büyük ihtimalle daha önceki olay nedeniyle, yani Dolonassa'yla kral olayı nedeniyle demek istiyorum. Eğer doğru düzgün yapılsa, bu saçma sapan oyun çok işimize yarayacaktı. Sonuçta, aramızda sürekli tanrıların dolaştığına inanan bir sürü insan var; bu tanrılar çiftçi kılığında, tüccar kılığında, demirci çırağı kılığında, çirkin kadın kılığında ya da aklınıza ne gelirse, her bir şey kılığında aramızda dolaşıp duruyorlardı. Buna ben de inanıyorum; çünkü kesinlikle doğru bir şey. Şimdi, Dusa'yı beyaz kaygan balçıkla boyamak ve onu arabanın içinde etrafta dolaştırmak fikri bana pek hoş bir fikirmiş gibi gelmiyordu; eskiden olsaydı işe yarardı, o da Elis'te; ama Dolonassa'nın hikâyesi zaten çok bilinen bir hikâyeydi, önünde sonunda biri uyanacaktı ve o zaman her şeyi yüzümüze gözümüze bulaştıracaktık. Hayır, benim düşündüğüm şey, Dusa'yı yanımıza almak ve kızın Tanrıça Viktori'nin kırlık değiştirmiş hali olduğu söylentisini etrafa yaymaktır.

O gece, Leon'un evinden dönerken bu fikri kıza açtım; kız böyle bir şey zaten çoktan beri tasarlıyormuş gibi davrandı. Çok iyiydi; demek planı beğenmişti ve bu oyunu oynamayı istiyordu. Sarpedon da, tabii ki, öteki türlü yapmayı düşünüyordu (veya öyle demişti; sanırım biraz canı sıkılmıştı).

Tachys bu fikirden dolayı dehşete düştü, diyebilirim. Ve Cratus da.

“Cratus” dedi Cratus, “sizin üçünüzü de bağlayıp tanrı aklınızı başınıza geri getirene dek bir ahırın içine atmalıydı; ama o zaman sadece bir tane Cratus vardı ve siz de üç kişiydiniz. O yüzden de çenemi kapatmaya karar verdim. Ama bu verdiğim karar, hayatımın en kötü kararlarından biriydi.”

Ses tonu masada oturanları aynı, kapının altından giren soğuk hava gibi rahatsız etti. Herkes kıpırdamadan sessiz sakin oturdu, bir şeylerin olmasını bekledi.

Dört

ğer sana göre hepsi aynıysa” dedi Fenikeli, konuşma fırsatını ele geçirebilmenin gerginliğiyle, “ben galiba salonun öteki tarafına gidip biraz uyusam iyi olacak. Hikâye için sağ ol.”

Kalkmaya hazırlandı, önce ev sahibi, sonra da Cratus’un sert bakışlarıyla karşılaşınca oflayıp poflayarak gene yerine oturdu.

“Yok yok, daha uyunacak zaman değil” dedi Cratus. “Hikâye tam da şimdi ilginç olmaya başladı.”

“Hakikaten çok ilginç” dedi Fenikeli mırıldanarak. “Ama ben bunun ilginçliğini tam manasıyla takdir etmek için biraz yorgun olduğumu zannediyorum. Belki yarın. Ya da bu-
raya bir dahaki sefere geldiğimde, hatta...”

“Otur oturduğun yerde ve dinle” dedi Cratus. İşte bunun üzerine Fenikeli oturdu ve dinledi.

Kardeşim biraz önce ilginç bir şey söyledi (diye sürdürdü sözlerini Cratus), benden nasıl daha akıllı olduğunu dile getirdi; ama ben ondan daha bilgiliyim. Daha önce böyle düşünmemiştim diyebilirim; ama temel olarak haklı.

Zaten iş entrikaya, plana ve iyi fikirlere geldiğinde hep o haklı olurdu; bütün bunlar sanki ıslak bir küpün içindeki buğday tohumu gibi yüreğinden yeşil yeşil filiz verirdi ve yeni bir tanesi kabuğunun içinden çıkar çıkmaz da, gider herkese bunu anlatırdı; anlattıkça da milletin kafasında boza pişerdi. Ah, o, yani benim kardeşim, olağanüstü derecede ikna edici bir adamdı; gider taş ayıklamaktan canı çıkmış bir çiftçinin elindeki buğdayı bir araba taşla değiş tokuş ederdi. Belki de senin çalışma şeklini benimsemesi, bir yerden bir yere gidip millete hediyeler vermesi falan gerekirdi. Bir kere kafasında bir fikir doğdu mu, aynı frenini koymayı unuttuğun araba gibi yokuş aşağı inerdi. Tabii eğer şansın varsa arabaya atlayıp çok geç olmadan onu durdurabilirdin; yoksa yapabileceğin tek şey arabanın yanında koşmak ve arabanın gittikçe hız alıp tepenin dibindeki kayalara çarparak parçalanmasını seyretmek olurdu.

Benim kardeşim sadece ortaya attığı fikirler itibariyle akıllı değildi, kurnazdı da; yoksa ona üçkâğıtçı mı demek gerekiyor? Yine de, kafasından çıkan bir fikri ilginç kılmayı becerirdi ve kendisine övgüler yağıp yaptığı planın ne kadar akıllıca olduğu söylenmeye başlayınca, biri eğer sabotaj falan yapmadığı sürece o planın başarılı olacağını söylerdi. İşte o andan itibaren arabanın dizginlerini başka birinin eline tutuştururdu; artık o noktadan itibaren eğer araba devrilirse, hata onun değil sürücünün olurdu.

Bütün bunları bana anlatmaktan hiç gocunmuyordu, tabii. Yüreğinin derinlerinde bir yerlerde, bunun doğru olduğunu biliyor. Yoksa, sen onun şimdi orada oturmuş, bir kedi gibi sakın sakın durduğunu mu zannediyorsun, ben burada oturmuş onun hakkında kaba saba şeyler söylerken?

Eh, bu bahsettiğimiz araba, Dusa binmeye karar vermeden önce güzel güzel yolunda gidiyordu; bu yüzden kız onun

hatası değildi, doğru konuşmak gerekirse. Ama yine de, bu durum benim onu her şeyden ötürü suçlamama engel olmayacak.

O gece eve gittiğimi hatırlıyorum; ayakkabılarımı ve şapkamı yere fırlatıp attım ve sanki böcek ezmeye çalışıyormuşum gibi geniş adımlarla “pat, pat” diye yere basarak iç taraftaki odaya geçtim.

“Senin neyin var bakayım?” dedi karım. “Kötü bir gün geçirmiş gibisin.”

“Sorma” diye yanıtladım, tüniğimi başımdan çekip çıkardım ve çıkarırken de dikişleri attırmayı becerdim.

“Pekâlâ” dedi karım ve elindekileri yamamaya devam etti.

Orada bir süre durdum, kaşlarımı çatarak duvara baktım. “Eeee?” dedim. “Derdimin ne olduğunu sormayacak mısın bana?”

“Sen bana sorma dedin ya” diye cevap verdi karım kafasını kaldırmadan.

İç geçirdim. “Evet; ama öyle demek istememiştim” diye cevap verdim. Karım başını salladı.

“Bu tür günleri” dedi karım, “ben hep yaşıyorum; ama senin hiç haberin olmuyor.”

Homurdandım ve yatağa tırmandım. “Başlama yine” dedim.

Yama yaptığı pelerini elinden bıraktı ve bana baktı. “Hiç de hoş bir şey değil” dedi. Şimdi sen bütün gece orada yatar, homurdanır, dır dır edip durursun, beni uyutmazsın ve sonra da şafak söktüğünde yatar uyursun, yani tam da benim uyanma saatimde. Söyle bakalım, nedir senin canını sıkan böyle; söyle de ikimiz de şöyle rahat rahat uyuyalım.”

Gözlerimi kapadım. “Şu benim birader işte” dedim.

“Ah” dedi.

“Bende kuş kadar akıl olsa, buradan giderdim” dedim, “bir gemiye binerdim ve bir koloniye falan, ne bileyim öyle bir yere giderdim. Bazen onun bunu kasten yaptığını dair iddiaya girerim, sadece beni kızdırmak için; ama bir şeylerin sonuçlarını bilecek kadar akıllı olduğunu falan söyler ya, sana şunu diyeyim, palavradır.”

“Bu senin anlattıkların hani kimse ölmeden oynanan oyunlarla ilgili, değil mi?” dedi kadın sakın bir ses tonuyla. “Bana sorarsan, bu çok parlak bir fikir.”

“Tabii ki öyle!” diye mırıldandım.

“Ve sen buna karşı çıktın; çünkü bunu düşenen Cleander’di, sen değildin...”

Kaba bir ses çıkardım. “Eğer böyle şeyler düşünmeye başlarsam, burada olmamam; tapınakta falan olmam gerekir; tapınakta oturup hızla iyileşmek için dua etmem...”

“...Öyle anlaşılıyor ki, sen de bu konuda onun başını ağrıtacaksın; bu da, her zaman olduğu gibi, eli boş döneceksin anlamına geliyor. Sonra da eve gelip aylarca suratın asık dolaşacaksın, ta ki Cleander senin onaylamadığın bir şey yapana kadar ya da Cleander’in yaptıklarında bir sorun ortaya çıkana kadar...”

“Yanlı” diyerek karımın lafını kestim. “Bu evde öyle fazla kalmayacağım, ne suratımı asacağım ne de başka bir şey. Ne olursa olsun savunmaya kararlı görüldüğün sevgili kardeşim, bütün sorumlulukları üstüne alarak beni de beraberinde götürüyor. Ne kadar uzağa gideceğimizi ise bir tek tanrılar biliyor.”

“Oh.” Karım bana baktı. “Çok sıkıcı bir şey” dedi. “Gerçekten de gitmen gerekiyor mu?”

Başımı kaldırdım. “Korkarım gitmem gerekiyor” diye yanıtlı verdim. “Ama yalnız değiliz. Sadece onun yüreği tarafından bilinen nedenlerden ötürü Sarpedon Amca’yı da yanımızda götürüyor.”

“Oh.”

“Aynen. Ve bu, hiç de hoş bir şey değil. Bil bakalım başka kim geliyor?”

Karım kaşlarını çattı. “Kuzenin Theagenes mi?”

Olumsuz anlamda başımı salladım. “Keşke o gelseydi. Sonuçta can sıkıntısından geberip giderdim; duyduğuma göre ölüm denilen şey de yavaş yavaş geliyormuş ve insanı rahatlatıyormuş son aşamada.”

“Theagenes’ten daha kötü ne olabilir? Bu çok ciddi bir şeye benziyor.”

“Kesinlikle. Bu aptal herif bir tek Dusa’yı beraberimizde götürmeyi kabul etti.”

Karım dudağını ısırıldı. “Eyvah” dedi.

“Sen ne dersen de, kız fazla bir seçenek tanımadı ona. Ama salak herifin aklına Dolonassa gösterisi gibi bir fikir geldi.”

“Neden olmasın ki?”

“Sence ben kalkıp da öyle aptalca bir şey yapar mıyım?” diye yanıt verdim. “Düş gücüm o kadar geniş değildir.”

Yatakta yanıma oturdu ve eline bir tarak alıp saçını taramaya başladı. “Peki şimdi nereye gittiğini biliyor musun?” diye sordu.

“Fikrim yok. Cleander’in bildiğini de sanmıyorum. Kral Leon’a birtakım kahramanları ziyaret etmekten bahsettiğini duydum; onun bahsettiği birtakım yerlerin gerçekten de var olup olmadığını bilmiyorum.” Başımı salladım. “Sardinya diye bir yer duydun mu?”

“Hayır.”

“Ben de duymadım. Ama Cleander oraya gitmeyi planlıyor.”

“Sence oranın nerede olduğunu biliyor mu?”

“Cleander’i biliyorsun işte.”

Karım içini çekti. “Eh, eğer iki yıl içinde dönmezsen, Stasilaus’la evlendiğimi düşünebilirsin.”

Gülümsedim. “Tabii seni alırsa” dedim. “O günden bugüne epey kilo aldın.”

“Şu konuşana bak.”

Eh, gecenin geri kalan kısmında doğal olarak ev işlerinden bahsettik; kimse bunlarla ilgilenmez sanırım. Mantıksız bir şekilde, ben ne kadar ilgi gösterdiysem, Cleander beni o kadar berbat bir pisliğin içine çekti; ne kadar çok pisliğin içine girdiysem, kendimi bir o kadar iyi hissettim. Pek o kadar fena da olmaz, dedim yüreğime ve ne zaman işleri abartmaya kalkdıysam, olayları olduğundan daha kötüymüş gibi gösterdiysem, o kadar çok sempati kazandım. Sonra da kalkıp komşunun kapısını çalsam ve “Yahu, bu iş ilk gözüksüğü kadar kötü değilmiş” diyerek geri adım atmaya kalksam, kim bilir daha ne kötü şeyler olur, dedim kendi kendime.

Maalesef, karşılaştığım ilk kişi Alastor oldu, yani Oeleus’un küçük kardeşi.

Onun orada olmaya benden daha fazla hakkı vardı. Komşum Calliphon’un mekanı ile Oeleus’un borçlularından biri olan eski bir arkadaşaya ait (adını hep unutuyorum) küçük bir çiftliğin arasındaki sınırdaki bulunan bir meyve bahçesinden kestirme olsun diye geçiyordum. Bilmem sizin oralarda böyle şeyler var mıdır; bizim buralarda, küçük çiftçilerin başları sıkışırsa –kötü hasat, hastalık, felaket gibi şeyler yüzünden– ve komşuları da onlara yardım edemezler ya da etmezlerse, o zaman krala ya da prenslerden birine ya da herhangi bir soy-luya gitme seçeneğini kullanırlar ve uzun vadede ödenmek üzere borç alırlar. Bu arada kral ya da prens anaparanın hiçbir zaman geri dönmeyeceğini bilir (eğer kalkıp biri bu şekilde yardım isteyecek bir duruma düşmüşse, zaten bu adamın parayı geri ödeme olanağı yok demektir). Bunun yerine, borç

veren kişi kendinden borç alan kişinin fazla ürününden pay alır; genelde, şartlara bağlı olarak bu, aşağı yukarı ürünün altında biri kadardır. Ama yine aynı gerekçeyle bu sadece yapmacık bir davranıştan ibarettir. İhtiyacından fazlasını üreten bir ifti zaten kötü günlerde kullanılmak üzere bir kenara bir şeyler koyar; işte bunlar kıt kanaat geçinen ve başları sıkışınca yandakinin kapısını alanlardır. Zaten eğer başkalarına borç verebilecek durumdaysanız, o zaman sizde ihtiyacınızdan fazlası bulunuyor demektir. Bunların hepsini de tek başınıza yiyemezsiniz; yoksa boğulmuş adamlar gibi şişip ölürsünüz. Hayır, borç verenin geriye aldığı şey un ve zeytinyağı küplerinden çok daha fazlasıdır. O, saygısı, şkrnı ve prestiji bir yana, zgr bir adamın sadakatini ve desteğini alır; tanrının takdis ettiği mağrur, kk yreklerimizdeki tüm bu güzellikler biz soyluların en çok değer verdiği şeylerdir. Ben şahsen sistemin her iki tarafındayım. Diğer taraftan, güçlü bir adam komşusunun gündelik işlerini sürdürmesine yardımcı olduğu, onu daha fazla batağa srklemediği için, ben bu sistemi destekliyorum. Kendi varlıklarımızı değerlendirirken kullandığımız l davarların sayılarıyla, geçen yıl depoladığımız şarap kpleriyle, yatağımızın yanındaki sandığın içerisinde duran sandaletlerin sayılarıyla kalkıp başkalarını değerlendirme alışkanlığını srdremeyiz. Adamın üstüne bu tür yükümlülükler yüklerseniz, adamın bir köleden ya da gündelikçi işçiden bir farkı kalmaz. Yine de, bunu söylemek bana kolay geliyor. Ben zamanında tehlikelerden ve zorluklardan payımı aldım; ama bir torba tohum için ölümüne a kalmak bunlar arasında değildi. Bu yüzden de bu konu hakkında ben zaten ne bilebilirim ki?

şimdi konuya dönelim. Oeleus'a borcu olan adamın meyve bahçesinden geçiyordum dedim ya, bir şekilde Oeleus'un kardeşinin orada bulunma hakkı vardı, benim değil. Tabii

böyle bir şey daha önceleri hiç sorun olmazdı. Oeleus’la aramda hep medeni ölçülerde bir ilişki söz konusuydu, bu yüzden de orada olmamam için hiçbir neden yoktu. Ama ben Alastor’u görür görmez ve o da beni görür görmez, tüm bunların artık değiştiğini anladım.

Hırlamadı, üzerime köpek falan da salmadı (neden çok iyi hatırladığımı bilmiyorum ama, yanında iki tane av köpeği vardı). Bana gülümsedi, nazik bir şekilde “merhaba” dedi ve benim için yapabileceği bir şey olup olmadığını sordu.

“Yok, sağol” dedim. “Ben kestirmeden kente doğru yürüyorum da.”

“Ah.” Bana öyle bir baktı ki, sanki kestirmeden gitmek kanunların işlemediği Doğu’dan ithal edilme saygısızca bir şey sanırdınız. “Lütfen, buyrun. İstedığınız zaman buradan geçebilirsiniz.”

“Teşekkür ederim” dedim ben de. Ama artık o saatten sonra durumu değiştirmek mümkün değildi. Ben o anda orada başkasının arazisinden izinsiz geçen biri konumuna düşmüştüm, bana lütfedilen ve her an geri alınabilecek bir izni kullanıyordum sadece. Sanki bu kadarı yetmezmiş gibi, bir de ta sınıra dek bana eşlik ederek iyice cıvıttı. Yani bir de ağaçlarda elma falan olsa, çantamda elma var mı yok mu diye arama bile yapacaktı.

Yoldaydım, kendi kendime yüreğimle konuşup kente doğru yürüyordum; derken arkamda tanıdık bir homurtu duydum, arkama bakmadan kaldırıma sıçradım ve dört atlı bir arabanın altında kalmaktan kendimi son anda kurtardım. O sırada arkadan da olsa seçebildim; bu Alastor’un kafasıydı; ama sürücünün kim olduğunu pek seçemedim.

Saraya vardığımda keyfim hiç de yerinde değildi ve kapının yanındaki yaşlı incir ağacının altında Dusa’yı görmek moralimi düzeltmeye yetmedi.

“Bunu mutlaka yapmak zorunda mısın?” diye sordum.

“Neyi mutlaka yapmak zorunda mıyım?” diye sordu.

“Milletin ortasında böyle oturmayı” diye yanıtladım.

“Nasıl yani?”

Sizin memlekette âdetler nasıldır bilmem ama, burada, erkekler tüm zamanlarını evden dışarıda geçirip tenlerini bronzlaştırır; kadınlar ise evden dışarı adım atmazlar ve tenleri süt beyaz kalır, yani denizden çıkarılan ölümler gibi. Seni yanmış bir kadın görürseniz, o artık gözünüzde soylu moylu değildir, o kadın kocasının yanında tarlada çalışan bir köylü kadındır. Ama sanki âdetler böyle değişmiş gibi, benim kız kardeşim Dusa gibi kızlar güneşin altında, kafalarında şapka olmadan oturmaktan büyük haz alırlar. Bu durum benim moralimi pek bozmaz ama böyle bir şeyden dolayı deliren çok adam var.

“Eğlenmene bak” dedim. “En azından bu saatte gölgede oturmakla akıllılık ediyorsun. Evde oturup sıcaktan kavrulmayı seçmediğine göre akıllı bir kız sayılırsın.”

“Çok teşekkür ederim” diye yanıt verdi, ayağa kalktı ve eteğindeki tozları silkeledi. “Neden bu kadar geç kaldın? Güneş doğduğundan beri burada oturmuş seni bekleyip duruyorum. Ben senin birazcık daha memnun olacağını falan zannetmişim işin doğrusu.”

Cevap vermeye bile tenezzül etmedim. “Benimle birlikte içeriye gelmeyi mi öneriyorsun bana?” diye sordum.

“Evet” dedi.

“Kadınların saraya girmelerine izin verilmediğini bilmiyor musun? Tabii saray sakinleri dışında; ama sen sarayda oturmuyorsun.”

Dusa gülümsedi. “Sen de amma tuhaf adamsın” dedi. “Önce dışarıda oturuyorum diye söylendin, şimdi de içeriye girmene izin yok, diyorsun. Bir an önce karar versen iyi edersin.”

Bütün o kentlere yapacağımız yolculuklar sırasında onunla hep böyle didişip duracağım aklıma gelince ne yapacağımı bilemedim. Yine de, onu burada bırakıp gitme umudundan tamamen vazgeçmemiştim. Sonuçta ben, son ana kadar iyimser olmayı seven bir adamdım.

“Eğer sarayın içine girmeye çalışıyorsan” dedim, “buyur gir. Ama beni bu işe karıştıрма, hepsi bu.”

Güldü. “Bugün senin yardımına ihtiyacım yok” dedi, “sana, küllerimi bir karınca yuvasına gömmeye izni veriyorum. Senin ise, öte yandan, benim epey bir yardımına ihtiyacın var; eğer senin yerinde olsaydım, bana iyi davranırdım.”

Cleander ile Tachys biz gittiğimizde oradaydılar, Sarpedon ise orada değildi; ama bu tür yerlere hep geç geldiğinden (savaşlar dışında) bunu umursamamıştım. Kral Leon yatağında oturuyordu –perdeyi geriye çekmişti– berbat bir hali vardı.

“Ben de şimdi senin biraderle konuşuyordum” dedi salona girdiğimde, “dün gece hiç uyumadım, bütün geceyi onun şu planını düşünerek geçirdim. Tabii, artık geri adım atmak için çok geç kaldık; çünkü her türlü ilanı yapmış bulundum. Peki ya başımıza bir felaket gelirse? Yolunda gitmeme olasılığı olan bir sürü şey var; o kadar çok ki, bir adamın yüreğini zehirlemek yeterli.”

Gerçekten de, benim işitmek istediğim şey böyle bir şey değildi. Aslında konu başka ama, başkalarının canı bir şeye sıkılırsa senin de canın sıkılır, ruhun kararır ya, benim de canım sıkılmıştı işte.

“Dediğin gibi” diye yanıtladı Cleander, “olan oldu, millette hayatının en büyük sözünü verdin. Eğer oyunları şimdi iptal edersen, o zaman eşyalarını at arabasına doldurup kendine yeni bir yer ararsın.”

Leon kekliğı ağızında tutan ama sahibine vermek istemeyen bir av köpeğı gibi bakıyordu. “Ben senin diplomatlığı uygun biri olduğunu hiç sanmıyorum” dedi. “Parlak bir zekan var.”

“Şey, eğer söylediklerimi daha önce işittiyseniz” diye başladı Tachys; der demez de Leon’un yüzündeki ifadeyi gördü ve hemen kafasını başka tarafa çevirdi. Eğer eski masallardaki cadılar gibi Leon insanları sadece pis pis bakarak taşa çevirebilseydi, biz de Tachys’i yan yatırır, onu keskilerle ortadan ikiye ayırıp kapının üst sövesi olarak kullanabilirdik.

İşte tam o sırada yüreğim bana şimdi ne yapmam gerektiğini söyledi. Aldığım karara taban tabana zıttı ama, bir şey sağlam temellere oturmuyor diye insanın eli kolu bağılı oturması da gerekmiyordu.

“Sen Cleander’i kafana takma” dedim, “Tachys’i de. Biz bu işe bir kere giriştik; yoluna koymasını da biliriz. Ayrıca” diye de ekledim, “yoluna da koyacağız.”

“Gerçekten mi?” Leon, insanı donduran o bakışlarını şimdi bana döndürdü. “Durup dururken nasıl kendinden böyle emin olabildin?”

“Çünkü, her şeyi sağlama alacağım da ondan” dedim ve bazı nedenlerden ötürü bunu çok yumuşak bir sesle söyledim; söylerken sesimde öylesine kendinden emin bir ton vardı ki, herkes inandı bana.

Kendim de dahil.

Eh, belki de tanrının teki bedenime girip benim ağzımdan konuşmuş olabilir. “Pekâlâ” dedi Leon. “Ne zaman başlayabilirsin?”

“Yarın” dedim. “Güneş doğar doğmaz, Oeleus’la adamlarının üstüne atlayacağım. Şimdi evlerimize gidip eşyalarımızı hazırlayacağız; öyle çok fazla şey almayacağız yanımıza. Ne kadar az şey alırsak, nehirleri geçerken ya da dağlara tır-

manırken onları kaybetme olasılığımız da o kadar az olacak.”

Ve işte olmuştu. Artık, yola çıkıyorduk. Ben de oradaki herkes kadar şaşırdım. Ama bu tür şeyler olur, işler her zaman senin düşündüğün şekilde gerçekleşmeyebilir.

Biz tam giderken Sarpedon geldi. “Yarın sabah” dedim ona, “şafağın ilk kızıl ışığında, Karillos’un güneyindeki sınır taşında buluşacağız. Yanına mümkün olduğunca az şey al.”

Amcam sırttı. “Çok güzel” dedi. “Eğlenme zamanı geldi. Bir sorun falan var mı?”

“Yok” dedi Leon, biz daha konuşmaya fırsat bulamadan ve o konuştuktan sonra da artık oturup başka bir şey söylemenin bir anlamı kalmamıştı. Dusa’nın da sırttığını fark ettim; ama ne dersem diyeyim, bu durumu orada düzeltmeme olanak yoktu, o yüzden çenemi kapadım.

Eve gittim ve hazırlandım.

Ruhu *nebrin* uzak bir kıyısında şad olsun, babam öldüğünde, Cleander’le ben babamın mülkünü aramızda bölüştük –aradan onca yıl geçtikten sonra; neyse şimdi sizin kafanızı olayların sıralamasıyla karıştırmayayım– ben biraz küçük, karanlık ve pek rahat olmasa da güney taraftaki evi seçtim (tüm bunlar olup bittiğinde benim oturmakta olduğum evdi zaten). Ama bir şekilde evi sevmiştim, hepsi buydu işte.

Öyle çok özel bir ev değildi, inanın; eh, yine de aynı böyleydi, sadece birazcık daha küçüktü, tabii ki ve daha kısıydı; ama aynı standart modeldeydi, arka kısmı yuvarlaktı, ön kısmı düzdü (bunları neden böyle yaparız biz, bilmem bilen var mı?), çift kapının önündeki açık verandasıyla, asma balkonuyla. Alt kat ana giriş salonudur, buradaki gibi iç tarafta oda yoktur; üst katta bir odası vardır, orada karım ve ben ya-

tarız. Evde pek hizmetkâr barındırmazdım; ev ahalisinin sayısı hiçbir zaman bir düzineyi geçmezdi.

Eşyalarımı toplamam fazla zamanımı almadı; yedek tüniğimi ve sandaletlerimi aldım (çizmemi giymiştim), en iyi iki şapkamı, kılıcımı ve iki tane de kargı... Yanıma kalkan alma zahmetine girmek istemiyordum, her türlü dövüşte sol koluma bir pelerin sararak dövüşmeyi bilirdim; üç gün yetecek kadar şarap, un ve incir aldım, tahta bir kupa, bir kâse ve küçük bir su tulumu. Hediye olarak, yanıma bana birinin verdiği ve hiç sevmediğim gümüşten kemer tokası aldım (çok kaliteli bir tokaydı ve bu yüzden de hiç hoşlanmamıştım), sırlanmış ve gümüş telkari süslerle kaplı küçük bir kılıç, karımın yıllarca taktığını bildiğim birkaç tane modası geçmiş broş, birkaç tane hafiften solmuş eflatun tunik ve örnek olsun diye sevimsiz, büyük kare kulplu gümüş bir kupa, yani oyunları kazananlara verilecek ödül. Başlangıç olarak bunların yeterli olacağını düşünüyordum; tabii yol boyunca bir de karşılık olarak hediyeler alacaktım. Ne kadar tuhaf bir şey değil mi; ne kadar uzağa gidersen git, yol boyunca sürekli hediye alıp veriyorsun ve geri geldiğinde evden götürdüğün ne kadar ıvır zıvır varsa, bir bakıyorsun neredeyse aynılarını geri getirmişsin...

“Çok doğru” diye lafa girdi Palamedes. “Hatırlıyorum, bir keresinde güneye gitmiştim; Messini’ye, Sparta’ya, o tarafta bir yerlere; yanıma bana verilmiş olan hakiki Asur işi iğrenç bir tabure almıştım ve seyahatin en iyi kısmında bu şeyi kaybedecek ya da karşılığında daha iyi bir şey alacaktım (ala ala bir yıl içinde biriktirilmiş ayak tırnağı bile alsam, yine de bunu takas etmeye karar vermiştim bir kere). Şansım yaver gitti. Kazanı, birlikte kaldığımız ilk kişiye yutturdum,

Bassai'deydik ve ben bunun karşılığında çok güzel, gümüş-ten mızrak başı aldım. Gittik gittik, ta aşağılara Pilos kıyısına, oradan Limnia'ya, sonra da Sparta'ya, Prasiai'ye, Tegea'ya ve sonunda Mantinia'ya; aslında tüm bu yolculuk sırasında ben bu kazanı mükemmel bir miğfere dönüştürebildim, hani şöyle koni şeklinde, büyük yanak parçaları olan ve sanki bir zamanlar Achilles'in taktığı miğfere benzeyen miğferler vardır ya, işte onlar gibi bir şey edindim sonunda. Ama ben de tuttum bunu salak gibi Mantinia'daki ev sahibimize verdim; karşılığında ne aldım dersiniz? O adi, sahte Asur işi üç ayaklı tabureyi, yani tam da yola çıktığımda başımdan atmaya çalıştığım şeyi! Meğer bizi Bassai'de ağırlayan kişi kalkmış Mila'daki evli ablasını ziyarete gelmiş, ablasının kocası da bir başka yere gitmiş ve onun da yolu aynı bizim gibi birkaç gün önce Mantinia'dan geçmiş ve ev sahibimiz bu şeyin hayatında gördüğü en güzel şey olduğunu düşünmüş. Bunu bize verirken yüreğinin burkulduğunu bile söyleyebilirim; ama ben ona epey pahalı bir şey verdiğim için ve onun da bana verecek pek fazla bir şeyi olmadığı için, fazla bir seçeneği de kalmamıştı. İşte münasebetsiz durum diye buna derler...”

“Aynen” dedi Cratus. “Eh, olur böyle şeyler, değil mi? Eminim yine de sonunda başından atmışsındır.”

Palamedes sırtıttı. “Ah evet, aynen öyle. Karşılığında araba dolusu külçe demir aldım; şu son derecede enayi Feni..”

Aniden sustu. Fenikeli gülümsedi. “Boş verin yahu” dedi, “o ben değildim ki.”

“Tamam o zaman” dedi Palamedes.

Fenikeli başını salladı. “Aslında” dedi, “o benim babamdı. Söylesene, yüzlerinde tuhaf bir bakış olan üç başlı grifon yok muydu ve bir de sehpasının çemberinde büyük bir çöküntü? Oydu işte. Hâlâ bizim evde bir yerde durur, karım çok beğeniyor.”

“Ah” dedi Palamedes. “Oldu o zaman. Kusura bakma, Cratus, sen diyordun ki...”

Evet, diyordum, değil mi? Ama olur tabii (diye sürdürdü sözlerini Cratus), orası senin evin, kışını canın nereye isterse oraya koyarsın.

Nerede kalmıştım? Ah evet, yola çıkma hazırlığı yapıyordum. Bu yolculuğa yaya olarak çıkacak değildim tabii ki, bu yüzden bir seyis buldum ve ona arabayı getirttim; yukarıdaki ahırda durup çürüyeceğine şu hırdavat şeylerden birini kullanırız, dedim. Hiç de öyle heyecanlı bir şey falan değildi; kocaman ve hantal bir şeydi, sadece iki atlı, dört tekerliydi, aslında savaşmaktan çok taşımacılık işinde kullanılmak üzere yapılmış gibiydi. Zaten bu yüzden de Cleander’e büyük kulpları olan prestijli bir dört atlı düşerken bana neden bunun düştüğü de belliydi.

O eski tekerleklide eşyalarımı ve hediyelerimi koyacağım bir sürü yer vardı, hatta bir iki yolcu için bile yer kalıyordu. Hemen bir şeyler uydurduk, bumbaları ve milleri gözden geçirdik, dingile kaz yağı sürdüm ve atları arabaya koştuk. O zamanlar benim altı tane atım vardı; beş kısrağın bir tane de aygır. Çiftlik için, biraz kullanışsız sayılan iki adet boz kısrağı seçtim, (bu da karımın drahomasının bir parçasıydı, o yüzden de biraz eskimişlerdi ama sağlam sayılırlardı; zaten hangisinin üstüne binersen bin, yola koyuldun mu hepsinde sıçrayıp duruyorsun) ön dizgine de değişiklik olsun diye en sevdiğim kara kısrağımı koydum. Sonunda, o ana kadar hiç aklıma gelmeyen bir şey yaptım ve hızla eve girip oklarımla yayı sakladığım yerden çıkardım. Biliyorum, hiç de gurur duyulacak bir şey değil; ama ben iyi bir okçuydum. Hani şöyle yol üstünde bir iki tane geyik falan vururuz, diye düşünmüş-

tüm; yolculuk sırasında taze et iyi gelir ve eğer birine misafir olacaksan iyi bir hediye sayılır.

Orada arabada durdum, yüreğime bir şey unutup unutmadığımı sordum. Çünkü makul olan benim *bir şeyler* unutmamdı; çünkü ben hep bir şeyler unuturum, değil mi? Ama o unuttuğum şey her ne ise, çok da önemli olmayabilirdi. Son olarak karıma el salladım, evin kıyısında incir topluyordu; o da bana el salladı ama yapmakta olduğu şeyi sürdürdü. Dizinleri aldım ve dehleyip yürüdüm. Yani pek öyle kahramanvari bir vedalaşma olmadı; ama acelem vardı ve ayrıca, ben hiç öyle koşturmasını seven biri değildim.

Buluşma yerine ilk gelenin ben olacağını bilmem gerekirdi. Bacaklarım ağrıyana kadar orada öylece dikildim durdum, sonra atları cılız yaşlı bir zeytin ağacına bağladım, ağacın altına elimden geldiğince rahat bir şekilde oturup yayıldım. Gözlerimi kapayıp uyumuş olmalıyım; çünkü hatırladığım bir sonraki şey birinin ayağıyla beni göğsümden dürtmesiydi.

Cleander'dir dedim içimden kendime gelirken ve kendime gelir gelmez de açtım ağzımı yumdum gözümü; randevusuna zamanında gelmemesinin ne kötü bir şey olduğunu ve bunun, nezaket kurallarına sığmadığını söyledim. Ama gözlerimi açtığımda tepemde duranın o olmadığını anladım.

Babam, aptalın talihiyle gidebileceğin nokta belli, derdi; ondan sonra dışarı çıkar ve yürürsün. Aslında, başka lafları da vardı ama anlamı en açık olanı buydu. Bunlardan bazılarını kırk yıldan beri kafamda çözmeye çalışıyorum ve hâlâ o laflardan herhangi birine bir anlam verebilmiş değilim.

“Selâm” dedim; çünkü o anda aklıma gelen en mantıklı kelime buydu.

Tepemde duran adam bana kötü kötü bakıp sırtıttı. “Bırak selâmı falan da kalk ayağa” dedi.

Aslında gırtlacağımın çukurunda duran mızrak ucunun yerden doğrulup kalkmamı zorlaştırdığını söylesem iyi olurdu; ama bu, çok tehlikeli sonuçlar da doğurabilirdi. Zaten karşımdakinin keyfinin pek yerinde olmadığını gördüm; bu yüzden de kendimi biraz yana kaydırıp, sırtımı ağaca dayayarak kalktım. Arkadaşları düzenli hareketlerle arabayı boşaltıyorlar, atları koşumlarından ayırıyorlar, canı sıkılmış gibi duran bir adam da kama çekiciyle dingilin milini çıkarıyordu.

“Tekerlekler alıp götürmeye degecek tek şey” diye açıklamada bulundu başını benim baktığım noktaya çevirerek. “Tekerleklerde epey güzel bakır var. Geri kalanı sobada yakmaya yarar.”

Öylesine hayal kırıklığına uğramış bir hali vardı ki, içimden ondan özür dilemek geldi. Ama canım pek konuşmak istemiyordu.

“Güzel kılıç” diye sürdürdü sözlerini. “Bende kalsın. Çizmeler yeni mi?”

Başımı salladım. “Benim de ayağım terliyor” diye belirttim.

“Boş ver” diye yanıt verdi, “benim büyük oğlana olurbunlar; birazcık büyük ama büyüyünce tam gelir. Kaşla göz arasında büyüyorlar ve bir bakıyorsun senden bir karış daha uzunlar.”

Bu sözleri ayağımdaki çizmeyi çıkarmak olarak algıladım. Adamın mızrağının ucu malum bölgeye batıp durmaya devam ettiğinden, dediğini yapmanın en mantıklı şey olabileceğini düşündüm. Çizmelerimi çıkarmaya çalışırken adam konuşmasını sürdürdü; şimdi pelerinimi de çıkarabilirdim, tüniğimi de; kendisi için değilmiş, bunu söylerken ıkınıp sıkılıyordu (ve derdini de anlayabiliyordum; parlak eflatun tunikle altın ve kehribar broşlu mavi yün pelerinin

içinde epey muhteşem bir görünümü vardı); ama babası önümüzdeki soğuk kış günlerinde ikinci bir tunik giyebilirmiş. Babası ya pek öyle kaprisli biri değildi ya da her şeyden memnun olan biriydi.

Eh, o gün sıcak bir gündü; bedenimde fazladan bir delik olmasındansa elbisesiz kalsam daha iyi olurdu, bu yüzden de onun önerisine uydum. Böylece bir tek sağ elimdeki altın yüzük kaldı; onu da sağ olsun kendisi çekip çıkararak beni bir dertten kurtardı.

Adam içini çekip, sanki ona zaman harcatıyormuşum gibi kızarak, “Şu işi de halledelim o zaman” dedi. “Arabada çiviler var, bunları düzeltip kıvrırmak gerekiyor; ama galiba arabayı yakacağız çünkü fazla zamanımız kalmadı. Yollar berbat, her taraf dağınık çakmaktaşılarıyla dolu ve senin de ayağına giyeceğin bir şeyin yok.”

Sonra bir mızrağın sapıyla kafama vurdu, galiba peşlerine takılıp kendilerini çıplak elle boğmamdan falan korkuyordu; yine kendimden geçtim. Tekrar ayıldığımda, bu sefer Cleander başımda duruyordu.

“Sen ne halt ettiğini sanıyorsun?” diye sordu bana.

Başım acıyordu ve üstümde giysi olmadan orada öylece yatıyor olmaktan dolayı kendimi aptal gibi hissediyordum. “Defol git başımdan” diye yanıt verdim.

Cleander kaşlarını çattı; sonra da sıırıttı. “Soyuldun demek” dedi.

“Bugün bilgeliğin üstünde, gördüğüm kadarıyla” dedim. “Atları ürkütmeden önce şu pelerinini ver bakalım.”

Kaşlarını çattı ve broşu açtı. “Ne atı be?” diye yanıt verdi. “Onları da alıp götürmüşler baksana.”

“Pardon, atlarımı değil, atlarımın ruhunu yani” dedim.

“Biz buraya yaya geldik” dedi Cleander. “Biz senin eski savaş arabası ya da at arabası getireceğini varsaymıştık.”

Gözlerimi yumdum. “Muhteşem” dedim. “O zaman ya araba almak için geri gideceğiz ya da dünyanın öteki ucuna kadar yürüyeceğiz. Amma da uğursuz bir başlangıç oldu bu.”

“Yürüyeceğiz” dedi Sarpedon Amca; Cleander’in omzunun üstünden eğilip kafamdaki yarayı yokladı. “Ciddi bir şey yok” dedi. “Sana bir tek bunu yaptılarsa pek kavga dövüş olmadı demektir.”

“Herhangi bir kavga girişiminde bulunmadım” dedim amcama. “Altı kişiydiler. Çok mantıksız olurdu.”

Sarpedon Amca bana, sanki ezilecek bir böcekmişim gibi baktı.

Uzun ve yorucu bir yürüyüşün ardından Sarpedon Amca’nın evine vardık –en yakındaki evdi– hepimiz kasvetli bir suskunluk içindeydik. Dusa bile nispeten daha sessizdi (Dusa bile ağabeyinin başına gelenleri alaya alıp onunla kafa bulma fırsatını değerlendirmek gibi bir girişimde bulunmuyorsa, canımızın ne kadar sıkkın olduğunu siz tahmin edin).

Son on yılda neredeyse Sarpedon Amca’nın evinden içeriye adımımı atmamıştım; sonra da karısı öldü ve iki oğlu evden ayrılarak İyonya’da bir koloniye katıldı. Tabii, aradan bunca yıl geçtiğini hiç fark etmemiştim. Gördüğüm şeye de hiç hazırlıklı değildim bu yüzden.

Amcamın evi dopdoluydu, tıkiş tikişti; eşya üstüne eşya yığılıydı, ta tavana kadar her taraf döküntüyle doluydu. Nereye baksanız bir şeyler görüyordunuz, öylesine çok vardı ki, iki adım atmak için bir dereyi taşlara basa basa geçen biri gibi oradan oraya atlamaya mecbur kalıyordunuz. Şimdi bunları duyup da Sarpedon Amca’yı zengin falan zannettiyseniz, bunu aklınızdan çıkarın hemen lütfen; babasının toprağı kendisi ve kardeşleri arasında paylaşıldığında ona diğerleri-

nin istemediği taşlı, asitli toprak kaldı; ama kalan da (ailede dört erkek çocuk olduğundan) buydu zaten. İyi bir evlilik de yapmamıştı –zaten, drahoması da zırh, silah ve bir savaş arabasından oluşuyordu– ve anne tarafından miras kalan yedi hektar, bu toprak parçasının tek iyi kısmıydı ve bu da vadinin öteki tarafında, kendi mallarının uzağındaydı. Ayrıca, amcamın kendine kalan o küçük toprağa hiç ilgisi olmamıştı. Kolları sıvayarak işe koyulmak veya yoldan geçen hiçbir işe yaramayan adamları çağırıp budama ve kazma işlerini onlara yaptırmak arasında bir seçim yapmaya kalksa kolları sıvayıp işe koyulmayı tercih ederdi. Hiç üşenmez kılıç talimi yapar, mızrak fırlatır ve kalkan çalışır; avluda yüksek bir yere koyduğu kazanı iple çekip üstüne kum yağdırır ya da gider kuzulama zamanı bile olsa çobanın tekini kolundan tutup getirir, zavallı çobanın karşısına geçer, kendisine mızrak atmasını ister, hani öyle kör mör değil, en sivrisinden; çoban mızrakları atarken o da mızraklardan kurtulmak için kendini yerlere atar dururdu.

İyi de, eğer amcam zengin değilse, onca şeyi evine nasıl doldurmuştu peki? Her şeyden önce o çok iyi bir gezgindi, her fırsatta dostlarını ziyarete giderdi, yıllar içerisinde edindiği zengin ve cömert dostları ona değerli hediyeler vermekten büyük gurur duyardı. Bunun dışında, hediye alma ve vermede, hem kalite hem de değer açısından, çok maharetli sayılırdı; bunun sonucunda, evdeki eşyaların büyük bir bölümü çeşitli ziyaretler ve yolculuklar sırasında kendisine verilmiş olan şeylerdi.

Bunların bir kısmı da ganimetti; yağmalanan birçok şeyhirden payına düşenlerdi ve bunların dışında kaç tane küçük şehri ve köyü yağmaladığını tanrı bilir. Oralarda da işini iyi yapıyordu; onunla aynı konumdaki adamların en çok istediği şey kadınlardan paylarını almaktı; amcam hep daha

“onurlu” yağmalara giderdi. Bunlar iyi durumda olan ve yirmi yıl sonra bile ihtişamlı icraatının hatırasını koruyan şeylerdi. Bu yüzden de onda çok sayıda üç ayaklı sehpa, kazan, birazcık ithal malı mobilya, ta ele geçirdiği günden bu yana elini bile sürmediği sedir ağacından sandıklar dolusu giysi vardı ve tabii bunlara bir de öldürdüğü adamların üstünden çıkarıp aldığı onca zırh ve silahı da eklemek gerekir. Bir araya koyulduğunda, sırf madeni eşyalardan oluşan koleksiyonun sadece maden olarak değeri hesaplandığında büyük bir servet ederdi. Ama ben bunların hiçbirini servet olarak görmüyorum; çünkü bu dünyada hiçbir şey onu servet denilen şeyi kullanmaya ikna edemezdi ve eğer böyle bir eğiliminiz varsa, yapacağınız şey size pratik yararı dokunacak hiçbir şeye sahip olmamaktır.

Kısacası, şöyle ya da böyle elinizdekini alır, sonra da onu büyük bir olasılıkla ya duvarına asardı ya da yerde bir yere fırlatır atardı. Abarttığımı düşünebilirsiniz; sen anlat istersen Cleander. Yemin ederim, orada on yıldan beri el sürülmemiş bir sürü eşya vardı. Bence, onun o kadar çok şeyi orada tutmasının tek bir nedeni vardı; o da onca yıl içerisinde neler yaptığını herkese göstermek; yani aynı senin şu çentiklerle yaptığın işi yapıyordu. Bence bu tuhaf.

“Kusura bakmayın ama lafa karışacağım” diyerek söze girdi Fenikeli, “bu da benim söylediklerimle aynı kapıya çıkıyor. Hani şu benim biraz evvel bahsettiklerimle. Bu adam sırf yaptığı işlerin neler olduğunu anımsatmak için bir sürü nesneyi evinde tutuyor; gerek madeni gerek kumaş olsun her türlü serveti ziyan ediyor. Eğer bu adam yazmayı bilseydi, elinde bir çetele olacaktı; kısacası, evin bir ucundan diğerrine rahatça yürüyebilecekti.”

Palamedes sırtıttı. “Çok uzak bir ihtimal” dedi. “Ama adam diyelim ki senin önerine uydu; bütün ganimetlerini verdi ve karşılığında canının istediği şeyleri aldı ve diyelim ki yaptığı işlerin hepsini de mum tabletlerin üstüne çentikledi. İyi de yaptığı şeyleri nasıl kanıtlayacak?”

Fenikeli kaşlarını çattı. “Kusura bakma, anlayamadım” dedi.

“Eğer elinde üzerinde çizikler olan bir sopadan başka bir şey yoksa yapmış olduğu şeyleri yaptığını nasıl kanıtlayacak? Şunu demek istiyorum; bu iş bu kadar kolaysa, o da savaşa mavaşa gitmez, evinde oturur, tahtaların üstüne çentik atar durur. Bir başka şehirden bir yabancı ya da onun ölümünden sonra onun mirasçıları, onun doğru bir adam olup olmadığını bilemeyecekler, söylenen şeylerin doğru olduğuna güvenecekler sadece.”

“Doğru” dedi Fenikeli. “Ama ben de gider zırh alırım, üstüne delik açar bunları duvarıma asarım, sonra kalkar bunlar benim savaşta öldürdüğüm büyük kahramanların zırhları derim ve sen de ne dediysem inanırsın.”

Palamedes kaşlarını çattı. “Bence de öyle” dedi. “Ama böyle bir şeyi kim yapabilir ki?”

“Aynı tür sahte lafları kalkıp tablete de yazabilirsin herhalde” diye yanıtladı Fenikeli.

“Pekâlâ” dedi bir başkası. “Ama senin çizikli tahtan bana hiçbir anlam ifade etmez. Diyelim ki sen öldün, ben de senin eşyalarını karıştırdım; baktım bir sürü tahta var, ben bunları yakacak odun falan zannederim. Ama eğer kalkıp evine gidersem ve her tarafta miğferler, kalkanlar, mızraklar falan görürsem...”

“O zaman benim bozuk zırhları onararak hayatını kazanan bir insan olduğumu zannedersin” dedi Fenikeli gülümseyerek. “Gerçek olan bir şey varsa, o da bir şeyin, yanında ke-

limeler olmadan hiçbir anlamı olamayacağıdır. Yazmanın en büyük özelliği kelimeleri muhafaza etmesidir, hani kuzeydoğudan gelen şu kehribar boncuklar sinekleri yakalar ya, işte aynen öyle. Eğer bir adamın kelimelerini muhafaza edebilirsen, adam öldükten yüzlerce yıl sonra bile o kelimeler aynı adam sağlamış ve seninle konuşuyormuş gibi gelir kulağına. Ama eşya sadece bir eşyadır.”

Bir an ikircikli bir sessizlik oldu; ardından masanın en uzak köşesinden biri konuştu. “Göz önüne almadığın bir başka alternatif var” dedi. “Ve anladığım kadarıyla, en önemli olan da o. Şan ve şöhret insanın geride bıraktığı bir şey değildir ya da bir ağaç kütüğü üstüne çizdiğin ya da yazdığın bir şey. Şan ve şöhret başka insanların seni hatırlama şeklidir. Küllerinin rüzgârlarla savrulmasının ve koyunların mezarının taşlarını dağıtmasının üzerinden seneler geçmiş olsa bile başkalarının senin hakkında hikâyeler anlatmasıdır ve senin söylediğin lafları tekrar etmesidir. Ve böyle bir şey sadece eğer sen hatırlanmayı hak ettiysen olan bir şeydir; yani bu senin kanıt hakkında söylediklerin pek yerinde şeyler değil.”

Fenikeli başını salladı. “Tabii senin kim olduğunu tam olarak hatırlayabilirlerse” dedi. “Ama ya hatırlayamazlarsa? Diyelim ki büyük bir savaş var, herkes cesurca savaşıyor, her iki tarafta da büyük kahramanlıklar yaşanıyor; ama taraflardan biri tamamen ortadan kalkıyor. Şimdi, öteki tarafın adamları gidip hikâyelerini anlatabiliyor ve anlatılan her şey de doğru olarak hatırlanıyor; peki ama kaybeden taraftaki cesur insanlara ne olacak? Onlar unutulacaklar veya daha da kötüsü olacak, onlar hakkında yalanlar anlatılacak ve bu yalanlar nesilden nesile anlatılıp duracak. Ama eğer bunları bir yere yazarsan, o zaman çok uzun süre önce ölmüş biriyle doğrudan konuşuyor gibi olacaksın, yani başkalarının anlatıklarına bel bağlamayacaksın.”

Masanın etrafından bir uğultu yükseldi. “Kabul etmeliyim ki” dedi Palamedes, “bu yazma meselesi hakkında ne kadar çok şey işitirsem, bu işe o kadar bağlanıyorum. Ama benim ilgilenmemin bir yararı olmaz, eğer kimse benim çiziklerimi anlamazsa; o zaman içine sokacak anahtarı olmayan bir kilit yapmış olursun.”

Daha uzunca bir sessizlik oldu; derken sessizliği Cratus bozdu.

“Eğer diğer arkadaşlar da aynı görüşterse” dedi, “hikâyeme devam edebilir miyim lütfen?”

Teşekkür ederim (dedi Cratus). Şimdi, nerede kalmıştım? Ha, tamam, Sarpedon Amca’yla hırdavatları.

Amcamın misafirlerini ağırlamak gibi bir alışkanlığı olduğunu sanmıyorum. Oturacak yeri kendimiz bulmak, ellerimizi ayaklarımızı kendimiz yıkamak zorundaydık –suları getirirken amcamın yarım düzine kadar beceriksiz adamı şaşkın bakışlarla bizi izliyordu– biz kovaları elden ele geçirerek içeriye su taşıırken amcam ince bir dala konmuş bir kuş gibi yerinde zıplıyor ve suyu dökmemiz için elinden geleni yapıyordu.

Şey, ben kendi zırhımı seçmiştim. Sadece yanıma zırh almak istemiyordum; bu yüzden de zırhı aldığı yere bırakmak zorunda kalmıştı. Bana zorla bir miğfer ve kabzası bileğimi acıtan kocaman, eski moda bir kılıç verdi. Bunların ikisi de yosun kadar yeşildi; bence miğferin içerisinde küçük ve kürklü bir şey yaşıyordu. Bunu giymek için çok eski, yakasının çevresi kocaman altın işlemelerle kaplı, eflatun bir peletrinle kapağı küften bembeyaz olmuş bir sandıktan çıkardığı birkaç tane el dokuması tunik verdi. Bir çift çizme için de ona biraz övgüler yağdırmayı becerebildim; tabii bu arada

bu çizmenin eski sahibinin bu çizmeleri giyerken öldürülmüş olduğunu anlamak için de fazla bir çaba göstermeniz gerekmiyordu. Çünkü derinin yarıklarında kurumuş kan izleri vardı.

Derken, yola çıkmak için vakit artık çok geç olmuştu; aslında, pek gönüllü olmasa da yola çıkma önerisinde bulunmuştuk. Çünkü yıldızlar altında uyumayı amcamızın madeni eşya koleksiyonu arasında uyumaya tercih ederdik.

Belki o gün başımdan geçen serüvenden dolayı, belki de acayip bir yerde olmam nedeniyle ya da belki akşam yemeğinde yediğimiz iğrenç, bayat ekmekten dolayı o gece, üzerimde bana tuhaf hisler veren yeni pelerininimle kocaman üç ayaklı sehpa ve mızrak yığınları arasında uyurken çok özel bir rüya gördüm.

Orada yatıyordum (rüyamda, yani), derken bu karanlık şey salonun arka tarafında belirdi. Şimdi, rüyamda, amcamın evinde iç tarafta bir oda vardı; işte bu karanlık şey o odadan çıktı ve ana salona girdi. Salon karanlıktı ama içteki odada bir sürü mum yanıyor olmalıydı; çünkü içteki odanın kapısının açılmasıyla birlikte salona ışık vurmuştu ve o şey de tam ışığın önünde durduğu için onun kim olduğunu ya da ne olduğunu görebilecek bir durumda değildim.

“Merhaba?” dedim. “Kim var orada?”

Karanlık şeyden cevap gelmedi, sadece orada öylece durdu; kendi gözlerimle gördüm, Cleander de gördü ve bizim ekibin geri kalanı (tanımadığım birtakım adamlar da katılmıştı aramıza; oh evet bir de Prens, yani Leon’un oğlu); ayağa kalktı, ışığa doğru yürüdü, bu şekli geçip salonun arka tarafına yöneldi.

“Merhaba” dedim tekrar; kapıdan geçen ben miyim, diye merak ettim, peki kapıdan geçen bensem o zaman bu rüyayı kim görüyordu? “Ne oluyor be?”

Eh, kapının önünde dikilip duran şeklin bir şey söyleyeceği falan yoktu; derken ben de (tabii ben bu aşamadan itibaren her kimsem) kalktım ve bizzat kendi gözümle görmek için bakmaya gittim. Başımı kapıya dayadım; ama şimdi ışık arkamdaydı, salon ve içteki oda şimdi bir çuvalın içi gibi kapkaranlıktı.

Döndüm ve şekli tutmak için elimi uzattım; elime bir tutam saç geldi ve işte o zaman bunun bir kadın olduğunu anladım. Derken onun yüzünü gördüm ve hani rüyalarda bir şeyin farkına varırsın ya, işte o duyguyla bu kadının kim olduğunu anladım; bu kadın Athena'ydı ve ben de ablasına eziyet eden yaramaz bir oğlan çocuğu gibi kızın saçlarını çekiyordum.

Saçı bırakmak istedim ama saç elime örümcekağı gibi yapışmıştı. "Senden çok özür dilerim" dedim veya bunu ifade eden birtakım şeyler söyledim.

"Boş ver, aldırma" diye yanıtladı Tanrıça. "Sonuçta sen ödülleri kazananları ya da kazananların isimlerini açıklayacak olan adam değil misin?"

Bu sözler o anda bana pek fazla bir anlam ifade etmedi. Sözlerin ne anlama geldiğini anlamaya çalışırken Athena beni saçlarımdan tuttu (o noktadan itibaren kadının saçlarından kendimi kurtarabilmeyi başarmıştım) ve beni salonun arka tarafına doğru sürükledi; ama burası artık salon değil büyük, devasa bir binaydı, tapınak gibi bir şeydi ama tapınaktan da büyüktü ve ben bir iskemlede oturan adamın inanılmaz büyüklükteki heykeline bakıyordum. Öyle büyüktü ki, başını görmek için kafamı ta en arkaya attım, boynum kırılacakmış gibi oldu. Bu heykel fildişinden yapılmaydı, saçının ve giysisinin bulunduğu yerler altın yaldızlarla kaplıydı. Hayatımda gördüğüm en tuhaf şeydi. Ama en çılgınca olan kısmı bu değildi. Çılgınca olan kısmı heykelin ki-me ait olduğuydu...

Evet, işte. Tevazu göstermem gerekmiyor.

“Gördün mü?” dedi Athena. “Demek Cleander haklıymış.”

Bunu söyleyerek Athena’nın neyi ima ettiğini anlayamamıştım; ama soruyu kafamdan çıkardım. Sonuçta bu kadın bir tanrıçaydı ve kelimenin tam anlamıyla beni kısa saçlarımdan tutmaya devam ediyordu. “Çok güzel” dedim mırıldayarak.

Kadının bana gülümsediğini görebiliyordum ve derken heykel gözlerimin önünde yıkılmaya başladı. Önce kafa düştü. Tavuk iriliğinde fildişleri aynı bir uçurumdan aşağı düşen taşlar gibi patır kütür yuvarlanarak yanıma kadar geldi. Sonra da heykelin omuzları yarıldı ve her iki taraftan yere yığılmaya başladı, sonra da gövdenin geri kalanı ve en nihayetinde ortada iki büyük beyaz taş öbeğinden başka hiçbir şey kalmadı. Yani, söylemeye hacet yok; bunlar benim ve de Cleander’in mezarlarıydı.

Şey, kendi mezarımı bu şekilde görmek beni çok heyecanlandırdı. Şimdi tapınak da yıkılmaya başlamıştı ve açık havada kalmıştık; sadece ben, Athena ve birkaç yüz adımlık aralıklarla iki devasa taş höyük. Ortalık bize bakan bir sürü insanla doluydu ve işte o zaman anladım ki, millet buraya benim ve Cleander’in cenaze oyunlarını seyretmeye gelmişti. Çünkü, koşucular benim höyüğümün yanında dizildiler ve işaret verilince koşmaya başladılar.

Şimdi bunu size şöyle açıklayayım. Tamam, ben şahsen oradaydım; ama yüreğimden bildiğim bir şey varsa, bütün bunların bir rüya olduğuydu ve benim bu organım Sarpedon Amca’nın koyun sütünden yaptığı peynire karşı düşmanca duygular beslerken, Tanrıça beni omuzlarımdan tuttu ve döndürdü ve bir anda Tanrıça’yla yüz yüze geliverdim. Ve o artık Tanrıça falan değil, Dusa’ydı.

O andan itibaren, büyük bir zevkle söyleyebilirim ki, artık uyanmıştım.

Artık tekrar yatıp uyumanın hiçbir anlamı olmayacağını biliyordum. Orada uzandım, havanın aydınlanmasını bekledim ve yüreğime bu rüyanın ne anlama gelebileceğini sordum. Biri omzumdan tutup beni hızla sarstığında düşünmeye devam ediyordum ve o zaman tekrar uykuya daldığımı, az da olsa biraz daha uyuduğumu fark ettim.

“Kalk ayağa bakayım” dedi amcam. “Senin yüzünden ko-
ca bir gün gitti.”

Mantinia’ya doğru yola koyulduğumuzda gördüğüm rüyayı yüreğimde düşünüp durdum –amcam yürümemiz gerektiği konusunda ısrar etmişti; çünkü büyük bir olasılıkla atlarının hiçbirisi bir savaş arabasını çekecek kadar sağlıklı değildi– ama rüyayı ne kadar çok düşündüysem, kafam bir o kadar karıştı. Söyleyebileceğim tek bir şey var, o da şu: Eğer tanrının teki rüyamda bana bir şey anlatmaya çalıştıysa, bunu sözleri ağzında geveleyerek yapmıştı.

Aramızda yürümeye itiraz etmeyen biri varsa o da Tachys’ti; kendisi bizim en dayanıklı yolcumuzdu. Gün ortası gibi ayaklarından bahsetmeye başladı. Üstünden bir süre geçtikten sonra, ayağından tekrar bahsetti, bu sefer derdi ayak bileğindeki ağrı ve ağzının kurumasıydı. Ona göre o gün çok sıcak bir gündü. Bize, deneyimsiz seyyahların kendilerini böyle aşırı derecede güneşe maruz bıraktıkları zaman kısa süre içerisinde bitkinleştiklerini, serap görmeye başladıklarını ve sonuçta öldüklerini anlattı. Onun gibi deneyimli seyyahlar, öğle saatlerini bir ağacın gölgesi altında dinlenerek geçirirlerdi.

Sarpedon Amca’mız ona haddini bildirmeye kararlıydı. “Kapa çeneni” dedi. Sarpedon Amca’m istediğinde ikna edici olabilecek bir adamdı. Gün boyunca Tachys’ten bir daha herhangi bir şikayet duymadık.

O gece gerçekten de çok güzel bir uyku çektik, kendimizi sarhoşların elbiseleri gibi yere attık (aslında nöbet tutarak hırsızlara karşı tetikte olmamız gerekiyordu; nöbet möbet tutmadık ama uyandıığımızda her şeyimiz yerli yerinde duruyordu) ve derken şafak söktü, kendimizi makul oranda dinlenmiş hissettik, eh tabii baldırlarımız ve dizkapaklarımızda birazcık ağrı kalmıştı. Yine makul bir hızla yola koyulduk ve kahvaltı saati gelene kadar epey bir yol aldık.

“Kahvaltı mahvaltı yok” dedi Sarpedon Amca. “Vaktimiz yok, kusura bakmayın. Cratus sağ olsun, bir buçuk gün gerideyiz.”

Bunu duymaktan memnun olmayan tek kişi ben değilim. “Mantıklı ol” dedi Dusa. “Eğer bir şey yemezsek yorgun düşeriz ve derken daha da yavaşlarız. Ve ayrıca” diye ekledi, “seni bu yolculukta kaptan tayin eden de kim?”

Amcam biraz bozuldu. “Ben sadece yardımcı olmaya çalışıyorum” dedi.

“Lütfen yardımcı olma. Çünkü canımızı sıkmaktan başka bir işe yaramıyorsun.”

Bu sözler, ikisi arasındaki ilk atışmaydı. O ana dek her ikisi de süt dökmüş kedi gibiydiler; bizden beş on adım geride yürümüş, bizlerin duyamayacağı kadar alçak bir sesle aralarında gevezelik edip durmuşlardı. Sarpedon Amca’nın şaşırıldığı kesindi.

“Ama siz de çok *yavaşsınız*” dedi mutsuz bir şekilde. “Çok oyalanıyorsunuz. Tanrılar, bu hızla devam edersek Atina’ya vardığımızda yaşlanmış olacağız.”

Cleander başını kaldırdı. “Atina mı?” dedi. “Sana Atina’ya gideceğimizi kim söyledi?”

“Yani, gitmiyor muyuz?”

“Neden gidecekmişiz ki oraya?” dedi Cleander. “Ben Rhion’dan bir tekneye binip körfezi geçeceğimizi ve oradan da

doğruca Teselya'ya gideceğimizi sanıyordum. Bu hızla gidersek oraya on günde zor varırız.”

“Bir an için hepimiz birbirimize baktık. “Cleander” dedim, aramızda en ince düşünceli ben olduğum için olaya müdahale eden de ben oldum. “Körfezle teknenin Elis’in kuzeyinde olması gerekiyor.”

“Biliyorum tabii. Yani?”

“Şey” diye işaret ettim, “biz güneye gidiyoruz da.”

Cleander bana kaşlarını çatarak baktı. “Saçmalama” dedi. “Kuzeye gidiyoruz. Güneşe bakarak yönü söyleyebilirsin.”

Amcam homurdandı. “Doğru” dedi, “güneşe bakarsan söylersin. Ve eğer kalkıp bir de bakarsan, işte o zaman güneye doğru gittiğimizi anlarsın. Peki ama siz bizim nereye gideceğimizi zannediyordunuz?”

Eh, Cleander bizi geri döndürmeye çalıştı. Şansına hepimiz berbat bir şekilde yorgunduk ve oturup da ne onunla tartışabilecek gücümüz ne de onu tutup zapt edecek halimiz kalmıştı. O yüzden yapabileceğimiz tek şey onu susturana dek bağırıp çağırmaktı.

“Sonuçta” dedim, Peloponnesos’un güneyinde de oyunlara katılacak bir sürü insan var. Zaten o tarafa da gidecektik; o zaman önce onlara gitmiş oluruz, mesele halloldu işte.”

Ardından hızlı, zaman zaman aşırı derecede hararetli bir tartışma yaşandı; tartışmanın neticesinde, eğer güneye gideceksek (Cleander bu gerçeği kabul etmedi bir türlü) varacağımız ilk noktaya kuzey yönündeki ilk noktadan daha kısa bir mesafede olduğumuz ortaya çıktı ve zannettiğimizden çok daha hızlı bir yol katettiğimiz anlaşıldı; yani artık bu konu kapanmış sayılırdı. Kısa bir süre içerisinde hangi yönde ilerlediğimizi anlayabileceğimizi söyledi Tachys; çünkü eğer güneye gidiyorsak, gün kararmadan Alpheios Nehri’ni

aşıyor olacaktık, tabii bu arada denizi de görmüş olacaktık. Cleander, Elis'in kuzeyine de yürüsek iki gün sonra karşımıza yine güzel bir nehirle güzel bir denizin çıkacağını ve bunun da, hiçbir şeyi kanıtlamayacağını söyledi. Bu noktada, Sarpedon Amca Cleander'in burnunu kırmayı önerdi; böyle bir şeyin bizi daha da yavaşlatacağı konusunda hemfikir olduk.

Yola tekrar koyulduğumuzda yön konusunda henüz tam bir fikir birliğine varabilmiş değildik. "Nerede olduğunu bilmek Konsül toplantısında olmak gibi bir şey değildir" dedi Cleander, "çoğunluk, oylarıyla seni seçti diye, senin de ille belli bir yerde olman gerekmiyor." Ama ben artık tartışmaktan sıkılmıştım, Dusa sıkılmıştı, Tachys'in canı tamamen sıkkındı ve tartışma biraz daha devam etse Sarpedon da elini kana bulayacak bir haldeydi; bu yüzden de yürümeye devam etmek yapılabilecek en mantıklı işti.

Nehre ulaştığımızda hava kararmaya başlamıştı. Deniz meniz yoktu; ama nereye bakarsak, orada karşımıza inkar edilemez bir nehir olgusu çıkıyordu ve bu nehrin Alpheios olduğu konusunda Tachys bizi ciddi ciddi ikna etti (nereden bildiğini ona sormadık). Dağlardan kalkıp düz, yemyeşil bir düzlüğe varmıştık, her tarafımız zeytin ağaçları ve kavak ağaçlarıyla doluydu ve sağ tarafımızda çam ağaçlarıyla kaplı dik bir yokuş vardı. Nehrin kenarında küçücük, eskimiş, sazdan bir kulübe vardı; ama herhangi birinin varlığına dair bir işaret yoktu; biz de bu yüzden bunu tapınak ya da ibadethane gibi bir şey zannettik. Eğer doğa sizi cezbediyorsa, çok güzel bir manzaraydı tabii ki.

Eğer geceyi tapınağın içinde geçirirsek Tachys'in obsesif dindarlığı buna karşı çıkar mı diye merak ettim; işte tam o sırada Dusa'nın ölü koyun gibi bakan gözlerle kıpırdamadan, durmuş manzaraya baktığını gördüm.

"Dusa?" dedim.

“Kusura bakma” diye yanıtladı kafasını çevirmeden. “Bilmem fark ettin mi ama, ben burada çok tuhaf duygulara kapıldım. Yüreğim bana daha önce burada bulunduğumu söylüyor.”

“Daha önce buraya geldin mi?”

Kız başını kaldırdı. “Hayır” dedi.

“O zaman şimdi geldin.”

“Ama yüreğim gerçekten de bu yeri daha önce gördüğünü söylüyor” dedi Dusa. “Bir rüyada ya da başka bir yerde.”

Ah, dedi yüreğim yüksek sesle. “Haydi, Dusa” dedim. “Sana biraz daha kalın bir şapka bulmamız lazım.”

“Kapa çeneni, Cratus” diye yanıt verdi kız, yüzünde düşünceli bir ifade vardı. “Evet, burası, kesinlikle burası. Bundan eminim.”

“Neden eminsin?” diye sordu Cleander.

“Bu yerden.” Gözlerini manzaradan ayırmadan (aslında manzara güzeldi ama öyle çok özel bir şey de yoktu; inanın bana) yere çöktü ve elini çenesinin altına koydu. “Burası oyunları oynamamız gereken yer.”

“Hayır, burası değil” dedi Cleander. “Biz oyunları Elis’te düzenleyeceğiz, kentin hemen dışında, yani cenazeleri yaktığımız yerde. Bu konu kapanmıştır.”

“O zaman sen şimdi bu konuyu yeniden açacaksın” dedi Dusa. “Şimdi anımsadım. Bu yeri bana bir keresinde Herkül göstermişti.”

Tachys kaşlarını çattı. “Olanaksız” dedi. “O öldü. Ölmedi mi?”

“Rüyamda” dedi Dusa. “O beni buraya rüyamda getirdi. Tam buraya, işte bu durduğumuz yere...”

Artık sıkılmıştım. “Dusa” dedim, “bu anlattıklarının hepsi çok güzel ve bizimle gelip oyuncularını ikna ederken tanrıça numarası yapacağın için falan da çok memnunum. Ama her

şeyin bir yeri ve zamanı var. Doktorlar ve cellatlar akrabalara üzerinde deneme yapmazlar ve senin de yapmaman gerekir.”

“Kapa çeneni demedim mi ben sana!” dedi Dusa. “Tam burada, tam da amcamın dikildiği bu yerin arkasında bir taş olması gerekir.”

Vardı. “Ama bu hiçbir şeyi kanıtlamaz” dedim. Burası Peloponnesos’un kuzeyi, zaten böyle bir yerde taş *olmaması* bir mucize olurdu...”

“Yakından bak” diye sürdürdü sözlerini Dusa; bunu derken de öteki tarafa bakıyordu. “Bakınca taşın üzerinde bir işaret göreceksin, sanki çini hamurunun üstüne biri basmış gibi. İşaretin bir adamın ayağı şeklinde ve boyutunda olması gerekir.”

“Kız haklı, biliyor musunuz?” dedi Sarpedon. “İşte size kocaman bir ayak” diye sürdürdü sözlerini; sonra hatırı sayılır büyüklükteki ayağını işaretin içine soktu.

“İşte tam da bu” dedi Dusa. “İşte bu Herkül’ün ayak izi. Rüyamda ben ona bakarken o bu işareti yaptı. Bana ayak işaretinin altı yüz katı uzunluğunda bir yarış pisti çizmemiz gerektiğini söyledi.”

“Sana bunu Herkül mü söyledi?” diye sordum.

“Rüyamda söyledi.”

“Demek o da senin gibi kaçıgın teki” dedim. “Bizimle kafa bulmayı kes artık, Dusa. Bunların hepsi uydurma şeyler, değil mi?”

Kocaman açılmış gözlerle bana bir an baktı, sonra da sırtıttı. “Senin canın ta oralara kadar gitmek istiyor, değil mi?” dedi. “Tanrılar, kızın yüzündeki bakışı görmeniz gerekirdi.”

Eh, kız bizimle kafa bulmuştu; ama biz de onu affetmiştik ve her ne kadar Tachys çok rahatsız olsa da ve kafasını kopacakmış gibi sallasa da geceyi küçük tapınakta geçirdik (kü-

ük bir taş dışında içeride bir şey yoktu) ve ertesini ün şafak sökmeden kısa bir süre önce oradan ayrıldık. İşte tam ayılmak üzereyken aklıma bir şey geldi, yüreğim bana şu soruyu sordu: Eğeri Dusa bizimle kafa bulduysa, o zaman taşın üzerindeki ayak izini nereden biliyordu; çünkü kız bu taşı daha önceden görmüş olamazdı.

Beş

federsiniz” dedi Fenikeli, “ama benim su dökmem gerekiyor.”

Orada, evin duvarının altından geçen uygun bir kanal vardı. Fenikeli geri geldiğinde, tartışma devam ediyordu.

“Özür dilerim” diyordu Cleander, “ama o bunu kasten yapıyor, sırf benim canımı sıkmak için. Ve bunu başarıyor da. Artık ona bir şey yapamayacağımı biliyor, bu yüzden de bu tür şeyleri söyleyip duruyor; ama bu hiç de adil bir durum değil.”

“Hiç de adil değil” diye tekrar etti Cratus şarkı söyler gibi. “Hiç adil değil, hiç adil değil, hiç değil. Sümüklü bir çocukken de ben bunu dinliyordum, bütün hayatım boyunca dinledim, hâlâ dinlemeye devam ediyorum. Dinle, sadece hatırladığım şeyi söylüyorum, o kadar.”

Cleander’in canı sıkındı. “Hiç de değil” dedi. “Bu Fenikeli seni dinliyor ve buradan gittiğinde her şeyin senin söylediğin gibi olduğunu zannedecek. Ama olmadı, bu yüzden de ben öldüğümde milletin böyle düşünmesini istemiyorum; çünkü bir kere öteki tarafa gittim mi dönüp de düzeltme yapmamın imkanı yok.”

“Zor tabii” dedi Cratus. “Ama madem bu hikâyeyi anlatacak bir tek ikimiz kaldık ve yüreklerimiz, olan bitenler ko-

nusunda aynı fikirde değil –kibarca şöyle diyeyim– hikâyeyi kendi versiyonunla anlatman hiç de adil olmayacak ve eğer böyle anlatırsan misafirimizin üzerinde benimle ilgili kötü bir intiba bırakmış olursun.”

Kim bilir kaçınıcı kere, Fenikeli, bu iki adamın, Cratus ile Cleander’ın tam olarak kim olduklarını öğrenmek istedi. İlk olarak bu ikisinin ev ahalisinden olduklarını varsaymıştı, ya uzak akrabalar dandılar ya da kaşarlanmış yalaka lüpcüydu-ler. Bu doğrultuda düşünürken bunların iki eski uşak olabileceği fikri saplandı kafasına; belki de Palamedes’e eşyalarla, mobilyalarla, ölü ve diri davarlarla birlikte miras kalmışlardı. Bu noktadan itibaren bu ikisinin Palamedes’in ya da Palamedes’in babasının eski dostları olduğunu, kendi evlerinde oturmaktan ziyade burada oturmayı tercih ettiklerini düşündü.

Yaptıkları her şeyin kusursuz olmasına çabalarken Yunanlar milletin başının etini yiyip dururlardı. Yunanistan’da, geçen yıllar boyunca öğrendiği şey, bir insanın, kendisini nasıl zannederse ve başkaları onu nasıl zannederse öyle olduğuydu ve bu da insanın zenginliğini, askeri gücünü ve insanların seni sevip sevmediğini belirleyen bir şeydi. Bu şekilde düşününce, Palamedes’in Elis Kralı olduğuna dair en ufak bir kanıt veya emare bulamazdı; çünkü o memleketteki doğru düzgün krallar gibi taç falan takmıyordu; ama millet genelde o ne derse yapıyordu ve babası “Elis’le ticaret yapma” konusunu açtığı anda, aklına gelen ilk şey gidip Palamedes’i ziyaret etmek olmuştu; ya da sarayda o sırada kim oturuyorsa onunla konuşacaktı. Zaten bunun kendisi açısından hiç sorun olmaması nedeniyle uzlaşmaya karar vermişti; Palamedes bir kraldı, belki, Cratus ile Cleander için kral anlamına gelmese de en azından “nedim” kelimesiyle iş geçiştirilebilirdi (bildiği kadarıyla da, Yunanca da “nedim” kelimesi-

nin karşılığı yoktu) ve bu konuda artık kafa yorması gerekmiyordu hiç.

“Biliyorum” diye başladı konuşmaya Fenikeli. “Şimdi şu hikâyenin geri kalan kısmını unutsak da, şöyle ikiniz de bir kafanızı toplasanız?”

Cleander başını kaldırdı. “Artık çok geç” diye yanıt verdi. “Daha şimdi başladık; bütün hikâyeyi dinleyip kendi değerlendirmeni yapmalısın.”

“Ah” dedi Fenikeli. “Ben sadece ikinizin arasında, artık başka bir sorun olmasını istemiyorum ve ayrıca, çok da geç oldu ve şimdi canım yatıp uyumak istiyor...”

“Ve” diye devam etti Cleander, “bana şimdi bir sonraki kısmı anlatmak için izin verilmesini istiyorum; çünkü işi *ona* bırakırsam birbirine karıştırıp her şeyin içine edecek.”

Cratus iş olsun diye esnedi. “Sen devam et” dedi. “Zaten sonraki kısım pek de öyle önemli değil.”

İlk ziyaretimizi (diye devam etti Cleander) Triphialıların kralına yaptık...

“Durun yahu” diye lafa girdi Fenikeli. “Ben sizin Triphialılarla savaştığınızı zannediordum.”

Palamedes elini kaldırarak cevap vermek istediğini ifade etti. “Savaştık” dedi, “ama savaş bitti.”

“O kadarcık mı?” diye şaşkın bir ifadeyle baktı Fenikeli. “Ama müthiş bir yenilgiydi” dedi. “Cratus’un kendisi öyle dedi; amcası Deilaus...”

“Deistratus.”

“...Deistratus, arabacının babasıyla birlikte öldürülmüştü ve Cratus da Veliaht Prens’i öldürmüştü. Şimdi bana kalkıp da dosdoğru sarayın bahçesine girip, ‘Selâm, biz geldik’ falan dedik demeyin.”

Palamedes kaşlarını çattı. “Neden olmasın?” dedi.

“Çünkü...” dedi Fenikeli başını sallayarak. “Ah, tabii” dedi, “eğer kin gütmüyorsanız, iyi davranmanız gerekir de ondan.”

Masanın öteki tarafında oturan biri güldü. “Bir de olaya diğer taraftan bak” dedi. “Eğer kin tutsaydık, yaşamamız da olanaksız olacaktı. Ne kötü, Triphiliyalılarla savaşıyorsak, ya Akhaialılarla ya da Mantinialılarla savaşıyoruzdur...”

“Veya Triphiliyalılarla, Mantinialılara ve Bassaililere karşı...”

“Veya Akhaialılarla birlikte Triphiliyalılara ve Mantinialılara karşı...”

Adam sırtıttı. “Yine de, karmaşık bir durum” dedi. “Eğer böyle bir şeye kafayı takarsak, yani o savaştan önce ne oldu ne bitti, bu savaştan sonra ne oldu ne bitti falan filan diye yüreklerimizi düşüncelere daldırırsak, bir yıla kalmaz alayımız nalları diker.”

“Ama kesin olan bir şey varsa” diye cevapladı Fenikeli, “anladığım kadarıyla, savaşların çıkmasının eğer tek bir nedeni varsa, o da insanın hatırlanmasını sağlayacak işler yapmasıdır. Ve bence insanoğlu öldürdüğü büyük kahramanların isimleriyle anılmak için savaşları istiyor.”

“Kesinlikle” dedi Palamedes. “Yani savaşmış olmak için savaşıyor.”

“Anladım” diyerek yalan söyledi Fenikeli. “Kusura bakmayın, lafınızı böldüm.”

Önemli değil (dedi Cleander). Her neyse, tam akşam yemeği vaktinde saraya varmıştık; çok şanslıydık zira kumanyamızı tüketmiştik ve Cratus oklarını ve yayını kaptırdığından avlanmamız da olanaksızdı. Tabii aslında fıstıkla, dutla da beslenebilirsiniz; ama bu çok sıkıcı olur.

Derken varmıştık; ilk büyük oyuncuların birine çağrımızı yapıyorduk. Kral değildi şüphesiz; kendisi yetmişindeydi, belki daha da yaşlıydı. Oğlu iyi bir disk atıcısıydı ama ölmüştü; bu yüzden onu çağırma ihtimali ortadan kalkmıştı. Şimdi geriye bir tek kralın küçük erkek kardeşi Ischomachus kalmıştı; o da ta Castor ve Polydeuces zamanından beri en iyi boksörlerden biri olarak kabul ediliyordu.

(Castor ve Polydeuces mi? Onlar çok eski çağlarda yaşamışlardı. Zeus'un fani bir kadından doğma ikiz oğullarıydı. Tabii bu da kime inanacağınıza bağlı; ya gerçekten ölümsüzdüler ya da benim büyük-büyük-büyük-büyükbabamın zamanında ölmüşlerdi. Yine de, Castor gelmiş geçmiş en büyük boksördü. Pardon, Polydeuces de. Şey, yani bir tanesi işte.)

Ischomachus o akşam orada değildi; domuzlarına bakmak için dağlara gitmişti. Her insanın yüreğinde özel bir sevinç vardır, derler; başka hiçbir şeyin gösteremeyeceği etkiyi insanın kendi yüreğindeki sevinç doğrudan gösterir. Bazı insanlar için bu aşktır veya servettir ya da güçtür, bir savaşta zafer kazanmaktır, güneşin deniz üstündeki güzelliğidir veya bir gül üstündeki bir çiğ tanesidir. Ischomachus için bu şey domuzlarıydı. Onların üstüne titrerdi. Domuzlar yıl boyunca et sağlamanın en sağlam yoluydu; ne bulurlarsa yerler, nerede olsa yaşarlardı ve domuzun yenilemeyen parçaları bile bir işe yarardı. Prometheus'un cennetten ateşi çalarak insanlığın yararına nasıl büyük bir iş yaptığına ve insanın en büyük dostu olduğuna dair onca dans, söylenmiş onca şarkı vardı; ama aynı şekilde, Olympos'tan ilk domuzu çalan artık her kimse, aynı derecede mühim olmayı becerememişti; yani bu hem utanç verici bir şeydi ve hem de adaletsizlikti. Yani yeni her yerde görmeye başladığınız şu tavuklar hariç, bence insana en yararlı hayvan domuzlardır.

Eh, zaten ben de domuz severim. Bunda yanlış bir şey yok.

Ertesi gün dağa doğru yola koyulduk. Kral, bize yol göstersin diye yanımıza bir çocuk verdi; çocuk açık havada, bu korkunç Elealı savaşçıların arasında olduğu için neredeyse korkudan ölüyordu (“Siz hakikaten savaşta öldürdüğünüz adamların böbreklerini yer misiniz?” diye sordu bize. “Evet” diye yanıt verdik. “Kim yemez ki?” Bundan sonra çocuk artık ne yapacağını bilemedi). Bizi, “kısa yol” dediği yere götürdü; burası dimdik bir bayırın yan tarafıydı, iyi niyetli delinin teki zeytin için buraya teraslar yapmıştı. Bu da bize çok tuhaf gelmişti; çünkü buraya gelene kadar geçtiğimiz yerlerde çok verimli topraklar vardı.

İnanın bana, orası kelimenin tam anlamıyla muhteşem bir domuz ahırıydı. Hiç böylesini görmemişsinizdir. Bir dağ yolu üzerindeydi, bir vadiye bakıyordu; kilometrelerce uzağı görebiliyordunuz. Bir taş ocağını geçip tepeye yaklaştık. Çiftlik arazisinin dış kısmı alıçlarla kaplıydı; arazinin iç kısmında ise bir düzine kadar domuz ahır ı vardı, her birinde elli kadar dişi domuz bulunuyordu; doğal olarak erkek domuzları arka taraftaki ayrı bir bölmede tutuyordu. Bütün binalar ve alet edevat yepyeni ve bakımlıydı; bütün kapılar menteşelerine tam olarak oturmuştu; bu arada birkaç tane yıkık dökük tapınak gördüm.

Oraya tam vardığımızda yem verme saatiydi ve altı yüz tane domuzun aynı anda yeme saldırırken çıkardığı ses Akhaia Oğulları’nın büyük toplantısının dışında işittiğim en kulak tırmalayıcı, en sağır edici sest i. Ağılardan birinin bir köşesinde üstü baş ı çamur ve domuz pisliğiyle kaplı kocaman, kel kafalı bir adam duruyordu; uzun tahta bir tırmıkla domuz gübrelerini taraklıyordu.

“Sen oradaki” diye seslendi Tachys; o günkü baş ığırtkarnımızın o olması konusunda hemfikirdik. “Nerede senin sahibin?”

“Ne?” diye homurdandı adam; kendisi de aynı domuza benziyordu.

“Sahibin. Prens Ischomachus.”

Adam tırmığını yan taraftaki duvara dayadı. “Kim bilmek istiyor?” diye cevap verdi.

Tachys kaşlarını çattı. “Onu Ischomachus’a biz kendimiz söyleyeceğiz” dedi. “Ve sahibinin misafirlerini beklettiğin için kıcına sopa yemek istemiyorsan, git getir onu buraya bakalım.”

Adam gülümsedi. “Sizi bekliyor mudur acaba?”

“Bekliyor ya da beklemiyor, bundan sana ne?” Tachys bu aşamadan itibaren artık iyice sıkılmıştı. “Nedir senin adın bakayım?”

“Ischomachus.”

“Ah.”

Belki şimdi Fenikeli arkadaşın anlaması için biraz açıklama yapmam gerekiyor; belki onun memleketinde bu tür şeyleri farklı yapıyorlardır. Bizim buralarda, bir adama yapacağın en adi, en aşağılayıcı şey –eh, soylular sınıfından birine tabii– o adama adını sormaktır, hem de doğrudan yüzüne karşı. Yapılmaması gereken bir şeydir bu. Eh, birazcık can sıkıcı da olabilir; çünkü diyelim ki, adamın teki geldi kapını çaldı ve sen de onu evine davet ettin,  gün boyunca yedirdin, gırtlաęından aşağıya şaraplar akıttın ve o sana hâlâ iste-diğin bilgiyi vermedi; işte o zaman bence senin adama adını sorma hakkının olması çok doğaldır. Bir misafire adını sormak gerçekten de çok kötü bir şeydir.

(Neden mi? Bunu bana sorma. Eğer bana fikrimi soracaksan, o da bir başka Akhaia Oğulları hikâyesi olacaktır. D-

şünce şudur: Herhangi bir Akhaialı bir başka Akhaialı kadar iyidir, o zaman adını sormaya ne gerek vardır? Biri evine geldiğinde, yapacağın ilk iş önüne yiyecek, içecek bir şeyler koymak ve ona, elini ayağını yıkayacak bir şeyler vermektir; bu da bizim Zeus'a karşı temel görevimizdir. Yabancıнын kim olduğu pek de önemli değildir.)

Şüphesiz, kuramsal olarak Ischomachus kim bilmek istiyor mevzusuna girerek protokolün ilk maddesini delmişti. Ama bu noktada dönüş yoktu, korkunç bir başlangıç yapmıştık; bize yolu gösteren oğlan bizi neden uyarmamıştı, bilmiyorum. Yeni bir savaşa başlamadan önce yaptığım tek şey özürler dilemek ve diller dökmek oldu; Sarpedon yaptığımız gafı Ischomachus'u öldürerek ve çiftliği yakarak kapatmak istedi. Cratus başka tarafa bakıyor, yaşamı boyunca unutamayacağı duygular yaşıyordu. Tachys'e gelince: Bence elinden gelse utançtan ağıllardan birinin içine atlayıp domuzlara kendini yedirecekti.

"Affedersiniz" dedi Dusa, "şunlar Argive Kamburları mı?"

Az kalsın yere yığılacaktım; ama Ischomachus önce kaşlarını çattı, sonra da yüzüne kocaman bir gülümseme yayıldı. "Çok doğru" dedi. "Süslü kız biliyor demek."

"Kusura bakmayın ama pek süslü bir halim yok" diye yanıt verdi Dusa. "Bunları neyle besliyorsunuz?"

Eğer biri omzuma vurup beni dürtse belki kendime gelecektim; yüreğime ne dümenler dönüyor acaba, diye sorup duruyordum; çünkü en acayip rüyamda bile görsem Dusa'nın bir domuz uzmanı olacağına inanmazdım. Gerçek hayatta, bu durum gözlerinizi yummanız için yeterli bir nedendi.

Ama Ischomachus kıza yanıt verdi, meşe palamutu, dedi ve bilmem ne fasulyesi, takip edemediğim daha bir sürü teknik şeyden bahsetti ve kız orada durup başını salladı, sanki

adam kızın ırağıydı ve kız da onu sınavdan geçiriyor gibiydi. Ardından kız mahsul ve hayvan doğumlarıyla ilgili şeylerle tanrı bilir daha başka neler neler sordu ve kız sordukça adam da konuşup durdu. Hatırladığımız bir sonraki şey, evin içinde olduğumuzdu (benim ev bununkinin yanında bahçıvan kulübesi kalırdı). Kızarmış domuz ve arpa yemeğı yedik, yediklerimizi hayatımda gırtlalımdan geçirmek zorunda kaldığım en adi şarapla bastırdık. Kısacası, iyi dost olmuştuk; ama yine de biz sadece Dusa'yla birlikte olduğumuz için oradaydık ve onlar içeride domuzlardan konuşurken bizi dışarıda bekletmeleri ayıp olurdu da, biz de ondan içeriye girmiştik.

Biz yemek yemeğı sürdürürken, Ischomachus ayağı sığradı ve hayvanları besleyeceğine dair bir şeyler mırıldandı. Ischomachus dışarıya çıkar çıkmaz Dusa'yı bileğinden yakaladım.

“Domuzlar hakkında bu kadar şeyi sen nereden biliyorsun bakayım?” diye sordum kıza.

Yüzüme bakıp sıırttı. “Bilmiyorum ki” dedi.

“Saçmalama” dedim. “Onların Argive Kamburları olduklarını biliyordun; tabii şu anda bunun ne anlama geldiğini hatırlamıyorum.”

Başını kaldırdı. “Aslında” dedi, “bu tamamıyla büyük bir şanstı. Ama yüreğim bana babamın bir zamanlar gerçekten çok sıkıcı bir adamla vakit geçirdiğini hatırlattı –siz ikiniz arazi oldunuz ama benim orada kalıp şarap ikram etmem gerekiyordu– ve adam bütün gece domuzlardan bahsetmişti. Argive Kamburlarını oradan hatırlıyorum ve şansımı denedim. Sonuçta, kaybedecek hiçbir şey yoktu.”

Kıza kaşlarını çatarak baktım. “Peki ya diğer şeylere ne diyeceksin, o zaman?” dedim. “Tüm diğer öteki mevzular, ona sorduğın sorular.”

Kız sıırttı. “Sadece kulaktan dolma laflar, biliyorsun. Ben hep insanları dinlerim; bu şekilde çok şey öğrenirsin.”

“Ah” dedim. “Eh, üçkâğıtçılık yaptın demek.”

“Belki de.” Kız esnedi. “Bir kumardı. Baktım adam Asur Kralı’nın sarayı gibi domuz çiftliğı inşa etmiş, ben de adamın herhangi biriyle domuzlar hakkında saatlerce konuşacağını düşündüm. Ve benim bir kız olmam da, adam için büyük bir yenilik oldu. Şimdi, artık her şey size kaldı. Ben konuşacağımı konuştum, zaten. Ve artık hayatımın sonuna kadar gözüm domuz momuz görmek istemiyor, anladınız mı?”

“Bence çok güzel hayvanlar, aslında” dedim, “bir kere tanımaya başlayınca yani.”

Her neyse; Ischomachus geri geldiğinde, hemen hamleyi yaptım. Bu bir şereftir, dedim, yaşayan en büyük boksörle karşı karşıya geleceksin, bu sanatın tartışmasız en büyük ustası olacaksın, vesaire vesaire. Nasıl kafalandığını bilemediğinden, bunu eften püften bir şey sandı ve başladı horozlanmaya.

“Ama epeydir pratik yapmadım” dedi. “Yıllardan beri karşılaşma yapmadım yani doğru düzgün bir karşılaşma. Aslında prensin oyunlarında biraz eğlence olabilir; ama orada karşına öyle canına okunacak bir rakip çıkmaz ki; ellerimi sargılamaya bile değmez belki. Ayrıca prensin haricinde, buralarda son zamanlarda kimse ölmedi ki.”

“Ah” dedim. “Bunu belirtmen çok iyi oldu.”

Ve başladım bütün hikâyeyi baştan anlatmaya; zaten hikâyeyi son birkaç günden beri yol boyunca içimden tekrarlayıp duruyordum. Sanki kendi kendimle konuşuyor gibi gayet güzel bir şekilde anlattım. Zaferden bahsettim ve oyunlarda kazanmanın ambrosia yemek gibi olduğunu söyledim. Ambrosia tanrıların gıdasıydı; eğer insanoğlu bunu yiyebilirse, ölümsüz olur ve ölüm yanlarına uğramazdı; aynı deri-

sini yağlayan bir g re i gibi. Triphiliyalılar  yle çabuk çabuk  lm yorlar diye kendisi gibi büyük bir oyuncunun yeteneklerini ille de bir cenazede sergilemeye mecbur kalmayacağını, böyle bir oyunun ona ve onun gibi oyunculara büyük olanaklar sağlayacağını söyledim; ayrıca, eğer oyunlar  an  eref için d zenleniyorsa, kendisi gibi ölümlü adamların onuruna oyunlara katılacağına, ölümsüz tanrıların onuruna düzenlenen bir oyuna katılmanın çok daha gurur verici bir şey olduğunu anlattım. Bunun yanı sıra ona bir de, bu yolculuğumuz sona erdiğinde, yürekleri zafere susamı  bir sürü oyuncunun, ta Troya Savaşı'ndan bu yana ilk kez böylesine muhteşem bir toplantıda bir araya geleceğini söyledim. Ozanlar, dedim, Elis'te asırlardır oyunlar üzerine türküler d z yorlar ve şimdi kalkıp da boks üzerine türküler d zerken ozanların, “Ama Ischomachus gelmemişti” demeleri utanç verici bir şey, bir parodi olmaz mı, dedim.

Falan filan işte. Elimi  abuk tutmam gerekiyordu; çünkü domuzcuklar süt küpüne tırmanmaya çalışan köpekler gibi tepemize çıkmaya uğra ıyorlardı. Adamın gözleri hasat zamanı doğan ay gibi parıldıyordu ve birazcık da seğiriyordu, hani kedi farenin üstüne  ullanmadan önce gözlerini seğirtir ya, işte aynen  yle.

“Orada olacağım” dedi en nihayetinde. “ ok güzel yahu. Bence muhteşem bir fikir. Bunu senin yüreğine tanrılardan biri koymuş olmalı.”

“Aynen  yle” diye yanıt verdim. Sonra da ona Kral Leon'un d  n  anlattım –Akhaia Oğulları'yla ilgili olanı değil tabii– sadece bu olayla ilgili olarak uydurmu  olduğu d   . Ya da en azından bu fikri benim yüreğime tanrının teki koyduysa Leon'un yüreğine koymaması için bir neden olmayacağını anlattım. Kısacası, ona ne anlattıysam, anlattığım her şey tamamen doğruyd .

Ischomachus çok heyecanlanmıştı aslında; çünkü heyecanını tam olarak ifade edebileceği tek şey domuz etiydi. Gitti geldi ve döndüğünde birkaç tane süt domuzu getirdi; hayvanlar adamın kolundan kurtulmak için çırpınıp duruyorlardı ve oturup koca bir tabak dolusu daha kızarmış domuz yedik, arkasından da nispeten biraz daha iyi bir şarap içtik. Derken Ischomachus ile Sarpedon durup dururken bir kere sinde aynı savaşta dövüştüklerini hatırladılar, (maalesef) aynı taraftaydılar; savaşa ilişkin her şeyi dinlemeye başladık, muzaffer ordular muzaffer ordularla karşı karşıya geldiler, derken tekrar dağlara doğru yola koyulmak için zaman çok geç oldu ve Ischomachus akşam yemeğinde yiyeceğimiz domuzu kesmeye gitti.

Artık o aşamadan itibaren domuza da, kahramanların ölümsüzlük mevzularına da doymuştum; yiyebildiğim kadar yedim, olabildiğim kadar nazik oldum, masanın ucunu iterek kalktım ve uyumaya gittim. Uyandığımda, diğer herkes ya tahta sıralarda ya da yerdeki battaniyelerin üstünde uyuyordu; tahta sıralardan birinin üstüne sürünerek çıktım ve gözlerimi yumdum, en azından bir başlangıç yaptığımı düşündüm, yeni bir serüvene başlamıştık; her şey yolunda gidiyordu. Yüreğim bu işin sonucunun çok başarılı olacağını görüyordu, bunu da bir ormanda yolunu şaşıran birinin uzun bir ağacın tepesine çıkıp ilerisini görmesi gibi görebiliyordum; ama önümde gidecek epey yol vardı daha ve yolun sonuna vardığımızda oyunlardan ve oyuncularından oluşan bir ağ örmüş olabilecektik. Eğer Ischomachus'u ikna edebildiysek, özellikle de faciayla neticelenebilecek bir başlangıç yaptıktan sonra, diğerlerini kazanmak artık çocuk oyuncağıydı. Şunu aklından çıkarma; böyle bir şeyi daha önce hiç kimse yapamadı, bu nedenle de biz bu işe başladığımızda kimsenin bizim bu işi yapacağımıza inanması için bir neden

de bulunmuyordu; yola koyulduğumuzda inançtan başka bir şey yoktu kafamızda. İnan bana, eğer bir iş daha önceden yapılmışsa, onu yapmak artık çok daha kolaydır. Bence atalarımızın başarılarını hep anmamızın bir nedeni de budur; çünkü onların yaptığı her şeyi yapabileceğimizi biliyoruz demektir; kim daha önce ne yaptıysa, bir başkası da aynı şeyi yapabilir. Her neslin daha önce yapılmış bir şeyi kendi başına yapmaya çalıştığında nasıl bir durum ortaya çıkacağını bir düşünsene. Eğer geçmiş yanımızda olmasaydı kendimizi dayanılmaz yalnız hissetmez miydik?

Bazı nedenlerden ötürü (diye sürdürdü sözlerini Cleander), hepimiz ertesi sabah baş ağrısıyla uyandık.

Ischomachus'la sessizce vedalaştık, bir kere daha oyunların yerini ve zamanını ona hatırlattık ve onunla orada görüşeceğimizi söyledik. Derken dağlara doğru yola koyulduk.

Temiz dağ havası her birimizi farklı etkiledi. Sarpedon ile ben kısa bir süre içinde kendimizi iyi hissettik. Dusa bir iyi, bir kötü oluyordu. Cratus ile Tachys'in kendilerini nasıl hissettiklerini bilmiyorum; çünkü hep geriden yürüyorlardı. Yine de, bayır aşağı yürümek bayır yukarı yürümekten daha az zahmetli bir işti.

Bayırın sonuna geldiğimizde tanıdık birine rastladık.

“Selâm, Alastor” diye seslendim; çünkü artık onun göremeyeceği bir açıda saklanabilme şansımızı kaybetmiştik. “Seninle burada karşılaşmak ne güzel bir şey.”

“Cleander.” Bana gülümsedi. Zaten aramız hep iyi olmuştu, Alastor'la benim; karımın küçükken en iyi kız arkadaşı da Alastor'un baldızının kuzeniydi; o sırada ikimiz de Rahipler Mektebi'nin çırak üyeleriydik; bu da Akhaia Oğulları'na dair bir başka mevzu; çırak üye demek beyaz çarşaf-

lar giymemiz ve keçileri kesmemiz gerekmiyor demekti, zaten bu işin tek yararı da ailenin otlak haklarıyla ve su kaynaklarının paylaşımıyla ilgili bir şeydi. Yine de, ne zaman bir araya gelecek olsak, ortak birçok konu bulurduk; ilgi alanlarımız benzerdi, dünyaya aynı yerden bakıyorduk. İki kere daha böyle bir karşılaşma yaşadıktan sonra tanışıklığımız resmiyetin ötesine geçmiş ve dost olmuştuk. Ama onun neden orada olduğunu bilmek ya da dağın başında ne aradığını anlamak için falcı falan olmaya da gerek yoktu.

“Çok hoş” dedim, dostça kucaklaştık ve kucaklaşır kucaklaşmaz da doğrudan onun yönüne bakarken buldum kendimi. “Keşke senin bu taraftan geldiğini bilseydim. O zaman birlikte yolculuk ederdik.”

Birkaç kalp atışı süresince bana baktı. “Aslında, ben yalnız yolculuk yapmıyorum” dedi.

“Gerçekten mi? O zaman ekibin geri kalanı nerede?”

“Ah, onlar önden gitti. Onlara sonra yetişeceğim.” Beni yolun kenarına doğru çekti. “Demek Ischomachus’u görmeye gittiniz ha?”

“Evet, öyle.”

“Boksla ilgileniyorsun, değil mi?”

Sırıttım. “Aynen öyle” dedim. “İyi dövüşleri severim.”

“Gerçekten.” Öteki tarafa doğru hareket etmeye çalıştı, ben yine onu takip ettim. “Zannederim, şu kimse ölmeden yapılacak oyunlar olmalı.”

“Bir şekilde” diye cevap verdim. Pek öyle güçlü bir cevap değildi ama o sırada tanrının bana bahsettiği en iyi cevap buydu. “Peki ya sen?” diye sordum.

“Görev verilirse” dedi neşeli bir şekilde. “Zaten ben de komşu sayılırım. Ah, sen bilmiyor musun, o benim –hadi gel şimdi şu taraftan gidelim– iki göbek uzaktan üçüncü kuzenimdir. Anne tarafımdan.”

Bunu bilmiyordum. “Ah” dedim ısl ısl gözlerle.

Tam o anda, kendimi katır tepmiş gibi hissettim; bütün o süreç, çaba ve sabır, hepsi muhtemelen güme gitmişti. Daha sonraları, yolda yürürken bunu aramızda tartıştığımızda, olaya biraz daha az karamsar baktık; çünkü eğer ölümsüz zafer ile iki göbek uzaktan üçüncü kuzenin arasında seçim yapmaya mecbur kalırsan, hangisini seçersin?

“Yine de” dedi Alastor, “sizi meşgul etmeyeyim. Hoşça kalın.”

“Sen de hoşça kal. Ah, şey, bu arada...”

“Efendim?”

“Senin kuzen” dedim. “Onunla daha önce hiç karşılaştın mı?”

Alastor başını salladı. “Biz büyük bir aileyiz” dedi.

“Doğru. Eh, seni birazcık uyarayım. Biraz pejmürde görünümlü biri, onu gündelikçi falan zannedebilirsin. İşte bu yüzden eğer kocaman, kel kafalı, domuz bokuna batmış bir adam görürsen...”

Alastor güldü. “İyi denemeydi” dedi.

“Doğru söylüyorum.”

Başını salladı. “Görüşelim” dedi ve kıkırdaya kıkırdaya kendi yoluna koyuldu.

Şimdi ne yapacağımız konusunda görüş ayrılığına düşmüştük. Tachys’e kalırsa tekrar tepeye çıkmalı, ikisini karşı karşıya getirip, adil bir şekilde hesaplaşacakları bir tartışma ortamı yaratmalıydık. Kaçınılmaz bir şekilde, Sarpedon’un önerisi adamları öldürmek ve cesetlerini killi toprağın altına gömmekti. Cratus omuz silkti ve “Ne işe yarayacak ki?” dedi.

“Dusa?” dedim.

“Haydi davranalım” diye yanıt verdi kız. “İğfer ondan önce varmak istiyorsak, yola koyulalım.”

Dusa'nın önerisini kabul ettim; mecburen, Cratus da. Sarpidon en azından Alastor'un kollarını, bacaklarını kırıp, dilini koparmamız gerektiği konusunda ısrar etti ama çoğumuz onun görüşüne karşı çıktık.

Her neyse, Bassai'ye doğru yürürken aramızda birazcık sohbet etme fırsatı bulduk. İyimser görüşe göre, Alastor olasılıkla Akhaialılar ve Danaalılar arasında bulunan her oyuncuya ulaşip mesajını iletemeyecekti ve bizim yapacağımız öneri çok mantıklı bir şey olduğundan laf bir anda kuktan kulağa geçecek ve her tarafa yayılacaktı; ondan sonra yapacağımız tek bir iş kalacaktı: Adamı yanımıza alıp götürmek. Daha kötümser bir görüşe göre ise, bize karşı geliştireceği argümanları daha şimdiden kestirmemiz ve onun argümanına karşı kendi tezlerimizi ortaya koymamız gerekirdi (aslında bu da fazla bir işimize yaramayacaktı; çünkü son duyulan söz her zaman bir öncekinden daha yüksek sesli olur). Azınlık da olsa, bir görüşe göre, Ira çevresindeki dağlar hırsızlardan ve kanun kaçaklarından geçilmiyordu, bu yüzden de bir yabancı buralarda öldürülürse, suç hemen bunların üzerine kalıyordu. Birkaç gün sonra Bassai'ye girerken aramızda hâlâ birtakım şeyleri tartışıyorduk.

Bassai güzel bir yerdi. Kuyu başında durduk ve Prens Onesimus'un evinin yerini sorduk; yaşlı bir adam bizimle gelip yolu gösterdi. Gerçekten çok çekici bir yerdi: İki kalın taş sütun verandanın etrafını çevreliyordu ve kapılarda gerçek Asur işi bronz menteşeler vardı.

"Bu da görünüşe çok önem veren bir adam" dedi Dusa. "Üstelik, ilk bakışta; o yüzden üstümüze başımıza çeki düzen verelim ve söyleyeceğimiz sözleri kararlaştıralım."

Sonuçta, iyi bir intiba bırakmak için oldukça heyecan duyuyorduk. Bir hediye bin cümleye bedeldir düsturundan ha-

reketle, hediyelerimizi paketlerinden çıkardık ve hangisinin en uygun olabileceğini düşünmeye koyulduk.

“Asur işi kapıyı gördük” dedi Tachys, biz de kendisine dış ülkeden gelme bir hediye ve gösterişli bir şey sunuyoruz. Ben yan tarafında gemi kabartmaları olan Sur işi gümüş kâseyi vermeyi teklif ediyorum.”

“Çok küçük” diye yanıtladı Cratus. “Böylesi bir evi inşa eden bir adam büyük şeyleri sever. Ayrıca, kendisine Trakya işi kazanı verirsek, bundan sonra taşımak zorunda olduğum bir yükten kurtulacağım. Bu pislik sırtımın derisini yüzdü.”

“Güzel bir hırdavat” dedi Dusa alaylı bir ses tonuyla. “Ah, haydi. Bunu verirsek adamı bile bile aşağılamış oluruz.”

Kaşlarımı çattım. “Ben yine de bu kazanı seviyorum” dedim.

“Öyle mi?” dedi Dusa ve bana sen-iyi-misin bakışı attı. “Boş ver” dedi. “Eğer istemiyorsan biz de ısrar etmeyiz.”

“Eğer bana sorarsanız” diye lafa girdi Sarpedon, “iş iyi hediye gelince, hiçbir şey bir kılıçtan daha iyi olamaz. Hem değerli, hem arzu edilen bir şey; ayrıca kullanmadığın zaman fazla bir yer kaplamaz ve sıkı bir noktada...”

“Sessiz ol, amca. Pekâlâ, kazanı vereceğiz, hemfikir miyiz? O zaman halloldu” dedim her kafadan bir ses çıktığı sırada. “Şimdi o zaman sıra stratejiye geldi. Eğer yüreğimize ilk gelen şeyi söyleme gafletinde bulunursak, yine berbat bir başlangıç yapmış oluruz, aynı domuzcuya yaptığımız gibi. Dusa” diye sürdürdüm sözlerimi kıza doğru dönerek, “sen ne düşünüyorsun?”

Biliyorum, ne düşündüğünü ilk olarak kıza sorunca öteki arkadaşlarımı gücendirecektim, iyi de ne olmuş yani? Kızın kapı menteşeleri üzerine gözlemi beni çok etkilemişti, ayrıca başımızı Ischomachus ile belaya girmekten kurtaran da

yine bu kız olmuştu; tabii bu arada kızın yüreğine bu düşünceyi koyan tanrıya şükretmek gerekiyor.

“Ben mi?” dedi kız (doğal olarak yine sorun çıkaracak gibiydi). “Şey, gerçekten de benim görüşümü öğrenmek istiyorsanız, ben kendisine bu oyunların bugüne değin oynanagelmış en büyük oyunlar olacağını vurgulayacağım. Hepsi bu işte.”

“Pekâlâ” dedim, “biz de bunu yapacağız. Tachys, ben ilk hamleyi yaptıktan sonra senin bana katılmanı istiyorum ve bana ‘evet; ama...’ diye dönerse, Cratus, eğer ben ve Tachys başımızı derde sokarsak sen ortaya çık. Sarpedon sen çeneni kapa. Dusa...”

“Evet?”

“Sen başlama yeter, anlaştık mı?”

Yanıt verilmesi için beklemedim. Bunu becermem de pek fazla bir zamanımı almamıştı: Liderlik sanatı, herkesin fikrini almak ve sonra da ilk etapta kendi aklına gelen şey ne ise onu yapmaktı.

Prens Onesimus’un kapıcısı tarafından kapılar açıldı, bu kapıcı benim o güne kadar görebilme şansını bulduğum en iri fanilerden biriydi. Zannederim bize baktığında gözlerini kıısıyordu, hani minicik bir şeyi görebilmek için gözlerini kıırsın ya, işte aynen öyle. Bu kayda değer nesneye göre Prens içerde değil, *palaestra*’da idmandaydı.

O kelimeyi daha önce hiç duymamıştım, bu yüzden ne demek istediğini sordum; ama galiba mırıldanmıştım çünkü kapıcı beni hiç duymamış gibi davranıyordu. Bereket versin ki, tanrı kapıcıyla Sarpedon arasında durmamı kalbime soktu; amcam arada sırada kulak tedavi etmekle övünür ve kapıcı, garson gibi adamların sağırlığını tedavi etmek için havada uçan bir tekmenin iyi geleceğini söylerdi.

Palaestra denilen şeyin harman yeri olduğu anlaşıldı; aynı bizim oradakiler gibi ama bizim orada bir sürü adam yan ya-

na durup kulakları sağır eden bir ses çıkararak arpaları tahta sopalarla döverken burada sadece tek bir adamın bu işi yapmak için bir taş öbeğinden ötekine atlayıp durduğunu gördük.

“Yürüse daha kolay olmaz mı?” diye sordu Dusa.

“Sus sen” diye yanıtladım.)

İki elinde de ağır bir demir parçası tutuyordu adam; her bir sıçramada çömelip dizlerini kıvrıyor, önündeki bu nesneleri sallayıp duruyor, bunu da olasılıkla hız biriktirmek için yapıyordu. Tek giydiği şey ince bir tabaka zeytinyağıyla alnına taktığı koyun derisinden dar bir banttı.

“Merhaba” dedim.

Etrafına bakındı, bizi hemen gördü, daha önceden planlanmış olan daha kahramanvari bir poz verdi. “Size de merhaba.” Önce bana kısa bir bakış attı, sonra da Dusa’ya döndü. “Yolcu musunuz?”

Konuşmak için ağzımı açtım; ama Tachys (ve de hepsi) beni dürtükledi. “Doğrudur” dedi Tachys. “Biz sadece memleketiniz ne de güzel demek istedik.”

“Evet” diye yanıtladı Onesimus.

“Ve şu şey” diyerek elini salladı Tachys belli belirsiz. “İdman yaptığınız yer de orası mı? Oyunlar için yani.”

“Evet.”

“Amma da iyi bir fikir. Umarım bir gün bütün oyuncular böyle bir yere kavuşur.”

“Sadece zengin olanlar” diye yanıt verdi Onesimus.

İşte o an insanın acaba bir öneride bulunuyor mu, diye yüreğine baktığı anlardan biriydi; ama bula bula kapısı ardına kadar açık boş bir ev bulurdunuz. Ne diyeceğimi bilemez bir haldeydim. Tachys ağzı kilitlenmiş bir halde orada öylece duruyordu. Bir ihtimal, çok geçmeden Dusa bir şey söyleyebilirdi; ama onun diyeceği bir şeyin de fazla bir işe yarayabileceğini hiç sanmıyordum. Sarpedon ise tilki kokusu almış

bir köpek gibi hırıltılı sesler çıkarıp duruyordu. Ve geriye kalan tek şey ise...

“Biliyorsunuz” dedi Cratus, Onesimus’a bakmadan, “bizim memlekette de böyle bir şey yapabiliriz. Yapacağımız tek şey eski bir evi yıkmak; biliyorsunuz, otuz dönümlük yerin üstüne kurulu olanı; dümdüz ederiz, arka taraftan asmaları da sökeriz, çok iyi olur.”

Cratus’un neden bahsettiği konusunda en ufak bir fikrim yoktu. Doğruydı, bizim otuz dönümlük bir arazimiz vardı veya en azından bizim otuz dönümlük bir araziye yayılmış bir dağımız vardı ama o dağı kullanabilmemiz için yapacağımız tek şey tanrılardan birine yalvarıp yakarıp yerin altına bir dev sokmasını sağlamak ve devin yardımıyla dağı yerinden kaldırmaktı. Ayrıca, ben Cratus’un içinde oturduğu eski evini yıktırmak isteyeceğinden de emin değildim.

Diğer taraftan tanrının teki yüreğine bir fikir yerleştirmiş gibi bir hali vardı Cratus’un. Ben de kim oluyordum da tanrılarla tartışıyordum ki?

“Bu bir düşünce” diye yanıt verdim ihtiyatlı bir şekilde.

“Ve onu da yaptığımızda” diye sürdürdü sözlerini, kendisini son derecede heyecanlanmış gibi göstererek, “o hiçbir işe yaramayan zeytin ağaçlarını da baltalarla indiririz, bir uçtan öteki uca teras açarız ve savaş arabası yarışları için bir saha yaparız. Ahırlara da yakın olur.”

İşte tam o esnada tanrıların yüreklerimize yerleştiği fikirlerin öyle ille de işe yarayan şeyler olmasına gerek olmadığını düşündüm; Prens Onesimus başını sert bir şekilde çevirdi ve bize baktı. “Siz savaş arabası yarışları için kendi sahanızı kendiniz yapmayı mı düşünüyorsunuz?”

“Neden olmasın?” diyerek omuz silkti Cratus. “Sonuçta, idman yapmadan kendini nasıl forma sokabilirsin ki? Ayrıca, sanki hiç arazimiz kalmadı mı bunu yapmak için?”

Onesimus'un kaşları arasındaki deri büzüştü. Endişelenmişti.

“Aslında” dedi, “ben de burada böyle bir şey yapmayı düşünüyordum.”

“Gerçekten mi?” diye sordu Cratus nazik bir şekilde.

Onesimus başını salladı. “Ben de şuradaki ahırları yıkmayı düşünüyordum...” Eliyle işaret ederek bize kocaman, yeni inşa edilmiş dört tane ahır gösterdi, her biri bizim ev büyüklüğündeydi; her biri hiç bozulmamış altın sarısı birer kulübeydi. “Sonra şuraya da seyirciler için bir sıra koyarım diyordum, şuraya, koyun ağıllarının olduğu yere.”

Cratus için size şunu diyebilirim: Eğer morali yerindeyse, bu adam kadar ikna edici konuşabilen kimse yoktur. Yüzünü öyle bir şekle soktu ki, hani o tanrıymış da biri de kalkıp ona pırasa ekme konusunda fikrini sormuş, o da ne cevap vereceğini düşünüyormuş gibiydi. “Olabilir tabii ki” dedi. “Ama şu güzel ahırları kaybetmek hoş olmayabilir. Yine de elinde fazla bir yer yoksa...”

“Ah, hayır” dedi Onesimus hızla. “Hiç de değil. Şuradaki tepeyi görüyor musun? Hani şu yuvarlak tepeli olanı, tam tepesinde üç tane uzun çam var ya orası işte? İşte orası tamamen benim, buradan tepenin ardına dek. Ve eğer oradan bakarsan...” dedi –sağa döndü ve eliyle gösterdi– “şu ağaçlık var ya, ufuktaki, işte orası benim batı hududum. Ve kentin öteki tarafında da başka arsalarım var.”

Cratus'un yüzünde, sanki sıkkın tanrı mükemmel bir inceleme yapıyor gibi bir ifade belirdi. “Yine de birazcık elverişsiz bir toprak” dedi. “Keşke evinin yan tarafında şöyle uzunlamasına bir meyve bahçesi ya da çayırılık olsaydı.”

Onesimus'un yüzü parıldadı. “Aslında” dedi, “şu sağ taraftaki çayır tamamen benim, şu dirsek şeklindeki parça da be-

nim ve arka taraftan buraya uzanan şu eğimli yer de benim...”

Cratus ona müsamahakâr bir şekilde gülümsedi. “Birazcık maharetle buraya bir sürü şey sığdırılabilirsin” dedi. “Tabii ki, bizim için çok daha kolay olacak; çünkü bizim orası dümdüz bir alan, sadece otlak var ve kara toprak, anladın mı, yani öyle önümüzü kesen tepelerle, bayırlarla uğraşmak gibi bir derdimiz yok bizim.”

Kafamın bir yerlerinde, küçük bir tanrı, bu şarlatan bizim Elis’e geldiğinde ve bizimle orada kalmaya karar verdiğinde neler olacağını düşünmemi istiyordu. Ben evimi olduğu gibi, idaresiyle birlikte bu adama versem adam yine kendisini sanki onu çoban kulübesine tıkmışız gibi aşağılanmış hissedecekti. Ama bu işi zamanı gelince hallederdik; Kral’a karşı komplolar kurarken yakalanmışız ve de topraklarımız Kral tarafından elimizden alınmış gibi davranabilirdik. Neyse, buna benzer bir şey işte.

“Eve gelin bakalım” dedi Onesimus. “Belki canınız bir şey yemek ister.”

Peşinden gittik. Tam kafamı eğmiş kapıdan geçmek üzereyken, Dusa beni dirseğimden geri çekti.

“Bu misyonun ne kadar önemli olduğunu biliyorum” diye fısıldadı kulağıma, “misafirperverliğin kutsal kanunlarından bahsetmiyorum bile. Ama şu salak bana bakıp durmayı kesmezse, ona öyle bir şey söyleyeceğim ki, sonuçta ben değil, siz pişman olacaksınız.”

“Aklından bile geçirme” diye yanıt verdim.

“Ama herif tam bir...”

“Biliyorum. Ama şöyle düşün, eğer bütün dünya kıbar, mantıklı, zeki insanlarla dolu olsaydı, kim bilir nasıl yalnızlık çekerdik. Kendine sakla diyeceklerini, Dusa. Bu bir emirdir.”

Bana bir bakış attı ve kullanılmadığı zaman emirleri nerede saklayabileceğini sordu bana; ama canım hiç de kızla tartışmaya girmek istemiyordu. Çünkü hem haysiyetsiz bir şey olurdu ve hem de sağlığım için iyi olmazdı.

Bassai Prensi Onesimus'un evi kelimenin tam anlamıyla muhteşemdi; büyük mirasa konmuş bir tanrının kendisi için yaptırdığı türden bir yerdi. Anlatmaya salondan başlayalım. Buranın devasa boyutlarda olduğunu söylemek gereksiz bile; elli kişilik masalar, her bir yerin kendine ait eflatun örtüsü ve yine aynı renkte kumaşla döşenmiş taburesi var; bu kadar eflatun renk elde edebilmek için sanki denizlerdeki bütün istiridye kabukları toplanmış gibi. Üst kata çıkan merdivenler bir geminin direğini andırıyor. Salonun arka tarafında, görebildiğim kadarıyla –uzaktaki şeyleri görmede hiçbir zaman iyi değilimdir– devasa bir kapı var, burası iç odaya açılıyor; üzerinde iki kocaman kilit var, harman savurma küreğine benzeyen iki tane bronz anahtar (sapları da fildişinden) kilidin ne kadar büyük olduğunu anlatmaya yetiyor ve bu kilitler Prens'in elinde taşıdığı kayıştan sarkıyor. Kapı eşikleri ve kapı dikmeleri cilâlı meşeden, aynı salon sütunları gibi (her biri ta Zeus zamanından beri meşe palamudu vermemiş tek bir dev ağaçtan yapılma sanki). En azından beş tane mangal var, hepsi som bronzdan; bronzdan duvar şamdanlarından hiç bahsetmiyorum bile. Benim tahminime göre tüm bu ışık sayesinde Onesimus gece yarısında bile rahat mobilyalarının eflatunluğunun tadını doya doya çıkarabilirdi.

Ve ah, şu şeyler: Duvarın bir ucundan öteki ucuna kadar nöbetçiler gibi sıralanmış bir halde üç ayaklı sehpa ve kazanlar duruyordu; tepelerindeki goblenler ve perdelerle Troya'ya giden binlerce gemiye yelken yapılabilirdi; doğal olarak, kendisine hediyeleri sunduğumuzda, Onesimus bize arka

tarafıta sakladığı hazinesini göstermeye mecbur kaldı ve verdiğimiz hediyeıe karşılık olarak bize hediyeler verdi. Zırh: Seksen yaşına kadar yaşasa, her hafta farklı bir zırh giyse bile, yine de bol bol yeterdi. Kılıçlar: Eh, Sarpedon artık cennette miydi, cehennemde miydi bilemiyorum. Sofra takımı: Dağlar gibi yığılııdı; en azından yüz elli tabak vardı, sayısız kupa, atmış küsur testi (aslında tam rakamını söyledi ama ben dinle miyordum), bir o kadar üç ayaklılar, kazanlar, karıştıırma kapları, demir şişler ve ateş ocağı; ayrıca büyük küplerde broz çiviler; iki düzine saban (hiç kullanılmamış, yağı üzerinde); testereler, çekiçler, baltalar, kürekler (hem tahtadan ve hem de brozdan), tırpanlar, kancalar, budama bıçakları, tekerlek kasnakları, iki tane sökülmüş savaş arabası, yarım düzine devasa boyutlarda ham demir; yirmi tunik, bir sürü pelerin, yirmi kadar bel kayışı, bir duvarın yarısını kaplayan botlar ve sandaletler, koca bir küp dolusu yedek, iri başlı çivi; üç gemi direği, bir çıpa, yüzlerce battaniye, Elis'ten Korinth'e kadar uzansa yetecek halat. Küpler: O küpleri hayal bile edemezsiniz ve içlerinde neler olduğunu bir tek tanrılar bilir ama, benim bildiğim kadarıyla bunların içlerinde un veya şarap ya da yağ veya altın tozu falan vardı hep. Bir insanın bu kadar çok şeyin sahibi olabileceğini düşünmek bile başınızı döndürmeye yeterdi. İnanın, zenginlik neymiş, bu manzarayı görünce anlıyordunuz. Evet, biliyorum, zenginlik tanrının sizin değerini gösterme yoludur, seçkinleri ayırma yöntemidir. Peki ama şimdi size, bu dünyada bir adam altı tane küçük yuvarlak masayla ne yapar diye sorsam bana ne cevap verirsiniz?

“Bana buraya tekrar gelmem gerektiğini hatırlatır” diye mırıldandı Sarpedon, “bir gün kendime yedek ordu kurduğumda.” Canının biraz sıkkın olduğunu söyleyebilirim; Onesimus'un hazinesinin yanında onun koleksiyonu gereksiz bir hırdavat yığını gibi kalmıştı.

“Şimdi gelelim mevzuya” diyordu Onesimus (mallarıyla baş başa kalınca çenesi daha da açılmıştı). “Sizin gibi değerli misafirlere yakışan hediyeler neler olabilir acaba?” Saçmalıyordu, tabii. Cratus’un palavraları bir kenara bırakılırsa bizim itibarımızın derecesine dair en ufak bir bilgisi yoktu. Bizze aşırı cömert hediyeler vererek, kendimizi onun yanında küçük hissetmemizi sağlamayı amaçlıyordu.

Adamı seyretmek bazen gözüme çok komik geliyordu; dizine kadar gelen yığılmış nesneler arasında zorlukla yürüyordu; eşya yığınlarının arasından bir şeyler bulup çıkarıyordu, kafasını sallıyor ve çıkardığı şeyi geri koyuyordu. Bunları hep amaçlı bir şekilde yapıyordu; amacı o gösterdiği şeyleri bizim canımızın istemesiydi. Sonunda, depodaki hemen hemen her bir şeyi parmağıyla gösterdikten sonra (sizin de tahmin edeceğiniz gibi bu iş epey bir zaman aldı), vere vere bizim ona verdiğimiz hırdavatın aynısını verdi: bana, bir bronz ve kehribar broş verdi, üç kehribardan biri de kayıptı bu arada; Sarpedon’a birazcık kıvrık, gümüş bir kupa verdi, bir yudumluk bir şeydi bu; Tachys’e tüyleri kısmen dökülmüş dağ gelinciği derisinden asker şapkası verdi, siperliğinde orijinal sahibine ait ter izi hâlâ duruyordu; Dusa’ya nispeten biraz daha güzel fildişi saplı bir ayna verdi ama aynası yoktu ve Cratus’a yumruk iriliğinde som altından bilezik verdi. Bir şekilde, onda en iyi intibai kardeşimin uyandırdığını hissettim.

Şey, hepimiz yüzlerimizde heyecanlı bakışlar ve ben-zaten-bunu-hep-istemiştim safsatalarıyla sürü halinde tekrar salona döndük; döndüğümüzde adamların koca bir Elis’i en kötü kış şartlarında doyurmaya yetecek kadar et taşıdıklarını gördük.

“Gidin üstünüzü başınızı düzeltin” dedi ev sahibimiz Cratus’a.

“Ah, tabii” diye yanıtladı kardeşim, tam o sırada adam kıvrımlı bıçaklarla koca bir öküz leşini parçalara ayırmakla meşguldü.

“İşte insanların pek farkına varmadıkları şey de budur zaten” diye sürdürdü sözlerini Onesimus, dayanıklı gözüken fildişi ve sandal ağacından bir iskemlenin üstüne çökerken. “Eğer oyunlarda iyi netice almak istiyorsanız, bütün hayatınızı bunun etrafında planlamalısınız. Doğru yemeği yemeniz gerekir, her gece düzenli uyku uyumanız gerekir, doğru idmanları yapmanız gerekir. Başka şeyler için zaten zaman da kalmaz.”

Herhalde sıırıtmaya başlamış olmalıyım ki, Dusa ayak bileğime tekme atıp suratıma pis pis baktı. Peki ama ne umuyordu ki, bu hıyarağası daha ağzını açmadan ne kadar gör-güsüz olduğunu belli etmemiş miydi?

“Haklısınız” dedi Cratus sakın bir sesle. “Ayrıca tanrıların bizlere bahşettiği yetenekleri kullanma fırsatımızın ne kadar az olduğu da düşünülürse...”

“Ayrıca bu yetenekleri geliştirmek için harcadığımız çabaları da...”

“Şüphesiz, o da var tabii. Yine de, sonuç insanı ağlatmak için yeterli. Neticede, en verimli olduğunuz aşamaya gelmek için yıllarca çalışıp duruyorsunuz, hazırlıklarınızı ve yeteneklerinizi en üst seviyeye taşıyorsunuz ve derken gerçek bir gösteride yarışmak için aradan yıllar geçmesini bekliyorsunuz. Bence bu çok büyük bir zaman kaybı.”

Onesimus öylesine derin bir iç çekti ki, kapılar ardına kadar açılacak sandım. “Çok doğru” dedi. “Örneğin benim babamı ele alalım. Muhteşem bir boksördü. Şu koca Peloponnesos’ta babama bir kez olsun dokunan var mıydı acaba; eh vardı ama bir kere dokunanın ikinci kere dokunma şansı hiç olmamıştı, anlayın işte. Peki ama onu kim anıyor şimdi? Hiç

kimse. Peki neden? Çünkü uygun bir dövüşte kendini gösterme şansı bulamadı da ondan.”

“Kimse ölmedi” diye mırıldandı Cratus.

“Çok doğru. Aynen öyle, kimse ölmedi. Bir sürü teyzesi vardı ama dayısı yoktu. Ve babası da, bizim aile uzun ömürlüdür, sekseninde öldü; o zaman da babam altmışındaydı ve artık boks yapacak hali kalmamıştı.”

Dusa dilini şaklattı. “Bazı kişiler böyle düşüncesizdir işte” dedi fısıldayarak. Çok şükür Onesimus işitmedi bunu, işitmedi ama kızın başparmağını ezdiğimde yüzünde beliren acı ifadeyi görmüş olmalıydı.

“Ah, tabii babama, üzülme, derlerdi, bir sürü savaş çıkıyor, sen de gücünü savaşlarda dövüşerek gösterirsin. Eh, böyle şeyler hep söylenir zaten. Ama aynı şey değildir; savaşta aynı kasları kullanman gerekmez, aynı hareketleri yapman gerekmez, bırakın diğer oyunları, boksta yaptığın aynı ayak hareketlerini yapman hiç gerekmez. Mesela, uzun atlamayı ele alalım, yani benim en sevdiğim oyunu, bir savaşın hangi noktasında insan kalkıp da bir yerden bir yere atlar ki? Bütün bir hayatını savaşta geçirebilirsin, yılın her günü savaşabilirsin ve tüm bu süre içerisinde bir lağım çukuru haricinde hiçbir şeyin üstünden atlamana gerekmez.”

Cratus beni endişelendirmeye başlamıştı; her an, diye geçirdim içimden, dişlerini sıkıp yüzünü öyle asıp durmaktan çene kemiğini kıracak. “Hiç düşünmüyorlar, öyle değil mi?” dedi. “Ama anlamalarını nasıl bekleyebiliriz? Bunlar oyuncu değiller.”

“Doğru.” Onesimus boynunu hafifçe eğerek masada önüne konulan koca bir sırt büyüklüğündeki bifteğe baktı. “E ne bekliyorsunuz ki? Halkın çoğunluğu savaşmıyor; yani ikinci dereceden köylüler, bütün hayatlarını yedi hektarlık tarlada pislik kazarak geçirenler. Onlar savaşmıyorlar ve oyunla-

ra katılmıyorlar. Ama kalkıp da onlara Herkül'ü, Achilles'i veya Diomedes'i sorarsan, onlar hakkında her şeyi anlatacaklar sana; ayrıca Castor'u da, Polydeuces'i de ve Hippolyta'yı da. Şunu demek istiyorum: Siz ve ben anlıyoruz, evet; çünkü bizler zaten kendimiz birer oyuncuyuz ama ötekilerle kıyaslandığımızda biz bir avuç insanız. Ancak Peloponnesos'ta bizim dışımızda yaşayan daha yüzlerce, binlerce kişi var. Ayrıca işin doğrusu, arkadaşım... pardon, adını alamamıştım..."

Cratus kaşlarını çattı ama yanıt da verdi. "Cratus. Elisliyim."

"Cratus, doğru. Eminim adını duymuşumdur. İşin aslı, öldüğümüzde ve küle dönüştüğümüzde bizim hatıramızı taşıyacak olanlar o bir avuç oyuncu olmamalı. Salonlarda ateş önünde falan oturan soylular da olmamalı. Ah, bizim ozanlar evimiz var ve bir de tutulmuş şecerelerimiz; büyük-büyük-büyük-büyük-büyükbabamızın kim olduğunu biliyoruz; peki ama bütün bir aile savaşlarda veya veba hastalığına yakalanıp ölürse ya da soyu tükenerek yok olup giderse, bu bilgiler ne işe yarar? Onlar gider ve onlarla birlikte bütün hatıralar da çekip gider; derken bir bakarsın ruhun *nebrin* yanlısı tarafında titreyip duruyor, tamamen unutulmuşsun ve bir başınasın. Bir keresinde falcıya gittiğimde bana ne dedi biliyor musunuz? İnsanlar senin adını anımsadığı sürece Elis Tarlaları'nda yaşayacaksın, hiçbir şeye ihtiyaç duymadan, acı duymadan, korku duymadan, hiç büyümeden, hiç yaşlanmadan ya da bir kenara atılıp kalmadan. Ama şunu da hiç unutma, Hades'in muhafızları gelip seni aldıklarında ve seni sur kapılarından dışarıya çıkarıp karanlığın içine attıklarında, yüz binlerce ölü adamın arasında kaldığında, hiç kimse seni hatırlamayacak ve sen karanlıkta ve soğukta öylece kalacaksın; bir kere oraya girdin mi, artık seni kimse göremeyecek, sen de artık hiçbir şey duyamayacak, hiçbir şey

konuşamayacaksın. Uyanık bir halde olacaksın ama hiçbir şey olmayacaksın, hem de sonsuza dek. İnan bana, Cratus, ben kendimi hiç de öyle korkak falan sanmıyorum –cesur değilim ama güçsüz de değilim– ama bu düşünce beni yine de ürkütüyor.”

Bu konuşmanın ardından kısa bir sessizlik oldu ve yüreğimde Onesimus’a karşı bir acıma hissi uyandı; onu gözümde *palaestra*’da idman yaparken canlandırdım, hiç durmaksızın atlayıp duruyor, koşuyor ve disk atıyordu, sanki her bir çabada o karanlığı ve o soğuk yeri aşabilme arzusunu gerçekleştirmek istiyor gibiydi. Ama gerçekleştiremiyordu işte ve o da bunu biliyordu; ama ne zaman dursa hemen korkuya kapılıyordu, korkuya kapılır kapılmaz da biraz daha sıcıyor ve biraz daha sınav çekip duruyordu sanki ustabaşından dayak yemiş çiftlik çırağı gibi.

“Biliyorum” diye devam etti Onesimus, “savaşçı değil de oyuncu olmayı seçtiysen başka ne bekleyebilirsin ki? Bu soruyu bana sorarsanız size iyi bir cevap veremem. Ama sana şunu diyeyim aziz dostum; yüreğin uygun görür görmez sen de hemen kararını verirsin. Ben savaşmayı, savaşlarda insan öldürmeyi, insanları ölürken görmeyi ve hatta kendini öldürmeyi hiç anlamlı bulmuyorum; zaten insan böyle yaşarsa huzuru da kendi ölümünde bulur. Benim amacım tartışma yaratmak değil. Başkalarının bu konudaki görüşlerini dinlemeye ihtiyacım yok. Şimdi, siz bana kendimle çeliştiğimi söyleyebilirsiniz; bir şey söyleyip biraz sonra da tamamen farklı bir şey söylediğimi iddia edebilirsiniz. Ama bir gerçek var: Ben iyi bir dövüşçü değilim, benim refleklerim ve gövdemin üst kısmının gücü tam yerinde değil. Bunun da ötesinde, yüreğim de yok. Ama ben iyi bir oyuncuyum; bir kralın oğlu olarak doğduğum için falan değil, hatta bütün hayatım boyunca düzenli olarak idman yaptığımı, kırmızı et yedi-

ğim ve süt içtiğim için de değil, tanrılar bana yetenek, güç ve dayanıklılık verdiği için. Ben yaptığım iyi şeylerle hatırlanmayı hak ettiğime inanıyorum. Zaten öyle olmasaydı, bana bahsedilen tüm bu yetenekler ne işe yarardı?”

Prens beni şimdi birazcık huzursuz etmeye başlamıştı. Şimdi bütün bu zenginliğin ve gösterişin, dağ gibi yığılmış yiyeceğin ve eflatun masa örtülerinin ne anlama geldiğini anlayabiliyordum. Uzun atlamadaki ve disk atmadaki yeteneğiyle hatırlanamıyorsa eğer o zaman zenginliğiyle, zevksiz ve kaba gösteriş merakıyla, eşyalarıyla hatırlanmayı istiyordu. Sincap gibiydi, kış için fıstık gömüyordu; her bir gereksiz eşyasıyla, kullanılmamış hırdavatıyla kendisini yüceltmek ve henüz yanmamış bedenini örtmek istiyordu. Yüreğim biraz karmaşıktı; ardından, acaba bu adam karanlıktan bu kadar çok korkuyor da ondan mı hayatını hiç olmazsa birkaç ay daha uzatmanın yolunu falan arıyor, diye sordum kendime.

En nihayetinde, Cratus söyleyecek bir şeyler buldu. “Eh şimdi” dedi, “ben de size çok daha iyi bir yol önermek istiyorum. Bu konuda bir şeyler söylememe izni verir misiniz?”

Onesimus gözlerini kırptırdı. “İstedığınız gibi, buyrun” dedi.

“Pekâlâ. Ama daha da iyisi, buradaki kardeşim Cleander’i dinlemek ister misiniz? Bütün bunları organize eden kendisidir de ondan. Ne dersin, Cleander?”

İşte derken ben de bana düşeni söyledim ve dürüst olmak gerekirse, aynı asılarak idam edilecekmişim ya da kafam kesilecekmiş de, son anda kralın uşaklarından biri gelip idamın durdurulması gerektiğini, o gün ölmesem de olabileceğini söylemiş gibi hissettim.

“Düşünsene bir kere” diye lafa girdi Cratus tam da yere yığılacağım bir sırada. “Bir gün gelecek, Elis de, Bassai de, Ko-

roni de, Lampsakos da, bildiğimiz bütün yerler de yıkılacaklar, tıpkı zamanımızda terk edilmiş ve yerle bir olmuş yerler gibi; taşlar göreceğiz tabii, o taşlardan insanların evlerini, depolarını ve hazinelerini öğreneceğiz; birkaç kral ismi dışında, o insanların kim olduklarına dair en ufak bir fikrimiz olmayacak; tek bildiğimiz şey o insanların burada çok eski zamanlarda yaşadıkları ve artık yaşamadıkları olacak. Bu salon gibisini, ne Atina'da ne de Eretria'da bulabilirsin ama seninle iddiaya girerim ki, gün gelecek millet şu çayırarda ya da aşağıdaki vadide yürürken bir diski hiçbir insanın atamayacağı uzaklığa fırlatan o heybetli Onesimus'un yaşadığı yer burası mıydı, diye soracak. Zaman gelecek bu saray burada olmayacak, bu kent de burada olmayacak, burada hiçbir şey olmayacak; ama tek bir şey olacak: İsim, büyük şeyler yapmış büyük adamların isimleri; işte o isimler çimenlerde gördüğümüz şekiller gibi zaman içinde bütün bu diyarların içine işleyecek isimler olacak. İşte senin ve benim peşinde olduğumuz şey de budur; çünkü hatıralar bizimle şekillenecek, kafalarının içine yerleştireceğimiz örnekler insanlara kendi güçlerinin ve kararlılıklarının neler olduğunu ve tanrıların yüreklerine koydukları kararlılıkların neler olduğunu gösterecek.

İnan bak, utançtan az kalsın geberecektim, şurada ağzım açık oturmuştum; tıpkı dikkatsiz bir keçi çobanı tarafından sürgüsü çıkarılmış kapı gibiydim. Ah yüreğim kurtar beni, diyordum; çünkü bu benim kardeşimin ağzı ne zaman güzel laf yapsa beni hep saçma sapan şeylere inandırır durur, diye içimden geçiriyordum. O da ben de neden burada olduğumuzu biliyorduk; çünkü Elis Kralı'nın oğlu çıka çıka işe yaramazın teki çıkmıştı ve zaman geçmeden bir şeyler yapılmalıydı. Ve işte buradaydı –seni lanet Cratus, oradaydın– şu mangallardan çıkan ışık gibi beliriveriyor ve hemen karan-

lığın içinde kaybolup gidiyordu. Benim kardeşim öyle bir ozandır ki, sorma gitsin! Senden işte o zaman nefret ettim, harbiden söylüyorum bunu; çünkü ister şu salak Onesimus olsun ister yaşayan herhangi bir insanoğlu, herkese hemen hemen her konuda yalan söyleyebilirdin.

Cratus gülümsedi (ama tabii ki, kardeşi bunu göremedi), “Sence ben yalan mı söylüyordum?” dedi.

“Tabii ki” dedi Cleander sabırsızca. “Tabii ki, yalan söylüyordun. Sen bizim misyona hiç inanmıyordun, hatta yola çıkma amacımıza da. Tabii ki söylediğin tek kelimeye bile inanmıyordun, hatıralar hakkında da, Elis Tarlaları’nda ilelebet yaşamak hakkında da... Nasıl inanabilirdin ki? Senin söylediğin her şey yalandı; kendini heybetli bir oyuncuymuş gibi gösterip duruyordun. Biz oyuncular, diyordun adama; ama sen salağın tekiyle nar kabuğuyla kukla oynatan bir çocuk gibi oynuyordun.”

“O kadar mı?” dedi Cratus. “Eh, o zaman...” Omuzlarını silkti. “Haydi Fenikeli’ye soralım. Sonuçta o aramızdaki tek yabancı, bizim eski zamanlarımızı bilmiyor, bilse bile kim olduğumuzu umursamıyor...”

Biri kıs kıs güldü. Fenikeli uyuyup kalmıştı.

Altı

u sadece bir gösteri” dedi Cratus ertesi sabah ek-mek sepeti masada dolaştırılırken, “Mevzunun doğrudan içine girince her şeyin nasıl da anlamsız olduğunu görüyorsun. Yanlış anlama, arkadaşım; ama dün gece kafayı vurup yattıktan sonra, benim fikrimi onaylamış oldun. Bunun için sağ olarsın yine de.”

“Hmmm?” Fenikeli’nin başı dönüyordu; hem ışıktan ve hem de gürültüden rahatsız olmuştu. “Kusura bakmayın ama kaçırdığım bir şey mi oldu?”

Cratus güldü, bu arada Cleander korkunç bir şekilde kaş-larını çatı. “Hiç de değil” dedi Cratus. “Ayrıca, aynı sana de-diğim gibi, burada hepinizi ikna etmeye çalıştığım şey ko-nusunda bana hatırı sayılır bir gösteride bulunmuş oldun. Yani şunu demek istiyorum; biz burada zavallı adam sonsu-za kadar karanlığın içinde üşüyerek oturmasın diye Prens Onesimus’un hatırasını korumak için elimizden geleni yapı-yoruz, sen de gözlerini yumup uyuyarak bizim bütün çaba-larımızı boşa çıkarıyorsun. Ölümsüzlüğe saygısızlık yapıyor-sun yani.”

“Özür dilerim” dedi Fenikeli. “Ayrıca bunun yanı sıra, ba-na Onesicles hakkında neler anlattığınızı da hatırlıyorum.

“Onesimus.”

“Tamam, öyle. O adam size şu çürük çarık hediyeleri veren gösteriş meraklısıydı.”

Cratus üzgün üzgün başını salladı. “Çok doğru” dedi. “Çok iyi hatırlıyorsun ve bence pek de öteye gidemiyorsun. Ya da en azından” diye sürdürdü sözlerini suratında hafif alaycı bir ifadeyle, “eski masalları sen öyle hatırlıyorsun, nimenin dediği gibi.”

Cleander homurdandı. “Hayır, ninem öyle demezdi” diye lafa girdi. “Onu diyen şu yaşlı köylü kadındı. Ninem ondan alıntı yapardı.”

“Yani? Yaşlı köylü kadının söylediğini söylemişse o söylemiş olur. O kadar da müşkülpesent olma bakalım. Önemi de yok zaten, laf laftır. Olasılıkla bizim ailenin dışında kimse için de bir anlam ifade etmez.” Sert bir şekilde Fenikeli’ye döndü. “Öyle değil mi?” diye sordu.

“Kusura bakmayın” diye yanıtladı Fenikeli, “ne dediğinizi anlayamadım.”

O noktadan itibaren, Palamedes lafa girdi. “Cratus haklı” dedi. “Geçmişte olan şeyler hep farklı anlamlar ifade eder. Aynı sıçan turtası gibi.”

Herkes ona baktı.

“Sıçan turtası” diye Palamedes tekrar etti. “Büyük-büyükannem Bahar Bayramı için özel bir kek yapardı ve buna asude keki adını verirdi. Ninem küçük bir kızken, hiçbir zaman bu kekleri yiyemezmiş; çünkü o bunları dağ gelinciği keki sanırmış, yani dağ gelinciği etinden yapıldı sanırmış. İşte o yüzden bayram keklerine bizim ailede sıçan turtası adı verilirdi.”

(Fenikeli bir an için hiç konuşmadan öyle anlamsız bir yüz ifadesiyle baktı, sonra bunun amaçsız bir cinas olduğunu anladı; *galen*, asude anlamına geliyordu, *galena* ise sansar. Başının ağrısına rağmen yabancı bir dilde böyle bir kelime oyununu bulduğu için sevindi.)

“Benim burada anlatmaya çalıştığım şey” diye sürdürdü sözlerini Palamedes kendisine yönelen bakışlara aldırma-
dan, “sıçan turtası dediğimde bunun ne anlama geldiğini bi-
zim ailede herkes anlar; ama sizler bana kafayı yemişim gi-
bi bakar durursunuz. Çünkü benim hatıralarımın bir geçmi-
şi vardır. Eğer ben burada oturup bu geçmişi açıklamazsam,
arkadaşımız da kendi memleketine gittiğinde Elis’de mille-
tin sıçan turtası yediğini söyler. Ama biz tabii ki burada öyle
bir şey yemiyoruz.”

“Eh” dedi bir başkası, “yani pek sık değil.”

“Ona kulak asmayın” dedi Palamedes. “Ayrıca biraz kah-
valtı edin, güçlenip kuvvetlenin. İşte, bir de bunu deneyin
bakalım.”

Fenikeli, yufkalı bir şeyin burnunun önünden sol tarafına
geçtiğini fark etti. “Sağolun” dedi, “ama aç değilim. Belki de
katı ekmek yediğim içindir ve bir de bir bardak su içtiğim...”

Eh (dedi Cratus), birkaç gün orada oyalanıp durduk, gös-
terilen misafirperverliğin tadını çıkardık ve Alastor’un orta-
ya çıkmasını bekledik... Yeni dostumuz Onesimus’un, ölüm-
süzlüğü ondan alacağını söylediğinde ortaya nasıl bir man-
zara çıkacağını çok merak ediyorduk. Ama programımızın
gerisindeydik ve kapatmamız gereken mesafe hiç de azımsa-
nacak gibi değildi. Bu yüzden kendisiyle vedalaştık, Elis’te
görüşürüz dedik; Onesimus şarlatanı gidiyoruz diye gerçekte-
ten de üzgündü, bu konuda yemin edebilirim. Sanırım herif
bizim orada birkaç ay kalıp zeytinyağıyla ve kumla yaptığı
idmanları görmemizi istiyordu.

Yolcu etmeden önce bize dört adet –tekar ediyorum, dört
adet– katır ve her birimize birer yedek bot verdi; ayrıca bun-
lara bir yıl yetecek kadar en incesinden buğday unu, kuru in-

cir, zeytin, şu araba tekeri büyüklüğünde ve çevresi sıvanmış olduğu için hâlâ yaş olan peynirden, koca bir sepet dolusu elma ve iki küp şarap ekledi ve her biri için ayrı ayrı ısrar etti. Kendisine iki tane iğne bir de zeytin çekirdeği versek bizimle gelmeyi seve seve kabul edecekti; ama bir şekilde onu bu isteğinden vazgeçirdik. Onunla yola çıksaydık yanımıza üç yüz adım öteden avın kokusunu alıp havlamaya başlayan iyi bir av köpeği almış gibi olacaktık.

Yolculuğumuzun bir sonraki ayağı uzak değildi; Bas-sai'den Mila'ya, hızlı gidersek bir, ağırdan alırsak iki günde varabilirdik. Mila aynı düşündüğümüz gibi bir yerdı, orada oyuncu bulacağımızdan bile emin değildik ama keşke iddi-aya falan girseydik; çünkü epey vardı. Ayrıca şansımıza orada Prens Stenyclarus ile karşılaştık, kendisi halkının çobanıydı, disk ve mızrak ustasıydı; karşılaştığımız herkes bize bu konuda teminat verdi ve neden adını bunca zamandan beri hiç işitmediğimizi sordüğümüzde bize, yaşamlarımızı dağın başındaki küçük bir mağarada geçiren kişiler olduğumuz için onun adını bilmediğimiz söylendi.

Bu da bize ilginç geldi; tam karanlık çökmek üzereyken taşlı topraklı yollardan Mila'ya girdik. Kuyuda küplerini dolduran bir kadına sorduk, kadın da bize Stenyclarus'un evini gösterdi; burası bir meydanda yan yana duran kalas destekli iki binadan biriydi.

Buradan da Mila'daki siyasi olayları bilmemiz gerektiği sonucunu çıkardık: İki bina, burada iki prensin olduğuna işaretti, kentin yönetimi bu iki prens arasında paylaşılıyordu. Şimdi, sizi bilmiyorum ama ya da iki oğlu olan bir kral öldüğünde mirasa ne olur onu da bilmiyorum ama, bizim buralarda bu iş ya tam bir başarıyla ya da tam bir başarısızlıkla sonuçlanır. Hangisinin bu işten başarıyla çıktığını da bahçe kapısından içeri adımınızı atar atmaz anlarsınız.

Mila’da, aslında, ilk bakışta bunun işaretini görememiştik. Hava kararmış olmasına rağmen kapı hâlâ açık duruyordu; canı sıkkın silahlı adamlar kalkanlarına dayanmışlar öylece dikiliyorlar ve kimin girip çıktığıyla ilgilenmiyorlardı. Bu da iyi bir işaretti. Ama sokak hemen hemen bomboştu ve evlerin çoğunun kapıları kapalıydı, kimse de balkonda falan oturmuyordu; bu da büyük bir olasılıkla kötü bir işaretti. Aslında, hiçbir şey bilmiyorduk.

“Yine de” dedi Dusa, “Stenyclarus ile kardeşi arasında dostane ya da değil, bir rekabet olasılığını göz önünde bulundurarak işe başlayabiliriz. Bu durumda bizim onu pohpohlama-mız gerekecek; özellikle de kardeşinin haberi olmadan bir şeyler yapma gayretinde olacaktır. Bu yüzden de bizimle ilgilenecektir.”

Derken çaldık kapıyı, önce yumruklarımızla, sonra da mızraklarımızın sapıyla. Biri gelene kadar aradan epey bir zaman geçti.

“Yine mi misafir” diye hırladı kapıcı bize. “İçeri girin bari.”

Alastor’la adamları olmasın içeride? Olabilir. Benim Mila’da durmamın nedenlerinden biri Alastor’un doğrudan Pilo’s’a gidememesiydi; o yüzden de bizim ondan önce varmamız gerekirdi. Bir süre için Alastor’un bir adım gerisinde olmak istiyordum, böylece son cümleyi işiten biz olacaktık. Oradaki ziyaretçi belki de Alastor değildi. Bir başkası da olabilirdi.

Ama değildi.

Bu da benim aklımın nasıl da başka yerlerde olduğunu gösteriyor; onları gördüğümde tanıyamadım. Ah, evet, onları tanıyordum, bir yerlerde karşılaşmıştık; ama öyle yüz yüze gelmişliğimiz yoktu. Bir başka deyişle, daha ben onların beni soyan adamlar olduğunu fark etmeden önce onlar benim Elis’te soydukları adam olduğumu anladılar.

Tanrı onlara bu avantajı sağladığına göre, bu avantajı benden daha iyi kullanmaları gerekirdi. Eğer onların yerinde olsaydım, onların yaptığından çok daha mantıklı bir şey yapardım; mesela ayağa fırlar, yol kesen haydut diye falan bağırırdım veya kan davası güttüğüm bir düşman olduğumu falan söylerdim, yani itibarımı sarsacak her şeyi yapardım. Bence bunlar pek kurnaz adamlar değildiler; eğer mızrağın gölgesinde yaşam sürüyorsan kerizlik de yapmaman gerekir.

O sırada aklıma eski hatıralarım geldi; lider (ya da en azından benim konuştuğum adam) ayaktaydı, bıçağını bana doğru sallıyordu. Ama ucundan kızarmış domuz parçasını çıkarıp bıçağını bana öyle sallasaydı biraz daha akıllılık etmiş olurdu. Bir süre sonra ekibin geri kalan kısmı da ayağa fırlamıştı; ev sahibi ise olduğu yere çökmüş, suratında şaşkın bir ifade, neler olup bittiğini soruyordu. Haydutların lideri, yine de pek öyle muhabbet modunda değildi. Yüreği, salon-
dan çıkıp gitmesini istiyordu ondan; bunun için de ya aramızdan ya da üstümüzden geçecekti.

İşte tam o noktada yana savruldum ve tahta sıralardan birinin üstüne yığıldım, yığılırken de kafamı fena şekilde çarptım. Ne kadar süre o durumda kaldığımı bilmiyorum; ama ayıldığımda gördüğüm şey elinde kocaman kılıcıyla karşımda duran korkunç bakışlı adam oldu. Belki de tesadüfen oldu ama, bana öyle pis pis bakıp kavgaya mavgaya davet etmeden önce hemen aklımı başıma toplayarak herifin hayalarına bir tekme indirip önümü açabildim.

Herif önümden çekilince, neler olup bittiğini görebilecek duruma gelmiştim; tabii bu manzara benim pek de arzu ettiğim bir manzara değildi. İlginin odak noktası Sarpedon Amca'mdı; gördüğüm kadarıyla o da hayatından çok memnun gözüküyordu. Kılıç nereden çıktı bilmiyorum; çünkü hepimiz silahlarımızı kapıcıya vermiştik; bu durumda, Sar-

pedon ya nöbetçilerden birinden kılıcı çekip almıştı ya da tüniğinin içinde yedek bir tane kılıç saklıyordu. Artık içlerinden hangisiyse, ilk gördüğüm şey elini kafasının üstüne doğru götürmesi oldu; kılıcı kabzasından sıkıca tutuyordu. Ardından biri önüne çıktı; ama işittiğim seslerden Sarpedon'un üstte olduğunu anlayabiliyordum. Bu sesin benzeri başka bir ses yoktur, hatta domuz leşinin kesilirken çıkardığı haşır huşur ses bile buna benzemez.

Tachys'i göremiyordum. Dusa sıralardan birinin üstüne yığılıp kalmıştı, olasılıkla da biri kızı oraya doğru itmişti. Kızın, birinin kafasına indirmek amacıyla gümüş kupalardan birini elinde tuttuğunu görüyordum; ama Dusa tereddüt etti ve olduğu yerde kaldı. Cleander sırtı bize doğru dönük olan kısa boylu tıknaz bir adamla boğuşuyordu. İşin en kötü tarafı ise, saray muhafızları kalkanlarının ardına geçmişler, üstümüze doğru geliyorlardı.

Yapabileceğim tek bir şey olduğunu düşündüm ve onu yaptım da.

"Durun!" diye bağırdım avazım çıktığı kadar.

Ve hakikaten durdular; aslında benim sesimin üzerlerinde bıraktığı etkiden ziyade kendilerine yönelen mızraklar onları durdurmada daha etkili oldu. Hangisinin doğru olduğunu öyle bir bakışta söylemek çok zordu. Tabii ben taraflı bir tanık sayılırım, bu yüzden de benden katıksız doğruları söylememi beklemeyin.

Şimdi ortalığın ne durumda olduğunu anlatayım. Yıllar içinde bu sahneyi defalarca gözümün önünde canlandırdım, genelde de ev sahibimizin bakış açısından. O bulanık an donduğunda gördüğü tek şey salonun ortasında, yerde ölü bir adamın yattığıydı; bir başka adam kapı tarafındaki köşede, top olmuş bir halde kalmıştı, her tarafı kanlar içindeydi; sonra bir kol gördü, yani bir el ve bileğini, tam da ayakları-

nın dibinde duruyordu, hani sıyırmakla uğraşmak istemediğiniz kemikleri köpeğinize verirsiniz ya, aynen öyle işte. Onları da gördü, bizi de gördü; tanımadığı iki yabancı grup evine gelip bilmediği bir gerekçeyle kavga etmeye başlamıştı.

Etrafına bakındı, yüzünde hayatımda hiç görmediğim nefret duygularıyla dolu bir ifade vardı; sonra ölü adamla kesik kolu işaret etti.

“Kim yaptı bunu?” diye sordu.

Saray muhafızlarından biri bir adım öne çıktı. Ağzının kenarıyla yanağı arasında açılmış olan derin bir yaradan akan kanları siliyordu; bu korkunç yara izini hayatı boyunca taşıyacak gibiydi. “O yaptı” dedi mızrağının ucuyla Sarpedon’u göstererek. “Şu yaşlı herif.”

Ev sahibimiz Sarpedon’a baktı. “Eeee?” dedi.

“Tabii” diyeyanıtladı Sarpedon. Derin derin nefes alıp veriyordu. Üzerinde tek bir iz yoktu, tabii başkalarının kanlarını saymazsanız. “Ben yaptım.”

Durumun bizim aleyhimize döndüğünü hissetmeye başladım. “Ben izah edebilirim” dedim ama biri beni kaburgalarımın sertçe dürttü ve çenemi kapamamı söyledi.

“Pekâlâ” dedi ev sahibimiz. “Peki sen de kimsin bakalım?”

“Elisli Sarpedon. Adımı duymuşsundur.”

“Duymadım.”

“Ah” dedi Sarpedon üzgün bakışlarla. “Beni şaşırtıyorsun.”

“Lütfen” dedim, bu defa mızrak ucundan kurtulmayı başardım, “ben izah edeyim. Bu adamlar bana saldırdılar...”

“Hayır saldırmadılar. Siz saldırdınız onlara.”

Söylediği şey mantıklıydı. Ama belki bir açıklama yapabilirim, diye düşündüm. “Burada saldırmadı” dedim. “Bu adamlar Elis’in dışındayken yolda beni soydular.”

Kaşlarını çattı. “Peki siz kimsiniz?”

“Benim adım Cratus. Bunlar benim kardeşim Cleander’le kız kardeşim Eurymedusa. Ah, bu da yol arkadaşımız, Tachys.”

Stenyclarus başını salladı. “Peki bu kim?” dedi.

“O da benim amcam.”

“Kusura bakmayın.” Konuşan haydutların şefiydi. “Kusura bakmayın ama söylediği şey doğru değil, yani bizim tarafımızdan soyulduğu doğru değil. Bunlardan hiçbirini daha önce görmedim ve Eliş’e de hiç gitmedim. Zaten baksanıza bize, bizim soyguncuya benzer bir halimiz var mı?”

Bu konuda doğru konuşuyorlardı; ama zaten beni soyduklarında da soyguncuya benzer bir halleri yoktu. İşin doğrusu, soyguncu neye benzer ben hiç bilmiyorum.

“Pekâlâ” dedi Stenyclarus, elinin ayasıyla burnunu sildi, tıpkı başının ağrımak üzere olduğunu hisseden adamlar gibi. “Peki o zaman sana neden saldırdılar?” Hem de seni görür görmez, durup dururken saldırlar.”

Soyguncu omuz silkti. “Herhangi bir fikrim yok” dedi. “Belki de yürekleri delilik doludur; olur böyle şeyler. Ceya...” Parmaklarını şaklattı, sanki aklına güzel bir fikir gelmiş gibiydi. “Eğer bunlar Elisliyseler, belki de biz Triphilia’lıyız diye bize saldırmışlardır. Biliyorsunuz kısa süre önce aramızda savaş oldu.”

“Oldu mu?” diye sordu kaşlarını çatarak Stenyclarus. “Bunu ilk kez işitiyorum.”

“Aslında” diye lafa girdi Cleander, “söylediği şey çok doğru; bir savaş vardı. Ama kısa bir süre önce Triphilia Kralı’nın yanındaydık, hediyeler verip bizi yolcu etti.”

“Gerçekten de. Ah şey, belki de haklısınız.” Stenyclarus derin bir nefes aldı ve nefesin burnundan çıkmasını bekledi. “Ama bu tam olarak benim sorumun cevabı değil. Benim an-

layamadığım şey, buraya girer girmez misafirlerime kılıçlarla saldırdınız, bir tanesini öldürdünüz, bir tanesinin de kolunu kopardınız, benim adamlarımı da dövdünüz; peki neden? Bu adamlar sizi Elis'te soydu diye.” Şimşek gibi gürledi. “Bu yüzden mi yani?”

Başımı evet anlamında salladım. “Şimdi bunu size kanıtlamama izin verin” dedim. “Benden çaldıkları şeyleri size tek tek sayabilirim. Belki o şeyler hâlâ yanlarındadır.”

Stenyclarus başını hayır anlamında salladı. “Hiç sanmıyorum” dedi. “Belki de buraya gelmeden önce ahırların orada dolaşmışsınızdır gizli gizli; atlarını yoklamışsınızdır; belki de onlarla birlikte olan birine rastlamışsınızdır, adam da size bunların üstlerinde ne var ne yok söylemiştir. Ve zaten” diye devam etti, “mesele de bu değil. Elis'te başınıza neyin gelip gelmediği hiç de benim meselem değil. Benim meselem salonumda akan kandır.”

“Durun bir dakika” diye biri lafa girdi; arkamı dönüp baktım ve konuşan kişinin Tachys olduğunu gördüm. “Lafa girdiğim için özür dilerim; ama olaylar böyle cereyan etmedi. Biz buraya adımımızı atar atmaz, oradaki adam yerinden sıçradı ve bıçağıyla Cratus'un üstüne yürüdü. Sonra Cratus yere yığıldı ve diğerleri de üstümüze geldiler, işte tam o sırada Sarpedon kılıç çekti ve millete saldırmaya başladı.”

“Bu doğru işte” diyerek söyleneni kabul etti Stenyclarus. “Evet, bu çok önemli bir nokta, zannederim. Peki, siz buna ne diyeceksiniz bakalım?”

Haydut birazcık endişeli bir ifadeyle baktı; ama hemen kendisini toparladı. “Kusura bakmayın ama olaylar öyle denildiği gibi cereyan etmedi. Birtakım yabancılar içeriye girdiler ve ben de onları karşılamak için ayağa kalktım, herkes gibi...”

“Tabii ya, ben yapmadım; çünkü burası benim evim degilidi de ondan.”

“Bizim oralarda âdet böyledir” diye cevap verdi haydut.

Stenyclarus omuz silkti. “Devam et bakalım” dedi.

“Böyle işte. Şu da üstüme yığıldı, doğrultmak için tutmaya çalıştım ama yere düştü. Ve sonra da deli herif kılıcıyla bize saldırmaya başladı. Sorun ona; tabii bu arada, nasıl oluyor da pelerinin altında kılıç saklıyor, eğer kötü niyeti yoksa.”

“Peki ya sen?” diye bağırdı Sarpedon hayduta. “Sen de bana bıçak salladın.”

“Ben hiçbir şey sallamadım. Ben sadece bıçağımı elimde tutuyordum, ben o bıçakla yemeğimi yiyordum. Bu, bıçak sallamakla aynı şey değildir ve sen de bunu biliyorsun.”

Stenyclarus gözlerini kapadı, sanki gözlerini açtığında bütün bu olan bitenin yok olup gitmesini diler gibi bir hali vardı. “Pekâlâ” dedi hayduta, “diyelim ki sana inandım. Benden bu konuda ne yapmamı istiyorsun?”

Haydut şoka girmiş bir halde baktı. “Asın onları, tabii ki” dedi. “O benim yeğenimi öldürdü, Theoclymenes’in kolunu kesti. Hem de sizin evinizde.” Ve ekledi, “Sizin çatınızın altında.”

“Ah, tabii.” Stenyclarus bezgin bir haldeydi. “Demek hiç tanımadığım beş yabancıyı ipte sallandıracağım, sonra da Peloponnesos’taki ailelerin yarısıyla kan davası gütmeye başlayacağım. Hiç de iyi fikir değil.” Döndü. “Ve, diyelim ki size inandım” dedi bana bakarak. “Ne yapmamı önerirsiniz?”

Hemen kafayı çalıştırdım. “Sizin herhangi bir şey yapmanız gerektiğini hiç sanmıyorum” diye yanıt verdim. “Bence bunlar ölü adamla ve kesik kolla, yaptıkları soygunun cezasını ödediler. Bizi bırak da yolumuza devam edelim, onları da bırak. Eğer hesaplaşmaya devam etmemiz gerekiyorsa, onu başka yerde biz hallederiz, siz de olaya karışmamış olursunuz.”

Haydut dehşete düşmüş bir haldeydi. Tam, “Durun bir dakika...” diyecekti ki, Stenyclarus bir el işaretiyle haydutu susturdu.

“Bence bu iyi bir fikir” dedi. “En azından, siz doğru yoldasınız. Şimdi bakın ne yapacaksınız: Alayınız buradan ve Milla topraklarından gün ağırmadan çıkıp gideceksiniz. Eğer herhangi birinizi bir daha buralarda görürsem, gördüğüm yerde hemen öldüreceğim. Yeterince adil mi?”

“Değil” diye bağırdı haydut.”

“Kesinlikle adil” dedim.

“O zaman oldu işte” dedi Stenyclarus. “Siz şu ekibi alın ve güney hududuna bırakın (bu ekip bizdik). “Ve siz de, şu adamları alın ve kuzey hududuna bırakın. Eğer onları bir daha buralarda görürseniz, gördüğünüz yerde hemen öldürün.”

“Peki Theoclymenes’e ne olacak?” diye itiraz etti haydut. “Çocuğun kolu kesildi, o gidecek durumda değil.”

Stenyclarus omuz silkti. “Taşırsınız” diye yanıt verdi. “Canınız ne isterse onu yapın; ama bir an önce buradan defolup gidin ve bir daha asla buralara gelmeyin. Bunu hepimize söylüyorum. Ben evimde kavga mavga istemiyorum ve kendi insanlarımin dayak yemesini veya canlarının acımasını da istemiyorum. Mesele burada halledilmiştir.”

“Amma da korkunç” dedi Fenikeli. “İlk önce, bu adamlar sizi soydular, ardından tekrar karşınıza çıktılar ve az kalsın sizi astıracaklardı. Ne korkunç.”

Cratus gülümsedi. “Sence öyle mi?” dedi. “Eh, herkese göre değişir; ama benden sadece hikâyeyi dinledin. Biraz düşün. Bana kalırsa, hepimiz çok şanslıydık.”

“Şanslı!”

Cratus başını salladı. “Söylediğim tek bir kelimeye bile inanmadığını çok açık bir şekilde söyleyebilirim. Ayrıca o, haydutların anlattıklarının çoğuna da inanmadı, benim tahminimce; bizleri bir kan davasının tarafları falan sandı, her iki taraf da işin aslını ona anlatabilecek durumda değildi. Bizim içine düştüğümüz belaya karışmamak için bir an önce bizden kurtulmak istedi. Akıllıca bir seçim yaptı, diyebilirim; ayrıca belirli sayıda adamı vardı ve unutmayın burası ikiye bölünmüş bir kentti. Bu dünyada adamın isteyeceği son şey başlarına bir savaş belası açılması ve kardeşinin de öteki tarafa geçme bahanesiyle onu öldürmesiydi. Eğer aynı şey güçlü bir kentte meydana gelmiş olsaydı –Bassai’de diyelim ya da burada– alayımızın linç edilme olasılığı vardı ya da birileri bizim için fidyeye ödeyene kadar deliğe tıklılma ihtimalimiz çok yüksekti.”

Fenikeli’nin yüzünde rahatsız olmuş bir ifade vardı. “Doğru olamaz” dedi. “Sonuçta, siz saygın insanlarsınız; şey, belki Sarpedon değil ama, geriye kalanlarınız öyle. Ayrıca onlar da haydut. Onların haydutluğu da önünde sonunda ortaya çıkacaktı.”

Palamedes başını salladı. “Neden çıksın ki?” dedi masanın üstüne eğilerek. “Bence haydutlar da ilk kez içeriye girdiklerinde kendilerini saygın kişiler olarak tanıtmışlardı ya da Stenyclarus onları öyle farz etmişti; çünkü adamlara bakar bakmaz böyle bir duyguya kapılabiliyordunuz. İşin doğrusu, öyle bir izlenim bırakmasalardı, onlar da işlerini yapamazlardı.” Gülümsedi. “Her gerçeği kazıdığından altından başka bir gerçek çıkar; yoksa bu dünyada karşına çıkan çok az şeyde yüreğin sana gerçeği olduğu gibi aktarabilir. Ayrıca hayat da işte böyle bir şeydir, tanrılar işlerin böyle olmasını isterler.”

Fenikeli başını hayır anlamında salladı. “O zaman üzerinde konuştuğumuz her şey anlamsızlaşır” dedi, “siz de öyle

düşünmüyor musunuz? Yani gözümüzün önünde gelişen olaylarda gerçeklerle yalanı birbirinden ayıramazsanız ya da iyiyle kötüyü, o zaman hafızanızda kalan olaylarda gerçeğin ufak bir parçası olduğundan nasıl emin olacaksınız?”

Biraz şaşkınlık dolu bir sessizlik oldu. Sonra da Cratus, “Fenike’de herkes senin gibi böyle saftirik mi?” dedi.

“Biz yazı yazıyoruz” dedi Fenikeli sert bir ifadeyle. “Yasalarımız ve de yargıçlarımız var. Eğer bu anlattığınız korkunç olay benim memleketimde olmuş olsaydı, prens herkesi tutuklatır ve yargılatırdı; sonra da neyin ne olduğunu anlamak için adamlarını gönderir, ortada bir soygun falan var mı, ülkenin o kısmında haydutlar başka suçlar da işlemişler mi diye sordurturdu; kentinizin bölge valisi yazılı bir...” (burada Fenikeli Yunanların anlamadığı bir şey söyledi) “...yani sizin kimliğinizi onaylayan bir yazı gönderir, sizinle ilgili tüm bilgileri de verirdi. Gerçek, hızla ve etkin bir şekilde ortaya çıkar ve mesele adalet ve hukuk çerçevesinde çözülürdü.”

Uzun bir sessizlik oldu; sonra da Cratus, “Bu noktada çok açık bir şekilde benim sorumun cevabı ‘evet’ tir. Kimse darılmasin” diye de hemen ekledi, “ama yarım beyinli herkes bu sistemde kusur bulabilir. Onların dışındakiler de bulabilir; sizin memlekette yaşamadığım için şanslı sayılırım. Ayrıca adil olmak gerekirse” diye de ekledi sırtarak, “eminim sizin memlekette benim gibi adamlar da yaşamıyordur. Ama zaten bizim size benzeyen hiçbir tarafımız yok; olsaydı bu dünya çok sıkıcı bir yer olurdu.”

Fenikeli sanki bir şey söylemek istiyormuş gibi baktı; ama söylemedi. Cratus kendisine bir içki doldurdu ve hikâyesini anlatmaya devam etti.

Mila’dan (diye sürdürdü sözlerini Cratus), Pilos’a gittik.

Hepimiz, başta ben, Pilos'a gitme fikri karşısında dehşete düşmüştük. Sarpedon oraya küçükken de gittiğini söylüyordu ama hiçbirimiz ona inanmıyorduk; o da bizim gibi heyecanlanmış gözüküyordu, bundan da onun oraya hiç gitmediğini anlayabiliyorduk. Ama önemli değildi; çünkü hepimiz Pilos'un nasıl bir yer olduğunu biliyorduk. Ne de olsa hepimiz Nestor'un şanlı evlatlarının, ihtişamlı saraylarının, devasa tahıl ambarlarının, su kulelerinin ve durmalarına gerek kalmadan iki arabanın geçebileceği büyüklükteki yollarının hikâyelerini dinleyerek büyümüştük. Misyonumuz gereği, iyi bir işin peşinde olduğumuzu biliyorduk; çünkü Peloponnesos'un hiçbir yerinde ya da Akhaia Oğulları arasında Piloslu Demophoon'dan meşhur araba yarışçısı yoktu.

Ters gitmesinden korktuğumuz tek şey, yüreklerimize sıkıntı veren tek şey, Alastor'un bizden önce oraya varması ve fırsattan istifade Kral'ı bizim aleyhimize kışkırtmasıydı; bu da bizim göze aldığımız bir riskti. Ama yine de biz her zaman son sözü söylemek gibi bir avantaja sahiptik ve zaten bu o kadar küçük bir ihtimaldi ki, kafamıza takmadık. Demophoon sadece savaş arabası yarışlarıyla ünlü değildi, o genelde bilgiyle tanınan biriydi, bu da aileye özgü bir özellikti; çünkü onun büyük-büyük-en büyük büyükbabası Nestor, Troya Savaşı sırasında dünya üstündeki en akıllı adamdı ve millet Demophoon'un da bu açıdan aynı dedesi gibi olduğunu söylüyordu; tabii bu arada bugünkü insanların geçmiştekilere oranla daha çapsız olduğu gerçeğini de kabul etmek gerekir.

İşte bu yüzden işi ağırdan almadık; ama o kadar da acele etmedik. Yolun büyük bir kısmını sahili dolaşarak katettik; Onesimus'un verdiği yiyecekler hâlâ bitmediğinden kendi kendimize yettik, bu yüzden de mola vermek için durup vakit kaybetmemize gerek kalmadı. Hepimizin tek isteği bir an önce Pilos'a varmaktı, sanki orada bizi olağanüstü güzel bir

şey bekliyormuş gibi bir his vardı içimizde; sıcak bir hamam, kaygan tilki kürkleriyle kaplı sıcak bir yatak, sadece kocaman kocaman domuz pirzolarlarından oluşmayan güzel bir yemek, tanrılardan gerçek kehanet, kutsal ambrosia. Pilos'ta, bütün dertlerimiz bitecekti.

Ayrıca –yolcuğumuzun son ayağında karanlık bastığında, oraya hiç gitmemiş olan ama her türlü ayrıntıyı dedesinden dinlemiş olan Tachys'e göre, kentten birkaç bin adım öteye varmış olacaktık– biraz daha hızlanabilirdik; ama hızlanmadık. Yüreklerimiz biraz daha oyalanarak bu yolculuğun tadını çıkarmamız gerektiğini söylediler bize, böylece oraya vardığımızda gayet dingin olacaktık. O gece yaktığımız ateşin etrafında muhteşem bir huzur vardı; yaylalarda koyun otlatan çoban oğlanlar gibi sırtüstü yatıp yıldızları seyrettik, özgürlüğün ve tabiatın tadını doya doya çıkardık. Hatırlıyorum da, Sarpedon, Dusa'ya nasıl kalkan yapıldığını anlatmıştı; kızın pek de ilgilenmediğini sanmıyorum ama sanki ilgileniyormuş gibi sesler çıkarıp durmuştu; amcam söğüt tirizlerine nasıl buhar verilerek çerçeve yapıldığını, yedi öküz derisinin döve döve nasıl tabaklandığını, sonra çerçevenin içine nasıl gerilerek yerleştirildiğini; ardından bronz tabakayla kaplandığını, sertleşmesi için son aşamada derinin nasıl dövüldüğünü, böylece sekiz katın birbirine nasıl yapıştığını falan en ufak ayrıntısına varana dek büyük bir heyecanla anlatmıştı. Sesinde büyülü bir tını vardı, konuyla ilgilenmesen bile adamın sesindeki ahengi işitince ister istemez anlattığına kulak veriyordun. Tüm bunlar olurken ilk uyan Tachys oldu; bence uyumamış olsaydı, bir laf atıp ortalığı karıştıracak ve hepimizin neşesinin kaçmasına neden olacaktı. Her zaman olduğu gibi, yumuşak horlaması, ağustosböceklerinin ya da uzaklardan işitilen çoban kavallarının sesi gibi huzur verici bir tempoyla işitiliyordu.

Yüzüstü yanıma uzanmış olan Cleander döndü ve sırtıttı; kızıl alevin ışığında yüzünü görebiliyordum.

“Yarın Pilos’tayız” dedi.

“Evet” diye yanıt verdim; aklıma söyleyecek başka bir şey de gelmiyordu zaten.

“Pilos’tan da Koroni’ye” diye sürdürdü sözlerini, “sonra da şöyle Sparta’ya doğru uzanırız; Eurotas’tan Amiklai’ye ve Thirapni’ye geçeriz, Prasiai Dağları’nın eteklerinden dolanır, sonra da sahilden Tegea’ya ve Argos’a gideriz; Korinth’e yönelmeden önce de Troizen sapağına girer, buradan Megara ve Atina’ya devam ederiz. Sonunda oraya varacağız, biliyorsun.”

Başımı salladım. “Yavaş yavaş ama kesinlikle” diye yanıt verdim biraz baygın bir sesle. “Bir kaza maza olmazsa.”

“Evet, tabii. Haydi, tanrıların dikkatini üstümüze çekmeyelim. Biliyorsun, eğer bu işi tam manasıyla yaparsak, belki Demophoon’u da yanımızda götürebiliriz.”

“Sen öyle mi düşünüyorsun?”

Cleander başını evet anlamında salladı. “Denemekte fayda var” dedi. “Ayrıca... Şey, Pilos Kralı, üzeri bir çırpıda çizilebilecek adamlardan değildir.”

“Doğru” dedim. “O nasıl biri, biliyor musun?”

“İyi bir adam, her yönüyle çok akıllı.”

“Ah.”

Tabii ki, Kral Demophoon hakkında benden çok daha fazla şey biliyordu, yani ünü hakkında; ama ondan sanki ikimiz de onu ta çocukluğumuzdan beri tanıyormuşuz da birlikte elma araklamaya gitmişiz gibi bahsetmek bizi neşelen-dirmişti. Uykuya dalana dek, belki o da bizimle gelir, gelme-se bile bize yüz tane silahlı saray muhafızı, artı elli katır dolusu yiyecek, hediye ve birkaç tane büyük çadır falan verir, diye aramızda konuşmuştuk. Bu bizi gaza getirirdi. Çok teşvik edici olurdu.

O gece, birtakım nedenlerden ötürü, canım sarhoş bir kadınla sevişmek istedi, hani durmadan kıkırdayan ve en yanlış zamanda uykuya dalan kadınlar vardır ya, işte onlardan biriyle. Her şey olup bittikten sonra, rüyanın herhangi bir önemi de kalmamıştı zaten.

Ertesi gün şafak söktüğünde hepimiz uyanmıştık (diye sürdürdü sözlerini Cratus), babaları kendilerini kente götürmeye söz vermiş çocuklar gibi şendik. Saçlarımızı sakallarımızı taradık, dizlerimizden tozları silkeledik ve Pilos'a doğru yola koyulduk.

Hızlı yürümektense ağır adımlarla eğlene eğlene yürümeyi tercih ettik, aslında oraya öyle çok erken varmak istemiyorduk; çünkü o saatte Kral'ın evinde de ahali henüz uyanıyor, uşaklar yatakları dışarıya çıkarıyor ve Demophoon da uşaklarına gündelik işler konusunda talimatlar veriyor olacaktı. Diğer taraftan, eğer çok da geç kalırsak, her zaman onu kaçırma olasılığımız da vardı; çünkü, mesela tepedeki çiftliklere gidip domuzlara, keçilere bakmaya ya da zeytinlerin durumu nedir diye ağaçları gözden geçirmeye gidiyor olabiliirdi. Eğer onu sabahın ilk ışıklarında kaçırsak, eve dönene kadar beklemek zorunda kalacaktık. Ne var ki, eve döndükten sonra da vatandaşların talepleri ve hukuk davalarıyla ilgilenecek, o zaman da keyfi yerinde olmayacak ve bizimle konuşmak istemeyecekti.

Pilos'u sabahın ilk ışıklarından saklayan kayaların üstüne çıktığımızda doğru yolda olduğumuzu düşündük ve yokuş aşağı evlerin bulunduğu parsellere doğru yürümeye koyulduk. Bu yeri ilk gördüğüm an, arazinin önümüze serildiği ve sitenin belirlediği an, asla hafızamdan silinmeyecek.

Pilos yanıp yıkılmıştı; artık orada öyle bir kent yoktu. Ah, zaten nerede olduğu da çok belliydi; yaban otlarının arasındakı karanlık şekiller ve çizgiler vardı, oradan buradan arada sırada taşlar, kereste parçaları falan önümüze çıkıp duruyordu, sanki hedefi delip geçmiş ok gibi. Etraf bomboştu; tek tük yabankeçisi ya da tavşan taş yığınlarının ve ot öbeklerinin arasından fırlayıveriyordu. Bunun yanı sıra karga sürüleri bir zamanlar meydanın bulunduğu yere konmuş, çim tohumlarını yiyorlardı.

Hiçbirimiz konuşamadık. Konuşmamız için de bir neden kalmamıştı.

Yerleşim yerlerinin kalıntıları arasından yürüyerek geçtik; bahçelerin sınır taşları yarı yarıya yere gömülmüştü, zeytin ve incir ağaçlarının geçen yıldan kalma meyveleri yerlerdeydi. Ölü kente büyük kapıdan girerken, bu yaptığımız işin doğru mu yanlış mı olduğuna dair içimizde birtakım korkular vardı –biliyorsunuz tabii, Pilos demek kapı demektir– ve anacaddenin hatıralarının arasından geçerek sarayın bulunduğu yaban otları kaplı üçgene vardık. İşte yangının izini oraya vardığımızda gördük; kararmış kütük uçları taş yığınlarının ve demirlerin arasından fırlıyordu; orada burada çimenlerin arasından kapı menteşeleri veya çivi başları gözüktüyordu, sanki toprağın içinde tomurcuk açan yeni bir kent gibi. Kemik de bulduk; insan, at, domuz ve keçi kemikleri.. Bunun benzeri başka bir hikâye daha yok muydu? O hikâyede, Jason Altın Pösteki'yi almak için Kalkhis gittiğinde, kötü kral, Jaon'un öldürdüğü ejderhayı yakmış, canavarın dişlerini almış ve bunları toprağa ekmişti ve insanlar da yerden arpa filizi gibi fırlamışlardı. Eh, Pilos'ta mahsul çıkmamıştı; aynı bizim evin arkasında babamın taştan başka bir şey yetiştirememesi gibi, Pilos'un külleri arasından da sadece ölü adamlar çıkacak gibiydi.

“Vay be” dedi Sarpedon. Bayır aşağı indiğimizden bu yana ilk kez içimizden birinin ağzından bir laf çıkmıştı.

Dusa, salonun orta direğinin yıkıntısı üstüne oturdu –taş, tam da kızın üstüne oturacağı büyüklükte ufalanmıştı– ve Dusa elini çenesinin altına koydu. “Ne acı” dedi. “Kim bilir ne oldu.”

“Ne olduğu belli” diye cevap verdi Sarpedon. “Savaş da olabilir, korsanlar da ya da bir yatakta başlayan yangın kimse uyanamadan çatıyı sarmış da... Bir de üstüne üstlük rüzgâr varsa, aynı kötü haberin yayılması gibi, tez elden bütün çatılara sıçramıştır. Aslında, ne olduğunu da tam olarak söylemek olanaksız.”

“Birinin bilmesi gerekir” dedi Cleander. “Yani Pilos gibi bir kent böyle silinip yok olacak da bunu kimse bilmeyecek, mümkün değil.”

Ben omuz silktim. “Ne fark eder ki?” dedim. “Bir şey çok net ve açık, burada artık oyunlar için oyuncu falan bulamayacağız. Ve de, bunun yanı sıra, bizi Koroni’ye kadar idare edecek yiyecek de bulamayacağız.”

“Çok doğru bir noktaya değindin” diye mırıldandı Tachys. “Yiyecek lazım ve botlar değişmeli. Benim sol botumun tabanı neredeyse tamamıyla gitmiş sayılır.”

İçimi çektim. “Bazen düşüncesiz davranabiliyoruz işte” dedim.

“Eh, bu da önemli bir konu” dedi Tachys biraz sinirli bir şekilde. “Pekâlâ, belki bu konu tanrıların gözünde Pilos’un yıkılışı kadar önemli bir konu olmayabilir; ama benim için yanıp yıkılmış evlerden çok daha önemli. Ayrıca, sakatlanırsam ve yavaşlarsak ve de Atina’ya hiç varamazsak ne olur? Bütün bir misyon işte bu şekle gelebilir.”

“Ah, kapa çeneni be, Tachys” dedi Dusa. “Konuşmakla bir şey hallolmuyor.”

“Pekâlâ” diye cevap verdi Tachys, “ben sadece şunu diyorum: Nesiller boyu hafızalardan çıkmayacak olan oyun fikri bir çift pabuç yüzünden gerçekleşmeden suya düştü.”

Sarpedon ayağa kalktı. “Ben şimdi senin dilini kesip botunun altına yama yaparım” dedi. “Haydi, çekip gidelim buradan. Burası sinirimi bozmaya başladı.”

Benimkini de. Kentin görüntüsünün bir suretini kafamın içine yerleştirmeye, bunun için çimlerin arasındaki düz işaretleri hafızama kazımaya çalıştım ama olmadı. Biliyor musun arkadaşım, bu işaretler dün aklıma geldi; hani sen şu çentik atma işinden bahsettin ya, balmumunun üstüne küçük küçük işaretler yapıyorum dedin ya, işte o zaman hatırladım. Bence o da böyle bir şey olmalı; duvarlardan ve sokaklardan geriye kalanlar sana orada bir zamanlar bir kent olduğunu söylüyor ama bu kenti asla kafanda canlandıramıyorsun; renkler, kokular, insan sesleri falan yok orada. Bir gerçek dışında: Pilos’tan geriye hiçbir şey kalmamıştı. Rüzgârların ve donların alıp götürmediği parçaları köylüler alıp kendilerine tahıl ambarları yapana dek de hiçbir şey olmayacaktı.

Boş ver ya.

Kısa bir toplantı yaptık (diye sürdürdü sözlerini Cratus), sanki Akhaia Oğulları’nın çok küçük bir toplantıydı ve Koroni’yi tümünden unutmaya karar verdik. Bunun yerine buradan doğruca Sparta’ya gidecektik, adımlarımızı ölçülü atacak ve Onesimus’tan beri yanımızda taşıdığımız kumanyayla idare etmeye çalışacaktık. Kumanyanın yetmemesi için bir neden de yoktu zaten, tabii porsiyonlarımıza dikkat ettiğimiz sürece ve bir kere Sparta’ya varınca, bu çok önemli sorun da çözülmüş olacaktı.

“Sparta’nın hâlâ yerinde duruyor olmasını umalım” diye homurdandı Dusa.

Neden Koroni’ye uğramamaya karar verdik, bilmiyorum. O sırada bize çok iyi bir fikir gibi gelmişti; ama yine de nedenini hatırlayamıyorum. Aslında sadece kısa bir mesafe yürüdükten sonra oraya varacaktık; orada oyuncular vardı (Eurycleides önemli bir disk atıcısı ve uzun atlamacıydı), tabii bu arada yiyecek ve yeni botlar da temin edilecekti. Sanırım umutsuz bir duruma düşmekten korkuyorduk ve bu yüzden de kötü bir karar almıştık, o şartlar altında hiç uygun olmasa bile.

Aramızda Sparta’ya gitmiş olan var mı? Eminim karadan gitmemişsinizdir. Aslında yapmamız gereken şey, Koroni’ye gitmek ve oradan, bizi de almaları için yalvardığımız doğuya giden bir gemiye binmektir; biz de öyle yaptık. Körfezin öteki tarafına ulaştığımızda gemiden indik, oradan da körfezin başlangıç noktasına doğru yorucu bir yolculuğa çıktık. Taygetos Dağları’nın çevresinde zorlu bir yürüyüş bizi bekliyordu ve tabii yola çıktığımızda çok daha zindeydik. Sonuç itibarıyla, yolculuğun o kısmı tamamen hatalıydı; bahane mahane yok, birtakım tanrılar aklımızı başımızdan aldılar ve canımız çıktı işte.

Her neyse işte... Ben de zaten hep şu atasözlerini uyduran insanların neye dayanarak bunları söylediklerini merak etmişimdir; herkesin bildiği bir sözün ilk sahibinin kim olduğunu hangi tanrının kulu bilir ki? Şimdi bakın, “Eğer bir gün kalkıp da Sparta’ya gideceksen, bir sürü dağ bayır aşacaksın” diye bir laf duyarsanız, bilin ki, o atasözünün sahibi benim.

(Burada anlatılmak istenilen, çıktığımız yolculuğun çok çetin şartlar altında geçtiğidir; sağ olun ama hangi yönden gelerseniz gelin, hangi yolu kullanırsanız kullanın, bir sürü toz toprak yutacaksınız ve bir sürü bot eskiteceksiniz; çünkü

orası işte böyle bir yer. Aslında başımızdan çok da kötü şeyler geçmedi; ama çok daha kötü şeyler de olabilirdi.)

Ve biliyor musunuz ne oldu? Gittiğimize de değdi. Bu dünyada lüks yaşam denilince Sparta gibisi yoktur (ya da siz ona mide bulandırıcı çürüme deyin; ama sadece artık sersefil bir durumdaysanız, aynı arkadaşımız Tachys gibi.) Tachys, Sparta'yı hiç ama hiç sevmeydi. Kent dümdüz bir yer. Taygetos Dağları'nın altında şirin bir vadi üzerinde kurulu; Eurotas Nehri'nin sakin, ihtişamlı kıvrımları da kentin diğer tarafından geçiyor. Kentin güzelliğinin en iyi görülebildiği yer ise nehrin öteki tarafındaki Amiklai yakınlarındaki tepe; burası büyük kahraman Menelaus ile karısı Troyalı Helen'in gömüldüğü söylenen yer ve eğer siz de burada gömülmek isterseniz, sizi çok daha kötü bir yere gömeceklerdir. Sarı çiçeklerle kaplı dik bayırdan aşağıya, zeytinliklere ve yama yama tarlalara bakıyorsunuz, nehir yatağının gümüşümsü kum tabakasına göz atıp diğer dağların ihtişamını seyrederesiniz. Sadece manzaraya bakmak bile insanda iyileştirici, huzur, bolluk, bereket ve refah dolu bir duygu uyandırıyor ve işte zaten Sparta denilince de akla gelen şeyler bunlar oluyor.

Aslında burada mesele tabiat manzarası ya da binalar değil, burada mesele insanlar. Nedendir bilmem ama, yine de cesaretimi toplayıp şu kadarını söyleyebilirim ki, bu dünyada bazı yerler genelde çok çirkin insanlarla doluyken bazı yerler de biçimli, güzel görünümlü insanlarla dolu oluyor. Sparta'da pek öyle güneşte fazla yanmış kadın, sakat ya da dişleri dökülmüş bir adam görmüyorsunuz; iki büklüm olmuş ya da çarpık bacaklı birini de... Guatr olmuş ve doğuştan farklı bir özelliği olan insanlar da sanki burada yaşamıyor. Ne sakat bir çocuk ne de iki büklüm olmuş yaşlı bir kadın görüyorsunuz. O ovada yaşayan bir sürü insan var; ben size en güzel noktadan buranın nasıl bir yer olduğunu anlattım.

Oradan baktığımızda şekilsiz tek bir tarla gözünüze ilişmiyor; bakıyorsunuz, her bir tarlanın dış çizgileri gayet düzenli. Aynı şeyi karşınıza çıkan Spartalılarda da görüyorsunuz. Yavaş yavaş hareket ediyorlar, ağır ağır konuşuyorlar ve çalışıyorlar, sanki çok keyifli bir yemek yiyorlarmış gibi davranıyorlar; burada Elis'te biz karıncalar gibi koşuşturur dururuz genelde, sanki biz umutsuz çoğunluk, tek bir adama yiyecek bir şeyler yetiştirmenin baskısı altındaymışız gibiyizdir. Ama Sparta'da işler böyle değil. Aynı farkın kayalardan aşağı inen derelerle ovada yayılan geniş nehir arasında da olduğunu görüyorsunuz. Spartalılar nereye gittiklerini ve gidecekleri yere varana kadar da bir sürü zamanları olduğunu biliyorlar. İyi bir tutum; iyi bir kent. Ben çok sevdim.

İşte resim bize böyle geldi, yani bu muhteşem vadide ağır aksak dolaşıyorsun ve derken ansızın gökyüzünde bir parıltı yakalıyorsun. Bunun ne olduğunu hiçbirimizin bilmesine imkan yoktu; ama birkaç yüz adım ötede, bir kuyu başında testisini dolduran bir kadına rastladık ve bunun ne olduğunu sorduk.

Kadın sıırttı. "Siz buralardan değilsiniz galiba" dedi.

"Yok, değiliz."

"Ah!" Kadın bir an durdu düşündü. "Şöyle diyeyim" dedi, "şu gördüğünüz şey güneşin Kutsal Ev'in direklerinin arkasından parıldamasıdır. Göğün açık olduğu günlerde bunu fersah fersah öteden görürsünüz. Güzelliği yaklaştıkça artıyor."

Eh, yüzüne karşı kadına yalancı diyecek kadar kaba değildik, bu yüzden de konuyu değiştirdik. "Aslında biliyor musunuz" dedi Cleander, "biz Prens'i görmeye gidiyoruz. Prens Theopompus'u. Onu nerede bulabiliriz?"

Kadın tekrar sıırttı. "Kutsal Ev'de, herhalde" dedi. "Bence orayı bulmanız çok kolay olacaktır. Kapıdan geçin ve burnunuzun dikine gidin."

Kadın bu konuda haklıydı. Burada saray diye bir başka yere gitme olasılığınız hiç bulunmuyordu; yani diğer tüm binalar ya çok sadeydi ya da kasvetli, tek düze binalardı. Ama saraya gelince... Ooooo!

Sadece dış görünüşü bile insana öldün de Mutluluk Adaları'nda dirildin dedirtecek kadar muhteşemdi. Katırlarımızı bağladığımız, sarayı kuşatan bahçede olağanüstü meyve ağaçları vardı; bahçe duvarları dümdüz bir çizgi üzerine kuruluydu ve ağaçlar sanki törene katılan saray ahalisi gibi düz bir hat üzerinde diziliydi; şeftali ağaçları, elma ağaçları, incir ağaçları ve nar ağaçları arasında sıra sıra asmalar vardı ve bahçenin diğer tarafında bir üzüm bağı daha bulunuyordu. Ortasında da fıskıyeli havuz vardı; havuz bahçenin bir ucundan diğer ucuna akıp giden suyla doluyordu ve akarsu buradan sarayın altına doğru ilerliyordu ve oradan da caddeye çıkıyordu; böylece saraydakiler testilerini bu şudan doldurabiliyorlardı.

Size şaka maka yaptığım yok; saray kapıları som bronzdandı, pırıl pırıl cilâlanmışlardı ve yine aynı özenle; yan taraflardaki sütunlar kalın altın varaklarla kaplanmıştı. İçeriye bir kere adım attınız mı, gözünüze çarpan ilk şey duvarların rengi oluyordu; bir tür düşsel gök mavisi renginde sıvayla kaplıydı, tam tepede de dar bir yaldızlı friz vardı. Kapının her iki yanında da meşale taşıyan iki tane gerçek boyutlarda heykel vardı; bunlar parlak renklerde boyanmış mermerdendiler. Oturma yerleri duvar boyunca yan yana dizilmişlerdi –burası çok *büyük* bir salondü– her birinin kendine ait bir örtüsü vardı ve tabureler, kapıların salonla iç odayı merdivenlerden ayırdığı yere kadar uzanıyorlardı.

“Burası inanılmaz bir yer” dedi Dusa, o öyle her zaman işitilmeyen sakin sesiyle.

“Evet” dedim.

Bu andan itibaren biri orada olduğumuzu fark etti ve bize işaret etti. Bir anda kocaman, epey de tıknaz bir genç adam, ince sarı saçlarıyla, arka taraftaki yerinden kalkıp önümüze zıpladı ve bize doğru geldi, gelirken de hoş geldiniz sesleri çıkardı.

“Sanki çok uzaklardan geliyormuşsunuz gibi bir haliniz var” dedi. “Oturun, bir şeyler yiyip için, ayağınızdan ağırlıklar atın. Ya da belki ilk önce banyo almak istersiniz ve sonra da bir şeyler yemek?”

Biz ilk olarak banyoyu tercih ettik. Başka yerlerde banyo yapma şansı yakaladığımızda, birtakım kadınlar veya başkaları Dusa’nın üzerine çullanıp kızı dışarıya çıkarıyorlardı, sonra da kızı bir kazanın içine oturtup başından aşağı ılık sular boşaltıyorlardı. Sparta’da her şey farklıydı; kız kendi başına canı istediği gibi banyo yaptı, banyodan çıktığında da hizmetçi kadınların kendisine tuttuğu havlulara sarındı. Bu tür banyoyu hiç görmemişsinizdir bence ve banyodan sonra sürülmek üzere verilen zeytinyağı, olgun zeytinlerin ilk sıkımından alınan yeşil yağdı, yani alışkın olduğumuz mutfak işi şey değildi. Kirli giysilerimizi aradığımızda, yerlerinde yeller estiğini gördük. Giysilerimizin yerinde hâlâ servi ağacı kokan yumuşak pamuklu tunikler ve pelerinler duruyordu.

Bütün bunlardan sonra başlarımız birazcık dönmeye başladı; ama kimse umursamadı bu baş dönmesini ve kendimizi salonun üst kısmındaki koltuklarda rahat bir halde otururken bulduk; burası aşağısı gibi cereyanlı değildi. Bir kız elinde gümüş bir sürahi ve leğenle geldi, bizden ellerimizi yıkamamızı istedi; birtakım genç adamlar bize bir masa getirdiler, kahya kadın da bize içi taptaze buğday ekmekleriyle dolu bir sepet getirdi, bu arada bir başka biri uzun, kıvrımlı bir bıçakla tütsülenmiş domuz budunu incecik dilimler halinde kesti.

Karnımız acıkmıştı, bundan şüphemiz yoktu ve de yemek birinci kaliteydi; arkasından gelen şarap da öyle... Bir yandan tıkınıırken, Prens (yani biz onun prens olduğunu varsaydık) yüzünde hafif alaycı bir tebessümle karşımıza oturup bizi seyretti; aç insanların kendisinden daha fazla şey yemesini seyretmekten büyük zevk alıyormuş gibi bir hali vardı. Önümüze konan her şeyi silip süpürdükten sonra yeni bir ekmek sepeti ve yeni bir domuz budu geldi; bize istediğimiz başka bir şey olup olmadığını sordu, mesela elma ya da bir tabak dolusu ballı çörek.

Canımız çok istemişti; ama bu tür şeyleri başka bir zamana bırakmamız gerekiyordu. Artık bu noktadan itibaren yapılabilecek en kibar şey kendimizi tanıtmak, işimizi belirtmek ve artık şansımıza kiminle konuştuğumuzu öğrenmek.

Ben kendi payıma düşeni söyledikten sonra, tıknaz genç adam başını birkaç kez salladı ve bir an için durup düşündü. “Oyuncular” dedi. “Doğru. Bence sizin yapacağınız en iyi iş bu konuda benim erkek kardeşimle konuşmak olacak; ailemizdeki oyuncu odur.”

“Prens Theopompus” dedim.

Tıknaz adam olumsuz anlamda başını salladı. “Şansınıza kūsün, üzgünüm” dedi. “Kendisi şu anda biraz uzakta.”

“Oh.”

“Ama” diye sürdürdü sözlerini, “burada misafirimiz olun, kendisi gelene kadar bekleyin.”

“Kendisini ne zaman bekliyorsunuz?”

Biraz daha durup düşündü. “Kesinlikle bağbozumunda burada olur” dedi. “Belki de daha önce bile gelebilir. Hepsi rüzgâra bağlı, bu yıl biraz değişken de ondan.”

“Oh” dedim yeniden. “Ne kötü. Ama bizim de önümüzde çok uzun bir yol var ve zamanımız da daralıyor.”

Kaşlarını çattı. “İsterseniz bağbozumuna kadar burada kalabilirsiniz” dedi. “Şunun şurasında bir iki ay kaldı. Burada sizi ağırlayalım.”

Derken sonunda Prens Theopompus’un Girit’te olduğu ortaya çıktı. Neden orada bulunduğu dair hâlâ hiçbir fikrim yok; belki de biraz değişiklik olsun diye canı oraya gitmek istedi. Ağabeyi Kral Bias, yani bizim konuştuğumuz adam, oyuncu değildi ve o civarda başka hiçbir oyuncu da tanımıyordu; bunu bize söylerken yüzü inanılmaz derecede mutsuz bir hal aldı; elinden gelse bize kayık içinde yirmi tane savaş arabası yarıscısı getirir, üzerine de garnitür olsun diye nane ve suteresi serperdi. Yapabileceği en iyi şeyin, Theopompus gelir gelmez haberi kendisine iletmek olduğunu söyledi; bütün ayrıntıları anladığından emin olmak için her şeyi ona dört kez tekrarlattım, dördüncüsünde artık en ufak bir noktayı bile atlamıyordu. Kardeşinin oyunlarda yer almaktan büyük bir heyecan duyacağına içtenlikle inanıyordu, inanmaktan da öte bize bu konuda garanti bile verebiliyordu. Bu laflarına kesinlikle inanmadık, doğal olarak; sadece bize karşı iyi olmaya çalışıyordu, ayrıca bize anlattıklarından çıkardığımız kadarıyla Theopompus, küçük parmağıyla kulak kirini çıkarmaya gelene kadar çok daha ciddi işlerle uğraşıyordu.

Gerçekten de, Kral Bias’ın evinde ne kadar uzun kaldıysak, zamanımızı haybeye harcadığımızı bir o kadar anladık. Bunun da bir nedeni vardı: Kendi memleketinde her şeyin en iyisi varken, bir Spartalı neden kendisine önerilen herhangi bir şeyle ilgilenecekti ki? Bu da Theopompus’un neden Girit’e gittiğini açıklamaya yetmiyordu; ama onun davranışından çıkardığımız sonuca göre, dünyanın geri kalan kısmı gezip görmeye değmezdi. Bu görüşten hareketle, böyle bir yerde yaşayan bir kimse namım yürüsün diye ta Elis’e kadar

zahmetli yolculuklara çıkmazdı; boş ver yahu. O zaman Apollo'nun da ölümsüz tanrıların altın evlerini terk edip köyün birine yerleşmesi ve ozanlık falan yapması gerekirdi. Biraz daha kaba ve soğuk bir ifadeyle, Elis'te bir Spartalı'nın isteyebileceği türden hiçbir şey yoktu.

Kral Bias böyle bir şeyi söylemeyi aklından bile geçirmiyordu; bu şey hiçbir şekilde ifade edilemeyecek, kelimelere dökülemeyecek bir şeydi büyük bir olasılıkla. Bu nazik genç adam ne kadar çok konuşursa onunla bizim aramızdaki mesafe o kadar açılıyor, farklılıklarımız o kadar artıyordu. Onunla bizim aramızdaki farklılık benimle çobanım arasındaki farklılık kadar çoktu. Ben bir şekilde çobanımı severdim; işini iyi yapardı ve aramız iyi sayılırdı. Ama akşam olduğunda o, benim sarayıma gideceğimi, kendisinin de pirelerden boşalmış yerinde kıvrılıp yatacağını bilirdi; eğer onu salonuma çağırırsam, kadehine şarap doldursam beni delirmiş sanırdı hiç düşünmeden. Burada bizi rahatsız eden şey Kral Bias'ın bize eşit insanlar gibi değil, soylu konuklar gibi muamele etmesiydi; bu yüzden de kendimizi epey kötü hissetmiştik. Dolayısıyla, ertesi gün Sparta'dan ayrılıp yolumuza devam ediyor olmaktan son derece memnunduk.

Yedi

miklai'de oyuncular vardı (diye sürdürdü sözlerini Cratus); Thootes, yüksek atlamacı ve disk atıcısıydı. Her ikisinde de son derecede iyiydi; ama nereden bakarsanız bakın önemsiz bir prensikti ve alnına hiçbir şey kazanamayacağı yazılmıştı. Ona öneride bulunduğumuz anda heyecandan iliklerine kadar titredi ve bize yarışlara mutlaka geleceği sözünü verdi; derken, tam oradan ayrılmak üzereyken, üzerinde oturduğu ağılın duvarından düştü ve ayağını kırdı.

Ortaya yeni bir oyuncu türünün çıkmakta olduğunu hissetmeye başladım.

Her neyse, Amiklai'den Thirapni'ye doğru yola koyulduk; ama oraya vardığımızda Alastor'un bizden önce geldiğini ve bizim soylu bir ailenin şerefiyle oynadığımız için Elis'ten kovulan manyaklar olduğumuz konusunda Prens'i (Hippolochus; iki atlı savaş arabası) ikna ettiğini öğrendik. Hippolochus çok nazik ve saygılı bir insandı ve bize çok kıbar bir şekilde yolumuza devam etmemizi söyledi. Kendisine teşekkür ettik ve eğer fikrini değiştirmek isterse kendisini aramızda görmekten mutluluk duyacağımızı söyledik ve artık ne kadar saygınlığımız kalmışsa o kadarıyla yolumuza devam ettik.

Uygun bir noktaya varana dek yarım gün Argos yolundan ilerledik. Vardığımız yer acayip eski saray odalarına benzer yerlerden biriydi; kubbeliydi, arı kovanına veya güvercin kümesine ya da Devler'in ölülerini gömdüğü bir yere falan benziyordu. İnsanın sesi içeride yankılanıyordu; bu eski yapı senin dediğin her şeye eyvallah deyip, tekrarlayan sıkıcı yaşlı adamlar gibiydi. İçerisi bir çuval gibi kapkaranlıktı, olsa olsa burası bir mezar olabilirdi; ayrıca giriş tüneline dizüstü çökerek girme fikri de hiç hoşuma gitmemiştir diyebilirim.

Günün geriye kalan bölümünü o korkunç mezarın içerisinde geçirdik –şimdi gözümü yumsam, kokusu hemen burnuma geliyor– derken sonunda Alastor ile adamlarının yoldan geçtiklerini gördük. Duvarın yanından dışarıya bir delik açmıştık, aynı bir eve hırsızlık yapmaya giren hırsızlar gibi.

Katırlar son anda bizi ele vereceklerdi; onca zaman put gibi kıpırtısızdılar; öğleden sonra ise aniden huzursuzlaşmaya başlamışlar ve yeri eşeleyip durmuşlardı; güzelce bir anırdılar mı onca zamanı boşuna harcamış olacaktık. Çok şükür, tanrı, Cleander'in yüreğine Hippolochus'un sarayından çıkarken birkaç tane elma aldırıp kavanoza koydurmuştu ve katırlar kıpırdanmaya başlayınca da elmaları önlerine sürdürmüştü.

Ama yine de, eğer bir gün birini tuzağa düşürmek falan isterseniz sakın ola arı kovanında falan saklanmayın; çünkü zorluk çekmeden dışarıya çıkmak hemen hemen olanaksız ve çıktığınızda da üstünüz başınız rezil oluyor. Aslında, Tachys ile ben sıkışıp kaldık ve bu işten pek hoşlanmayan Dusa tarafından dışarıya çekildik; ancak milletin söylediği gibi bizim “bir serüven yaşamamız gereksizdi”; çünkü Sarpidon ile Cleander paldır küldür onların tepelerine üşüştiler ve bize de sadece seyretmek düştü.

Doğruya doğru, Alastor'un adamları onların pozisyonundaki başka hiç kimsenin yapamayacağı gibi mantıklı bir davranışta bulunarak, tek kelime söylemeden ellerinde taşıdıkları her şeyi yere attılar ve tavşanlar gibi koşmaya başladılar; beyimizi orada tek başına bıraktılar, aynı, sınır taşı gibi dimdik bizi beklerken.

“Siz benimle oyun mu oynadığınızı sanıyorsunuz?” dedi.

Sarpedon Amca muhteşem bir hırlama sesi çıkardı, aynı sokak köpeği gibi. Cleander, amcamın önüne geçti; böylece Alastor, amcamın gözünü kan bürümüş suratını göremedi. Yoksa Alastor komik bir şey sanıp kıkırdayacak ve o zaman gerçekten de her taraf kan içinde kalacaktı.

“Dostça uyarı” diye yanıtladı Cleander. “Memlekete dön. Bizim arkamızdan fitne fesat çevirip durma. Zaten yeterince zor iş yapıyoruz, bir de senin müdahalelerin canımıza okuyor.”

Alastor sırtıttı. “Beni öldürmeyeceksiniz” dedi. “Çünkü akıllısiniz da ondan.”

Şimdi, suratına korkunç bir ifade takınan Cleander oldu. “Yok, öldürmeyeceğiz” dedi. “Ama buralarda bir sürü acımasız eşkiya ve boğazkesen olduğu söyleniyor...”

“Ah, tabii.” Alastor başını kaldırdı. “Yani Mila’da size bir şey yapmadığı halde saldırdıklarınızdan bahsediyorsunuz, değil mi?”

Hazırlıksız yakalanmıştık bence. Cleander tedbiri elden bıraktı ve herif de bunu hemen anlayıverdi. “Maşallah, kulakların çok iyi, her şeyi duyuyorsun, değil mi?” dedi.

“Kral Midas gibi eşek kulaklarım var benim de” dedi kâsılarak. “Gerçekten de, sizin kendi kendinize verdiğiniz zararlar benim işime yarıyor. Şu ana dek parmağımı bile oynatmadım, ne olduysa siz kendi kendinize yaptınız. Çok ilginç, gerçekten de” diye sürdürdü sözlerini. “Şayet biri kalkıp, hatta sizin gibi mankafa birileri kalkıp, bana dese ki, bi-

ri kalkacak bir insanın hayatı boyunca bir kez yaşayabileceği bir olaya, dört gözle beklenen bir oyun etkinliğine davet etme işini böyle yüzüne gözüne bulaştıracak, gülmekten geberirdim herhalde. Ama tanrılar sayesinde, siz bu işi başardınız. Çok etkilendim.”

Bunun geçiştirilmesine izin veremezdim. “Dur bir dakika bakayım sen” diye araya girdim. “Affet beni, Alastor; ama sanki bu oyunların çok iyi bir fikir olduğuna dair bir şey dedin gibi geldi bana.”

Olumlu anlamda başını salladı. “Öyle” diye cevap verdi, “bundan hiç şüphem yok. Parlak bir fikir. Böyle bir şeyi başkalarının akıl edememiş olması beni hayrete düşürüyor. Umarım bu işi yüzüne gözüne bulaştırmaya fırsat bulamazsın ya da ben bu işi berbat etmeyi beceremem ve tüm bu fikir hiç ortaya çıkmadan, bir daha asla yeniden akıllara gelmeden ölür gider. Geriye bir tek iğrenç bir pislik kalır.”

Cleander az kalsın bayılıyordu. “Yani sen şimdi bu *fikri* beğenirdin mi?” diyebildi güçlkle.

“Nesi beğenilmeyecek ki?”

Bu lafı söyledikten sonra, artık hiçbirimizin canını yakmasın diye Alastor’u bıraktık.

Çok iyi işaretlenmiş yolu takip ederek Prasiai’ye gittik. Bu yol Thirapni’den Prasiai’ye giden en kısa yol değildi. Bilin bakalım oraya vardığımızda bizi kim bekliyordu?

Prasiai Prensi bizim için büyük bir kayıp değildi; kendisi sıradan bir boksör ve güreşçiydi, adını şu anda hatırlayamıyorum bile. Bizim canımızı sıkan şey tutuklanmak ve bir ahıra tıkmak oldu; biz ahırdayken de bu, adı her neyse, herifin adamları gelip Alastor’un kendisinden çalındığını iddia ettiği birkaç kalem eşyayı eşyalarımız arasında aramaya

başladılar. Çünkü Alastor taşıdığımız torbanın içinde neler olduğunu gayet iyi biliyordu; sizin de tahmin edebileceğiniz gibi, yanımızdaki eşyalar bir zamanlar kendisine aitti. Onun kendisinden çalındığını söylediği eşyaların kalem kalem tutması çok şaşırtıcıydı: Bir küçük bronz kupa, üzerinde saban kabartması var, hafifçe eğik; bir gümüş kaplı hançer, eski stil kapı şeklinde bir sapı var, mineli, minelerin bir kısmı kayıp; bir altın çekirge broş, iğnesinin ucu kırık. Eşyaların geriye kalanını, ya yola atmışlardır ya da bir ağaç gövdesinin dibine gömmüşlerdir, diye izah etti. Aslında onun için önemli olan eşyaların kendisi değil, onların manevi değeri idi; çünkü bazıları kendisine aziz dostları tarafından verilmişti (çok da doğrudu, en azından broş öyleydi; onu babamdan almıştı, yıllar sonra da babam kendisinden iğnesinin ucu kırılmış olarak geri almıştı).

Maalesef, Prasiai Prensi hani şu her şeye karışan, üzerine vazife olmadığı halde herkesi yargılamayı bir marifet bilen tipler vardır ya, onlara benziyordu işte. Ahırdan çıkartıldık, birkaç gündelikçinin ve simsarın ahmakça bakışları arasında kentin meydanına tek sıra halinde dizildik, ne kadar aşağılık ve adi olduğumuz yüzümüze haykırıldı. Eğer mağdur bıraktığımız insanın cömertliği ve soylu ruhu olmasa, bizim seçkinler sınıfından olduğumuz gerçeği vurgulanmayacak (ya da bu lafın karşılığı Elis'te her neyse), bizi sadece ayaklarımızdan çatı kirişine astırarak iyi bir ders verecekti. Ama bunun yerine, dedi bu salak herif, çalınan malların hepsine el koyarak bize hafif bir ceza verecekti (tabii malları gerçek sahibine iade edecekti) ve bu arada bizim diğer tüm mallarımıza da el koyacaktı; çünkü bunların yağmadan edinilmiş ganimet olduğu konusunda en ufak bir şüphesi yoktu; bu yüzden de Zeus soyundan gelen Prasiai Majesteleri'nin namına mallarımızı ceza olarak alıyordu.

Eh, elimizde kalan tek bir katırla ayağımızı sürüye sürüye şehrin dışına çıktık; tam o sırada Alastor yüzünde karmaşık bakışlarla arkamızdan koştura koştura bize yetişti. Ve sonra ne oldu biliyor musunuz? Bizden özür diledi. Her ne kadar (dedi) yaptığı şey oyunun kuralları içerisinde adil bir şey ise de (oyunu onun önüne çıkıp adamlarını kaçırarak başlatan bizdik) Prens'in davranışını gereksiz bir şekilde abartılı ve acımasız bulmuştu; elimizde avcumuzda ne varsa alarak gösterdiği açgözlü ve vahşi davranış da cabasıydı. Verecek hediyemiz falan kalmazsa, yolculuk esnasında kendimizi ağırlatabilme olanağımız da ortadan kalkacaktı ve o asla bizim kötülüğümüzü istemiyordu. Bu yüzden de, bir iyi niyet işareti olarak bu sevimli bronz kupayı, bu gösterişli hançeri ve bu çok özel altın broşu kabul edebilir miydik acaba?

Ve ne oldu biliyor musunuz? Verdiklerini aldık; üstelik teşekkür de ettik. Bunu biz demedik tabii, o kadar da alçalmamıştık; ama artık o anda yüreklerimiz öyle boşalmış bir durumdaydı ki, en ufak nazik bir hareket bile bizi çözmeye yetmişti. Ben “biz” diyorum ama bize Sarpedon Amca'yı katmıyorum; çünkü kendisinin en büyük arzusu akşam yemeğinin üstüne Alastor'a bu üç kalem hediyeyi yedirmektir. Ancak Cleander ile Dusa bir şey demediler, sadece mırıldandılar ve kafalarını başka tarafa çevirdiler. Ben ise, Tanrıça Bayramı'nda sadaka veren dağ köylüleri gibi zoraki gülümsedim.

Tachys, Alastor'a yanında kalıp kalamayacağını sordu. Şimdi bakın, normal şartlar altında, bu laf onun ağzından çıkan son kelime olurdu. Ama unutmayın, Tachys'le birlikte o ahırda uzun bir süre kapalı kalmıştık ve bu süre zarfında vakit geçirmemize yardımcı olmak için bize doğduğumuz andan itibaren hayatlarımızda ne tür hatalar yaptığımızı

saydı durdu. Şimdi Alastor'un yanındaydı ve tıpkı yiyecek bir şeyi kalmadığında ya da botları parçalandığında anlattığı şeyleri anlatacaktı ona; işte bunu düşünerek kendimizi avuttuk ve birbirimizle vedalaştık.

“Kargalara yem olsun ikisi de” diyerek iç geçirdi amcam, şehrin hemen birkaç bin adım ötesinde, arazinin ortasında tek başına duran incir ağacının gövdesine kendimizi bıraktığımızda. “Zaten bir işe yaramıyordu. Memlekete dönerken aramızdan biri sürüden ayrılmış oldu, bir zırlı eksildi yani.”

“Sana kim dedi memlekete dönüyoruz diye?”

Bunu diyen Cleander'di tabii ki; yoksa başka kim böyle güzel bir çıkış yapabilirdi?

Başımı kaldırdım. “Tabii ki memlekete falan gitmiyoruz” dedim. “Bu düşüncüyü kafandan sil. Tanrılar bu düşüncenin izini bile aklımdan silip alsınlar. Tabii artık yiyecek bir şeyimiz kalmamıştı, hediye olarak verecek hemen hemen hiçbir şeyimiz yoktu, o piç kurusu –pardon yani, o piç kuruları– sosisçinin köpeği gibi peşimizde dolanıp duruyorlardı. Bunun haricinde, her şey yolundaydı. Zafer bizimdir, derim ben.”

Cleander'in bir bakışı vardır, o bakışı yüzünden çocukluğumuzdan bu yana onu boğmamak için kendimi zor tutmuşumdur; işte bana o bakışını attı. “Güzel” dedi. “Sen şimdi, hazır ayağının tabanı da sağlamken, sürüne sürüne Kral Leon'a gidip bir aksilik yüzünden her şeyden vazgeçtik mi diyeceksin? Onu gözümde canlandırabiliyorum. ‘Hayrola, Cratus?’ diyecek. ‘Korsanların saldırısına mı uğradın, eşyalarını nehirden geçerken suya mı düşürdün, yoksa hummaya yakalandın da seni buralara kadar kalkanla mı taşıdılar? Yoksa ne? Ne oldu bakayım o zaman? Herhalde çok ciddi bir şey olmuş olmalı ki...’ diyecek.”

Kırk yılın başında da olsa tanrılar ağzıma doğru lafı koydular. “Kapa çenenin, Cleander” dedim.

“Çok haklı, biliyor musun?” diye lafa girdi Dusa.

“Tabii ki haklıyım” dedim, “eğer şu soytarı olmasaydı...”

“Sen değil” dedi Dusa, “o.”

Sanki tanrı onu bir anda gül ağacına dönüştürmüş gibi aynı anda dönüp Dusa’ya baktık.

“Bana öyle bakıp durmayın” dedi kız kardeşim. “Ah, haydi, Cratus, sence ben neden bu yolculuğa çıkma işine balıkla-
ma atladım ki?”

“Canımı sıkmak için” dedim.

“Büyük oranda doğru. Peki ama başka neden?”

Omuz silktim. “Meraktan mı? Akhaia Oğulları’nın kent-
lerini görmek ve onların düşünce yapılarını anlamak için
mi?”

Gülümsedi. “Saçmalama” dedi. “Hayır, ben bu yolculuğa
size göz kulak olmak için katıldım, kendinize bir zarar ver-
meyin ya da yola çıkar çıkmaz her şeyi yüzünüze gözünüze
bulaştırıp dönmeyin ya da kahvaltınızı yaptırayım diye. İşte
amacım buydu.”

Dusa sanki bana bakmıyormuş gibi kahkaha attım. Ama
bu da bir başka Medusa hikâyesiydi, hani şu bir bakışta in-
sanları taşa döndüren kadının hikâyesi.

Bu da benim kız kardeşimin tuhaf tarafıydı. Yüz günün
doksan dokuzunda baş belasından başka bir şey değildi, tam
bir cadalozdu, etrafındakilere saçma sapan nasihatler verip
milletin canını sıkmaktan başka bir şey bilmeyen bir kız ku-
rusuydu. Ama yüzüncü gün geldiğinde, hiç olmadık bir ko-
nuda ciddileşiverirdi; o şeyin ne olup olmadığını bile bil-
mezdi aslında ve o şey Triphialılarla savaşa gidip gitmeme
meselesi de olabilirdi, iyi depolayamadığımız için ziyan etti-
ğimiz bir önceki hasattan kalma elmalar da; üç ayaklı bir kö-
peğin kaderi de olabilirdi, zengin ve nüfuzlu komşusu tara-
fından tarlası elinden zorla alınmak istenen fakir bir adam

da. Konu her ne olursa olsun, Dusa bir kere bir konuda ciddi-
leşti mi, yapılacak en iyi iş, ya dediklerini kabul etmek ya da
ilk gemiye binip Mısır'a çekip gitmekti. Asla vazgeçmezdi;
eline fare geçmiş köpek gibiydi. İkna edici miydi? Tanrı ne-
den böyle iyi kelimeleri ağzına koyuyordu, bilmiyorum;
eğer bir konuda gerçeğin ortaya çıkması gerekiyorsa, tanrı
onu neden sözü dinlenen birinin ağzına koymuyordu da bir
kızın ağzına koyuyordu? Ama belki de bu tanrıların kendi-
lerini göstermelerinin bir yoluydu ya da bir konuyu kendi
açılarından oldukça zor bir duruma sokmak istiyorlardı (ve-
ya Apollo'nun gerçeği Cassandra'nın yüreğine koyması ve
sonra da kimseyi kıza inandırmaması gibi; yok etmek istedi-
ği insanlara adil bir uyarıda bulunmak istiyordu. Tuhaftı şu
tanrılar; onlarla genel anlamda yapacak fazla bir işim olma-
masından dolayı çok memnunum).

Her neyse; Dusa'yı artık çok iyi tanıdığım için gözlerinde o
bakışı gördüğüm an tartışacak hiçbir şeyin olmadığını da bili-
yordum. Ne olursa olsun, tartışmayı kazanır ve bir erkek için
hemcinslerinin önünde bir kadın tarafından küçük düşürül-
mek kadar utanç verici bir şey olamaz. Bu durum bir prensin
bir köylü tarafından okla vurulmasını seyretmeye benzer; bi-
lirsin ki prens daha iyi bir adamdır ve eğer yumruk yumruğa
kapışsalar prens yenen taraf olacaktır; ama bir şekilde küçük
adam büyük adamı alt etmesini bilmiştir ve prensin ölümü ta-
mamen anlamsız bir ölüm olmasına karşın, ölü ölüdür işte.

Ve bunun yanı sıra, bu sadece bir direnme meselesi de ğil-
di, hatta tartışmaları kazanma mahareti de değildi. Dusa'nın
gerçekten de haklı olduğu zamanlar vardı.

Ayrıca yüzündeki şu ifadeyi de değıştir artık, teşekkür
ederim. Bana deli muamelesi yapmaya başlamadan önce sa-
na bunu şimdi şöyle açıklayayım. Bakın şimdi, belki tartış-
malı bir konu ama herkes tarafından bilinen bir şey var; o da

tanrının, kadının aklını erkekten ayrı tuttuğu ve birçok açıdan farklı yaptığıdır. Erkeklerin akli nehir ya da derin su gibidir; akıntı yüzeyin altında yavaş ve sabit hareket eder, suyu düz ve değişmeyen bir rotada götürür. Kadınların akli rüzgâr gibidir; hızlıdır ama bütün yönlerden eser, sanki kadınları rotalarından çıkarıp onları gitmek istedikleri yerlerin uzağına sürüklemek ister gibidir; sen onların yelkenlerini şişmekten yırtılacak sanırsın ama onlar rüzgâra aldırma- dan yelkenleri açarlar; ama baktığında yelkenlerin bomboş olduğunu görürsün. Tanrının kadınların kafasına hızlı, keskin, zeki düşünceler koyduğu zamanlar vardır –onlar buna önsezi derler– ve diğer zamanlarda da tanrı kadının kafasını pusla ve tuz serpintisiyle doldurur; ama buna karşın erkeğin aklına koyduğu düşünceler uzun ve derin olur ve belki de erkeklerin bu düşüncelerin ne anlama geldiğini anlayabilmeleri için ya aradan çok uzun yıllar geçmesi ya da çok kötü deneyimler yaşamaları gerekmektedir.

Ama arada sırada da olsa tanrının, sarhoş bir çığırtkan gibi hata yaptığı sanılabilir ve tanrı kadının düşüncelerini erkeğin aklına koyabilir ya da tam tersini yapabilir; işte erkeklerin bazen saçma, düşüncesiz şeyler yapmasının nedeniyle kadınların arada sırada akli başında önerilerle ortaya çıkmasının nedeni budur. Bilmiyorum neden; ama Dusa'ya yanlış yönlendirilmiş düşüncelerden istihkakından fazlası düşmüştü; olasılıkla bu, tam tepeden bakıldığında başının üst kısmının erkeğin başına benzemesi yüzündendi. Bu da bence olası en iyi açıklamadır; o ciddi ruh hali sadece bununla açıklanabilir. Babamızın söylemekte zorlandığı birtakım duyguları olduğunda tanrı o sözleri babama Dusa'nın ağzından söyletirdi veya Dusa uyurken gizlice alıp onu bulutlara götürür, Dusa'nın kılığına girerdi; zaten tanrıların bu tür şeyler yaptığı bilinir (bu da bazı insanların kendi karakterine uymayan şeyleri neden yaptığını açık-

lıyor; ama tabii, bunu yapan kendileri değil, tanrıdır. Bir insanın karakteri bu dünyada çok nadir görülen sabit ve değiştiremez şeylerden birisidir). Yine de, babam işi pek şansa bırakmayan bir adamdı, bu yüzden de Dusa babama o gaddar bakışlarından birini atıp bir şeyler yapmasını söylediği zaman, babam gözünü kırpmadan yapardı; çünkü tanrıyla konuşma ihtimalini göz ardı etmek istemiyor, konuşmasını bu küçük kızla değil tanrıyla yaptığını varsayıyordu.

Her neyse; konuyu şöyle toparlayalım, bir şeyi kim söylerse söylesin, sana söylenen her şeyi hep dinlemen gerekir. Dinleyeceğin şey kelimeler olacak. Kadınlar, gündelikçiler, yabancılar, çocuklar, hiç fark etmez; dikkat edeceksin ve sana ne derlerse dinleyeceksin.

“Pekâlâ” dedim sırtımı duvara dayayıp gözlerimi kapatarak. “Amca, sen ne düşünüyorsun?”

Sarpedon dilini şaklattı. “Bence şimdi kalkıp memlekete gitmeye mecburuz” dedi, “yoksa zarar göreceğiz ve kendimizi aptal yerine koyduracağız. Diğer taraftan, hayatım boyunca hep Argos’a gitmek istemişimdir.”

(Ve işte zaten tartışma konusu olan sorun da buydu; şayet hakikaten bir adamın kafasında bir kadın düşüncesi varsa... Ama başka kimse fark etmedi. Dusa sadece başını evet anlamında salladı ve Cleander, “Eh, demedim mi, işte!” dedi. Anlayacağınız gibi, dinlemiyorlardı.)

“Pekâlâ” dedim, “Argos’a gideceğiz, şansımızı orada deneyeceğiz. Eğer çok daha iyi değilse, orada bir gün kalıp memlekete gideceğiz. Kabul mü?”

“Argos ilginç bir yer” dedi Sarpedon, “yani öyle duydum.”

“Gerçekten mi?” Birazcık doğruldum. “Argos’ta o kadar ilginç olan ne var ki?”

“Bilmiyorum” diye yanıtladı Sarpedon, “ben oraya hiç gitmedim ki.”

Böylece hep birlikte yola koyulduk. Tegea, Argos’a giderken yolumuzun üzerinde olduğu için, ilk olarak oraya gitmekle kaybedeceğimiz hiçbir şeyin olmadığını düşündük; Tegea’da bir değil üç tane oyuncu vardı; üç birader, üçü de savaş arabası yarışçısı (Arkadia düzlüklerinde atlar ve araba yarışları için bir sürü yerleri vardı). Kardeşlerden ikisi bizi tümenden reddetse bile, en azından bir tanesini ikna edebilme şansımız vardı.

Oraya vardığımızda, şaşırıp kaldık. Aslında, acaba yanlış bir yerde miyiz, diye merak ettik.

“Bu doğru olamaz” diye mırıldandı Sarpedon muhteşem yüksek kemerli sur kapısından, saray olduğu ta uzaklardan bile anlaşılan güzel yapıya uzanan geniş caddede yürürken. “Bu halkı bilirim, bunlarla çok savaştım ben. Bunlar adam madam değildir. Burasının Argos olmadığından emin misin?”

Olasılıkla kimselerin haberi olmadan, bir aşamadan sonra Tegealılar refaha kavuşmuşlardı. Aşırı zenginliği belirtmeye gerek yok. Cadde tek tip kaldırım taşlarıyla döşeliydi, caddenin iki yanına da oluklar yapılmıştı. Evlerin büyük bir çoğunluğu on yıldan daha eski değildi; bazılarının damındaki sazlar hâlâ altın sarısıydı. İnsanlara gelince, her taraf ana baba günüydü.

“Nereden çıktı bunlar böyle?” diye merak etti Sarpedon kalabalığı belli belirsiz işaret ederek.

Her ne kadar burada savaş arabası yarıştıran üç birader olduğunu biliyorsak da, bunlardan sadece birinin adını öğrenebilmiştik: Thoas... Tesadüf olsa gerek, bu, bir önceki kralın

ismiydi, Sarpedon da savaşta bu krala karşı dövüşmüştü. Kısa bir süre sonra üç prensin adının da Thoas olduğunu öğrenince utançtan kıpkırmızı kesildik; çünkü dokuz kuşaktan beri kraliyet ailesindeki her erkek çocuğa Thoas adı veriliyordu (birinin söylediğine göre, bu isim atalarına, ünlü kahraman Thoas'a aitti. şimdi bana bu Thoas'ın nasıl biri olduğunu soracaksınız ama inanın ben de hiç öğrenemedim). Her neyse, Cleander ile birbirimize 'sormayalım' bakışı attık ve sanki bu durum çok normalmiş gibi davrandık; tahmin ederim Thoaslar bu duruma alışkındı; çünkü hiç de öyle alınmiş gibi görünmemişlerdi.

Konuya gelince; evet, her ne vesileyle olursa olsun gelmekten ve araba yarıştırmaktan büyük haz duyacaklardı. Bu arada aklımıza gelmişken söyleyelim, dediler taze beyaz ekmekleri ve koyun rostolarını ağızlarına doldururlarken; birkaç gün önce, Tegea'dan birtakım çok tuhaf adamların geçtiğini, bu adamların ne olursa olsun Elis'te yapılacak olan savaş arabası yarışlarına katılmamaları gerektiği konusunda oyuncuları uyardığını söylediler. Adamların bu konuda çok ateşli ve ikna edici olduğunu; ama bunun üzerine oturup Elis'te yakın bir gelecekte araba yarışı yapılıp yapılmayacağını öğrenmeye ve eğer yapılacaksa yarışlara gitmeye karar verdiklerini belirttiler; amma da şanslıymışız değil mi, diye sözlerini sürdürdüler, tam bu kararı alır almaz siz kalkıp geliniz ve bize cevabını aradığımız soruyla ilgili gerekli her türlü bilgiyi verdiniz.

Thoas biraderlere hediye olarak bir kabartmalı bronz kupa, bir gümüş saplı hançer ve bir tane ihtişamlı ama birazcık bozulmuş çekirge broş verdik. Biraderler aldıkları hediyelerden dolayı çok mutlu oldular. "İnsan artık böyle *eski* şeyleri göremiyor" dediler Thoaslar bize, yüzleri neşe içinde ve karşılık olarak bir sürü şey verdiler; verdikleri şeyler o kadar gü-

zeldi ki, eğer mümkün olsa bunları kimseye hediye olarak vermeyip saklamak isterdim: Asur ve Mısır'dan hakiki ithal madeni eşya, bir arp, birkaç tane altın yaka ve benzeri güzel şeyler. Belki de çok heyecanlandığımızdan ince davranamadık ve gösterdiğimiz tepkiye bakıp bizim kendilerinden aslında hırdavat beklediğimizi anladılar; her neyse, Thoas dirseğiyle Thoas'ı kaburgasından dürttü ve "Neden şunlara hikâyeyi anlatmıyorsun" dedi ve Thoas başını sallayarak, "Evet, neden olmasın" dedi. Thoas itiraz eder gibi görünmedi ve hikâyeyi anlattılar.

Bütün bu şeyler, dediler ve ötekiler, buna sarayın ve kentin düzenlenmesinde kullanılanlar da dahil, bazı deli yabancılar tarafından fidye olarak yapılan ödemelerdir. Bunun en tuhaf tarafı, dediler, fidye yaşayan biri için değildi, hatta yakınlar da öldürülen birinin cesedi için falan da değildi; birisinin evinin zeminini kazarken bulduğu bir küp dolusu eski kemik içindi. Ama bu kemikler, diye sürdürdü sözlerini Thoas, sıradan değildi; bunlar kocaman kemiklerdi ve ilk görüşte adam bunları kemiğe benzetememişti. Adam bunları ilk gördüğünde bir tür kabartma sanmıştı; çünkü bunlar taşın içinde duruyorlardı, aynı peteğin içindeki bal gibi. Belki oyma işi bir şey sandı, diye sürdürdü sözlerini Thoas; ya da eski ama çok eski kemikler olduğunu düşündü. Adam için hiç fark etmiyordu. Zaten, bunu bulan adam bu kemikleri bulduğu diğer ıvır zıvırla birlikte evinin arkasına attı; işte o attığı yerde de bunlar, bu deli adam tarafından keşfedildiler. O kadar heyecanlanmıştı ki deli, heyecandan az kalsın ağzından köpükler saçacaktı; koş a koş a gitti ve birkaç gün sonra yanında birkaç tane deli adamla geri geldi ve bu kemiklerden başka hiçbir şeyle ilgilenmediler. Kemikleri bulan adam aslında bunları yabancılar verip başına dert olan bu şeylerden kurtulmak istiyordu; ama Thoaslar bunu duydular ve yabancıları görme-

ye gittiler. Çünkü yabancıların herkesin dediği gibi gerçekten de deli olup olmadıklarını anlamak istiyorlardı. İşte, yabancılar karşılarında kim olduğunu anlar anlamaz altınlardan ve fidyelerden bahsetmeye başladılar. Biz önce onların kendilerini burada rehin tuttuğumuzu zannettiklerini falan düşündük; tam da, “Yok ya biz burada öyle şeyler falan yapmayız” diyeceğimiz bir sırada Thoas yabancıların rehine olarak bahsettiği şeyin aslında kemikler olduğunu fark etti.

Derken, yüzlerimize akıllı baykuş ifadeleri yerleştirdik ve bunların rehine falan olmadığını, sadece çok eski kemikler olduğunu ve böylesine yoz bir çağda artık böyle eski kemiklerden bulmanın çok da zor olduğunu söyledik. Yabancılar kafayı yediler; hep birlikte avaz avaz bağırıp çağırmaya, ve bize altınlar ve arabalar dolusu güzel şeyler vaat etmeye başladılar. Thoas ile ben baktık olacak gibi değil, adamları biraz okşadık –sonuçta, eğlence eğlencedir ama ipleri kaçırınca artık eğlence olmaktan çıkar– bu arada manyaklardan biri gidip ilk taksidi getirmekten falan bahsetti, biz de gırgır olsun diye gidin getirin o zaman dedik ve adam hakikaten de geldi; tam da dediği gibiydi. Öküz arabasının içi görebileceğiniz en muhteşem şeylerle doluydu. Thoas az kaslın gözyaşına boğulacaktı; ama biz bir şekilde hiç renk vermemeyi başardık ve “Oldu o zaman, şimdi üç tane daha böyle araba getirin, kemikleri alın” dedik; bunun üzerine hıyarağaları birbirlerine sırtttılar sanki bizi saf bulup kandırmışlar da kendilerine en iyi dostumuzu veriyormuşuz gibi. Çok geçmeden öküz arabaları gelip servetleri boşalttılar ve onlar kemiklerin hepsini alıp gittiler. İşte bu da hikâyenin sonu...

“Ne sırtıp duruyorsun öyle?” dedi Cratus. “Hiç komik değil.”

Fenikeli ciddi bir ifade takınmaya çalıştı. “Kusura bakma” dedi. “Ama siz bilmiyorsunuz, değil mi?”

“Bilinmeyen nedir?”

“Tegea hakkında.” Fenikeli doğruldu. “Sırası gelmişken, artık orada değil. Yani orada ama gidip görseniz tanıyamazsınız bile. Orası sadece bir köy; ne surları var ne sarayları, kesinlikle artık Thoas denilen prensleri de yok. Spartalılar orayı ele geçirdiler, anlayacağınız. Spartalılar Tegea topraklarının bir kısmını almak istiyorlardı; ama ne zaman güç kullanarak almaya çalışsalar Tegealılar kendilerini çok iyi gizlemeyi başardılar ve Spartalılar eli boş döndüler.”

“Hiç de şaşırmadım” dedi Cleander. “Kardeşimin dediği gibi, orası büyük bir kent.”

“Büyük bir kentti” diye yanıt verdi Fenikeli. “Her neyse, Spartalılar Kahin’e bir mesaj gönderdiler ve neden Tegealılara karşı kaybedip durduklarını sordular ve Kahin de dedi ki, Tegealılar kemikleri tuttukları sürece –şey, bir kahraman ya da öyle bir şeyin kemikleriydi, hatırlamıyorum şimdi– kemikler orada olduğu sürece kahraman onları koruyacak ve hiç kimse onları yenemeyecekti. Derken, yirmi yıl kadar sonra –bana söylendiğine göre– Spartalı bir prens gizlice Tegea’ya girdi, kemikleri çaldı (devasa boyutta şeylerdi bunlar) ve bunları Sparta’ya götürdü; götürünce de Spartalılar artık savaşı kazanacaklarını biliyorlardı ve bütün ordularını topekün Tegea’ya gönderdiler. Kazandılar, işleri bitmişti ve bu işi de halletmişlerdi. Artık Spartalılar inanılmaz güçlenmişlerdi, arada sırada kendilerini yenen Tegealılar bir sorun olmaktan çıkmıştı ve önlerine gelen her yeri fethetmeye başladılar.”

Kısa bir sessizlik oldu.

“Ah” dedi Cleander.

“Çok üzücü” dedi Cratus. “Güzel bir şehirdi ve tam da gerekسينim duyduğumuz bir sırada bize aradığımız nezaketi göstermişlerdi.”

Köpek gibi sırtmakta olan Fenikeli dudağını ısırđı ve bir şey mırıldandı. Bir süre sonra, Cratus hikâyeyi anlatmaya devam etti.

Tegea’dan ayrıldık (dedi Cratus), bu ziyaretten oldukça memnun kalmıştık –keşke bana şu Spartalılarla ilgili şeyi söylemeseydin; ben onları çok sevmiştim, biliyor musun– ve oradan da kuzeye, Argos’a doğru yola koyulduk. O korkunç görüntüyle karşılaştığımızda henüz bir günlük yol bile yürümemiştik: Bu, yolda yatan bir adamın görüntüsüydü, her tarafı kan içindeydi, adamın ölmüş olduğu çok açıktı.

“Henüz ölmemiş” dedi Dusa yakından baktıktan sonra.

“Ah” dedim. “O zaman bir mesele yok.”

Dusa bana tekrar o meşhur bakışlarından birini attı ve ben yine sanki görmemiş gibi yaptım.

“Cratus” dedi Dusa, “bir şeyler yapmamız gerekiyor.”

O sırada Sarpedon Amca eğildi ve o da yerde yatan adama baktı. “Çizmesini alabiliriz” dedi. “Daha epey giyilir.”

“Amca!”

Eh, artık tartışılacak bir şey kalmamıştı. Kız kardeşime, bu tür sağa sola bırakılmışları toplamakla insanın başına iyi şeyler gelmeyeceğini ama başkalarının düşmanlarıyla başımızı derde sokacağımızı, zaten masum insanların başlarının kan davalarıyla derde girmesinin bir nedeninin de bu olduğunu söylemem gerekiyordu aslında; ama böyle bir çabanın içine girmekle sadece zamanımı boşa harcamış olacaktım. Bir de şu piç kurusu sadece tek bir sandalet giymeseydi...

“Ha?” dedi Fenikeli.

“Ooo güzel, ilgi gösteriyorsun.” Cratus hoşgörölü bir ifa-
deyle gülümsedi. “Kusura bakmayın, bir çeşit Akhaia Oğul-
ları şakası. Bizim zengin ve rengârenk mit ve söylence gele-
neğimizde, yolda karşılaşlan bir yabancı eğer tek bir sanda-
let giyiyorsa, babasının ölümü üzerine intikam için sürgün
edilmiş bir prens olması, yaz mevsimindeki sinekler kadar
gerçektir. Ve babasını kesen gaspçı, yolda karşısına çıkan tek
sandaletli birini görünce ne yapar sence? Onu gördüğü yerde
öldürür mü? Hiç korkma. Hayır, onu evine davet eder, önü-
ne yiyecek içecek yığar, kendisini tamamen bıçak işlemez kı-
lan büyüdeki zayıf noktayla ilgili her şeyi anlatır, ona kralın
hazinelerini koruyan yüz başlı ejderhayı öldürebilen tek si-
lah olan sihirli kılıcı bulması için ayrıntılı bilgileri aktarır,
doğrudan ona güzel kızını baştan çıkarması emrini verir; eh,
zaten, hikâyenin sonu gözüktüğünde gelecek senenin bağbo-
zumu zamanı geleceğinden emin olabilirsiniz. Saflık derece-
sinde iyi kalpli gaspçının kellesi artık kentin merkezindeki
kancanın ucunda sallanıyor olur; ama tek sandaletli adam
saraydadır, üst kattaki salonun goblenlerini sipariş ediyor-
dur. Bence bu hikâyelerin nesilden nesile aktarılmak istenen
kıssadan hissesi şudur: Eğer yolda tek sandaletli bir adamı
yatarken bulursan, başının üstüne ağır çizmelerle sıçra.”

“Ah” dedi Fenikeli. “Aslında, bizim memlekette de böyle
çok değerli hikâyeler var; ama bizim hikâyelerde bir de, ne-
hirde, hasır sepetin içinde sürüklenen bebeklerin hikâyeleri
vardır.”

“Onlardan bir kısmı bizde de var” diye lafa girdi Palame-
des. “Aslında genelleme yaparsak, dağ başlarında bebek bu-
lunması daha olağan bir şeydir.”

“Gerçekten de” dedi Cratus üzgün üzgün. “Ve işte bu, ar-
kadaşım, çok daha ilginç bir konuyu gündeme getirir. Hepi-

miz bu konuda hemfikiriz, zannederim; fani bir adamın, ölümü üçkâğıda getirebilmesinin tek yolu, yaptığı büyük işlerin ve yaşadığı büyük serüvenlerin hatırlanmasıdır ve bizler Perseus'u, Bellerophon'u, Theseus'u, Jason'u ve tek sandaletiyle bulunan bir sürü terk edilmiş hatırlarız, böylece onlar asla tam olarak ölmezler, Mutluluk Adaları'nda hep yaşarlar. Ama bir an için durursan ve tüm bu hikâyelerin nasıl birbirine benzediğini görürsen, kaç tane unsuru paylaştığını görürsen, aklında en ufak bir şüphe uyanıp da, ya bunlar aslında gerçektir hikâyeler olamaz mı, diye sormaz mısın kendine hiç? Ya Perseus, Bellerophon veya Jason diye biri hiç olmadıysa? Ya bütün bunları birisi sadece hikâye olsun diye *kurduysa*. Ve eğer böyle bir şey varsa, eğer eski zaman yiğitlik masallarının gerçekliğine inanamıyorsan... Eh işte o zaman bütün bir ilke, kumlu çukura inşa edilmiş kule gibi yere çakılır."

"Ama kim yapar böyle bir şeyi?" diye sordu Palamedes. "Kim kalkar da gerçek olmadığını bildiği bir hikâyeyi bile bile uydurur? Ve daha da ileri gidelim, kim kalkar da gerçek olmadığını bildiği bir hikâyeyi dinler? Bence bu, zaman israfından başka bir şey değildir. Ayrıca bunun hikâyeyi kuran adam için ne kadar tehlikeli olabileceğini söylemeye bile gerek yok; insanlar onun yaptığı işin farkına varırsa mutlaka çok öfkelenenecektir."

Cratus omuz silkti. "Çok doğru" dedi. "Ama insanlar hep tuhaf şeyler yaparlar işte."

Fenikeli, kör adamın, yani Cleander'in kalktığını fark etti. "Merak etmeyin" dedi çevresindekilere, "sevgili biraderim beni öyle derinden sarımadı; sadece iki ayağıma da kramp girdi, kalkıp yürümezsem canım çıkacak. Sen hikâyeyi ben-siz sürdür. Ben zaten biliyorum; sonuçta oradaydım."

"Dikkat et" dedi Palamedes. "Sen, oradaki; şu sehpayı çek de rahat geçsin. Yanına birini mi göndereyim ille?"

Cleander güldü. “Palamedes, ben buradakilerin çoğu daha doğmadan önce kör olmuştum ve bu evi senden çok daha iyi biliyorum. Meyve bahçesini iki defa dolandır gelir yine de bir tarafımı kırmam ben, söz veriyorum.”

Her neyse (diye devam etti Cratus), kendimizi yerde yatan bu korkunç manzaraya bakarken bulduk. Ve eğer bana soru sorup sözümü mözümü kesmezseniz, ben de oturur sonra neler olduğunu anlatırım.

Dediğim gibi, orada öylece duruyorduk ve ansızın yeri göğü inleten toynak seslerini ve koşumların şingırtılarını işittik ve bir baktık arkamızdan bir savaş arabası geliyor, pür telâş. Ben başkalarının atları iyi zapt edeceğine inanmadığımdan hemen kenara sıçradım; Cleander de aynısını yaparak olağanüstü bir sağduyu örneği sergiledi. Dusa, bir an için arabaya dehşetli gözlerle baktı, sonra da yerde yatan yabancıyı kolundan tutup araba üstünden geçmesin diye kenara çekmeye çalıştı.

Hani tanrının kafamızın içindeki sükûneti, mantıklı düşünceleri boşaltıp yerine vızır vızır uçuşan panik ve içgüdü doldurduğu anlar vardır ya, işte böylesi anlardan biriydi. İçgüdümlü bana Dusa’yı kolundan tutup çekmemi söyledi; ama *panik* yüzünden ayağım toprağa saplanıp kaldı, konuyla ilgisi olmayan fevri davranışlarda bulundum; yani başka bir deyişle, ağzım bir karış açık bir halde orada sap gibi kaldım, ne olup biteceğini izlemeye başladım.

Dusa kolundan tuttuğu yabancıyla fazla bir ilerleme kaydedememişti. Geriye bir tek Sarpedon Amca kalmıştı. Şimdi belki, yaşam boyu deneyimden sonra, böylesi bir panik halinde tanrıyı kafasından silip atmanın bir yolunu bulmuş olmalıydı; yani her ne kadar olayı anbean takip ediyorsa da, çok sa-

kin duruyordu. Savaş arabasının artık yavaşlamayacağı anlaşılnca bir ayağını yabancının üstüne koydu , kollarını bağdaştırmış bir şekilde orada, yolun ortasında kıpırtısız durdu.

Nehir adına yemin ederim ki, araba durduğunda atların nefesini yüzünde hissetmiş olabilir; ama olduğu yerden bir gıdım kıpırdamadı. Tabii bu arada yaptığı iş her ne kadar muazzam bir işse de bir o kadar da aptalcaydı. Ama sonuçta bu adam bizim Sarpedon Amca'ydı işte. Ben şimdi onun yaşındayım ve onun o zaman yaptığı iş aklıma gelince tüylerim ürperiyor. Sanırım bir gezgin satıcının köpeği kadar cesur olması sayesinde yapmıştı bunları hep.

Arabayı süren adam pek de öyle mutlu gözüküyordu. “Sen” diye bağırdı, “çekil yoldan.”

Sarpedon sürücüye baktı. “Olmaz” dedi.

Şimdi, bu ana kadar, arabadaki adamlar (üç tane vardı) oldukça mantıklı davranmışlardı. Arabadakilerin yolda yatan yabancının canını almaya kararlı oldukları çok belliydi, belki adamı böyle feci hale sokanlar da kendileriydi. Eh, böyle bir işi kafaya koyan biri için, arabayla adamın üzerinden geçmek gayet normal bir işti; ama arabanın karşısında bile bile durmak biraz delilik isteyen bir işti. Karşılarına böyle deli biri çıkınca arabayı yavaşlatıp delinin üzerinden geçmekle doğru bir iş yaptılar; eğer geçmeye kalksalar, bizim de arabadakileri öldürmekten başka bir seçeneğimiz kalmayacaktı; ama tabii bu arada etrafımızın düşmanlarla çevrili olduğu yabancı bir ülkenin ortasında başımızı kan davasıyla belaya sokmayı da göze almamız gerekirdi. Bu nedenle, o ana dek, yaptıkları her şey mantık ölçülerindeydi. Bu mantıklı tutumun dışına çıkmaları ise çok üzücü oldu.

Sürücünün yaptığı hata bir eliyle tutamağa tutunup öbür elindeki üvendireyle Sarpedon Amca'nın suratına vurmaktır oldu. Yani, on kuşak sürecektir bir kan davasını bile bile göze

almadan böyle bir davranışta asla bulunmak istemem. Herhalde insan işin ciddiyetinin farkına varamıyor. Eh, bir adama üvendireyle ya da davar sopasıyla vurmak gerçekten de ciddi bir iştir; adama sopayla ya da sıradan bir silahla vurmaktan daha da kötüdür. Normalde köleler veya davarlar üzerinde kullanılan bir aleti kullanmakla, bırakın soylu bir adama saldırmayı, adamın özgür insan olarak statüsünü de elinden alıyorsunuz demektir. Hiç de akıllıca değil. Aslında, tam anlamıyla kaba.

İşte bu nedenle Sarpedon'un bir sonraki adımda yapmış olduğu şey tamamen adil bir şey oldu; her ne kadar bu işe yolun ortasında dikilerek kendi başladıysa da onun yapmış olduğu şeyi tartışamam.

Sürücü üvendireyi kaldırma fırsatı bulamadan, Sarpedon aleti sol eliyle kaptı, adamın elinden çekip aldı ve döndürdü. Ardından, üç yaşındaki bir çocuk gibi sevinç içinde arabanın üstüne atladı, sağ eliyle kendisini yukarı çekti (öyle bir şeyi şimdi bile yapamam; bu da onun ne kadar sağlıklı olduğunu gösteriyor), kendisini arabanın iç tarafına attı, doğrulup sürücünün başına yöneldi ve üvendireyi sürücünün sağ kaşının üzerine epey sertçe indirdi. Sürücünün solundaki adam amcamı bir mızrak ucuyla dürtmeye çalıştı; ama büyük hata yaptı çünkü Sarpedon mızrağı sağ eliyle adamın elinden aldı ve mızrağın dipçik tarafını adamın boynuyla köprücük kemiğinin arasına indirdi, ardından mızrağı elinin içinde yıldırım hızıyla çevirdi ve üçüncü adam elini kılıcına atma-ya fırsat bulamadan öldü.

“Amca” diye bağırdım. “Sen oynadığın oyunun ne kadar tehlikeli olduğunu biliyor musun?”

Sarpedon kıvrılarak döndü –arabanın üzerinde dengede durabilmesi gerçekten de nefes kesiciydi– ve sonra bana safça suçlu suçlu baktı. “Vurdu bana o” dedi.

“Evet; ama...” Vazgeçtim. Artık olan olmuştu bir kere. Dökülmüş kanın ardından oturup ağlamanın bir alemi yoktu. “İyi de ne yapacağız biz şimdi?”

Şimdi arabaya çıktığı zamankinden çok daha dikkatlice ve sıkıntılı bir şekilde tekrar aşağı indi. “Şey” dedi, “bu çok hassas bir protokol meselesi. Çünkü bu adil bir kavgaydı ve başlatan da kendileriydi; ayrıca kana kan hakaretti, elimize silah alarak hakkımızı savunduk. Silah olarak kullandıkları arabayı üstümüze sürdüklerinden, onlara karşı silah kullanma hakkım doğdu.”

“Amca!” diye bağırdım. “Ben onu demek istemiyorum.” Amcama bağırmanın hiçbir anlamı olmayacağını anlamıştım, o yüzden de Dusa’ya bağırdım. “Bu hep senin hatan” dedim kıza. “Eğer sen ısrar etmeseydin...”

Dusa beni dinlemiyordu. “Amca” dedi Dusa sakın bir ses tonuyla, lafımı asma kütüğü budar gibi keserek, “sence bu adam arabaya taşınacak durumda mı? Sanki kanaması duracakmış gibi... Şu anda istediğim son şey kanamasını tekrar başlatmak.”

Son bir çaba gösterdim. “Dusa!” diye bağırdım. Artık beni duymamış olamazdı.

Sarpedon adamın başına gelip hızlı bir inceleme yaptı. Ona göre, adamı kaldırıp arabaya koymakla adamın kanaması daha da artardı ve bu da adamın ölümüne neden olurdu; eğer adamı arabaya koymazlarsa da bu sefer adam hemen ölür ve ölüm nedeni de büyük bir ihtimalle bronz zehirlenmesi olurdu.

“Ne?” dedi Dusa.

“Şuraya bak.” Sarpedon eliyle yolun alt tarafını işaret etti. Polydeuces’u görmek için gözünün uzakları iyi görüyor olması gerekmiyordu (ya da Castor’u; bu ikisinden hangisi olduğunu asla hatırlayamam); çünkü o tarafta kılıçların ve mızrak-

ların uçları güneşin altında kehribar renginde parılıyordu. “Bence onlar buraya varmadan biz buradan gitsek iyi olur.”

Tanrı sırf bu olayda, amcamın büyük olasılıkla haklı olduğu fikrini kafama koydu.

İşte başımızı böyle derde soktuk. Hem de çok kolay bir şekilde. Bizi büyük bir belanın içine çeken bu işi bir tas suyun kaynama süresinde veya elimizi çabuk tutmak kaydıyla, bir tavşan derisi yüzene kadar ya da bir zeytin ağacını kesene kadar geçen süre içerisinde gerçekleştirmiştik. Bir insanın geriye dönüşü olmayan işleri yapmaya çaba gösterip –yaşamları sona erdirmek veya yaratmak gibi– kendi kaderine hükmetme işini hızla, kör bir şekilde, aklının boş olduğu ve yüreğinin dolu olduğu bir anda yapmasının tanrı tarafından cezalandırıldığını düşündüm. Çünkü bir çift pabucu ya da bir kapıyı ya da bronz bir kazanı yapmak ya da bağdaki atıkları sabanla sürmek bile insanın bir gününü alan bir işti.

Beşimiz birden, iki atlı savaş arabasındaydık; Cleander arabayı sürüyordu, Sarpedon Amca’yla ben yabancıyı dik tutuyorduk ve Dusa da saman dolu arabanın tepesindeki küçük çocuk gibi arabaya asılıyordu. Eğer araba tepetaklak olur ya da tekerleklerden biri çıkarsa beşimiz birden ölürdük; ayrıca Cleander arabayı korkuya kapılmış bir adamın kör dikatsizliğiyle sürüyordu. Bugün burada bu hikâyeyi anlatmam bile bir mucize bence.

Bu hızla ne kadar süre gittik hiç bilmiyorum; sanki bu, dünyadaki tüm yaşamım boyunca sürmüş, hatta öteki dünyadaki hayatımı da ipoteye almış gibiydi. Cleander’i sonunda yavaşlamaya ikna ettiğimizde, ateşten yanan bir hasta gibi tir tir titriyordum ve üstüm başım sıırılsıklamdı; diğer şeylerin yanı sıra, bir de terliyordum. Sonunda, yolun küçük bir

koruluğun içinden geçtiği yerinde yavaşlamayı başardık. Hep birlikte arabadan indik –bir savaş arabasından aşağı inmek kadar güzel bir duygu olamaz– ve Cleander ile Sarpedon atları dizginlerinden kurtarıp arabayı da fundaların arasına kimsenin bulamayacağı bir şekilde saklarken, ben de Dusa’yla birlikte yabancıyı taşıdım. Güzel çukurca bir yer bulduk, adamı sırtüstü yere yatırdık ve nefes alıp vermeye devam edip etmediğine baktık.

Hepimizin şaşkınlığı ve içimizden birinin hayal kırıklığı arasında adam gözünü açtı ve susuzluğunu ifade eden bir şeyler mırıldandı. Sanki kendisine yeterince iyi bakmamışız gibi davranmıştı. Eğer onda nezaketin kırıntısı olsa, kalkıp bizim için kendisi su getirirdi.

“Tamam geçti” dedi Dusa utanmazca abartarak. “Artık emniyettesin.”

“Hayır emniyette değiliz” dedim. “Korulukta saklanıyoruz, üstelik bir sürü silahlı adam da bir saatlik arayla peşimizde. Eğer sen buna emniyet diyorsan...”

“Kapa çeneni!” diye bağırdı bana Dusa, o kadar sinirlenmişti ki bir adım geri attım. “Boş ver sen onu, o benim ağabeyim” diye ekledi, sanki bunu söylemek her şeyi açıklıyormuş gibi.

Dusa’yı ikna etmeye yeltenmedim; çünkü yüreğim bana böyle bir şey yaparsam nefesimi boş yere tüketeceğimi söyledi. Gözlerinde öyle bir bakış vardı ki, tam olarak “ciddi” denilemez, daha farklı bir şey; ama hiçbir şey o bakıştan daha uğursuz olamazdı.

Hani, boyunlarında görülmez doldurulmuş kuşların asılı olduğu bazı genç kadınlar vardır; hani ok atma talimlerinde konulan cinsten. Çok şükür, Dusa öyle değildi. Çok şükür diyorum ama kahretsin de diyebilirdim çünkü Dusa farklıdır. Akıllı bir karış havada kızların görülmez doldurulmuş

kuş taşıdığı yerde Dusa'nın üç katlı bronzdan göğüs zırhı olduğu kesindir, hani yapılırken küçük bir çukur bırakırlar da, o noktaya ok geldiğinde zırhı delemeyiz ya, onlardan işte. Zaten Dusa'yı evlendirmeyi becerememizin nedeni de budur. Denemedik de değil. Dört defa, tarihi kararlaştırma ve meşale taşıyıcılarıyla müzisyenleri organize etme aşamasına bile geldik. Hatta, bir keresinde evliliğe o kadar yaklaşmıştı ki, sabahleyin gelin yatağı için gül yaprakları toplamaya bile çıkmıştık. Ama her defasında, bir an geldi, Dusa kaşlarını çattı, başını kaldırdı ve "Olmaz" dedi, "çok kötü bir fikir." Ve o kadar işte. Bitti.

Ah, kendi yaşındaki oğlanlara kızlara takılmıştı; ama bunu genelde babamla Cleander'i ve beni kızdırmak için yapmıştı; bir keresinde gerçekten âşık oldu, işaretleri çok net bir şekilde algılayabildim. Bu bir hikâyeydi, hata değil; bizimle kalan bu adama âşık oldu (adam babası yaşındaydı); Elea bölgesinin kuzeyinden, biraz kıyıda köşede kalan bir yerdendi ve bir ailenin üçüncü oğluydu. Çiftçilik ve çömlekçilikle uğraşmaktan bıkmıştı; bize böyle dedi (aslında bize bu iki işte de iyi olmadığını söyledi) ve yurtdışına gitmek istedi; belki birazcık seyahat edebilirdi. Lidyalıların veya Sur Kralı'nın ordusuna girebilir, memlekete zengin olmuş bir halde ihtişamla dönebilirdi; ama kendi gemisi yoktu, bu nedenle bize bir gemi donatacak birinin olup olmadığını, kendisiyle birlikte sefere çıkmak isteyen birilerinin bulunup bulunamayacağını sordu. Anlayamadığımı bir nedenden ötürü babam bu soytarıyı sevdi; en azından Dusa'nın bu herifle çıktığını ve çıktığı için de kimseyi umursamadığını ortaya çıkarana kadar sevmeye devam etti. Bu da başkalarının başka başka versiyonlarına göre biten bir hikâyedir. Daha sonraları, Dusa millete kendi aralarında gizlice evlendiklerini söyledi ve çocuk gittikten birkaç ay sonra Dusa onun Tryianlılarla Sicilya-

lılara karşı (ya da tam tersiydi; ama kimse umursamıyordu) savaşıırken öldürüldüğü haberini aldı. Babamın versiyonuna göre bir daha asla Elis'e dönmemesi şartıyla çocuğa bir gemide yer bulmuştu ve ona, genç bir serüvenciye lazım olabilecek her türlü yükü ve hediye vermişti. Daha sonraları benim duyduğum kadarıyla, çocuk babamın kendisine verdiklerini gemide rastladığı bir adamın bir kolonideki payıyla değiş tokuş etmişti ve İyonya'da mutlu bir yaşam sürüyordu.

Ve işte, Dusa'nın yüzünde yine o bakış vardı ve içimden, "Ah Dusa" dedim, "tanrıların hatırına, şimdi olmaz." Ama kendisine hiçbir şey demedim; çünkü her şeyin daha da kötüye gitmesinden korkuyordum. Bunun yerine, oturdum ve yaralı misafirimizle ilgilenmeye başladım.

Gencin kavga etmiş olduğundan hiç şüphe yoktu. Başının yan tarafında, sol gözünün hemen üstünde bir yara izi vardı, dikkat çekici ve kanlıydı; ama pek ciddi değildi. Onu yere seren şey olasılıkla şu ithal Asur malı ince bıçaklı kılıçla; sağ tarafında, göbeğinin hizasında açılmış olan derin yaraydı. Oradan aldığı darbeye kanı domuz gibi akmış olmalıydı; biz onu bulduğumuzda akıttığı kanla koca bir kangal sucuk yapılabilirdi. Ama kafasındaki heybetli yarayla karşılaştırıldığında yine de çok küçük bir yara iziydi bu; kafasındaki yara da görünüşün ne denli önemli bir şey olduğunu kanıtlıyordu.

Bir şey içmek isteğini yineledi ve benim yerimden kımıldamak gibi bir niyetim olmadığından, Dusa kalkıp temiz su aramaya gitti. Ben de bu arada gence soru yöneltme fırsatı buldum.

"Benim adım" diye başladı konuşmaya, sonra bir yürek atışı kadar düşündü ve devam etti, "adım Pentheus." Ve ben de düşündüm ki, tanrılar aşkına, tam bir melodram; çünkü açıkçası böyle çağrılmazdı; üzgünüm ama bu bir Akhaia

meselesidir: Pentheus demek “Spartalıların Adamı” demektir ve kimse de bu çocuğa bunu yakıştıramazdı, değil mi? Bu tıpkı bir insanın en iyi katırına “Çal Götür Beni” diye isim takması gibi bir şey. “Nerelisiniz?” diye de ekledi.

“Sen bizim nereli olduğumuzu boş ver” diye yanıt verdim. “Esas sen nerelisin ve başına ne geldi?”

“Başıma mı?” Bana baktı. “Haydutların eline düştüm...”

“Yok, düşmedin.”

Birazcık kaşlarını çattı ve kaşı canını acıtınca yüzünü buruşturdu. “Pekâlâ” dedi, “onlar hırsız değildi.”

“Kan davası mı?” diye sordum birazcık şefkat göstererek.

“Bence de öyle” diye yanıt verdi. “En azından başlangıçta öyleydi. Tegea’da birini öldürdüm ve kardeşleri de peşime düştüler.”

İç geçirdim. “Ne yüzünden peki?” dedim. “Karısı mı? Kız kardeşi mi? Erkek arkadaşı mı?”

Şoka girmişti. Elis’te yapılma Mısır işi boncuk kadar ikna ediciydi. “Hiç biri değil” dedi. “Şerefime sürülen bir lekenin intikamını aldım. Mertçe bir dövüş oldu.”

Yirmi beş yaşlarındaydı; daha iyinin ne olduğunu bilecek yaşıydı, her neyse. “Tekrar dene” diye yanıt verdim. “Ya da eğer konuşmak için çok güçsüzsen, bırak gideyim, bakalım tanrı kulağıma neler fısıldayacak. Şey, bir şey var da, senin botlardan anladığım kadarıyla sen Tegea’da oturmuyorsun; o sendeki delikler benimkilerden çok daha büyük. Keza bunlar aslında ya başkasının botları ya da senin ayağın küçülmüş.” Ağzını açtı, sonra tekrar kapadı. “Bak işte” diye devam ettim, “şu kafadaki darbe senin yediğin ilk darbe değil; çünkü aynı böyle bir yara izi diğer tarafta da var, bir de burada, omzunun yuvarlağında. Bu da bana senin bir ya da iki kavgaya karıştığını söylüyor, hem de zırh giymeden; ama savaşlarda zırh giyilir. Bir de ellerine bakayım.”

Bana kaşlarını çatarak baktı; ama direnmedi.

“İyi iyi” dedim. “Sen ya çok zenginsin ya da çok fakir, ellerin öyle diyor. Nasır yok, baksana; kesme ve budama işi yapmayalı çok zaman olmuş gibi veya toprak kazıp nadasa bırakmamışsın uzun zamandır.” Sonra bir şey gördüm ve sıırttım. “Ah, bak bu çok ilginç” dedim. “Sol elinin ilk üç parmağının üst boğumlarında sert deri var. Eminim sağ bileğine bakınca da orada birkaç yara izi göreceğim.”

Bana ilgiyle baktı. “Demek ben bir okçuyum” dedi. “E ne olmuş yani?”

“Hiçbir şey” diye yanıt verdim. “Benim için ille de kötü bir şey değil. Ama hepsini bir araya getirdiğin zaman şu çıkıyor ortaya. Çalışmayı sevmeyen bir okçu memleketinden uzaklarda, yerde kanlar içinde yatarken bulunuyor.” Gence gülümsedim. “Eğer haydutlar seni kovaladıysa, bunun nedeni seni, kendine düşen payın daha fazlasını yürütürken yakalamış olmalarıdır. Böyle mi oldu acaba?”

Bana soğuk ama nefret dolu bir ifadeyle baktı. “Pek yanılmadın” dedi. “Peki ama sana neden doğruyu söylemem gerekiyor? Söylesem de inanmazsın ki.”

Omuz silktim. “Nasıl istersen öyle yap” diye yanıt verdim. “Hiç umurumda değil. Sevgili kız kardeşimle sevgili amcam sağ olsunlar, onlar sayesinde senin tarafında yer alarak kendimi berbat bir konuma soktum ya da en azından seni öldürmek isteyenleri karşıma aldım; zaten adamlar şimdi de bizi öldürecekler. Her şeyi göz önünde bulundurarak şöyle diyeyim, sen ya malı mülkü elinden alınmış bir prenssin ya da gezgin bir kahraman, bunun dışında senin soytarı falan olduğunu söylemek istemiyorum.”

Biraz daha kaşlarını çatıp baktı; sonra da yüzü asıldı. “Peki sen ne yapacaksın?” diye sordu.

“Yapmak mı?” diyerek gülümsedim tekrar. “Sana inana-
cağım, tabii ki, belirttiğim nedenden ötürü. Sonuçta, gördü-
ğüm şeyden çok daha yanlış bir sonuca varmış olacağım. İki
cümle söylemek istiyorum, izin verirsen.”

“Evet?”

“Önce” dedim, “senin bana ve başkalarına anlatacağın hi-
kâye eğer benim belirteceğim noktaların üzerine kurulursa
inanmamı çok daha kolaylaştıracaktır. Anlaşıldı mı?”

“Evet.”

“İkincisi” dedim, “ben seni çok uzaklarda bir yerlerde ya-
şayan güzel bir kızla evli ve karısına çok âşık biri olarak gö-
rüyorum. Doğru mu?”

Kaşlarını çattı yeniden, ardından da başını evet anlamın-
da salladı. “Evet” dedi.

“Çok güzel” dedim. “Tanrı bana böyle şeyleri nasıl da söy-
letiyor. Belki de ben falcılık falan yapmalıyım.”

“Eh, senin insanlara duymak istemedikleri şeyleri söyle-
me ustalığın var.”

Kırılan dal sesleri ve yaprakların hışırtısı bana Dusa’nın
geri gelmekte olduğunu söyledi (siz hiç ağaçlık bir yerde ses-
siz yürüyen bir kadına rastladınız mı sanki hiç? Eminim
rastlamamışsınızdır. Ama tuhaf olan şey, avcıların baş tanrı-
çası bir kadındır).

Her neyse...

Cratus sesini aniden alçalttı. “Bizimki geliyor” diye fısııl-
dadı, “bak bu benim biraderim. Bir şeyin altını çizmek iste-
rim; biraderim, yabancıyla yaptığım konuşmayı hiç duyma-
dı. Bunu böyle sürdürebilir miyiz, lütfen?”

Sekiz

halde (dedi Cleander), benim birader de nereye gitti?

Yabancı'nın ismi Pentheus'tu ve onun anlatacak olağanüstü bir hikâyesi vardı; Troya'nın düşüşü gibi bir şeydi bu veya Ulysses'in sayıklamaları gibi bir şey. Beni etkilemiştir, inanın; ama bütün bunlar benim kız kardeşime yaptıklarımın yanında hiç kalır. Bu hikâyeyi olabildiğince onun cümlelerine sadık kalarak anlatmaya çalışacağım (aradan birkaç yıl geçti ama, benim de yabana atılmayacak bir hafızam var). Size ta çocukken sadece bir kere işittiğim hikâyeleri bile ezbere anlatabilirim; ama dinlemek ister misiniz bilmiyorum çünkü çok sıkıcı şeylerdir.

Her neyse, işte Pentheus'un bize anlattıkları.

Ben (dedi Pentheus) Aigina Adası'nda doğmuşum; babam oranın kralıydı. Babamın beş oğlu vardı –üçü benden büyüktü– ve iki kızı vardı. Maddi durumumuz çok iyiydi; bilmem içinizden Aigina'ya giden oldu mu hiç, olmadı mı? Eh, bizim orası düz, bereketli bir adadır; güzel otlakları ve bağları vardır. Doğrusunu söylemek gerekirse, bizim aile biraz tembel bir aileydi, zamanının büyük bir kısmını çiftçi-

likle değil de avcılıkla geçirirdi. Ağabeylerimle birlikte dağlara gidip yabankeisi avlardık ve işte yaptığımız tek iş de buydu.

Bir kralının oğlunun buralarda ne aradığını merak ediyor olmalısınız, hem de böyle kanlar içinde ve yabancıların yardımına muhtaç bir halde.

Avlanmadığımız zamanlarda, ağabeylerim ve ben oyun oynardık. Ben iyi bir koşucuydum ve uzun atlamacıydım, ağabeylerim Ialmenus ve Ascephalus koşuda iyiydiler ve iyi birer araba yarışçılarıydılar. En büyük ağabeyimiz Lycomedes, aslında birinci sınıf boksördü ve eğer bir gün nasip olur da Aigina'ya giderseniz, orada peltek peltek konuşan çok adam görürsünüz çünkü hepsinin ağzı dişsizdir; onlardan herhangi birine sorun, eğer söylediklerini anlayabilirseniz, size hep aynı şeyi söyleyeceklerdir. Küçük kardeşim Hyrtacus ise iyi bir güreşçi olmuştu. Ama bizim ailede gerçek oyuncu, ister inanın ister inanmayın, ablam Actis'di; çok iyi koşardı ve çoğunlukla da, iki atlı savaş arabasını çok iyi sürerdi.

Actis aslında en büyüğümüzdü; Lycomedes'ten bir yaş büyüktü ama pek benzemezlerdi. Açık havada kalmayı çok severdi, fındık gibi kahverengiydi, kaslı, kemikliydi. Ama eğer isterse kendine hemen koca bulabilecek bir kızdı. Sonuçta bir kralın kızıydı, gerisini söylemeye gerek yok; ama ablam evlenmek istemiyordu. En çok sevdiği şey, oyun oynadıktan sonra bir sürü başka iri, esmer, kemikli kızla, adını bile sormamamız gereken bir tanrıçanın onuruna, dağda kamp yapmaktı. Olası hikâye şuydu düşüncemize göre: Kızların hepsi yanlarında arabalar dolusu şarap küpleri ve lezzetli yiyecekler götürüyorlar, beş gün sonra da üstleri başları perişan bir halde geri dönüyorlardı. Bir keresinde yemin ederim ablamın tırnaklarında kan görmüştüm; he-

nüz elini yıkamaya fırsat bulamamıştı ben gördüğümde ve tanrı bilir neyin peşindeydiler. İşte o şey her neyse ablam Actis'i evlilikten ve çoluk çocuk büyötmekten çok daha fazla eğlendiriyordu; bu nedenle babam en iyisi bu tanrıçaya bir tapınak yapmak dedi ve ablam Actis'i de tapınağın rahibesi yaptı; bu şekilde ablam birazcık daha saygı duyulan bir kız oldu ve bu sayede yirmi iki yaşında olmasına rağmen hâlâ bir koca bulamamış olması rahibeliğine bağlandı.

Öteki ablam, Chariessa kısa boylu ve tıknazdı; Troizenli genç bir adamla on dördünde evlendi ve bir yıl sonra da öldü. Maalesef böyle şeyler oluyor.

İşte size dediğim gibi, oyun oynamayı çok severdik ve deliler gibi düşlediğimiz tek şey gerçek bir oyunda yer almaktı; ama oyunları büyük bir sabırla izleyen ve bununla yetinen ada halkı ölmek istemediği için oyunlara katılmak istemiyordu ve bizler de yaşılanıyorduk. Her tarafımız kas tutuyordu ama yine de bir oyun oynama fırsatı bulamıyorduk. Bu durum bizi çok sıkıyordu, herhalde; ama bu konuda çok gerçekçiydik. Ayrıca senin rahatın için milletin kendini öldürövermesini de bekleyemezsin tabii, değil mi?

Derken, hiç beklenmedik bir şekilde, biri çıktı. Ve bu kişi bizim Aiginalı değildi ama bizim aileden sayılırdı; kardeşim Ascaphalus'un kayınpederiydi. O sırada bir şekilde adayı gezmeye gelmişti ve her açıdan büyük bir adamdı (tabii pis bir herifti ve bu yüzden de ona karşı kendimizi hiç suçlu hissetmedik. Şimdi bu konuyu da açıklayacağım).

Benim için özellikle güzel bir zamandı. Karım Periboea ikinci çocuğumuzu yeni doğurmuştu; ona Nicephorus adını verdik, şanslı olsun diye...

("Affedersiniz?" dedi Fenikeli.

“Bunun anlamı ‘Zafer Getiren’dir” diye açıkladı Palamedes.

“Ah. Oldu. Kusura bakmayın.”)

Bitirdiniz mi? (dedi Cleander). Teşekkür ederim.

Her neyse (dedi Pentheus), Ascapalus’un kayınpederi Phorbus’un cenaze merasimine bir de Nicephorus’un doğum kutlamasını eklemeye karar verdik ve gerçekten de çok büyük bir parti düzenledik. Adadaki herkesi davet ettik, hemen hemen yani. Aigina tarihinin en unutulmaz eğlencesini yapmak istedik. Başardık da.

Şansımıza, Phorbus kış mevsiminin ilk aylarında öldü. Çünkü Aigina, Atina’ya çok yakındı; ölü kokmadan ve ondan kurtulmak zorunda kalmadan yerel oyuncuların yanı sıra, anakaradaki anlı şanlı oyunculara da davetiye göndermek için yeterince zamanımız oluyordu.

İşte, o sırada tesadüfen Korinthli bir aile Attika’daki akrabalarını ziyarete gelmişti ve hepsi sapına kadar oyuncuydu; dört biraderdiler, onlar da bizimle aynı yaşlardaydı. Hatta biz Aigina’da bile adlarını duymuştuk, bu yüzden de onların gelmesi için can atıyorduk. Bunlar Laops’un oğulları Ctemon, Phorcys, Hephaestodorus ve Axius’tu. Yüreğlerimiz bize Fates atölyesinden çıksa bile birbirimize böylesine yakın olamayacağımızı ve birbirimizle bu kadar çok vakit geçiremeyeceğimizi söylüyordu.

Ve, büyük gün de geldi çattı. Sabahın erken saatlerinde Atina’dan en az dört gemi geldi; hepsi ünlü oyuncular, onların atları, arabaları, giyim kuşamları ve büyük, hantal hediyeler sandıklarıyla ağzına kadar doluydu; ama Laopides yoktu, bu yüzden de hemen hemen her şey berbat olacaktı. Neyse, baktık onların geleceği falan yok, biz de cenazeyi yakıp töre-

ne başlayalım dedik; işte tam o sırada depo kulesinin tepesindeki gözcü bir geminin gelmekte olduğunu haber verdi. Onlara zaman vermek için törenleri durdurduk ve derken bir de baktık ki, bu geç kalanlar Korinthli ekipmiş, (bize söylediklerine göre) tam kalkmak üzereyken geminin borcuyla ilgili bir sorun çıkmış. Her neyse, sonuçta gelmişlerdi ve zaten bizim için de önemli olan onların gelmesiydi.

İlk önce, tabii ki, rahmetliyi tutuşturduk. Zehirli kalbi sayesinde çıra gibi çıtır çıtır yandı; derken yapılması gereken her şeyi yaptık: Külleri iyi kalite şarapla söndürdük, çamuru kaşıkladık, en kalitelisinden çift tabakalı sığır yağıyla sardık, yaldızlı bronz kâseye tepeleme doldurduk. Tüm bunları yaparken bir an olsun sırtımadık.

Sonra da günün ciddi işlerine geçtik. İlk hadise bokstu. Zavallı Lycomedes ilk etapta gitti; şu anda adını hatırlamadığım bir Atinalı'nın sol yumruğu onu oyun dışı bırakmaya yetti. Ödülü Korinthlilerden biri kazandı; adam önce kendi kardeşini yanağına indirdiği bir yumrukla yere serdi. O yumruk bana inseydi herhalde ölürdüm; ama öteki Korinthli –adını hatırlamıyorum– bir dakika sonra ayağa kalktı ve kendisine yeni bir şans verilmediği için ağlayıp sızlamaya başladı.

Bir sonraki hadise güreşti. Korinthliler buna katılmadılar; ama kardeşim Hyrtacus, adı Teleides olan bir Atinalı'yla feci şekilde güreşti; bu Atinalı bizim zavallı biraderi az kal-sın ikiye bölecekti. Şansına, Hyrtacus öfkesini dizginledi ve tanrı onun yüreğine Atinalı'ya karşı mücadele etme azmi koydu; derken bu Teleides denilen adam bizim biraderin boynunu üzüm salkımı gibi kırmak üzereyken Hyrtacus bütün gücünü bir ayağında toplayıp diğerinin topuğuyla Atinalı'nın dizinin arkasına feci bir şekilde vurdu. Anlayacağınız ikisi de yere kapaklandı; ama aradaki fark şuydu: Tele-

ides yere burun üstü kapaklanmıştı ve Phorbus'un cenazesi-ne ilişkin hatırladığı son şey de bu olmuştu.

İşte derken bu da bitti. Sonra da ağırlık atma başladı; bu konuda neredeyse hiçbir şey hatırlamıyorum ve sonra da ko-şu yarışı yapıldı, bunda da ben on iki kişi arasından beşinci geldim. Bu yarışı benim bir arkadaşım kazandı; bir Korint-hli ikinci ve bir Atinalı da üçüncü oldu. Ben de bizim eve doğru koşarken dördüncü olmayı gözüme kestirmiştım; uzun adımlarla gidiyordum ve işte tam o sırada, yani çok uy-gunsuz bir sırada tanrı ayağımın altına kocaman bir taş ko-yarak bana oyun oynadı. Bu sayede en genç Korinthli olan Axius beni dirsek mesafesiyle geçti. İşin kötü tarafı, ayak bi-leğimi incitip uzun atlamaya katılamadım, eğer katılsaydım eminim kazanacaktım; bu arada kardeşim Iailmenus benim idmanda yaptığım normal atlayışından biraz daha iyisini yaptı, yani gördüğünüz gibi, her ne kadar seçkin katılımcı-lar, olsa da, gerçekte pek zorlu bir alan değildi.

Ancak biz çok mutluyduk, yani ağabeylerim ve ben; bir müsabakayı kazanmıştık, ben bir ötekinde yer almıştım ve müsabakaların en büyüğü için gizli bir silahımız vardı. Ab-lam Actis savaş arabası yarışına katılacaktı.

Şey, belki de başımızı derde sokmak için kaşınıyorduk ama, ablamı durdurmaya çalışmamız hiçbir işe yaramamıştı. Yapa-bildiğimiz tek şey ablamı erkek gibi giyinmeye ve saçını da bir şapkanın altında gizlemeye ikna etmek oldu. Eski bir tunik ve Lycomedes'in peleriniyle, ablam erkeğe benzedi; tabii teninin koyu renkli olması, kollarının bir kıza göre iri olması ve aşırı uzun boyu da bize yardım etti. Ablamı Acteus olarak anons et-tik; kendisi dağdaki köyümüzde yaşayan bir kuzenimizdi ve bence babam bile ne olup bittiğini anlayamamıştı.

Epey çekişmeli bir müsabakaydı; Hippocleides adında bir Atinalı yarışmanın favorisiydi. Ablamın ne kadar iyi oldu-

ğunu biliyor olmasaydım, benim favorim de ödünç alınmış atlar ve at arabalarıyla yarışsalar bile ya Phorcys ya Hephaestodorus ya da Korinthliler olurdu. Az buçuk tanıdığım bir Atinalı'dan onlarla ilgili birkaç şey işitmiştim. Her koşulda, aletlerinin kalitesinden çok tekniklerine ve iyi pozisyonlarına güveniyorlardı; bu yüzden de kendi aletlerini kullanmasalar bile bu onlar açısından bir dezavantaj değildi. Diğer taraftan Hippocleides ise sadece iyi bir sürücü olarak biliniyordu, bunun dışında herhangi bir özelliği olduğu söylenmiyordu, sadece çok kaliteli iki atı ve adamın birinin zar zor yere indirdiği bir arabası vardı.

Zavallı aptallar, diye düşündüm; çünkü ablam Actis sadece Aigina'nın en iyi atlarına sahip olmakla kalmıyordu –bu atlar ilk bakıldığında sadece köpek maması olabilmemiş gibi görünüyorlardı ama, birlikte sürüldüklerinde aynı hayvanın iki ayrı parçası gibiydiler– ayrıca kardeşlerini yarış çizgileri dahilinde uyutarak aldatmasını da iyi bilirdi; virajlarda hızını keser, düze çıkınca aniden öne fırlardı. Emin olduğumuz bir şey varsa o da, ablamın Korinthlileri suya götürüp susuz getirebilecek olmasıydı. Burada tek bir sorun vardı, o da Atinalıların şüphesini çekmeden nasıl bahislerde onun üzerine büyük oynayabileceğimizdi.

Herkese yarışta beş araba olduğu söylendi; bunlardan ikisi Korinthlilerindi, biri Atinalıların, biri de bizim Haemaon adındaki komşumuzundu ve bir de ablam Actis'inki vardı tabii. Bu kadar araba küçük bir yer için çok sayılırdı; ama Actis, yani ablam hiç de umursamıyordu. Ablam üçüncü sıradaki yerini korurken Atinalı'nın ve Korinthlilerden Hephaestodorus'un kendisini geçmesine izin verdi (yaşlı Haemon'u aslında pek umursamıyordu) ve yarış pistinin içinde kendisini emniyete aldı. Diğer Korinthli Phorcys aynı hat üzerinde gitmeyi düşünüyordu; ama bir şekilde ablam Ac-

tis'in, önüne geçmesinden çok mutlu olmuştu ve ablamı arkasından takip ediyor olmaktan şikayetçi değildi.

Beklenildiği gibi, tam dönüş direğinin orada Actis hamlesini yaptı.

“Ya çok üzgünüm” dedi Fenikeli, “ama ben bundan hiçbir şey anlamadım. Nedir şu dönüş direği dediğiniz şey, hele şu yarış pisti denilen şey?”

Cleander gözlerini kapadı ve tekrar açtı. “Sizin Fenike’de savaş arabası yarıştırılmaz, değil mi?” dedi.

“Yok.”

“Peki. Bak şimdi, sen önce yarış pisti denilen şeyi gözünde canlandırmalısın. Her bir uçta bir işaret var, bunlar ya tahtadan bir direk ya da taş yığını. Diğer uçta da yere çizilmiş bir çizgi var. Bu çizgiyi ilk geçen yarışı kazanıyor. Ama önce pistin öbür başına gitmeleri gerekiyor. Şimdi gözünde bir kadının ellerinde duran bir çile yün canlandır ve kadının her bir elindeki parmakları da işaret farz et. Sizin Fenike’de yün çilesi vardır, değil mi?”

“Var tabii.”

“Güzel. İşte, bunlar bir taraftan giderler, işaret direğinin oradan dönerler, sonra çizgiyi takip ederek öteki işaret direğine giderler. Şimdi bak, gözünde şöyle canlandır; arabanın teki çok dıştan gidiyor, iki işaret arasındaki çizginin dışından yani. İşaret direğinin oraya geldiğinde ne kadar dışarıdan gidersen o kadar büyük bir kavis çizmen gerekecek; ama ne kadar az içerden gidersen yapacağın dönüş de o kadar keskin olacak. Ama keskin dönüş yaparsan bu sefer zaman kazanmış olacaksın ve bitiş çizgisine daha çabuk varacaksın, böylece kazanma olasılığın da daha fazla olacak. Bu söylediklerim sana bir şey ifade ediyor mu, yoksa tekrar anlatayım mı?”

“Yok” dedi Fenikeli mırıldanarak, “bu kadar kafi. Sen devam et.”

Actis dönüş direğindeki hamlesini (şimdi izah ettiğim şekilde yaptı) ve hızını artırarak Atinalı’ya ve Korinthli Hephaestodorus’a yaklaştı ve bitişe doğru hızını artırdı; tam oradan köşeyi aldı. Ablam gayet iyi gidiyordu, bu sırada çizginin dışında olan Atinalı’nın sola çekilmekten başka hiçbir şansı yoktu, bu yüzden de geriye bir tek Hephaestodorus ile ablam kaldı. Ama derken ablama geçmesi için izin veren Korinthli arkadan bastırdı ve atının dizginlerine asılırken ablamı da yan tarafa sıkıştırdı ve yavaşladı. Ablamın da yavaşlamaktan başka bir şansı kalmadı; eğer yavaşlamasaydı yarış pistinin arka tarafına itilecek ve oradan da pistin ortasındaki çöplüğün ortasına saplanıp kalacaktı ve böyle bir durumda da ne tekerlekleri ne de atları bir işe yarayacaktı. İşte bunlar olup biterken, tabii ki, diğer Korinthli Phorcys tüm hızını verdi ve her ikisinin yanından ileriye geçti.

Bütün bunları yarıştan önce planladıkları çok belliydi; yoksa Atinalı’dan ve Haemon’dan ziyade Actis’i arkaya düşürmeyi düşünmelerine olanak yoktu, diyebilirim. Her neyse, çok sinirlenmiştik; ama olan olmuştu bir kere. Sırıtmaktan ve yenilgiye katlanmaktan başka yapacak hiçbir şey yoktu.

Ama benim ablam onlar gibi değildi. Üçkâğıtçılıktan anlamazdı ve başkalarının üçkâğıtçılıklarına da tahammül edemezdi. Bu yüzden iyi bir kız gibi dizginleri çekti, Hephaestodorus’un ona doğru gelen arabasına yandan bindirdi ve adamın suratına üvendireyi indirdi.

“Ah, tanrılar, şimdi de ne yapıyor bu kız?” diyen yanımdaki Ialmenus’un inlemesini işittim; işte tam o anda Hephaestodorus dizginleri bıraktı, kırılan çenesini tuttu ve her şey çığırından çıktı. Tam olarak ne olduğunu, neyin neye vurdu-

ğunu hatırlayamıyorum. Eğer tahminimi sorarsanız, ya ablamın dizginleri atlarının toynaklarının altına düşmüş ya da ablamın tekerleği adamınkinin önüne takılmış olmalı; her neyse, sonuç olarak her iki araba da devrildi, birbirine kilitlendi ve yuvarlandı. Artık çok geçti, olan olmuştu bir kere ve sanki işleri daha da kötüleştirmek istercesine, ablamın adamları iç içe geçmiş arabaların enkazını diğerleri henüz hız kesmeden otuz adım öteye çektiler.

Adam arabası devrildikten sonra dışarı fırlamıştı; yere çarptığında boynu kırılıp ölmüştü. Ablam pek şanslı değildi. Çünkü ortaya çok yakındılar zaten, sert zeminde sivri taşlara çarptı; aynı koşumcunun deriyi törpülediği ağır dişli törpüsü gibiydi taşlar. Saçlarının şapkasının altından çıkışını, bir kolunun yan tarafa düşüşünü, yanlışı tarafa doğru bükülüşünü hiç unutmuyorum.

Oraya gittiğimizde Actis hâlâ sağdı; ama her şey öylesine birbirine karışmıştı ki, ablamı oradan çıkaramamıştık. Tam midesinin altından kıymıklı bir tahta girmiş, öteki tarafından çıkmıştı ve suratının yarısı yerdeki taşlar yüzünden yok olup gitmişti. Bir şey demeye çalıştı; ama çenesi parçalanmıştı. Hiçbir şeyi kıpırdatmaya cesaret edemedik; onca karmaşa yetmezmiş gibi, umutsuz bir şekilde yakalanmış ve kazığa çakılmıştı. Bu yüzden de topuklarımızın üzerine çöktük ve başında durup ölmesini bekledik.

Biz beklemeyi sürdürürken, arka planda birinin bağırıp çağırdığını bir şekilde fark etmiştik; ama ablam öldükten sonra ayağa kalktık, ayaklarımızın uyuştüğünü fark ettik ve işte tam o sırada bağırmanın bizi hedef aldığını ve çok dostça bir bağırış olmadığını anladık.

Baktık ki, bu bağırان Korinthli Phorcys. Biraderleri onu kollarından tutuyordu; yerden doğrulup kalkıyordu, aynı boynunda zincir olan heyecanlı bir köpek gibiydi; zincirini

çekiştirip bize gelmek istiyordu. Evvela onun neden böyle tepinip durduğunu anlayamadık; sonra hatırladık ki onun da erkek kardeşi ölmüştü. Cinayet ve intikam gibi birtakım kelimeler haykırıp duruyordu; işte dedim, sanırım ablamın ölümünden kardeşini sorumlu tutuyor, belki bir şeyler yapmamız gerekiyor. Ama bu şüpheli bir fikirdi, o an için çok büyük ve başa çıkılamayacak bir fikirdi; çünkü o sırada kafamızda ve yüreğimizde başka şeyler vardı. Derken olayı anladım: Ablamın kardeşini öldürdüğünü söylüyordu. Bence çok saçma bir şeydi bu.

O sırada böyle bir tartışmaya girecek bir ruh halim yoktu; ama ağabeyim Lycomedes benim durumumda değildi. Ağabeyim yerinden sıçradı ve sezdirmeden yanına yaklaşarak Korinthli'yle yüz yüze geldi. Bu adam neden bahsediyordu? Eğer suçlanacak biri varsa o da Hephaestodorus'tu; çünkü hem üçkâğıtçılık yapmıştı hem de hiç umursamadan tehlikeli bir şekilde sürmüştü. O anda, Phorcys öylesine debelen-di ki, az kalsın kardeşlerinin elinden kurtulacaktı; bu şeytanî bir yalan, diye bağırdı, ablam onun ağabeyine üvendireyle vurmuştu; bu sakatlayarak küçük düşürme girişimiydi, biraderi paramparça bir halde yatıyor olmasaydı bu durum hepimizi öldürmek için yeterli bir gerekçeydi. Belki de ağabeyim suratını asarak, "Sahtekârlık yapan oydu, gelen oydu" demekle dikkatsiz davranmıştı. Phorcys, kardeşlerinden kurtuldu ve gelip Lycomedes'in boğazına sarıldı. Bu da bir başka hataydı; Lycomedes boksördü, hatırlayın ve bir dakika sonra Phorcys yerde yüzükoyun yatıyordu. Derken işler çığı-rından çıkmaya başladı.

Hiç de sırası değil şimdi, dediğimi anımsıyorum; ama tam o sırada Korinthlilerden biri bana bastonuyla vurmaya kalktı ve harbi konuşmak gerekirse ben de bundan çok memnun oldum; zira ansızın elime tüm öfkemi, tüm korku-

mu ve yaşadığım tüm şoku bütün dünyadan ve tanrılardan değil de tek bir kişiden çıkarma şansını yakalamış oldum. Herife sıkı vurdum ve yüzükoyun düştü.

Sonra aptalın teki kılıç çekti. Kim olduğundan emin değilim; ama bazen bu kılıç çekenin kendim olduğunu falan zannediyorum. Çünkü her şey karmakarışık bir haldeydi, aynı birkaç savaş arabasının bir anda birbirine çarpıp yuvarlanması gibiydi. Belki de Korinthli ayağa kalkıp sırtımın ona dönük olduğu an omzuma sopasıyla vurarak beni delirtmişti; eğer başlatan bensem belki de birtakım tanrılar aklımı başımdan almışlardı ve yüreğime delilik doldurmuşlardı. Kesin olarak anımsadığım bir sonraki şey Korinthli Axius'un yüzündeki bakıştı; bu bakış beni öylesine şoke etmişti ki, durup ne yaptığıma bakınca anladım ve hepimizin ellerinde silahlar olduğunu gördüm, ben de dahil tabii ve olasıyla Axius'un sol elinin arka tarafını kesmiş olmalıydım; çünkü elinin dördüncü ve beşinci parmakları soyulmuş deriye asılı bir halde sallanıyordu ve kan, patlamış borudan fışkıran su gibi fışkırıyordu.

Bu da kavganın durmasına neden oldu; zaten hepimiz baş dönmesinden ve şaşkınlıktan kıpırdayamayacak bir haldeydik. Birkaç Atinalı, Korinthlileri alıp götürdü; olasılıkla Axius'un elini de kan kaybından ölmeden önce bağlamışlardı. Hiç tanımadığım birine, "Ona ben mi vurdum?" diye sordugumu hatırlıyorum; ama onun bana ne dediğini ya da demediğini hiç hatırlamıyorum.

Yine de bu olay oyunların sonu oldu. Yabancılar bir araya toplaşıp bir saat kadar sessiz sessiz bir şeyler konuştular. Ablam Actis'in cesedini aldık, bizim eve taşıdık ve o gün bir daha dışarıya çıkmadık. Birileri etrafı toparlamış olmalı; kürsüyü, atlama tahtalarını, engelleri ve diğer şeyleri... Paramparça olmuş savaş arabalarından geriye kalanları atlara yük-

leyip götürmüşlerdi. İyi ki, bu tür işleri yapan birileri ortaya hep çıkıyordu; yoksa bu işi kimsenin yapacağı falan yoktu.

O gece aramızda hiç konuşmadık, ertesi gün de öyle; evimize konuşma denilen şey geri gelene dek epey bir zaman geçti ve o zaman bile yarışlar, ölümler ve ablam hiç bahsedilmeyen konular oldular. Sanırım hizmetçilerimizden ikisi üst kattaki odadan ablamın eşyalarını çıkardı. Daha sonra farkına vardım ki aptalın teki ablamın cenazesinde bize kutlama yapmayı önermişti; ama şansına hiçbirimiz bu öneriyi işitmedik yoksa biraz daha kan dökülmüş olacaktı.

Bir sabah erken saatte ablamı yaktık, sadece babam, ağabeylerim ve ben; annem bile gelmemişti. Bu işin bir şekilde yerine getirilmesi gerekiyordu, hani usta gelmeden önce çıraklar etrafı aceleyle toplarlar ya, öyleydi işte. Hiçbirimiz ablamdan yüksek sesle bahsetmedik ve o andan itibaren sanki hiç var olmamış gibi ablamın adını anmadık; kısacası, bahsedilmesi de artık gerekmiyordu. Biliyor musunuz, hani şaka bazen kaka olur da, kimse gülmez ve herkesin canı bir şekilde acır ya, işte öyle bir ruh hali içindeydik. Hani derler ya, unut da üstünde ot bitsin; biz de öyle olsun istiyorduk.

Birkaç ay sonra Korinth'ten bir çığırtnan geldi. Ama korka korka gelmişti; durdu, duyurusunu yaptı ve söylediğine göre, rahmetli ablam tarafından öldürülmüş olan Hephaestodorus'un hayatının ve onurunun bedeli talep ediliyordu.

Babamız tamamıyla sükûnet içerisinde, kılını bile kıpırdatmadan çığırtnanı dinledi. Sonra, zavallı adam babama söyleyeceği bir şey olup olmadığını sorduğunda babam içini çekti.

“Siktir git” dedi.

Çığırtnan aynısını yaptı, hem de hızla ve gerektiği şekilde ve meseleyi kafamızın içine soktu.

İşte, koca bir yıl böyle geçti. Ben ve ağabeylerim zamanımızın çoğunu sıkılarak geçirdik; bir şekilde canımız artık oyun oynamak istemiyordu, hatta ava bile gitmek zor geliyordu. Küçük kardeşim Hyrtacus evlendi; ama sessiz sakin bir düğün oldu. Hasattan hemen sonra, karım adanın öteki tarafındaki babasını görmeye gitmek istediğini söyledi. Sadece bir aylığına, dedi ve çocukları da yanında götürdü. İki ay sonra bir mesaj gönderdi ve birazcık daha kalacağını belirtti. Ben de bir mahsuru yok, diye mesaj gönderdim.

Bir gece salonda oturuyorduk, babam, ağabeylerim, kardeşlerim, yengem, çocuklar, ev ahalisinden birkaç kişi ve ben. Evde fazla kişi tutmadığımız için erkekler kentte yatıyorlardı. Her neyse, masaları toplamıştık ve yatma zamanı gelene kadar oturuyorduk; bir müzisyen bir şeyler çalıyordu galiba, şimdi hatırlayamıyorum. Birdenbire ağabeyim Ialmenus başını kaldırdı ve bir yanık kokusu alıp almadığımızı sordu.

Yok, dedik, burnumuza bir koku gelmiyordu; ama biraz sonra tekrar sorduğunda, onunla hemfikirdik, kokuyu alıyorduk. Babamız kentteki evlerden birinin yanıyor olma ihtimalini düşünüp düşünmediğimizi sordu. Hiçbirimizin canı kalkmak istemiyordu; ama en sonunda Ascaphalus göğüs geçirdi ve iyi bari gidip bakayım, dedi. Şapkasını, botlarını giydi ve kapıya yöneldi; kapının oradan bize baktı ve kapının sıkışmış olduğunu söyledi.

“Sıkışmakla neyi kastediyorsun?” diye sordu babam.

“Yani, açamıyorum” diye yanıt verdi Ascaphalus.

Babam sabırsızlığını belirten bir ses çıkardı. “Bana bak” dedi. Bir dakika sonra da yüzünde çok düşünceli bir ifade be-

lirdi. Hiçbirimiz hiçbir şey demedik; ama yanık kokusu biraz daha yoğunlaşmıştı.

“Siz ikiniz” dedi Ascephalus’la bana, “tahta sırayı getirin, kapıyı çok kuvvetli bir şekilde vurarak açacağız.” Hepimiz tahta sıranın arkasına geçtik ve kapıya esaslı bir darbe indirdik; birazcık kıpırdatabildik ama fazla değil. İşte tam o sırada tavandan içeriye az miktarda mavimsi bir duman sızdığını fark ettim.

Lycomedes, “Bu da ne oluyor be?” dedi. Hiçbirimiz cevap verecek durumda değildik. Sonuçta neyin ne olduğu çok aşikârdı.

“Herhalde kapıları taşlarla kapattılar” dedi babam, “veya ağaç kütükleriyle. Hyrtacus, üst kata çık da salondan bak bakalım; ama dikkat et, kafanı gösterirsen ok mok fırlatırlar.”

Hyrtacus’un yüzü kireç gibi bembeyaz kesildi; ama başını olur anlamında salladı ve hızla gitti. Kadınlardan bazıları sormalar sormaya başladılar; neler oluyordu, kimdi onlar? Babam kadınlara sakın olmalarını söyledi. Ialmenus ağabeyimin oğlu, küçük yeğenim Gortys başladı ağlamaya; annesi ayağına şaplak indirdi de öyle sustu.

“Tamam, onlarmış” diyerek geldi Hyrtacus. Avlu kapısının önünde, elinde mızrak tutan bir sürü insan duruyor; meşale de tutuyorlar, hepsini gayet net görebildim. Sanırım ötekiler de evin etrafında öbeklenmişler; ama çok karanlık olduğu için bir şey diyemem. Kimsenin beni gördüğünü sanmıyorum.”

Babam başını, “peki, peki anladım” anlamında salladı. “Yangını nerede çıkardıklarını söyleyebilir misin?” diye sordu. “Ayrıca kapıyı neyle kapatmışlar?”

“Onu göremedim” diye cevapladı Hyrtacus. Babam kızdı, git adam gibi bak da öyle gel, diyerek onu azarladı. Bunun üzerine tekrar gitti, tekrar gelmesini bekledik; ama gelmedi. Bunun üzerine karısı ağlayıp sızlamaya başladı ve bize neden

gidip de kocamın başına ne geldiğine bakmıyorsunuz, diye sordu? Kadın çaresiz bir haldeydi.

“Galiba neler olduğu anlaşıldı” dedi babam, “üst kat salonunun kapılarına okçu yerleştirmişler, bu yüzden de oradan çıkamayız. Öyleyse ya tavandan çıkacağız ya da duvarların altından. Hangisinden çıkalım dersiniz?”

Salona artık iyice duman dolmuştu ve salon ısınmıştı. Alevlerin seslerini duyabiliyorduk; alevler sesle birlikte hızla tavanın üstüne yayılıyordu. Çok kısa bir süre sonra içerisi tahtayla ve dumanla dolacaktı.

“Duvarın altından, o zaman” dedi babam. “Pekâlâ, haydi başlayalım.”

Nereden başlayacağımızı söylemeye gerek yok; birkaç yıl önce, arsız bir hırsız bizim eve girme cesaretini göstermiş, eşyalarımızı çalmış, içteki odadan çıkamamış ve bu yüzden de yanında bir tek bronz bir kazan götürebilmişti; biz de zaten o kazanı alıp götürdük diye sevinmiştik. O zaman bizim canımızı sıkın şey duvarın altını kazarak verdiği hasar olmuştu. Şimdi o hırsızın açtığı delik canımızı kurtaracaktı.

Hırsızın açtığı deliği moloz ve paketlenmiş toprakla kapatmıştık; ama bu işi biraz önemsemeden yapmıştık. Ellerimize kılıçları ve demir şişleri alıp deliği açmaya çalıştık. Tam deliğin yarısını açmıştık ki çatı kirişi salonun ortasına çöktü; annem oracıkta öldü ve Lycomedes’in karısıyla kızı kirişin altında kaldılar.

“Bırakın onları” diye bağırdı babam, “zamanımız yok.”

Lycomedes bir an için tereddüt etti, derken kazmayı sürdürdü, hem de olabildiğince hızlı bir şekilde. O zaman bunu çok düşündüm; ama bence çok doğru bir iş yapmıştı. Sonuçta, bir erkek istediği zaman yeni bir eş alabilir, başka başka çocuklara sahip olabilir; ama babasıyla erkek kardeşlerinin yerine hiç kimseyi koyamazdı.

Tam anlamıyla vazgeçmeden az bir zaman önce yarışı kaybetmek üzere olduğumuzu anladık; çünkü artık dumanlar zemin kata bile dolmaya başlamıştı ve etrafımız tahtalarla ve yanan samanlarla doluydu; ama kazmayı sürdürdük. Oysa, ne birbirimizi görebiliyor ne de sesler çok yoğun olduğu için bir şey duyabiliyorduk. Derken bir an geldi ve benden başka kimsenin kazmadığını fark ettim ve bir yürek atışı kadar bir süre sonra, ben de kazmayı bıraktım.

Açılan delikten içeriye kesilmiş damardan fışkıran kan gibi kokan temiz hava giriyordu ve kafamı deliğe sokup nehirden kana kana su içen katırlar gibi havayı ciğerlerime doldurdum. Nefes alabilmenin verdiği sevinç kafamdaki her şeyi silip attı, ta ki yanmakta olan koca bir saman balyası arkama düşene ve beni korku ve acıdan bağirtana kadar. Bu kadarı bana yetmişti. Deliğin içine girdim, yeterince büyüktü; zaten biraz daha küçük de olsa kolumu koparma riskini de göze alarak, ne yapıp edip deliği büyültecektim. Deliğin içine sıkıştığımı anladığımda kığım yanıyor, başım ise serinliyordu; şişenin ağzındaki tıpayla dönmüştüm.

Gözümü ilk açtığımda karşımda bulduğum tek şey bana bakan bir surat oldu. Bunun kim olduğunu bilmiyordum. Derken bağırmaya başladı ve aynı anda bir yay çekmeye çalışıyordu; ama o telaş içinde yaya gerdiği oku yere düşürdü, sonra el yordamıyla oku aramaya başladı. Çırpına çırpına delikten çıkmaya çalıştım; ama ayağım deliğin kenarına takıldı ve yüzüstü yere düştüm. Adam oku attı ve beni tutmak üzere elini uzattı; ben de onu savmak için elimi uzattım ve işte o zaman elimde hâlâ bir kılıç tuttuğumu ve kılıcı adamın kasiğine sapladığımı anladım. Ondan sonra adam beni bıraktı.

Nereye gideceğim konusunda en ufak bir fikrim yoktu; sadece “uzaklaş” diyordu yüreğim bana ve yerine getirebildi-

ğim tek tavsiye de buydu zaten. Avlu duvarını görene kadar koşmayı sürdürdüm, duvarın üstüne atladım ve kendimi meyve bahçesinde buldum (tüm hayatım boyunca o evde oturmuştum; ama şimdi az kalsın orada olduğunu bile bilmediğim bir elma ağacına çarpacaktım). Bu, bana iyi bir izlenim verdi; meyve bahçesi Cacodaemon'un evinin arkasındaydı; onu ta emeklediğim zamanlardan beri tanıyordum. Sürüne sürüne gidip kapısını çaldığımda, kimse cevap vermedi; ama sokakta insanlar vardı, orada duruyorlar ve seyrediyorlardı, ellerinde meşaleler ve fenerler tutuyorlardı ve oralarda gözükmemem gerektiğine karar verdim. Bunun da akıllıca bir karar olduğunu çok geçmeden anladım: Biri bana bir mızrak fırlattı; ama mızrak hedefe değil epey uzağa düştü. Feryat ederek görebildiğim en karanlık yere doğru kendimi fırlattığımı hatırlıyorum. Sonra da koşmayı sürdürdüm.

Eğer doğru anımsıyorsam, bir yerde bir ağaç köküne takıldım veya bir duvara çarpıp düştüm; düşer düşmez de bayılıp kaldım, bu sayede de canımı kurtardım. Çünkü Korinthliler üç gemi dolusu adam göndermişlerdi ve içimizden birinin kaçtığını fark edince beni aramaya koyulmuşlardı. Ama onların aradığı kaçan bir adamdı, salaklar gibi yerde baygın yatan birini aramıyorlardı; bu yüzden de karanlıkta yanımdan gelip geçtiler ve benim orada olduğumu hiç anlamadılar.

Şafak sökmeden kısa bir süre önce kendime geldim, orada öylece yatıp yüreğime ben şimdi ne yapacağım, diye sordum. Yüreğim bana ilk etapta adamların hepsinin artık gitmiş olmaları gerektiğini söyledi; şimdi kalkıp geriye dönebilir ve mucize eseri aramızdan kurtulan oldu mu diye bakabildirdim. Ama bu işi yapacak cesareti kendimde bulamadım. Yapacağım en akıllıca iş kalkıp dağlara gitmektir; çünkü ora-

da emniyette olacaktım. Orada çiftliklerin ve mağaraların yerlerini biliyordum; ayrıca çobanlar için bıraktığımız depolardan kendime yiyecek, içecek, giyecek ve silah da bulabilirdim. Eğer adamların hâlâ bu civarda olduğuna dair herhangi bir işaret görmezsem bir iki gün sonra dağdan inebilirdim.

Tanrı bu fikri aklıma koyduktan sonra birkaç günümü dağlarda, Korinthlilerden saklanarak geçirdim; en büyük korkum da onlara Aiginalıların mihmandarlık etmesiydi. Bir ağacın kovuğunda, sıkışık bir halde, çok rahatsız bir gün geçirdim ve bu süre içinde benim peşime düşen bir grubun konuşmasını işitebildim (gruba rehberlik eden adam tanıdığım biriydi ve eskiden kendisiyle keklik avına çıkmışlığım vardı; sonsuza dek cehennemde yansın), işte o zaman ne olup bittiğini anladım. Ailemi öldürmekle ve evimizi yakmakla tatmin olmayan Korinthliler adaya el koymaya karar vermişlerdi. Ve sanki yeterince darbe yememişim gibi, Aiginalılar, yani babamın sevgili halkı, olup biteni hiç de umursamıyor gibi görünüyordu.

Tüm bunların ötesinde, başıma o kadar kötü bir şey geldi ki, az kalsın oturup gülecektim. Yetişme dönemimde, aralarında geçirdiğim onca yıl boyunca bir şeyi fark etmemiştim; hepsinin bizim ailemizden nefret ettiği ve bizi kötü durumda görmekten büyük mutluluk duydukları gerçeğini. Zaten baskın bile kentte yaşayan bazı soyluların yardımıyla düzenlenmişti; duyduğuma göre, Korinthlileri davet etmişler ve bu fikri kafalarına onlar koymuşlardı. Az kalsın ağaçtan inip yakalanacak, böylece ekmeklerine yağ sürecektim. Artık ne olup bittiğini de merak etmiyordum.

Ama tanrı kafama daha iyi fikirler koydu; zaten bugün buradaysam bunun nedeni de o fikirlerdir. Diyorum ki, be-

nim kendime fazla bir faydam dokunmuyor –size de dokunmuyor– ama Laop Oğulları bana çok fazla değer veriyor. Sanırım yaşamımı sürdürmemin tek nedeni onlara nispet yapmak; eğer beni kovalamayı sürdürmemiş olsalardı ve beni bulması için peşime adam takmasalardı, herhalde bir çukura iki büklüm girer ve bileklerimi keserdim.

Şey (dedi Cleander), bize anlattığı hikâye buydu.

Kendimi hikâyeye fazla kaptırdığımdan hikâyenin üzerimizde nasıl bir etki bıraktığını fark edemedim. Konuşmayı bitirince, etrafıma bakındım. Dusa, suratında balın içine batıp çıkmış gibi bir ifade, ona bakıyordu. Sarpedon kaşlarını çatmıştı. Cratus; eh, kafasından ne geçiyordu bilmiyorum ama suratındaki aptal sırtışı kalın kaşlarının arasına saklamış, bakıyordu.

“Demek sen de oyuncusun, öyle mi?” dedi. “Ne tesadüf.”

Bunu diyerek, koca bir öküzün tüm etini hardala boğup rezil etmiş oldu. Pentheus üzgün üzgün gülümsemekle yetindi. “Artık değil” dedi.

“Ama sen oyunlarla ilgili her şeyi biliyorsun” diye sürdürdü sözlerini Cratus. “Bu yüzden de bize çok yardımın dokunabilir.”

“Size hangi konuda olursa olsun yardım ederim” dedi Pentheus tevazu göstererek. “Sonuçta siz benim hayatımı kurtardınız.”

“Evet, kurtardık tabii.” Cratus sakalını sıvazladı. “Sadece birkaç noktayı aydınlatmam gerekiyor. Karına, oğlunla kızına ne oldu?”

“İki oğlan aslında.”

“Yanıldım. Peki ne oldu onlara? Onları bırakıp kaçtın mı yoksa?”

Pentheus başını evet anlamında salladı. “Doğrudur” dedi. “Onlara yardımcı olacak bir durumda değildim; eğer adanın öteki tarafındaki kayınpederimin evine gitmeye kalkışsaydım, sanırım fazla bir yol katedemeyecektim ve zaten oraya gidebilseydim bile yaptığım tek iş onların da hayatını büyük bir tehlikenin içine atmak olacaktı.”

“Doğru diyorsun” dedi Cratus. “Peki ama Korinthliler, Aigina Adası’nda, burunlarının dibindeki oğlunu, pardon yani oğullarını tahtın potansiyel varisleri olarak görmeyecekler mi? Eğer onların yerinde olsaydım, onlardan bir an önce kurtulmak için her şeyimi seferber ederdim...”

“Cratus!” diye gürledi Dusa. “Tanrıların hatırı için!”

Pentheus başını kaldırdı. “Tamam, pekâlâ” dedi. “Bak, doğrusunu söylemek gerekirse, başlarına ne geldiği konusunda hiçbir fikrim yok. Hâlâ sağ olup olmadıklarını bile bilmiyorum. Tek bildiğim şey, eğer sağ iseler, ben Aigina’dan uzak durduğum sürece onların da başlarına bir bela gelmeyeceğidir. Ve madem bu konu sizi çok ilgilendirdi, evet, onları düşünmek ve başlarına ne geldiğini bilmemek yüreğimi paramparça ediyor; ancak elimden hiçbir şey gelmediğinden bu konuda çenemi ve yüreğimi kapatmam gerekiyor. Anlaşıldı mı?”

“Bu çok mantıklı bir şey bence” dedi Cratus yumuşak bir şekilde. “Pekâlâ, şimdi diğer konuya geelim...”

“Cratus!”

“Sana şimdi döneceğim, Dusa; ama ben önce misafirimi-ze bazı sorular sorayım. Şimdi bak, sen bize halkınızın sizden nefret ettiğini söyledin...”

“Cratus!”

“Evet” dedi Pentheus. “En azından aralarında böyle konuştuklarını duydum. Ve zaten seni arama şekilleri de bunda bir nebze olsun gerçeklik payı olduğunu gösteriyor.”

“Aynen öyle. Peki ama neden hepsi size böyle tavır almış olabilir? Neydi nedeni; yüksek kiralar mı, rehin edilen malları paraya çevirmek mi, onları anlamsız askeri serüvenlere katılmaya zorlamak mı?”

“Bilmiyorum” diye yanıtladı Pentheus, “ve gerçek de bu. Bildiğim tek şey, benim ve kardeşlerimin oyunlar için çok zaman harcadığımızdı ve onlar bizi hiç iş yapmayan insanlar olarak görüyorlardı; yumuşak ellerimiz varmış, öyle diyorlardı ve sabanın bir ucuyla öteki ucu arasındaki farkı ayırt etmesini bile bilmiyormuşuz.”

Cratus’un yüzünde düşünceli bir ifade vardı. “Gördüğüm kadarıyla pek sevilen tipler değilmişsiniz” dedi. “Peki ama aslında hasımlarınıza yardım eden şey...”

“Benim tahminim” dedi Pentheus göğüs geçirerek, “onları en çok kızdıran şey Actis’i oyunlara sokmamız oldu. Şimdi düşünüyorum da, yıllar boyunca oyunlara bir kadın oyuncunun katılmasının ne kadar yanlış bir şey olduğunu ve bu işin hayırlı bir iş olmayacağını aralarında mırıldanıp durmuşlar. Benim tahminime göre Actis kazada ölünce kötü talihin bizden onlara geçmesinden korktular, bu yüzden de bizden kurtulmak istediler.”

O anda, Cratus’un bir gün içinde verebileceği zararı yeterince verdiğini hissettim. “Her neyse işte” dedim, “olan olmuş bir kere. Şimdi, bundan sonra ne yapacağımızı düşünmemiz gerekiyor.”

“Tamamen doğru” dedi Cratus sırtarak. Çekilmez olmaya başlamıştı.

“Bence sen bize bir sürü mantıklı öneride bulunabilirsin” dedim. “Başla bakalım. Seni dinliyoruz.”

Cratus başını kaldırdı. “Farz edelim ki” dedi, “biz bu kayıp koyunu yanımızda götürmek istiyoruz. Doğru mu? Bence oldu sayılır; Dusa surat asmayı bırak yoksa Gorgon gelecek ve

sen de ilelebet öyle kalacaksın. Pekâlâ, şimdi bir an durup düşünelim, hayatımızda ne tür bir değişiklik olabileceğini anlamaya çalışalım.”

“Devam et” dedim.

Cratus başını salladı. “Önce” dedi, “Pentheus’un düşmanlarıyla karşı karşıya kalma tehlikesi çok büyük, özellikle de Sarpedon Amca kılıcını öyle acımasızca savurduktan sonra. Belki de başımıza öyle bir kan davası belası açılmıştır ki, bu adamın peşindeki bela çok daha hafif kalıyor olabilir. Ama senin dediğin gibi Cleander, olan olmuş, artık bu konuda yapabileceğimiz başka bir şey yok. Öyleyse, yapabileceğimiz tek şey yola devam ederken birtakım mantıklı önlemler almak olacaktır: Mesela geceleri nöbetçi koyacağız, başlangıç olarak; ben yeni arkadaşımız Pentheus’un ilk nöbeti tutmasını, sonra nöbeti Sarpedon Amca’ya devretmesini öneriyorum; böylece ikisi de başkaları üstünde sahip oldukları etkileri gösterme şansına kavuşabilirler.

“Bunun yanı sıra... Şey, siz ne diyorsunuz? Bizim daha yapacak çok işimiz var. Alastor ile iyi dostumuz Tachys gibi işlerimizi zorlaştıran iki tane sorunumuz da var. Önümüzde katedeceğimiz bir hayli yol var. Ayrıca” diye ekledi, Pentheus’a anlamlı bir bakış atarak (anlamlı diyorum ama kusura bakmayın ne anlama geldiğini ben de bilmiyorum işte), “şimdi artık yanımızda bize yardım edecek, bilgi aktaracak ve teknik konularda önerilerde bulunabilecek deneyimli eski bir oyuncumuz var. Sonuçta” diye de ekledi, “hayatı boyunca oyunlar için idman yapmış bir adam kendi döneminin büyük oyuncularını hakkında bir iki şey biliyordur; milletle fazla içli dışlı olmaya gerek kalmadan gerekli bilgiyi edinebilmek çok şeyi değiştirecektir.”

Eh, bu da aslında epey mantıklı bir olaydı ve hep birlikte başımızı olur anlamında salladık (Her ne kadar yüzünde dü-

şünceli bir ifade olsa da ve hiçbir şey demediyse de, Pentheus da başını salladı).

“Kendini nasıl hissediyorsun?” diye sordu Dusa ona.

Pentheus suratını astı. “Daha da kötü olabilirdi” dedi. “Birazdan toparlanarım, yeter ki...”

“Sen hiçbir yere gitmiyorsun” diye lafını kesti onun Dusa. “Burada kalacağız, sana biraz dinlenme fırsatı tanıyacağız. Son kez boğazından ne zaman yiyecek bir şeyler geçti?”

Cratus ile ben birbirimize baktık. “Pekâlâ” dedim, “sabah kadar burada kalacağız ve sonra gerçekten de yola koyulmamız gerekecek.”

Dusa kaşlarını çatarak bana baktı, yüzünde sanki her şey benim hatammış gibi bir ifade vardı; buna Pandora’nın Kutusu ve tanrılarla donmuş Devler arasındaki savaş da dahildi. “Nedenmiş?” dedi kız. “Birkaç gün burada kalmamızda hiçbir sakınca görmüyorum. Tek sorun onu barındıracak bir yer bulmak. Böyle açık havada kalması onun için iyi olmaz.”

“Hayrola, ne oldu da böyle birdenbire başımıza uzman kesildin?” diye sordu Cratus. Doğrusunu söylemek gerekirse, aslında kızı kıskırtmak istiyordu. Çok şükür Sarpedon olaya müdahale etti, yaralar konusunda epey bir bilgisi olduğundan (aslında nasıl yara açabileceği konusunda uzmandı, yaraları kapatma konusunda değil), kız da sesini kesti ve dinlemeye başladı.

“Bunu şimdi paketleyip kapı kapı dolaşmak ve bizi kabul edecek birini aramak yerine, burada bir gece yıldızların altında kalmanın bir zararı yok” dedi. “Kanama durmuş ve yara da, bir çizimin ötesinde pek de ciddi değil. Bir günlük bir istirahatın ardından tekrar ayağa kalkar.”

“Amca...” dedim.

“Ancak” diye sürdürdü sözlerini Sarpedon, “yara kabuk bağlarnadan adamı peşinizden sürüklemeye kalkarsanız, ka-

namayı tekrar başlatırsınız, bu da başımıza bir sürü dert açar ve bizi epey yavaşlatır. Şimdi küfeden biraz peynirle ekmek, bir parmak uzunluğunda da kan sucuğu çıkarın.”

En azından ne parmağı olduğunu belirtmemişti.

Yaralı bir adamla ve saçmalayıp duran bir kızla bir koruluğa kapanıp kalmak kadar sıkıcı bir şey yoktu. Bütün gün ve bütün gece boyunca buna dayanamayacaktım, en yakın köye kadar yürümeye karar verdim ve kararımı açıkladım; bakalım biraz süt araklayabilecek miydim, belki de biraz söğüş etle birazcık pastırma da bulurdum. Cratus hemen benimle birlikte gelmeyi teklif etti, tabii karşıma haydutlar ya da Korinthliler falan çıkarsa yanımda biri olmalıydı. İşin aslı o benden daha fazla sıkılmıştı.

Köy yolun sonunda, sabaha kadar yürüyerek varılacak bir mesafedeydi; berbat, ufacık bir yerdi. Her tarafı kazıklarla çevriliydi, iki tane harap durumda ambar kulesi vardı; birkaç tane ev, bir kuyu ve bir de demirci. Doğal olarak biz demirciye yöneldik, içeriye girdik ve duvara yaslandık.

“Sizler buralardan değilsiniz” dedi demirci bize, orada bir süre durduktan sonra. Kırık bir orağın bıçağına perçin takıyordu. Bu işi ben yapsam çok daha iyisini yapardım.

“Çok doğru” diye yanıtladım. “Biz Argos’a gidiyoruz.”

“Ah” dedi demirci. “Eh, doğru yoldasınız.”

Bunu zaten biz de gayet iyi biliyorduk; ama bir demirci olmanın vazgeçilmez özelliği millete bildikleri şeyin ne olduğunu anlatmaktı. İşini yapmayı sürdürdü, darbe perçinin başına gitsin diye orağı taşın üzerinden uzak tuttu. Perçinleri çekiçle dövmek bir sanattır; işi bilmeyenler perçine yukarıdan vurur ama aslında başı tamamen döndürene kadar kenarlardan hafif hafif vurmak gerekir. Bu demirci de bu işi biliyordu anlaşılan; ama pek özendiği yoktu.

“Buradan Argos ne kadar sürer?” diye sordum uzun bir sessizliğin ardından.

“Bilmem” diye cevapladı demirci başını kaldırmadan. “Hiç gitmedim. Gitmeme gerek olmadı hiç.”

Cratus adama gülümsedi. “Eğer eline bir fırsat geçseydi, gider miydin? Yoksa özellikle mi ilgilenmiyorsun?”

“Umurumda değil” diye yanıtladı demirci. “Ayrıca burada yapacak yığınla işim var. Zaten Argos’a gitsem ne olacak, gitmesem ne olacak?”

“Oyunları seyredersin” dedi köşeden gelen bir ses. Kafamı çevirip baktım ve öteki köşede küçük bir adamı, ağın içindeki örümcek gibi aceleyle giyinirken gördüm. Adamın üstünde kumaştan çok deliği olan eski püskü bir pelerin vardı; burnunun ucuna kadar çekmişti pelerini.

“Ne oyunları?” diye sordum.

Yaşlı adam güldü. “Doğru” dedi, “buralardan değilsiniz. Oyunlar be evlat, Argive Oyunları, Hera’nın onuruna.”

Cratus kaşlarını çatı. “Kim öldü ki?” diye sordu.

Bu sefer de demirci güldü. “Kimsenin ölmesi gerekmiyor” dedi yaşlı adam sonunda, “en azından kimse kimsenin öldüğünü duymadı. Biz buralarda oyunlar için ille de birilerinin ölmesini beklemeyiz.”

“Her yıl yapıyorlar” dedi demirci. “Bana sorarsanız zaman kaybından başka bir şey değil. Onca çaba, koşuşturma boşuna; aslında hiçbir iş yapmıyorlar. Anladık birinden bir parmak daha yükseğe sıçırıyorlar; ama sıçırıyorlar da ne oluyor yani?”

“Her yıl, ha” diye tekrar ettim.

“Doğrudur.”

“Peki bu ne zamandan beri yapılıyor böyle?” diye sordu Cratus.

Yaşlı adam omuz silkti. “Beş yıl” dedi, “belki de on yıldan beri. Çetele tutmadıklarından bilmiyorum.”

Cratus'la bakiştık. "Peki oyunlar ne zaman?" diye sordum.

"Yakında" diye yanıtladı demirci. "Benim de yarışa sipariş yetiştirmem gerekiyor, oyunlara katılacak at terbiyecisi bir salağa, atması için ağırlık yapacağım. İşte şöyle koca bir bronz yumru, bir de sapı olacak. Bence iyi kalitede malzeme-yi israf etmekten başka bir şey değil."

Derin bir nefes aldım; çünkü derin nefes almak sinirimi yatıştırır hep.

Yaşlı adam burnunu kaşdı. "Gökte Ülker çıktığında" dedi, "namuslu insanlar da toprağı sürmeye başlar. Hiç de memleketi bırakıp oyunlara gidecek zaman değil; ama Argos deyince iş değişir."

"Oyunlara epey insan gelir mi?" diye sordum. "Uzaklardan gelen olur mu, yani? Yoksa oyunlar sadece Argiveliler için mi?"

Yaşlı adam bir an durdu düşündü. "Genelde Argoslular gelir" dedi. "Uzaktan gelen az olur; duyduğuma göre bir keresinde, ta Asine ile Troizen'den bile gelenler olmuş. İyi de tam da saban sürme zamanı kim kalkar da oyun seyretmeye gider?"

"Doğru" dedi Cratus. "İşi gücü olmayanlarla beyni çalışmayanlar gider."

Demirci orağı döndürdü ve bir süre durup perçinleri inceledi. "Delikanlılar nereden geldik demişlerdi?" diye sordu.

Nezaket kurallarına uyup kalkmak için fırsat kolladık ve doğruca geldiğimiz yönden geri döndük.

"Kargalar götürsün" diye hırıldadım köyden çıktığımız an. "Bu iş her şeyi altüst edecek."

Cratus bana baktı. "Sen ne diyorsun?" dedi.

"Eh, tabii ki. Şu benim büyük fikrim artık yeni olmaktan çıktı. Oradaki moruklara göre, Argos'ta kimse ölmeden düzenlenen oyunlar on yıldan beri izleniyor."

“Doğru” diye yanıtladı Cratus. “Ama bizim haberimiz olmadı ki.”

“Eh, olmayacaktı tabii. Buralara gelip zamanımızı boşa harcamasaydık hiç olmayacaktı.”

Cratus kaşlarını çatı. “Sen mevzuyu anlayamadın” dedi. “Biz bilmiyorduk. Bugüne kadar karşılaştığımız hiç kimse de bilmiyordu. Adamın dediği gibi, birkaç Argive’liyle arada sırada gelenler biliyor; herhalde onlar da Argive prenslerinin misafir ettiği arkadaşları olsa gerek.”

“Yani?”

“Yani” dedi Cratus sabırlı bir şekilde, “birileri bilse bile, bunun bir önemi yok.”

“Ne?”

“Dinle bak şimdi” dedi Cratus ve yere oturdu; beni de yanına çekti. “Şimdi düşün bak” dedi. “Kimsenin bilmediği bir şeyin olmasıyla hiçbir şey olmaması arasındaki fark nedir?”

“Nasıl?”

“Pekâlâ, şimdi daha kısa cümleler kullanacağım. Diyelim ki biz buraya hiç gelmedik, tamam mı? Ve diyelim ki Argos’a gidecektik de bir manimiz çıktı gidemedik, onun yerine doğruca Korinth’e gittik. O zaman bu Argive Oyunları’nı hiç işitmeyecektik. Başkaları da işitmeyecekti. Bizim açımızdan o oyunlar hiç oynanmamış olacaktı.”

“Ama artık o oyunların oynandığını biliyoruz” diye belirttim.

“Öyle mi? Peki ya o yaşlı kulampara yalan söylediye? Bunu götünden uydurduysa?”

“Neden böyle bir şey yapsın ki?”

“Mesele o değil” dedi Cratus öfkeyle. “Mesele şu; biz ondan bunu duyduk. Başka kimse duymadıysa, başka kimseyi ilgilendirmiyordur. Ayrıca eğer birisi bilseydi, o zaman ta-

mam derdim. Kimsenin bilmediği bir şey zaten mevcut değildir. Bunu böyle düşünürsen çok basit olur.”

Bir an durup böyle düşündüm. “Yani” dedim, “biliyor olsak bile bundan kimseye bahsetmeyecek miyiz? Yani numara yapacağız ve...”

“Evet.”

“Ah.” Omuz silktim. “Pekâlâ, o zaman” dedim. “Öyle olsun bakalım.”

Cratus bana sıırttı. “Çok iyi” dedi. “Şimdi işin aydınlık tarafına bak, tamam mı? Bu da bunun olabilirliğini gösteriyor. Yani kimse ölmese de milletin oyunlara katılabileceğini kanıtlıyor.”

Başımı kaldırdım. “Bu bizim işimize yaramaz” dedim. “Biz zaten kimseye söylemiyoruz ki, unuttun mu?”

“Mesele o değil...”

“Evet o” diye ısrar ettim. “Şimdi kalkıp da millete, aynı Argos’ta olduğu gibi, kimse ölmeden yapılan oyunlar için Elis’e gelin, diyemeyiz. Çünkü o zaman millet de, ‘Aaa, Argos’ta kimse ölmeden oyun mu oynanıyor?’ diyecek. Ve biz de, ‘Yok canım, olur mu öyle şey’ diyeceğiz. Bu hiç işe yaramaz.”

Cratus bana baktı. “Biliyor musun” dedi, “seninle benim kardeş olmamız beni hep hayrete düşürmüştür. Senin varlığın annemin zinayla suçlanması demektir. Yine de, izah etmeye çalışacağım. Şimdi bak, eğer adamlar on yıldan beri kimse ölmeden oyunlar düzenliyorlarsa, demek ki bu tür bir şeyi düzenlemek hiç de saçma sayılmaz. Bu yüzden de bu haber beni çok rahatlattı.”

“Öyle mi?” dedim.

“Evet.”

“Peki. Sen bana inanmıyorsun; ama hiç bilmediğin bir avuç Argiveliye inanıyorsun ve bir demircide gördüğün moruğun lafına itibar ediyorsun.”

Gülümsedi. “Tabii ki” dedi. “Ben senin ağabeyimim.”

Tam bir şey diyecektim ki Cratus’un yüzündeki ifadeyi fark ettim. O ifadeyi kim görse tanrının onun aklına yeni bir şey koyduğunu hemen anlardı. Artık komik olmaya çalışan Cratus’u dinleyecek durumda değildim; ama tanrıyı dinlememek de aptallık olurdu. “Ne?” diye sordum.

“Şimdi aklıma bir şey geldi” diye yanıtladı Cratus. “Şu oyunlar.”

“Evet?”

“Eğer bu oyunlar Ülker’in çıktığı zaman yapılıyorsa o zaman bir hafta kadar sonradır. Biz de gidebiliriz.”

Anlayamamıştım. “Nereye?”

“Oyunlara tabii ki. Ah, haydi birader, sen bile o kadar yavaş değilsin. Kimse ölmeden yapılan oyunlara hazırlanmış oyuncularını kimsenin ölmediği yerden başka hangi yerde bulabiliriz?”

“Ben de sandım ki sen şimdi diyorsun ki...”

“Doğru” dedi Cratus, ayağa kalkıp. “Anlaştık o zaman.”

Dokuz

ir dakika” dedi Fenikeli. “Ben Argos’a birkaç kere gittim. Böyle bir şeyi hiç işitmedim.”

Cleander şaşırılmış göründü. “Gerçekten mi?” dedi.

“Çok tuhaf. Son on beş yıl içerisinde bu oyunları bir aşamada durdurmuş olmaları gerekir. Sonuçta, bir şeyi bir kere yapmış olmaları ilelebet yapacakları anlamına gelmez.”

“Öyle olsa bile” dedi Fenikeli, “biri bundan bana bahse-derdi diye düşünüyorum.”

“Niçin?” diye sordu Cratus. “Yani, bence sen sormamış-sındır bile.”

Fenikeli başıyla onayladı. “Doğru, sormadım. Ama daha yeni konuşmamış mıydık oyunlardaki tüm amaç iyi oynayanların hatırlanmasıdır, diye? Eğer kimse bahsetmemişse, o zaman bu oyunlar da olmamıştır.”

“Belki sadece sen sorarsan bahsediyorlardır” diye görüş bildirdi biri.

“Pekâlâ; ama sormak için önce bilmen lazım ve bunu zaten biliyorsan, sormanın ne anlamı var?”

Hiç kimsenin buna bir yanıtı yok gibiydi. Sonunda Pala-medes, “Peki o zaman sen ne demek istiyorsun?” dedi.

Fenikeli kararsız bir yüz ifadesiyle baktı. “Emin değilim” dedi. “Ben sadece eğer oyunların amacı hatırlanmaksı ve

ölümsüz olabilmekse, Argiveliler zamanlarını boşa harcıyorlar, demek istedim.”

“Belki de boşa harcamışlardır” dedi Palamedes. “Şüphesiz, bir insanın kendini hatırlatmaya çalıştığı her şeyde bunlar olur. Savaşları ele alalım, örneğin; siz etrafınızı saran yüzlerce düşmanla dövüşen bir yiğit savaşçı olabilirsiniz, ölmeden önce düşmanların yarısını öldürebilirsiniz, kralınızın veya halkınızın sur kapılarından kaçabilmeleri için kendinizi feda ederek onlara zaman kazandırabilirsiniz; ama kimse sizi görmemiştir ve düşman da kalkıp salak olduğunu düşündüğü bir adamla ilgili hiçbir şey anlatmaz. Bütün o çabalar ve kahramanlıklar haybeye gitmiştir. Belki de Argos’taki oyunlarda da bu olmuştur; onlar ellerinden geleni yapmıştır ama kimse ilgi göstermemiştir. Ya da” diye sözlerini sürdürdü, “mesela seni ve senin şu çizikli balmumu tahtalarını ele alalım. Sen de bu balmumlarının üzerine muhteşem şeyler çiziktirebilirsin; peki milletin bu şeylere bakmasını nasıl sağlayabileceksin ki? Sağlayamazsın da.” Başını iki yana salladı. “Ve biliyor musun, bunu düşündüğümde ben de merak ediyorum. Sana göre birileri –zannederim tanrılar; çünkü başka kimse yapamazdı bunu– buna, ‘insanın yaptığı işler bizimkinden çok daha güzelmiş’ dedi diye daha fazla kişi senin adını duyacak ve seni hatırlayıp duracak. Ah, işler böyle yürümüyor işte. Benim çocukluğumda bir adam vardı, demircilerin örs olarak kullandığı koca bir taşı yerinden kaldırırdı. Şöyle bir tutar taş havalanırdı; ama adamın ne adını hatırlıyorum ne de onunla ilgili bir şey. Ama mesela ilk kez büyük bir taşı yerinden kaldırarak ünlenen Atinalı Theseus’la ilgili her şeyi biliyorum. Bizim adamın taşı daha büyük ve daha ağır olsa ne yazar ki? Bunda adalet yok.”

Masanın etrafında oturanlar, bu konuşma nereye doğru gidiyor diye merak ederek ona baktılar. Olasılıkla hiçbir ye-

re gitmiyordu; çünkü Palamedes kupasını kaldırdı, kupanın boş olduğunu gördü ve sürahi için seslendi.

İşte (dedi Cratus, Palamedes'in kupası doldurulduktan sonra), biraderi dinlediniz, kendisine göre ben tuhaf, belki de acayip bir öneride bulundum. Onunla benim aramdaki fark da bu. Bence bu bir sağduyudur.

Sonuçta, korulukta kamp yaptığımız yere döndüğümüzde ötekilere dediğim gibi, eğer saban demiri arıyorsan, demirciye gidersin; yoksa köy köy dolaşıp birinin çatı kirişine tıktığı yedek bir saban demiri var mıdır diye dolanıp durmazsın. Eğer oyuncu arıyorsan, oyunlara gidersin.

“Bana da mantıklı geliyor” dedi Sarpedon. “Yalnız, Argos'taki oyunları kimseye söylememelerini nasıl sağlayacağız? Eğer anlatırlarsa, herkes sırrı bilecek, biz de aptal gibi ortada kalacağız.”

“Buna pek gerek yok” diye yanıt verdim. “Ayrıca, bu fikri ilk olarak bizim bulmamış olmamız çok da büyük bir mesele değil? Bildiğim kadarıyla, bizim işimiz kendi oyunlarımıza olabildiğince fazla oyuncu toplamak. Bunu bir kere yaptık mı, işler ters gitse de başkalarının hataları yüzünden ters gider.”

“Dusa?” dedi Cleander. “Sen ne düşünüyorsun?”

Dusa etrafına bakındı. “Kusura bakmayın” dedi. “Biz ne konuşuyoruz?”

Cleander'le bakiştık; durum sandığımızdan da berbat, dedi yüreklerimiz birbirine. “Şu Argos'taki oyunlar” dedi Cleander. “Anladın mı biraz?”

“Evet” dedi Dusa. “Cratus gitmemiz gerektiğini düşünüyor. Ben de onunla hemfikirim. Çok mantıklı gözüküyor.”

“Alı.” Cleander içini çekti. “Pekâlâ, o zaman gideceğiz. Eğer yol değiştirmek ve önce Asine'ye gitmek isterseniz, o

zaman oradan Argos'a döneriz, tam da zamanında varmış oluruz.”

“Pardon” dedi Pentheus.

Onu tamamen unutmuştuk (Cleander, Sarpedon ve ben, hepimiz unutmuştuk). “Ne?” diye sorum.

“Başınızı ağrıttığım için kusura bakmayın” dedi, “ama şu oyunlar oynandığı sırada ben Argos'a gitmeyi pek arzu etmiyorum. Bir bakarsınız Korinthliler de oradadır, belki de yabancı oyuncular vardır. Onlarla karşılaşmak istemem. Onlar olmasa bile, belki onları ya da beni tanıyan birileri vardır.”

Cleander sinirlenmiş gibiydi. “İyi de bizim işimiz farklı” dedi. “Biz buraya oyuncu bulmaya geldik, unutma. Pelerinlerimizle yüzlerimizi örtüp karanlıkta saklanarak oyuncu bulamayız.”

“Pentheus haklı” dedi Dusa sertçe. “Çok tehlikeli olur. Gidemeyiz.”

Cleander kaba bir ses çıkardı. “O zaman memlekete gitsek iyi olur” dedi. “Bak, şimdi biz kalkıp da ziyaret ettiğimiz prenlere, krallara bu adam Aigina'nın kurtulan prensi falan dersek, o zaman onu tanıyan biriyle karşılaşma tehlikesiyle yüz yüze gelebiliriz.”

“Siz esas meseleyi atlıyorsunuz” dedi Sarpedon. “Pentheus'u başımızdan savmakla dertlerden de kurtulmuş olmayacağız. Ah, onu bir tarafa atıp gidebiliriz de –aslında çok da iyi bir fikir– ama bunu yapmak bizim onun düşmanlarıyla dövüştüğümüz ve onun düşmanlarını öldürdüğümüz gerçeğini değiştirmeyecek; bu da, onun düşmanları bundan böyle bizim de düşmanlarımızdır anlamına geliyor. Yani bundan böyle bir yere gittiğinde, bir şey yaptığında dikkatli olması gereken kişi sadece o değil.”

Bu durum hepimizin canını sıktı. Yani, tanrı hepimizin aklına aynı düşüncayı koymuştu; ama tadı hoşumuza gitme-

di diye bu düşünceyi görmezden gelmiştik. Şimdi bu gerçekle yüz yüze gelme durumundaydık.

“O zaman tartışma da burada biter” dedi Dusa. “Memlekette gidiyoruz.”

İçimin bir tarafı –duyarlı tarafı, bence– bu öneriye gayet sıcak bakma eğilimindeydi. Maalesef, büyüyemedi ve güdük kaldı. Niçin mi? Eh, ilk aklıma gelen şey eğer Dusa’ya yeni köpeğini evine götürme izni verirsek, hani çayırdı dolaşırken kanadı kırık kuş bulan çocuk gibi, bir sonra başımıza gelecek olay Dusa’nın bununla evlenmesi olacaktı ve sonra da ömrü oldukça bu serseriyi beslemek zorunda kalacaktık.

“Hayır, gitmiyoruz” dedim bunun üstüne. “Bu konunun lafını bile etme. Buraya kadar geldik, devam ediyoruz. Tanrıların hatırı için” dedim; bizim biraderle amcam durmuş bana sanki kafayı yemişim gibi bakıyorlardı. “Yani sen şimdi koştura koştura memleketi gidelim de ömrümüz boyunca yataklarımızın altında saklanalım mı diyorsun, yani bir ihtimal iki tane salak herif bizi arıyor olacak diye? Ben hiç sanmıyorum. Dahası” diye ekledim, “bu insanları öldürdüğümüzü bizden başka kim bilebilir ki? Hepsini hakladık, değil mi? Eğer biri kalkıp bizi onları öldürmekle suçlarsa, biz de hiçbir şey olmamış gibi boş boş bakar, her şeyi yalanlarız. Ama Peloponnesos’tan geçen herkesin yolunu kesmedikleri sürece de bunu yerine getirebileceklerini hiç sanmıyorum.”

Cleander gözlerini ovuşturdu; yorgun görünüyordu. “Peki ya bizi onunla birlikte yakalarlarsa ne olur?” dedi, Pentheus’u işaret ederek. “Çok ayıp olmaz mı, sence? Belki bizi tanımıyorlardır, peki ama...”

“Peki onunla adamlar öldürüldükten sonra karşılaştığımızı söylesek bunu kim yalanlayabilir? Pekâlâ, bize inanmayabilirler; ama ne yaptığını bilen mantıklı bir adam, yoldan sakıncalı bir adam alarak başına kan davası gibi bir bela al-

maktan da çekinir, diye düşünür herkes. Ayrıca, onların isteği de zaten Pentheus. Ve gerekirse, onu adamlara teslim eder kendi yolumuza devam ederiz.”

Tabii ki, Dusa bu fikir karşısında çok öfkelen-di; ama daha işin başında bize dayılanmasını engelledik. Sonuçta üç kişiydik, iki yetişkin adam bir kıza karşı; arada bir oy var ama kazanan sonuçta bizdik.

“Bak” dedim ona, “şimdi anlaşalım. Ya bu adamı burada başımızdan atacağız ya da yanımızda götüreceğiz, tabii daha sonra başımızdan savma hakkını saklı tutmak kaydıyla. Hangisini tercih edersin?”

Dusa, Gorgon gibi kaşlarını çattı ve bir şey demedi. Bu deneyim bana kadınlara sert davranmak gerektiğini öğretti. Yani mesele hallolmuştu.

Asine’ye gittik.

Şimdi artık tam bir gezgin gibiydik ve her gezginin söylediği gibi kentler birbirlerine benzemeye başlamıştı. Bunun nasıl bir şey olduğunu bilirsiniz; evden ayrılıp ilk yola koyulduğunuzda her şey gözünüze çok değişik gelir, tanrılar neler de yaratmış dersiniz. Baksana yahu buralarda ahırların damlarını sepetçisöğüdüyle kaplıyorlar ve çizmelerini de tamamen farklı bir yöntemle bağlıyorlar, müthiş değil mi sen-ce? Ve bir süre sonra, yeterince dolanıp fani insanın kentlerini yeterince gördükten sonra, artık hep benzerlikleri gör-me eğiliminde olursun, bütün yerleşim alanlarındaki temel şeyleri görürsün; al işte burada kentin kapısı, burada meydana, burada kuyusu, burada saray duvarları, falan. Nesneleri öyle ya da böyle görmek doğru mudur, yoksa biri diğerinden daha iyi midir bilmiyorum; ancak ikinci bakış açısı belli bir zaman ve deneyim içinde oluştuğu için daha mantıklı ve bu

nedenle de daha geçerli olmalıdır. Ama bilmiyorum. Fazla da umursamıyorum.

Eğer Asine böylesine viran bir kent olmasaydı, etrafı daha iyi inceleyebilecektik. Burası küçük, oldukça yeni bir kentti. Surlar alçaktı ve derme çatma bir şekilde inşa edilmişti; yer yer eğikti ve bazı yerlerde de düz yapılmamıştı. Evler de küçüktü. Sokaklarda gördüğümüz insanlar eski giysiler içindeydi. Saray denilen yer ise, Sparta’da orta büyüklükte bir ambar olabilirdi ancak. İki prens de misafir ağırlamaktan son derecede memnun gözüküyordu, verdiğimiz hediyelerden gerçekten de etkilendiler; ama karşılığında aldığımız şeyler yerli malı çer çöpten ibaretti. Burada aşırı derecede ve sıkıntı verecek şekilde aşına bir şey vardı; ama ilk etapta ne olduğunu çözemedim.

Derken bunun ne olduğunu fark ettim. Asine aynı Elis gibiydi.

Sanırım böyle bir duygu insana sadece bir yerden belli bir süre uzak kalınca geliyor. İnsan memleketinden ne kadar uzaklaşırsa, kim olduğunu anımsaması da bir o kadar zorlaşıyor.

Prens Demodocus, iki prensin daha genç ve daha konuşkan olanıydı; “Siz de, kimse ölmeden yapılacak olan devasa ve muhteşem oyun fikrinin muhteşem olduğunu düşünmüyor musunuz, dedi, aynı Argive Oyunları gibi, sadece daha büyük ve daha iyi.” Başımızı evet anlamında salladık ve baykuş yuvasındaki yavru baykuşlar gibi mağrur bir ifadeyle baktık. Prens Demodocus, her ne kadar ortalama bir okçu ve de boksör idiyse de, Asine’deki en iyi oyuncu prens ve hatta soylu biri bile değildi; onun ismi Sclerus idi ve bir gün üzgün bakışlarla kapıda belirmişti. Nihayet bize trajik bir öykü anlattı; bu öyküye göre Sclerus, Giritli soylu bir adamın oğluydu ve Sur’lu korsanlar tarafından kaçırılmıştı –yanlış anlama, arkadaş, ben sadece onun bize anlattığı şeyi anlatıyo-

rum— ve Korinth'te köle olarak satılmıştı; birkaç yıl sonra kaçmış ve güneye gelmişti. Yaşamını gündelikçi işçi olarak sürdürüyordu ve bence kölelikten çok daha ağır bir işti bu; bir sürü sahibe hizmet ediyorsun, sadece birine değil ve akşam olduğunda karnının doyurulacağına dair bir köle kadar bile garantinin yok. Prens bir kaçağı himaye etmek konusunda pek emin değildi; ama sonra bunda bir mahzur görmemişlerdi çünkü adam sonuçta kendi ülkesinde bir prensti. Bu yüzden de yanlarında bir iki ay kalmak isteyip istemeyeceğini sormuşlardı, böylece biraz dinlenebilir, güzel yemek yiyebilirdi. Derken aradan beş yıl geçmişti.

Ama hiç mesele değil (dedi prensler); çünkü öncelikle kendisi ülkesinde prensti ve iş koşmaya, atlamaya, nesne fırlatmaya ve güreşmeye gelince kelimenin tam anlamıyla olağanüstüydü; bu da zaten onun kraliyet kökenli olduğuna dair anlattığı hikâyeyi doğruluyordu. Çünkü soylular sınıfından olmayan hiç kimse oyunlarda iyi olamazdı; bu da bilinen bir gerçektir.

Bir baş belası olmak ne kelime (dediler), bu Sclerus koşma, atlama, nesne fırlatma ve sağlıklı eğlence adına milletin canını yakmadaki muazzam yeteneği sayesinde Asine'nin en saygın ve en popüler adamı olmuştu. İnsanlar toplanıp onun idmanlarını seyrediyorlardı. Kızlar onunla evlenmek istiyordu. Genç erkekler onu yabandomuzu avlarına davet ediyorlardı. Söylemek gereksiz (diye ekledi prensler), yabancı bir ülkede bulunmaktan, doğuştan hak ettiği miras haklarından yoksun bırakılmış olmaktan dolayı çok üzgündü; ancak yine de güler yüzlülüğünü kaybetmemesi onun güçlü biri olduğunu gösteriyordu, özellikle de birinin evine yemeğe davet edildiği zamanlarda. Bu kadar talihsizliğin ortasında hâlâ gülümseyebiliyor olması, dedi prensler, şüphe götürmez bir şekilde kaliteli bir adam olduğunun işaretiydi.

Sclerus denilen bu adamı görüp göremeyeceğimizi sordumuzda (biz oraya gittiğimizde, kentteki, ona hayran bir aileyi ziyaret ediyordu), prensler gülümsediler ve “Tabii ki” dediler; ama eğer onu kendi oyunlarımıza katılmaya ikna etmeye çalışırsak hayal kırıklığına uğrayacağımızı da belirtmeden geçmediler. Onca maharetine karşın, Sclerus, Argive’de yapılan oyunlara bile katılamamıştı. Sclerus, prenslere bunun gerekçesini şöyle açıklamıştı: Gençlik günlerinden tanıdığı hiç kimseyle karşılaşmak istemiyor, dediler; çünkü eski tanışları onu tanıyabilirler ve başına gelen felaketten dolayı kendisiyle alay edebilirler, (daha da kötüsü) ona acıyabilirlerdi. Sonuçta, o bir zamanlar bir prensti; ama şimdi başıboş bir gündelikçiden başkası değildi. Bu yüzden de bir zamanlar kendisiyle eşit olan biriyle karşılaşması halinde utancından ölebilirdi.

Tüm bu palavraları dinleyip dururken bir yandan da ciddi görünmeye çalışıyorduk. Arada sırada göz ucuyla yeni arkadaşımız Pentheus’a bakıyordum; ama orada yüzünde sanki derisi yüzülmüş, içi fesleğen ve ardıç dutuyla doldurulmuş ve de olgunlaşsın diye çatı kirişine konulmuş gibi sabit bir ifadeyle hiç kıpırdamaksızın duruyordu.

Argos’a doğru yola koyulmak için daha birkaç günlük vaktimiz vardı ve Asine prensleri bizden henüz sıkılmamışlardı; bu yüzden de yaptıkları daveti kabul ederek Argos’a onlarla birlikte gitmeye karar verdik. Bu fikir bana cazip geldi; böylece sarayın içinde, Pentheus’un hasımlarından uzakta, güvende olabilirdik. Alastor ve Tachys’in ortaya çıkması halinde hemen orada olacaktık ve (bana kalırsa bizim için en iyi olan) serserinin teki olduğundan hiç şüphem bulunmayan Sclerus’un bir ayna işlevi görmesi ve bu aynanın da genç Pentheus’un gerçek yüzünü göstermesi olasılığı mevcuttu. Ayrıca, yiyecekler her ne kadar çok leziz olmasa

da idare ederdi ve bana yürümekten gına gelmişti. Hiçbir şey yapmadan oturmak da güzeldi.

Bence Sclerus sarayda yabancıların bulunduğunu anlamıştı; çünkü haber gönderip kentteki arkadaşlarının evinde birkaç gün daha davetli olarak kalacağını bildirmişti. Bunu işittiğimde kendi kendime sıırtmış olabilirim; ama çenemi kapatıp sustum. Bana hiçbir zararı dokunmamış bir adamın başına dert açmak bana göre değildi. Ama bence Pentheus Sclerus'la tanışmak için büyük bir arzu duyuyordu ve ev sahibimiz Demodocus bizi alıp onun kaldığı eve götürmedikçe böyle bir tanışmanın gerçekleşmesi olanaksızdı.

Bunu işittiğimde kaşlarımı çattım ama tekrar ediyorum, bu, beni hiç ilgilendirmeyen bir konuydu. Pentheus gittiğinde, tabii ki Dusa'nın da refakatçi olarak onun yanında gitmesi gerekiyordu; kız kardeşimin girdiği değişken ruh haline ve yüreğe ben de giriyordum. Cleander evde yalnız başına kalmak istemedi, Prens Aristippus ile sohbet etti (Aristippus yapılı biriydi ve en fazla iki kelime biliyordu: "evet" ve "hayır") ve Sarpedon da geldi; bilmiyorum ama belki de kentte kavga çıkarma şansının sarayda kavga çıkarma şansından daha yüksek olduğunu düşündü. Her neyse, bize katıldı ve yola koyulduk.

Sclerus denilen adamı surların hemen dışındaki bir çiftliğin yanı başındaki bostanda –başka bir isim bulamadım buraya– bulduk. Orada doğal olarak küçük bir kalabalık toplanmıştı: Çiftçinin ailesi, rençberler, boy boy bir sürü çocuk ve bunlara oranla çok az sayıda genç kadın. Bütün hepsi Sclerus'un yaptığı uzun atlama çalışmalarını izliyordu ve haki-katen de adam işini harika yapıyordu. Bir çift, taştan fırlatma ağırlığı vardı –hani daireler çizerek sallarsın, dengeni sağlayarak fırlatırsın, ondan işte– ve bu şeyi birkaç dakika boyunca bir ileriye bir geriye doğru salladı durdu. Yaptığı

manevra bana birazcık tedavi etkisi yapıyormuş gibi geldi; ama bu hareketle aslında göğsündeki ve kollarındaki kasları güçlendiriyordu. Kendisine ritim vermesi için genç ve hevesli bir kavalcı, ustaca olmasa da kaval çalıp duruyordu.

Gevşeme çalışmalarını bitirdikten sonra atlamaya yoğunlaştı.

Bunun nasıl yapıldığını biliyorsunuz; önce yere çömelirsiniz, sanki olmayan bir sandalyede oturuyormuş gibi, sonra kendinizi ileri atarken ağırlığı da geriye atarsınız; derken, tam dengenizi kaybetmek üzereyken ve düşüp burnunuzu kırmadan önce, ağırlığı ileriye ve yukarıya savurursunuz, kendinizi havaya kaldırmak için ayaklarınızı kurbağa gibi tekmelersiniz, ileriye itersiniz, ağırlığı bırakırsınız ve ayak parmaklarınızın üstüne düşersiniz. Eğer bu işi doğru düzgün yaparsanız kumun üstünde topuklarınızla güzel bir işaret bırakırsınız. Eğer bu işi yalnız yaparsanız öyle bir kış üstü düşersiniz ki, kulak kemiğinizi bile kırarsınız ya da ileriye düşer ve çenenizi un ufak edersiniz.

Sclerus gayet ustaydı. Ne düştü ne de bir tarafını incitti ve yedi adım atladı ki, bu da hiç fena sayılmazdı. Ancak öyle çok da parlak değildi, özellikle de büyük ağırlık kullandığında. Şüphesiz pek parlak olmaması seyircilerden ateşli bir alkış almasına engel değildi. Yine de, ben sıkılmıştım ve göreceğimi de görmüştüm. Sağıma soluma bakıp Demodocus'u aradım, hani bu kadar yeter saraya dönelim falan demek için.

Ama ben öteki tarafa baktığım sırada (size de olsa nefret etmez misiniz?) Pentheus önümden geçmiş olmalı ki, kalabalığı yarararak sahaya çıktı; ben fark ettiğimde Pentheus çoktan neşeli bir şekilde yere bırakılmış ağırlığı almıştı. Tüniğiyle sandaletlerini çıkardı ve işaret yerine doğru gitti.

Derken Dusa kolumu dürtmeye başladı. “Ona izin veremezsin” dedi yüksek sesle, “o yeterince iyileşmedi, bir tarafına bir şey olacak.” Başka hiçbir şey beni ikna edemezdi; ama kız hedefi vurmuştu, hem de birinci sınıf okçu gibi.

“Saçma” dedim. “Eğer şansını denemek istiyorsa, bırak denesin.”

Kalkıp onu nasıl durdurabilirdim ki, ben durdursam bile seyirciler bunu kabul etmezlerdi. Seyirciler mutlu, mutlu suratlarla bön bön ona bakıyorlardı. Eh, aynı şey Sclerus için de söylenebilirdi (Pentheus’a öyle bir bakıyordu ki, az kalsın o kötülül bakışıyla onu öldürecek gibiydi). Her neyse, birkaç rasgele ağırlık kaldırıp indirdikten sonra, Pentheus atladı.

Yere düşene kadar epey bir süre geçti. Ben bile etkilenmiştim; dokuz adımdan biraz daha kısa atlamıştı, bu da benim güne dek gördüğüm en uzun atlamaydı, bundan eminim. Kısa bir süre sonra, sessizliğin yerini çılgınca alkışlar ve haykırışlar aldı ve Pentheus esrik genç kızların elinden kurtulabilmek için merdivenle saman yığınının tepesine tırmanmaya mecbur kaldı. Zavalılık.

“Demek ki?” dedim kendi kendime. “Demek çocuk sıçrayabiliyor. Ne olmuş yani, kurbağa da sıçırıyor. Ama iş henüz bitmemişti, toprak biraz daha eşelenecekti.

Sclerus alev püskürtmeyi kestikten sonra kocaman adımlarla merdivene geldi, birkaç basamak çıktı ve Pentheus’a görüşmesi için meydan okudu. Pentheus kafasını samanın tepesinden aşağı sarkıttı, teklifi kabul etti ve merdivenden aşağı indi. Kalabalık geriye çekildi. Biri toprağı düzeltmek için elinde tırmıkla ileriye fırladı. Dusa tepine tepine henüz yarı yarıya kapanmış yaraların açılacağını söylüyor ve bana bir insanın yaşamı tehlikedeyken nasıl olup da orada öylece dikilip durduğumu soruyordu. Çok şükür kalabalığın sesi çok yüksekti, bu yüzden de ciddi bir şekilde, duymuyor numarası yapabiliirdim.

Bu güreş denilen oyunun en berbat tarafı, eğer her iki taraf da gerçekten birinci sınıf greşiyse, müsabakaları izlemek de o derece sıkıcı oluyordu; çünkü iki rakip daireler çizerek birbirlerinin etrafında dönüp dururlar, dönerlerken de birbirlerinin açıklarını kollarlar, biri dönmeye son verse bile diğeri kapışmaya yanaşmazdı; iyi güreşçi hemen güreş tutmazdı. Yaptıkları tek şey birbirlerini bellerinden yakalayıp bir çırpıda havaya kaldırıp yere savurmak olurdu. Bu, ayakta yapılan güreşti tabii ki. Yer güreşi çocuklar ve köpekler içindi.

Bu noktada benim de bir itirafta bulunmam gerekiyor. Bu da benim pek gurur duyduğum bir şey değildir. Ama utancın döşeme altında yatan l sıçan olduğu söylenir; utancı yüreğinde uzun bir süre tutarsan etrafı kokutmaya başlar. Ve lütfen, siz de gülüp alay ederek işi berbat etmeyin; çünkü bu şeyden dolayı ben kendimi zaten yeterince cezalandırdım.

Çok iyi, işte, ben geken –yani neyin ne olduğunu anlamayacak yaştayken– kendi apımda bir oyuncuydum. Biraz daha net olmak gerekirse, bir yıl kadar güreş ve serbest güreş yaptım. Biraz daha acımasız olmam gerekirse, bütün bunlar Cleander’in hatasıydı. Bakın, biz küçükken o benden çok daha büyük ve gclyd; beni bir kılıç ustasının meşe kütüğüne saman çuval bağlayıp kullanması gibi kullanırdı; dövüş sanatını beni pataklayarak üzerimde denerdi hep. Bu da aslında atalarımızdan ve tabiat anadan miras kalan bir şeydi, yani şikayet etme hakkım yoktu; bazen kendimi toparlamaya çalışırken bunun bir de diğer yönü olup olmadığını kendi kendime sorardım.

Bunu bir keresinde bizi ziyarete gelen yaşlı bir adamın öğretilerinde buldum. Adam bir prens ve ünlü bir savaşçıydı; bu yüzden de sümüklü bir oğlanla ne işi vardı bilmiyo-

rum. Ama bir gün Cleander üzerimde çalışırken bu adam oturup bizi seyretti –orada, bir arabanın arkasında, sanki kendisini eğlendirmek için gösteri yapıyormuşuz gibi öylece oturdu– ve ben yere serildim, toz toprak içindeydim, ağlayıp sızlanıp duruyordum; adam üzerime eğildi ve güreş yapmayı öğrenmek isteyip istemediğimi sordu. Anlayacağınız gibi, o yaştayken, yani on bir falanken, “öğrenmek” kelimesinin bir sürü sıkıcı ve ilgisiz yan anlamları vardı; ama derken adı yıllar önce kafamdan silinip gitmiş olan bu yaşlı adam her öğrenmenin zaman kaybı olmadığını, bazı öğrenmelerin ağabeylere hadlerini bildirmek için de yapılabileceğini anlattı bana. Ben de merak ettim nasıl olacak diye ve sonraki birkaç gün bana Cleander’in elleri değil, adamın elleri acı çektirdi.

Bunun sonunda, derken, birtakım sapkınca gerekçelerden dolayı tanrının yüreğimin çatı kirişinin karanlık bir yerinde güreşme yeteneği sakladığını keşfettim ve Cleander’e gününü gösterdikten sonra (güreşi öğrendiğim gibi adaletin de ne olduğunu çok sıkıcı derslerin sonunda öğrenmek zorunda kaldım), bu işi biraz daha geliştirmek istedim; çünkü sonunda iyi yapabildiğim bir şey bulmuştum. Sonunda, diğer gençlik alışkanlıklarının yanı sıra (zaten mevzu da bu) edindiğim bir alışkanlıkla, bir güreşçinin attığı ilk adıma ve yaptığı ilk hamleye bakıp müsabakanın galibini anlayabiliyordum.

İki türlü güreşçi vardır: güçlü ve usta. Sclerus’un güçlü güreşçi olduğundan hiç şüphe yoktu. Küçük bir kavanozu bile kaldıramayacak Pentheus eğer rakibini yenerse ustalığıyla yenecekti. Sonucu görmek için sabırsızlanıyordum.

Önce yağ banyosu yapıldı; derken, her iki adam da adamakıllı pırıl pırıl ve yapış yapış hale gelince ciddi bir edayla kumların üstünde üç defa yuvarlanarak rakiplerine

tutabilecek bir taraf bıraktılar (güreş karşılaşmalarının en unutulmaz tarafı daha sonra konuşmaya mecbur kalacağım kişilerin önünde, yerde, kumların üzerinde yuvarlanmaktı). Her ikisi de ayağa kalkarken, Sclerus'u hileli bir şekilde yağlı ellerini beline ve uyluklarına silerken gördüm. Bu da tabii ki bir hileydi; çünkü rakibinin kendisini tutması daha zor oluyordu. Ama tabii bir şey demedim, zaten orada bulunan diğer seyircilerin bu hileyi anlayacak kadar güreşi iyi bildiklerini de sanmıyordum.

Sclerus hem daha büyük hem de daha güçlü olduğundan ilk olarak rakibini havaya kaldırmak için hamlede bulundu. Başını aşağı eğdi, Pentheus'un midesine kafa attı ve onu tutup kaldırmak için uyluğundan yakalamaya çalıştı. Bence Pentheus da buna hazırlıklıydı; Sclerus yakalama fırsatı bulamadan dizini kaldırıp rakibinin çenesinin altına koydu, kulağa hoş gelen bir ezilme sesi duyuldu ve Sclerus ustaca sıyrılarak doğruldu. Ağzının kenarında kan vardı, bundan da kendi dilini ısırıldığı anlaşıyordu.

Beni şaşırtan şey Pentheus'un da aynı şeyi hemen rakibinin üzerinde denemesi oldu; oldukça da ustacaydı. Çünkü Sclerus'un beklediği son şey Pentheus'un böyle bir manevra yapmasıydı. Kuramsal olarak bunların hepsi çok güzeldi; Pentheus iyi bir hamle yakalamıştı, kendisinin rakibi üzerinde gerçekleştirdiği darbeyi rakibinin de onun üzerinde gerçekleştirmesini engellemek için kafasını rakibinin kasıklarının arasına soktu ama rakibini kaldırabilecek gücü yoktu (zaten rakibinin yağ sürerken hile yapması yüzünden bu iş daha da güçleşmişti). Sclerus da bu arada kollarını Pentheus'un boynuna doladı—ne kadar iyi olursan ol, boynunu hep böyle açıkta bırakırsın işte—ve yavaş yavaş rakibinin başını kaldırmaya başlamıştı.

Bu durumda Pentheus'un işi güçleşmişti; bu yüzden de elini gevşetti ve Sclerus'un sağ ayağını bıraktı, dizine arka ta-

raftan yapıştı. Bu şekilde Sclerus'u sağ ayağından tuttuğu gibi havaya kaldırması kolaylaştı; bu noktada yan tarafa yuvarlandı, ikisi birden yere düştüler. Müşkül durumdan kurtulmanın en basit yolu buydu; ama bu pozisyon onun hiçbir işine yaramadı ve herkesin de gördüğü gibi Sclerus, boynunu yakalayarak rakibini epey zor bir duruma sokmuştu.

Tam da artık işin bittiğinden emin olacağım bir sırada Pentheus o güne kadar sadece işittiğim ama hiç görmediğim bir hamle yaptı. Bu beni tam anlamıyla şaşkına uğrattı; dolayısıyla bu hareketin, Sclerus bir tarafa, kalabalığın üzerinde yarattığı etkiyi hayal edebilirsiniz.

Teoride iş şöyle yapılır: Yüzünü öteki adama dönersin, sonra çömelirsin, aslında arkanı rakibine dönersin. Burada en hassas nokta tam dönüşü yaptığın sırada rakibinin bileğini iki elinle kavramaktır; bunu tersten yaptığın anda da *kayıkçının* kayığının kamışların arasından çıkıp sana doğru sürüklendiğini görürsün. Ama yakalamayı ve çekmeyi becerebilirsin, o zaman kendi çömelme ve dönme hareketini kullanarak öteki adamı omzunun üzerinden aşırıp kocaman ağır bir çuval gibi savurabilirsin. Bu harekete Uçan Kısrak derler ve bunu yapmaya şahsen hiç cesaret edememiştim; bu yüzden de sadece başkalarının anlattıklarıyla yetinmiştim.

Zannederim Pentheus'un Sclerus'a yaptığı şey de buydu; tahminde bulunuyorum çünkü benden uzaktaydılar, sırtlarını dönmüşlerdi ve iş de hızla olup bitmişti. Görebildiğim tek şey Pentheus'un sinmesi ve Sclerus'un havada zarif bir şekilde uçuşması, başüstü tahta perdelerin üstünden yere çakılması ve pelerin gibi yere yığılması oldu.

Tüh be, diye düşündüm. Adamın işi bitmişti; Sclerus kıpırdamıyordu ve Pentheus suratında kocaman, mutlu bir gülümsemeyle yavaş yavaş doğrulmaya başlamıştı. Böylece Pentheus'un paramparça olmuş cesedini kaldırıp bir çukura

atma hayalim ateşten uzaklaşan bir duman gibi yok olup gitti. Öyle olsa bile, bu benim hayatımda gördüğüm ilk Uçan Kısrak hareketiydi ve ben pek hoşnut kalmamış olsam bile, yüreğim gayet hoşnuttu. Zannederim bu da insan olmanın bir parçası; küçük bir adamı büyük bir adamın üstesinden gelirken görmek elinde olmadan insana haz veriyor, hatta büyük adamın annesine bile.

Ama Sclerus'un işi bitti zannetmiştim ya, hata yapmışım; ya dayanıklı olduğu için ya da soğuktan ya da kör öfkeden, canlanıp tekrar ayağa kalkmıştı ve bir iki adım atıp sendeledikten sonra tekrar ortaya çıktı.

“Pekâlâ” diye anlaşılmaz bir söz dudağının arasından geçti. “Serbest güreş yapalım. Ne dersin?”

Pentheus omuz silkti. “Olur” dedi.

Kana susamış bir sevinçle hoplayıp zıplayan Dusa ağzı açık bir halde dondu kaldı, sonra da, “Hayır!” diye haykırdı alabildiğine. Ancak kalabalığın çoğunluğu Dusa'nın gösterdiği tepkiyle tek başına kaldığını ortaya koydu.

Ayakta güreşin tersi olarak yapılan serbest güreşin ne olduğunu biliyor musun? Bilmiyor musun? Eh, bilmesen daha iyi. Sonuçta sen daha ince ve daha ileri bir millettensin, bu yüzden de bunu öğrenmek sana acı verir. Anladığım kadarıyla sizde serbest güreş diye bir şey olmamış; sana tüm samimiyetimle şunu söyleyebilirim ki, çok hoyrat bir uygulamadır, kaba ve tehlikeli olması ise ayrı bir meseledir. Bence Akhaia Oğulları'nın bunu bu kadar çok sevmelerinin nedeni de budur.

Aslında serbest güreşin, güreşe benzer bir tarafı bulunmamaktadır; şey, yani istersen güreşebilirsin ama ayrıca yumruk da, tekme de indirebilirsin, ısırabilirsin (teoride ısırmanın gerekir; ama ben herhangi bir oyuncunun bu yüzden cezalandırıldığını hiç görmedim); rakibine acı verecek

ve yaralanmaya neden olacak her şeyi herhangi bir alet kullanmamak kaydıyla yapabilirsin. Burada ustalık belli bir yere kadar işe yarar; ama serbest güreş genelde kemik kırmaya bayılan çok büyük, güçlü, berbat adamların işidir.

Sclerus'un nasıl dövüşeceğini kestirebilmek için uzman olmaya falan gerek yoktu. Kolları ve ayakları daha uzundu; tekme ve yumruğa güveniyordu. Pentheus ise diğer yandan yaklaşmayı ve göğüs göğüse çarpışmayı deneyecekti.

Aslında bu tür tezatlıklar karşılaşmayı daha da uzatır, daha da sıkıcı bir hale getirir: Büyük adam yumruk sallayıp durur, küçük adam yumruklardan sıyrılıp durur ve herhangi biri herhangi bir hata yapmadığı sürece veya ayağı takılıp yere düşmediği sürece de hiçbir şey olmaz. O aşamadan sonra da müsabaka kısa sürer ve tek taraflı olur.

Sclerus aynen beklenildiği gibi yaptı, “dalma ve koparma” işini tam anlamıyla savuşturdu, yumruk vurmaya veya bilek ya da kolun ön kısmını yakalamaya çalıştı, böylece Pentheus'u yaklaştıırıp dizinden veya kasiğından yakalayacaktı. Pentheus da ritmik hareketlerle rakibinin hamlelerinden kendisini kurtarıyordu; ama rakibinin etrafında döne-rek yapıyordu sıçrama hareketlerini, rakibinden uzaklaşarak değil. Sürekli olarak daha da yakına gelmeye çalışarak yapıyordu. Bu iyi bir taktikti ve iyi de beceriyordu; ama Sclerus da akıllı adamdı, rakibinin amacını anlamıştı ve birkaç hamleden sonra durup rakibinin hamle yapmasını beklemeye başlamıştı; yumruğunu sallar gibi yaptı, Pentheus'un saldıracağını düşündüğü dizini salladı. Pentheus da rakibinden farklı bir durumda değildi. Söylemek gereksiz, Pentheus iki büklüm oldu; ama tanrı, ayağını yere basmaya fırsat bulamadan içine düştüğü talihsiz durumdan kurtulması için Sclerus'u ayak bileğinden yakalaması fikrini kafasına koydu. Pentheus rakibinin ayağına asıldığı an, Sclerus sağa sola sen-

deledi, Pentheus iki eliyle rakibini bacağından yakaladı ve bir tavuğu kesmeye hazırlanan bir adam gibi rakibini yandan yere yatırdı.

Bu gerçekten de çok korkunç bir sestti; eklemler çatırdıyor ve kopuyordu. Sclerus can çekişmekten çok şaşıp kalmış bir haldeydi; bir ayağıyla debeleniyordu ve iki elini de Pentheus'un omzunun arkasına geçirmiş durumdaydı. Pentheus bu durumu pek umursamadı; doğruldu, doğrularak Sclerus'un boynundaki pençesini çözmeye çalıştı; ama nafile ve ani bir hareketle Sclerus'un sol elini yakaladı. Elinde kala kala bir tek rakibinin tek bir parmağı kalmıştı ama bu kadarı da ona yetiyordu. Sanki kaliteli bir kilidin içine anahtar sokulmuş da dönüyormuş gibi keskin sesler çıkartarak parmağı kırdı.

Sclerus bu kez çığlık attı; ama yere yıkılacağı yerde, sağ koluyla Pentheus'u hem kendine destek almak için hem de verebileceği en büyük zararı verebilmek için omzunun arkasından yakaladı. Ama Pentheus sanki bu oyunu epey önce planlamış da şimdi oynuyormuş gibiydi; ayağını serbest bıraktı, arkasındaki Sclerus'u kavradı ve birlikte yere yığıldılar. Sonra ayağını Sclerus'un mide boşluğuna koydu ve tüm gücüyle rakibinin midesine tekme attı. Sclerus havada uçtu, göbeğinin üstüne düştü, suyun üstünde seken düz taşlar gibi bir yarda kadar yerde sürüklendi ve durduğu yerde kıpırtısız bir şekilde kaldı. Neden kıpırdamadığını anlamak hiç zor olmadı; çünkü kafası omzuna düşmüştü.

Öylesine bir sessizlik oldu ki, bir farenin kaşıntısı bile işitildi. Pentheus'un ağır ve hantal bir şekilde ayağa kalkana dek Sclerus'u öldürmüş olduğunun farkına vardığını sanmıyorum. Bence Kartal-ve-Tilki fırlatılışını (şunu da ben ekleyeyim, çok zor ve sıra dışı bir pozisyonda yapılan bir atıştı) bu kadar kusursuzca yaptıktan sonra milletin neden böylesine suskunlaştığını merak ediyordu. Ya bizim çok üzgün oldu-

ğumuzu sanmıştı ya da kavga sırasında hepimizin oradan sıvıştığını.

Derken cesedi gördü. Meraklı gözlerle baktı, sanki buna benzer bir şeyi evvel zaman içinde de görmüş gibi bir hali vardı; ama bunun ne olduğunu bir türlü anlayamıyor gibiydi. Sonra, ancak işin tadını kaçırmak diye adlandırabileceğim işi yaptı, kalktı yavaşça cesede doğru yürüdü ve ayak parmağıyla cesedi dürttü. Nihayet, gülümsedi; aslında onun her zamanki gülümsemelerinden biri değildi, yani bu, mutlulukla ilgisi olmayan bir gülümseme idi.

“Eh” dedi, “işte ben böyle güreşirim.”

Derken, zannederim ilk kez kanaması olduğunu fark etti. İşin tuhaf tarafı bunun daha önce farkına varmamıştı; belki de görmüştü ama kan olduğunu düşünmemişti. Bu yara onu yolda ilk bulduğumuzda gördüğümüz bıçak yarasıydı, yara yeniden açılmıştı.

Tüm bu süre içerisinde, bütün bunların Dusa üzerinde nasıl bir etki yaratacağı düşüncesini bir an bile kafamdan atamamıştım.

Bunu düşündüğümde ve dönüp Dusa’nın nasıl bir tepki gösterdiğine baktığımda, aklıma gelen ilk şey, birinin, elinde pelerinden yırttığı bir parça kumaşla yarayı sarmak için kalabalığı yararlanarak onun yanına doğru hızla ilerleyeceği oldu. Yanılmışım. Orada öyle kıpırdamadan duruyordu, kireç gibi bembeyazdı, yüzünde dehşet ifadesi vardı ve gözlerinden yaşlar sanki yağmur deposundaki sızıntıdan akan sular gibi akıyordu. Ah şey; onlar birazcık bize benzerler, bizim gençken yaptığımız şeyleri yapıyormuş gibidirler, aynı yiyeceği yerler ve aynı sıcak havayı kabaca koklarlar; ama kadınlar bizden çok tanrılar gibidirler.

İşte bu noktada Pentheus yere yığıldı ve kendisi bizden sayıldığından, Cleander’le birlikte kalabalığı yararlanarak yanına

gittik ve onu yerden kaldırdık. Hayalet gibiydi, sessiz sedasız duran kalabalığın arasından geçtik. Belki de daha önce birinin öldürülüşünü hiç görmemişlerdi ya da yüreklerinde acaba alkışlasak mı yoksa ipe mi çeksek diye bir hesaplaşma yapıp duruyorlardı. Her neyse, onlar bir karara varmadan yapılacak en akıllıca iş bizim perişan haldeki başımızın derdini ellerinden kurtarmaktı.

“Koy onu arabaya” dedi biri; Prens Democdocus’tu bunu diyen, şok içindeydi ve bembeyaz kesilmişti, sanki ailesinden birini kaybetmiş gibi bir hali vardı. Belki de bir şekilde öyleydi; Sclerus beş yıldan beri evinde oturuyordu ve her ne kadar güreş tutarken meydana gelmiş bir kaza da olsa, onun ve kardeşinin ölümünden dolayı intikam alma yoluna gitme olasılığı bulunuyordu. Demodocus bu ihtimali aklına getirmemek için kendisini zorluyormuş gibi geldi bana; çünkü sonuçta biz de onun misafiriydik ve kurallar öylesine karmakarışık bir hale gelmişti ki, kuralların başını kışını belirleyebilmesi için insanın Nestor ya da Tiresias ya da öyle biri olması gerekirdi (ama yine de görevini gerektiği gibi yapamamak *korkusu* insanın rüyalarına girer; bu da benim görüşüme göre hiç de adil bir şey değildir).

Araba bir çiftçiye aitti ve aslında hiç kimse kalkıp da arabayı ödünç alabilir miyiz falan dememişti ve arabayı ahırdan çıkardık, mahmur bakışlı katırları arabaya köştük, kalabalıkta henüz bir kıpırdanma yoktu; zaten bizi, yavaş yavaş ölen keçiyi bir ağacın tepesinden seyreden kargalar gibi seyrediyorlardı. Cleander yanında Democdocus olduğu halde arabaya bindi. Sarpedon’la birlikte Pentheus’u kaldırıp arabanın kasasına koyduk ve biz de arkaya atladık; işte tam o sırada Dusa’nın bizimle olmadığını fark ettim. Çok şükür, Sarpedon da bunu fark etmişti. Kendini

saçma sapan tehlikelerin içine atmaktan başka bir şey bil-meyen amcam bazen işe yarıyordu; çünkü o anda kalkıp da kalabalığın içine dalmaktan pek mutlu olmayacak gi-biydim.

Her neyse, Sarpedon kocaman adımlarla yürüdü ve bir an sonra Dusa'yı orkinos ağı çeker gibi peşinden çekerek ortaya çık-tı; kızı sırtlayıp arabanın içine koydu ve kendisi de arka-ya geçerek koruma aldı. İşte şimdi arabanın içine sıralanmış olduk, hoplaya zıplaya bostandan çıkıp şehre yöneldik. Tan-rılara şükür kimse peşimizden gelmedi.

“Şimdi ne olacak?” diye sordu Cleander. Demodocus omuz silkti.

“Sonra birilerini gönderirim cesedi alırlar” diye yanıt verdi. “Onu yakıp yakmamaya sonra karar veririz herhalde; çünkü buralarda kimsesi yoktu. Münasip olan Girit’e birini göndererek ailesine haber vermek olacaktır.”

İşte o zaman yüreğime bir soru düştü: Madem adamın ai-lesini bu kadar önemsiyordu, onun yanında kaldığı beş yıl içerisinde neden ailesine haber yollamamıştı veya neden Sclerus’u miras hakkını talep etmesi için şahsen oraya gön-dermemişti. Ama yine de bu tür soruları yüksek sesle soracak kadar aptal değildim.

“Senin arkadaşın” diye sürdürdü sözlerini Demodocus, “yaraları ne durumda? Bana kalırsa bu yara bir bıçak yarası, güreşte böyle yara almaz insan. Bostanın orada bir şeyin üstüne falan mı düştü?”

Tabii ki hiçbirimiz Pentheus’la hangi şartlar altında ta-nıştığımızı söylemedik, ayrıca sağlık durumu konusunda açıklama da yapmadık; eh zaten kendiliğinden ortaya çıkan bir tartışma konusu da değildi bu ve iyi bir ev sahibi nasıl bil-gi edinme talebinde bulunmazsa uyanık misafirler de gönül-lü olarak bilgi vermezler. Cleander’le bakiştık.

“Söylemesi zor” diye yanıtladı Cleander. “Sert bir şey ya da yerde duran bir şey görmedim; ama orada her şey akıl almaz bir hızla meydana geldi...”

“Gerçekten de” dedi Demodocus ve katırları sürerken onun yüreğiyle tartıştığını duyabiliyordunuz; acaba Sclerus’un bıçak saklaması olasılığı bir şekilde vardıydı da bir yerde saklamış ve kimsenin görmediği bir anda Pentheus’u bıçaklamış mıydı; eğer öyleyse Sclerus kendi sonunu kendi hazırlamıştı ve Demodocus da bundan böyle herhangi bir şey yapma zorunluluğunda değildi. Mesele bu şekilde izah edilecekti, zaten başka bir şey de olamazdı; ama yine de olayı araştıracaktı ve araştırırsa bile bunun kanıtlanamayacak bir şey olduğu sonucuna varılacaktı. Bir gece yatağında uyurken uyansam ve etrafımın *cadılarla* çevrili olduğunu ve ellerindeki meşaleleri bana doğru salladıklarını görsem bile, benim söyleyeceklerim de bundan ibaret olurdu zaten.

Prens bizi sarayda indirdi, kardeşine fevkalade bir şekilde olayların kısa bir özetini yaptı, konuşurken sanki hiçbir şeyden etkilenmemiş gibi bir tavır içindeydi ve cesedi almak için geri döndü. Bazı nedenlerden ötürü, belki de onur meselesi yüzünden, hem Cleander hem de Sarpedon birlikte gitmeyi önerdi ve o da kabul etti. Onlar gider gitmez, Dusa aceleyle iç odaya girdi, beni Pentheus’la yalnız bıraktı.

“Şimdi bak” dedim. “Eğer kör köpek gibi kötü talihin senin peşini bırakmadığını bilseydim, en azından yanına yiyecek içecek bir şey koyup seni bulduğumuz yerde bırakırdım.”

“Çok teşekkür ederim” diye yanıt verdi Pentheus. “Eğer bana yardım etmeyeceksen, en azından biraz suyla şunu bağlayacak bir şey verir misin?”

“Tabii ki” dedim. “Aslında, her şeyi biliyorum.”

Bereket versin, hiç kimse kalkıp çatı kirişini süpürmeyi veya kırıntıların tozunu almayı akıl etmemişti ve orada ancak çok

dikkatli bakınca görülecek muhteşem örümcek ağıları vardı. Pentheus akıl edememişti ama örümcek ağı kadar akan kanı durduran bir şey yoktur. Eski bir pelerinin kenarını feda ettim ve bandaj olarak kullanmak üzere kumaşı yırttım. Eğer canım isterse elimden gelmeyen iş yoktur.

“Sen beni sevmiyorsun” dedi Pentheus bandajı yaparken.

“Bunun seni ne kadar korkuttuğunu biliyorum” diye yanıt verdim. “Ama ben bunu dengeyi sağlama işi olarak görüyorum; zaten bazılarına göre, kainatta da işler böyle yürür. Biliyorsun işte, kız kardeşim seni hak etmediğin derecede seviyor, bu yüzden ben de senden layık olduğun derecede hoşlanmıyorum.”

Kaşlarını çattı. “Hiç de adil değil” dedi. “Ben Dusa’yı cesaretlendirmek için hiçbir şey yapmadım. Yüzüne de tükürecek değildim herhalde, başka da ne yapabilirdim?”

“Tükürme fikri güzel” diye yanıt verdim, “ve belki ileride bir gün işime yarar diye bunu aklımda tutacağım. Şu an için, sanırım sorunu çözmüş sayılırsın; yarana zehir basacağım yerde sağlıklı örümcek ağı koyduysam nedeni de budur işte.” Hayatımdan hoşnut bir ifadeyle gülümsedim. “Adamı öldürdükten sonra Dusa’nın senden uzaklaşacağını sanmıştım. Sende ne var böyle, söylesene?”

Kaşlarını çattı. “Bu bir kazaydı” diye yanıt verdi, “dürüst dövüştük.”

“Tabii” dedim. “Sonuçta ben sadece güreşten anlarım, hayatımda serbest güreş nedir bilmedim. İki önemli hamle yaptın; ayak bileğini burktun ve parmaklarını kırdın. Bu kadarıyla yetinebilirdin ama yetinmedin; Kartal-ve-Tilki yaptın ve onu öldürdün. Peki neden?”

Pentheus bir süre suskun kaldı. “Güreşmeyi bırakmaya niyeti yok gibiydi” diye yanıt verdi. “Sen de benim kadar biliyorsun, bu kavgada birinin yenilmesi gerekiyor, belli bir yara alması değil.”

Başımı kaldırdım. “Cehennem gibi” dedim. “Sen de onun bacağına kırsaydın, acıdan gözlerinden yaşlar getirseydin; ayrıca bunu ne zaman yapacağını da biliyordun. Dusa bile biliyor bunu; çünkü beni güreşirken çok seyretti. Bunun da ötesinde, Dusa beni senin yaptığın türden şeyler yaparken gördü; ama ben yine de birini öldürmek gibi aşırıya kaçan bir şey yapmadım ya da kimseyi sakat bırakmadım. Ah evet, bunun nasıl bir his olduğunu biliyorum; o arzu insana biraz daha ağrı verir. Yeterince zarar verdiğini biliyordun, adamı ellerinin altında çaresiz duruma düşürdün ve *öfke* senin beynine yürüdü ve dedi ki, ‘Git, onun canını biraz daha yak; sana izin var.’ Belki de seni iyi savurduğu ve seni aptala çevirdiği içindir; ya da yaptığı oyunlardan biriyle canını yaktığından veya ondan pek hoşlanmadığından, belki de tüniğini veya yürüyüşünü falan sevmediğindendir. Hani rakibin ağzını açıp da pes ettiğini söylediği o minnacık an vardır ya, işte öyle anlarda Dusa benim rakibime fazladan acı vermek için rakibimi birazcık daha burktuğumu görmüştü; çünkü birazcık daha acı verince rakibin ağzından çığlık sesi çıkartırdım ve bunu da böyle bir şey yapabildiğimi göstermek için yapardım.” Oturdum ve başımı duvara dayadım. “Belki de bu yüzden güreşi bırakmışımdır. Çünkü insanlara bu tür şeyler yapmayı sevmiyordum veya kız kardeşimin bana bir iki defa attığı bakışı bir daha atmasını istemediğimdendir. Her neyse, şunu demek istiyorum; sen ne beni ne de Dusa’yı kandırabilirsin.”

Kafasını geriye doğru çevirdi. “Anlıyorum” dedi.

“Güzel. Peki o zaman neydi? Cevap vermeye mecbur değilsin ama merak ediyorum. İnsanların canını yakmaktan zevk mi alıyorsun? Çünkü bundan zevk alan bir tek sen değilsin.”

Yüzüme ilgiyle baktı. “Tanrılar aşkına, hayır” dedi. “Hayatımı boyunca insanlardan yeterince eziyet gördüm, bu yüz-

den de ben böyle bir şeyden zevk mevk almam.” Başını ellerinin üstüne koymak için ileriye uzandı ama yaptığı hareket canını acıttı ve ağır ağır geriye yattı. “Aslında” dedi ben gösteri yapmak istemiştim. Benim amacım Kartal-ve-Tilki oyunu yapmaktı, müsabaka boyunca bunu yapmak için fırsat kolluyordum; ama bana açık vermedi. Bu yüzden de onun açığını ben yarattım.”

Başımı evet anlamında salladım. “Yaptığın harekete baktığımda bunun aşına olduğumuz oyun olmadığını anlamıştım” dedim. “Bu yüzden de sana inanıyorum. Peki ama bunu yapmak çok mu önemliydi? Onu taciz mi etmek istedin? Kalabalığın karşısında havalı gözükmek mi?”

Başını tekrar kaldırdı. “Hayır” dedi. “Ben sadece en iyisi olmak istedim, hepsi bu.”

“En iyisi olmak, ha” diye tekrarladım.

“Aynen öyle.” Ölgün bir ifadeyle gülümsedi. “Troya hikâyesindeki o parçayı biliyorsundur, Likya Kralı’nın kuzenine prens olmanın nasıl bir şey olduğunu anlattığı bölüm vardır; orada tüm imtiyazlar, saraylar, meyve bahçeleri, toprak ve halkın saygısı karşılığında... Söylediğim o bölümü biliyor musun?”

Başımı evet anlamında salladım. “Ayrıca prens tüm bunların karşılığında askerlerinin karşısında her zaman en iyi olmak için dövüşür. Senin inandığın şey de bu mu?”

“Evet.”

Kaşlarımı çattım. “Ama sen bir prens değilsin” dedim. “Sen bir kaçaksın, topraksız bir adam, bir dışarlıklı. Senin böyle bir zorunluluğun yok.”

Bana baktı. “Ama yapmam gerekiyordu” dedi. “Prens olmam gerekiyordu, soylular sınıfından biri olmam gerekiyordu. Kahrolsun, bir prensin yapması gereken şeyleri yapabilirim: Dövüşebilir ve oyun oynayabilirim; ben kimseye bo-

yun eğmem. Eğer prens veya kral olamayacaksam o zaman tanrı bana neden daha iyi bir adam olma yeteneği versin ki? Nasıl olur da bir prens beynine sahip olabilirim eğer benim sadece bir dilenci olmam gerekiyorsa?”

İç geçirdim. “Demek büyük bir oyun ortaya koymaktaki ısrarın bundandı” dedim. “Çünkü en iyisi olmak istedin. Ve sen şimdi birini öldürdün ve biz bu şehirde bıçak sırtında gibiyiz; bizim senin işlerine karışmak gibi bir isteğimiz olmadı, o zaman neden senin yaptıklarının sonuçlarına katlanmaya mecbur olacağız ki?” Konuşmaya çaba gösterdi ama ben bildiğimi okudum. “Sana bir şey diyeceğim” dedim sesi mi biraz yükselterek. “Kader senin kafanı burktuğunda senin hayattaki arzun soylu bir adam olmak olabilirdi; sende bir oyuncu yüreği ve akı var. Ve sözlerin benden gelmesi hiç de bir övgü değil.”

Sinirlenmeye başlamıştı; ama *sinir* için onun yüreğinde yer yoktu. “Sanırım haklısın” dedi. “Ben her şeyi kendime karşı görüyorum; atlamak istesem çok yüksek diyorum, koşmak istesem o kadar koşamam diyorum, serbest güreşe girssem adamı yener miyim, yoksa o mu beni yener, diye sorup duruyorum kendime. Bence bir oyuncunun yüreği hiç durmaksızın yarışan bir yürektir.” Sırıttı. “Ne olursa olsun, hep en iyi olmak için mücadele eder. Bunu gerçekleştirebilmek için de hem sayıca azız hem de kendimizi gösterme şansımız çok az.”

“Ancak birileri ölünce” dedim. “Fakat tabii biraderim ve ben bunu değiştireceğiz.”

Ayağa kalktım; ayaklarıma kramp girmeye başlamıştı. “Oyun demek, karışık duygu demektir” dedim, “ her şeyde olduğu gibi. Şiirdeki *İyi Çaba* ile *Kötü Çaba* gibidir; *Kötü Çaba* seni açgözlü ve kıskanç yapar; *İyi Çaba* kendini daha iyi yapma çabasıdır. Ancak her ikisi de aynı şeydir, burada me-

sele ışıktan mı yoksa gölgeden mi geldin meselesidir. Bana bak” diye ekledim, “iki dakika evvel kız kardeşimden uzak dur, diye ihtarda bulunuyordum sana, şimdi de şiir okuyorum. Acaba bugün kafasına darbe yiyen sen değil de ben miydim, diye merak etmeye başladım.”

Güldü. “Sen de bir oyuncusun” dedi. “Beni anlıyorsun.”

“*İyi Çaba* ve *Kötü Çaba*” diyerek cevapladım.

“Yeterince adil” dedi. “Ama hangisi hangimiz?”

On

Benim senin lafından şüphelendiğim falan yok” dedi Fenikeli dikkatlice, “ama bize onca yıl önce seninle onun arasında aynen bu konuşmanın geçtiğini mi söylüyorsun? Yoksa yeniden mi kurguluyorsun; demek istiyorum ki, kelimesi kelimesine tekrar mı ediyorsun yoksa özet mi geçiyorsun?”

Cratus surat astı. “Sen şimdi bana yalan söylediğimi mi ima ediyorsun.”

Fenikeli içinden keşke böyle bir muhabbete başlamasaydım dedi. “Ben yalan söylüyorsun demek istemedim...”

“Aynı anlama geldi ama.”

“Yani demek istiyordum ki...” Fenikeli gaf yapmıştı, ağzından çıkan her kelimeyle biraz daha batağa saplandığını hissediyordu. “Şey, eğer ben olsaydım, bundan otuz yıl evvel bir adamla konuşurken sarf ettiğim kelimelerin her birini aynen hatırlayamazdım, ayrıca başkalarının bana dedikleri şeyleri de kelimesi kelimesine hatırlayamazdım. Yani, ben bir şeyi senin anlattığın gibi anlatsaydım, onun ve benim bir ihtimal kullanmış olabileceğimiz kelimeleri kullanacaktım ve hatırlayabildiğim kadarıyla söylenmiş olanları bulup çıkarmaya çalışacaktım.”

Cratus suratını biraz daha astı. “Bir başka deyişle” dedi, “yalan söyleyeceksin.”

“Pardon, anlayamadım.”

“Lafları uyduracaktın ve sanki söylenmiş gibi bize aktarıcaktın. Öyle mi?”

“Bunu bu yolla da söyleyebilirsin, bence.”

“Öyle mi, değil mi?”

“Pekâlâ, anladım” diyerek teslim oldu Fenikeli. “Öyle.”

Cratus’un yüzündeki somurtkan ifade birazcık dağıldı, durgun bir günde az bir hava akımıyla kaçışan eşek arıları sürüsü gibi. “Teşekkür ederim” dedi. “Eğer seninle ya da hemşerileriyle herhangi bir işim olursa bunu hatırlayacağım. Yani sen şimdi bana konuşmaları hatırlayamadığını mı söylemek istiyorsun?”

“Evet.”

“Ah.” Cratus şaşkın görünüyordu ama buna omuz silkti. “Bu durumda senin için çok üzgünüm. Kötü bir hafızanın hayatı daha da zorlaştırıyor olması gerekir.”

Fenikeli kendi kendine bu lafların hiçbirine sinirlenmeyeceğini söyledi. Burada ilkel bir kültür var, bu insanlar bizimle karşılaştırıldığında çocuk gibiler. “Zannederim benim hafızam gayet normal” diye yanıt verdi. “Şüphesiz senin de eşi olmayan iyi bir hafızan var. Ve senin de öyle, Cleander. Belki de siz Akhaia Oğulları’nın ortak bir özelliği bu.”

“Benim yüreğim diyor ki bana” diye lafa girdi Palamedes, “senin bu hafıza sorununun şu balmumu üstündeki çizik mevzuyla bir ilgisi var.”

Fenikeli nefesini tuttu. Bu da keşke hiç açılmasıydı dediği konulardan biriydi. “Neden ki?” diye sordu olabildiğince kibar bir sesle.

“Gayet akla yatkın da ondan” diye laf attı birisi. “Aynı kas gibi bir şey bu. Eğer kol gücünü kullandığın bir sürü iş yaparsan, hani demirci veya tersaneci gibi, kasların güçlenir. Eğer kaza falan geçirirsen ve altı ay çalışmadan yatarsan ve

hiç çalışamazsan, kasların söner ve kolun cılızlaşır. Hafıza için de aynı şey söz konusu. Eğer hatırlaman gereken şeyleri hafızanda tutmaz, hafızanın dışında tahtaların üstüne ya da her neyse işte onun üstüne çizersen hafızanı kullanmazsın, kullanamayınca da belki hafızan söner.”

“Olabilir” diye yanıt verdi Fenikeli. Benzetmeni tersine de çevirebilirim: Sizler kentlerde yaşıyorsunuz, sizlerin bir sürü şeyi hatırlaması gerekiyor, sizin hatırlayacağınız şeyler gezginlerin ya da göçebelerin hatırlaması gereken şeylerden çok daha fazladır. Ama tahta üstüne çizik atma işi bize olayları hatırlamada yardım ediyor, yoksa tüm bu şeyleri kafanıza doldurmanız gerekiyor; bu yüzden de sizin hafızanız çok daha güçlü bir hale geliyor, aynı tersanecilerin kolları gibi.”

Palamedes güldü. “Sizinkilere bir sözüm var” dedi, “sizler bizden genel olarak daha ince düşüncelisiniz. Bu lafı dikkatle seçip kullandın çünkü bize hakaret etmeden kendi insanların onurunu korumak istiyorsun. Çok güzel. Bunu diyerek, yıllar önce konuşulan şeyleri hatırladığına dair Cratus’un lafını kabul ettiğini mi söylüyorsun?”

“Evet” diye yanıt verdi Fenikeli. “Öyle.”

Palamedes başını iki yana salladı. “Senden çok ben” diye yanıt verdi. “Bugünlerde hangi ayda olduğumuzu hatırlamakta bile zorlanıyorum. Yine de boş ver, çok önemli değil. Farklı bir kelime ya da benzer kelimeler kullansam ne olur ki? Belki de sonunda ortaya güzel bir hikâye çıkar. Eğer hikâye kötüyse kimse hatırlamaz; ne kadar yanlışsız anlatıldığının hiçbir önemi yok.”

Eğer Cratus küsecekse (dedi Cleander, bir süre sonra), ben de en iyisi hikâyeye devam etmek. Söylemiş olduğum hemen hemen her kelimeyi hatırlayabiliyorum... Mesela, elli

yıl önce olanları bile. Hemen hemen hatırlıyorum, dedim dikkat edersen; tek sorun şu ki, hangilerini hatırladığım ve hangilerini unutup sonra kendi sözcüklerimle yeniden kurduğum konusunda emin değilim. Elli yıl önce işittiğim şeyi mi tekrar ediyorum yoksa kırk yıl önce unutmuş olduğumu anladığım kısımları bulup bir araya getirmeye mi çalışıyorum? Nereden bileyim, yahu!

Yine de, böyle işte. Pentheus ve o serseri –Sclerus, evet, Cratus şimdi hatırlatana dek adamın ismini unutmuştum– meselesi bir şekilde kendi kendine düzeldi; bizim kanaatimizden çok, şans ve sabırla oldu bu. Bu konuda söyleyebileceğimiz tek şey bu işi hallettiğimizizdir.

Dusa'nın Pentheus'a sıırıslıklam âşık olmasından tek endişe duyan Cratus değildi; ama görünüşe bakılırsa bu mesele kendi kendine çözülmüş gibiydi. Dusa sonunda kalkıp iç odadan çıktığında, ona ne tek bir kelime söyledi ne de yüzüne baktı, sadece adamlardan birinin sepetini kapıp aldı, ekmek dağıtmaya başladı; sıra ona geldiğinde de kız başını çevirdi. Biz hiçbir şey demedik tabii ki. Yapılacak en iyi iş, her şeyi kendi haline bırakmaktır.

Yüreğimi şaşırtan ve büyük sevinç veren şey, Demodocus'un evindeki atmosferin bizce Alastor ile Tachys'in ziya-retiyle düzelmiş olmasıydı. Biz Pentheus'la karşılaştığımızda onlar da izimizi kaybetmişlerdi; her taraflarda bizi arıyorlar, bizi bulmaya çalışıyorlardı; gecenin yarısında yorgun, harap ve rezil bir halde ortaya çıktılar. Biz hâlâ ayaktaydık –Demodocus'un adamlarından biri güzel bir hikâye anlatıyordu ve zamanın izini yitirmiştik– derken bir baktık kapılar delice çalınıyor, sanki millet kapıları kırmaya çalışıyormuş gibiydi. Demodocus ayağa fırladı ve kılıcıyla kalkanını getirmesi için bir oğlan gönderdi; kapılar kırılıp açılmadan silahlarımızı ve kendimizi savunabileceğimiz şeyleri kaptık. Şüphesiz,

kim olduğunu biliyorduk ama ağızlarımız kilitlenmişti. Meğerse Tachys –tabii ki, Tachys– yolda yürürken ayağı bir taşla takılıp yere düşmüş, ayak bileğini incitmişti; bir buçuk gün boyunca sıçrayıp durmuş ve derken Alastor ile adamlarından biri tarafından taşınması gerekmişti. Sonuç olarak, Alastor’un keyfi yerinde değildi ve yaptıklarını unutmuş gibiydi; içeriye davet edilmeyi falan beklemeden paldır küldür içeriye daldı ve Demodocus’un adamlarına sanki babasının evindeymiş gibi emirler yağdırarak şarap, bir leğen su ve iskemle getirmelerini istedi. Aptallar. İlk başta bizim orada olduğumuzu fark etmediler, ta ki Dusa güreş karşılaşmasından o yana bizim yaşadığımıza dair ilk işaretleri gösterene ve elinde şarap kupasıyla kalkıp her ikisini de eski ve aziz dostlar olarak selâmlayana dek. Bu adamlar, diye açıklama yaptı Dusa tatlı tatlı, Elisli hemşerilerimizdi, çok eski dostlarımızdı. Gayet bilinçli bir biçimde, Demodocus hoş geldiniz faslını kısa kesti ve eğer bunlara kefil olmazsak, ahıra bile kapatacağını ima edercesine bir yüz ifadesine büründü. Bence Tachys Dusa’ya karşı ihiyatlı davranma akıllılığını göstermişti ama beri yandan kendisi acınacak bir haldeydi; Alastor ise diğer taraftan ipin ucunu kaçırmış görünüyordu (dır dır etmekten başka bir şey bilmeyen Tachys’le azıcık bir zaman geçiren herkesin başına böyle bir şey gelebileceğini o deneyimimizden biliyorduk); ev sahibimize *korkunç uyarısını* yapmak için yemeyi içmeyi bile kesti, başladı bizim şu saçma sapan planımız için saygın insanları nasıl tuzağa düşürdüğümüzden dem vurmaya.

Argive Oyunları’nı iştitemiş oldukları belli oluyordu.

Her neyse, kural mural dinlemeyen Alastor kendi hikâyesini abartarak anlattı. Benim tahminime göre, yüreğini alıp bir tarafa atmıştı; bize saldırılarında içine doldurduğu öfke ve nefreti kusuyordu. Kendi başına olsaydı, eminim ta en

başta dinleyicilerinin sempatisini yitirdiğini fark edecekti ama bizim şansımıza tanrı, Demodocus'un sert bakışlarını görmesin diye –adam önce utandı, sonra iliğine kadar öfkelendi– onun gözlerini kör etti ve Alastor içindeki tüm öfkeyi kusup bir yanıt almak üzere beklemeye başladı.

Demodocus, kendi çatısı altında kendi misafirlerine ve dostlarına hakaret etme küstahlığı gösterdiği için Alastor'un çok kötü bir şey yaptığını söyledi; daha geleneksel bir misafirperverlikten yana olduğu için, diye sürdürdü, ne olursak olalım, bizim hakkımızda söylenen her şeyi kafasından silip atacağını (tabii ki, bunu söylediğinde kendisini takdir ettiğimizi belirttik) ve Alastor ile arkadaşına şimdi gitmelerini ve biz Argos'taki yıllık oyunlara doğru yola çıkana dek buyur-mamalarını söyledi...

Cratus da ben de henüz gençken bir gün Cratus'un bir kız tarafından tokatlanmasını izlediğimi hatırladım. Cratus böyle bir şeyi hiç beklemiyordu; mabutların şerefine içki dökerken kızı da çaktırmadan götüreceğini zannetmişti ama kız “şak” diye suratına boylamasına çakıvermişti tokadı; kız şu eski moda burgulu altın yüzüklerden birini takmıştı hatırladığım kadarıyla, bu yüzden ne kadar acı verdi bilmiyorum. Her neyse, Demodocus, Argive Oyunları'ndan bahsettiğinde Alastor'un yüzünde beliren afallamış dehşet ifadesi bana Cratus'un o kızdan tokat yedikten sonra yüzünde beliren ifadeyi hatırlattı. Demodocus ise bu ifadeyi Alastor “daha fazla bilgi talep ediyor” olarak okudu, özellikle hiç kimse ölmeden oynanan oyunların ne kadar iyi olduğunu örnekleriyle anlatması gerektiğini zannetti. Elis'te düzenlenen oyunlara davet edildiği için son derecede memnun olduğunu belirterek bitirdi konuşmasını çünkü bu oyunlar aynı Argive'deki oyunlara benziyordu, aradaki fark bu oyunların daha büyük ve daha iyi olacağına söz verilmesiydi; elbette, dedi, o

zaman hepimiz bir kere daha bir araya gelecektik ve bir araya geldiğimizde de Alastor'un davetini kabul etmekten mutluluk duyacaktık.

O anda Alastor'a yapılacak en nazik şey, onu evin arkasına götürüp gübre yığının içine gömmekti, aynı ölü köpekleri gömdüğümüz gibi. Az kalsın adama acıyacaktım bile... Tabii böyle bir şeyi tanrıların önünde yapmak yanlış olurdu çünkü onlar bizden dostumuzu sevmemizi, düşmanımızdan nefret etmemizi istiyorlardı.

Sarımsağı fazla kaçırınca Tachys'ten çıkan inleme sesleriyle Alastor'un hapsirmaları haricinde genel olarak etrafa bir sessizlik hakimdi. Bize gelince, biz aramızda çok eğleniyorduk; özellikle de ben, Dusa'yı yine eskisi gibi belalı bir tip olarak görmekten dolayı memnundum; bu arada Alastor'un kimsenin görmediği bir anda Pentheus'a baktığını gördüm ama buna herhangi bir anlam veremedim. Zannederim tanrılar adil olmaya çalışıyorlardı. Böyle şeyler yaptıkları için tanrılardan nefret ediyorum zaten.

Eğer çocukken bana bir gün Argos'a gideceğimi söyleseydin... Büyüyünce nasıl kaybedeceğimizi göstermek için oraya gideceğimizi bilseydim. Bu kazanmalar ve kaybetmeler dengesi ilginç bir dengedir. Bunu pratik bir olayla anlatmaya çalışalım; diyelim ki, tarlanın sınırında boş bir yer var, burayı verimli bir hale getirmek istiyorsun, mesela teras falan yapmak istiyorsun... O zaman ne yaparsın: Ne ekip biçeceğini falan hesaplarsın, alacağın karşılığın harcayacağın çabaya, ekeceğin tohumu değip değmeyeceğine bakarsın. İşte, hayatta hep kazanacağımız şeyleri hesaplarız, harcayacaklarımızı, kaybedeceklerimizi değil... Eğer karar alabilmek için çocukluğunun sınır taşının üstünde oturarak ileriye bakabilseydin,

hangi yola doğru yürümek isterdin? Kazanabilmek için kaybetmeyi mi göze alırdın, yoksa kesin kazanacağın gözüyle baktığın şeylerin sende telafi edilemeyecek kayıplara neden olup olamayacağını yüreğine sorar mıydın?

İşte, çok şükür o yaşlarda insan böyle sorular sormuyor kendine; yoksa daha Tegea'ya varma şansına kavuşmadan kendini yaşlanmış olarak bulurdun. Zaten yola koyulduktan sonra, Demodocus'un savaş arabalarından birine binmiş giderken yüreğim bir an durdu ve bana nereye gittiğimizi gösterdi: Argos'a gidiyorduk, tanrıların hatırına, dünya üstündeki en eski kente. Kahramanların sütninesine. Akhaia Oğulları'nın ikinci beşiğine. Ve düşünebildiğim tek şey oyunculardı. Bir zamanlar ben olan o küçük oğlan çocuğu beni o zamandan görmüş olsa, tanısa ve yüreğimde ne olduğunu bilse, bir taş atıp gözümü çıkarırdı.

Asine'den Argos'a giderken, bir tepenin altında küçük bir köyde durduk. Demodocus aşağı atladı ve bize eliyle işaret edip onu takip etmemizi söyledi; biz de tepenin ta en üstüne çıkana dek peşini bırakmadık. Orada birkaç yontulmamış kaya kütleleri vardı, toprağın içinden fırlamışlardı.

"Gördün mü şunu?" diye sordu Demodocus.

"Gördüm tabii" diye yanıtladı Cratus. "Nedir o öyle?"

Demodocus gülümsedi. "Tiryns" dedi.

Tiryns... Az kalsın kulak zarım patlayacaktı. Tabii ki, Tiryns'in Argos yakınlarında bir yer olduğunu biliyordum: Akhaia Oğulları'nın üç kalesi vardı: Miken, Tiryns, Argos. Ama bu bana bir anlam ifade etmedi.

"Gerisi nerede bunun?" diye sordum.

Demodocus aşağıdaki taş yığınının işaret etti. "Orada" dedi. "Gömülü. Veyahut oralara dağılmıştır." Ellerini aşağıdaki köye doğru salladı; oraya buraya saçılmış evler, ahırlar, ambar kuleleri ve bostanların kenarından geçen alçak surlar gö-

rünüyordu. “Şuradaki evlerden herhangi birine bakın, Devler’in Tiryns’i inşa ederken kullandığı taş parçalarını göreceksiniz; bizim zamanımızda kullanılan taşların çok daha büyüğü ve bunları cetvelle çizmiş gibi dümdüz kesip aralarına harç koymuşlar. Ben çocukken, yaşlı bir adamla buraya geldik, adam bize kazacağımız yeri gösterdi; biz de bu tepeden aşağı kazmaya başladık ve tam vazgeçip evimize gitmeye karar verdiğimizde, evlerden birinin damını kırdık; tepenin derinliklerinde, inanın bana, hiç böyle bir şey görmemişsinizdir. Sonra birkaç tane meşale yaktık ve aşağıya indik; yaşlı adam bizim yaşımızdayken kendisinin de buraya babasıyla geldiğini, altından bronzla her türlü defineyi bulduklarını, Devler’in yapmış oldukları şeylerin yerlere atılı olduğunu söyledi. Adamın anlattığı hepimizin ilgisini çekti ama anlattıklarına benzer hiçbir şey yoktu; ortada sadece kocaman bir salon vardı, devasa bir şeydi, Asine’deki sarayın tamamından bile daha büyüktü. Duvarlarda dev gibi, rengârenk resimler vardı; bunlar sıvanın üstüne boyayla yapılmıştı ve dokunduğun an, un ufak olup yere dökülüyordu. Resimlerde adamlar, kadınlar, savaş arabaları ve atlar çizilmişti, adamlar boğaların sırtlarına atlıyorlardı; ayrıca çiçekler ve ne için yapıldığını bilmediğim toplu yürüyüşler de çizilmişti; bütün bunları Akhaia Oğulları buraya gelmeden çok önce Devler yapmıştı. Bütün o gördüklerimle bizi kıyaslasam eğer, biz henüz emekliyor sayılırız.”

“Öyledir” dedi Cratus. “Bu da bazı soruları sormayı gerektiriyor: Madem o kadar güçlü ve akıllıydılar ve kentleri de öylesine güzeldi, o zaman neden her şeylerini toprağın altına gömüp çekip gittiler?”

Demodocus gülümsedi. “En ufak bir fikrim yok” dedi. “Miken’deki gibi değil; benim arkadaşlarım oraya gittiler, bizim yaptığımız gibi arayıp durdular ve bana söyledik-

lerine göre, bula bula eski küller, cüruflar ve kararmış taşlar buldular, sanki bütün bir şehir yanıp kül olmuş gibiydi.”

Başımı kaşıdım. “Bunların hiçbirinin bir anlamı yok” dedim. “Ben yanıp kül olmuş koca koca şehirler de gördüm; mesela, Pilos’a gittim ...”

“Pilos mu?” Demodocus kaşının tekini kaldırdı. “Ne olmuş oraya?”

“Sen gittin mi oraya?” diye sordum.

“Yok” dedi Demodocus. “Hep gitmek istedim ama hiç yolum düşmedi. Neden sordun?”

“Boş ver” dedim. “Yok artık öyle bir yer. Yanıp yok olmuş. Harabelerden başka bir şey kalmamış.”

“Deme yahu!” dedi Demodocus şaşkın bir halde. “Nasıl oldu ki?”

Omuz silktim. “Hiç bilmiyorum. Ne zaman olduğunu bile söyleyemem.”

“Benim dedem oraya gitti” diye yanıt verdi Demodocus, “o yüzden öyle çok eski olmuş olamaz. Ah demek ki, bu arzum hiç gerçekleştiremeyeceğim. Şimdi sen de bana hiç bilmediğim bir şeyi söyledin.”

“Öğrendin işte” dedim. “Dediğim gibi kocaman şehirler de yanar, yıkılır. İyi de kim kalkar da kendi harabesini üşenmeyip toprağın altına gömer? Böyle bir şeyi yapmak yıllar sürer.”

“Devler bizim gibi değillerdi” dedi Demodocus. “Ve onlar hakkında hiçbir şey bilmediğimizden, kalkıp da mantık yürütmenin hiçbir anlamı yok; çünkü onları asla anlamayacağız. Ben buraya ilk geldiğimde, Devler’in gitme kararı aldığını ama bir gün geri dönmeyi planladıklarını tahmin ediyorum; bu nedenle de güzel kentlerini korumak için toprağın altına gömüyorlar, hani ailenin hazinesini savaş zamanı ya da uzun yıllar sürme ihtimali olan bir yolculuğa çıkma-

dan önce toprağa gömersin ya, öyle bir şey yapıyorlar. Doğrusunu söylemek gerekirse, şimdi Devler çıkıp gelir de bizi damlarını oyarken bulurlar diye içime bir sıkıntı da düşmedi değil. Büyük ve güçlü oldukları çok belli olan bu adamları sinirlendirmek hiç de hoş bir şey olmaz.”

Dusa esneyip gerindi, bu da onun bu mevzudan artık sıkılmaya başladığının işaretiydi. “Yani” dedi Dusa, “eğer altın kalmadıysa, define falan da yoksa, o zaman biz de ufak ufak yola koyuluruz.”

Gülümsedim. “Yani şimdi sen merak etmiyor musun?” diye sordum kız kardeşime.

“Şurada birkaç tane taş parçası var” dedi Dusa, “ve şurada da yıkılmış eski binaların üzeri toprakla kaplanmış. E, ne yapalım yani?”

Omuz silktim. “Çok eski” dedim.

“Burada biraz daha kalırsak çok daha eski olacak. Haydi ya, gidelim artık şu Argos’a.” Durdu ve arkasına baktı. “Argos hâlâ oradadır, değil mi?” diye sordu kız. “Şimdi kalkıp oraya gittiğimizde, birilerinin kenti alıp güvenli bir yere taşıdığını falan görmeyiz değil mi? Hani çalarlar, kırarlar ya da ne bileyim, başına bir şey gelir falan diye?”

Demodocus başını üzgün üzgün salladı. “Argos hâlâ orada duruyor” dedi. “En azından ben son kez oraya gittiğimde yerinde duruyordu.”

Dusa kaşlarını çatı. “Galiba biri aynı şeyi Pilos için de söylemişti” dedi.

Argos büyüktür (diye devam etti Cleander). Kent Sparta yolunun yan tarafında kalan iki dağdan birinin güneybatı yamacındadır, alabildiğine geniş bir ovaya kuşbakışı bakar ve bu ovanın toprağı öylesine bereketli ve yağlıdır ki, topra-

ğa biraz fazla uzun bastığınızda sandaletleriniz kök salacakmış da kökler ayağınızı saracakmış hissine kapılırsınız.

Büyük ama güzel sayılmaz. Şapkasız dışarı çıkmış birilerini andıran bir halim varsa kusura bakmayın. Kentler kendisine doğru yürüdüğünüzde size gülümserler. Argos surat asar. Sizi içine almaya emin değildir. Ben bu lafı kentin kendisi için söylüyorum, insanları için değil; bir bütün olarak bakıldığında, insanlar fena sayılmazdı. Ancak Argos şehri orada öylesine uzun zamandan beri duruyordu ki, kendi halkıyla illaki aynı şekilde düşünmesi gerekmiyordu. Benim yüreğim, bu şehrin, kapısından geçenlere burnunun ucuyla baktığını söylüyor; aynı bir zamanlar Atreus'un, Agamemnon'un ve Orestes'in yaptığı gibi ve şehrin tek derdi onun azametini görmemiz.

Ama şehrin azametini görmezlikten gelebilirsiniz; surlara dil çıkarıp, "Geliyorum işte" diyebilirsiniz, "ben geliyorum ama senin elinden bir şey gelmiyor." Ama o beğenme bakışı, eğer şehirde birkaç gün kalmayı planlıyorsanız, yüzünüze vurulacaktır. Benim tahminime göre bir şehir çok büyür ve yaşlanırsa, ne olduğunu şaşırır, zanneder ki, içinde bulunan insanlar özen gösterip onu koruyacaklar; ama bunun tersini düşünmez. İşte bir şehir böyle şeyler düşünmeye başladığında, yangınlar, yıkımlar şehrin canına okur.

Argive de böyleydi, aslında. Böylesine eski, böylesine azametli ve böylesine büyük bir kentte yaşamak bambaşka bir şeydir; biri bana Argos'un en güzel tarafının beş bin kişiyle birlikte yaşamak olduğunu söyledi; düşünebiliyor musun, beş bin kişi aynı yerde yaşıyor? Delice... Zannedersin ki, orada insanlar soğuk tavırlı ve mesafelidir. Hiç de değil. Onlarla konuşacak ortak bir nokta bulamayacağım diye başlangıçta biraz kaygı duymuştum ama, aslında sıradan, basit kişilerdi; sanki sıradan olmak için yemin etmiş gibi bir halleri var-

dı, tüm o görkemin gölgesi altında yaşıyorlardı. Kendinizi sanki çok önemli bir adamın evindeymişsiniz de, adamın oğullarıyla ve adamlarıyla birlikte avdan dönüşünü beklerken akrabalarıyla, uşaklarıyla ve aşağı tabakayla oturmuş vakit geçiriyor gibi hissederdiniz.

O zaman siz buraya oyunlar için geldiniz; işte bizi görüp de yabancı olduğumuzu anlayan herkesin söylediği tek şey buydu. Ve biz de, evet, teşekkür ederiz, doğru dediniz, diye cevap verdiğimizde, bize öylesine sıcak bir gülümsemeyle baktılar ki, bu sıcaklığı alıp kışın kullanılmak üzere depoya bile kaldırabilirdiniz; bizim oraya, onların oyunlarına katılmaya gelmemiz kendilerini çok memnun etmişti, hatta nelerden kalkıp geldiğimizi söylediğimizde daha da memnun oldular; tabii bu arada kendilerine tüm o yolu Argive Oyunları için teptiğimizi de söylemedik; ancak onlar öyle farz ettiler. Ne kadar çok şey işitip gördüysem bir o kadar memnun oldum; karmaşık hiçbir şey yoktu ortada, bu oyunların halk için önemi çok büyüktü, bu oyunlar sayesinde aptalca da olsa kendilerini çok gururlu ve iyi hissediyorlardı. Eğer kalkıp da buna benzer bir şeyi burada Elis'te hissedebilmiş olsaydık, bütün planlarımız aslında daha farklı olurdu.

Demodocus bize neler yapacağımızı saydı: Saraya gidecektik, krala hürmetlerimizi sunacaktık, geleneklere uygun bir şekilde hediyelerimizi verecektik; o da oyunlar süresince bizim sarayda kalmamızı isteyecekti; biz de kendisine bu nazık davetten dolayı teşekkür edecektik; diyecektik ki, hayır, eğer sizce bir mahsuru yoksa, biz diğer arkadaşlarımızla birlikte kentin aşağısında kendi çadırlarımızda kalmayı planladık. Bu şekilde, evini inek ahırına çevirmemize gerek kalmadan kralı misafirperverlik gösterme mecburiyetinden kurtaracaktık.

Aslında çadırda yatacaktık. Bu pek zor bir şey olmayacaktı; Demodocus dedesinin savaşlarda kullanmak üzere yaptır-

diği çadırı yanında getirmişti; bu da düzgünce birbirine dikilmiş dayanıklı deriden yapılma büyük bir şeydi; içinde hepimize, alet edavatımıza, savaş arabalarına ve atlara, hepsine bol bol yetecek yer vardı. Herkes kendi çadırını oyunların yapılacağı çemberin etrafında istediği bir yere kurdu; burası çok sevimli bir yerdi ve amacımıza da çok uygundu; şehrin hemen dışında, tepeye bakıyordu, bayırın altında, rüzgârdan korunaklı küçük bir noktaydı burası. Bu sayede seyirciler bayıra oturup, önlerindeki adamın ensesini seyredeceklerine ortada olanları seyreliyorlardı.

Korkarım, Argos Kralı'yla ilgili başka hiçbir şey hatırlamıyorum, sarayıyla ilgili olarak da. Eminim hem Kral hem de sarayı gayet etkileyici olmalıydı; ama sanki sıkıma götürülen zeytin küpüymüşüz gibi apar topar Majesteleri'nin önüne çıkarıldığımızda kalabalıktan dolayı benim sarayda görebildiğim tek şey çatının kirişleri oldu. Zannederim Kral'ın adı Tisamenus'tu; Argos krallarına genelde verilen isimdi yani. Zannederim bunu da sürekliliği sağlamak için yapıyorlardı ve bu sayede de kafalar karışmıyordu.

Çadırı kaldırabilmek için hepimiz seferber olduk. Demodocus yardım ettiğimiz için bize teşekkür etti; çünkü normalde bu işi yapmak için (dedi) iki misli çalışmamız gerekecekti. Kral bize bir koyun, birkaç keçi ve iki büyük küp dolusu şarap ve un verdi (herkese aynı şey dağıtıldı; bu da onun ne kadar zengin biri olduğunu gösteriyor); işte biz de koyunu kestik, etini doğradık, unu ekmek yaptık ve yemeğe oturduk. Uzun bir gün geçirmiştik ve üstümüzde tatlı bir yorgunluk vardı; tabii bunun nasıl bir şey olduğunu biliyorsanız.

Yemekten sonra yandaki çadıra misafirliğe gittik; çadır Gorgias adında bir adama aitti, bize Lerna'dan geldiğini söyledi, daha önce güneybatı istikametinde dolaşırken yolumu-

zun üzerinde olduğu için uğradığımız küçük bir yerdi. Bizimle karşılaşmaktan son derece mutluydu; bu arada Pentheus'a olan ilgisi gözünden kaçmadı; sanki daha önceden bir yerlerde karşılaşmışlar da nerede karşılaştıklarını hatırlamıyormuş gibi bir hali vardı adamın. Bu da benim biraz endişelenmeme neden oldu; ama yüreğime Pentheus'un da diğerlerimiz gibi burada Asine Prens'i'nin misafiri olarak bulunduğunu, Prens'in de Argos'ta tanınan ve saygı duyulan biri olduğunu, bu nedenle de kötü bir şey olma ihtimalinin bulunmadığını söyledim; ayrıca, kurallardan biri de oyunlar sürerken hiç kimsenin kan davası ve kin güdemeyeceğı ve kesinlikle savaş çıkaramayacağı, veyahut Argive bölgesinde seyahat edemeyeceğı ya da oyunlardan ayrılamayacağıydı ve gördüğüm kadarıyla da herkes bu kuralı ciddiye alıyordu. Pentheus'un birtakım düşmanlarıyla karşı karşıya gelmiş olsak bile, herhangi bir sorun çıkma olasılığı çok azdı ve ateşkes sona ermediğı sürece kendimizi bu konuda zorlamaya mecburduk. Bu yüzden yüreğime bu konuda endişelenmemesini söyledim.

Bu Gorgias denilen adam, her anlamıyla, güçlü bir boksördü. Bir boksör suratı olduğı kesindi ama, böyle bir suratı olması ve birkaç kere karşılaşmaları kazanmış olması ille de yetenekli olduğı anlamına gelmiyordu. İstesem ben de bir boksör suratına sahip olabilirdim; bunun için on iki tane güçlü adamla dövüşmem ya da su pompasına gitmem yeterdi. Onun çok yetenekli bir boksör olmadığının bir işareti de her ne söylerse söylesin konuşurken lafının ortasında durması, birkaç kere gözünü kırptırması ve konuşmaya tekrar başlayarak söylediklerini bu kez tersinden başlayarak farklı bir şekilde dile getirmesiydi. Derler ki, bir adam uzun yıllar çenesinden bir hayli darbe almışsa eğer, o adamın akli sersemler ve düşünce yolunda nereye gideceğini şaşırır. Ağabe-

yim Cratus gençken boksla biraz ilgilenmişti. Hani aklıma gelmişken, unutmadan bahsedeyim dedim.

Gorgias'a katılıp katılmayacağını sorduk; henüz pek emin olmadığını söyledi, katılabilmesi için adı şimdi aklımda kalmayan birinin de oraya gelmesi gerekiyordu. Eğer karşılaşmaya çıkamazsa, pek kırılmayacağını çünkü Korinthli şampiyonun oraya geleceğini işittiğini ve bu adamın rakiplerini öldürmek gibi kötü bir huyu olduğunu, öldürmese bile rakibinin bütün dişlerini döktüğünü, eğer diş dökmezse en azından rakibinin bir gözünü çıkardığını söyledi. Adam bunu garezinden yapmıyor, diye anlattı Gorgias; sorun, Korinthlilerin yumruğunun rakiplerinin kafa kemiğinden daha sert olmasıydı. Bu adamın boksa başlama nedeni, diye devam etti hikâyeye, özetle, saban sürerken babasının yanına gelmesi ve sabanın sapındaki gevşek bir çiviye elinin ayasıyla sabana çakması olmuştu.

Aramızda katılacak biri var mıydı, diye sordu Gorgias; Pentheus tam konuşmaya başlayacağı sırada ben de "hayır" demek üzereydim; Pentheus konuşurken Demodocus'la yüz yüze gelmemeye, Dusa'yla göz teması kurmamaya çalışıyordu. Uzun atlamaya katılmayı çok arzu ettiğini söyledi Pentheus ve belki de güreş müsabakalarından birine, tabii eğer hâlâ kendisi için bir yer varsa.

Gorgias yer olduğundan emindi ve Pentheus'a oyunlara katılmak için neler yapması gerektiğini anlattı; Demodocus bu açıklamanın tam ortasında ayağa kalktı ve haydi kalkıp-gidelim sesleri çıkardı ama artık çok geç kalmıştı ve hep beraber kalkıp çadıra dönerken Pentheus uyanıklık yapıp hasta olduğunu bahane ederek sıvıştı; Gorgias'ın kendisine anlattığı şekilde doğruca oyun şefinin çadırına gitti.

"Boş verin" dedi Dusa buz gibi, yüksek ve berrak bir sesle, "belki de bu defa kafasını patlatan aptal kendisi olur ve Peloponnesos'un da talihi açılır."

Böyle bir ifadenin kız kardeşimden gelmesinin beni memnun etmesi gerekirdi ama etmedi; bu lafı soğuk, ustura keskinliğinde bir tiksintiyle söylemesinden de, karşımda alışılmış tutku döngüsünün üçüncü ya da dördüncü evresine girmiş bir kadının durduğunu anlıyordum; bu evrede tutkulu aşk katıksız bir nefret halini alırdı. Bu durum birkaç gün de sürebilirdi, altı ay da; ama hep tekrarlanacak bir durumdu. Aslında, küçük uçarı serserinin okunu kız kardeşimin yüreğinin ne kadar da derinine sapladığını kız kardeşim bu lafı söyleyene kadar anlayamamıştım.

(Bu arada aklıma gelmişken sorayım, tanrıların biz insanlara huzur vermemesi için gönderdiği haşereler arasında en çok can yakanlarıyla en saldırgan olanlarının kanatlı haşereler olduğunu bilmem fark etmiş misindir? *Hiddet, Merhametsizlik, Hastalıklar, Dedikodu ve Aşk*, bunların hepsi kartallar gibi kanatlıdırlar ve berrak bir mavi gökten çıkagelerek üzerimize öylesine hızlı bir şekilde çullanıverirler ki, elimizden yapacak bir şey gelmez.)

Bir türlü uyuyamadım; sonunda içim geçtiğinde üstüme bir rüya çörekledi ve bir türlü gitmek bilmedi.

Hiç hoş değil ama rüya Kral Leon şeklini aldı; gözleri iki çeşme ağlıyordu, hani dikenli tele takılıp kalan koyunlar ağlar ya, işte aynen öyle ağlıyor, yaşlar yanaklarından sakalına süzülüyordu. Bana ağlamasının nedeninin ölen oğlu olduğunu söylüyordu; krallığından ve mirasından açgözlü soylular ve halkının husumeti yüzünden dışlanmış, yersiz yurtsuz bir sürgündü onun oğlu. Peloponnesos'ta işsiz güçsüz ve amaçsızca dolaştıktan sonra, dedi rüyada, zavallı delikanlı en nihayetinde bir yol kenarına atılmıştı; bağırsakları deşilmiş,

kafası kırılmıştı; Argos'taki oyunlara giden yabancılar delikanlıyı bu halde bulmuşlardı.

Uyandığımda boynum tutulmuştu ve hafif bir baş ağrım vardı ve bir baktım ki şafak sökmek üzere. Bizimkiler kalkmışlar, yıkanmışlar, yağlanmışlar, kahvaltılarını etmişlerdi ve Pentheus orada yoktu; gözlerimi açmadan kısa bir süre önce uzun atlama için kaslarını gevşetme çalışması yapmaya gitmişti.

Bu konuda fazla bir endişeye kapılmamasını söyledim yüreğime ve diğerleriyle birlikte açılış törenine katılmaya gittim. Her şeyden önce, onların yaptığı şeyi görme konusunda çok hevesliydim; çünkü cenaze olmadan törenlerin nasıl başlayacağını anlayabilmiş değildim. Bu konuda biraz mantık yürütmüştüm ama kafamda canlandıra canlandıra kurban kesme töreniyle bir iki tane ilâhi canlandırabildim; böyle bir şeyde kurban olmadan olmaz çünkü kurban keserek oradaki kalabalığa birazdan midelerine kızarmış et indirecekleri mesajını verirsin; bu sayede kalabalık da oraya toplaşıp payına düşeni alır.

Baktım ki, Argiveliler bu meseleyi oldukça zarif bir şekilde çözmüşler; ben de bu fikri çalıp kendim için kullanmayı düşündüm.

Çadırın dışında duruyordum; ciğerlerimi temiz havayla dolduruyor ve mahmur gözlerle alana bakıyordum ki, biri trompet çaldı, hem de kulakları sağır edercesine, üstelik de çok yakınımda bir yerde. Sanki denizden fırlamış koca bir balığa çarpmışım gibi kendimi tam geri çekerken, oyun şefinin çadırından muhteşem bir tören alayı çıktı; önce uzun beyaz sakallarıyla çok üzgün bakışlı yaşlı adamlar ve sonra da üç beyaz öküzü itekleyip duran birkaç rahip, ardından da kaz sürüsü gibi sağlıklı görünümlü genç erkekler, yani oyuncular çadırın içinden çıktı. Bunlar ağır ağır ve zarafet

içerisinde alana doğru yürürlerken, birtakım adamlar da büyük bir hızla bir sunağı yerine koyuyorlardı: Aslında bu taş büyükçe, kaba ve çıkıntılarla dolu bir kayaydı, (biri bana daha sonraları bu taşın zaman zaman göklerden inen taşlardan olduğunu söyleyecekti; bu taş da ya Zeus'un yıldırım oklarından biriydi ya da birtakım kişilerin inandığı gibi, tanrıların safrakesesinden dökülen taşlardan biriydi) üstünde rahiplerin çıkması için tahtadan yapılmış alçak bir platform vardı ve platforma birkaç basamaklı bir merdivenle çıkılıyordu. Tören kıtası sunağa vardığında, rahipler platforma çıktılar ve kurbanları kestiler; ardından üzgün bakışlı yaşlı adamlar rahiplerin karşısında dizildiler ve kulağa merhametsiz gelen bir ses tonuyla ant içtiler; oyunlarda adil davranacaklarını ve kimseye iltimas yapmayacaklarını, eğer yaparlarsa *nebrin* öteki tarafında acı çekerek cezalandırılmayı kabul ettiklerini haykırdılar. Yemin töreninin ardından oyuncular yerlerini aldılar ve bu kez onlar yemin ettiler; ancak yeminleri hem daha uzun sürdü ve hem de daha ciddi bir yemin oldu; kendilerinin Akhaia Oğulları'nın çiçekleri olduklarını, burada Argiveli Hera'yı onurlandırmak için bir araya geldiklerini, Hera'yı onurlandırmak için becerilerini, güçlerini ve iyi niyetlerini sergileyeceklerini söylediler ve ellerinden gelenin en iyisini yapacaklarına, sinirlenip öfkelenmeyeceklerine dair yemin ettiler ve eğer ettiğimiz yemine sadık kalırsak, Hera isimlerimizi sonsuza dek insanların kafasından çıkarmasın, dediler ama eğer yeminimizi bozarsak, denizin kumdaki ayak izlerini sildiği gibi Hera da isimlerimizi insanların fani hafızasından silip atsın, dediler. Derken trompetçiler bir kere daha kulak tırmalayıcı şekilde sesler çıkardılar ve sayıları binleri bulan seyirciler hep birlikte tezahürat yapmaya başladılar. Her şey capcanlı ve göz alıcıydı.

“Haydi” dedi Demodocus, “tepenin oraya gidelim de kendimize oturacak bir yer bulalım. Eğer elimizi çabuk tutmazsak, arkalara düşeriz, boksörlerin sesini duyamayız.”

Zaten kırılan kemiklerin seslerini duymayınca boks karşılaşmasını seyretmenin bir zevki de olmazdı ki; işte bu yüzden ördek yavruları gibi Demodocus’un peşine takıldık ve kendimize, olan biten her şeyi görebileceğimiz bir yer bulduk.

“Bir dakika” dedim, kendimizi ve yanımızda getirdiğimiz eşyaları yerleştirdikten hemen sonra. “Şimdi aklıma geldi de. Sen de yarışmayacak mısın? Ben de sandım ki...”

“Ben mi?” diyerek gülümsedi Demodocus. “Hiç sanmıyorum. Geçen yıl katıldım ve iyice pataklandım. Biliyorsun burada standartlar çok yüksek.”

Bu cevap beni pek sevindirmediydi; çünkü kendisi bizim oyunlarda yer alma konusunda çok hevesli davranmıştı; bu da bizim oyunların asla buradaki kadar güzel geçmeyeceği anlamına geliyordu. Aynı görüşü Argivelilerin geriye kalanları da paylaşıyorsa, Elis’ten kalkıp bunca yolu dolanıp, oyunlara adam aramanın hiçbir esprisi kalmıyordu ve böyle bir yolculukla zamanımızı boşa harcadığımız da ortaya çıkıyordu.

Ama yine de bu düşünceleri kafamdan silip attım; çünkü ilk karşılaşma başlamak üzereydi.

Bir çığırtnan ortaya geldi ve koşu yarışında yer alacakların isimlerini listeye bakarak saymaya başladı; bu sırada iki hakem vakur bir edayla adımlarını sayarak ve başlama çizgisiyle taş yığını arasındaki mesafeyi ölçtü. Sonra da bir grup hamala işaret ettiler; hamallar büyük bir sekiz şeklindeki kalkan üzerinde yarışta verilecek ödülleri getirdiler. Ödüllerin bazıları şunlardı: Güzel bir tolga vardı, altın yaldızlıydı, Argive modasına göre uzun, tek parça bir taç olarak yapıl-

mıştı, geniş kulaklıkları ve yüksek bir sorgucu vardı; ayrıca mor omuz atkılı muhteşem bir gümüş kemer vardı ve yarışı kazanana verilecek olan dört saplı kocaman altın bir kupa. Hediyelere baktım ve ağlamamak için kendimi zor tuttum; çünkü birden, bizim vereceğimiz ödüllerin hırdavattan öteye gitmeyen şeyler olduğunu hatırladım.

Koşu yarışı üstüne ne diyebilirsiniz ki? En hızlı olan kazandı, bir sonraki en hızlı olan ise onun arkasından geldi, üçüncüsü de onların biraz gerisinde kaldı. Yarış bittikten ve yarışçılar biraz soluklandıktan sonra Kral'ın oturmakta olduğu yaldızlı ve fildişi koltuğa götürüldüler ve Kral yarışçılara ödülleri takdim etti; bu arada çığırtağan kazananların isimlerini ve memleketlerini haykırdı. Bu isimleri hafızama kaydettim –pek becerememiş olmalıyım; zira şu anda hiçbir aklımda değil– ve Demodocus'un benim için çıkardığı küçük boynuzdan kadehin içine şarap doldurdum.

Bir sonraki hadise boks karşılaşmasıydı ve orada, yarışmacılar arasında, derin bir çukura düşmüş bir sansar gibi korkulu gözlerle bakan yarışmacı bizim bir gün önce tanıştığımız arkadaşımız Gorgias idi. Kimin kiminle dövüşeceğini çentikle kura çekerek kararlaştırmışlardı; her bir yarışmacı bir koyun boynuzu parçası üzerine kendilerine has bir işaret yapmışlardı ve tüm bu çentikler bir miğferin içerisine konmuştu. Hakemler her seferinde iki tane çentiği miğferin içinden çekip aldılar; işte eşleştirme işini bu yöntemi kullanarak yaptılar. Gözümü Gorgias'tan ayırmıyordum; rakibinin adını işittiğinde gözlerini yumdu ve başını biraz öne düşürdü; hani ölüm cezasına çarptırıldığını işiten mahkûmlar vardır ya, onlar gibi başını öne eğmişti.

Argivelilerin yaptığı boks hiç de bizim orada yapılabilecek benzemiyor; bunlar parmak uçlarıyla darbeye ve boynun altına atılan yumruklara izin veriyorlar, aynı şeye buradaki

ağır siklet güreş karşılaşmalarında da kayıtsız kalıyorlar. Aslında çoğu kişinin tersine, ben boks karşılaşması seyretmeyi pek öyle ilginç bulmuyorum; ortalama bir boks karşılaşmasında beni çeken hiçbir şey yok çünkü görüp görebileceğin tek şey iki adamın birbiri etrafında daireler çizerek dönüp durması oluyor, bir de o kadar uzun sürüyor ki bu dönüp durmalar, bu süre içerisinde tecrübeli bir çiftçinin iki öküzle koca bir tarlayı sürüp bitirmesi iştenden bile değil; ha ne oluyor, dönüp durduktan sonra bir harala gürele kapışmaca oluyor, derken bir bakıyorsun iki adam da yığılmış yere. Hani şöyle bir an gözünü yumsan, kapışmanın en iyi bölümünü de kaçıırıveriyorsun; kaçırmasan bile ne seyredeceğini bilemiyorsun. İşte bu nedenle önlerde bir yerde oturmak çok önemli, böylece en azından kemik kırılması seslerini falan duyabilirsin. Sadece bu şekilde neyin ne olduğunu izleyebilme olanağın olur.

İlk rauntta dövüşlerin hepsi tipik bir şekilde böyle cereyan etti ve kaşla göz arasında sona erdi. İkinci rauntlar biraz daha uzun sürdü ama fazla değil; aslında, izlemeye değen dövüşler hep son rauntlarda oldu. İki finalistten biri komşumuz Gorgias olunca hiç şaşırmadım ve birazcık sevindim desem yeridir. Öteki adam Dercyon adında yarmanın tekiydi. Memleketinin neresi olduğunu hatırlamıyorum ama Korinth falan da değildi.

Oturmakta olduğum yerden bile, Gorgias'ın kanının donup kaldığını anlayabiliyordum; çığırtkanlar Gorgias'ın ellerini ham deriyle bağlarlarken boksörün kollarını sabit tutmakta zorlanıyorlardı. Tabii bu arada, bir boksörün yumruklarını deriyle sarmak da ayrı bir sanat gerektiriyordu; kıvrımları üst üste attırıyordun, her bir dönüşte bir köşeyi açık bırakıyordun, bu şekilde törpü ucu gibi bir yüzey bırakıyordun. Bu da kaş çevresinde işe yarar yaralar açmaya, yaralar-

dan akan kanın da karşındaki adamın gözüne dolup en kritik anda onu körleştirmesine yarıyordu. Eğer kalkıp da bir boks karşılaşması seyredersen, galip gelenle dövüşmeye hazırlanan adama dikkat et. Bandajlarda mutlaka bir hinoğluhinlik yapacaktır; şansını bandajlarla yaratmaya çalışacak, dışa gelmesi için düğüm yerini dişleriyle çekiftirecektir.

Gorgias ortaya yürüdüğünde, yüzünde sanki kendisi bir uşakmış da, unutup ağılın kapısını açık bırakmış, bu yüzden de üzüm bağına keçilerin girmesine neden olmuş gibi bir ifade vardı. Öteki adam ise, yani Dercyon, gerçekten de çok sakın görünüyordu; öylesine sakindi ki, sanki ölümün öte tarafındaymış gibiydi. Hiç öyle çok uzun süren bir karşılaşma seyretmediğimden, farklı bir şey görmek için can atıyordum; kendimi tamamen karşılaşmaya vermeye karar verdim, hiçbir şeyi kaçırmaya niyetim yoktu.

Yanılmışım. Gorgias, hazır formundayken, ilk adımı atma gibi makul bir kararlılık gösterisinde bulundu; yumruklarını tüm gücüyle rakibine indirdi, fırsat eline geçmişken şanslı darbeyi yakalayıp Dercyon'u yere sermeye çalıştı. Aynı beklenildiği gibi, Dercyon fırtınanın dinmesini bekledi ve Gorgias'ın kendi kendini harap etmesine izin verdi; darbelerden bazılarını ellerine ve kollarına aldı ama suratına inen darbeler onu sarsacak şiddette olamadı hiç. Hatta çenesine yediği en sert yumruk bile başının bir parmak geriye gitmesinden başka bir işe yaramadı. Görüntü oldukça dehşet vericiydi; çünkü bir insan evladı onca darbeyi gözünü bile kırpmadan yiyip duruyordu.

Gorgias aptal değildi; yavaşlamaya başladığı an çok şiddetli bir darbe yiyeceğini biliyordu. Bu yüzden de yavaşlamadı. Elinden geldiğince hızlandı ve daha da korkunçlaştı. Bu da oldukça heyecan vericiydi; derken öyle bir noktaya vardı ki, artık kaslarının dayanacak bir hali kalmadı ve eğer ayakta ka-

labildiyse bunu da korkudan ve tanrının yüreğine güç estirmesinden dolayı gerçekleştirebildi. Sanki tanrının teki Gorgias'ın eline kepçeyle zaman akıtmış, o da bu zamanları teker teker kullanıyormuş gibiydi. Bu iki adamın da dövüşü son verecek gibi bir halleri yoktu ve patlayacak kadar şişen sidik torbama rağmen, ben yine pür dikkat karşılaşmayı seyrediyordum.

Bu saçma sapan durumun daha ne kadar sürdüğü konusunda hiçbir fikrim yok: Hani çocukluğunun o ufacık tefecik parçacıkları vardır ya, hatırladığında, sanki upuzun yıllarmış gibi gelir ama durup düşündüğünde bir ya da en fazla iki yıl içinde yaşanan şeylerdir; işte karşılaşmanın sonu geldiğinde, ben de o ruh hali içindeydim ve kelimenin tam anlamıyla uykudan uyanır gibi yerimden sıçradım. Sonradan anladığım kadarıyla, Gorgias tek bir nokta üzerinde epeyce ne bir çalışmıştı, Dercyon'u ansızın sersemleten de güçlüce indirilen koca bir yumruktan ziyade bu birbirinin ardı sıra atılan yumrukların toplamının sonucunda oluşan darbe oldu. Her ne olduysa oldu, adam sonunda sersemledi ve yere yığılmadan önce havada ıslık çalan bir yumruk çaktı ve bu yumruk tamamen şans eseri Gorgias'ın çenesine indi. Eğer yumruk Gorgias'ın başına isabet etmiş olsaydı, bence Gorgias'ın başı dalından düşen elma gibi omuzlarına düşecekti. Ama hasara uğrayan Gorgias'ın başı değil de Dercyon'un ön kolu oldu ve kalın kaslar darbeye karşı bir şekilde yastık etkisi gösterdi de yeni dostumuzun hayatı kurtulmuş oldu.

Her nasıl olduysa oldu, netice olarak her iki adam da yere düşmeden önce uyuyakaldı ve her iki adam da kesinkes aynı anda burun üstü toprağa çakıldı. Ben hiç böyle tuhaf bir şey görmemiştim ve bence yüz yaşına kadar yaşasan ve her gün boks karşılaşması seyretsen, yine de böyle bir olaya tanıklık edemezsin.

Bir iki yürek atışlık süre boyunca kalabalıktan hiçbir ses seda işitilmedi; ardından da herkes aynı anda homurdanmaya başladı. Seyircilerin bakış açısına göre, karşılaşma korkunç bir şekilde neticelenmişti; bahisilerin bu karşılaşma için ortaya koydukları bahis parasının toplamı Mısır Kralı'nı kurtaracak büyüklükte bir servetti ve kimin kazandığı konusunda hiç kimsenin en ufak bir fikri yoktu. Buna karar vermek hakemlere düşmüştü, işte benim bu işten soğumama da bu olay neden oldu. Aslında, hakemler bu konuda çok duyarlılık gösterdiler, bir çığırtkan gönderip her iki adamın da yere aynı anda akıldığını, boksun antik yasalarına göre ikisinin de kazanmış sayılamayacağını, bu nedenle de karşılaşmayı yapılmamış olarak değerlendirdiklerini ilan ettirdiler. Bu da bütün bahislerin geçersiz olduğu anlamına geliyordu ve her ne kadar hiç kimse kazanmasa da, hiç kimse de kaybetmemişti; herkes sinirine hakim oldu. Bana sorarsanız hakemler o gün çok insanın canını kurtardılar.

Çok tuhaf bir şey ama, biz o oyunlarda çok iyi oyuncuların yer aldığı bir sürü yarış seyrettik; yine de aklımda net bir şekilde kalan tek karşılaşma o boks müsabakası oldu işte ve bu müsabakanın kafamda böylesine yer etmesine neden olan şey dvşlerin sergiledikleri alışılmadık ustalıklar veya yaptıkları büyük işler değil, her ikisinin de talihinin tuhaf bir şekilde dönmesi oldu. Elimde değil ama, en iyi olmanın anlamı nedir ve hangi durumlarda insanın bütün şanı şöhreti bir anda silinir gider de, insanı karanlıktaki *nebrin* yanlış kıyısında bırakır, diye düşünüp dururum hep.

Boks bittikten sonra güreş başladı.

“ok merak ediyorum” dedi Sarpedon fısıldayarak, çığırtkan isimleri ilan ederken. “Eğer ben ciddi bir kan dava-

sından kaçıyor olsaydım, düşmanımın tuttuğu katiller de birkaç adım gerimdeyseler, herkesin duyabileceği bir şekilde adını çağıran bir adamın yanında, meydanın ortasında durabileceğimi hiç sanmıyorum.”

İster istemez hemfikir oldum; çünkü burada Korinthlilerin olduğunu herkes biliyordu, Pentheus’un düşmanları da Korinthliler olduğuna göre, düşmanları onun burada olduğunu anlamayacaklar mıydı? Diğer taraftan burada bir ateşkes durumu vardı; oyunlar süresince devam edecekti, bu yüzden de bir fani için mümkün olan en güvenli yer burasıydı, tabii yarışmalarda rakiplerinin eliyle öldürölme ve sakat bırakılma tehlikelerini saymazsan.

Bu arada Pentheus’un alandaki ömrünün çok kısa olduğu ortaya çıktı. Kurada, Argive şampiyonuyla eşleşmişti; bu adam kralın küçük kardeşlerinden biriydi ve göz açıp kapayıncaya dek bir de baktık ki, Pentheus çocukların tepıştirdiği şişirilmiş idrar torbası gibi paldır küldür alanın ortasında yuvarlanıyor. Prens onun işini bitirdikten sonra, Pentheus’tan artık geriye ne kaldıysa onu toparladık ve bakalım yaşayacak mı yaşamayacak mı diye alıp çadıra götürdük, sonra da dönüp öteki karşılaşmaları seyrettik.

Aslında, öyle çok fazla bir hasara uğramamıştı; kırığı çıkmıyordu, orası burası çürümüşü; ha bir de gururu ciddi bir şekilde incinmişti. Herkesin önünde yenilgiye uğramanın ve küçük düşürölmenin Dusa’nın üzerinde kötü bir etki bırakmasından korkuyordum; neden böyle bir duyguya kapıldığımı da bilmiyorum ama bir şey biliyorsam o da on dayaktan sekizinin insan yüreğini yumuşattığıydı; Dusa’yı yakından izliyordum ve henüz ortada bir tehlike işareti gözükmiyordu. Kız kardeşim çadıra dönmedi; çadıra döneceği yerde alanda kaldı ve güreşçilerin birbirlerini kanlar içerisinde bırakmasını, parçalamasını seyretti ve bunları seyrederken

yaptığı el kol hareketlerinden, gördüklerinden büyük bir zevk aldığı anlaşılıyordu. İşte kadın dediğin de böyle olur bence.

Bunları anlatırken oyunlarda olan bitenleri anlatmayı unutmuşum. Zannederim kafam çok doluydu; Pentheus'tu Dusa'ydı falan derken bütün oyuncuların isimlerini ve memleketlerini kafama doldurmuştum ve oyunlar bittiğinde bunları bizim oraya nasıl çağıracağımı bilemiyordum. Aslında olayın içine şöyle bir dalabilsek buradan bizim oraya oyuncu götürme olasılığımız çok yüksekti. Eğer bu oyunlarda yer alan oyuncularla işi sağlama alabilsek, küp içindeki tahıl işlevi görecektir bu adamlar memleketlerine döndüklerinde haberi bizim adımıza her tarafa yayacaklardı, yani kısacası bizim yapacağımız işi bizden hiçbir yardım almaksızın yapacaklar ve olasılıkla da bizden çok daha iyi yapacaklardı. Alabalığı elimizle yakalamışız ama alabalık kıpır kıpır, elimizden kayıyormuş gibiydi; madeni görebiliyorduk, madene ulaşabiliyor ve dokunabiliyorduk, bir de elimize aldığımızı elimizde tutabilsek, o zaman iş tamamdı işte. Bir başka ihtimal de, yanlış bir hareket yapıp Elis'ten bu yana harcadığımız tüm emeği boşa çıkarabilirdik. Sonra da haber tüm Peloponnesos'a incir kavanozundaki çürük gibi yayılır ve nereye gidersek gidelim, bize yemeğimizi ahırda verirler, sonra da hemen yolcu ederlerdi.

Bunları düşünmekten alanda neler olup bittiğine fazla bir dikkat etmemiştim. Öte yandan benim sevgili amcam kendisini tamamen oyuna kaptırmıştı; Dusa da kan gördü mü heyecandan havalara uçuyordu; hatta Cratus bile bu işten hoşlanıyormuş gibiydi. İlk etapta biraz canım sıkıldı; sanki hep birlikte ot biçme işi yapıyormuşuz da otlar tam at arabasına yükleneceği sırada yanımdakiler arazi olmuş gibi bir hisse kapıldım. Ama yine de, bu duygu geçti gitti. Der-

ken iş öyle bir hale geldi ki, şimdi kalkıp bu adamları bizim oraya çağırıcaksak, en azından içimizden birinin kimin kim yendiğini, kimin kimin canına okuduğunu falan bilmesi gerekecekti. Aksi takdirde, bir şekilde yanlış bir şey yapma ihtimalimiz ortaya çıkacak, böyle bir şey olunca da basmızı derde sokacaktık. İşe bu yönden baktığımızda, iş bölümü yapmak gayet adildi. Onlar karşılaşmaları seyrettiler, ben de oturup düşündüm; tanrı hangisinin hamurunu hangi alanda iyi yoğurmuş acaba, diye düşünüp durdum yani.

Bizim çadırın oradan bağırış çağırışlar ve daha bir sürü acayip sesler geldiği sırada kafamın içinde kalıplaşmış kelimeleri tekrar edip duruyordum. Neden bilmiyorum ama ilk aklıma gelen şey, çadırlar yanıyor, git bak bakalım, oldu. İşte tam bunları düşünürken kafamı bir çevirdim, baktım Pentheus tavşan gibi koşuyor, üç ya da dört adam da onu kovalıyor. Adamlardan biri elinde bir kılıç tutuyordu, bir diğerrinin elinde de yarısı kırık bir av mızrağı vardı.

Bir iki yürek atışı süre geçtikten sonra bir baktık, alanda kim var kim yoksa, cümle alem bu durumu izliyor, tabii bu durumda alanın ortasındaki oyuncular da rezil olmuş bir haldeydi; çünkü o sırada artık karşılaşma sürüyor muydu, sürmüyor muydu, ne olup bitiyordu, bilmiyorum. Evvela, her iki oyuncu da gördükleri şeye inanamıyor gibiydi; çünkü kiminle konuştuysak, herkes ateşkes mevzusundan bahsetmişti, bunun ne kadar kutsal bir şey olduğunu söylemişti, hiç kimse böyle bir kuralı bozmayı rüyasında bile göremez denmişti. Hatta hırsızların ve yankesicilerin bile kaçma çabasında bulunmayacağı çünkü hiç kimsenin onları kovalamaya teşebbüs etmeyeceği söylenmişti bize. Derken, acı da olsa artık böyle bir şeyin gerçekten de gerçekleşmiş olduğu-

nu görünce, herkes aynı anda yerinden fırladı ve ileriye doğru yayılmaya başladı; benim o sırada aklıma gelen ilk şey, herhalde bunlar ateşkesi ihlal edenleri yakalayıp kollarını bacaklarını koparacaklar oldu.

On Bir

nurumuz ayaklar altına alınmıştı (dedi Cleander); bu Alastor denilen adam bizi rezil etmek için çok ince planlar yapıp uygulamıştı. Ateşkesi ihlal etme suçunu işlemenin tek yolunun ateşkesi ihlal etmek olduğunu düşünmüştü...

Yaptığı tek iş, millet oyunları seyrederken Tachys'i elinde küçük, keskin bir bıçakla bizim çadıra göndermek olmuştu. Tachys, saç çizgisinin hemen üstünde, kafasında küçük bir yarık açmıştı (buraya atılacak küçük bir çentik bile oluk gibi kan akmasına neden olacak ve onu bir düzine ayyaş *centaur*'a toslamış bir hale sokacaktır), sonra da çadırdan çadıra koşup bağırarak Pentheus'un kendisine kılıç çekip saldırdığını söylemişti. Millet oturmuş alandaki karşılaşmayı seyrettiğinden, birinin dikkatini çekebilmek için epey bir koşması gerekmişti ve şansına, kendisini ilk fark eden de Argiveli bir rahip olmuştu; tabii ki rahip ateşkese ve oyunların saygınlığına büyük önem veren biriydi. Bu rahip hemen çadırına dalmış elinde bir kılıçla dışarı fırlamıştı ve rahip bizim çadırın kapısına varana dek etrafına kendisi gibi düşünen bir sürü adam toplamıştı ve bunların kafasında o anda tek bir şey vardı: Tanrıça Hera'nın kendilerini fark etmesine ve kızmasına fırsat vermeden dinsel saygısızlığın öcünü kan dökerek almak.

Pentheus, yaşamının bir aşamasında bizde bulunmayan bir duyguyu geliştirmiş ya da tanrı kendisine olacakları söylemiş olmalı; çünkü daha tek bir ses işitmeden birtakım öfkeli adamların kendisine saldırı hazırlığı içerisinde olduğunu hissetmişti. Her halükârda, çadırın arka tarafını yırtarak (benim usturamla) çadırdan kaçmıştı ve birileri beni kurtarır belki umuduyla, alanın ortasına doğru koşmaya başlamıştı. Ama bu konuda tamamen yanlış bir hesaplama yapmıştı; kovalayanların kovaladıkları kişinin bozguncu olduğunu millet hemen anladı çünkü kalabalıktan biri kovalayanlardan birinin rahip olduğunu fark etti; bu da şu anlama geliyordu: Rahip her kimin peşinde koşuyorsa, kaçan kişi kötü adamdı; bizim dışımızda orada kim varsa, o anda tek derdi Pentheus'u parçalamaktı (hani şöyle bir tane parmağını koparmak ya da derisinden bir parça almak gibi bir derdi vardı).

Ben Pentheus'un yerinde olmuş olsaydım, güreşe katılacağıma koşuya katılırdım. Pentheus epey hızlıydı. Sadece hızlı olmakla da kalmıyordu; engellerin üzerinden atlarken de (katlanan iskemleler, kavanozlar, kaya parçaları, hâlâ yerde oturmayı sürdüren seyirciler gibi engellerin üstünden) gayet güzel bir gösteri ortaya koymuştu; üstelik hızında da en ufak bir eksilme meydana gelmemişti. Bu olayın oyunlar dahilinde gerçekleşen en muhteşem gösteri olduğundan kimsenin şüphesi yoktu.

Demodocus... Ona o kadar üzüldüm ki. Hani tapınakların önlerine konan heykeller vardır ya, işte aynen öyle duruyordu orada; öylesine kıpırtısız duruyordu ki, sütun olarak kullanıp kafasına da evin tavanını kondurabilirdin. Bence öfkelenmekten öte şaşkınlıktan donup kalmış durumdaydı.

Cratus dirseğiyle böğrümü dürttü. "Galiba ufaktan yola koyulmanın zamanı geldi" dedi.

Kardeşim olsa da, olmasa da, ne dediyse kabul etmekten yanaydım. Pek öyle duyarsız biri olduğumu sanmıyorum; istesek bile Pentheus için elimizden bir şey gelebileceğini hiç sanmıyordum (tabii şunu unutmayın: O an olayları Alastor'un başlattığını bilmiyorduk), eğer oradan hemen vınlar-sak kimse bizi Pentheus ile ilişkilendirmez ve Pentheus'u küçük küçük parçalara ayırdıktan sonra öfkelerini almak için bizim üzerimize gelmezlerdi.

“İyi fikir” dedim. “Dusa...”

Kız kardeşim orada değildi.

Hani Pandora'yla kutusunun hikâyesini bilirsin; kutunun kıza tanrılar tarafından verildiğini ve kız mührü kırınca biz fanilerin başına sonsuza dek bela olacak tüm kötülüklerin ve dertlerin kutunun içinden nasıl çıkıp havaya karıştığını hatırlar mısın? İşte, bence o kutunun içinde *vebalar*, *savaşlar*, *açlıklar* ve *ölümlerin* yanı sıra bir de *kız kardeşler* vardı. Şu anda sizi göremiyorum ama iddiaya girerim ki, orada oturmuş, dertli dertli başınızı sallıyorsunuz çünkü benim haklı olduğumu biliyorsunuz. Kişisel olarak, tanrıları bu konuda asla affetmeyeceğim. İnsanoğlunun tanrıları kızdıracak ne yaptığı umurumda değil; ama ne yapmış olursak olalım tanrıların bize bunları yapma hakkı yoktu. Bence hiç adil bir şey değil bu.

“Pekâlâ” dedi Sarpedon hızla, daha bana konuşma fırsatı vermeden. “Cratus’la gidip Dusa’yı arayacağım. Siz hemen çadıra gidin, toplayabildiğiniz kadar eşya toplayın; Korinth yolundaki kuyunun orada buluşuruz.”

O an onlardan ayrılmak istemiyordum aslında; ama deli karının tekinin peşine düşmüş linççi ayaktakımının ortasına da düşmek istemiyordum. Harbi konuşmak gerekirse, *koraklık* yüreğimde açık bir kapı buldu ve yüreğimin eski sakinlerine hesap mesap vermeden doğruca içeriye süzüldü.

“Pekâlâ” dedim. “Orada buluşuruz.”

Av -tavşanla tazılar- o sırada benim görüş alanımın dışındaydı ve alan da artık boşalmıştı. Ürkek adımlarla alanı bir uçtan diğerine geçerken, her şey gözüme hüznünlü göründü: alan, işaret taşları, izleyicilerin unuttukları ufak tefek eşyalar. Hiç kimse ölmeden yapılan oyunların ne kadar anlamsız ve ne kadar salakça bir şey olduğunu düşünüyordum. O terk edilmiş alanın ortasında kendimi dünya üzerinde canlı kalmış tek adam olarak hissettim; dünya üzerinde ne var ne yoksa her şey ters gitmişti.

Yürüdüğüm sırada yanımdan da bir rüya yürür gibiydi; rüya kalkmış bana şimdi memlekete dönsem olan biteni nasıl açıklayacağımı soruyordu. Kral Leon soracaktı: Hani nerede bakalım bana söz verdiğin o oyuncular? Kayınpederimle baldızım da soracaktı, Cratus nerede, Dusa nerede bakalım? Ne haltlar yedin bakalım oralarda, hepsini kaybedip de mi geldin yoksa...?

Bunları soran rüyadan pek hoşlanmamıştım; tek isteğim bir an önce çekip gitmesiydi; diğer taraftan, en azından imayetse bile, bana memlekete gitme zamanının geldiğini söylemeye çalışıyordu. Böyle bir şeyin mümkün olabilmesi beni o sırada birazcık rahatlatmıştı diyebilirim.

Çadırımızın oraya vardığımızda alıp götürecek pek fazla bir şeyimiz de kalmamıştı. Eşyalarımızın çoğu ayaklar altında ezilmişti. Yanımda götürebileceğimi düşündüğüm her bir şeyi yerden toplamaya başladım: bir küp un, bir tulum keçi peyniri, biraz zeytin, bir kılıç, bir pelerin, bir çift yedek çizme ve ufak tefek başka şeyler. Geride önemli bir şey bırakıp bırakmadığımı görmek için son bir kez etrafa baktım ve sonra da usulca oradan sıvıştım.

Kuyunun oraya vardım, barbatanın üstüne oturdum. Orada durup da beklemenin hiçbir anlamı yoktu; erkek kar-

deşim, kız kardeşim ve amcam ya ölmüş ya da idam edilme-
yi bekliyor olmalıydılar; ev sahibimin beni yakalatıp leşimi
ötekilerin arasına katmak için arama tarama seferberliği dü-
zenlediğinden hiç şüphem yoktu. İçimden bine kadar sayıp
oradan doğruca Korinth'e doğru yola koyulmayı kararlaştır-
dım; Korinth bizim memleketin tam tersi yöndeydi ve pe-
şimden gelenler de olasılıkla beni memleket yönünde araya-
caktı.

Tam yedi yüz kırk küsura gelmişim ki, birinin durmuş
bana baktığını fark ettim; yaşlı bir kadındı bu, kolunun al-
tında bir küp taşıyordu.

“Su mu çekiyorsun?” dedi.

Ayağa kalktım. “Hayır” dedim, “kusura bakma. Buyur
gel, çıkırgı çevireyim senin için.”

Bana dik dik baktı. “Sağlığım gayet yerinde” dedi.

Tanrılar aşkına, diye geçirdim aklımdan, şimdi de yerlilere
hakaret eden tam bir yabancı oldum. “Bence de sağlıklısınız”
dedim. “Ben sadece yardımcı olmak istemişim. Hepsi bu.”

Kadın bana bir süre daha dik dik baktı. “Yaşlı olabilirim”
dedi, “ama yine de kuyudan suyumu çekebilirim, çok sağol.
Eğer müsaade edersen, ha şöyle.”

Kadının önünden çekildim. Kadın bana bir süre daha kö-
tü kötü baktı ve çıkırgın kolunu döndürmeye çalıştı.

“Sıkışmış” dedi beni suçlarcasına. “Ne yaptın ki buna?”

“Hiçbir şey” diye yanıt verdim. “Dokunmadım bile.”

“Sen buraya gelene kadar buna bir şey olmamıştı” dedi.
“Şimdi de kargaların sıçtığı şu lanet şey dönmüyor işte.”

“Benim denememe izin verir misin?” dedim. Dilini şak-
lattı.

“Ne yaparsan yap” dedi, “kıpırdatamazsın, sıkışmış.”

Ve gerçekten de sıkışmıştı. İpin gerginleşmeye başladığı-
nı görünce, kolu bıraktım, suç ve kabahat listeme bir yenisi-

ni eklemek niyetinde değildim. “Haklıymışsın” dedim, “sıkışmış.”

“Sıkıştığını biliyorum. Bak şimdi, ben eve gidip bizim Euthydromus’u getireceğim ve sonra aşağı indirip sıkışıklığı çözdürteceğim. Ve o, artık eskiden olduğu kadar genç de değil.”

Anladığımı kadarıyla yaşlanmış olması ve zamanın geçmiş olması şimdi benim hatamdı. Demek insan bir sürü kötü şey yapıyor da yaptığının farkına varmıyor. Bana bir iki tane daha zehirli bakış attıktan sonra seke seke yürüdü gitti; ıvır zıvırımı topladım ve gitmeye hazırlandım.

“Cleander” dedi bir ses. “Sen misin?”

Böyle acayip bir sesi kimse duymamıştır. Zil sesleriyle yansımali seslerden oluşan, insan sesine hiç benzemeyen bir ses. Yani bir tanrı kalkmış adımı söylüyordu ve rahatsız edici olan sesin yerin derinliklerinden geliyor olmasıydı; doğrusunu söylemek gerekirse ses iyi tanrıların pek dolaşmadığı bir yerden geliyordu.

“Cleander” diye yineledi ses. “Yukarıdaki sen misin? Beni duyabiliyor musun?”

Kendimi biraz rahatsız hissettim, salcı kalkıp beni *nebrin* öteki tarafına geçirse bu kadar koymazdı bana; derken aklıma, sıkışmış olan çıkırığın kolu geldi ve tanrı gözümü açtı. Sağıma soluma bakındım, baktım etrafta kimse yok, hemen kafamı kuyuya daldırdım.

“Pentheus?” dedim.

“Tanrılara hamdolsun” diye tekrarladı ses. “Ben de burada başımın belada olduğunu düşünüyordum. Çünkü yukarıya çıkamıyorum da ondan.”

Derin bir nefes aldım. Kesif bir kuyu kokusu burnuma geldi ama sorun artık kokuyu aşmıştı. “Çıkamayacaksın” diye yanıt verdim. “Hoşça kal.”

Umutsuzca attığı kesik ve acı çığlık kuyunun duvarlarında yankılandığından kulağıma şimşek çakması gibi geldi.

“Beni burada bırakıp gidemezsin” dedi. “Ben bu ipten yukarıya tırmanamam, çok kaygan. Beni yukarıya çekmen lazımdır.”

“Olmaz” dedim.

“İyi de beni buradan çıkarmazsan ben kendi başıma nasıl çıkacağım buradan? Burada kalırsam ölürüm.”

Gülümsedim. “Geberme işini bile yüzüne gözüne bulaştırmadan yapamazsın sen” dedim. “Hadi sana kolay gelsin.”

“Cleander!”

Gerçekten de canım onu orada bırakıp yürüyüp gitmek istiyordu. Şayet o olmasaydı... Tamam, başımıza gelenlerin hepsinden bu herif sorumlu değildi ama çoğunluğundan sorumlu sayılır; buna ailemi kaybetmem de dahil, buna gurbet ellerde tek başıma kalakalmam da dahil, yani bu tür şeylerin sorumlusu hep bu herifti. Diğer taraftan, bu adam Argos’ta tanıdığım ve beni gördüğü için sevinen tek adamdı. Ayrıca kendisini daha sonra istediğim an öldürebilirdim. Bunun yanı sıra, Pentheus’u orada bırakıp kuyuyu zehirlemiş sayılırsam, kuyu zehirlemenin büyük bir günah olup olmadığı konusunda hiçbir şey bilmiyordum.

“İyi de, sen oraya nasıl düştün, söylesene?” diye sordum.

“Beni kovuyorlardı” diye yanıt verdi. “Ben birazcık öndeydim ama onlar da arayı kapatıyorlardı. Derken bu kuyuyu gördüm, kovaya tutundum ve kendimi aşağıya attım.”

“Anladım” dedim.

“Şu anda” diye sürdürdü, “ayaklarım ipin ucuna dolanmış durumda, kuyunun duvarlarına çarpıp duruyorum. Bana yardım edecek misin, yoksa etmeyecek misin?”

“Aslında boğularak ölmek fena bir ölüm sayılmaz” dedim. “Sıkı dur, bakalım bir şey yapabilecek miyim?”

Derken ipi çekebildiğim kadar çektim, tam da elimden gerçekten de bir şey gelmiyor diye sevineceğim bir sırada

(yani tam da büyük bir vicdan rahatlığı içerisinde yürüyeceğim sırada) aşağıdan neşeli bir ses duydum. “Pekâlâ” dedi, “ayağımı kurtardım. Yan taraflarda basamaklar var. Sen çekmeye devam et.”

(Çok parlak bir fikirdi bu; yani biri sıkışmış bir kovayı ya da kopmuş bir ipi onarmak için kuyuya indiğinde, bu basamaklardan yukarıya çıkabilirdi. İçimden, şu Argiveliler de çok akıllı, diye geçirdim.)

İpi çekerken düşünmeye başladım; eğer Pentheus bir şekilde hayatta kalmayı başarabilirdiyse, o zaman –olasılıkla– Cratus, Dusa ve Sarpedon da bir şekilde paçayı kurtarmış olabilirdi; yani neticede tanrı, bir haşere olarak dünyaya gelmiş Pentheus’u kurtarıırken neden benim ailemi yok etsindi? Bunun hiçbir mantığı yoktu. Derken bir kere daha dedim ki içimden, tanrıların işlerinde mantık aramak gerekmiyor, o yüzden de tanrıların laflarını pek ikna edici bulmuyorum, falan dedim. Derken Pentheus’un kafası kuyunun ağzında belirdiğinde içime birazcık neşe dolmaya başladı.

Pentheus’un söylediği ilk şey, “Ötekiler nerede?” oldu.

“Bilmiyorum” diye yanıt verdim. “Benim de onlarla burada buluşmam gerekiyordu.”

Sürünerek kuyudan çıktı ve yere düştü. Elimi uzatıp kalkmasına yardım ettim.

“Burada kalamayız” dedi.

“Sen kalamazsın” dedim.

“Beni bırakıp gidemezsin” dedi; bu ne bir yalvarıştı ne de bir soru, sadece gerçekliğin dile geliyordu. “Biliyorum, sen burada diğerlerini beklerken ben gidip saklanayım.”

Sırıttım. “Sen kuyunun dibinde de saklanabilirsin” dedim.

“Hiç bile saklanamam. Şu evlerden birine saklanmama ne dersin? Zannederim şu anda herkes oyunlarda.”

Başımı hayır anlamında salladım. “Benim daha iyi bir fikrim var” dedim.

“Gerçekten mi?” Sesinde hiç de memnun olmuş gibi bir ifade yoktu. “Neymiş?”

“Benim yüreğim diyor ki” diye yanıt verdim, “eğer linççi kalabalık sürüsü bu tarafa gelirse, adamlar uzun boylu, sıırım gibi bir oyuncu arayacaklar, yani burada tarlalara giden tıknaz adamlara benzemeyen birini. Yani hiç belli etmeden hareket edersek eğer...”

Kaşlarını çatı. “Bunu nasıl yapacağız peki?”

“Nasıl yapmayacağız ki? Yapacağımız tek şey normal davranmak, o kadar.”

“Pardon” dedi, mahcup bir ifadeyle sırtı, “ama bilmiyorum. Senin normal hayat dediğin şeyi ben hiç yaşamadım da, o yüzden normal hayatın kuralları nelerdir bilmiyorum.”

“Ah ondan demek... Ben ne yaparsam sen de onu yapmaya çalış ama kendine fazla ilgi gösterme. Sence bunu yapabilir misin?”

“Göreceğiz.”

“Giy şunu.” Üstüne yedek pelerini geçirdim. Şansıma ya da tanrının marifetiyle çadıra gittim de görebildiğim ilk pelerini tutup aldım; bu da zaten çıka çıka Sarpedon’un yolculuk pelerini çıktı... Eski püskü bir şey, defalarca ve dikkatlice yamanıp durmuş ancak giyse giyse çok çalışan fakir bir çiftçinin giyebileceği cinsten bir şey. Ben kendi tünüğüm içinde çok daha varıl ve soylu görünüyordum; ama şansına, ben de temiz vicdanın yanı sıra bir de dürüst adam suratı vardı. Son bir şekil vermek amacıyla, benim eski deri şapkamı kafasına geçirip ta kulaklarına kadar indirdim ve kendi kafamı da birazcık çaputla örttüm.

Yüreğimizin aynı anda ters yönlere gitmesi muhteşem bir şeydir. İçimdeki ayrı bir yürek Cratus’la Dusa’nın ve Sarpe-

don'un akıbetlerinin kötü olduğunu, burada durup beklemenin hiçbir anlamının kalmadığını, üstelik riskli olduğunu söylüyordu. Diğer bir yürek de burada durup beklemenin hiç de tehlikeli olmadığını ve her şeyin yoluna gireceğini söylüyordu. Ortada üçüncü bir yürek daha vardı; diğer ikisinin ortaya çıkardığı sonuçtan çok daha güçlü olanını söylüyordu; bu yürek olanlara inanmayı ya da kabul etmeyi reddediyor ve bu durumu biraz aşırıya kaçmış bir şaka olarak görüyordu. Benim kafam tavizci görüşe doğru bir yatkınlık içerindeydi, yani içinde bulunduğumuz durum vahimdi ama öyle facia denilecek bir boyutta da değildi ve tabii makul davranmamız ve *paniğin* sirenlerini işitmediğimiz sürece de facia boyutuna ulaşmayacaktı; ama gerçek olan, Akhaia Oğulları Konseyi'nden geçmiş bir karar değildi; çünkü şöyle ya da böyle olması gerekir diye oylama yaparak zaten olup bitmiş bir şeyi değiştiremeyiz.

"Peki şimdi ne olacak" dedi Pentheus şapkamın gölgesine sığınmış beklerken.

"Buralarda oyalanacağız" diye yanıt verdim. "Biz birbirini uzun zamandan beri görmemiş iki eski arkadaşız. Tamamen tesadüf eseri bu kuyunun yanında karşılaşıyoruz ve şimdi oturmuş hasret gideriyoruz."

"Doğru" dedi Pentheus. "Zaten normal insanlar da böyle yaparlar değil mi?"

"Her zaman."

Orada tahmin edemeyeceğim kadar uzun bir süre durduk; bir sıra asmayı budayacak, kalın bir bronz külçesini ısıtarak kalıbın içinde kıpkırmızı yapacak kadar uzun bir süreydi bu; uzun bir süreydi işte ama ne kadar uzun olduğu konusunda en ufak bir fikrim yoktu. Çok uzun bir süre gibi geldi bana, hepsi o işte. Ve tüm bu süre zarfında yüreğim bana, bu iş çok uzuyor, eğer yolda olsalardı şimdiye kadar bura-

ya varırlardı, başlarına hakikaten de ciddi bir şey gelmiş olabilir ya da gerçekten de onları bir daha hiç göremeyeceksin, diyordu. Ve işte beni gerçekten de korkutan şey başıma geldi, ayağa kalktım ve orada sanki ben değilmişim gibi durdum. İki kardeşim; güneşin doğmamasını nasıl düşünemiyorsam onlar olmadan hayatın nasıl olabileceğini de düşünemedim. Hemen hemen yaşamımın tamamını onları görerek, onlarla konuşarak, hemen hemen her gün içlerinden birine kızarak geçirmiştım. Gün gelecek onları bir daha hiç göremeyeceğim diye bir fikir aklıma hiç gelmemiştı doğrusu. Pekı, böyle bir şeyi gözümde nasıl canlandırabilirdim ki? Bütün renklerin farklı olduğu bir dünyada yaşamayı hayal etmek gibi bir şeydi bu. Ah, insanlar da ölür işte, herkes bilir bunu; Habeşistan'da güneşin insanların tenini kapkara yaptığını nasıl biliyorsak ya da bazı insanların, altında saklanarak kendimizi güneşin öfkesinden koruduğumuz eski moda koca kalkanlar gibi büyük ayakları olduğunu nasıl biliyorsak, bunu da öyle biliyorduk. Bunlar gerçek olduğunu bildiğimiz şeylerdi, bu kesinliğin yaşamlarımızda bize rahatsızlık vermeyeceğini biliyorduk, ayrıca bunların bize ölüm kadar yakın olduklarını da biliyorduk. Aynı zamanda bunların gerçek olduğunu ve nasıl sonsuza kadar yaşayacağımızı sanıyorsak, bunların bizim başımıza gelmeyeceğine de inanıyorduk. Geçmişe ve geleceğe aynı tanrılara inandığımız gibi inanırız; ama onlar orada değildir, bu bir gerçektir ama farklı bir şeikle bürünmüş gerçektir. Yani bizimle herhangi bir ilişkisi olan bir iş değildir.

İşte bu düşünce bana artık o kadar yakın geldi ki, sanki düşünce kulağıma değecekmiş gibiydi; bu yüzden de içim kıpır kıpır oldu ve gerildim. Bir ayağımı kaldırıyor, öteki ayağımın üstünde sıçıyordum; ne yaptığımı bile bilmeden sürekli olarak sağa sola sıçrayıp duruyordum, derken Pent-

heus bana nasıl normal davranılacağını bilen tek kişinin ben olduğu gerçeğini hatırlattı ama bu da bir işe yaramadı; yarıdıysa da, normal bir şekilde davranmakta zorluk çekmeme yaramıştır. Zannedirim orada biri olsa ve beni izlese, beni delinin teki zannedip taşlar, benimle alay ederdi.

Kötü yamanmış bir şarap tulumu gibi patlayacağımı sandığım bir anda, biri omzuma dokunda. Tanrılara yemin ederim ki, ne bir ayak sesi işitmiştim ne de başka bir şey.

“Cleander?” Bu Dusa’nın sesiydi. “Ah, demek sensin. Neden o aptalca kumaş parçasını kafana sardın ki? Hem kim...”

Pentheus kafasındaki şapkayı çıkarttı, benim şapkamı; ama o tanrının belası şeyi hiç geri alamadım. Ne acı; üstelik güzel bir şapkaydı. Hatırladığım bir sonraki şey de, Dusa’nın kendisini Pentheus’un kollarına atarken ayak parmağıma basıp canımı acıtmasıydı. Bir yandan ayağımın acısını çekerken, diğer yandan da bizi bu hallere düşüren adamla kız kardeşimin sarmaş dolaş görüntüsü karşısında içime dolan acıya tahammül ediyordum. “Bu herif ne yapıyor bakayım burada?” diye sordu korkunç bir ses; ben o sesin Cratus’un sesi olduğunu sandım ama kalkıp da ses kime ait diye dönüp bakmaya tenezzül etmedim.

“Şimdi artık gidebilir miyiz, lütfen?” diye mırıldandı Pentheus.

“Evet” diye yanıt verdim. “Ve tanrıların hatırı için” diye de ekledim korkudan üç buçuk atarak, “doğal davranmaya çalış.”

Kardeşim, kız kardeşim ve amcam durdu ve sanki acaba kafayı mı yedim diye bana tuhaf tuhaf baktı.

“Kesinlikle hiçbir anlamı yok” diye ısrar ettim, daha sonra yakma cesareti gösterebildiğimiz en büyükçe ateşi yakmış

çevresinde otururken.” Artık daha ileriye gitmemize gerek kalmadı. Artık dolaşmanın hiçbir anlamı yok. Şu andan itibaren tartışmaya değer tek soru memlekete nasıl döneceğimiz sorusu olacak.”

Hepsi birden bana baktı ve hiç ses çıkarmadılar. Günün kalan kısmında hiçbirimizin canı konuşmak istemedi; sadece oyunlar bozulduktan sonra çıkan olaylarla ilgili bana kısa bilgi verdiler. Pentheus’un anlattıkları kısaydı ama hiç de ikna edici değildi (tabii daha sonra söylediklerinin tamamen doğru olduğu ortaya çıkacaktı); çadıra gitmişti, kendisini yağlayıp kaslarını hazırlıyordu ve tam üzerine temiz bir tunik geçirmek üzereyken bağırış çağırışları duymuş, duyar duymazda içgüdüsel olarak kurtulabilmenin yollarını aramıştı. Neden peşlerine düştüklerine dair en ufak bir fikri yoktu; çünkü yanlış bir şey yapmadığını biliyordu.

Biraz daha akla yatkın bulduğumuz Cratus’un versiyosunda, Cratus kalabalığı yararak kelimenin tam anlamıyla Dusa’ya dalmıştı; eğer kalabalık o kadar fazla olmamış olsaymış az kalsın Dusa’yı ezip geçecekmiş. Dusa da aptalca bir şekilde Pentheus’u kurtarma çabası içindeymiş; bu yüzden de Dusa’yı kalabalığın içinden koparıp götürmek bir hayli zor olmuş. O anda Dusa orada bulunmak istemediğini fark etmiş ama o andan itibaren ciddi bir yardım almaksızın oradan kurtulabilme şansının hiç olmadığını da anlamış. En nihayetinde, orada kıpırdamadan durup herkesin kendilerini dürterek, itekleyerek geçmesine izin vererek, kalabalığın içinden geçerek kuyuya doğru yola koyulmuşlar. Bu olay, gerçekten de böyle meydana gelmişti. Sarpedon’a bunca zaman nerelerde olduğunu sordum ama o kaşlarını çatmakla yetindi ve hemen konuyu değiştirdi; hiçbirimiz oturup da tartışabilecek bir ruh hali içerisinde değildik, bu yüzden boş verdik.

“Gördüğüm kadarıyla” dedim kısa bir süre sonra, “iki seçeneğimiz bulunuyor: kuzey veya güney. Hangi yöne gidersek gidelim, Argos’tan ve Asine’den Argos’a giderken geçtiğimiz her yerden uzaklaşmış olacağız. Bu durumda ben size kuzeye yönelmeyi öneririm; zaten aşağı yukarı şu anda da kuzeye doğru gidiyoruz sayılır, ta Miken’e varana dek yürürüz. Ondan sonra memleket batıda kalacak; Orchomenus, doğruca dağların ötesinde... Epey zor bir yolculuk olacak ama en azından adımızı işiten büyük kentlerden uzak durmuş olacağız. Bu arada ne yiyip içeceğimizi bana hiç sormayın çünkü bilmiyorum. Ama dağlarda da yaşayan insanlar var; dilenebiliriz veya çalabiliriz, belki hatta çalışabiliriz; memlekete gitmeden önce zeytin ve incir toplama mevsimi gelecek. Pek parlak bir fikir değil, bunu biliyorum; ama bu konuda kalkıp da yüreklerimize yalan söylemenin hiçbir alemi yok çünkü durumumuz pek iç açıcı değil.”

Etrafıma bakındım. Cratus hiç de beni dinliyormuş gibi gözükmüyordu. Sarpedon gemi direği gibi uzun bir suratla kafasını bir aşağı bir yukarı sallayıp duruyordu. Pentheus ise neredeyse ikiye ayrılmış olan sol sandaletinin bağıyla oynuyordu.

“Bir başka yol daha var” dedi Dusa.

Tam da Dusa’ya kapa çeneni diyeceğim sırada yüreğim bırak söylesin dedi, bırak bakalım derdi neyse anlatsın. Sonuçta, her şey berbat durumda, kaybedecek ne var ki? “Söyle” dedim Dusa’ya.

“Pekâlâ. Kuzeye gidiyoruz, aynı senin dediğin gibi; ama batıya yöneleceğimiz yerde, Korinth’e varana dek yolumuza devam edelim. Orada da bir gemi buluruz, bizi memlekete götürür. Hayvan yürür, insan yürümez.”

Yüreğimin ne kadar çökmüş bir halde olduğunu anlamışsınızdır; gemi işi aklımın ucuna bile gelmemiştii. “Sen şimdi ‘bir gemi buluruz’ dedin; iyi de gemiyi nereden bulacağız?”

Dusa omuz silkti. “En ufak bir fikrim yok” diye yanıt verdi. “Ama bomboş mideyle Peloponnesos’un ortasından yaya olarak geçmekten çok daha kolay bir yol.”

O noktada Sarpedon başını kaldırdı. “Ben Korinth’te birini tanıyorum” dedi.

Başımızı çevirip ona baktık.

“Gerçekten de” diye sürdürdü. “Orada Oxyxiphus adında bir adam tanıyorum; bir savaşta ben onun hayatını kurtarmıştım. Eğer oraya varabilirsek, bizim oradan çıkmamıza yardım eder. Bize hediyelik eşya verir; şarap küpleri, kumaş topları, o tür şeyler. Sahil boyunca hediye takas ede ede gideriz. Bana söylemişlerdi, bu şekilde takas yaparak yaşayan insanlar bile varmış.”

Kaşlarımı çattım. “Gerçekten mi?” dedim.

“Zannederim” dedi. Burada mesele, gemisi olan bir adam bulup adama hediye vermek; adam seni gemisinde yatırıp verdiklerini de yattığın yerin altına koyar. Tabii kürek çekmen şartıyla.”

İşin bu tarafı hoşuma gitmemiştir. “Yani gemide bir tek biz ve geminin sahibi mi olacak?” dedim.

“Hayır, tabii ki değil, otuz ya da kırk kişi daha olacak; herkes aynı işi yapacak. Ölü mevsimlerde bazı insanlar bu işi yaparak yaşıyorlar. Gençken hep böyle bir macera yaşamak istemiştım. Eh, kendi gemim olsaydı olurdu tabii. Ama fikir aynı fikir.”

“Emin misin?” diye sordu Cratus. “Yoksa bu senin başka yerde işitmiş olduğun bir hikâye olmasın...”

“Yok” diye lafa girdim, “biraz düşün bak, çok doğru söylüyor. Hani biz çocukken yanımızda kalan yabancıları hatırladın mı? Kısa boylu, kara tenli, saçları pis kokan adamları?”

“Kısa boylu, kara tenli, saçları pis kokan adamlar” diye tekrarladı Fenikeli. “Çok teşekkür ederim.”

Cleander dermansızca sıırttı. “Çok küçüktük o zaman, hatırlasana. Ve kalabalık da değillerdi; pardon yani o zamanlar İlis’e öyle sık sık birileri gelip gitmezdi. Şimdi düşünüyorum da, herhalde Pilos ile Messini sahillerinin oralardan geliyorlardı ve yol boyunca hediye takas edip durmuşlardı ve bizim İlis’e ta Pilos’tan gelen bir şey varsa, o da Triphilialılar üzerinden gelmişti. Yani herkes kullanıp eskittikten sonra bize gelirdi, anlayacağınız.”

Fenikeli başını evet anlamında salladı. “Buna inanırım” dedi. “Ama sizin kesinlikle...” diyerek oradaki kimsenin anlamadığı bir kelime kullandı. Tekrar denedi. “Eminim alışveriş yaparak yaşayanlar sadece Fenikeliler değildir, sizde de böyle insanlar olmalı; yani Akhaia Oğulları’nda demek istiyorum.”

“Vardı” diye yanıt verdi Cleander. “Ama bu işi yapanlarla bu kadar alay edildiğini o zaman hiç bilmiyorduk. Biz de sanıyorduk ki, bunlar serüvene çıkmış soyluların oğulları. Bize de öyle olduklarını söylediler zaten.”

“Demek öyle” dedi Fenikeli.

Her neyse (diye devam etti Cleander), biz de bunu yapmaya karar verdik. Tabii her şey Sarpedon’un arkadaşının hâlâ hayatta olmasına bağlıydı ve tabii bir de bizim için kalkıp bir şeyler yapıp yapmayacağına; ha tabii biz Korinth’e varana kadar yaptıklarımızla ilgili haberlerin oraya ulaşp ulaşmamasına da bağlıydı. Bu da Sarpedon’un arkadaşından çok daha büyük bir kumardı; Korinthliler her yere gidiyorlardı, herkes de Korinth’e gidiyordu; önünde sonunda, dünya üzerinde ne kadar haber varsa bir şekilde oraya da ulaşmış oluyordu. Ama şimdi sakın kafayla düşünüyorum da, yine de bizi orada gören bir tanık olmadığı sürece bizim kim olduğ-

muza kanıtlayabilecek hiç kimse de olmayacaktı. Korinthlilerin işleri güçleri yoktu da başkalarının kan davalarına mı karışıyorlardı yani? Hiç de değildi tabii; ama bu gerçeği kabul edebilmek için aynı soruyu sorup durduğumuzdan yüreklerimiz kendi sesimizi işitmekten yorgun düşmüştü. İnsanın mecbur kalınca tehlikeleri göz ardı edebilmesi çok ilginç bir şeydir. Bizim yapmayı kendimize önerdiğimiz şeyi hiç kimse bize öneremezdi; ama bu işi biz becermiştik işte.

Argos'tan Korinth'e gidene kadar epey bir canımız çıktı. Bir zamanlar yaşlı bir adam dümdüz bir kırdı gebermek için insanın gerçekten ölmek istemesi ya da çok aptal olması gerekir demişti; ayrıca, yapılacak tek iş hangi yaban meyvelerinin yenilebilir olduğunu, aptal aptal dolaşan küçük hayvanları basit yöntemlerle avlayabilmeyi öğrenmektir, demişti. Ben bu fikre katılmıyorum. Argos ile Korinth arasında insanın karşısına çıkan tek şey çıplak kayalar, bir sürü koyun ve keçi (tabii yanlarında çirkin bakışlı köpekleriyle kötü bakışlı çobanlar), birkaç tane incir, zeytin ağacı ve kuşları kovalayarak eğlenen, yabancıların geldiğini büyüklerine haber veren bir milyon tane oğlan çocuğuydu. Avlanmak, toplamak ve çalmak adamı doyurmaz; eğer kelimenin tam anlamıyla yoksulsan, bir işe yaramıyorsan ve hali vakti yerinde olanların seni ağırlayabilmelerini sağlayamıyorsan, geriye iki şey kalıyor: Ya çalışacaksın ya da dileneceksin. Biz çalışmayı denedik ama kimse bize iş vermedi. Kabul etmemiz gerekir ki, bizi gören biraz ürküyordu. Çünkü gezginler beşli gruplar halinde dolaşmazlar; beşli gruplar halinde dolaşanlar ya hırsızlardır ya da dilenciler. Bu açıdan bakıldığında, dilenmek bile kolay bir iş değildi. Şimdi bunu düşününce neden kolay olmadığını anlayabiliyorum. Kapım çalınsa, ben de gidip kapıyı açsam ve verandamda kötü kötü bakan birini görsem yapacağım tek şey, şüphesiz kapıyı hızla kapatıp ar-

kadan da sürgülemek olacaktır. Aklı başında hiç kimse ne idüğü belirsiz birilerinin yanında azınlığa düşmek istemez; beş yabancıyı evine alması ise asla mümkün değildir. Bir sürü evin kapısını çaldık –bunların çoğu orta halli çiftçilerdi; kırılık bir yerde, etrafı surlarla çevrili kapıları ve bir de kulesi olan evlerde oturuyorlardı– ama bize hep düşmanca davrandılar ve tek parça halinde evlerinin önünden uzaklaşabildiğimiz için ister aç olalım ister tok, kendimizi şanslı saymamız gerekiyordu.

İşte böyle bir yerden kışımıza tekme yiyip kovulduktan sonra Cratus bir öneride bulundu.

“Haydi gelin” dedi ve biz de durup ona, bu adam galiba kafayı sıyırmış gibisinden baktık. “Bırakalım herkes bizi hırsız ya da soyguncu olarak görsün, ne kaybederiz ki? Sonuçta kimsenin canını yakmayız.”

“Olmaz” dedim. “Kesinlikle olmaz.”

Cratus iç çekti. “Ya yaparız ya da açlıktan gebeririz” dedi. “Ve ben aç kalmak istemiyorum, çok teşekkür ederim. Kaybedecek neyimiz var ki?”

Sarpedon, bir kayanın dibine oturmuş, öğle sıcağından kendini koruyup serinlemeye çalışırken, hırıltılı bir ses çıkardı. “Onurumuzu” dedi. “Ve gururumuzu.”

Cratus sinirlenmek üzereydi. “Güzel” dedi. “Eh, biz de bu akşam yemeğinde senin gururunu şişe geçirir, ateşte kızartır, üzerine de bal döküp yeriz; onurunu da yarın sabah kahvaltıda içine soğan katıp hafifçe kızartarak mideye indiririz. Sonra da kalkar birini soyarız.”

Beni şaşırtan şey, bu öneriye en çok karşı çıkanın Pentheus olmasıydı. “Ben ölürüm daha iyi” dedi. “Tanrıların hatırına, ben bu hale gelene kadar kendimi o kadar da düşürmemiştim. Eğer böyle bir hale düşeceğimi daha önceden bilsem, ta işin başında hiçbir şeyi umursamazdım.”

Hava, yola koyulabileceğimiz kadar serinleyince bu fikri kafamızdan silip attık ve pılımızı pırtımızı toplayıp yürümeye başladık. Ancak dağlar ne önümüzde alçalıyor ne de dikliği yumuşuyordu ve bir zamanlar Miken'in bulunduğu yer olduğunu düşündüğümüz tepeye varınca, kendimizi ne fazla yüksekte hissettik ne de pek fazla güçlü.

Şöyle diyeyim, oraya varmadan önce, hani türkülerde bahsedildiği kadar büyük ve güçlü bir kent olmasa da, yine de bir şeyle karşılaşacağımızı varsaymıştık. Ama görülebilecek hiçbir şey yoktu; bir çobandan bize şehri göstermesini istedik, adam bize bir tepeyi işaret etti, tepede de birkaç taş parçası çıkıntısından başka bir şey yoktu, hani aynı bizim kaburgalarımız gibi.

“O tepenin altında bir sürü onur ve de gurur var” diye mırıldandı Cratus tekrar yürümeye başladığımızda. “Ama ne yazık ki, yerden kazıp alıp yiyemiyoruz bunları.”

Bence başına açlık vurduğundan Cratus hiç durmaksızın vızırđanıyordu –ah evet, bu arada Dusa da vızırđanmaya başladı– derken sonunda canıma tak etti. Baktım olacak gibi değil, durun bakalım, dedim; durup hep birlikte yere oturduk.

“Eee?” dedi Sarpedon. “Böyle bir şeyi düşünmüyorsun umarım, değil mi?”

İç çektim. “Bu konuda fazla bir seçeneğimizin olduğunu hiç sanmıyorum” diye yanıt verdim. Ya o işe gireceğiz ya da yollarımızı burada ayıracağız... Eğer kendi başımıza kalırsak o zaman dilenme şansımızı da kullanabiliriz ama kimse grup halinde kapı kapı dolaşıp dilenemez. Böyle devam edemeyiz, bu kesin.”

“Teşekkür ederim” dedi Cratus.

“Tam da zamanı” diye ekledi Dusa. “Şu arka yoldan giderken yanımızdan eşekle yaşlı bir adam geçti, eşeğin küfesi ağzına kadar penirle doluydu. Eğer buna daha önceden karar

vermiş olsaydık, şimdi karnımızı tıkabasa peynirle doldurmuş olacaktık.”

Sarpedon bize baktı, sonra da homurdandı. “Eğer şimdi kalkıp bu inanılmaz derecede aptalca şeyi yapmaya kalkarsanız, fazla yanlış bir şeyler yapmamanız için yanınızda birinin olması gerekecektir.

“Demek sen de kabul ediyorsun, öyle mi?” diye sordum.

“Zannederim öyle” diye yanıt verdi Sarpedon sıkıntılı bir sesle.

“Ben bu işte yokum” dedi Pentheus.

Cratus suratını astı. “Sana soran olmadı zaten” dedi homurdanarak. “Bu da bana şunu hatırlatıyor: Senin hâşâ, bizim yanımızda ne işin var bakalım? Biz senin canını kurtardık; sonra yine kurtardık; şimdi neden kargalar cehennemine gidip bizi rahat bırakmıyorsun ki?”

“Bırak onu” dedim. “Ne seninle ne de onunla bu işi halledecek enerjim yok benim, o yüzden ikiniz de çenenizi kapatın da, ben de oturup bir düşüneyim bakalım.”

“Neden sen düşünecekmişsin?” diye karşı çıktı Cratus. “Sen ne zamandan beri özgür insanlara emir veriyorsun bakalım?”

“Sen ne zamandan beri oturup da düşündün bakalım?” diye laf sokuşturdu Sarpedon. “Biliyorum ben düşünemiyorum” dedi çirkince bir sırıtişla. “Yani karnıma birkaç lokma bir şey sokmadan ve suratımdaki tozu toprağı temizlemeden oturup da bir şey düşünebilecek bir durumda değilim. Eğer Cleander’in canı Agamemnon’culuk oynamak istiyorsa, bırakalım oynasın.”

İşte böylece, arkadaşlarım, sonunda merdivenin son basamağından da indik. Elis Kralı’nın özel elçileri olarak yola çıkmıştık, çoğu soyludan çok daha üst düzeydeydik, derken düşe düşe kaçakların ve avarelerin seviyesine kadar düşmüştük;

ama son basamağa da bastıktan sonra, o ana dek kötü hiçbir şey yapmamıştık; biz sadece kötü talihimizin, başkalarının kötülüklerinin ve biraz da tanrıların acımasız şakalarının kurbanı olmuştuk. Şimdi bütün bu süreci tamamlamak için, mahvolmuşluğumuza degecek bir şeyler yapmamız gerekcekti; yani Pentheus'un dediği gibi, benzediğimiz şey olabilir memiz için yapacaktık bunu. Çok tuhaf ama bu kararı vermez kendimizi çok rahatlamış hissettik, hatta Pentheus bile; üstelik bu kararın hemen ardından yaptığımız toplantıyı bile kaçırmamış, toplantıda oturup yol kesme sanatının püf noktaları konusunda görüş ve önerilerini sayıp dökmüştü.

Bir sürü alternatifi tartıştıktan sonra, “Bizim yapmamız gereken şey” dedim, “iki kaya arasında dar bir yer bulmaktır. Biliyorum, insanlar bu tür yerlerden geçerken bir tuzağa düşmekten falan korkarlar. Ama tuzaklar da zaten bu tür yerlere kurulur. Bu da çok normal.”

Sarpedon başını iki yana salladı. “Bakın şimdi” dedi, “şuraya bakın, bakın bakalım hiç uygun bir yer var mı? Bence yok. Şimdi, hani geleneksel yakınlaşma dediğimiz şey için burası uygun bir yer; yani kendi yolunda giden godoşların üstüne çullanıp boğazlarını keseceğiz. Burası bu tür işler için biçilmiş kaftan. Eğer kimseyi öldürmeyi falan düşünmüyorsanız, bu işi de yapmayın. Tam tersi, onlar öldürülmeyi beklerken sen de kalkıp onları öldürmezsen o zaman paniğe kapılacaklardır.”

Derken Pentheus katıldı aramıza. “Ne yapacağımızı ben biliyorum” dedi sessizce.

Konuşmayı kesip ona baktık. “Pekâlâ” dedim, “kendine saklama o zaman. Anlat da dinleyelim, ne yapacakmışın bakalım?”

Gülümsedi. “Kaynaklarımızı en iyi şekilde kullanabilme meselesi bu” dedi. “Şu anda bize gerekli olan az da olsa saklanabileceğimiz bir yeri bulunan açık bir arazi...”

Adamın tekinin bağında, kuru yaprak yığınının altında kendimi Cratus, Sarpedon ve Pentheus’la birlikte çömelmiş bir halde bulduysam bunun nedeni de işte budur; burası Miken’den yaya olarak yarım günlük bir mesafede, tepenin eteklerine yayılmış, yola bakan bir köydü ve biz gözlerimizi dikmiş yolu gözlüyor, dizlerimizdeki karıncalanmayı düşünmemeye çalışıyorduk.

Derken, sonunda, beklediğimiz şeyi gördük: Yaşlı bir adam ve genç bir delikanlı (görünüşlerinden anladığımız kadarıyla dede torundular) terkileri tepeleme dolu iki eşekle yoldan geçiyorlardı. Eşeklerin terkilerinde küpler vardı ve her iki adamın da sırtında heybe vardı, hani içinde yiyecek taşınır ya, o tür bir şeydi işte. İçinde de yiyecek bir şeyler olmalıydı.

Yürürken, bir yandan da aralarında kısık sesle sohbet ediyorlardı; bu yüzden de hafiften gelen inleme sesini işitmediler; aslında yaşlı adam yolun kenarında iki büklüm bir halde yatan genç kızı son anda fark etmesiydi üstüne basacaktı.

“İmdat, imdat” dedi kız inlemeler arasında. Harbi konuşmak gerekirse, bir yürek atışı süre için bile beni kandıramazdı. Çok şükür, tanrılar bu iki aptalın kafasının içine basit düşünceler koymuştu. Durdular ve ne olup bitiyor diye baktılar merak içinde. Büyük hata.

Pentheus delikanlının boynuna bir kement geçirdi; Sarpedon bizim kılıcı yaşlı adamın burnuna doğru birkaç kere salladı; bu arada Dusa kalkıp üzerindeki tozu toprağı silkeledi, silkelerken son derecede utanmış bir hali vardı.

“Siz hırsızısınız” dedi yaşlı adam, sanki hırsız denilen şey bir tek Aşağı Mısır’da bulunan korkunç canavarlarmış gibi.

“Evet” diye yanıt verdi Sarpedon, heybeyi yaşlı adamın boynundan çekerken. “Ve aynı mücevherciler ve sandaletçiler gibi, biz de sakın köşelerde çalışmayı tercih ederiz. İzin ver.”

Yaşlı adam öylesine gücenmiş bir ifadeyle baktı ki, insanın yüreğini sızım sızım sızlatmaya yeterdi bakışları. Bu arada Cratus durdurduğumuz insanların küplerinin kapaklarını açmaya başladı.

“Şarap” dedi. “Yine şarap. Yine şarap. Tanrılar, yahu sizin buralardaki insanlar da amma içkiciymiş be. Burada kalsam bana bir şey demezsin eminim.”

“Hepsi şarap mı?” diye sordum. Yaşlı adam başını evet anlamında salladı. “Şu büyüğü haricinde, onun içinde zeytinyağı var.”

“İşe bak be, ne güzel” diye homurdandı Sarpedon. “Açlıktan öleceğimize kafayı çekmekten ölürüz biz de, ne olacak ki yani. Bakalım şu heybede ne varmış.”

“Hiçbir şey” diye yanıt verdi yaşlı adam; şaşkınlığı sesinden anlaşılıyordu. “Zaten ne olabilir ki, akşam oldu baksana.”

Çok mantıklıydı, tabii ki. Eğer soygunu sabahleyin yapmış olsaydık, o zaman her şey farklı olacaktı.

“Siz bu işi daha önce hiç yapmadınız mı?” diye sordu yaşlı adam.

“Çok mu belli oluyor?”

Başını evet anlamında salladı. “Bu da kesinlikle çok iyi bir şey” diye de ekledi. “Yani, milleti soymak hiç de gurur duyulacak bir şey değil.”

İç çektim ve kendimi kış üstü yere bıraktım. “Bırakın gitsinler, uğraşmayın şunlarla” dedim bitkin bir halde. “Zamanımızı boşa harcıyoruz, üstelik işleri daha da berbat bir hale sokmaktan başka bir şey yapmıyoruz.”

Sarpedon homurdandı ve kılıcını indirdi, bu arada Pentheus da ipi oğlanın boynundan çıkardı. “Kusura bakma” dedi.

Yaşlı adam, boynundaki Sarpedon’un kılıcıyla dürttüğü noktayı ovuşturdu. “Oldu o zaman” dedi, “bir zarar görmedik. Herhalde başınıza kötü şeyler geldi.”

Güldüm. “Yalan değil” dedim yaşlı adama.

“Mossus, küplerin kapaklarını yerine tak.” Oğlan kafasıyla olur işareti yaptı ve işinin başına geçti. “Size bir şey diyeyim mi” diye devam etti yaşlı adam, “benim yerim yolun şu aşağısında. Fazla bir şeyimiz yok ama eğer geçen yılın arpasına razı gelirseniz, hepimizi doyuracak yiyecek çıkar.”

Aptal aptal birbirimize baktık. Sonunda Dusa mantıklı bir şey dedi; “Çok nazıksınız” mi dedi ya da öyle bir şey işte. Derken yaşlı adamın peşine takıldık.

Tabii yol boyunca elimden geldiğince düzeltmelerde bulundum; aslında hırsız ya da ayaktakımı falan olmadığımızı, tam tersine soylu adamlar ve memleketlerimizde saygın kişiler olduğumuzu anlatmaya çalıştım. Yaşlı adam sadece gülümsedi; ben bu hikâyeyi çok duydum gibisinden bir ifade vardı yüzünde gülümserken.

“Soylu adamlar” diye tekrarladı. “O zaman prens değilsiniz, öyle mi?” Sırıttı ve ben daha bir şey demeye fırsat bulmadan lafını sürdürdü: “Zaten benim için de fark etmez. Bana kalırsa, siz de benim gibi fakir zavallıolarsınız ve tek derdiniz karnınızı doyurup yatacak bir yer bulmak.”

“Tabii tabii çok doğru, aynen öyleyiz” dedim.

“Tabii ki. Kelimeler yalan söyler ama gözler söylemez. Gelecek sefere siz de kendinizi prens yapın. Kulağa daha hoş gelir.”

Yaşlı adamın adı Glycus’tu, torununun adı da Mossus. Glycus’un iki oğlu da yıllar önce ölmüştü (nasıl öldüklerini öğrenemedik); karısını da bir önceki bahar kaybetmişti.

Burası derli toplu küçük bir çiftlikti; aslında pek o kadar küçük de değil; Glycus burayı oğulları sağken inşa etmiş ve iyi çalışmıştı, iyi iş çıkarmıştı. Omuz yüksekliğinde bir dış

duvar ve duvarda da doğrudan içeriye girilen bir kapı vardı; ev, dış duvarın içindeydi, birkaç tane ahır vardı, bir kuyu ve bir de kule. Burayı kullanışlı olmaktan öte koruma amaçlı inşa etmişti; tarlaları ve hayvanları buradan epey uzaktaydı ama kendisi oturmak için hem yüksek hem de suyu olan bir yer seçmişti.

“Buraları her zaman böyle sakın değildir” diye açıklama yaptı. “Birkaç tane yabani herif buralarda cirit atardı; o yüzden insan geceleri evinin kapısını kilitleme ve gelenlere görünmeden onları görebilme ihtiyacı duyardı. Şimdi işler daha iyi sayılır; çünkü yabani adamları buradan sürdüler, ta batıya postaladılar. Mossus doğduğundan beri burada hiçbir sorun çıkmadı.”

Bu yabani adamların kimler olduğunu sordum; Glycus bu konu hakkında pek açıklayıcı şeyler söylemedi –onların kim olduğunu pek umursamıyordu– ama bana göre o yabani adamlar bir zamanlar büyük Miken şehrinde yaşayanların sonuncularıydılar; yani her zaman dediğimiz şekliyle, onlar Devler’di; yalnız bu Devler, pek öyle kocaman ve güçlü falan değillerdi. Aslında, onlar Akhaia Oğulları’ndan çok daha kısa ve inceydiler ama yine de onlarla bizim aramızda ayırt edici fazla bir şey yoktu. Birtakım gerekçelerden ötürü, bunu kabullenmekte zorlandım ama ona inandım; sadece bunun üzücü bir şey olduğunu ve her zaman inandığım bir şey olmadığını düşündüm. Çünkü eski anlatılarda insanları gözümüzde hep kocaman, güçlü, akıllı ve bizden çok daha iyi kişiler olarak canlandırırız; ama yaşlı adamın anlattıklarına bakılırsa, bu tip adamların hiçbiri o anlatılanlarda yoktu. Bununla birlikte devasa kentler ve muhteşem saraylar inşa etmişlerdi; nasıl topladıklarını bilmediğimiz altın, gümüş ve bronz hazineleri vardı. Ayrıca *denizi* geçip Troya’yı soyup soğana çevirmek gibi işler de yapmışlardı.

İnsan bazen neyi ne zaman düşeneceğini bilemez.

O gece, Glycus'un erzak deposundaki yiyecekleri midemize indirdikten ve de gırtlığımızdan gayet yumuşakça geçen bir kavanoz şarabı içtikten sonra, ihtiyar adam bize bir hikâyeye anlattı. Konu nasıl açıldı tam olarak hatırlayamıyorum. Ama hatırlayabildiğim tek bir şey varsa, o da birinin (o biri ben de olabilirim) Miken hakkında bir şey söylemiş olduğuydu; bir zamanların o ihtişamlı kentini görmeyi ne kadar isterdim gibi bir şey demiş olabilirdi o biri. Glycus susuz kalmış bir köpek gibi sıırttı ve testiyi masanın etrafında dolaşıtırdı.

“Eski şehir hakkında size bir iki şey söyleyebilirim” dedi, “şayet dinlemek isterseniz. Ama anlatacaklarıma inanabileceğinizi hiç sanmıyorum.”

Gecenin o vaktinde, artık gerçek mercek pek umurumuzda değildi. “Anlat bakalım” dedi Cratus. “Belki de seni şaşırtırız, kim bilir. Bazılarımız” diye ekledi, “her şeye inanır da ondan.”

Glycus güldü. “Pekâlâ” diye yanıt verdi. “Şimdi kalkıp da sizi sınıyorum sanıp bana kızmayın o zaman.”

Henüz küçük bir çocukken (dedi Glycus), benim dedem, yani o zamanlar, yaşlı bir adamdı; şu çorak yerde beslediği altı ya da sekiz tane sıska ve yaşlı koyunu vardı; onların kürklerini kırpmada kendisine yardımcı olmamı isterdi. Orada eskiden kayalıklardan başka bir şey yoktu; zaten şimdi de var sayılmaz ve buradan kalkıp ta oraya gitmek ve sonra da oradan buraya yürümek epey zaman alan bir iştir. Ama o zaman gençtim, yapacak başka bir işim de yoktu; bu yüzden de dedemle birlikte gittim, o yaşlı koyunları ağıldan çıkarmasına yardım ettim ve dedem koyunları kırparken ben

de hayvanları sıkı sıkı tuttum. Dedem gördüğüm en iyi koyun kırpıcıydı; sen bir asma dalını budayana kadar o koca bir pöstekiye kırpardı. Dedem kendisine yardımcı olduğum için çok memnun kaldı ve eve döndüğümüzde çektiğim sıkıntıya karşılık bana bir şey vereceğini söyledi. Yani aslında öyle sıkıntı mıkıntı çekmemiştim; ama biri bir hediye vereceğini söylerse ve sen de kalkar o hediyeyi almayı kabul etmezsen aptalın teki sayılırsın. Moruğun hâlâ bir iki şeyi, üst odadaki eski, büyük bir sandık içinde sakladığını biliyordum; bu sandığa kendisinden başka hiç kimsenin bakma izni yoktu. Bu nedenle ben ve biraderlerim orada acaba ne var ne yok diye çok merak ediyorduk; bu yüzden o sandıktan çıkacak bir şeye sahip olmak için nasıl can attığımı tahmin edebilirsiniz.

Kalktı gitti ve elinde eski bir parça çaputla geri geldi; yün yağıyla yağlanmıştı, çaputun sarılı olduğu şey kısa bir hançerdi. İnanın, gözlerim neredeyse yuvasından fırlayacaktı bunu gördüğümde; çünkü o güne dek kendime ait bir bıçağım olmamıştı ve bu da bir bıçağın ötesinde bir şeydi, cehennem gibi bir şeydi. Altından, hem de gerçek altından bir sapı vardı ve üzerine çeşitli resimler oyulmuştu; bıçak kısmının üzerindeyse beyaz ve mavi kesme taşlar diziliydi; hançerin bir tarafında iki adam dövüşüyordu ve öteki tarafında da savaş arabasındaki bir adam bir aslanı bıçaklıyordu.

“Bu gerçekten de benim mi?” diye sordum; ihtiyar adam, “Evet” dedi, “senindir.” Zannederim bunun hep benim olmasını istemişti, yani bıçağın kıymetini bilebileceğim bir yaşa gelmemi beklemişti; o da bu bıçağı küçük bir çocukken kendi dedesinden almıştı ve geçmişinin nerelere dayandığını da bir tek tanrılar bilir. “Bir tür gelenek gibi bir şey bu” dedi ihtiyar. “Ve bir gün kendi torunun olduğunda, onun artık bir erkek olduğunu anlar anlamaz, sen de bunu aynı şekilde ona vereceksin.”

(Ve hakikaten de verdim; ben de bu hançeri evvelki yıl Mossus'a verdim ve o da galiba ya kaybetti ya da bir tarafa fırlatıp attı; ama bana bundan bahsetmemek gibi akıllıca bir iş yaptı.)

“Bunun yanında tek bir şey gider” diye sürdürdü sözlerini dedem, “o da bir hikâyedir ve biri olmadan ötekine sahip olamazsın. Sen şimdi bu bıçağı gerçekten de istiyor musun, evlât?”

Başımı deliler gibi bir aşağı bir yukarı salladım çünkü bu bıçağı çok istiyordum ve dedemin eski hikâyelerini de çok seviyordum. “Tabii” dedim. “Gerçekten de çok isterim.”

Bana otuz iki dişini birden göstererek gülümsedi. “Sen iyi bir çocuksun” dedi. “Eh, bu bir hikâye sadece; ama geçmişi bıçağın geçmişine dayanır, belki bıçaktan bile daha eskidir. Bak, şu bıçak, ta Miken'den gelmedir; artık yok olup gitmiş, tepenin altına gömülmüş o şehrin ismi buydu. Sen bu şehirle ilgili herhangi bir hikâye işittin mi, evlat?”

Başımı hayır anlamında iki yana salladım. “Pek değil” dedim. “Babam bir keresinde bana Kral Agamemnon'dan ve Troya'ya gitmekten bahsetmişti ama şehir hakkında bir şey dememişti, sadece burada yaşamış olan Agamemnon hakkında konuşmuştu.”

Dedem başıyla onayladı. “Bu doğru” dedi. “Ama bu hikâyeye ne onunla ilgili ne de onun zamanıyla ilgili; ondan birkaç yıl sonrasında ilgili, yani Akhaia Oğulları'nın buralara ilk geldikleri yıllarla ilgili.”

“Onlar biziz” dedim.

“Aynen öyle. Ama bu eski şehirde yaşayanlar Akhaia Oğulları'ndan değillerdi; onlar da bizim dilimize yakın bir dil konuşuyorlardı ama birçok yönden bizden çok farklı insanlardı. Daha akıllıydılar, zannederim daha zengindiler ve bizlerden çok daha uzun ömürlüydüler; çünkü onlar Altın

Çağ'a bizden çok daha yakındılar; bence, bu nedenle, özle-
rinde pek fazla kötülük yoktu.”

Zannederim o anda beni gören dedem, dediklerinden hiçbir halt anlamamış gibi bir halim olduğunu söyleyebilirdi; çünkü durdu ve “Sen Altın Çağ denilen şeyi hiç duymadın mı?” dedi ve ben de, “Hayır, dedim, duymadım.” Bunun üzerine; tanrıların ilk insanı yarattığında çağın nasıl Altın Çağ olduğunu ve o çağda insanların yüzlerce yıl hiç hastalanmadan yaşadıklarını ve hiç de öyle ağır bir iş yapmaları gerekmediğini, yaptıkları tek işin ağaçlardan meyve toplamak olduğunu ve nehirlerinden ballar aktığını anlattı. Ancak onlar da zaman içerisinde kötüleşmişlerdi; aslında bizim kadar kötü de sayılmazlarmış ve tanrılar, çağdan altını almışlar ve çağı gümüşe çevirmişler, ilki kadar güzel bir çağ olmasa da yine de güzel sayıldığı söylenebilirmiş. İnsanlar hâlâ uzun ömürlüymüşler ve pek sık hastalanmıyorlarmış; ama yine de birazcık çalışmaları gerekiyormuş, çok olmasa da. Ve hâlâ çok akıllılarmış, kavgalar, hırsızlıklar falan olmuyormuş. İşte, dedemin zannettiğine göre, adamlar bu şehri Gümüş Çağ'dayken yapmışlar ve burada yaşayanlar da gümüş adamlarmış ve dedem sonra da Bronz Çağı'ndan bahsetti, yani şu anda içinde yaşamakta olduğumuz çağdan. Bu çağ da Akhaia Oğulları kuzeyden geldikleri zaman başlamıştı; işte o çağ bu hikâyenin yaklaşık olarak ortaya çıktığı çağdı.

Her neyse işte, ihtiyar bana dıdısının dıdısı bir dedesinden bahsetti; artık hangi dedesi ise işte, o dedesiyle benim dedem daha çocukken kuzey yolundan buraya gelmişler, eski tip öküz arabalarıyla yolculuk yapıyorlarmış, bu arabalar ev kadar kocamanmış, yıllar süren yolculuklara çıkıyorlarmış. Bir kere hareket ettiler mi, bir yıl geçmeden mola vermek için bile durmuyorlarmış. İşte, ben de merak ediyordum, bu yüz-

den de moruğa eski şehri gömenlerin kendileri olup olmadığını sordum, bunu da ben birinden duymuştum; yani duyduğuma göre Akhaia Oğulları vahşi adamları şehirden kovalamışlar ve adamlar tekrar gelmesinler diye şehri toprağın altına gömmüşlerdi. Ama dedem kafasını kaldırdı.

“Herkes öyle diyor” dedi bana, “ama öyle bir şey olmadı. Gerçekte, o eski Akhaialıların harekete geçmelerinin nedeni şehirde yaşayan eskilerin onları topraklarından sürüp kovmaları oldu; onlar güçlü ve nüfuzlu insanlardı, bizler ise basit kişilerdik, ne savaştan ne de kavga dövüşten anlardık. Burada da aynı şey var: Miken Kralı bize buralarda oturamayacağımızı söyledi, bizim de başımızı alıp buralardan gitmemiz gerekiyordu; ama bunu söylediğinde taşınmak için mevsim geçmişti, bunun üzerine kışı burada geçirebileceğimizi ve baharın gelmesiyle birlikte gidebileceğimizi söyledi. İşte bu teklifi geri çevirmedik, burada kalmak soğuk havada dağları aşmaktan çok daha iyiydi, ayrıca hiç ummadığımız kadar bir nezaket de görmüştük. Arabaları durdurduk ve otlak olarak kullanabileceğimizi söyledikleri yere eşyalarımızı indirdik ve kışı geçirmek için yerleşmeye başladık.

“Kış gelmeden önce bize Kral’dan bir haber ulaştı ve bu habere göre, her tarafta savaşlar olup duruyordu; kuzeyde, doğuda, batıda ve kimin kime düşman olduğunu da hiç kimse bilmiyordu. Eh onlar bizimkiler, yani Akhaialılar değildi, onların tarafındakiler de değildi; onlar *denizin* öte yakasından gelenlerdi, gemilerle uzaklardan bir yerlerden çıkagelmışlerdi ve tek dertleri altın, gümüş ve madenlerdi, yani çalabilecekleri ve gemilerine doldurup memleketlerine götürebilecekleri şeylerdi. İşte, ilk başta Kral bu tip hikâyelere kulak asmıyordu; ama derken kendi kuzenlerinden birinden *denizden* gelen bu insanların Tiryns şehrinin surlarına kadar yürüdüklerini ve şehri yakıp yıktıklarını öğrendi; adamların

tek derdi altınla birtakım eşyaları alıp götürmekti çünkü şehirlerde fazla oyalanmıyorlardı.

“Bu da onu epey kaygılandırdı; bu yüzden bütün adamlarını çağırdı ve surlarına, kapılarına muhafızlar dikti ve derken düşman da çıkageldi. Bunlar kimdi, nereden geliyorlardı, hiç kimse bilmiyordu, üstelik kimsenin bunlarla nasıl mücadele edileceği konusunda bir fikri yoktu. İşte bu adamların geldiklerini duyar duymaz bizimkiler dağlara kaçtılar ve adamlar çekip gidene dek şehre dönmeme akıllılığı gösterdiler. Geri döndüklerinde buldukları tek şey küller, cürufklar ve yerlere düşmüş taşlar oldu; bazı yerler vardı, diye bahsetti ihtiyar, çıkardıkları yangınlardan taşlar cama dönüştü ve kara, su gibi açık ve parlak bir renge bürünmüştü. Canlı tek bir adam bulamamışlardı; birkaç ihtiyar kadınla birkaç köpek dışında. İşte benim bilmem kaçını göbek dedem bu hançeri orada bulmuştu; bu hançer yıkılmış bir binanın enkazı arasında kalmış bir adamın altında duruyormuş, binanın çatısındaki tahtalar adamın üstüne düştüğü için adam yanmaktan kurtulmuşmuş.

“Her neyse, düşman bir daha buralara hiç gelmedi; ama uzaklardan gelenler bize bu adamların Peloponnesos’un başka yerlerinde de görüldüklerini söylediler. Pilos’ta, Asine’de ve Sparta’da; Atina’yı yakmaya çalışmışlardı ama Atinalılar onları kovalamayı becermişti. Duyulan onca olay arasında onları kovalayabilmeyi başaran bir tek Atinalılar olmuştu. Hatta bir kereliğine gelip sonra da çekip gitmekten ziyade her yıl gelip bir iki şehir yakıp sonra da çekip gidiyorlardı; bazı yıllar da sadece adalara veyahut Mısır’a, Suriye’ye veya Fenike’ye gidiyorlar, oralarda yakacak başka bir şehir kalmadığından emin olana dek her tarafı yakıp yıkıyorlardı. Ve tüm bu süre zarfında, hiç kimse bu adamlarla karşılaşmamıştı, hatta tek kelime konuşmamıştı ve hatta onları yakın-

dan bile görmemişti; hiç kimse bu adamların kendilerine ne isim verdiğini bilmiyordu; ya da kendi memleketlerinde duramayıp başka yerlere gidip oraları yakıp yıkmalarının, onca insanı öldürmelerinin nedenlerinin neler olduğunu bilmiyorlardı. Bunlara verilen tek isim akıncılar veya korsanlardı ya da *denizin* ötesinden gelen onun bunun çocukları.

“İşte, artık tehlikenin geçtiği anlaşılnca, bizimkiler vadiye indiler, evleri ve surları inşa etmeye koyuldular, tarlaları temizlediler ve bağlar kurup, ağaçlar diktiler. İşte buralara böyle yerleştik ve ta o zamandan beri de buradayız. Duyduğuma göre bütün bu akıncılar toplanıp kendisine saldırdığında Mısır Kralı bütün bu akıncılık ve yağmalama işine bir son verdirmiş, denizin ortasında adamakıllı bir savaş olmuş, kuru toprak üzerinde nasıl savaşıyorlarsa denizdeki gemilerle de öyle savaşmışlar, alayı ölmüş, ölmeyenler de boğulup gitmiş. Belki bu yüzden veyahut kendi memleketlerini terk etmekten yorgun düştüklerinden ya da kıtlık falan sona erdiğinden ya da düşmanın hâlâ bir yerlerde saklandığını ve bir gün yine çıkageleceğini zannettiklerinden bizimkiler çok kısa bir süre içerisinde şehri yeniden inşa etmeyi öğrenmişler ve eskisi kadar büyük ve güzel bir şehir kurmuşlar. Bilmiyorum. Ama sana şunu diyeyim: Onca yıldan beri benim yüreğimde olan bir şeydi ve bununla ne yapacağımı bir türlü bilemiyordum. Şimdi duyduğun bütün efsaneleri hatırla, yani anlı şanlı Akhaia Oğulları’yla ilgili efsaneleri, Sparta’nın, Argos’un ve Miken’in yüce krallarıyla ilgili efsaneleri ve Herkül’ü de, Perseus’u da ve bugüne kadar anımsayageldiğimiz tüm büyük adamlarla ilgili efsaneleri de. Şayet dedemin bana anlattıkları doğruysa –görebildiğim kadarıyla bana yalan söylemesi için hiçbir nedeni de yoktu– o zaman tüm bu hikâyeler nasıl doğru olabilir? Nasıl olur da bu hikâyelerde bize şehirleri yakanlar anlatılmaz? Biz buraya daha

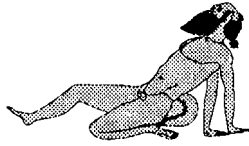
yerleşmeden önce Miken yanıp yıkıldıysa o zaman nasıl oluyor da Agamemnon, Akhaia Oğulları'ndan biri oluyor? Yok be, eğer bu hikâyelerden herhangi biri doğruysa –ki, artık bu konuda çok şüpheliyim– bunlar eski şehirlerdeki insanları anlatan hikâyeler olmalı, yani bizim insanlarımızla ilgili hikâyeler değil ve eğer bu da doğruysa, o insanların tamamı öldürüldüyse ve öldürülmeyenler de dağlara kaçıp yabani insanlara dönüştülerse, o zaman nasıl oldu da biz bu hikâyeleri duyabildik? Bir insanı hem toprağından kovup hem de ona atalarının neler yapıp ettiğini soramazsın.”

Bu nedenle, dedem bana bu hikâyenin yanında bu hançerin güzel gittiğini söyledi; anlattıklarına inanıp inanmamakta serbesttim, öyle söyledi ve ben de işte aynı şeyi diyorum. Ben kendim inanıyorum çünkü ben eski şehre gittim ve yeri kazıdım, külleri ve kömüre dönüşmüş tahtaları gördüm; her şey aynen dedemin dediği gibiydi ve ölülerin kemikleri de öyle; ama ne altın, ne gümüş ne de ona benzer bir şey çıktı, tabii o insanların inşa ettiği sarayların bulunduğu yeri kazarsan bu tür bir şeye rastlamayı da umuyorsun. Eğer istersen seni alır götürürüm, kendi gözlerinle görürsün, tabii bu arada gördüğün manzara karşısında üzüntüye boğulacaksın. Her şey hâlâ olduğu gibi orada duruyor ve toprağın altındaki bir şey yalan söylemez.

İşte böyle (dedi Glycus); senin gibi insanlar buraya geldiklerinde, bana kaybetmiş soylular olduklarını ve kendi memleketlerinde prens olduklarını söylüyorlar; işte o zaman benim de aklıma yanmış yıkılmış şehirler ve yabani insanlar geliyor ve yüreğim diyor ki, hangi karga yemi olduğun veya ne olman gerektiği ya da olmaman gerektiği ya da eğer işler yolunda gitseydi ve sen de kendini ne zannediyorsan öyle olsaydın ya da olmasaydın, yani ne halt olursan ol, hiçbiri önemli değil; çünkü sonuçta sen ölüp gittikten sonra

eğer biri kalkıp da senin adını hatırlıyorsa, adın efsanelere geçtiği için ve efsaneleri dinlemek de insanları rahatlattığı için adın hatırlanıyor demektir. Bence önemli olan şey, senin şu anda kim olduğundur, ellerinle neler yapabileceğin ve üstünde neler taşıdığındır; işte bu nedenle orada, eski zamanlarda ölüp gitmiş kahramanlarla ve keçilerle birlikte değilsin, buradasın ve benimle şarabını paylaşıyorsun.

On İki

slında” diye lafa girdi Fenikeli, “doğru söylemiş.” Herkesin durmuş, sanki savaş arabası yarışı seyrederek gibi kendisine baktığını fark etti. “Yani demek istiyorum ki” diye sürdürdü sözlerini, “bir keresinde Mısır’a gittim, aslında epey oluyor ve ben oradayken birlikte iş yaptığım kişiler beni büyük tapınağı gezdirmeye götürdüler; yani büyük tapınaklardan biriydi işte, zaten her tarafta bunlardan bir sürü vardı. Her neyse, bu tapınağın duvarlarında gerçekten de gemi güverteleri üzerinde gerçekleşmiş muhteşem görünümlü bir savaşın oymalı resimleri vardı; yani senin arkadaşının aynı sana söylediği gibi. Birlikte bulunduğum kişilere bu resimlerin neyi ifade ettiğini sorunca bana bu resimlerin Yüce Mısır Kralı’nın düşmanlarını savaşta nasıl dümdüz ettiğini anlattığını söylediler. Yani aslında bana pek bir şey anlatmıyordu çünkü sonuçta Mısır’ın bütün duvarlarında Yüce Kral’ın düşmanları nasıl yendiğini gösteren oymalar vardı, tabii bu arada Yüce Kral’ın aslında o savaşı kaybettiğini ve evine kaçıp sonraki iki yılını yatağının altında saklanarak geçirdiğini herkes biliyordu. Ama onlardan bu konuda biraz daha fazla bilgi isteyince bana, evet, dediler, bunların hepsi resimlerin altındaki şu...” (İşte Fenikeli burada bir kere daha Akhaia Oğulları’nın

bilmediği o kelimeyi kullandı.) “Ben de bunların ne anlama geldiğini ve bu...”

“Pardon” diye lafa girdi Palamedes. “Biz yine şu eğri büğrü çiziklerden mi bahsediyoruz?”

“Çok doğru” dedi Fenikeli.

“Şey, sizin millet şu çiziklerden anlıyor; o zaman ne anlama geldiğini neden soruyorsun ki?”

Fenikeli başına ağırlar saplanmak üzere olduğunu hissetti. “Farklı çizikler” dedi. “Mısır’da tamamen farklı bir sistem kullanırlar (o kelimeyi kullandı tekrar), bu da bizim anladığımız türden değil, tabii onlar da bizimkini anlamazlar.”

Bir an için bir sessizlik oldu. Derken biri alay edercesine güldü.

“Kusura bakma eğer biraz ağır algılıyorsam” dedi Palamedes, “ama madem bunları herkes anlayamıyor, o zaman bütün bu mevzu çöpe gitmiyor mu? Ben de, bu çiziklere kim bakarsa baksın, bakar bakmaz ne anlama geldiğini anlayacak sanmıştım.”

“Her *Fenikeli* anlar” dedi Fenikeli iç çekerek. “Ama o çizikler Mısır işi çiziklerse...”

“Ha oldu” diye sürdürdü sözlerini Palamedes. “Ve bana daha önce gösterdiğin o çizikler de Fenike işi çizikler mi?”

“Aynen öyle.”

“Onu da sadece Fenikeliler mi anlıyor?”

“Eh, öyle. Ama...”

“Yani şimdi biz kalkıp nasıl çizik atılacağını öğrensek bile, yani senin anlattığın şekilde, bunu sadece Fenikeliler anlayacak, öyle mi?”

“Yani mantık olarak, evet. Ancak zaten...”

“Varsayalım, çok eskilerde Elis’te neler olduğunu merak eden bir sürü Fenikeli var.”

“Ben...”

“Veyahut büyük bir çoğunluğunuzun Elis’in nerede olduğuna dair en ufak bir fikri bile yok. Doğru, bu konuda beni aydınlatığınız için teşekkürler. Anlattığınız şeyi anlatmaya devam edebilirsiniz.”

Fenikeli artık bunu isteyip istemediğinden emin değildi; ancak eğer suratını asarsa, bu kabalık olarak algılanacaktı. “Tüm söylemek istediğim şey şu” diye sürdürdü sözlerini, “Mısırlılar bana çiziklerin söylediği şeyi anlattılar ve bu anlattıkları şey de Asya’nın bütün büyük kentlerini yakıp yıkan vahşilerin dev ordusu denizden kendilerine saldırdığında Kral’ın nasıl bir savaş verdiğiydi. Yani evet, o ihtiyar sana ne anlattıysa, hepsi doğrudur; o tür vahşiler bir zamanlar vardı ve onların gidişatına Mısırlılar bir son verdiler. Ayrıca eğer hikâyenin o kısmı da doğruysa...”

“Gerisini anlayamadım” diye lafa girdi biri. “Kızmayın ama taş üzerinde görmüş olduğunuz şey, yani yalan söylemiş olabilir; zaten o yaşlı adam da Cratus ile Cleander’e bunun bir yalan olabileceğini söylemiş. Belki her ikisi de aynı yalandır, hatta her iki yalan da aynı yerden türemiş olabilir.”

“Bunun yanı sıra” diye bir başkası ilave etti, “sen sadece Mısırlıların sana söylediği şeye bağlı kalacaksın. Yani şimdi onların çizikleri anlamaması ve başkalarından işittikleri bir hikâyeyi sanki kendi büyük dedelerinin başından geçmişmiş gibi anlatma olasılıkları bulunmuyor mu? Bunun gerçek şeklini bilme olanağın yok herhalde, değil mi?”

“Doğru söylüyor” dedi Palamedes. “Mısırlılar anlaşıldığı kadarıyla bir şey derler. Akhaia Oğulları aynı şeyi farklı bir şekilde anlatırlar. Peki sen şimdi kalkıp da otomatik bir şekilde onların anlattıklarını doğru, bizim anlattıklarımızı yanlış mı addediyorsun?”

Fenikeli bir an durdu düşündü. “Şey” dedi, “siz sadece size anlatılmış olanları yıllar ve yıllar sonra hatırlamaya devam edip duruyorsunuz. Mısırlılar bana bu oyma resimlerin Kral’ın sağlığında yapıldığını söylediler. Mantıken düşünürsek, oymalarda anlatılanların doğru olma olasılığı daha fazla.”

Cratus gülümsedi. “Ama kendi ağzınla söyledin” diye göndermede bulundu, “duvarlara resmi kazınmış bir sürü kralın kazandığı zafer ve yüce dava doğru değil ve bunu da herkes biliyor; ben de bu durumu, insanların bu hikâyeleri çocukluklarında dedelerinden işitmiş olmalarına bağlıyorum. Yani benim demek istediğim şey de şu: Mısırlılar bile çiziklerden çok hafızalarına sadık kalıyorlar; çünkü çiziklerin bazen yalan söylediğini biliyorlar. Eh, adamlar kendi çiziklerine güvenmiyorlarsa, bizim neden güvenmemiz gerekiyor?”

“Fakat...” Fenikeli keşke şu konuyu ta en başında hiç açmamış olsaydım diye pişmanlık duymaya başlamıştı. “Ben sadece size böyle bir şeyden bahsetmek istemiştım” dedi. “Belki ilginizi çeker falan diye düşünmüştüm, hepsi bu işte.”

Palamedes, Fenikeli’ye gülümsedi. “İlginç tarafı var elbette” dedi, “ve bize şunu anlatıyor: Sen aslında kendini sandığın sen değilsin, senin ataların olduğunu zannettiklerin de zaten hiç var olmadı, diyor. Eğer senin çizikler sana bunu öğretiyorsa, bence, biz de hafızalarımızdakilerle, kafamızdakilerle ve yüreklerimizdekilerle yetinmeliyiz. Senin sahip olduğun bilgilerin seviyesine baktığımızda bizim bilgi düzeyimiz de çok düşük kalacaktır.”

“Her neyse” dedi Cleander bir yandan esneyip bir yandan da ayağa kalkarak, “burada yeterince oturdum, kalkıp biraz da güneşin altında oturayım. Hikâyenin bir sonraki kısmını işitmek falan istemiyorum” dedi ve ekledi: “Bu kısmı biliyo-

rum çünkü ben de oradaydım. Tabii eğer hafızam beni aldatmaya başlamamışsa.”

İşte aynı biraderin dediği gibi (dedi Cratus), bir şekilde, Elis’e geri dönmenin en iyi yolunun Korinth’e doğru yola koyulmak olduğuna karar verdik. Sizin de anlayacağınız gibi, bu fikir o an için gayet güzel bir fikirdi.

İhtiyar adam bize Korinth’e varana kadar yetecek yiyecek ve şarap verdi; böyle bir şeyi neden yaptığı hususunda hiçbir fikrim yok ama herhalde bizi sevdi de ondan yaptı bu jesti. Ya da belki bize anlattığı o berbat şeyleri dinlememize karşılık olarak vermişti bütün bunları.

İşte, yıllar içerisinde birtakım seyyahlarla tanıştım; uzun yolculuklara çıkmış adamlarla ve gerçek, sahici gezginlerle. Bunları birbirinden ayırmak gayet kolaydır. Daha önceden hiç görmedikleri büyük ve çok güzel bir kente koyun bu adamları. Senin gerçekten gezgin olmayan yolcuların bütün gün kafasını bir sağa bir sola çevirerek, kemerlere, geçitlere, büyük binalara ağzı bir karış açık, hayretler içinde bakarak etrafta dolaşacaktır; ama senin hakiki gezginleri bir yerlerde gölgede oturlurlarken bulacaksın; üstelik gördükleri ya da görmedikleri şeylere özel bir ilgi göstermediklerini de fark edeceksin; bakacaksın ki, bu adamlar keyifle oturmuşlar aralarında sohbetler ediyorlar, memleketlerinden bahsediyorlar birbirlerine.

Biz de Korinth’e varana dek gerçek gezginlere dönüşmüştük. Kente varmadan kısa bir süre önce, memlekete döndüğümüzde neler yapacağımızı aramızda tartışmaya başlamıştık; Kral’a ne diyeceğimizi, gösteriler için yeterince adam toplayıp toplamadığımızı, acaba geleceğini söyleyenlerin gelip gelmeyeceğini falan aramızda konuşup duruyorduk. Ara-

mızdaki tartışma o kadar yoğunlaşmıştı ki, kentin kapısından girip geniş anacaddesinden yürüdüğümüzü bile fark edemedik. Daha doğrusu, kentin bir kapısından girdik, öteki kapısından çıktık; kentin içinden girip çıktığımızı fark ettiğimizde kendimizi liman yolunda bulduk.

“Her şey sırasıyla” dedi Cleander bize, rıhtımda durmuş denize bakarken. “Şimdi gidip bizi memlekete kadar götürecek bir gemi bulalım kendimize. Bu işi hallettikten sonra, gider Sarpedon’un arkadaşını bulur, bize yardım edecek mi etmeyecek mi diye bakarız. Kabul mü?”

Kayıtsızlık görüş birliğinin sütninesidir; hemfikirdik. Tabii yapacak tek bir şey kalıyordu geriye, o da Sarpedon’un çenesini kapatmak ve derken başladık rıhtımda tur atmaya, kılığından kıyafetinden gemi sahibi olduğu anlaşılan birilerini ya da en azından gemi sahibi birini tanıyan birilerini aramaya koyulduk. Kullandığımız yöntemle bu işi beceremeyeceğimizin farkına varmak fazla bir zamanımızı almadı; en azından Korinth’te böyle bir şeyi bu şekilde becermek mümkün değildi. Ne yapacağız şimdi, dedik; kafa kafaya verdik, bir tapınağın kemeraltında ya da incir ağaçlarının gölgesi altında oturalım, görenler bizi rahatsız etmesin, dedik. Önünde sonunda, bir gün, bir ay ya da altı yıl sonra, biri kalkıp yanımıza oturacak ve bizimle muhabbet edecek; iş olsun diye konuşurken gemisiyle Elis’e hareket edeceğini ama onun bunun çocuğu bir hediye takasçısının gemide kendisine yer ayırttığını fakat son dakikada gebererek gemisinin kalkışını maddi açıdan engellediğini söyleyecekti. Şüphesiz hemen bir şey söylemeyecektik; konuyu değiştirecektik ve bir süreliğine tamamen başka bir konudan bahsedecektik, derken tekrar ama yavaş yavaş gemiler mevzusuna dönecek, gemilerdeki boş yerlerden ve de on iki aya varmadan buradan ayrılıp Elis’e dönme ihtimalimizden falan bah-

sededecektik. Bunu yapmanın en düzgün yolu buydu, Korinthlilerin ilk elli küreklik kadırgalarını suya indirdiği günden beri bu işler burada böyle oluyordu. Bunun dışında başka bir yol tutturmak kabul edilemezdi ve affedilmez bir hakaret olarak kabul edilirdi.

Kendimize birkaç kere buralardan çekip gidin dedirttikten sonra burada kalmaya ve yüreklerimizi biraz dinlendirmeye karar verdik; işte bu amaçla bir incir ağacının gölgesine oturduk ve Glycus'un gayet leziz şarabından kalanları aramızda paylaştık. Hava sıcaktı, biz de yorgunduk ve Glycus'un şarabı bizi yere sermeye yetecek sertlikteydi; bir başka deyişle, tam uykuya dalmak üzere olduğumuz bir anda birinin tepemizde dikilip durduğunu fark ettik.

"Sorduğum için kusura bakmayın" dedi, "ama duyduğuma göre Elis'ten gelen birtakım adamlar buralarda dolanıp duruyormuş. Siz onları hiç gördünüz mü? Yani, aralarında benim eski bir arkadaşım var da, onu göremezsem çok üzüleceğim."

Dusa (uykusu hepimizden en hafif olanımızdı) arkadaşının adının ne olduğunu sordu. Sarpedon, dedi adam ve kendi adı da Oxyxiphus'tu.

Bunun üzerine, Sarpedon şapkasını geriye itip yüzünü adama gösterdi, aptal aptal sırtıttı ve "Merhaba, Oxyxiphus" dedi, "biz de şimdi kalkıp seni arayacaktık."

"Şansa bak yahu" diye yanıt verdi adam sırtarak. "İkimiz de birbirimizi aramaktan kurtulduk. Neyse, nasılsın bakalım?"

Bu Oxyxiphus denilen adam zaten olsa olsa Sarpedon'un arkadaşı olabilirdi. Her ikisi de yaklaşık aynı yaştaydı, her ikisi de kocamandı ve suratlarında, ellerinde, kollarında bir sürü yara bere izi olan, kötücül bakışlı adamlardı. Eğer şiirsel bir dille anlatmam gerekirse, bu ikisi dede yadigârı iki eski

kılıç gibiydi; kenarından köşesinden birazcık hasara uğramış, birazcık cilâlanmış, hatları yumuşamış ama dökümhaneden çıktığı günkü keskinliğini korumaya devam eden iki kılıç. Sizin şansınıza, ben o yadigârlardan değilim.

Size doğrusunu söylemek gerekirse, o anda onun cesedini nehrin tekinden çekip çıkarmış olsalar bile, pek fazla umurunda olmazdı; ama gerçekte o hâlâ sağdı ve anladığım kadarıyla bize yardım eli uzatmak niyetindeydi. İşte bu niyet onu hayatımda gördüğüm en güzel şeye dönüştürdü; tabii buna bir de Taygetos Dağları'nın üzerindeki güneşin güzelliği eklendi. Ve daha sonra ağzından dökülen sözler Dokuz Müz'ün ister sazlı olsun ister sazsız, şakıdığı her şeyden çok daha güzel bir ses olarak geldi kulağıma.

“Hepiniz berbat bir haldesiniz” dedi. “Haydi, kalkıp benimle gelin de hamama girip bir şeyler yiyin.”

Bu cümlelerin tadını doya doya çıkardım, kendimi dağlardan fışkıran kaynak sularıyla yıkıyormuşçasına cümlelerin saltanatını üstüme boşalttım ve derken aziz biraderim Cleander o pis ağzını açtı.

“Fazla uzun kalamayız” dedi; bunu demesiyle birlikte kargalara yem yapacağım adamlar listesinin en tepesine, ta en birinci sıraya oturttum onu. “Unutmayın, bir an önce bir gemi bulmamız gerekiyor.”

“Bir gemi” diye tekrarladı Oxyxiphus. “Peki nereye gideceksiniz?”

“Elis’e” diye yanıt verdi Sarpedon. “Veyahut oraya en yakın herhangi bir yere. Pek o kadar telaş etmiyoruz. Acaba sen oraya giden bir gemi falan biliyor musun?”

Oxyxiphus gülümsedi. “Şey” dedi, “benim bir gemim var. Yarından sonra Peloponnesos seferine çıkmak üzere hazırlanıyor. Bu işinize yarar mı, yoksa daha erken mi yola çıkmak isterdiniz?”

“Yok” dedim; bunu belki kaba denemez ama, birazcık yüksek sesle de söylemiş olabilirim; ancak yüreğim o anda nezaket kurallarına uymaktan ziyade daha net olmamı söyledi bana. “Yarından sonrası bize gayet uygun. Daha doğrusu bundan iyisi can sağlığı.”

“Eh, o zaman mesele halloldu” dedi tanrı gibi adam. “Aslında her şey tam istediğimiz gibi oldu; siz geminizi buldunuz, ben de eski dostumla hasret giderebileceğim birkaç güne kavuştum. Bir insan başka ne isteyebilir?”

Eğer bu soru gerçekten de bize yöneltilmiş olsaydı, kendisine upuzun bir öneriler listesi verebilirdim; mesela yiyeceklerle başlardım, buna çizmelerimizi, giysilerimizi, dayanıklı bir katır arabasını ve istekler yığınının içinde bir yerlere gömülü duran Alastor’un kellesini falan isteyebilirdim. Tuhaf bir şey ama yolculuk insanın önem verdiği şeylerin sırasını bile değiştiriyor işte.

Oxyxiphus’u biraz daha yakından tanımaya başladığımızda ufak tefek karakter bozuklukları da tek tek ortaya çıktı. Her şeyden önce bu adam hayatımda rastladığım en gürültülü yemek yiyen adamdı –birkaç küçük deprem bile hissettim– ve diğer bir konu ise, adam kız kardeşime karşı tutumunu başka şartlar altında sürdürmüş olsa tepkim de farklı olurdu, yani bir şeyler yapma noktasına bile gelebilirdim. Ama işin bir başka tarafı daha vardı aslında. Ben gençken, küçük kızlara musallat olan yaşlı adamlardan hiç hoşlanmazdım; bu durumun her fırsatta önlenmesi gerektiğini falan düşünürdüm. Ama benim bu tepkim, bir insanın gençken nasıl da şapşal kafalı olduğunu göstermenin ötesinde bir şey değildi. Ama artık kendim de yaşlı bir adam olduğumdan, daha olgunlaştığımdan ve daha fazla yaşam deneyimim olduğundan bu olaya artık tam tersi bir açıdan bakıyorum: Genç adamlar genç kızları ziyan etmekten başka bir şey bilmezler çünkü kendileri olgunluk

nedir, dünya mevzuları nedir bilmezler; zira bunlar bu tip işlerde çok büyük önemi olan şeylerdir. Örneğin o yıllarda ben kadında güzellik arardım, akıl, zarafet ve cazibe arardım. Ama yaşıml ilerledikçe, kadında aradığım ideal özellikler güzellik oldu, enayilik oldu, gözlerinin bozuk olması, sabırlı olması ve sert şaraba dayanamaması oldu.

Çok şükür, Dusa yiyip içmek işleriyle çok meşgul olduğundan, Oxyxiphus'un kendisine kesik atıp durduğunu fark edemedi; yani adamın yakışsız davranışlarını gözü görececek bir halde değildi; dolayısıyla bir sorun yoktu. Dusa gırtlaklarını doldurmadığında ya da saçını taramadığında zamanının büyük bir kısmını Pentheus'a bakarak geçiriyordu; bir profilden bakıyor, bir enseden bakıyordu (şayet Pentheus Dusa'dan yana bakarsa, kız kardeşim kafasını hemen öteki tarafa çeviriyordu; hani öylesine hızlı çeviriyordu ki, boynu kırılacak falan diye korkuyordum). Bu durum beni Oxyxiphus'un açkurt sırtışlarından çok daha fazla endişelendiriyordu; ancak onca yiyeceğin, rahatın ve kapı açılıp da içeriye yirmi küsur tane silahlı adamın doluşmayacağını bilmenin huzuru içerisinde öylesine gevşemiştik ki, o an için kafamı hiçbir şeye takamazdım.

"Demek kalkıp, ta Elis'lerden buraya geldiniz, ha" dedi Oxyxiphus, organlarımız hareket edemeyecek hale gelene kadar yedikten ve hafifçe duvara kaykıldıktan sonra. "Epey bir yol yahu."

Sarpedon sırtıttı. "Öyle de diyebilirsin" diye yanıt verdi. "En azından başımızdan bir iki ilginç olay geçti sayılır."

"Bence de geçmiştir" dedi ev sahibimiz. "Darılmayın ama hakikaten başınızdan epey şey geçmiş gibi bir haliniz var zaten."

"Ah" dedi Sarpedon homurdanarak, "sen bizi bir de daha önceleri görseydin. Yani işte şu Argos var ya, işte orada başımızdan kötü bir şeyler geçti ve hızla uzaklaşmamız gerekti."

“Sorun mu çıktı?” dedi Oxyxiphus samimi bir ifadeyle. “Argos’ta insanın başına her türlü dert gelir de, ondan. Oralar biraz tuhaf insanlar.”

“Öyle sayılır. Eğer sıkılmazsan sana anlatırım; zaten başkasından duyacağına bizden duyman daha iyi olur; yoksa bizim hakkımızda hiç de iyi şeyler düşünmezsin.”

Oxyxiphus başını kaldırdı. “Eğer başınıza Argos’ta bir bela geldiyse, kalkıp da neden geldi falan diye kafa yormam” dedi. “Hiç işim olmaz, ne olursa olsun. Ama yine de hikâyeyi duymak isterim, tabii anlatmak istersen.”

İşte böylece Sarpedon hikâyeyi anlattı, Pentheus’a yapılan saldırının (fazla bir şey olmadan paçayı sıyırmıştı) hiç beklenmedik ve gerekçesiz bir saldırı olduğu konusunu da özellikle vurguladı.

“Sadece bu yüzden mi?” dedi Oxyxiphus. “Hiç uyarı falan olmadı mı?”

Sarpedon kafasını kaldırdı. “Zannederim bir nedeni falan yoktu” dedi. “Kutsal bir barışın ortasındaiken kimse kimseye sebepsiz yere saldırmaz. Ancak gerekçeyi söyleyerek bizi onurlandırmadılar, yani tam anlamıyla merak içinde bıraktılar.”

“Ama yine de tahmin edebiliyoruz” diye lafa girdi Cleander alaycı bir sesle. “Sonuçta, Pentheus’un buralarda hiç de azımsanmayacak kadar düşmanı var.”

Cleander, Pentheus’un adını telaffuz ettiğinde Oxyxiphus’un yüzündeki ifadenin değiştiğini fark eden tek kişi olasılıkla bendim (Sarpedon bu ismi söylemekten kaçınmıştı, zaten akli başında herkes bir yabancıнын evinde böyle bir şey yapmamaya özen gösterirdi). Ayrıca ben bile o zaman bunu fazla düşünmemiştim.

“Gerçekten mi?” dedi ev sahibimiz. “Ne talihsiz bir durum.” Boynunu yana eğip bizim genç asalağın yüzünü biraz daha iyi görebilmek için dikkatlice baktı. “Eğer sorumu bir

kabalık olarak algılamazsanız” dedi, Pentheus’un gözünün içine bakarak, “siz buralara daha önce hiç geldiniz mi acaba?”

İşte o anda Pentheus belki de ters bir şeyler olduğunu anlamıştı. “Hayır” diye yanıt verdi. “Asla.”

“Ne tuhaf tesadüf ki” diye sürdürdü sözlerini Cleander, “Korinth bu insanların atalarının geldiği yer. Öyle değil mi, Pentheus?”

Sarpedon, Cleander’in ayağına öyle şiddetli bastı ki, sesi hepimiz işitebildik; ama artık o dakikadan sonra çok geç olmuştu. Oxyxiphus dikilmiş, bir kaşını kaldırmış, Pentheus’u inceliyordu.

“Bir zamanlar bu isimde bir adamı tanıyordum” diyordu. “Ya da daha doğrusu, böyle bir adamı biliyordum; kendisiyle hiç konuşmadım, onu sadece bir kere gördüm. Yıllar önce, tabii ki ve insanın hafızasında birinin yüzünü tutabilmesi çok zor bir şey. İşte bu...” Pentheus’a tekrar baktı. “Senin Aigina’da ailen falan yoktu, değil mi?”

“Hayır” dedi Pentheus.

Oxyxiphus başını bir aşağı bir yukarı salladı. “Eh, tabii ki olmayacak, yani artık yok. Ama birkaç yıl öncesine dönersek...”

Sarpedon’un bu durumdan aşırı derecede rahatsız olduğunu fark ettim ve Dusa da kireç gibi bembeyaz kesilmişti. Hatta Cleander bile hafiften kaşlarını çatmıştı, sanki yanlış bir şey söylediğini yeni yeni fark eder gibiydi.

“Birkaç yıl evveline dönersek” dedi Pentheus, “evet.”

Oxyxiphus, Pentheus’un dediğini çenesini hafifçe sıvazlayarak onayladı, derken ellerini ani bir hareketle Pentheus’un boynuna doladı; öyle hızlı davranmıştı ki, elinin hareket ettiğini bile görememiştim. Pentheus oturduğu yerden ok gibi fırladı ama ev sahibimiz omzuna bastırıldığı elleriyle Pentheus’u tekrar yerine oturttu.

“Pekâlâ” dedi. “Evimde misafirsin, sana bir zarar vermeyeceğim. Yani en azından bugün vermeyeceğim. Ve olasılıkla bu gece de. Ancak yarın sabah güneşin doğuşuyla birlikte seni arazimin tahta perdelerinin arkasında görürsem, işte o zaman Aigina’daki evine küçük bir bronz kavanoz içinde gideceğini aklından hiç çıkartma. Anlaşıldı mı?”

“Yahu bir dakika durur musun sen...” diye söze başladı Sarpedon. Ama daha ileri gidemedi.

“Ve size gelince” diye sürdürdü sözlerini Oxyxiphus, eski silah arkadaşına acı dolu bir yüz ifadesiyle bakarak, “senin ne hallere düştüğünü görmek yüreğimi burktu; baksana dilenciler ve katillerle birlikte dolaşıp duruyorsun. Bir yabancı için bunlar yeterince kötü; ama sen bir de buraya gelip benden öz kız kardeşimin oğlunu öldüren adama yardım etmemi bekliyorsan...”

İşin tuhaf tarafı, meydana gelen bu olaylar sırasında Cleander’in kılı bile kıpırdamamıştı, değil mi? Güzel. O anda beni en çok sıkan şey ise, içine düştüğümüz durumun haricinde Pentheus’un kendi topraklarının prensi olduğuna dair hikâyenin artık doğruluk kazanmaya başlaması olmuştu. Hepinizin de bildiği gibi, ta en başından beri ben onu sapına kadaryalan söylüyor zannediyordum; onun gerçek bir kral çocuğu olduğunun ve sonu gelmez bir kan davasından kaçtığının kanıtlanması karşısında yapmam gereken şey herkesin ortasında oturup hüngür hüngür ağlamak olmalıydı. Ama bir an için durup sakin kafayla düşündükten sonra böyle bir şey yapmamaya karar verdim; çünkü henüz her şey ortaya çıkmamıştı ve Oxyxiphus sadece Pentheus’un gerçekten de Aiginalı olduğunu ve bir aşamada adamın yeğenini öldürdüğünü teyit etmişti. Bu gerçekler benim haydut teorime tıpatıp uyuyordu; sadece bu teoriye değil, Pentheus’un geçmişinin utanç verici versiyonlarına da uyuyordu. Bunu anlar anlamaz, kendimi biraz daha iyi hissettim.

“Anladım” dedi Sarpedon sakin bir sesle; eline geçen ilk fırsatta kendisini ifade etmişti, “senin geminle yapacağımız yolculuk teklifin artık geçerli değil.”

O an için böyle bir şeyi söylemek hiç de akıllıca bir iş değildi. “Çok doğru” dedi Oxyxiphus. “Bakın, şunu önereceğim size. Sen bir zamanlar benim dostumdun ve dostken bana yaptığın iyiliğin karşılığı olarak, şimdi hepinizi bırakıyorum, tabii yarın sabah şafak söktüğünde buradan ayrılmış olmanız şartıyla. Daha ne işte, peşinizden de gelmeyeceğim, hatta aileme sizin buraya geldiğinizden bile bahsetmeyeceğim. Ama herhangi biriniz, Korinth topraklarına bir kere daha adım atarsanız eğer... Eh, bir dost olarak, bunu asla denememenizi öneririm.”

Sarpedon arkadaşına baktı ve içini çekti. “Zannederim sana teşekkür etmem gerekiyor” dedi.

“Zannetmek mi? Eğer sen değil de bir başkası olsaydı...”

“Yiyecekler için sağ ol.” Sarpedon ayağa kalktı, bize peşinden gelmemizi işaret etti. “Ayrıca bizi gecelememiz için misafir ettiğin için de sağ ol; ama istenilmediğim yerde kalamam. Cratus, Dusa, Cleander...” Kafasını çevirip Pentheus’a baktı ve kaşlarını çatı. “Haydi, sen de” diye ekledi. “Yola koyulalım.” Kapıya doğru birkaç adım attı. “Sadece tek bir şey” diye ekledi. “Sadece meraktan soruyorum. Korinth’te şu sıralarda iyi oyuncular var mı?”

“Yığınla” diye yanıtladı Oxyxiphus. “Bunu neden bilmek istedin?”

Sarpedon kafasını kaldırdı. “Ah, nedeni yok” dedi. “Hoşça kal.”

İşte yine yollardaydık (diye sürdürdü sözlerini Cratus); Argos’tan kaçmıştık, Korinth’te etrafımız düşman tarafın-

dan sarılmış, biçare bir halde kalmıştık, Korinth'e vardığımızda midemiz dolu, kafamız iyiydi ama üstümüzde hâlâ eski çaputlar vardı; maalesef marş marş ileri komutunu aldığımızda, geleneksel eski Korinth misafirperverliği bize yeni giysiler temin etmemişti. Her şey her zaman olduğu gibi rezil bir haldeydi.

Hızlı adımlarla şehrin içinden geçip limana doğru ilerlerken Pentheus'a, "Bütün bunların sorumlusu sensin" demekten kendimi alamadım; çünkü böyle bir şeyi üstüne alınmamak gibi bir çaba içinde olabileceği kuşkusuna kapılmıştım. "Eğer sen olmasaydın, şu anda saraya yerleşmiş Kral Bacchias ile hediye takas ediyor ve ona oyunlardan hoşlanıp hoşlanmadığını soruyor olacaktık."

"Çok doğru söylüyorsun" diye yanıt verdi Pentheus sakın bir sesle. "Şu kötü talihimden bir türlü kurtulabilmeyi bece-remedim; nereye gitsem, vebaya yakalanır gibi yakalanıyorum. Kusura bakma. Gerçekten de başka ne diyeceğimi bilemiyorum."

Derin bir nefes aldım. "Şey, sana bağıırıp çağırarakla hiçbir sorun hallolmayacak" dediğimi işittim; işittim ama böyle bir şey hiç de yüreğimde yoktu. "Ama bana sorarsan, sen en iyisi Oxyxiphus fikrini değiştirmeden bir gemi bulup buradan vınla."

Bana baktı. "Pekâlâ" dedi. "Bakın şimdi ne yapacağız."

Keşke talihim yolunda gitmemiş olsaydı da planların en delicesine, en aptalcasına bulaşmamış olsaydım...

Korinth Limanı'nı kafanızda resmedin... Evet, biliyorum, hiç gitmediniz oraya, o zaman şunu söyleyeyim; eğer oraya hiç gitmediyseniz, bu limanı gerçek haliyle kafanız-

da resmetme olanağınız da hiç olmayacak demektir. Ancak biri kalkıp da bir hikâye anlatırsa, siz de bizim yaptığımız şeyi yapın: Kafanızda daha önceden bildiğiniz bir yeri canlandırın ve bu yerin Korinth Limanı olduğunu farz edin.

İşte orada Callipous adında bir adam var; gemisinin yanındaki halat rodasının üstünde oturmuş, pek öyle düşünen adam hali yok. Havanın çok sıcak olduğu bir gün; adam kan ter içerisinde çalışıyor, uzun sürecek bir sefere çıkacağı için malzemelerini gemiye taşıyor. Bundan önce beş, altı kez bu tip sefere çıkmış; bu yüzden de denizlere ve gemilere yabancı değil ve gemici milletin büyük bir çoğunluğu gibi onun da hayatı sürekli olarak tanrıların elinde. Birazcık batıl itikatları var; mesela rıhtımda yürürken önünden bir kara köpek geçerse elinde olmadan hemen pelerininin kıvrımına tükürerek bu özelliğini ele veriyor.

(Kara bir köpek bulacağız diye ne kadar arandığımızı söylesek inanmazsınız; derken o adi şeyi önce yakalamak için, sonra da rıhtım boyunca koşmaya ikna etmek için uğraştık: Gemi kaptanları rıhtımda oturmuş sohbet ederken kara köpek de hızla onların arasından geçecekti. Gösterdiğimiz çabanın karşılığını aldık yine de; bekleyin birazdan öğreneceksiniz nasıl olduğunu.)

Kısa bir süre sonra, birinin bir elma yemesi kadar geçen bir süre içinde, adamın yüzüne kara bir gölge düşüyor ve adam başına üşüşen, bakışları korku dolu gruba bakmak için kafasını kaldırıyor; dört adam ve elinde büyük, tozlu bir kavanoz tutan bir kız. Bütün şanslarını yitirmiş avare ya da yol kesen haydutlar gibi bir halleri var. Adam başına üşüşenlerin bakışlarından pek hoşlanmıyor.

“Şu senin gemin mi?” diye soruyor yaşlı adam başıyla yan tarafı işaret ederek.

“Benim tabii” diye yanıtlıyor Callipous. “Peki ya siz de kimsiniz?”

Adam yanıtlamıyor; yana dönüyor, öteki adamlara bir şeyler fısıldıyor ve sonra da kıza biraz uzunca bir şeyler anlatıyor; kız da Callipous’a bakıyor, kızın yüzünde üzgün bir ifade var ve kız ağlamamak için kendisini zor tutuyor. Callipous ne olup bittiğini merak etmeye başlıyor.

“Kısa bir süre sonra sefere çıkmayı planlıyorsun, değil mi?” diye soruyor yaşlı olan adam aniden. O yaşlı adam oldukça kabaydı; ancak tavırlarıyla Callipous üzerinde öyle bir etki bıraktı ki, sorularına cevap verse akıllılık etmiş olurdu.

“Yarın” diye yanıtlıyor. “Rüzgârın durumuna bağlı tabii.”

Yaşlı adam anladım dercesine başını öylesine sallıyor ve arkadaşlarıyla durum değerlendirmesi yapıyor. Callipous konuşulan şeyleri işitemiyor, işitebilmesi için kafasını öne uzatması gerekecek; o zaman da konuşulanları merak ettiğini belli edecek. Ama birtakım tuhaf kelimeleri seçebiliyor; bu kelimeler “alamet”, “maalesef” ve “ben yine de ona söyleyelim diyorum” (işte bu lafın üzerine yaşlı olanı kafasını sertçe kaldırıyor ve bakışlarıyla etrafa zehir saçıyor). En nihayetinde, adamların tartışması iyice hararetlendiğinde, genç adamlardan biri ötekilerden birkaç adım öteye gidiyor, sanki kendi başına aldığı kararı uygulayacakmış gibi bir hali var ama ötekiler onun bu kararı uygulamasını istemiyorlar gibi ve genç adam Callipous’un oturduğu yere geliyor.

“Yarın yelken açacağını duydum, doğru mu acaba?” diyor, bu arada diğerleri ona sert sert bakıyorlar.

“Doğrudur” diyor Callipous; diyor ama adamın kafası şu andan itibaren karmakarışık bir haldedir. “İyi de nedir bütün bu olup biten?”

Genç adam üzgün bir ifadeyle bakıyor Callipous'a. "Eğer senin yerinde olsaydım" diyor, "bunu unutturdum. Evimde otururdum. Yapacak başka bir iş bulurdum."

"Niçin?"

"Bilmek istemezsin" diyor genç adam gaddarca. "Sen benim sözümü dinle, malzemelerini indir, tayfalarını evlerine gönder, bütün bu işleri kafandan sil at."

Arkadaşımızın kafası karmakarışık oluyor gerçekten de. "Hiçbir şey anlamış değilim" diyor, "bir ok atımı bile gitmem. Zaten siz de kimsiniz? Ve ne halt etmeye gemime bunca ilgi gösteriyorsunuz?"

Bu noktada, yaşlıca adam pek hoş olmayan bir imada bulunarak gülüyor; bu arada kız da kafasını çevirir, hıçkırma-mak için kendisini zor tutuyor. "Sen nefesini boşuna tüketiyorsun" diyor yaşlı adam sinirli bir şekilde. "Dinlemiyor işte baksana. Bunlar dinlemezler zaten."

Genç adam omuz silkiyor ve yürüyüp gitmeye hazırlanıyor; ama Callipous elini genç adamın omzuna koyarak gitmesini engelliyor. Genç adam sinirli bir şekilde dönüyor.

"Sakin ha bir daha böyle bir şey yapayım deme" diyor sakın bir sesle. "Asla." Callipous uzattığı eli hemen geri çekiyor ve özür diliyor. "En iyisi" diyor genç adam. "Bak, bunu sana kendi iyiliğin için söylüyorum: O gemiyle sefere çıkma, anladın mı?"

"Nedenmiş" diyor Callipous bezgin bir şekilde. "Bak, derdiniz nedir? Bu güzel bir gemi. Mevsimin başında bakımını yaptık ve her tarafını elden geçirdik, gemide endişe duyulacak hiçbir şey yok. Yoksa bizim göremediğimiz bir şey mi gördünüz?"

Genç adam üzgün üzgün gülümsüyor. "Arkadaş" diyor, "bizim görmüş olduğumuz şeyi, sen hiçbir zaman görmüş olmayı dilemezsin. Ve eğer görebilecek gibi olsan bile görmek istemezsin."

O noktadan itibaren Callipous endişelenmeye başlıyor; yüreğinin sanki yerinden çıkacakmış gibi gümbür gümbür atmakta olduğunu çıplak gözle bile görebiliyorsunuz. “Haydi, yahu” diyor, “böyle şeyler söyleyip sonra da basıp gidemezsiniz. Nedir bütün bunlar?”

Yaşlıca olan adam bir adım ileri çıkıyor, sanki genç arkadaşını söylemek üzere olduğu bir şeyden alıkoymak ister gibi. Diğer iki adamın yüzüne de gerçekten üzgün bir ifade yayılmıştır. Kız da burnunu çekip duruyordur. “Özür dilerim” diyor genç adam; yüzünde gerçekten de sıkkın bir ifade vardır. “Eğer anlatabilseydim sana anlatırdım; ancak... şey, sözümü dinle. Ya al, ya bırak.”

Genç adam gerisingeri yürümeye başlıyor; ama Callipous hemen önlerine geçiyor, öyle ki genç adamın yürümeye devam edebilmesi için Callipous’u yan tarafa itmesi gerekmektedir.

“Olmaz” diyor. “Kusura bakma.”

“Anlatsana” diye yalvarıyor Callipous. “N’olursun.”

Genç adamla yüreği arasında bir mücadele yaşandığına tanıklık edebilirsiniz; nihayet yüreği kazanıyor ve “Pekâlâ” diyor. “Ama ağzından bu konuda tek bir kelime bile kaçırırsan...”

“Olmaz!” diye bağılıyor yaşlıca adam, genç adamın omzunu tutarak. Genç adam etrafında dönüyor ve bir saniye sonra sanki kavga edeceklermiş gibi bir hale bürünüyorlar; derken yaşlıca adam ağır ağır geri çekiliyor.

“Söz veriyorum” diyor Callipous hararetli bir sesle. “*Neb-rin* üstüne. Samimiyim.”

“Pekâlâ.” Genç adam iç çekiyor ve bezgin bir halde duran gemi kaptanına genç kadından bahsediyor –genç bir kadın olduğu bellidir zaten– bu kadının Titan Pandora’dan başkası olmadığını söylüyor ve kadının taşıdığı kutu da işte Pandora’nın Kutusu’dur. Callipous’un ağzı sanki biri kalkıp ten-

donlarını kesmiş gibi bir karış açık kalıyor; ama hiçbir şey demiyor, sadece durup bakıyor. Pandora, diye devam ediyor genç adam, yıllar önce bu dünyadaki bütün vebaları, bütün kötülükleri ve korkunç şeyleri kutusundan çıkarmak gibi aptalca bir iş yapmıştır, şimdi ise bütün o şeyleri geri toplamak istemektedir; ufacık bir veba varyantını yakalamak için kızcağız yüz yıl boyunca koşturup durmuştur ve burada en büyük sorun, ne zaman bir şeyi kutuya geri koymak için kutunun kapağını açsa, içinden başka bir şey dışarı fırlamaktadır. Ama yine de kızcağız tanrıların kendisine vermiş olduğu bu görevi yerine getirmek durumundadır ve işini tamamlayana kadar da bunu sürdürecektir.

“Çok korkunç” diye mırıldanıyor Callipous.

“İstersen aynı şeyi yine söyle” diyor genç adam. “Ve eğer bana sorarsan, işler bizim için daha da kötüleşti. Gördüğün gibi, bizler bu kadının fani torunlarıyız; kendisi benim büyük-büyük-büyük-büyük-büyük-kannem oluyor, ister inan ister inanma ve tüm hayatımızı bu kadına yardım ederek geçirip geçirmemek bize bağlı olan bir şeydir. Yani, baksana şu halimize; perişanız, çaputlara sarınmışız, bütün hayatımızı diyar diyar dolaşarak geçiriyoruz ve bu gezinme işinden de herhangi bir netice alamıyoruz ve bizim ne suçumuz var? Yok tabii.”

Bunları söyler söylemez Callipous da bunun çok üzücü bir şey olduğunu kabul ediyor. “Peki ama bunların benim gemimle ne ilgisi var?” diyor. “Benim gemimin Pandora’nın Kutusu’yla ne ilgisi var?”

Genç adam haşin bir ifadeyle bakıyor. “Geminin bu işe nasıl karıştığını merak ediyor musun? Pekâlâ. Ama önce bana söz vermen gerekiyor; eğer sana anlatırsam, sen de ben ne dersem onu yapacaksın.”

Callipous böyle bir pazarlıktan hoşlanmıyor ama başka bir seçeneğinin olmadığını da farkındadır. “Devam et” diyor.

“Senin geminde müstesna denilebilecek kadar kötü ve saldırgan bir veba yuva kurmuş” diyor genç adam. “İşte bu yüzden de artık bu saatten sonra yapabileceğin tek bir şey var, o da limandan kalkıp birkaç yüz kulaç öteye gitmek ve gemiyi yakmak. Başka bir yolu olduğunu hiç sanmıyorum.”

Callipous gücenmiş gibi; zaten gücenmesi de gerekiyor. O gemi servetinin önemli bir kısmını oluşturuyor; kalkıp da gemisini böyle kaybedecek hali yok; ama diğer taraftan da veba var... “Şu kadın kendi başına gemiye çıkıp vebayı yakalayamaz mı?” diyor. “Sen bana kadının işinin bu olduğunu söylemedin mi zaten?”

Genç adam başını hayır anlamında sallıyor. “Çok tehlikeli” diye yanıt veriyor. “Gördüğün gibi, sen limandayken bu kadın da gemine çıkıp vebayı oradan çıkarmaya çalışırsa, o uğursuz şey şaşkın keklik gibi kente uçacak, derken Korinth’te ölen her bir kadının, adamın ve çocuğun vebalini vicdanında taşıyacaksın. Böyle bir şeyi isteyeceğini hiç sanmıyorum. Diğer taraftan, o gemiye binip herhangi bir yöne doğru yelken açarsan eğer, kendi başına vebaya yakalanıp öleceksin. Hayır, senin yapacağın en iyi şey gemiyi yakmaktır ve yakarak vebayı öldürdüğünü ümit etmektir. Aslında uzun bir iş ama bir faydası dounabilir.”

Callipous o noktadan itibaren gözyaşlarına boğulacak gibi oluyor. “Peki kadına ne olacak?” diyor. “Eğer o kadın bir Titan’sa, senin dediğin gibi yani, veba kadına bir şey yapamaz ki.”

“Ah, ona bir şey olmaz” diyor genç adam “ve bize de; çünkü biz de vebaya karşı doğuştan bağışıklıyız. Ama bunlar senin hiçbir işine yaramayacak, değil mi? Eh, bütün hikâye bu işte. Şimdi sen söz verdiğin şeyi yap ve gemiyi yak. Gemiye alıp limanın ortasına kadar götürmende bir mahsur yok.

Çünkü veba genelde hemen bulaşmaz. Nerede uyuyup kaldığına bağlı tabii.”

“Benim daha iyi bir fikrim var” diyor Callipous titreyerek. “Neden gemiyi kendiniz götürüp de yakmıyorsunuz? Bize bir şey olmaz dememiş miydin demin?”

Genç adamın yüzünde şaşkınlık ifadesi beliriyor. “Biz mi?” diyor. “Senin gemini ne yapacağımızı sanıyorsun? Ayrıca söz veren de kendinsin.”

“N’olursunuz” diyor Callipous umarsızca. “Sonuçta, bu sizin vebanız. Bununla başa çıkmak da sizin işiniz.”

Genç adam bu konuyu yüreğine danışırken gülmek için dudaklarını ısıırıyor, ağzını büzüyor. “Ah, oldu” diyor sonunda. “Zannederim bu iş bizim işimiz, senden kendi hayatını bizim savaşımız için tehlikeye atmanı isteyemeyiz. Ötekilere söyleyeceğim; aslında hiçbirinin hoşuna da gitmeyecek.”

Derken genç adamla arkadaşları arasında uzun ve sert olduğu belli olan bir tartışma geçiyor; tartışmanın sonunda genç adam başını olur anlamında Callipous’a sallıyor; evet, yapacaklar. Callipous’un yüzünde boğulmaktan henüz kurtulmuş gibi bir ifade vardır.

“Bu çok güzel” Callipous. “Haklısınız, malzememi gemiden alayım ve sonra gemi artık kadının.”

“Ah, olmaz, alamazsın” diyor genç adam. “Bildiğim kadarıyla, veba halihazırda yumurtalarını yükünün her tarafına ekmiş. Bu yüzden malzemen de geminle birlikte denizin dibini boylamalı. Aksi takdirde gemini yakmanın hiçbir anlamı kalmaz ve bu tartışma da burada bitmiştir.”

Callipous birkaç yürek atışlık zaman diliminde yüzünde üzgün bir ifadeyle bakakalıyor; ardından yüreği ona, “Boş ver yükü mükü” diyor, “burada senin hayatın söz konusu.” “Sen başının çaresine bak” diyor, “onların istediği her şeyi yap. Sadece şu kargaların sıttığı şeyden kurtulmaya bak.”

İşte kendi gemimizi böyle edindik.

Pentheus gemi kullanmayı bildiğini söylediğinde ona pek inanmamıştım –bir adalı olduğu için biliyormuş, öyle demişti bize; Aigina’da gemi kullanmayı bilmeyen kimse yoktu zaten– ama aynen söylediği gibi, işini bildiğinden hiç şüphe yoktu. Ancak yine de çok kötü bir gemi kaptanı olması son derece üzücü bir şeydi; çünkü derdini anlatmayı iyi beceremiyordu. Geride durmuş, dümeni tutup duruyordu (bana öyle bakıp durma, arkadaşım; şu teknik terimleri öğrenebilmek için insanın bütün ömrünü teknelerde geçirmesi gerekir ama benim geçirmeme gerek yok ve hikâyeyi anlatan da benim.) Pentheus dümenin başında (gördün mü, biliyormuşum işte) olduğundan oradan ayrılıp bize halatları ve öteki şeyleri falan gösteremiyordu; yapabildiği tek şey bize bağırıp çağırmaktı; sonunda birtakım şeyleri berbat ederek, istediği şeyleri yapabildik.

Ancak ne yaparsak yapalım yine de bizi deniz tuttu; tabii Pentheus haricinde. Eğer meşe palamudundan küçük bir kâseyi dolduracak kadar nezaket sahibi olsa, baş tarafa gelerek kaşlarını çatıp bize çocuk muamelesi yapacağına sanki kendisini de deniz tutmuş numarası yapıp öğürürdü.

“Bu gemide şeytanın ruhu var, dediğinde” diye lafa girdi Dusa ağzı bir karış açık bir halde midesinde kalan son safrayı da çıkarırken, “ben de şaka yapıyor falan sanmıştım.”

“Sen bekle” diye yanıt verdim, “rüzgâr çıksın bir hele. Söylediklerine göre, sert rüzgâr estiğinde insanın midesi daha çabuk bozulurmuş.”

“Kapa çeneni” diye cevap verdi Dusa gayet mantıklı bir şekilde; hemen sonra, kaba bir deniz canavarı gemiyi altından tutup başladı sallamaya ve o andan itibaren küçük kız kardeşimle dalaşmayı bıraktım; çünkü kafamda başka şeyler belirdi.

“Siz ikiniz” diye böğürdü Pentheus, “ben size şu halatları bağlayın dememiş miydim? Elinizi çabuk tutun; yoksa şu adi yelkenler gidecek!”

Cevap vermedim –daha doğrusu cevap verebilecek durumda değildim– ancak şayet Gorgon’un kellesini yanımda taşıyabilseydim, gerçek boyutlarda bir serdümen heykelim olurdu. Tek avuntu bütün ailemin benim gibi ve hatta benden biraz daha fazla acı çektiğini görmek oldu.

Ve bu henüz ilk günümüzdü.

Geceyi denizin ortasında geçirdik –bu da bazı teknik nedenlerden kaynaklanmıştı; rüzgârlara, akıntılara, Ülker’in durumuna ve tabii karanlık çökmeden gemiyi çekecek bir köşe bulamamız gibi nedenlere bağlıydı– ve bütün gece güvertede sırtüstü yattık; kendimizi son derece hasta hissediyorduk. Bu arada Pentheus bize neşe içinde ertesi gün Sikyon’a varacağımızı söyledi; orası da geleneksel olarak Korinth düşmanı bir yerdi, bu yüzden de bizim için çok emniyetli bir yer sayılırdı. Gündoğumundan hemen sonra karayı görebileceğimizi öngördü. Hiçbirimiz ona inanmadık.

Ama, gün doğdu –bütün geceyi uyanık geçirmiştik, bu yüzden de hiçbir şeyi kaçırmamıştık– geminin sol tarafından dışarıya baktık ve hiç şüphe duymadan, orada bir şehir olduğunu gördük, aynı Pentheus’un öngördüğü gibiydi yani. İtiraf edeyim ki, onun bu işi beceremeyeceğini varsaydıgımdan birazcık suçluluk duygusuna kapılmıştım işin doğrusu; herkesin bir işte iyi olduğu söylenir ve seyrüsefer konusunun da Pentheus’un ustalık alanı olmadığına inanmak için hiçbir gerekçe yoktu. O bize emirler yağdırırken, biz de ağzımızda geveleyerek ondan özürler diledik; kaptanımız gemiyi limana sokabilmek için bize bir sürü karmaşık görev vermeye çalıştı.

“En iyisi burası” dedi Dusa toprağa sonunda ayağımızı bastığımızda. “Yerin insanın ayağının altıdan kaymaması çok güzel bir duygu.”

“Aşağı yukarı hatırladığım gibi” dedi Sarpedon. “Son kez buraya geldiğimden bu yana aradan epey zaman geçti; ama hiçbir şey değişmemiş gibi görünüyor. Şey” dedi ve kendisine burada olağandışı ne bulduğunu sordum. “Ben bu yolculuktan sonra varsayımlarda bulunmamaya karar verdim. Yani, buraya sağ salım varabildim diye, burada başıma birtakım kötü şeyler gelecek gibi bir varsayımda bulunmak istemiyorum.”

Pentheus onaylamayan bakışlarla kaşlarını çatıp baktı ona; derken prensleri ziyaret etmek üzere kente gideceğimizi söyledi; görünüşümüz serseriler gibi olabilirdi ama hediyelerimizin ihtişamı (Callipous’un hediyeleriydi aslında ama bunu bilen bir tek bizdik) değerimizi ve soyluluğumuzu kanıtlamaya yetiyordu ve hediye takasının ardından bize olasılıkla temiz giysiler ve iyi bir yemek vereceklerdi.

Pentheus’u lider olarak seçtikten sonra oturup bir toplantı falan yaptığımızı hatırlamıyordum; ama böyle bir teklif ortaya atılınca, fikrin menşesine karşın, bunun iyi bir fikir olduğuna karar verdim ve oturup bir toplantı yaptık. Aslında, hafiften kendime güvendiğimi hissediyordum. Sonuçta, biz oraya sıradan seyyahlar olarak gidiyorduk, oyunlar konusunun açılması için hiçbir gerekçe bulunmuyordu (artık bu konuya, güneşin altında açılacak en tehlikeli, en meşum konu olarak bakıyordum); bu da Pentheus’un birilerini karşılaşma sırasında öldürme veya birilerinin geleneklerini bozma gibi bir şansı olmayacak anlamına geliyordu; sonuç olarak Sikyon’dan başımıza bir dert gelmeden çıkabilecek, kulaklarımızı da hâlâ kafamızdaki yerlerinde taşıyor olabilecektik.

“Saray şu yukarıda” dedi Sarpedon, “şu tepenin hemen yan tarafında. şu sırtın oraya varır varmaz sarayı da görmüş olacağız.” Dediği de çıktı. Hakkında söylenenlerle kıyasladığımda Sikyon gözüme çok büyük gözüktü; Elis kadar bir yerdi burası, belki birazcık büyük ya da birazcık küçük olabilirdi. Ne zamandan beri bu kentin küçük bir ekmek parçası üzerine sürülen bal gibi açık alan üstüne yayıldığıını söylemek zordu.

Her nedense saray kapısından geçerken kendimizi biraz farklı hissettik; çünkü böyle bir şeyin ikinci defa gerçekleşeceğini aklımızın ucundan bile geçirmemiştik. Zannederim bunun nedeni de kir pas içinde rezil bir halde olmamız ve iki büyük kentten de kovulmamızdı. Bu tür şeyler en parlak insan yüreğini bile donuklaştırmaya yeten şeylerdir. Sarayın kapıcısı da kılığımızın böyle muhteşem bir yapıya girmek için uygun olmadığına dair görüşümüzü paylaşıyordu; ama Pentheus en aristokrat sesiyle adama hırladı ve kapıcının tek bir kelime bile söylemesine izin vermeden kapının önünden geçip içeriye girdik.

Zannederim işlerin yoluna girmesi Pentheus’un davranışlarında da değişikliğe neden olmuştu: Ne beti benzi atmıştı ne de yüzünde acınası bir ifade vardı; aksine binlerce kelle yöneten adamlar gibi başını dik tutuyor, prensler gibi doğrudan konuştuğu kişinin gözlerinin içine bakıyor, onlara şöyle neşeli, hafiften mesafeli sözler sarf ediyordu. Bunun neticesinde, prensler ne giydiği mize ne de kafamızdaki toza toprağa bakmadılar; yiyecek, içecek ve masalar getirttiler, bizi onur konuğu olarak masaya buyur ettiler ve yiyip içene ve temizlenene kadar sessizce bizi beklediler.

“Bu sizin buraya ilk gelişiniz mi?” diye sordu büyük prens.

“Biraderim, kız kardeşim ve kendim için evet, ilk” diye yanıt verdi Cleander ellerini beze silerken. “Amcam buraya daha önceden gelmiş ama birkaç yıl önce.”

“Korinth ile Nemea arasındaki savaştan hemen sonra” diye ekledi Sarpedon. “Kaç sene olmuş? Yirmi yıl önce mi?”

Büyük prens gülümsedi. “İşte sizi neden hatırlayamadığımın cevabı da burada yatıyor” dedi. “Ben o zaman henüz beş yaşındaydım, kardeşim ise o zaman doğmamıştı bile.”

“Benim adım Sarpedon” dedi amcam. “Bunlar benim yeğenlerim Cleander ile Cratus ve Eurymedusa. Bu da arkadaşımız Pentheus.”

Göz ucuyla prensleri yakından izliyordum ama bu ismi duyunca herhangi bir tepki vermediler. Eh, ben de sorun yok, diye düşündüm.

“Benim adım Oenophilus” dedi büyük prens, “ve bu da kardeşim Hipposthenes.” Başını biraz çevirdi ve Dusa’ya sevimli bir bakış attı. “Böyle güzel misafirlerle her zaman karşılaşmıyoruz” diye ekledi. “Eğer başka yerdeki işinizin aciliyeti yoksa, umarım bir süre burada kalırsınız.”

Ağabey içgüdülerim bu konuda beni biraz kaygılandırdı; derken, “Dur bakalım yahu” dedim içimden, olmaz; Sikyon Prensi kız kardeşime ilgi gösterdi, o zaman ona iyi şanslar. Bu prens yetmiş yaşına gelse, sabah akşam içen biri olsa bile yine de işi bitmiş sayılmayacak gibiydi. “Çok memnun oluruz” diye yanıt verdim benden önce başkasının bir şey demesine izin vermeden. “Öyle pek acelemiz yok sonuçta; ayrıca kentiniz gördüğümüz kadarıyla bizi çok etkiledi.”

Kalmaya karar verdik ve burada kalmak çok iyi bir fikirdi; değişik şeyler yemek, yeni dostlarla güzel muhabbetler etmek, kimsenin öldürmesini beklemeden birazcık dinlenmek... Aslında, üçüncü gün kendimizi o kadar rahatlamış ve de gevşemiz hissetmiştik ki, o uğursuz konuyu, oyunlar konusunu açmak gibi cesurca bir girişimde bulunmuştuk. Daha da ötesi, buna girişen de ben olmuştum.

“Çok etkileyici olmalı” dedi Prens Hipposthenes, Cleander’in standart nutkunu atmasının ardından. “Biliyorsun, Oenophilus, zannederim bizim de gitmemiz lazım. Çok eğlenceli olmalı.”

“Sen git” diye yanıt verdi kardeşi müsamahakâr bir sesle, “oyuncu sensin. Senin gitmen mantıklı olur. Adı Beygir Güçlü’ye çıkmış birinin çılgınca savaş arabası süreceğinden eminim. Sizin orada savaş arabası yarışı da yapılıyor, değil mi?”

“Tabii ki” dedi Cleander. “Zaten güçlü bir katılım bekliyoruz; özellikle de eğer Aegeumlu Rhius’u getirebilirsek. Birkaç gün sonra kapısını çalıp kendisine misafir olacağız, diye düşünüyoruz.”

Hipposthenes şaşkın bir haldeydi. “Birkaç gün mü?” dedi. “Onun için çantanıza denizlerin bütün rüzgârlarını doldurmuş olmanız gerekir, aynı hikâyedeki adam gibi. Yoksa siz başka bir Aegeum’dan mı bahsediyorsunuz?”

Cleander kaşlarını çattı. “Bir tane var değil mi? Aegeum, Peloponnesos’un kuzey kıyısında, buradan yaklaşık iki günlük seyir mesafesinde.”

Prensler bakiştılar. “Kusura bakmayın ama bu bize birazcık salakça bir soruymuş gibi geldi” dedi Oenophilus, “pardon ama siz nerede olduğunuzu sanıyorsunuz?”

Cleander bir kaşını kaldırdı ve muzipçe gülümsedi. “Sikyon’da, tabii ki.”

“Ah” dedi Oenophilus dudağını büzerek. “Şey, aslında siz Megara’dasınız.”

“Megara mı?” Cleander sanki biri kafasına tavuk fırlatmış gibi bakakaldı. “Hayır, kesinlikle olamaz böyle bir şey.”

“Eh, biz bütün ömrümüzü burada geçirdik ve nerede olduğumuzdan bir şüphemiz yok” diye yanıtladı Hipposthenes.

Benim yüreğimdeki sisler dağıldı ve neyin ne olduğunu anladım. Biz aslında Korinth'in kuzey tarafındaki limandan demir alıp, kuzeybatıdan sefere çıkıp, Korinth Körfezi boyunca Peloponnesos sahillерinden geçeceğimize, batı limanından kuzeydoğuya seyretmiştik, Isthmus'un öteki tarafına düşmüştük, Peloponnesos'tan uzaklaşmış ve Atina'ya doğru yol alıp Saron Körfezi'ne çıkmıştık; yani tamamen ters yöne gitmiştik. Eğer tanrılar insanın aklını başından alırlarsa ve sen de işe aptal biri olarak başlarsan, o zaman hata yapmak da kolaylaşır.

"Pentheus?" dedi Cleander.

"Bizim için bir sorun yok" diye sürdürdü sözlerini Hipposthenes sakın bir edayla. "Sonuçta, biz biziz, siz de sizsiniz; bizim oturduğumuz yeri başka bir yerle karıştırmış olmanız fazla bir sorun yaratmamıştır, umarım?"

"Ayrıca sizin gibi kişileri ağırlamaktan büyük haz aldık" diye ekledi Oenophilus. "O zaman sizin gitmek istediğiniz yere varmanız için elimizden geleni yapmaya; yiyecek, şarap, başka ne isterseniz, size tedarik etmeye hazırız..."

"Özellikle de gitmek istediğiniz yerlere ulaşmak için bu denli uzun yolculuklar yapacaksanız eğer..."

(İşte bu da son derece geçerli bir noktaydı; Elis'ten sekiz günlük mesafeye varacağımıza, bulunduğunuz yer... Eh, epey fazlaydı. Biraz dönmemiz gerekiyordu, Korinth'in oradan geçmemiz gerekiyordu, Güney Peloponnesos boyunca dolaşmamız, yani geldiğimiz yolu gerisingeri katetmemiz gerekiyordu. O an için, işitmek istediğimiz türden bir şey değildi bu.)

Her nasılsa, Pentheus'a bakıyordum; onu bakışlarımla öldürmek istediğimden dolayı değil (zaten o teknik işe yaramış olsaydı, Argos'tan sağ çıkması mümkün olmayacaktı), bakmasını istediğim şekilde bakmadığından dolayı ona bakıyor-

dum. Kendimi, onun yerine koydum ve onun yerinde olsam utançtan ölümüne kıvranıyor olurdum. Ama Pentheus'ta öyle bir şey yoktu. Bakışlarında sanki çok meşgulmüş gibi bir hal vardı.

“Megara” dedi.

“Doğru, Megara” diye tekrarladı Cleander. “Ve sen bize memleket yolunda olduğumuza dair söz vermiştin. Bütün bu...”

“Bir buçuk günlük bir seyirle...”

Aigina'dan yani; yorgun düşmüş salak genç ansızın düşüncelerinden sıyrılmıştı. Artık gerçekten de hiçbir şey işitmek istemiyordum. Maalesef, bu iş bana bağlı değildi.

“Atina'dan mı?” diye laf attı Hipposthenes. “Eğer Atina'ya daha önce hiç gitmediyseniz, o zaman oraya gitmek için kestirme bir yol arayın. Çünkü orada birinci sınıf oyuncular var.”

“Aigina'da da var” dedi Pentheus. “Benim memlekette yani. Yalnız epeydir memlekete yolum düşmedi.” Kaşlarını çattı ve yemin ederim, sanki tanrı onun tepesinde dikiliyor, kafasının içine patlayıncaya kadar yeni fikirler doldurup duruyor gibiydi. İşte herhalde bu fikirlerden biri bu patlamadan kurtulmak için dışarıya fırlamış olmalı ki, “Oenophilus” dedi soğuk ve garip bir sesle, “sen bize gereken her türlü yardımı yapacağını söylememiş miydin?”

Megara Prensi de aptal değildi herhalde; bir sorun olduğunu fark etti. “Şey, evet” dedi. “Mantıklı olması şartıyla, tabii ki.”

“Ah, tabii ki” diye yanıtladı Pentheus. “Baksana, eğer sizin için sorun olmazsa, bize bir ordu ödünç verir misiniz?”

On Üç

ardon, anlayamadım?” dedi Oenophilus. “Ayrıca birkaç tane de gemi, tabii ki” diye sürdürdü sözlerini Pentheus, “orduyu oraya götürmek için. Kaç tane gerekir bilmiyorum –ordunun büyüklüğüne bağlı, değil mi?– ama bu ayrıntıları sonra konuşuruz.”

“Kusura bakmayın” diye lafa girdi Hipposthenes, “ama benim yüreğim acaba bir şey mi kaçırdık diye meraklanıyor da. Siz neden bir ordu istiyorsunuz? Ayrıca bunun Aigina ile bağlantısı nedir?”

“Aldırmayın ona, lütfen” dedi Cleander; gözleri şarap kadehleri gibi kocaman açılmıştı. “Kafasına şapka takmadan güneşin altında kaldı; birazdan kendine gelir, söz veriyorum, sonra hemen yolumuza devam edeceğiz.”

“Çünkü” dedi Pentheus, kardeşimin söylediklerini tamamen göz ardı ederek, “Ben meşru Aigina Prensi’yim; ama gaspçıları ülkemden sürüp atabilmek için bir orduya gereksinimim var. Tabii ki” diye ekledi, “öyle kuru kuruya bana yardım etmenizi beklemiyorum.”

“Gerek yok” diye mırıldandı Oenophilus.

“Tabii ki. Tahtımı ele geçirdikten sonra, gaspçıları destekleyen hainlerle biraz işim olacak. Malları, mülkleri epey bir servet tutar.”

“Epey” dedi Oenophilus. “Darılmayın dostum ama aklınız başınızda mı sizin? Yani olduğunuzu söylediğiniz kişi bile olsanız, kendi adamlarımızı ve kaynaklarımızı sadece birkaç gündür tanıdığımız deli bir yabancı için harcayacağımızı mı düşünüyorsunuz?”

Bu lafın üstüne Pentheus gülümsedi. “Çünkü yapmanız gereken bir şey de ondan” dedi. “Ve çünkü bir kere karaya çıkarsanız ve beni memleketime geri getirdiğiniz haberi etrafa yayılırsa, millet size yardım etmek için işini gücünü bırakıp yanınıza gelecektir, böyle olunca da gaspçıların hiçbir şansı kalmayacaktır.”

“Siz bundan emin misiniz? Demek istiyorum ki, yıllardan beri sayısız destekçinizle temas halindesiniz, planlar yapıyor ve hazırlanıyorsunuz, değil mi?”

“Yok” diye yanıtladı Pentheus.

“Ama Aigina halkının size kavuşup gaspçılardan kurtulmak için can attığına dair bir kanıtınız olmalı, değil mi?”

“Şey, yok ama.”

“Anlıyorum.” Oenophilus başını dertli dertli salladı. “Demek bize tartışma götürmez kimliğinizle ilgili bilgiler dışı-nda bir kanıt sunamıyorsunuz; hani ne kadar şüpheli olursa olsun, herhangi birini ikna etmeye yarayabilecek ele avuca gelen bir kanıt sunamıyorsunuz, değil mi?”

“Size sözümüzü sunduk” dedi Pentheus.

“Gerçekten de.” Prens iç çekti. “Siz bizden, güçlü bir krallığa saldırmamızı istiyorsunuz, hem de denizden; üstelik denizden yapılacak bir saldırının kara saldırısından on kat daha zor olduğunu bile bile; ayrıca ölüm ve kaybetme riskine karşı bize sözünü sunan adamın en yakın yol arkadaşı, başına güneş çarptığından dolayı onun delirdiğini söylüyor. Şimdi doğru söyleyin bakalım, siz gerçekten de Aigina Prensi misiniz?”

“Ben Aigina Prensi’yim.”

“...Peki sizin söyledığınız şeyleri söyleyen biri sizin kapınıza gelse ve size aynı teklifi yapsa, siz ne yapardınız?”

Pentheus’un canı sıkıldı biraz. “En azından izin verin de size hikâyeyi anlatayım” dedi. “Bu şekilde eminim siz de ikna olacaksınız.”

Oenophilus başını kaldırdı. “Kızmayın” dedi, “ama yaptığınız kibar daveti kabul edebileceğimi sanmıyorum. Bunun da nedeni buraya daha önce birinin –altı ay önce mi, ne– gelmiş olması. Bize kendi ülkesinin kralı ve kör talihli biri olduğunu söyledi; biz de kendisine öyle acıdık ki, ne istediye hepsini yaptık. Ama sonra öğrendik ki, meğer bu delikanlı Atinalı bir duvarcı ustasının oğluymuş ve hamile bıraktığı kızın öfkeli babasının elinden kurtulmak için evinden kaçmış; tabii bu arada karmakarışık bir kan davası da ayrı bir mesele. Biz pek katı kalpli insanlar değiliz ama bu olaydan sonra katı kalpli ve sinik olmaya karar verdik; gerekçeniz ne kadar önemli olursa olsun, ne olduğunu öğrenmek istemiyoruz. Ayrıca artık izin verirsiniz, bu konuyu kapatıp bir başka konuyu açmak istiyoruz; yoksa birbirimize kızıp kurduğumuz bu güzel dostluğu ziyan edeceğiz.”

Pentheus’un yüzünde gerçekten de yüreği ezilmiş bir ifade vardı; sanki küçük bir çocuktaki da, biri kalkıp kilden savaş arabasının üzerine basıp geçmişti. Hiçbir şey demedi, orada öylece durdu ve salondan dışarıya çıktı. Bir saniye sonra, Dusa peşinden koştu, bu da benim canımı epey sıktı.

“Birazdan kendine gelir” dedi Cleander. “Zannederim küçükken kafasına darbe falan almış olmalı, bu yüzden de tuhaf şeyler yapıp duruyor. Dönüp geldiğinde, biraz evvel ne dediğini bile anımsayamayacaktır. Kesinlikle zararsız, aslında.”

Prensler benim biradere o ana dek Pentheus’a göstermedikleri bir ilgiyle baktılar; bu da ona iyi geldi. Derken Hip-

posthenes savaş arabalarında en çok randıman alınan tekerlek türlerinden bahsetmeye başladı.

Belli nedenlerden ötürü huzursuz geçen bir akşamdan sonra, Pentheus ile Dusa'nın ortaya çıkmasını bekleyip de ortaya çıkmadıklarını anlamamızın ardından, yatmaya gittik. Prensler üst odaya çıktıktan sonra, Cleander derin bir of çekti ve sabah erken saatlerde buradan kalkıp gidersek çok iyi olacağını söyledi; zaten burada artık daha fazla kalabilecek durumda değildik.

“Kafandan neler geçiyor bilemiyorum” diye laf attı Sarpedon. “Bana göre çok iyi bir fikirdi. Ben de o ikisinin yerinde olsam, her şansı kullanırdım.”

İkimiz de buna cevap verme gereği duymadık.

“Sence birimiz kalkıp Dusa'yı arasak mı?” dedi Cleander esneyerek, kalın kürklerin altında büzülürken. “Pentheus ister denize atlasın ister kargalara yem olsun, hiç umurumda değil; ama Dusa bizim kız kardeşimiz.”

“Canı cehenneme” diye yanıt verdim. “Eğer geberip gitmişse, sabahleyin durum değişmeyecek. Eğer sağsa, umarım yağmur yağar.”

Pek rastlanılan bir durum olmasa da, Cleander bu meseleyi daha fazla uzatmadı; zannederim tüm bu yaşananlar ona fazla gelmişti. Yan tarafına döndü ve uyuyup kaldı. Ben de ona katılmakta gecikmedim; uykusuzluk çekeceğim yerde, stresten ve öfkeden kafamı yastığa koyar koymaz uyuyakalmıştım.

Baca deliğinden odaya dolan pembe şafak ışııyla değil kapının arkasındaki sürgülerin açılması ve bağırış çağırış sesleriyle uyanmıştık. Tanrılar, dedi uykulu yüreğim, yine nereye gitmişlerdi, ne yapmışlardı? Ama prensler telaş için-

de odaya geldiklerinde yüzlerinde ne öfke ne de kızgınlık alameti vardı. Tam tersiydi.

“Sizin arkadaşınız” dedi Hipposthenes neşeli bir ses tonuyla, “Aigina Prensi. Onun nerede olduğunu biliyor musunuz?”

‘Hâlâ uykulu olduğum çok barizdi, ayrıca bir gece önce yediğim koca bir parça Sicilya peyniri rüyalarımı etkilemişti. İlk verdiğim yanıtın doğru düzgün bir yanıt olmadığı çok aşikârdı.

Derken onların da rüya gördüğü ortaya çıktı, üstelik aynı rüyayı görmüşlerdi. Bizlere rüyayı anlatırlarken gözleri ışıldıyordu; rüya onlara gecenin yarısında gelmiş, üstlerinden hiç ayrılmamış ve genç, alımlı bir kadın şeklini almıştı; rüya kadın baştan aşağıya kireç gibi bembeyazdı ve üstünde giysileri yoktu. Onlara, adının Victory olduğunu söylemişti ve eğer Aigina Prensi Pentheus ile birlikte giderlerse, kendi kuvvetlerine az bir hasar verip gaspçıları derhal ve hızla Aigina’dan kovmakla kalmayacaklar, bir o kadar da büyük bir servete ve hiç tükenmeyen bir onura sahip olacaklardı. Derken, apansızın çakan bir ışıkla rüya kadın ortadan kaybolmuş ve ikisi de uyanmıştı.

“İşte gördüğünüz gibi” dedi Oenophilus, “şimdi hemen gidip, fikrini değiştirmeden Prens’i bulmalıyız. Dün kendisine kaba davrandığımız için çok utanıyoruz; eğer buradan ayrılıp başkasından yardım istemeye gittiyse çok üzülürüz.”

Kaldırabileceğim kadar dinledikten sonra, onlara gidip Pentheus’u bulacağımı söyledim ve evden çıktım. Aslında, onları nerede bulabileceğime dair kafamda kurnazca bir fikir vardı; geçen gün tepenin yan tarafında gözlerden ırak bir yerde kaplıca kuyusu olduğunu görmüştüm; burası evden yaklaşık iki yüz adım ilerideydi. Tahmin ettiğim gibi, ikisi de oradaydı. Dusa’nın saçları ıslaktı ve kız saçlarını tararken

Pentheus da bir kayanın üstüne oturmuş, Odysseus, Ithaca'yı ilk gördüğünde nasıl bakıyorsa, o da ona öyle bakıyordu.

“Pekâlâ” dedim, “nasıl becerdiniz bu işi bakalım?”

Pentheus kafasını çevirdi ve bana ters ters baktı. “Ne demek istediğini anlayabilmiş değilim.” Dusa da başını kaldırdı ve bana döndü.

“Undu” dedi.

“Un mu?”

Kız kardeşim başını evet anlamında salladı. “Bildiğimiz un işte, bir tabaka zeytinyağının üstüne serpiştirdik. Unun altından sarı sarı öbekleri belirecek diye korktum ama olmadı. Tabii onların görebileceği kadar ışıık da yoktu, sadece aşır-dığımız küçük lambadan çıkan ışıık vardı.”

Çok merak etmiştim. “Son kısımdaki aniden çıkan ışıık da neyin nesi? O çok ilginç geldi bana.”

Dusa güldü. “Onu da Pentheus aynayla yaptı; hani gemide bir kutu içinde bulduğumuz fildişi arkalığı olan bir ayna vardı ya, oydu işte. Hani şöyle elde tutulan. Her neyse, Pentheus aynanın arkasına lambayı koydu, lambanın ışığını açıp kapattı, o kadar işte. Çok ikna edici bir etki bırakmış galiba, değil mi?”

“Bilmiyorum” dedim. “Ben orada değildim ki. Ama bana sorarsanız, pek önemli de değil zaten; siz prenslerle uğraşmak zorundasınız.” Derin bir nefes aldım. “Ben de kalkmış kiminle konuşuyorum...” diye de ekledim.

“Şey?” dedi Pentheus. “Neyse, biz burada değildik zaten.” Ayağa kalktı. “Kimseye söylemeyeceksin, değil mi?”

“O hiç öyle şeyler yapmaz” dedi Dusa. “Ayrıca, prenslerin yanına gidip benim unla kaplı olduğumu falan söylemeye kalkarsa inandırıcı olamayacağından gayet eminim. Ve prensler de kendileriyle kafa bulduğunu sanıp ona kızacaklardır.”

Kafamı kaldırdım. “En azından beni adam yerine koyup yapmayı planladığınız şeyi bana da anlatabilirdiniz” dedim. “Eğer bilmiş olsaydım, meraktan geberirdim. Ama hangi tanrı bu fikri senin yüreğine koydu da sen de bu işe giriştin böyle?”

Dusa kıkırdadı. “Çok eski bir hikâye” dedi. “Hani büyücü dedemiz var ya, kendi krallığından atılmış da aynı taktikle geri dönmüş. İşte ben de o fikirden yola çıktım. Sonuçta, o zamanlar bile işe yaramış bir yöntemdi bu.”

“Ah, bu senin fikrindi demek, öyle mi?” dedim sinirli bir şekilde. “Dusa, tüm bu aptalca...”

“İşe yaradı” dedi bir kere daha. “Bu da bu işin aptalca bir şey olmadığını kanıtlıyor. Yaratıcılık gerektiren bir şey aslında. Bunun yanı sıra, biz çıkıp gitmeden önce Cleander’le oturmuş birtakım dolaplar çevirmekten bahsettiğinizi duymadım değil. O zaman dolap çevirmek sizin için de aptalca bir şey sayılmaz.”

Aslında biz orada baş başa verdiğimizde özellikle daha taktiksel, temel konulardan bahsetmiştik. Tepeme ayna fırlatılmasından falan değil.

“Sevin” dedi Pentheus, yanıma yaklaşıp omzuma sertçe vurup canımı acıtarak. “Savaşa gidiyoruz işte. Bu sence iyi bir haber değil mi?”

“Dursana bir dakika” dedi Fenikeli. “Şimdi sen benden ciddi ciddi bu iki prensin, Oenophilus ile Hippo-bilmem kimin, bir *rüya* yüzünden savaşa gitmeme fikrinden tamamen vazgeçtiklerine inanmamı mı bekliyorsun?”

Bir an sessizlik oldu. Bütün Akhaia Oğulları Fenikeli’ye baktı.

“Evet” dedi Palamedes sonunda.

“Kusura bakmayın” diye sürdürdü sözlerini Fenikeli, biraz sıkılmış bir hali vardı, “ama kişisel olarak buna inanamam.”

“İnanamaz mısınız?” diyerek Fenikeli’ye sert sert baktı Palamedes; sanki yeşil renk diye bir rengin varlığından şüphe duyuyormuş gibi bir hali vardı. “Ne tuhaf. Eminim sizin memlekette bile rüyaların Zeus tarafından gönderildiğine inanılıyordur ya da sizi yaratana her ne isim veriyorsanız ondan geldiğine inanılıyordur.”

“Tam değil” dedi Fenikeli. “Bazılarımız zaman zaman gördüğümüz rüyalarda tanrılar tarafından gönderilmiş mesajlar olduğuna inanırız. Genellikle, aslında, rüyaları belirsiz ve tam anlamıyla oyunbaz şeyler olarak kabul eder ve en iyisi kafadan silip atalım, deriz; çünkü rüyanın yaptığı uyarının tam tersi bir karar alarak başımıza dert açmaktan korkarız.”

“Anlıyorum” dedi Palamedes, burnunun kemerini kaşdı. “Demek eğer bir rüya üstüne gelirse ve sana bir şey yapmanı söylerse...”

“Ben genelde o tür rüyalar görmem” diye müdahale etti Fenikeli. “Genellikle ferdi şeyler görürüm, mesela sahilde durmuş kendimi yelkenliyle yola çıkarken falan seyrederimdir veya üzerimde kıyafetler olmadan pazar yerinin ortasında nutuk çekiyordum; benzeri şeyler...”

“Eğer bir rüya senden bir şey yapmanı istese” dedi Palamedes Fenikeli’nin müdahalesine kibar bir şekilde aldırma-
dan, “net, anlaşılacak cümlelerle, büyük ihtimalle yaparsın, değil mi?”

“Hiç sanmıyorum” dedi Fenikeli. “Mesela benim öleli çok olmuş zavallı ninem rüyamda kalkıp yanıma gelse, dese ki, oğlum sakalının sol tarafını tıraş et, sonra da kent meyda-

nında tek bacak üstünde sıçrayarak bir meyhane şarkısı söyle, böyle bir şeyi yapacağımı hiç sanmıyorum.”

Palamedes bir an için durup ona baktı, sonra da omuz silkti. “Çok acayıpsın” dedi.

O sabah daha sonra (dedi Cratus), Pentheus hikâyesini prenslere anlattı. Onun için şunu diyeceğim: Tutarlıydı, mükemmel konuştu. Tabii ki, bu hikâyeyi daha önce birçok defa anlatmış olabilirdi; aslında onun durumunda anlatmış olabilirdi demek bile az kalır. Veyahut, aynı benim gibi, onun da mükemmel bir hafızası vardı.

Megara’nın iki prensinin sert mizaçlı değil seviyeli insanlar olduklarını söylemiş olabilirim. Kesinlikle katı yürekli değillerdi. Belki de savaş arabası yarışlarını seven güzel bir kızı elinden kaçırmak düşüncesi Hipposthenes’in gözlerine yaşlar doldurmuş olabilirdi; ama bence tanrı, Oenophilus’un yüreğine hakiki acıma duygusu doldurmuştu. İşte gördüğünüz gibi kelimelerle oynamayı biliyorsanız ve de yanınızda unlu-unlu çok güzel bir kız arkadaşınız varsa, başaramayacağınız şey yok demektir.

Kelimelerden söz açılmışken, “kız arkadaş” kelimesiyle kelimenin mutat yan anlamlarını taşıması amaçlanmıştı; evvelki gece o ikisinin telaş içinde salondan çıktıktan sonra tam olarak ne yaptıklarını bilmiyorum; ama benim tahminim, o yağlama ve unlama işinin o yaptıklarından sonra geldiğidir. Bunu da anlayamaz mısın yani, göz temasına bakmak yeter bence, hani kıpır kıpır, neredeyse içgüdüsel bakışlar bir ileri, bir geri yapıyorsa mevzu anlaşılmış demektir. Savaş fikrinin mi, yoksa Pentheus’un müstakbel kayınbiraderliğinin mi daha iğrenç olduğuna bir türlü karar veremiyordum.

Bu duyguyu Cleander'le paylaştığımda, tutumu beni çok şaşırttı. Pek öyle memnun olmamıştı; ama benim kardeşimin bu fevkalade yeteneği hep mevcuttu, yani olayların dibe vurduğu anlaşıldığında uyum sağlayabilirdi. Kendini şöyle bir titretir ve başka bir şekle girerdi; aynı *Old Man of the Sea* sayfa 274, son satır üstü hikâyesindeki gibi ve sonra ne olduğunu anlamışsınızdır işte, kendisini evrensel bir kurbandan tamamen farklı, değişen şartlardan en çok faydayı sağlamak için en uygun kılığa girmiş bir canlıya dönüştürür.

“Buna bir de tersten bak” dedi. “Aigina Prensi'nin kayınbiraderi olma konusuna ne diyorsun peki?”

“Bir şey demiyorum” diye yanıt verdim dürüstçe.

“Dusa'nın büyük bir eve gelin gitmesi için tek yolun bu olduğunu düşünüyorum” dedi Cleander. “Biliyorsun, her şey böyle kötü gidecek diye bir şey yok ya.”

Bir sürü ünlü adam yıllar içerisinde kendi kardeşlerini öldürdü. Bunlar arasında bazıları, eğer eskiden anlatılanlara inanırsak, müreffeh ve uzun bir yaşam sürmüşlerdi. Ben de bunlardan biri olabilirdim ama bazı nedenlerden ötürü tanrı beni bundan alıkoydu, beni saçımdan tutup geri çekti. Bu yüzden de hiçbir şey yapmadım. Sadece, “Yeter ki sen mutlu ol” dedim ve yürüyüp gittim.

Megara'dan Aigina'ya eğer rüzgâr bir sorun çıkarmazsa, bir buçuk günde gidildiği farz edilir. Genelde başvuru yolu, kabaca yolun yarısında, adını şu anda hatırlayamadığım, etrafa saçılmış ufak tefek adalardan birinde durmaktır; ancak başına beklenmedik işler gelmesini istemiyorsan bu pek iyi bir fikir değildir; Aiginalı balıkçıların seni fark etme olasılıkları çok yüksektir, özellikle de eğer bir orduyu nakleden filo denilebilecek sayıda gemiyle geliyorsan.

Ordunun büyüklüğüne gelince; Megara'nın zannettiğimden daha büyük bir yer olduğu ortaya çıktı. Prensler, kent ile batı sınır bölgesi dışında, kendilerine hizmet borçlu olan insanları, ta en kuzeydeki Kithaeron Dağları'ndan (burada ülkelerinin Thebai ile hudut çizgisi vardı), en doğuda alabildiğine yayılmış, Atina sınırına kadar uzanan Eleusis çiftliklerine kadar geniş bir alandan çağırabilirdi. Hepsi çağrıldığında, diye hesapladı Oenophilus, altı yüzü aşkın adamdan oluşan bir ordu kurabilecekti; bu da, bizimkini hesaba katmadan, on iki gemi için yeterdi.

"Aslında" dedi Cleander, "tayfamız yok bizim. Sadece biziz."

Oenophilus kaşlarını çattı. "Gerçekten mi?"

Cleander başını evet anlamında salladı. "Tayfalarımızı kaybettik; eh, Korinth'te bizi bırakıp gittiler. Orayı sevmiş olmalı ki, yerleşmeye karar verdiler."

İlginçtir, Oenophilus bu bahaneye göz yumdu ama aslında ince bir hesap yapmıştı: "Ne acı" dedi "ama önemli değil; herhalde sizin gemiyi de donatacak sayıda tayfa bulabiliriz, tabii geminize koyduğumuz adamlar konusunda fazla seçici davranmazsanız. Aslında, kuzeyden atla gelebilecek az da olsa soylu var; bunlar iyi insanlardır ama dağlarda hep dağınık olarak yaşıyorlar ve ayrıca, bu koşullarda onları bulmak çok zor, tabii sayıları fazla olmadığından pek yedek de yok oralarda; sonuçta gemi demek zengin adamın oyuncağı demektir."

Altı yüz adam. Oturup kendiniz sayın; en azından elli savaş arabası, her bir savaş arabasına iki savaşçı, artı iki seyis ve birkaç tane zırhlı asker. Epey ürpertici bir ordu, eğer onlar geleceğimizi haber almadan karaya çıkabilirsek, inanılmaz güçlü bir ordu. Bir kere karaya çıktık mı, diye hesapladı prensler, eğer bizim bir adamımıza onların iki adamı bile

düşse, biz yine de avantajlı konumda olacaktık. Söylenildiğine göre, Megaralıların hepsi, hep birinci sınıf savaş arabası savaşçılarıydı ve bu dünyada onların üstüne kimse yoktu ve yıllar içerisinde kendilerini oldukça fazla geliştirebilme fırsatı bulmuşlardı; çünkü Thebaililer büyükbaş hayvanlarını yürütmedikleri zamanlarda Atinalılarla didişiyorlardı (Atinalıları kendilerinin geleneksel düşmanı olarak görürlerdi, bunun da tek nedeni Atinalıların gülünç bir konuşma tarzı olması ve yaşamlarını idame ettirmek için çalışmaktan nefret edip çalmayı tercih etmeleriydi) ya da maceracılarla ve Korinth'ten toplum dışı davranışları nedeniyle kovulan işe yaramazlarla uğraşıp duruyorlardı. Hipposthenes'in, ordusu hakkında söylediklerini dinleyince –o bir cephesinin komutanıydı, kardeşinden daha fazla savaşa ve eğlenceye düşkündü– biz bile yaparız bu işi, diye hissetmeye başladım. Ben bu işlerde uzman falan değilim, hiçbir zaman da olmadım; ama içimizde bir uzman vardı ve tüm bu tartışmalar sürerken, ben bir yandan da Sarpedon Amca'mı uzaktan izleyip yüreğiyle neler konuştuğunu anlamaya çalıştım. Ve amcamın çok etkilendiğinden hiç şüphem yoktu.

“Peki sen ne düşünüyorsun?” diye sordum amcama, birkaç yürek atışı bir süre için onu yalnız yakalayabildiğimde. “Bunlar kendilerini zannettikleri kadar iyiler mi?”

Sarpedon sakalını çekiştirdi. “Değil” diye cevap verdi, “ama zaten kimse de değil. Hipposthenes'in anlattıkları her ne kadar yarı yarıya doğru olsa da, bence evet, adamların birinci sınıf bir ordusu var: Savaş arabaları hem iyi hem de hızlı; arabacıları ve savaşçıları deneyimli adamlar, çoğu geçmişlerinde bir arada savaşmışlar; bu da çok önemli çünkü sen kalkıp birbirlerini tanıyan savaşçılardan oluşan küçük bir orduyu devasa bir ordunun karşısına bile koysan, birbirlerini tanıyanların oluşturduğu küçük ordu ürkütücü bü-

yüklükteki orduyu darmadağın edebilir. Buna karşılık, eğer kalkıp Pentheus'un söylediği her şeyi bildiğine inanırsak, kırk adet düşman savaş arabasından daha fazla bir güçle karşı karşıya gelmeyeceğiz ve ben Aiginalıların bunlarla eşit güçleri olma olasılığına inanmıyorum; onlar adalılar, uğraşacak kimseleri yok, pratiklerinin olduğunu da sanmıyorum. Düz bir savaşta, her şey eşittir; ben ortaya herhangi bir sorun çıkacağını sanmıyorum.”

Pentheus ile konuşmak istemedim; ileride bir gün büyük ve güçlü bir adanın hükümdarı ve üstelik evlilik yoluyla akrabam olacak bir adamla bilindik konularda tartışmanın hiçbir anlamı yoktu. Cleander'i de geçmişe nazaran daha fazla katlanılmaz buluyordum. Benim tahminime göre, bizim yolculuğumuzda o ana dek yaşadığımız onca talihsizliklerden ve başarısızlıklardan sonra (kör talih ve seyrüsefer hatası sonucunda) en ufak bir başarabilme şansının bile cılız ve iyimser küçük yüreğine fazla geldiği bir anda, güç dengesi- nin bizden yana olduğu kahramanca bir serüvene adımımızı atmıştık. Başaracağımıza kesin gözüyle bakması ve aslında tek başına başarı kelimesi bile onu sarhoş etmişti ve eğer karşındaki sarhoşsa ve sen de ayıksan, bunun hiç de hoş bir şey olmadığını çok iyi bilen bir insanım ben.

Bu yüzden de ondan uzak durdum. Ve kesinlikle Dusa'yla da konuşmayacaktım, un gösterisinden sonra asla ve kazanma olasılığının yüksek olduğu savaş yaklaştıkça Sarpedon'un kana susamışlığı da artıyordu. Bu durumda kendi yüreğimden başka konuşacak kimse kalmadı; bir de prensler vardı ama onlar da sürekli olarak bir şeylerle meşguldüler; ya küpleri sayıyorlardı ya da ok ustalarına, okçulara, zırh ustalarına, mızrak cilâcılarına, kalkancılara, çömlekçilere, koşumculara, seyislere, halat örücülere, mangal kömürçülerine, marangozlara, demircilere ve Megara'da elin-

den bir iş gelen kim varsa (bunların hiçbirisi yılın bu işlerin en yoğun olduğu zamanında hesapta olmayan savaş hazırlıkları için çiftliklerinden alınıp buralara getirilmekten şikayetçi değillerdi; kaba bir tahmine göre herhalde bu savaştan uzun vadede bir avanta bekliyorlardı) ona bağırıp çağırıyorlardı; çığırkanların çağırısına uyarak sarayın kapısına gelen kahraman savaşçılarla oturmalarını, yiyip içmelerini ise hiç hesaba katmıyorum (zaten prensliğin bu tarafı bana hiç uygun gelmemişti, yani onca adamla oturup kibar kibar konuşmak, sonra ötekilerle...). Yani kısacası prensler çok yoğundular, o yoğunlukta kalkıp da çıkılacak bu maceranın kenarında köşesinde kalmış biriyle boş lakırdı edecek halleri yoktu. İşte bu nedenle, prenslerin ayaklarının altında dolaşmamaya, her zaman yaptığım ve yapmaktan dolayı da kendimle iftihar ettiğim şeyi yapmaya, yani somurtup oturmaya karar verdim.

Ama o bile kendimi daha iyi hissetmemi sağlayamadı (çok nadir bir durumdu bu); iyi somurtmanın esası haksızlığa uğramışlık duygusudur ve her ne kadar benim o konuda bir sorunum yoksa da, yüreğim bana yapacak ciddi bir işimin olmaması nedeniyle kendimi suçlu hissettiğimi ısrarla söylüyordu. Neticede, son birkaç aydan beri Argive Oyunları'nı darmadağın etmekten, bir katile, yol kesen soyguncusuna yataklık etmekten, bir gemi çalmaktan ve sahtekâr bir kâfirin çıkarı için haksız bir işgal planlamaktan başka hiçbir şey yapmamıştım. Bütün bunlara ek olarak –ve bu da, aynı gerekçeden ötürü, yüreğimin bana karşı yaptığı en birinci suçlamaydı– Kral'ımın yerine getirmemi isteği vazifemden güle oynaya feragat etmişim; memlekette karşı karşıya kaldığımız sorunu tamamen unutmuştum ve oyuncular arayıp durma işinden vazgeçmişim. Kendimi her açıdan masum bir kurban olarak gördüğüm ve hiçbir şey için kendimi suç-

lamadığım böyle bir zamanda, tanrının neden yüreğime böyle bir suçluluk duygusu koymayı tercih ettiği konusunda hiçbir fikrim yoktu; tanrılar bulutlarda ve sislerde yürürler ve onların kullandıkları yöntemler faniler için müphem şeylerdir. Ayrıca, onların espri anlayışları da bizimkinden epey farklıdır ve pek de hoş değildir.

Bu sorunla başa çıkabilmenin tek yolu, şüphesiz, gidip yapacak bir şeyler bulmaktan geçiyordu ve savaş hazırlıklarının ortasında yapılacak o kadar çok iş olur ki, biri kalkıp da yardım etmek isterse ona yapacak bir iş mutlaka bulunur. İşte, çocukken, yapmaktan büyük zevk aldığım şeylerden biri (aslında yapmama izin verilmediğinden, pek fazla fırsatım da olmadı) demircinin dükkânına takılmak, demirciye yardım etmektir. Bizim oradaki demirci ufak tefek, neşeli, yamru yumru bir adamdı; bizim memlekete pek hayrı dokunmazdı, bunun nedeniyse işleri yapacağına bozup durmasıydı; çünkü genelde pek çalışmayı sevmeyen bir adamdı, bu yüzden de zamanının büyük bir kısmını, mümkün olabildiğince, demirhanede geçirirdi, çiftlik işlerini de kardeşlerine yaptırırdı. Netice olarak kardeşleriyle arası pek iyi sayılmazdı ve oturup konuşacak kimsesi de olmazdı; işte bu nedenden ötürü bizim oralarda benim gibi küçük ve her şeye meraklı bir oğlan çocuğuyla sohbet etmeye zamanı olan birkaç kişiden biriydi demirci.

Prenslerin demircisi bu meslek için genç sayılırdı; bu işi hummadan ölen babasından yeni devralmıştı, gayet becerikliydi ve son derecede de konuşkandı; bu yüzden, demirhanede işi olanlar ustaya yakalanırım da, bütün bir iş günümü lak lak yaparak geçirmeye mecbur kalırım diye düşünerek, dükkânın içine girmezler, işleri kapıda teslim edip kaçarcasına giderlerdi. Bu da benim açımdan hiç sorun değildi zaten; bu nedenle de ustaya kendimi vasıfsız çekiççi ve getir götürücü

olarak tanıttım. Savaş koşullarında olduğumuzdan doğal olarak yapılacak işler arasında kargı palaları ve ok başları vardı; birini yapıyor, yaptığımız işten sıkılınca ötekine geçiyorduk. Benim işim ocağa kömür atmak, keçi tulumuyla ateşi körüklemek, kalıpları temizlemek, çekici istenilen şekilde vurmak, kabın içinde soğuyan suyu kirlendiğinde değiştirmek, yeni dökülmüş ve dövülmüş parçaları bol suyla temizlemek ve cilâlamak ve genel olarak ne deniliyorsa oturup yapmaktı; ben bunları yaparken, ustam hep akıllı işler yapıyordu: Bronz alaşımının ayarını yapıyor, ısıyı renge göre ayarlıyor, kesme bıçağının keskin uçlarını ve çukurlarını körletiyor, suya sokuyor, tavlıyor ve bıçağın dış hatlarını şekillendiriyordu. Demirci ilginç bir adamdı ve şimdi, kendi kendime, keşke adamın adını falan alsaydım, diyorum.

Bir mızrak başıyla uğraştığımız bir sırada, ben mızrak başını gerektiği gibi sivrilsin diye kıskaçların arasında döndürüp çekiçle döverken o, “Demek buraya savaş için geldin, öyle mi?” diye sordu.

“Ben gelmedim” diye cevapladım. “Ben buraya getirilenlerden biriyim sadece.”

“Ah.” Başını bir aşağı, bir yukarı salladı. “O zaman sen ya Cratus olmalısın ya da Cleander. Ve sıcak madene çekiç sallamaktan başka bir işe yaramadığına göre de, bence sen Cratus olmalısın. Megara’ya hoş geldin.”

“Teşekkür ederim” dedim. “Zannederim size bir özür borçluyum.”

Demirci kafasını kaldırdı. “Bana değil ama” diye yanıtladı. “Sonuçta kimse beni savaşa çağırmıyor, tanrılara hamdolsun, benim yapacağım tek bir şey var, o da mesleğimi icra etmek; zaten burada bu işi yapmasam ya saban süreceğim ya da gidip kazmayla toprağı eşeleyeceğim; tanrılar biraderleri için yapar sanıyorsun.”

“Sence öyle mi?” dedim. “Bunu hep merak etmişimdir de.”

“Oh evet” diye yanıtladı demirci, “ama ilk önce biraderlerini kontrol altına almayı öğrenmen gerekir. Atları nasıl eğitiyorlarsa, sen de onlara aynı yöntemi uygularsın. Tabii siz soylular için durum farklı; sizin ihtiyar öldüğünde geride bıraktığı toprağı kardeşler arasında bölüştürürsünüz, her birinize bir parça toprak düşer. Biz garibanların ise bölüşecek şeyi olmadığından, birbirimizi bırakıp kendi yolumuza gidemeyiz; işte bu işi de zaten bu yüzden öğrendim çünkü hem birader hem de bizim moruk saray demircisiydi. Genel olarak pek zor bir iş değil; saraydan yaptırılmak istenen işler gelirdi ve sarayın işi bitince bize teşekkür etmek amacıyla küpler dolusu hediyeler gönderirlerdi; genelde bunlar bizim hoşlanmadığımız hediyeler olurdu. Bu iki prensin hafızası babalarından daha kuvvetli; ama kış için erzak deposunda sayım yaparken güvenilecek türden hafıza değildir onlarınki.”

Sırıttım. “Demek yolunuzu buluyordunuz” dedim.

“Ah, ben asla bulmuyorum gibi şeyler söylemem. Bu işin ince tarafları da var, mesela iş tamamlandığında geriye ufak tefek parçalar artar ama sen bunun ne olduğunu bilmezsin bile.”

“Memlekete döndüğümde bunu aklımdan çıkarmayacağım” dedim. “Ama sanki memlekete hiç dönmeyecekmişim gibi geliyor bana.”

Yüzünde sempatik bir gülümseme belirdi. “Benim yüreğim, senin memleketine döneceğini söylüyor” dedi. “Ama tut ki dönemedin, o zaman da Prens Pentheus’un, Aigina’daki toprakları ve bronzları paylaştırırken seni unutmayacağından eminim. Özellikle de ” diye ekledi pişmiş kelle gibi sırtarak, “eğer kayınbiraderin olursa.”

Demirciye hırıldadım, o da bana güldü.

“Peki o zaman, bu savaş senin hayatında neyi değiştirecek?” diye sordum sabırsızlıkla konuyu değiştirmek için.

Demirci omzunu silkti. “Benimle bir ilgisi yok” diye yanıt verdi. “Sonuçta, her ne olursa olsun, Aiginalıların buraya gelip benim başıma bela olma olasılıkları yok. Ama siz soylular birbirinize tehlikeli silahlarla saldırmayı ve bu işi başka yerlerde yapmayı çok seviyorsunuz, o yüzden sana bol şans dilerim.”

“Beni bundan hariç tut” dedim. “Bana göre savaş kokuşmuş bir oyun. Ama benim savaşta yerimi almam gerekiyor çünkü biraderimle amcam savaşa gidecekler. Ben de onlarla birlikte gitmezsem çok ayıp olur; istesem de istemesem de gideceğim.”

“Bana yardımcı ol” dedi gülerek. “Kazanacağın onuru düşün. Siz soyluların düşündüğü tek şey de bu değil mi zaten: onur itibar ve ölümsüz olmak!”

“Belki ötekiler böyle düşünüyorlardır” dedim. “Oysa ben, sonsuza kadar yaşama konusunu hiç düşünmedim ve hatta otuz yaşından sonra yaşamayı bile aklımdan geçirmedim. Sence çok mu yanlış düşünüyorum?”

Demir çubuğu kısaçaklarla daha iyi tutabilmek için durdu. “İşin aslı” dedi, “evet, öyle. Bu da, sen vazifeni yapmıyorsun demektir. Bu, prenslerin benden bir düzine bronz dingil çubuğu yapmamı istemesi ve benim de kalkıp, kusura bakmayın, canım istemiyor, demem gibi bir şey. Tabii, canım yapmak istemiyorsa onlar da kalkıp beni yapmaya zorlayamazlar; ama o işi yaparım çünkü ben demirci bir babanın oğluyum, benim babam da demirci bir babanın oğluydu; ayrıca bu benim işimdir. Tüccarlar da aynı. Bu işi yaparım çünkü ben bu işi yapmak için doğmuşumdur; bu iş için doğmanın avantajları vardır, dezavantajları vardır. Dezavantajı şudur: İstesem de, istemesem de bu sığağın altında burada durup ca-

nım çıkıncaya kadar çalışırım. Avantajları da şunlardır: Prensler ailemin kapısını çalarlar ama beni savaşa götürmek için alamazlar çünkü ben burada çalışıyorumdur; saban sürmüyorum, toprak kazmıyorumdur; tabii onlar da ağır işlerdir. Ayrıca bir şey daha var ve o şey de beni ötekilerden farklı kılar: Bana saygı duyulur. İnsanlar beni dinler.”

“Onur ve itibar” dedim. “Siz demircilerin tek düşündüğü şey bunlar.”

“Ah” diye yanıtladı, “ama ben sonsuza kadar yaşamayı düşünmem.”

“Bir anlamda düşünüyorsun” dedim ona. “Mesela, nesillerden beri senin kafanda bir demirci var; bu demircinin geçmişi Akhaia Oğulları’nın buraya ilk geldiği günlere kadar dayanıyor. Sen göçüp gittiğinde, burada senin oğlun kalacak, sonra da torunun ve bu böyle sürüp gidecek. Ah tabii, isimler değişebilir ancak Megara’nın saray demircisi ölümsüzdür; hem de herhangi bir savaşçıdan çok daha fazla ölümsüzdür; bir savaşçı ise sadece eğer şanslıysa ve hatırlanılması isteniliyorsa hatırlanacaktır.”

Bir an için durup düşündü, sonra başını kaldırdı. “Ne demeye çalıştığını anlıyorum” dedi, “ve çok da akıllıca düşünüyorsun bence. Ama ben seninle aynı fikirde değilim. Bu iş soylular soylu olmayanlara karşı gibi bir şey, eğer bana sorarsan. Senin gibi bir adam benim gibi bir adama bakar ve göre göre bir tek şey görür bende; örs, saban, kürekçi rendesi ya da her neyse onu görür. Bana bakarsın, gördüğün saray demircisidir. Sen beni görmezsin. Ben öldüğümde ve göçtüğümde, oğluma bakarsın ve göre göre, bence, bir tek saray demircisi görürsün. Ben ise sonsuza dek yok olmuşumdur.”

“Belki de” dedim. “Ama sen de tamamen aynı şeyi yapıyorsun. Sen de savaşta benim üzerime düşen görevi yapmam gerektiğini söylüyorsun; çünkü sana göre ben soylular sını-

fındanımıdır; bu benim işimdir ve benden bu işi yapmamı beklersin. Sen bana bakıyorsun ve aslında beni değil işimi görüyorsun ya da diğer bir deyişle benim mesleğimi ya da benim konumumu, yani ben sana baktığımda sende ne görüyorsam, sen de bana baktığında aynı şeyi görüyorsun. Ve diyelim ki büyük şans eseri kalkıp savaşta ya da oyunlarda bir takım kahramanlıklar yapsam bile kimse kalkıp da türkülerde ya da hikâyelerde benden bahsetmez; bu da aynı şeydir işte, öyle değil mi? İnsanlar beni hatırladıklarında akıllarına yaptığım kahramanlıklar gelecek; elma çürüdü mü geride kalan çekirdek yiğitliği temsil eder. Bir gün gelip küllerim rüzgârlara savrulup gidecek ama kahramanlıklarımı sonsuza dek orada kalacak. Benim kahramanlığım, senin mesleğin; hepsi aynı şey, gerçekten de.”

Demirci gülümsedi. “Sana şunu diyeyim” dedi, “sen kelimeleri güzel kullanıyorsun. Belki de sen her zaman her türlü karga boku şeyin içine akıl katıp onu doğru bir şey haline sokan akıllı bir hergele olarak anımsanacaksın.”

“Bak işte bunu kabul ederim” diye yanıt verdim. “O zaman en azından millet söylediklerimi değil, beni hatırlayacak.”

Beni en çok hayrete düşüren şey yaşananların süratiydi; takip etmekte zorlanıyordum. Bir an geliyor, kendimi salonunda oturmuş sohbet ederken buluyorum ve Cleander bana, boş ver sen onu, o delinin tekidir, diyor; sonra bir bakıyorum, gemilere savaş arabaları yüklüyorlar...

Savaş arabalarını küçük küçük parçalara ayırmak ve sonra bunları yerlerine takmak kesinlikle ustalık isteyen bir şey ve şimdi burada, Fenikeli dostumuzun anlattığı çizgiler ve işaretler mevzusunu dinlerken aklıma parçalara ayırırken

karşılaşılan en büyük sorun geldi: Parçaların hangi savaş arabasına ait olduğunun nasıl bulunacağı sorunu. Şimdi kalkıp da tekerlekleri arabalardan çıkarıp bunları dikkatli bir şekilde samanlara sarmak zor bir iş değil; ama gemi diğer limana vardığında hangi tekerleğin hangi dingile ait olduğunu hatırlayamazsan ne olur? Elinde tekerlek, sahilde kumların üstüne bağdaş kurup oturmuş, neyi neye takacağım diye düşünüp dururken ve bu arada düşman askerleri de paldır küldür üzerine gelirken, senin için, şu salağa bak, diyecekler. Bu yüzden, eğer tekerleklerin üzerine küçük işaretler koyarsan ya da çekiçe çentikler atarsan ve aynı şeyi dingillerin üstüne de yaparsan, o zaman neyin neye ait olduğunu hemen bulacaksın ve ondan sonra da kimse sana bakıp ne salak şeymiş falan diyemeyecek.

Ama bu çok uzun iş; bunun geleneksel yöntemi parçaları tabakalar halinde paketlemekten geçer; Agesilaus'un arabasının tekerleklerini yığının altına koyarsın, onun üstüne de Protesilaus'un tekerleklerini koyarsın, böyle böyle tekerlekleri üst üste istiflersin; tekerlekleri indirirken de artık isim sırasını hatırlamaktan başka bir şey yapmana gerek kalmaz. Sen bunları aklında tutarken başkaları da arabaları, sürgüleri, rayları ve dingil kamalarını aynı şekilde akıllarında tutarlar ve sonunda bunları kutulara koyarlar. Bu da iyi bir şey; ama diyelim ki sürgü kanatlarını aklında tutan adam fırtınalı bir havada denize düşüp boğuldu, o zaman ne olacak? Gemi gideceği yere doğru yola devam ediyor ve gemide bulunan hiç kimse hangi sürgü kanadının hangi araba okuna ait olduğunu bilmiyor. Sonuç, kargaşa.

Tabii bu arada bizim başımıza hiç böyle bir şey gelmedi. Yok, biz güzel güzel gemilere doluştuk, güzel güzel gittik. Hatta Dusa bile ("Ben de geleceğim, yaraları sararım, bir işe

yararım” diye tutturdu; sanki tatlı yaşamında bir işe yaramış gibi) karaya adım atana kadar kumanya istihkakını idareli kullandı.

Şafaktan hemen önce yola koyulduk...

“Yine sözünü kestiğim için kusuruma bakma” dedi Feni-keli, “bunu sorduğum için büyük ihtimalle pişman olacağım ama; yahu siz ikiniz neden bu işgale katıldınız? Bu kavganın sizinle ne ilgisi var? Ve benim anladığım kadarıyla siz Pentheus’u da pek sevmiyordunuz.”

Cratus başını evet anlamında salladı. “Gitmemizin bununla hiçbir ilgisi yok” dedi. “Birçok neden vardı, gerçekte. İlk olarak, resmi gerekçe vardı; biz prenslerin misafiriydik, bu nedenle de geçici bile olsa, ev ahalisinden sayılıyorduk; dolayısıyla bizim de herkesle beraber yola çıkacağımız varsayılmıştı. İşe bir de ters taraftan bakarsan; eğer bizi kendileriyle birlikte gelmeye davet etmezlerse, her türlü cıngar çıkarma hakkımız vardı. İkincisi, eh, bir tane daha malum neden vardı; buna göre Akhaia Oğulları’nın soyluları olan bizlerin, savaşları ve dövüşleri sevmesi gerekiyordu çünkü biz bu işler için buradaydık, yani kısacası, biz ta elimizde tahta kılıçlar, ağaç gövdesiyle savaşçılık oynadığımız günden beri bu işler için yetiştirilmiştik. İşte, bu malum neden Cleander’in neden gitmeye hazır olduğunu da izah ediyor; benim birtakım şahsi gerekçelerim de vardı. Birincisi, eğer Cleander ile Sarpedon –ve tabii ki Dusa– kalkıp beraber savaşa giderse, Megara’da tek başıma kalmış olacaktım, bu da benim için hiç uygun değil. İkincisi, Dusa ile Pentheus’u gözümün önünden ayırmak istemedim. Ve üçüncüsü, eh, galiba yapacak daha iyi bir işim yoktu. Oyuncu bulma işi artık çıkmaza girmişti. Gerçekçi konuşmak gerekirse, memlekete dönebil-

me şansım, prensin çalıntı gemiciğimiz için sağlayabileceği tayfa ve malzemeye bağlıydı.” Bir an durdu ve yüz kaslarını gerdi, suratında abartılı bir gülümseyiş belirdi. “Ayrıca, tanrılar bana yardım etsin, bu bir serüvendi, kayda değer bir olaydı, büyük bir kahraman olarak hatırlanmamı sağlayabilirdi. Bilmiyorum işte” diye tamamladı sözlerini başını kaldırarak. “Gitmemek diye bir şey hiç aklıma gelmemiştii, işte en basit yanıtı bu. Bilmem anlatabildim mi?”

Şafaktan hemen önce yola koyulduk (diye sürdürdü sözlerini Cratus) küçük küçük adaların arasından güzelce geçerek geceleyin tam zamanında demir attık; görülmüş olma ihtimalimiz vardı, tabii ki; ama her şey istediğimiz gibi gidiyordu (herhangi bir balıkçı teknesine rastlamamıştık ya da en azından hiçbir balıkçı teknesi bizi fark etmemiştii.) Serin ve durgun bir gece vaktiydi ve benden başka herkes kıvrılıp uyudu. Ben o kadar kısmetli değildim. Ah, orada kıvrılıp yatarak korkudan titremedim herhalde, dikenli çalılara takılmış bir tavşan gibi; uyuyamadım işte, hepsi bu.

Ama dayanamayıp sonunda içim geçmiş olmalı; çünkü bir rüya görmüştüm. Rüya gelip tepemde kaldı, bütün rüyalarda olduğu gibi ve baktım karşımda genç bir kadın duruyor, çıplak ve baştan aşağıya süt gibi beyaz. İşin aslı, karşımda kız kardeşim duruyordu.

“Dusa?” dedim. “Yahu nedir bu halin. Sana dedim, ilk defasındaki pek akıllıca değildi diye.”

Ama rüya başını iki yana salladı. “Ben senin kız kardeşin değilim” dedi. “Ben Victory’im; gerçek Victory. Eğer bana inanmazsan, elimi tutmaya çalış bakalım.”

İnanmadım, bu yüzden de elini tutmaya çalıştım ve tabii ki, elim içinden geçti; çünkü orada bir şey yoktu.

“Kusura bakma, ben de senden şüphelendim” dedim kendimi birazcık aptal gibi hissederek. “Ama yine de sen gerçekten de kız kardeşim Dusa’ya benziyorsun.”

Rüya gülümsedi. “Aslında” dedi, “sen işe tersinden bakıyorsun; Dusa bana benziyor. Farkı göremiyor musun? Bunu daha sonra düşün; ayrıca, sana bu işleri uzun uzun anlatacak zamanım da yok. Ben sadece sana şunu demek için geldim buraya: Koşu yarışı başladığında ben senin ve hepinizin yanında olacağım ve zamanı geldiğinde, böyle bir şeyin olanaksız olduğunu düşünseniz bile ben yine de sizin yanınızda olacağım. Unutma: Ben hep senin hiç ummadığın yerlerde olmuşumdur ve böyle zamanlarda kimse beni tanıyamamıştır.

Gitmek için kafamı çevirdim ama sonra, “Victory” dedim, “sana bir şey sorabilir miyim?”

“Sorabilirsin” dedi rüya.

“Geçen gece” dedim, “sen şu bizim prensleri de ziyaret ettin mi, Oenophilus ile neydi şunun adı Hippolu bilmem ne; onu işte?”

“Doğrusunu söylemek gerekirse” dedi rüya, “evet, ziyaret ettim ve sen sormadan ben söyleyeyim, evet, Aigina’ya saldırımları karşılığında kendimi vaat ettim onlara. Bu konu aklıma gelmişken, sana başka bir şeyden de bahsedebilir miyim?”

“Lütfen.”

Rüya gülümsedi. “Ben her zaman gerçeği söylemem.”

“Ah” dedim.

“Ya da en azından, benden söylememi beklediğin gerçeği söylemem” dedi rüya. “Bazıları, işte bu yüzden biz tanrıların somut konu hakkında değil de, genel olarak konuştuğumuzu sanıyor. Ya da sizinle kafa bulmayı sevdiğimiz için de diyebilirsin. Hangisine inanacağın sana bağlı.”

Sonra rüya yürüdü gitti ve tam rüyayı geri çağırmaya yeltenmiştim ki, uyandım.

“Kusura bakma” diye lafa girdi Fenikeli, “kafam karıştı. Rüya her zaman gerçeği söylemediğini ifade ettiğinde hangi kimlikteydi?”

Cratus kaşlarını çattı. “Pardon, anlayamadım” dedi.

“Biliyorum, karmaşık bir durum. Victory adındaki rüya her zaman gerçeği söylemediğini ifade ettiğinde, kız hangi kimlikteydi? Yani bunu Victory olarak mı, yoksa rüya olarak mı söyledi? Bak, şöyle izah edeyim! Şimdi bu kız sana Victory bazen yalan söyler mi demek istiyordu; yoksa rüyalar bazen yalan söyler mi?”

“Ah, anladım.” Cratus çenesini ovuşturdu. “Biliyorsun” dedi, “bunu daha önce hiç bu şekilde düşünmemiştim. Ben rüyaların her zaman gerçeği söylemediğini varsaydım; ama bu sonuca balıklama atlayan da ben olabilirdim.”

Fenikeli başını evet anlamında salladı. “Ben de konuya işte bu açıdan baktım” dedi, “ta ki sonuçta bunun doğru olup olmadığını merak edene kadar. Şunu demek istiyorum; hani benim lisanımda konuşmadığınız için, belki kelimelerin birtakım ince nüanslarını kavrayamıyorum falan diye düşünmüştüm.”

Cratus omuz silkti. “Eh” dedi, “belki de tam tersidir. Belki de rüyanın bahsettiği şey rüyaydı ve sonraları olan biteni tekrar değerlendirdiğimde, şu sonuca vardım: Eğer gördüğüm rüya değilse, unlanmış kız kardeşimden başkası da değildi.”

“Teşekkür ederim” dedi Fenikeli. “Şimdi anladım. Galiba.”

Ertesi gün (diye devam etti Cratus), Aigina’ya vardık.

İlk işareti pruvadaki gözcü bağırarak verdi. Zaten, o adam oraya gözleri çok iyi görüyor diye konmuştu; bu yüzden de biz daha dalgalarla göğü birbirinden ayıramazken, o karayı görmüştü. Yaklaşınca gözcünün gördüğünü biz de gördük; bu şey denizin içinden yükselen gri-kahverengi bir tümsekti. Gemi kaptanı hızı artırmak için bağırdı ve kürekçiler kürekleri daha hızlı çektiler; düşmanın bizi görme olasılığı bulunduğu vakit kaybetmemek hayati önem taşıyordu. Direğin yanında durdum ve tümseğin büyüdüğü büyüdüğü gördüm; o tepelik yer Aigina, diye geçirdim içimden hızla ilerlerken; ama adalar hep böyle tepelik yerler olurdu zaten. Yaklaştıkça tepe daha da sivrildi, derken aklıma takılan bir şey canımı sıktı. Peki ya Aigina'nın her tarafı böyle tepelikse ne yaparız? Karaya çıktığımızda nereye gidebiliriz? Derken vardık işte; elli tane savaş arabasıyla ve de dünyanın en kahrolası arabacılarıyla (denizden gördüğüm kadarıyla) savaş arabalarının hiçbir işe yaramayacağı adaya hızla yaklaşıyorduk. ı

Düşünsene biraz, dedi yüreğim bana. Eğer Aigina, savaş arabalarıyla savaşmaya uygun bir yer değilse, Pentheus'un bunu belirtmiş olması gerekmez miydi? Sonuçta, bu adam Aiginalı.

Bu soruya yanıt aramaya çalışmadım ve yüreğim ansızın olağanüstü bir şekilde sakinleşti.

On Dört

izi uyarman gerekirdi” diye bağırdı Prens Hipposthenes. “Bak şuna, tanrıların hatırı için, berbat bir dağ; bu arazide savaş arabası kullanamayız.”

Kumsalda duruyorduk. Gemilerimiz, on iki savaş arabasıyla dolu gemilerimiz, tekerlekler ve tıkış tıkış huysuz atlarla dolu gemilerimiz şarap karası denizde hafif hafif başını batırıp çıkarıyor, biz subaylar da o sırada epey tehlikeli sayılabilecek bir toplantı yapıyorduk.

“Yapamaz mısınız?” dedi Pentheus

“Tabii ki yapamayız” diye kükredi Hipposthenes. “Bu amına koduğumunun şeylerini devirmeden sallana sallana oralara tırmanamayız. Neden bize bu işin böyle olacağını söylemediniz?”

Önümüzdeki ayırmada birkaç yüz adım gittikçe dikleşen düz bir yol uzanıyordu. Aigina görebildiğimiz kadarıyla ince kumla kaplı büyük bir dağdı.

“Belki de bilmiyordu” dedi Oenophilus sakın bir sesle. “Belki de hayatı boyunca buraya hiç gelmedi.”

“Anlamıyorum” diyordu Pentheus can evinden vurulmuş bir adamın sesiyle. “Benim babamın savaş arabaları vardı; yirmi yedi taneydi, hepsi toplu halde, uzunca bir ahırda duruyordu; onları hiç kullanmadık çünkü hiç savaş yapmamız

gerekmemişti. Ama arabalarımız vardı ve ben de hep zan-netmiştim ki...”

Çok iyi bir toparlamaydı; ömrüm boyunca rastladığım masal anlatıcıları içinde en iyisiydi. Bir prensin gazabından kurtulmak için ötekinin dikkatini çelmeye yetecek kadar iyi bir hikayeydi bu.

“Yine de” diye sürdürdü sözlerini Hipposthenes, “burada kalamayız. Gemilere binip memlekete dönmemiz gerekecek.”

Bir başka adam –ismi konusunda hiçbir fikrim yok ama zannederim prensin baş kaptanıydı; yine de, tekneler hakkın-da epey bilgisi olan biriydi– başını kaldırdı. “Mümkün değil” dedi. “Bugün değil, en azından. Bu akşam yola çıkabiliriz, eğer rüzgâr değişirse; ama yüreğim bana bunun pek mümkün ol-madığını söylüyor. Bunun yanı sıra, oradan karanlık basınca geçmek istersen, kayalara bindirmiş gemiyi sen götürürsün.”

Hipposthenes’in gözleri aynı yavru kuşların ağzı gibi ko-caman açıldı. “Burada kalamayız” dedi. “Bizi ince ince doğ-rarlar, araba maraba olmadan açıkta kalırsak böyle.”

Oenophilus kaşlarını çattı. “Sence gerçekten olur mu bu?” dedi.

“Bu bir piyade savaşı. Ben araba savaşçısıyım. Piyade sava-şı konusunda hiçbir şey bilmiyorum.”

“Ben biliyorum.”

Kim konuştu diye dönüp etrafımıza bakındık; eh, zaten ben tahmin etmiştim, tabii ki konuşan benim Sarpedon Am-ca’mdı. Söylemeye bile gerek yok.

“Gerçekten mi?” diye hırladı Hipposthenes. “Aynı bura-daki Veliaht Prens’in kendi krallığı hakkında her şeyi bildi-ği gibi mi?”

“Değil” dedi Sarpedon sakince. Kara savaşını çok iyi bili-yorum çünkü çok savaşım da ondan. Kendimi övmek gibi olmasın, çok da iyi savaşırım.”

“İçimizde en iyisi sensin öyleyse” dedi Oenophilus.

Hipposthenes gittikçe daha fazla öfkeleniyordu. “Ama sadece bu konuda konuştu, o kadar” dedi. “İyi olup olmadığını bilmiyoruz. Onu hiç savaşıırken görmedik.”

Biraderi, yüzüne yayılan bir pişmanlık ifadesiyle sırttı. “Herkül hakkında da aynı şeyi diyebilirsiniz ama biz onun büyük bir savaşçı olduğundan eminiz. Burada da aynı şeyi yapmamız gerekiyor. Haydi” dedi ve ekledi: “Sizden ya da benden daha kötü olamaz.”

Zannederim Hipposthenes biraderine cevap vermek için kafasında bir soru aradı ama yüreği çok dolu olduğu için, sıkıp o soruları dışarı çıkaramadı; bu yüzden de moralinin ne kadar bozuk olduğunu ima eden bir hareketle kollarını iki yana açtı, başını salladı ve sallana sallana yürüdü.

“Bana göre, kabul etti” dedi Oenophilus. “Pekâlâ, general; kusura bakma, adınızı unuttum.”

“Sarpedon.”

Oenophilus gemilerin ve ordunun olduğu yere doğru belli belirsiz bir işaret yaptı. “Hepsi senin” dedi. “Ve kavgalar seninle olsun.” Sonra da kalkıp biraderinin yanına gitti.

Sarpedon derin bir nefes aldı. “Pekâlâ” dedi, “Cleander, Cratus, sizler benim yaverlerimsiniz.”

“Yaver ne demek amca?” diye sordum.

“Sensin işte. Takılacaksın peşime ve önüme geçmeyeceksin, anladın mı?”

“Peki ben ne olacağım?” dedi Pentheus.

Sarpedon ağırdan alarak kafasını çevirdi ve bir an Pentheus’a baktı; sanki öleli çok olmuş ve kokmaya başlamış bir köpeği terliğiyle iter gibi bakıyordu ona. “Sen” dedi, “benden uzak dur, anlaşıldı mı?”

Pentheus başını salladı. “Eğer kazanırsan” dedi, “seni sarayımın başkomutanı yapacağım.”

Sarpedon zamanı olsa onun elini kolunu kıracak gibi görünüyordu. Bunun yerine gemilere de doğru seyirtti; Cleander'le ben de sanki savaş arabasını kovalayan köpek gibi peşinden koşturduk.

“Nereye gidiyor bu?” diye sordu Cleander.

Cratus etrafına bakındı. “Sensin demek” dedi. “Ben de, güneşin altında uyurken öldüğünü falan düşünmüştüm.”

“Çok şanslı olman gerekiyor” diye yanıt verdi kör adam, iki genç adam onu koltuğuna oturturken. “Hayır, uykuya dalmıştım ama pek uzun süre uyumadım. Prens henüz görmediği yere vardın mı?”

“Çok oluyor” diye yanıtladı Cratus. “Ben de tam savaşı anlatmaya başlamak üzereydim.”

“Gerçekten mi? Çok özlemiş olmalısın. Boş ver. Şimdi sen çenenini kapa bakalım ve izin ver de şunlara savaşı anlatayım. Sen savaşları sevmezsin, o yüzden de sen doğru düzgün anlatamazsın.”

Cratus kaşlarını çattı. “Tabii ‘doğru düzgün’ demekle ne demek istediğine bağlı bu” diye cevap verdi.

“Biliyorum” dedi kardeşi. “Bir sürü adamın durup dururken öldürüleceğini ve bunun çok korkunç bir şey olduğunu söyleyeceksin. Sen sorununun ne olduğunu biliyor musun, Cratus? Sen anlatman gereken şey yerine millete şeyler hakkında neler düşündüğünü anlatmaktan hoşlanıyorsun.”

“Eh, en azından şeyleri düşünüyorum, Cleander. Bazen birtakım şeyleri yapmadan önce o şeyleri düşünüyorum. Bir ara senin de bunu denemen gerekir.”

Bizi boş ver sen (dedi Cleander). Biz hep savaşıyoruz, bizim hayatımız böyledir işte. Kardeşler de hep böyledir; kardeşini sevmen için ille de ondan hoşlanman gerekmez.

Eh, sanırım size Aigina'nın savaş arabalarıyla savaşmaya pek de uygun olmadığını söyledi ve Sarpedon'dan da komutayı ele alması istendi, değil mi? Ben de öyle düşündüm zaten. Onun söylediklerini dörtte üç indirim yaparak dinleyeceksiniz; dörtte biri az çok doğru olabilir ama çok da doğru olmayabilir, yani ne demek istediğimi anlamışsınızdır.

Yine de, size savaşla ilgili her şeyi anlatacağım. Düşman ortaya çıktığında henüz toparlanmış ve savaş nizamına geçmiştik. Tahmin ederim onlar da henüz toparlanmış gibiydiler, umduğumuz gibi savaşmasak bile, küçük çaplı da olsa bir savaş olacağını umuyorduk. Bence bir akşam önce yemek yerken düşmana gidipsabalı ne yapacağını sorsanız, verecekleri en olası yanıt savaşmak olacaktır. Adalılar, gördüğünüz gibi; adada keyfiniz tıkırında, öküzünüzü çalmak için sınırınızı geçip duran komşunuz falan yok ve işiniz gücünüz keyif yapmak.

Bence her iki taraf da öyle çok iyi durumda değildi. Onlar da ne olduğunu merak ediyor olabilirlerdi: Silahlı adamlar kumsala iniyordu, kimse bunların ne kim olduğunu ne de neden gönderildiklerini biliyordu. Onların durumunda ol-san sen ne yaparsın? Bir ulak gönderirsin, tabii ki; kiminle iş yapacağını anlarsın; bunlar korsan da olabilir, dünyanın en iyi savaşçısı da; çünkü hepiniz de biliyorsunuz ki, bunlar Kral Cadmus'un ejderhanın dişini testereyle kestiği zamanki gibi hiçbir silahın tesir etmediği savaşçılar da olabilir; ama o zaman onlara karşı bir şansınız kalmaz.

Yani Sarpedon Amca'nın ulağı öldürmesi çok mantıklı bir şeydi.

Evet, biliyorum, şoke oldunuz ama ben de oldum. Bir anda karşımıza çıktı, kel kafalı, bezgin bir adam, beyaz sakalı rüzgârda savrularak bize doğru geliyordu; biraz sonra Sarpedon Amca emir verdi –aslında iki kere vermesi gerekmişti– ve zavallı adam tozun içinde yatıyordu, eli de sırtındaki mızrağa bir karış mesafede kalakalmıştı.

Bizi böylesine şoke eden bir şeyin düşman üstünde nasıl bir etkisi olacağını varın siz düşünün; bu duyulmamış bir şeydi, bir ulak öldürülmüştü, biz ne biçim insanlardık ki böyle? Sarpedon kılıcını başının üstünde döndürdüğünde (birinin gözünü çıkarmamış olması da bir mucizeydi) kalkanlarının arkasında ağızları bir karış açık bir halde durmuş bize bakıyorlardı. Hiç kimsenin istemediği o zaman diliminin bir yerinde hücumla geçtik. En azından, kalkanlarımızı üstüne yığılmayacağımız bir şekilde bedenlerimize yakın tutmuştuk, derin bir nefes aldık ve ileriye doğru tırıs adımlarla yürüdük. Tırıs diyorum çünkü üstünüze uymayan bir baldır zırhının içinde başka bir şekilde yürümeyi bilmem siz hiç denediniz mi? Cratus’la benim, tabii ki, prensten zırh ödünç almamız gerekmişti; zırhın hepsi tamamdı da, baldır değil; bana en uygun olanını seçmiştim ama yine de eni çok uzundu, her attığım adımda öyle canımı acıtacak şekilde etime batıyordu ki, avaz avaz bağırarak istiyordum. Ben Achilles’in böyle şeylerle fazla uzağa koşabileceğini hiç sanmıyorum.

Yani bir yandan baldır zırhlarıyla ve bir yandan da kendi ağırlığının üstüne binen tüm bu donanımın ağırlığıyla koşmaya alışkın değildim; bütün ordunun yanımdan gelip geçtiğini gördüm ve bir şekilde nefesim tükenmek üzereydi, tıpkı şarap fıçısında yüzen ölü maya gibiydim. Kabul etmeliyim ki, bu durumu kendime hiç de dert etmiyordum. Önümüzde daha gidecek dört yüz adım vardı –eğer yeterince id-

manlı değilsen bu epey uzun bir mesafe sayılır– ve benim de zaten hiç acelem yoktu. Öyle hissediyordum ki, yürüyerek gitsem bile oraya vardığımda düşman hâlâ yolda olacaktı.

Şüphesiz, işe başlamadan önce kendimize çizdiğimiz düz çizgi harekete geçtikten yüz adım sonra karmakarışık olmuştu; eğer onlar da akıllı başında insanlar gibi yerlerinde durup bizi bekleseler, o zaman mahvolurduk. Ama tanrı onların yüreğine *çılgınlık* koymuş olmalı; zamanından önce mızraklarını çok uzağa fırlatmışlardı, o yüzden de çoğu silahsız kalmıştı (insan kızgın olduğunda böyle bir şey olması çok normal; beklemek en kötü şeydi, insan eyleme geçmek için yerinde duramaz, bu yüzden de mızrağını fırlatmak ve düşmana olabildiğince yaklaşabilmek için inanılmaz bir istek duyar) ve sonra silahlarını çekip bizi karşılamak üzere hücumla geçtiler. Onlar da ölümcül bir hata yaptılar; çünkü altmış adım sonra amcam kollarını kaldırıp bizi olduğumuz yerde durdurdu; bu sırada onlar da otuz yarda uzaklıktaydılar ve biz de aşağı yukarı düz bir çizgi halinde dizilip durmuştuk ve tabii ki daha mızraklarımızı falan fırlatmamıştık. Ok atışı salvomuz onları yarı yolda durdurdu. Aslında pek öyle fazla bir isabet sağlayamamıştık; yapabildiğimiz tek şey arkaya yığılmak oldu, birinci sıradakilerin sayısı daha yoğun olacağına, ikinci ve üçüncü sıradakilerin sayısı daha fazlaydı. Ama onları durdurduk ve ödlerini kopardık, sonra şimşek hızıyla saldırdık; (eğer saldırı insanın ruhunu kamçılacaksa, ayağınız kanıyor mu kanamıyor mu diye aldırmandan böyle kısa bir koşu yapmak size zor gelmez) ve boksörün rakibinin çenesine indirdiği yumruk gibi düşmanın tepesine indik.

Zannederim birazcık zamanları olabilse kaçabileceklerdi. Ama dönüş yapıp oradan çıkabilecek yeterli mesafeyi bulamadılar; hatırladığım bir sonraki şey kalkanımın bir şeye

toslaması oldu; sonra bir baktım Aiginalı'nın tekinin kalkanına toslamışım. Adamın o gün şanslı günüymüş: Ayağım yüzünden korktuğum ve rahatsız olduğum için az kalsın her şeyi yüzüme gözüme bulaştıracaktım; ama şansıma çocukluğumu savaşçılık oyunu oynayarak geçirdiğimden, savaşmak artık benim bir parçam olmuştu. Kalkanımı onun kalkanına bastırdım, bastırdım; ta kalkanlar yamulana dek ve kendimi çekebileceğim en hızlı şekilde geriye çektim, yani bir tür kanca hareketi yaptım ve onun kalkanını bedeninden ayırdım, koltuk altı bölgesi açıkta kaldı. Tanrıların bizleri neden böyle yaptığını bilmiyorum ama, sol koltuk altından kalbe gitmeyi çok uygun kılacak şekilde yapmışlar bizi ve tabii zırh da bu bölgeyi korumuyor, zaten zırhla orayı korumaya kalkarsan bu sefer de kolunu kullanamazsın. Şimdi, ben çocukken ve böyle savaşçılık oyunları oynarken, kolumda ve omzumda kılıcı kaldırıp bu açıklıktan doğrudan kalbe soka-bilecek gücümün olup olmadığını merak ederdim. Bunu siz de denerseniz, çok kolay bir şey olduğunu göreceksiniz. O an için ne yaptığımı ayrıntılarıyla hatırlayamıyorum ama bir takım şangur şungur sesler çıktığını, kılıcı tuttuğum sağ elimin başparmağının üst boğumunun feci şekilde acıdığını hatırlıyorum.

Ve işte her şey böyle olup bitti. Mutlu bir domuz gibi gurul gurul sesler çıkardı; kılıcımı çektim ve adam neredeyse dört büklüm olarak yere yığıldı, hani elbiseyi çıkarıp yere atarsın ya, aynen öyle. Eğilip bakmadım ama daha yere bile düşmeden onun öldüğünü biliyordum. Zavallı gariban, dedi yüreğim bana, daha bir saat önce savaşın çıktığını bile bilmiyordu belki de. Bu da her şeyin nasıl her an için mümkün olduğunu, bizlerin felaketlere nasıl yakın yaşadığımızı gösteriyor.

O zamandan beri bu karşı karşıya gelişi kafamda çok tarttım; tuhaf bir şekilde, kafamda bunları savaş oyunları dahi-

linde değ erlendirmişimdir. Sonuçta, bir oyunda rakibinizle d v şmekle savaşta dövüşmek hemen hemen aynı şeydir; bir anda o güne kadar hiç görmediğin, tanımadığın bir başka adamla burun buruna gelirsin ve ikiniz de bir şeyi başarmak, kazanmak için oradasınızdır; ya da kaybetmemek için (arada bir fark var tabii ama şimdi yeri değil). Burada kötü niyet diye bir şeyden söz edilemez  unk  karşındaki insan değil, bir rakiptir; bildiğin tek şey onun karşına bir engel olarak çıktığı ve senin de bu engeli aşman gerektiğidir; aslında bir şekilde o adam senin  d l kazanmak için yapman gereken bir iş gibidir. Durup da, o iyi bir adam mı, o benden daha iyi bir insan mı, hangimiz bu dünyada yaşamayı hak ediyoruz, diye düşünmezsin. Biraz önce dediğim gibi, o artık bir insan değil, bir şey, bir engeldir.

Sen bizim lisanımızı çok iyi konuşuyorsun, Fenikeli, herhangi bir kelime grubunun başına belirtili bir harfitarif ekleyerek o kelime grubunu bir şeye  evirebileceğimizi sen de çok iyi biliyorsun; mesela –bir-kazan-suyu-kaynatıyor dediğimizde kazanın içinde su olduğunu, kazanın da ateşin üstünde olduğunu biliriz. Kelimeler yan yana gelip zihnimizde bir şeyi canlandırırlar; şekli ve kimliği olmayan bir kelimeye hayat verirler; eh, bence yaşam da öyledir. Bence müsabaka, savaşta ya da oyunda, rakibine karşı aynı işlevi yerine getirir. O kişinin önüne bir kere “rakip” kelimesini koyarsan, artık o bir şeye dönüşür ve bu saatten sonra onu hep o şey olarak anımsarsın ve yaşın ilerledikçe, gençlikte yaptığın keşiflere dair anlattıkların fazlalaştı a, o kişi artık bir şey, bir düşman, bir rakip olarak hatıralarındaki yerini alacaktır. Ve onunla ilgili olarak o senin tahtanın üstüne attığın çizikler arttı a, zannederim orada ilelebet öyle kalacaktır. Bu arada bana kalkıp da bütün bunların ne önemi var falan diye de sorma; ben burada sadece yüksek sesle konuşu-

yorum. Bu benim kötü bir alışkanlığım işte. Bence bu alışkanlığın nedeni de benim görmememden kaynaklanıyor; çünkü zaman zaman etrafında kimse olmadığını falan sanıyorsun.

Sonuçta, rakibimi öldürdüm ve başımı kaldırıp neler olup bittiğine baktım.

İlk gördüğüm şey bir taş oldu; havadan bana doğru geliyordu ve ben kafamı eğmeye daha fırsat bulamadan şank diye tolgama çarptı, tolgamı paramparça etti; kafamdaki de hani şu eski moda, külah şeklindeki miğferlerdendi, deri dolgu sıra sıra yabandomuzu dişleriyle desteklenmişti (galiba tek bir miğfer yapabilmek için yetmiş domuzun dişi kullanılıyordu; eh ne olacak alt tarafı domuz işte!). Bana Megara Prensi tarafından aile yadigârı olarak verilen şey ise beni değil taştan, kılıçtan, rüzgârdan bile koruyacak durumda değildi.

Kısacası savaşın ortasında kalakalmıştım; dizlerimde derman kalmamıştı ve tolgasız bir haldeydim. İyi silahlanmış birkaç iriyarı Aiginalı bana doğru geliyordu. Bu hayatımda hatırlamak istemediğim bir andı ve aslında son anım da olabilirdi. Ama kendine göre bazı gerekçelerden ötürü, tanrılardan biri canımı kurtarmak istedi, bu nedenle de prensin adamlarından birini benimle iki Aiginalı arasına sıçrattı ve bu üçünü kapıştırdı. İyi bir dövüşçüydü, o adam yani; elindeki kalkaniyle rakiplerinden birinin suratını parçaladı, diğer elindeki kılıçla da bir diğerinin kafasını kopardı, derken ortada kalanın dizkapağının arkasına feci bir kılıç darbesi indirip onu iki büküm çökertti. Ama Aiginalı aldatıcı bir hareket yaptı; ilk keresinde değil belki ama, zamanı iyi kolladı ve kalkanını daha fazla kaldırmadan uç kısmıyla benim adamın elinin boğumlarına vurdu. Tabii, koruyucum kılıcını elinden attı ama çevik bir hareketle kendisini ileriye atmayı becerdi ve birkaç yarda ötedeki mızrağın yanına düştü. Mız-

rağın yanına kendisini tam zamanında atmıştı ama birazcık da geç kalmıştı; tam mızrağı yerden alacakken Aiginalı bir hamleyle kılıcını adama geçirdi. Benim adam yere yığıldı ama yığılmadan önce de mızrağı ötekinin kasığına indirdi. Aiginalı orada yığıldı kaldı, kanlar bacaklarının arasından akıyordu. Beni gördüğünü bile sanmıyorum. Boğazını kesmem için iki hamle yapmam gerekti; ilk hamlede başarısız olmuştum ama ikinci hamlede şah damarını kesince boğazından kanlar fışkırdı.

(Şimdi, bana şunu diyeceksiniz: Beni kurtaran, benden çok daha cesur bir savaşçı olan bu adam neden ben de dahil adını sanını kimsenin bilmediği bir adam olarak kaldı? O bir kahramandı ve büyük başarılar kazanmıştı; ama bu başarıyı benden başka gören olmamıştı ve ben de ona bir sıfat verememiştim. Belki siz de bunun nedenini merak etmişsinizdir.)

Tekrar etrafıma bakındım. Önümdeki alan açıldı ama her iki tarafımda da işlerin pek de yolunda gitmediğini görebiliyordum; tepeden aşağı gerisingeri itiliyorduk, tehlike çizgisine on beş yarda kadar bir mesafedeydim ve düşman, gruplar halinde üzerimize doğru akın ediyordu. Tanıdığım hiç kimseyi, ne ayakta ne de yerde, göremedim. Artık bulunduğum yerde durmanın da bir anlamı kalmamıştı. O an çok mantıklı bir şey yaptım: Dönüp kaçtım.

Tabii böyle bir şey yapmamanız gerekiyor ve biri beni böyle bir şey yaparken görse, başım derde girerdi. Ama kimse bakmıyordu; aynı adını bilmediğim adam gibi, etrafta beni görececek kimse yoktu. Zaten bütün bir Elis ahalisi yan yana gelip beni seyretse ben yine de tabanları yağlayıp oradan vınlıyacaktım. Eğer yüreğin sana ya kaçacaksın ya da gebereceksin diyorsa, sen de kaçarsın.

Ta gemilerin oraya varana kadar koştum, bir şeye takılıp burun üstü yere kapaklanmasam koşmaya devam edecektim.

Bu takıldığım şeyin Ischophilus adında bir adam olduğunu anladım; saray çevresinden önemli bir adamdı bu. Taş kesilip ölmüştü ve adamın sol eli kesilmişti; adamın kopmuş elini birkaç yarda ileride kalkanı tutmuş bir halde yerde dururken gördüm. Yine de önüme çıktığı için adama küfrettim; tam yerimden doğrulacakken bir baktım o Aiginalı pislikler gelmeye devam ediyorlar, oç almak için koşuyorlardı. Onlara karşı bir şey yapabilecek durumda değildim; ne kalkanım vardı ne de kılıcım ve ölmüş soylu adamın üstüne kapaklanırken dizimi de yaralamıştım. Ah, dedi yüreğim, her şeyin bittiğini zannedenler bir şey yaparlar, sen de yap onu; sonra da tanrının biri kendimi tekrar yere atma ve herkes savaş alanından çekilene kadar orada öylece ölü numarası yapıp kalma fikrini kafamın içine soktu, ben de kendimi yere attım. Rolümü iyi becermiş olmalıyım ki, düşman üstüme basıp geçti ve beni pisliğin içinde bırakıp gitti.

Tehlikenin geçtiğini, kafamı kaldırıp bakabileceğimi düşündüğümde, kafamı kaldırıp baktım. Ölü askerlerle dolu bir manzara dışında hiçbir şey görülüyordu; derken kendimi toparladım, sendeleyerek bir adım attım ve baktım dost Ischophilus'un kılıcının üstünde duruyorum. Göçüp gittiği için artık onun buna ihtiyacı yoktu; bu nedenle de kılıcını aldım, bir de tolgasını aldım –yabandomuzu dişleri bunda daha iyi oturmuştu, tabii bu arada bu tolganın çok daha sert olduğunu belirtmem de gerek yok– ve orada durdum; dağ başındaki hüznü tek bir ağaç gibi orada tek başıma durdum, şimdi ne bok yiyeceğimi düşünüyordum.

Tepenin alt kısmında millet deliler gibi dövüşmeye devam ediyordu. Birkaç yürek atışlık bir süre orada durup onları seyrettim; ardından tanrı yüreğime gerçekten de çok akıllıca bir şey koydu ve ben de buna uyarak oradan uzaklaştım. Tepeye doğru gitmedim çünkü Aigina ile baş başa kala-

cak durumda değildim; tepe aşağı da inmedim çünkü orada da dövüşler devam ediyordu ve kalkıp da oraya gidecek kadar salak değildim; bunun yerine, kıyıya paralel bir şekilde yürüdüm ve savaş hatlarını iyice geçene kadar da yürümeyi sürdürdüm; bu şekilde ters istikametten; kavgadan uzak bir noktada duran gemilerin oraya varacaktım.

Kendimi tuhaf, gerçekten de çok tuhaf hissediyordum; sanki köpek dolaştırırken kendimi düşsel bir savaşın içinde bulmuştum. Bu düşsel savaşta her iki taraf kıran kırana birbirlerine karşı savaşıyordu; ama ben bir şekilde hiçbirine değmeden aralarından güle oynaya yürüyüp geçiyordum ve kimse de beni görmüyordu. Hani fundalıklardan oluşan öbekler vardır ya, ben de öyle, yıkılmış ağaç ya da başka doğal engellerin arasından elimi kolumu sallayarak yürüyordum. Bilirsiniz, hani böyle şeyler insanın başına zaman zaman gelir; bir yerde bir savaş vardır, çobanın ya da celebin teki hiç beklemediği bir anda kendisini savaşın ortasında buluverir. Bu kazara oraya düşenlerin ne yaptıklarını hep merak etmişimdir; çünkü bu adamlar bırakın kahraman savaşçıların adlarını, dövüşen iki milletin kim olduklarını bile bilmezler.

Yürümeye başladım ve hiç durmadan yürüdüm. Uzun bir süre kimse karşıma çıkmadı; derken yüreğim, kendimi bu sahtekârlık yapmışım duygusundan kurtarmam gerektiğini söyledi. Yani işte. Şansın iyi, derlerse, bil ki tanrılar birazdan karşına kötü bir talih çıkaracaktır. Benim durumumda kötü talih, bir düzine kadar Aiginalının bana doğru gelmesiydi; yani aslında, onlar da benim gibi savaştan kaçıyorlardı ve savaş da bizim yolumuza doğru ilerlemeye başlamıştı. Bizimkilerin şansı açılmış ama benimki kapanmıştı. Ama ben yine de tüm bu manzara karşısında bizim tarafın kazanıyor olmasından büyük bir mutluluk duydum diyebilirim; yok, ga-

liba diyemem çünkü benim hep gerçekleri söylemek gibi berbat bir alışkanlığım var.

Bir düzine Aiginalı ve ben. Tekrar edeyim, orada bulunmak benim yaptığım bir seçim değildi, ayrıca ne yapacağım konusunda artık kalbimde en ufak bir şüphe de yoktu. Onlara şöyle bir baktım, kaba saba bir şeyler söyledim ve geldiğim tarafa dönüp koşmaya başladım, tabii koşabileceğim en hızlı şekilde.

Kötü bir karardı; çünkü o bir düzine korkak Aiginalının dışında başka Aiginalılar da kuyruklarını kısıtırıp geyik gibi kaçıyordu. Benim bulduğum yerin öteki tarafından yirmi kişilik bir grup geliyordu. Bu arada, yoldaşlarının bir işe yaramamasından utanç duyan bir sürü silahlı adam kentten ellerinde silahlarla çıkmış savaşmak üzere tepe aşağı iniyordu. Bir başka deyişle düşman güçler bir üçgenin tüm noktalarını tutmuşlar ve ben de bu üçgenin tam ortasında kalmıştım; şimdi bu üç nokta benim bulduğum yere doğru hızla birbirine yaklaşıyordu. Mızraklardan kaçmanın tek yolu havalanıp uçmaktı.

Maalesef ben de kuş falan değilim.

Hani kahraman adamlar vardır, hani dağlar gibi kocaman omuzlarıyla silkinip düşmanın üzerine hücum ederler. Ben değil tabii. Yanlış anlamayın, kendimi hiç de öyle küçük görmüyordum, şöyle bir davransam en azından bir tane ya da kisasından olmak şartıyla şöyle iki tane Aiginalıyı orada haklardım. Hani şöyle elli kişinin arasından iki tanesini haklamak da fena bir şey sayılmaz. Ama yok; bir insanın yaşamında hiçbir yere saklanamayacağı ya da hiçbir yere kaçamayacağı anlar vardır. Artık bu noktadan itibaren o adamın yapacağı şey adımını toprak ananın bağına sıkı sıkıya basmak, dimdik durmak, yüreğindeki azme kulak vermek ve uygun an geldiğinde, yüzükoyun çamurun ve taşların arasına yatıp toprak anadan merhamet dilemek olacaktır.

Tam bunu yapacağım sırada karşıma ilk çıkan yirmi kadar arkamda belirdi. Ben aslında ön tarafımdan gelen yirmi kadarına teslim olmayı düşünüyordum; çünkü ilk partidekilerin hızını pek önemsememiştim, bu yüzden de neye uğradığımı anlayamadan ayakta durduğum bir anda heriflere yakalandım. Ah işte, dedim yüreğime ve çok geç olmadan belki avazım çıktığı kadar, “Bana kötü bir şey yapmayın!” diye bağırabilirim diye arkamı döndüm.

Döndüm ve karşımda kaba saba, iriyarı bir Aiginalıyı bana bakarken buldum: “Eee?” dedi.

Şaşkınlıktan ne diyeceğimi bilemez bir haldeydim. “Ee-eee?” diye tekrarladı. “Şimdi sana ne yapalım istersin?”

Ben hâlâ konuyu anlayabilmiş değildim ve derken tanrı bunun ne anlama geldiğini yüreğime söyledi. Bu hıyarağası, beni cephe hattının bir orasında bir burasında koşuşturururken görünce ve bir de başımdaki, at kuyruğundan süslerin sarktığı kaliteli bronzdan miğferi fark edince, onların subaylarından biri olduğumu sanmıştı. Ama mantıksız da değildi, galiba; çünkü her tarafı düşmanla çevrili bir haldeyken tavus kuşu gibi bir o yana bir bu yana acaba kim koşuşturururdu böyle?

“Geri çekilin” diyebilirdim bir şekilde.

Adam yüzüme baktı. “Emin misin?” dedi.

“Tabii ki eminim” diye kestirip attım. Eğer korkudan altına işemek üzereysen pis bir şekilde kaba oluyorsun. “Ne dediğimi duydun işte. Hadi gazla. Ve siz de” diye ekledim şimdi bizimle birlikte gelen gruba, “sizin grup da bunlarla gitsin. Doğru kente, haydi, en hızlı şekilde gidin.”

Adam başıyla tepeden aşağı inen takviye kuvvetleri gösterdi. “Peki ya onlar?” diye sordu.

“Onlara da aynı şeyi söyleyin” dedim. “Zaman varken bir an önce çekip gidin buradan.”

Ve hakikaten de çekip gittiler; tabii giderlerken beni de savaşı kaybettiği için üzülmüş komutan edasıyla düşmanla çarpışmak üzere ters istikamete doğru ilerken görünce, bir daha sağ dönemeyeceğimi düşünerek çok üzülmüş olmalılar. Rolümü o kadar iyi becermişim ki, yaptığım işin trajik ve soylu tarafını düşündükçe oturup ağlayasım geliyordu.

Hani iyi ve kötü talihle ilgili olarak söylediğim bir şey vardı, onu hatırladınız mı? Şimdi anlayacaksınız bakın. Aiginalıların beni Aiginalı zannetmesiyle açılan talihim var ya, zafere adımı adım yaklaşan bizim güçlere doğru yaklaştıkça kötü bir talihe dönüşmeye başladı ve derken Megaralılar beni Aiginalı sandılar. Özellikle de mızrağını fırlatıp beni mide boşluğumdan vuran biri.

Şimdi düşünüyorum da, aslında o anda orada ölüp kalmam gerekirdi; ama tam o sırada kötü talihim bir kez daha geriye dönüş yapmaya başladı. Mızrak geldi benim kayışın üstüne isabet etti; artık o kayışı prensin büyük dedesi için hangi usta yaptıysa, herhalde kendisine koca bir bronzla bu bronzu nasıl kullanacağına dair bilgi de hediye etmiş olmalı. Yani lafı kısa kesmek gerekirse, mızrak bana saplandı, bir parmak kadar derine girdi ve kayışın iki zinciri arasında sıkışıp kaldı; ama beni öyle berbat bir şekilde yere savurdu ki, kafam yere çarpınca bir süre orada öylece, baygın bir halde yattım; sanırım beni öldü falan zannetmiş olmalılar ve mızrağı karnımda gören kim varsa, dönüp bakmadan oradan geçip gitti.

Kendime geldim ve hâlâ sağ olduğumu görünce büyük bir sevince kapıldım; durum bir kere daha değişmişti. Müdahale etmeme rağmen Aiginalıların takviye gücü aşağıya inip savaşmaya başlamış ve bizim çocukları bir kere daha geri püskürtmeyi başarmıştı. Ama bu sefer bizim çocukların alayını kumsala doğru kovaladılar ve beni bir kere daha savaş

hattının dışında bıraktılar. İşte kayışımda mızrakla orada yatarken, iyi talih geçti; şimdi kötü talih geliyor, diye düşündüm.

Tuhaf ama hiç de zannettiğim kadar paniğe kapılmadım. Sonuçta ben de fahri Aiginalıydım; herhalde onlarla aramda hiçbir fark yoktu. İşte o sırada tanrının biri kafama bir fikir soktu ve dedi ki, eğer cesaretimi toplayıp kendime acırsam (hakikaten de acınası bir durumdaydım) emekleye emekleye yavaşça tepeye çıkar, kavgı dövüş bitene kadar birkaç günlüğüne millete kendimi Aiginalı diye yutturabilir dim ve diyelim ki kan kaybından ölüp kalmadım, aynı dostumuz Pentheus'un yaptığı gibi, bir sandal falan çalıp ya da birinin teknesine falan binip adadan ayrılabilir, belki de –yani hayatta hep tuhaf şeyler olur ya– bizim memlekete bile varabilirdim.

Bir şey çok kesindi; bu plan belki size çok aptalca gelebilir (zaten bana o zaman çok aptalca gelmişti) ama o sırada düşmanın karşısında sapır sapır dökülen kendi yoldaşılarıma katılmanın yollarını aramaktan çok daha iyi bir fikirdi.

(Ya da, o sırada bulunduğum noktadan manzara işte böyle görünüyordu. Şüphesiz, orada, savaş meydanının küçük bir kısmından başka bir şey görebilecek durumda değildim ve o andan sonra artık hangi tarafın biz, hangi tarafın onlar olduğunu seçebilecek bir durumda da değildim. Uzun bir mesafeden, savaş meydanlarındakiler birbirinden ayırt edilemediği için insanın kafası karışıyordu.)

Tepeye doğru yürüdüm; epey dik bir yokuşu tırmanıp kente vardım. Zannettiğimden çok daha küçüktü; yani Pentheus'un seyahat maceralarını dinledikten sonra bana küçük gelmişti çünkü ben çok daha büyük, çok daha devasa bir şey bekliyordum. Zaten insanlar doğup büyüdüğü yerlere yıllar sonra döndüklerinde oraları hatırladıklarından çok daha kü-

çük bulurlar; yine de bir sürü insan ortalıkta dolanıp duruyordu. Bazıları kalkanlar ve silahlarla dolaşıyordu; bunlar artık son müdafaayı yapmaya hazırlanan yaşlı erkeklerdi zannedirim. Başka adamlar da bir yerden bir yere koşuyor ve at arabalarına bir şeyler yüklüyorlardı; kadınlarla çocuklar onlara yardım ediyor ya da heyecan dolu gözlerle kumsal yönüne bakıyorlardı. Kalkmış sur kapısına doğru yürürken yaşlı bir kadıncağız beni kolumdan tuttu ve oğlu Theoclymenus'u görüp görmediğimi sordu. Evet, dedim, durumu iyi (şey yani kadından kurtulmanın en iyi yolunun bu olduğunu düşündüm) ve koşmaya gerek kalmadan hızlı bir şekilde oradan uzaklaştım. Benim planıma göre, tabii buna plan falan diyebilirim, en iyi şey karanlık ve sakın bir köşe bulup şafak sökene kadar saklanmaktı; sonra da çobanlar ve çeltik işçileriyle birlikte yola çıkıp dağlara koyulacak, ortalık sakınleşene kadar etrafta görünmeyecektim ve karanlık çöktüğünde tekrar kente dönecektim. Geceyi geçirmek üzere ilk etapta ahır ya da ambar gibi bir şey aramaya koyuldum; en azından böyle bir şeyi bulmakta zorluk çekmeyeceğimi düşünüyordum. Ama tepemde yine kara bulutlar dolaşmaya başlamıştı; kafamı nereye çevirsem, millet çocuklarını, eşyalarını toplayıp ambara götürüyor, bunları ambarın içinde, merdivenlerle saman yığınlarının tepesine çıkıp saman tepesinden aşağı atıyordu. Muhteşem bir manzaraydı bu; panik denilen şeyi eğer öküz gibi dizginleyebilirsen epey iş çıkarabilirsin ve artık eğilip kalkmana da gerek kalmaz. Yani kısacası, bu kentte saklanabileceğim son bir yer varsa, o da kentin deposuydu.

Ve derken tanrı aklıma başka bir fikir soktu: Dedi ki, madem herkes ahırlarda ve depoda saklanıyor, o zaman evler bomboş olmalı. Neden gidip evin birinde saklanmıyorsun?

Tanrının kafanın içine soktuğu fikirler aynı düz arazilerdeki nehirler gibidir; genelde o suya güvenebilirsin ama

her zaman değil. Bu durumda, yine de tanrı kafama iyi bir fikir sokmuş gibiydi. Ne zaman göze çarpmamaya çalışsam, nereye gittiğini bilen birisinin yaptığı gibi hızlı hızlı yürümeyi âdet edinmişimdir; eğer kimseye belli etmeden sıvışmaya kalkarsan bembeyaz bir kumaşın ortasındaki çamur izi gibi göze batarsın. Sanki sığınacak bir yerim varmış gibi yürüyordum, karşıma çıkan ilk evin kapısını ittim. Kapı açıktı ve aynı düşündüğüm gibi, ev bomboştu. Muhteşem, dedi yüreğim; şimdi saklanacak bir yer bulmalıydım. İç odaya girmeye çalıştım ama kapı kilitliydi. Bu durumda ya salonda saklanacaktım –ama salon, ev bu kadar küçük olmasına rağmen yine de içinde saklanmak için çok büyüktü– ya da üst kattaki odaya çıkacaktım; ama böyle bir şeyi hiç istemiyordum. İyi ama neden? Düşün biraz. Evet, üst kattaki odada holdekilerden nispeten biraz daha gözden ırak olursun; iyi de o zaman nasıl tekrar dışarı çıkacaksın? Dışarı çıkmak için ya parmak uçlarına basarak yürümeli ve tahta kanepelerde uyuyanların arasından geçmelisin ya da pencereden dama tırmanıp oradan da yan evin damına atlamalısn; ama hem dama tırmanmak hem de damdan dama atlamak tehlikeli olacak. Eğer iç odada kalırsan, yine de, sessiz sakın durman şartıyla ve gerekli aletlerin olması kaydıyla (yani kılıç gibi), o zaman hırsızlar gibi duvarlara tırmanmaya bile gerek kalmadan birkaç gün sonra kimse senin orada olduğunun farkına varmadan çekip gidersin.

Sonunda bir yol bulmaya karar verdim; merdivenlerden üst kata çıktım, yerdeki yolluğu çektim ve kılıcımın ucunu kullanarak iç odanın tavanına gelecek şekilde yerdeki tahta döşemeleri kaldırmaya başladım. Kılıcımın ucunu kırdığımı söylemem gereksiz tabii –ünkü en iyi bıçaklar bile tahta ke-serseniz dayanamaz– ama sonunda tahtaları söküp kendime

aşağıya inebileceğim büyüklükte bir delik açtım, kayarak aşağıya indim, içerisi kocaman bir çuvalın içi gibi kapkaranlıktı. Tabii bunda bir sorun yoktu ama, şimdi de daha önceden aklıma gelmeyen bir sorunla karşı karşıya kalmıştım, kısacası yerinden söktüğüm tahtaları şimdi nasıl yerine koyacağımı bilemiyordum; çünkü biri onların yerinden sökülmüş olduğunu görürse neyin ne olduğunu hemen anlayacaktı. Orada öylece oturdum, hani şöyle beş dönümlük bir tarlayı sürmek için ne kadar zaman gerekirse o kadar kaldım; derken tavanda açtığım delikten içeriye ışık sızmaya başladı (buradaki tek ışık buydu) ve işte o zaman kapının kilidinin arkasında durduğumu fark ettim.

Böylece sorun kendiliğinden çözülmüş oldu; yaptığım tek şey kilidi açmak oldu. Sonra merdivenlerden yukarı çıktım, tahtaları yerine koydum; işim bitmişti ama şimdi yeni bir iş çıkmıştı başıma. Ya şimdi de kapının anahtarı kilitli odanın içinde kaldıysa...

Yani, dedi yüreğim, eğer sen burada bu kadar uzun bir süre kaldıysan ve bu süre içinde kimse seni bıçaklamaya ya da boğmaya kalkışmadıysa, o zaman onlar senden senin onlardan korktuğundan çok daha fazla korkuyorlar demektir. Belki de iyi bir nedenden dolayı. Her ne olursa olsun, artık bu saatten sonra yapılacak en akıllıca iş, fırsat varken bir an önce oradan uzaklaşmaktır...

Ama bunu da pek istemiyordum. Çünkü arkamı evin oyuk duvarına dayamıştım; burada kimse arkamdan bana saldırmazdı, tepemden aşağı da inmezdi. Eğer buradan kalkıp odanın öteki tarafına geçersen, bu avantajlı durumu da yitirecektim.

Bu durumda geriye tek bir seçenek kalmıştı: Olduğun yerde kıpırdamadan dur, ilk ses çıkaran kim olacak diye bekle.

Tabii eğer çok uyku gelmemiş olsaydı, bunu yapmak çok kolay olacaktı. İşte bazen insanın başına gelir bu tür şeyler; ayakta duramazsın, kalman gerektiğini bilsen bile kalamazsın işte. Gözkapaklarının kapılarına mâniaalar koyarsın ama *uyku* aynı bir şehrin altını kazan lağımcılar gibi senin savunma hatlarından içeriye dalar... O, yakanı hiç bırakmayan bir düşmandır; *uyku*, o bir düzenbazdır. Yüreğim ne kadar uyanık dur, uyanık dur, dediyse gözlerimin de bir o kadar kapandığını hissedebiliyordum. Haydi, diye fısıldadı *uyku*, en azından gözünü kapatabilirsin; gözlerin kapalı durarak da uyu-madan kalabilirsin, değil mi ama; hem de senin gibi böyle kocaman bir adam? Ve evet, çok yorgundum; yorgunluk aynı geçen yıl ödünç aldığın kazmaya benzer, işinin bittiğini söyler ve duvara asılı kalıp dinlenmek ister. Kafamın içinin nehir kıyısına bağladığınızı sandığınız bir sandal gibi kayıp gittiğini hissetmeye başlamıştım. Uyku bana uyanık haldeyken düşler göndermeye başladı. Aklım sanki normal rotasında seyrediyor gibiydi; ama durup baktığında, bunun tam bir saçmalık olduğunu görüyorsun. Ve ben tüm gücümü kullan-mama karşın, uykunun rotasında gitmeye devam ettim.

Uyku, nefret ediyorum senden. İnsanlar ölür onun içinde. O bir haşeredir, dedim ama haşereliğine falan aldırma-dım.

Beni uyandıran şey kilidin sesi oldu; gacur gucur bir ses, sanki kilidin sıkışmaması için birazcık kaz yağı sürülmesi gerektiğini hatırlatan bir sestir bu. Eh, bu ses bana gerekli her türlü şeyi anlatmıştı; öteki adamın nerede olduğu, ne yaptığı ve ayrıca kafasının da olasıyla nerede olabileceği konusunda bana bir fikir veriyordu. Ben zaten elime uygun bir silah geçirmiştım, uzunca, tahtadan yapılma, dengesi yerinde bir şeydi; bir adım ileri atıp o şeyi kafamın üstüne kaldırdım ve sonra bir şeye takılıp düştüm.

Tahtadan bir şeye takılmıştım, sonra kapı açıldı ve içeriye ışık girince elimde tuttuğum şeyin bahçe süpürgesi olduğunu anladım; takılıp düştüğüm şey de küçük bir tahta tabureydi. Görünmez düşmanım da küçük bir kız çocuğuydu; yedi, sekiz yaşlarındaydı ve bir anda ne yapacağımı bilemez bir hale gelmiştim. İşe bakın, orada saklanan şeyi ben büyük bir adam falan sanmıştım, bu nedenle de ortalığı velveleye vermeden öldürmem gereken bir insan olarak görmüştüm onu. Şimdi, küçük bir çocuk herkesten çok ortalığı velveleye verebilirdi –tuhaf bir durumdu, yaşlandıkça insan gürültü çıkarma yeteneğini kaybediyor– ama ben bile, hayattan bezmiş ve de evlerin kapısını kırıp içlerinde saklanan bir adam haline gelmiş olmama karşın, yine de küçük bir çocuğu kesmeye hazır değildim; hatta hayatım onu öldürmeme bağlı olsa bile. Yüzüne vuran adamın burnunu kırarsın ama sana vuran bir kadınsa, kalkıp kadına vurmazsın. Bu adaletsizliklerle dolu dünyada biz güçlülerin güçsüzlerden daha baskın olduğunu düşünürüz; ama bazen bunun tam tersi olması da adaletsizlik sayılmaz mı acaba? İşte o an için, ben aynen böyle düşündüm.

Yeniden bir koşuşturma içine düştüğümden, şimdi de yüreğime beni endişelendirecek bir başka şey girdi: Çocuk kalkıp da kapıyı üstüme kilitlediyse ben ne yapacaktım? Peki ya sonra da dışarıya çıkıp yardım çağırdıysa? Duvarın altını kazıp odanın içinden çıkmaya daha vakit bulamadan adamların ellerine geçmiş olacaktım. Sıçrayarak kalktım, tekrar o pislik tabureye takıldım ve yine çene üstü fena bir şekilde düştüm. Kilit tekrar gacur gacur ettiğinde, ben yıldızları saymaktaydım. Muhteşem, dedi yüreğim, bak şimdi başıma ne işler açtın.

Kaybedecek zaman yoktu; bir an önce yeri kazmaya başlamam gerekiyordu. Bunun için de kılıcıma ihtiyacım vardı,

tabii kılıcı da bir yere düşürmüştüm ve adi şeyi bir türlü bulamıyordum. Darmadağın bir odanın içinde dizüstü çöküp el yordamıyla kılıç aramak kadar aptalca bir şey olamazdı. Şey, yine de buldum ve bulur bulmaz da yeri eşmeye başladım; birkaç kepçelik bir kazma işleminden sonra, bir baktım taş vuruyorum.

Her şeyin kötüye gitmeye başladığı zamanlarda öyle bir an geliyor ki, yapabileceğin tek şey ökçenin üstünde oturup sırtlamak oluyor. Sonuçta, eğer tanrılar kaçamaman için her şeyi sağlama almışlarsa, o zaman tanrılara küfretmeye de ara vermene gerek yok demektir.

Derken eski dostlarımdan bir tanrı kafamın içine bir başka şey koydu; bu karga belası odaya ilk girişimde açmış olduğum deliği unutup gitmiştim. Eğer oraya geri tırmanabilirsem, o zaman kendimi üst katta bulabilecektim. Orası da benim olmak istediğim bir yer değildi; ama en azından pek bir işe yaramasa da bulunduğum yerde kalmaktansa bir ilerleme kaydetmiş olacaktım. O andan itibaren bana gerekli olan bir şey varsa, o da üstüne tırmanacağım bir şey bulmaktı. Tabureyi denedim ama tüm çabalarıma rağmen bir işe yaramadı; çünkü yeterince yüksek değildi. Sonunda bir küp buldum ve onun üstüne tırmandım. Ama delikten kendimi yukarı çekerken ayağımın altında küpün ağzının kırıldığını hissettim; iyi de yani, hissettiysem hissetmişimdir, sonuçta benim küpüm değil ya. Ayrıca, evin şeklinin bana verdiği zahmet yüzünden, adamın malını mülkünü ne kadar tahrip edersem o kadar mutlu olacaktım.

Tekrar ışığa ve havaya kavuştuğumda, durumun hiç de öyle berbat olmadığını gördüm. Hatta aşağıda karanlığın içinde beklerken kafamın içinde belirip duran iki seçenek de aşikâr bir ölüme uzanan yollar olarak gözüküyordu. Mer-

divenden aşığı inebilir ve kapıdan geçebilirdim ya da kapıların üstündeki platforma çıkabilir ve oradan da aşığıya atlayabilirdim. İlk seçeneğin kolaylığı bana daha cezbedici geliyordu; ancak yüreğim bunu duymuyordu. Yüreğimin görme şekliyle, merdivenden aşığı iner inmez, kapılar sonuna kadar açılacak ve salon, beni küçük küçük parçalar halinde doğrayıp sucuğumu yapacak silahlı ve öfkeli Aiginalılarla dolacaktı; halbuki eğer ikinci seçeneği takip etsem, ben oradayken içeriye dalmış olşalar bile, yapacağım tek iş hep birden içeriye doluşmalarını beklemek, sonra sokağa atlamak ve sevdiğim bir melodiyi ıslıkla mırıldanarak yürüyüp gitmekti.

Eh, insanın yüreğiyle tartışması karısıyla tartışması gibi bir şeydir; haklı konumda olman kazanacağın anlamına gelmez. Bu yüzden de, olabildiğince dikkat ederek, tavanın çifte kapısını çekip açtım ve kafamı çıkarıp ne olup bittiğine baktım.

Gördüğüm şey aşığıdaki sokak oldu. Sokakta beni en çok korkutan şey ise silahlı adamlar oldu; hem de sürüsüne bereket, şehir karınca yuvası gibi bunlarla kaynıyordu. Bu da savaşın bittiğini gösteriyordu; kaybetmiştik ve zaferi kazanan düşman yuvaya dönmüştü. Apansızın yapılan saldırıyı henüz püskürtmüş olan tarafa mensup biri olarak yüreklerinde neler olup bittiğini anlamak hiç de zor değildi; elini kolunu sallayarak birinin evine giren düşmanın yakalanması halinde nasıl bir tavır sergileyeceklerini kestirmek de zor değildi.

O korkunç adamlardan biri kafasını kaldırıp doğrudan gözümün içine baktığında başımı güzelce ve yavaşça içeriye doğru çekmek üzereydim. Bu olayın iyi yanı, adamın Prens Hipposthenes olmasıydı.

“Selâm” diye seslendi, “biz de merak ediyorduk nereye kayboldun diye. Sen hâlâ yaşıyor musun?”

“Evet” diye yanıt verdim.

“Çok iyi yahu, biraderin meraktan hasta oldu, son görül-
düğün yerdeki bütün cesetleri döndürüp baktırdı bize.”

“Yok” dedim, “yaşamaya devam ediyorum.”

Hipposthenes başını salladı, tolgasındaki tüyü zarif bir şe-
kilde düzeltti. “Oradan inecek misin?” diye sordu.

“Hem de hemen” diye cevap verdim.

“Pekâlâ. İndiğinde başına neler geldiğini anlatırsın artık.”

Gülümsedim; biraz zoraki bir gülümseme idi bu. “Ah,
anlatacak fazla bir şey yok” dedim.

Cratus bir süreden beri oturduğu yerde kıpırdanıp duru-
yordu, başını kaldırdı ve kaba bir ses çıkardı.

“Sen o savaşı hatırlıyor musun?” dedi.

“Evet” dedi Cleander. “En azından, o savaşta başıma ge-
lenleri hatırlıyorum. Zaten anlatacak başka bir şeyim de yok,
değil mi?”

Cratus dilini şaklattı. “Tamamen doğru” dedi. “Ve o za-
mandan beri, bilerek ve isteyerek, zamanının büyük bir kıs-
mını ya yolunu şaşırmakla ya da birilerinin erzak dolabına
falan saklanmakla harcadın. İşte sen de buna mutlu hikâye
diyorsun, ne kötü.”

“Ah!” Cratus bir kaşını kaldırdı. “Neden?”

“Çok açık değil mi?” Cleander başını iki yana salladı.
“Geçmişte olup bitenleri anlatmanın tek nedeni de zaten bu
değil mi? Eğlendirmek için, öncelikle –yoksa kimse dinle-
mek istemez– ve ikinci olarak, ilham vermek, rahatlatmak
ve insanlara başkalarının başlarına neler geldiğini anlata-
rak kendilerini mutlu hissetmelerini sağlamak için. Sıkıcı
şeyler ne işe yarar ki, kim dinlemek ister böyle şeyleri? Za-
ten hayatımız sıkıcı şeylerle dolu, daha fazlasına ihtiyacımız
yok.”

Cratus başını iki yana salladı. “Müthiş” dedi.

“Ah, senin için bir mesele yok” diye yanıtladı Cleander sinirlice, “sen zaten bedbaht biri olarak doğdun ve bedbaht biri olarak öleceksin, bu nedenle de bedbahtlık hikâyeleri seni mutlu kılıyor. Ama geriye kalanlarımız –normal insanlar– bizler hayatın biraz daha güzel olduğu, insanların daha iyi ve daha cesur olduğu geçmiş günleri hatırlamayı severiz. O zaman anlat bakalım bana *bedbaht* adam, eğer onlardan bunu tamamıyla alırsan, geçmişte de her şeyin şimdi olduğu gibi berbat olduğunu ve insanların da şimdi nasıl korkaksalar geçmişte de öyle korkak olduklarını söylersen, hangi amaca hizmet edeceksin ki?”

Cratus yanıt vermeden önce (öfkeden ağzından köpükler saçıp durmaya devam ederken, yani), Palamedes elini kaldırıp sessiz olunmasını istedi. “Gördüğüm kadarıyla” dedi, “hiçbir zaman hemfikir olamayacaksınız, bu nedenle de yapılacak en iyi iş bu konuyu kapatmak ve dost olarak kalmayı sürdürmek olacaktır. Bunu her ne kadar şimdi söylüyorsam da” diye ekledi, “bir daha asla tekrar etmeyeceğim. Benim yüreğim Cleander’le hemfikirdir; bence herkesin durup bunu düşünmesi lazımdır. Geçmiş düşünmek birazcık da batan gemiden ya da yanan bir evden bir şeyler kurtarmaya benzer. Her şeyi yanında alıp götüremezsin; bu yüzden de saklamaya değer, önemli şeyleri alırsın ya da kullanışlı ve esaslı şeyleri. Eski püskü ya da kırık dökük şeyleri almaz, onları yakarsın; çünkü zaten bir işe yaramamaktadırlar, o yüzden de unutulmalar da olur. Bazı hatıralar hatırlanmaya bile değmezler; mesela bundan yirmi kuşak önce milletin giydiği bilmem ne tipi şapkalar kimin umurundadır ki? Böyle saçma sapan şeyleri bırakır gidersin.”

“Ve bazı hatıralar ondan da kötüdür, o tür hatıralar sorun yaratmaktan başka bir işe yaramazlar. Mesela, savaştığımız her savaşı ve savaştığımız her kenti hatırlarsak, bütün komşularımızdan ve Peloponnesos’un bu tarafındaki her

bir kentten nefret etmekten başka bir sonuca ulaşamayız. Büyük-büyük-büyük-büyükbabamızın zamanında Sikyonlularla korkunç bir savaş oldu diye hatırlarız, en iyi adamlarımızdan yüzü öldü deriz. Ondan sonra da Sikyonlulardan ilelebet nefret ederiz; işte kim ister böyle bir şeyi? Gelecek yıl bir bakarsınız Sikyonlularla aramız iyi olur da Messinililerden nefret ederiz (belki de onca yıl önce Sikyonlularla savaş yaparken onlar da bizim en iyi dostumuzdular). Bakın, anlatmak istediğim mesele çok açık ve net, diye düşünüyorum. Geçmiş geçmiştir ve artık geçmişe hiçbir şey borçlu değiliz; tanrının tapınaklarına karşı olan sorumluluğumuz gibi bir sorumluluk artık mevzubahis değildir. Hayır, geçmiş yıkılıp yerle bir olmuş eski bir bina gibidir. Ya onu kendi başına bırakırsın; çünkü onun artık seninle yapacak bir işi kalmamıştır ya da duvarlarından iyi taşları söküp alırsın ve onlarla kendine ahırlar, evler, surlar yaparsın. İşte geçmiş denilen şey budur, şimdiki zamanda işe yaramak için vardır. Böylece” diye sürdürdü sözlerini Palamedes, “kısa keselim, ben burada Cleander’leyim ve onun bize savaşı anlatma tarzı, hikâyesini hafif ve ilginç tutması ve kötü mevzuları fazla deşmemesi konusunda kendisine öyle ya da böyle bir şekilde hak veriyorum. Tabii sen de hemfikirsene, Cratus...”

Cratus başını kaldırdı. “Tabii ki biraz önce anlattığın hususta seninle hemfikirim” dedi sabırsızca. “Eğer başka türlü düşünseydin şarlatanın teki olurdun. Benim söyleyeceğim tek şey şu: Cleander size savaşı anlatamaz; çünkü aslında kendisi savaşmadı. Savaşı bendim.”

Palamedes iç çekti. “Pekâlâ” dedi. “Ama kısa tutacaksın, değil mi? Yani, artık hepimiz kimin kazandığını biliyoruz da...”

On Beş

avaşı biz kazandık (dedi Cratus). Ayrıca, aziz bira-
derimin size biraz önce söylediklerinin tersine, sa-
vaşı epey kolayca kazandık (aslında, başımıza so-
run açan tek yer, onun bulunduğu yer olan hattın
en sonuydu ya da en azından milletin evlerinde saklanmadı-
ğı zamanlarda neredeyse oraları işte. Gerçekte, o kısımlarda
düşmana karşı birazcık zorlandık.) Kentten gelen birkaç tak-
viye kuvvet hep oralara yığıldı durdu ve hatta birkaç defa bi-
zi geri püskürtmeyi bile başardılar; ancak geri kalanlarımız
savaşta kendi payımıza düşenleri yerine getirdikten sonra,
her bir taraftan adamları sardık ve saldırıp güzelce, gerekti-
ği gibi cezalandırdık. Onları çevreleyebilmeyi becerdik as-
lında ve orada, meydanın herhangi bir noktasında yakaladı-
ğımızdan ya da öldürdüğümüzden daha çok düşmanı yaka-
ladık ve öldürdük; yani tanrı bize oralarda başarı da ihsan et-
ti, diyebilirsiniz.

Ben hattın öteki ucundaydım ve aralarına çatlamış su
bendinden sızan sular gibi girdik; önce, adamların cephesin-
de küçük bir yarık açtık. Biz daha kendilerine yetişmeden
aralarından bazıları kaçmaya başladığında yarığa yüklendik
ve diğerleri de mantıklı bir iş yapıp, daha başka kimsenin can-
nının yanmasına gerek kalmadan apar topar evlerine dön-

düler. Diğer taraflarda da aynı şey oldu; aslında az sayıda da olsa aralarından bazıları sıkışıp kaldı ve başımıza iş açtıklarından öldürüldüler. Genelde bunlar Korinthlilerdi ya da aslen eski kralın öldürüldüğü sırada Korinth'ten gelenlerdi. Görüldüğü gibi, Pentheus bize ne demişse doğru çıkmıştı; ancak bunları sana daha sonra anlatacağım.

Meydanın güvenliğini sağladıktan ve başımıza başka beklenmedik olayların gelmeyeceğinden emin olduktan hemen sonra –aslında, Cleander'in anlattığı karmaşayı dağıttıktan sonra– kapıların kapanmış olmasını bekleyerek kente doğru yollandık. Ama kapılar kapanmamıştı. Sonradan anlaşıldı ki, Aiginalıların ne olursa olsun kuşatma altında kalmak gibi bir istekleri yoktu; en azından şehirdeki insanlar açısından bu böyleydi. Soylular açısından değil, tabii ki; çünkü hepsi bayır aşağı savaşıyorlardı. Eh, özel olarak Korinthlileri umursamıyorlardı fakat onların kuşatılma tehlikesi içine girmesini de istemiyorlardı, özellikle de alayı savaşta öldürülmüşse. Hiçbir anlamı olmayacaktı, cidden. İşte bu yüzden de kapıları açık bırakmışlardı, iyi mallarını güvenli yerlere koymuşlardı ve ne olacak diye beklemeye başlamışlardı.

Prens Hipposthenes ve Sarpedon Amca olayların nasıl cereyan ettiğini anlamakta pek gecikmediler. Çok basit bir denklem kurdular; biz onlara sorun yaratmadığımız sürece, onlar da bize bir sorun yaratmayacaklardı. İyi bir tutum, şayet fikrimi sorarsan. İşte bu nedenle Prens kendi halkına dedi ki, kusura bakmayın, bugün yağmalama yok belli evler haricinde –onlar da Korinthlilerin ve onlar için savaşan soyluların oturdukları evlerdi– ve yapabileceği bir şey var mı diye bakmak için kalkıp saraya gitti. Esas olarak Korinthli prenslerin –gaspçılar da diyebilirsiniz– hâlâ sarayda olup olmadıklarını ya da savaşta öldürülüp öldürülmediklerini ya

da esir düşüp düşmediklerini ya da hâlâ bir yerlerde arazi olma durumunu sürdürüp sürdürmediklerini bulmaktı amacı. Şansımıza, kısa bir süre içerisinde durum açıklığa kavuştu: Onlar da ölümler arasındaydı; hem de daha savaşın başlarında öldürölmüşlerdi, zaten destekçilerinin arasından bu kadar kolay geçmemizin nedeni de aslında buydu.

Bu noktada, Hipposthenes herhangi birinin Pentheus'u görüp görmediğini sordu.

Nihayet, onu da bulduk. Ölmüş adamların yığılı olduğu bir yerde en altta kalmıştı; bu nokta direnişin en şiddetli olduğu noktaydı zaten. Dıştan göröldüğü kadarıyla, düşmanın gemilere saldırıp gemileri yakma tehdidinde bulunduğı sırada, gemileri savunurken öldürölmüştü. Şimdi düşünüyorum da, başka hiçbir seçeneğı kalmadığı için orada öldürölmüş olabilir, yani ne demek istediğimi anlıyor musunuz; kendisi, saldırıya uğrayan bir avuç adamla birlikteydi, galip gelmişler ve öldürölmüşlerdi. Belki iyi bir şekilde ölmüştü, kendisine yakıştığı üzere tıpkı cesur bir oyuncu gibi (bildiğim kadarıyla, kendisini böyle sanıyordu) kahramanca mücadele ederken öldürölmüştü ya da belki de kendisini savunurken yeterince akıllı davranamayarak çok kötü bir şekilde öldürölmüştü ya da belki çok farklı bir şekilde, tanımadığı bir adam tarafından ensesinden bıçaklanarak öldürölmüş de olabilirdi; eh, bu da bizim asla bilemeyeceğimiz bir şey ve bence de pek önemli bir şey değil. Her şeye karşın, ben kendi payıma düşeni söyledim; onun iyi bir şekilde ölmediğini, celsurca ölmediğini, kahramanca ölmediğini, şiirlerdeki büyük savaşçılar gibi cephenin en önünde savaşarak ölmediğini söylemem için herhangi bir neden göremiyorum. Bunun yanı sıra, onu tahta geçirmek için onca yolu aşım gelmiştik ve o kendisini öldürtmüştü. Şimdi onca yolu haybeye gelmiş biri gibi ortada kalıvermiştik.

Madem konusu açıldı, bakın burada ilginç bir durum var. Yerlilerle konuşmaya başladığımızda doğal olarak ilk sordumuz sorulardan biri ailesi öldürüldüğünde kaçan Prens Pentheus adında bir prenslerinin olup olmadığı ve hikâyenin geri kalan kısmının doğru olup olmadığıydı? Bunun gerçek olduğu ortaya çıktı; hatta başarısızlıkla sonuçlanan savaş arabası yarışıyla kralla ailesinin kendi evlerinde ateşe verilmesi bile. İşte o noktada, bazı şeyler farklılaştı. En azından iki gözüm önüme aksın, diyerek yemin ettiler ve Pentheus'un kellesini bir sıraya geçirilmiş halde şehrin kapısına asılmış gördüklerini söylediler; orada bir ay boyunca kaldı, dediler ve bu konuda en ufak bir hataları olmadığını söylediler. Diğerleri, hayır dediler ve sıraya geçirilmiş bir kelle hatırlamadıklarını ve Pentheus'un da diğerleriyle birlikte öldürülmüş olduğunu hiç işitmediklerini söylediler. Ve derken ağzından bal akan iki tane ak sakallı ihtiyar bulduk ve bunlar bütün kraliyet sülalesinin yangında öldürüldüğünden gayet emin olduklarını ve kemikleri topladıklarında bütün prensleri de saydıklarını belirttiler. Pentheus'un cesedini salonda, bir masanın üstüne koyduk ve herkesten ona iyi bakmalarını ve bu adamın Pentheus olup olmadığını bize söylemelerini istedik: Yaklaşık üçte biri, "Evet, o" dedi; yaklaşık üçte biri, "Hayır, kesinlikle o değil" dedi; yaklaşık üçte biri de, "Belki de oydu" dedi, "Belki de o değildi"; emin değillerdi yani. Bu yüzden de bu adam gerçekten de Pentheus muydu yoksa Pentheus adını almış başka bir çocuk muydu bilmiyorduk, eh zaten artık bir önemi de kalmamıştı bunun. Sonuçta ben adı Pentheus olan ve savaşarak ölen bir adam tanıdım. Onu şahsen hiç öyle fazla sevmedim ve itiraf edeyim ki, bir yanım öldüğüne memnun bile olmuştu; çünkü bu, kız kardeşimle evlenemeyeceği anlamına geliyordu. Ama şimdi kalkıp da *nehrin* öteki tarafındaki ruhunun bana kıl olmasını da istemem; o yüzden de bana kalır-

sa, o Aigina Krallığı'nın gerçek mirasçısıydı ve babasının intikamını alarak hak ettiklerine kavuşmak isterken ölmüştü.

İşte böyle. Yeterince olumlu geldi mi size? Oldu o zaman.

Ama bu durumu birazcık bozacağım – kusura bakmayın ama beni birazcık hoşnut etmeniz gerekiyor– bunu da kız kardeşimin onun ölümünü kabullenemediğini belirterek yapacağım. Birtakım nedenlerden ötürü kız kardeşim bu adama âşıktı –burada bir kadının bir erkeği neden sevdiğini bilen var mıdır acaba? Belki de yoktur– ve onun savaşta öldürülebileceği aklının ucundan bile geçmemişti; ta ki haber kendisine ulaşana dek. Tabii bunu onun için zor kılan şey, eğer Prens'e yağ ve unla o aptalca şeyi yapmamış olsaydı tüm bunların asla olmayacağıydı; yani, bir şekilde, tüm bunlar kız kardeşimin hatasıydı.

Acısıyla başa çıkabilmek için bol bol ağladı ve herkesi başından savdı. Ne benimle konuştu ne Cleander'le ne de Sarpedon'la; onunla konuşmayı denediğimizde krizlere girdi ve başladı bağırıp çağırıp dövünmeye; biz de yanından çıkıp gitmekten başka bir şey yapmadık. Kız kardeşim üç gününü böyle geçirdi, biz de alışması için bekledik. Bilmem doğru bir şey mi yaptık; ama yaptık işte.

“Pekâlâ” dedi Prens Hipposthenes o gün geç bir saatte, sarayın salonunda duvara yaslanmış dururken. “Bana ne gibi Allah'ın belası bir şey teklif edeceksiniz bakalım?”

İyi bir soruydu. Tahta geçirecek bir kralımız yoktu, orada durmanın bir alemi de yoktu. Korinthlileri toplayıp, “Ya kusura bakmayın” diyerek gidecek durumumuz da yoktu; çünkü alayını öldürmüştük. Eğer geride Aiginalı herhangi bir soylu kalmışsa, onlar da Aigina kralı olmak için sıraya falan girmemişlerdi zaten. Yani kısacası, işin içine etmiştik.

Prens Oenophilus başını kaldırdı. “Bilmiyorum” diye yanıtladı. “Senin kral olmaya hevesli olduğunu sanmıyorum. Pentheus’un seni varisi olarak atadığını söyleyebilirdik de...”

“Kesinlikle olmaz” diye yanıtladı Hipposthenes omuzlarını silkerek. “Burası savaş arabaları için çok tepelik bir yer, denizle ilgili şeylerden de hoşlanmam ve buralarda krallar pek uzun ömürlü olmuyorlar gibi birtakım mazeretler saydı. Tabii eğer sen istersen...”

“Yok, çok sağ ol” diye yanıtladı Oenophilus. “Peki ya senin kız kardeşin olur mu? Hani Pentheus aslında onunla evliydi falan da diyebiliriz –millete çocuk da yolda deriz, emimim bir yerlerden bir çocuk falan buluruz– ve sonra da kız kardeşin kral naibi olur, birkaç kişi de kendisine danışmanlık yapar...”

“Sen benim kız kardeşimle uğraşmayı bırak” dedim homurdanarak. “Tekliften hoşlanmadık anlamına gelmiyor bu, yanlış anlama” diye de ekledim; çünkü memlekete dönmek istiyorsak bu adamlara ihtiyacımız olduğunu unutmuş değilim. “Ama bence Dusa’nın başından yeterince olay geçti. Senin önerdiğin böyle bir işe bulaşması doğru olmaz bence.”

Oenophilus omuz silkti. “Çok adil” dedi, “sanırım bu fikri kafama koyan tanrı bunun gerçekleşmesi için bana pek yardımcı olmuyor. Pekâlâ, öyle olsun; peki herhangi bir önerisi olan var mı?”

İyi bir ocağa sokulan ok başı demirinin ocakta işlenmesi için yetecek oranda bir süre geçti. Derken Sarpedon Amca başını kaldırdı ve “Ben yaparım bu işi” dedi.

“Pardon?” dedi Prens Hipposthenes.

“Bu krallığı yönetirim” dedi Sarpedon. “Sadık bir Megara vasalı olarak tabii ki; beni burada tek başıma bırakmanıza izin vermem. Ama bana bir garnizonu dolduracak kadar asker bırakırsanız ve genel konularda yardım ederseniz, bu ka-

leyi burada sizin için tutarım. Zaten hayatım boyunca hayalini kurduğum bir şeydi kral olmak.”

Bu defaki sessizlik bir öncekinden çok daha kasvetli geçti.

“Yanlış anlama” dedi Oenophilus sonunda, hani birine kötü bir şey söylemek üzereyken kullandığımız ses tonu vardır ya, işte o ses tonuyla, “ancak ben bunu pek uygun görmüyorum...”

Sarpedon sırtıttı. “Eğer bu işi yasal bir düzleme oturtma konusunda endişen varsa, orası kolay” dedi. “İlk önce, genç Pentheus beni savaştan önce varisi olarak atar. İkincisi, onun karısı, benim yeğenim, ağlayıp yalvararak çocuğu büyüyene kadar krallığa göz kulak olmamı ister. Üçüncüsü, eğer bana silahlı elli adam verirsen, yarından tezi yok sorun çıkaran kellesini surların tepesinde bulur.” Omuz silkti. “Ve bunun yanı sıra” dedi, “zaten elinizde başka kimse de yok, değil mi? Tabii buraya kendi halkınızdan birini, yani bir Megaralıyı koymayı düşünüyorsanız o zaman başka ve artık o Megaralı her kim olursa, gönüllü ya da gönülsüz işi kabul etsin veya etmesin, bırakın vasal bir eyaleti yönetmek, ben onu köprü başında haraç toplamakla bile görevlendirmem.”

Hipposthenes bir an için amcama baktı. “Biliyorsun” dedi, “daha da kötüsünü yapabildik.”

Kardeşi yüzünde şaşkın bir ifadeyle baktı. “Yapabilir miydik?” diye sordu. “Çoban köpeğinin yerine kurt koymak gibi bir şey olurdu herhalde.”

“Köpekler kurt soyundan gelir” dedi Sarpedon sırtıtarak. “Bunu bilmiyor muydun?”

Oenophilus kaşlarını çattı, bu son söylediği şeyin adama kıllı derin bir şey mi yoksa alakasız bir şey mi olduğunu anlamaya çalışır gibi bir hali vardı. “Pekâlâ” dedi, “diyelim ki yaptık. İstikrar konusu ne olacak? Kusura bakma ama söylemek zorundayım; sen artık genç bir adam değilsin, dahası...”

“İnsan kendini hangi yaşta hissediyorsa o yaşıdır” diye lafı kesti Sarpedon. “Ya da benim durumumda, kellesini son kestiği adamın yaşındasıdır. Olaya buradan bakarsak, yaklaşık yirmi altı yaşımdayım.”

Hipposthenes gülümsedi. “Sanırım kardeşimin söylemek istediği şey” dedi, “senin iyi bir kral olamayacağın. Birazcık olabilirsin; ama şöyle böyle işte.”

“Eee, ne olacak?” diye omuz silkti Sarpedon. “Bu, çok mu umurunda olacak?”

“Eh...” dedi Oenophilus.

“Yani sen şimdi kardeşini ya da değer verdiğin birini burada bırakacak mısın sanki?”

Oenophilus gözlerini yere indirdi. “Eğer meseleye bu noktadan bakarsan” dedi, “hayır. Peki ama ille de bir kral seçmemiz gerektiğini kim söylüyor? Neden buranın halkı bu işi kendi başına çözemesin? Kendi krallarını seçsinler, sonra da işlerinin başına geçsinler, olmaz mı?”

Sarpedon başını kaldırdı. “Bunu isteyemezsin” dedi. “Seni adam yerine koymazlar bir daha. Biz de öyle. Megara Prensi koca bir sefere çıkıyor, bir seferden diğerine koşuyor, büyük zaferler kazanıyor ve sonra da kalkıp memleketine mi dönüyor? Millet seni deli zanneder.”

Oenophilus göğüs geçirdi. “Pekâlâ” dedi. “Ama şimdi bana şerefın üzerine, iyi çalışacağına, milleti gereksiz yere öldürmeyeceğine veya benzeri şeyler yapmayacağına dair yemin edeceksin. Burada olan biten herhangi bir şeyle herhangi bir şekilde ilintilenirsek...”

“Merak etme” diye yanıt verdi Sarpedon iki eliyle birtakım jestler yaparak. Benim hayatta tek istediğim şey güzel bir evde oturmak ve milletin bana geberene kadar yalakalık yapmasıdır. Ben şöyle düşünüyorum; hayatta yaptığım tüm o şeylere karşın herkes beni bir savaşçı olarak değil de, iyi ve

akıllı bir kral olarak hatırlayacak. Böyle bir seçim yapmak istemezdim; ama eğer bu beni birkaç kuşak daha *nebrin* öteki tarafından uzakta tutacaksa, ben de yaparım.”

Hipposthenes bir an durdu, Sarpedon’un yüzünü inceledi ve ardından, “Bu iş gerçekten de canını sıkıyor, değil mi? Yani unutulma korkusu, demek istiyorum” dedi.

“Tabii ki canımı sıkıyor, senin canını sıkıyor mu sanki?”

Hipposthenes dudaklarını büzdü. “Birazcık” dedi. “Ama benim hâlâ epey bir zamanım var.”

“Benim yok ama” dedi Sarpedon. “İşte gördün mü, benim de aradığım şey buydu işte. Yaşlı bir adama ölümsüz olması için bir şans vermeyi reddetmeyeceksin değil mi?”

Böylece –şaşkın bakışlarım ve de mide bulantım arasında– karar verildi: Sarpedon, Aigina tahtını devralacaktı, hem Pentheus tarafından seçilmiş tahtın varisi olarak hem de Pentheus’un dul eşinin hamisi olarak. Tahta çıkışı şerefine tören yapılacak ve Kral Pentheus için yas tutulacaktı..

Sizi temin ederim; prensler bize kafalarında ne olduğunu söylediklerinde ben bunun bir şaka olduğunu düşündüm. Çok komik bir şaka değildi; ama belki de (diye düşündüm) Megaralıların bizim henüz keşfedemediğimiz ince bir mizah anlayışı vardı. Onların gerçekten de ciddi olduklarını fark edince, az kalsın koltuktan yere yuvarlanacaktım.

Cenaze oyunları yapılacaktı, hem de Aigina’da o güne dek görülmemiş boyutlarda, ta Megara’dan, Atina’dan ve Elis’ten gelecek katılımcılarla.

“Elis mi?” diye sordum.

Oenophilus bana tatlı tatlı gülümsedi. “O sensin” dedi.

“Ben mi?”

Eh, son derecede şaşırdığımdan söyleyecek bir kelime bulamıyordum; tanrı yüreğimin içini boşaltıp içine kaz tüyü

doldurmuştu. Başka bir itiraz olmadığından öneri kabul edildi. Ben deliler gibi karşı koysam bile kabul edilecekti; çünkü sonuçta onlar prenstiler. “Bu da güç naklinin hiç olmadığı kadar kolay olmasına yardım edecek” diye teminatta bulundu Oenophilus bana. “Ayrıca eğer imada bulunursak –hiçbir şeyi yüksek sesle dile getirmeksizin aynı izlenimi yaratmak çok kolaydır– bu oyunları sadece Pentheus için değil ama hangi tarafta olduğuna bakılmaksızın savaşta öldürülen bütün Aiginalılar için düzenlediğimizi ima edersek, işte o zaman bence amcan için iyi bir başlangıç yapmış oluruz ve yerlilere de her şeye yeni baştan başlama konusunda faydamız dokunmuş olur. Sonuçta” diye devam etti, Cleander’e bakarak, “biri bana oyunların savaş gibi olduğunu söyledi; ancak savaşlar yaralar açar ve şehirleri darmadağın eder, oyunlar ise yaraları sarar ve şehirlere huzur getirir. Bence bundan daha iyisi olamaz.”

Aptal Cleander başını evet anlamında salladı. “Ve” diye ekledi, “zaten bu da bizim oyuncu bulmak için son ciddi şansımız olacak. Bir de oyuncuları Atina’dan buraya çekebilseydik...”

Sayı konusunda endişe etmemize gerek yoktu. Adanın doğu yakasında, bulunduğumuz yerden uzakta, bir başka küçük şehir vardı; buranın halkının doğru düzgün ne krallarla ne de Korinthlilerle bir alıp vereceği vardı ve ellerinden geldiğince dağda, kendi taraflarında kalma eğilimindeydiler; ama oyun oynamak için kayaların oraya gelme konusunda çok istekliydiler ve dahası, Atina’da bulunan çok sayıda soyluyla da iyi ilişkiler içerisindeydiler (Atina da zaten buradan yelkenliyle bir günlük mesafedeydi. Söylediklerine göre görüş mesafesinin açık olduğu günlerde Aigina’dan At-

tika görülüyordu; ama şahsen kalkıp denemedim). Hayır; Atina'dan misafir gelmesi fikri aklımda öncelikle yer almıyordu. Düşündüğüm tek yabancı misafir Korinthlilerdi, onlar da oyunlara gelemezlerdi tabii. Çok şükür, onların boşluğunu iki gemi dolusu Atinalı doldurdu, bir de Troizen'den bir ekip geldi (oraya zamanında varmak için kartalların sırtına falan binmeleri gerekmiş olabilirdi) ve tek başına bir Thebaili; biz oraya çıktığımızda o da Aigina'ya doğru yola çıkmıştı. Sayım yaptık, müsabaka yapacak yirmi bir oyuncumuz vardı; dört güreşçi, dört boksör, altı koşucu, beş savaş arabası yarışçısı, dört atlayıcı ve serbest güreşçi. Evet, biliyorum, bu da yirmi birden fazla; ama bazı adamlar birden fazla etkinliğe katıldılar. Eğer daha kesin olarak söylememi isterseniz, şanslarını zorladılar.

İşler yolunda gitti. Sıcak bir gündü, fazla rüzgâr yoktu ve yarış hakemleri (Hipposthenes'in bazı adamları daha önce de böyle şeyler yapmışlardı) şafak sökmeden işaretleri çaktılar, taşları yığdılar, mesafeleri ölçtüler, toprağı düzlediler, taşları ve ağaç köklerini ayıkladılar. İnsanlar öğleye doğru gelmeye başladıkları sırada Cleander'le ben cenaze ateşini organize ediyorduk. Bir ada olduğundan, Aigina yakacak odun açısından çok zengindi ve yerliler yakacak olarak bir başka kaynaktan bahsediyorlardı: Damlara konulan kamışı öneriyorlardı veya fasulye sırığı... Şaka maka yapmıyorum, kurumuş inek dışkısı da; bunu küçük çiftçiler kışın ateş yakmada kullanıyorlarmış. Eh, benim bir tarafım, Pentheus'un ruhunun bedensel hapishanesinden, inek bokundan cehennem alevi içinde kurtuluşunu görmek istiyordu; ama bırak kokusunu, görüntüsüne katlanmak bile beni düşündürüyordu. Sarpedon Amca'dan birkaç tane zırhlı süvari ödünç aldım

(Prens'in Sardinyalı kiralık askerlerinden bir düzinesine el koymuştu; patron kimse ona çalışıyorlardı, başka hiçbir şey umurlarında değildi) ve adamlarla birlikte ölü Korinthlilerin evlerinde kalan tahta eşyaları toplamaya gittik. Sardinyalılar evleri canlarının istedikleri gibi yağmaladılar ve sonuçta ortaya, bırakın tek bir adamı, koca bir orduyu ısıtacak kadar yakacak tahta çıktı.

Ölü yakmak için gereken odunları hazırladıktan sonra, hakemler, baş yas tutucular ve onur konukları için platformlar hazırlandı; vakit öğleden sonraydı, cenaze töreninin yapılması ve oyunların başlaması için hava yeterince serindi. Aiginalılar için şunu diyebilirim; esaslı bir cenaze törenini nasıl takdir edeceklerini çok iyi biliyorlar. Cleander'le ben cenazeyi önden taşıyorduk, bu yüzden de üzölmüş numarası yapan kalabalığın arasından geçerken hayatından çok memnun yüzleri ve baş sallamaları gayet güzel bir açıdan görebiliyordum. Biz cenazeyi geçirirken, tuttuğumuz yaşçı kadınların dövünmeleri, bağırışları, yırtınmaları, şakaklarını dövmelele, saçlarını tutam tutam çekmeleri, gerçekten de kan akana kadar göğüslerini tırnaklarıyla yırtmaları ve üstelik içlerinden hiçbirinin bile ne olup bittiği konusunda en ufak bir fikri olmaksızın yürüttüğü tüm bu gösteri törene çok güzel bir katkıda bulunuyordu. İşlerini bitirdikten sonra Oenophilus'un kahyalarından biri kadınları saraya götürdü; kadınlar burada iyice tıkindılar, üstüne de üç kavanoz şarap tükettile, zaten tüm bunları da hak etmişlerdi.

Biz de tabii, yani prensler, Cleander, Sarpedon ve ben, baş yaşçılardık ve tüm bu işi asık suratlar ve de çatık kaşlarla yapmak durumundaydık. Sarpedon cenaze odununu ateşe verirken meşaleyi indirdiğinde birkaç damla gözyaşı bile dökebilirdi –daha sonra bana sol elinin avcunda ezilmiş bir soğan tuttuğunu söyleyecekti– ve biz de başımızı öne eğip

ayaklarımızı sürüyerek en iyi şekilde numaramızı yaptık. Yapılması gereken her şey düşünülmüştü, çok iyi bir yas sahnesi sergilemiştik. Aslında ne tuhaftır ki, bu dünyada Pentheus'un ölümünden üzüntü duyan tek insan orada değildi; Dusa gelmeyi reddetmişti ve aslında Prens Oenophilus onu mantıklı olmaya davet ettiğinde bir çömleği kafasında kırmıştı.

Ölüyü yakma töreni üstümüzde gerçekten de hüzünlü bir etki bıraktı; cenaze odunlarını doğru düzgün dizememiştik ve tam odunlar güzel güzel yanarken alevler aniden yükselmeye başlamıştı. Bütün bir odun yığını tehlike yaratacak derecede yer değiştirmeye başladı, yerle bir olup yanan kütüklerin kalabalığın üzerine düşme ihtimali ortaya çıktı. Heyecan arayan Sardinyalıları gün doğmuştu; kalın tabanlı botlarıyla odun yığınının üstüne atlayıp ellerindeki mızraklarla odunları yerlerine itiyorlardı, bunun karşılığında da kalabalıktan büyük alkış alıyorlardı. İlahinin söylenmesi aşaması çok güzel olmuştu; tam odunlar sönmek üzereyken ilahi de sona ermişti. Çabuk söyledin mi erken bitirirsin, sonra da dalında olgunlaşmış incir gibi kalırsın; yavaş söylersin, o zaman da sen ilahiyi bitiremeden odunlar söner ve son birkaç mısradan acele eder durursun. Bu defa, her nasılsa, işi doğru düzgün yapmıştık. Kendimizden çok memnun kalmıştık; çünkü sonuçta iyi bir gösteri çıkarmıştık.

Tam kemikleri toplamak için külleri tırmıkla tararken, yapmış olduğumuz hatayı fark ettik. Tek bir kemik bile bulamıyorduk. Kömürleşmiş bir eklem yerinden başka da bulamamıştık.

Prens Hipposthenes beni bir kenara çekti ve fısıldayarak, "Cesedi getirdiğini hatırlıyor musun?" dedi.

Yüzüne baktım. "Ben mi?" dedim. "Ben de bu işi Oenophilus yapacak sanmıştım."

Prens gözlerini döndürdü. “Serseri” dedi. “Eminim o kavgaya götüresi şey sarayda kaldı. Nasıl olur da insan hem cenaze töreni düzenleyip hem de ölüyü unutsun?”

Dilimi şaklattım. “Bir işe yaramaz artık” dedim. “Herhangi birinin fark ettiğini hiç sanmıyorum. Biz de, hani tahtalar arasında kemiği andıranları vardır ya, onları toplar gömeriz.”

İşte tam da böyle yaptık; isten kararmış sandalye ayaklarını topladık, bir mızrak gövdesinin etrafına dizdik ve hepsini içyağıyla sardıktan sonra, şarapla ıslattık ve huşuyla zarif bir altın yaldızlı sandukanın içine koyup bunu da taştan höyüğün altına yerleştirdik. Gerçekten de, o akşam saraya geri döndüğümüzde, Pentheus orada, bıraktığımız yerdeydi; bu yüzden de Sarpedon orada durup Dusa’nın bizi görmemesini sağlamak için nöbet tutarken, cesedi Hipposthenes’le birlikte yırtık bir yelken bezine sarıp Sardinyalılara verdik; onlar da kayıkla körfeze açılıp hava karardığında cesedi denize attılar.

Eğlenceye döndük; definden sonra beyaz pelerinlerimizi çıkardık ve bunları iskemlelerimizin altına koyduk ve oyun hakemlerine oyunları başlatmalarını söyledik. Sarpedon emir verdi, normalde kralın oturduğu yere oturdu ve ödülleri sundu. Tabii ki, yerliler onun ve de herhangi birimizin kim olduğunu bilmiyorlardı, zaten kim olduğumuz da umurlarında değildi.

Şimdi size boks karşılaşmasıyla ilgili hatırladıklarımı anlatacağım; bu karşılaşmada ben şahsen yer aldım. Bir Atinalıyla eşleştim, adamın ismi dilimin ucunda. Daha gardımı almaya fırsat bulamadan, adam yumruğunu çeneme indirdi. Boks karşılaşmasıyla ilgili hatırladığım tek şey işte bu oldu.

Peki ya diğer etkinliklere ne oldu? Şimdi de koşuya bakalım. Hipponicus adında bir Atinalı birinci geldi, diğer beş ki-

şı de iyi yarıştı. Bu Hipponicus denilen adam daha ısınma hareketlerini yaparken bu işi çok ciddiye aldığını gösteriyordu –sahada koşuyor, kurbağa sıçramaları yapıyor, kollarını sallıyor ve birkaç adım koşup aniden haykırarak duruyordu– ve aralarında başlama işaretini en hararetli ve en kararlı şekilde bekleyen oydu; ayak parmaklarını büzmüş, oyun hakemlerinin toprağın üstüne çizdikleri başlama çizgisine sokmuştu, kollarını sanki bir şey yakalamaya hazırmış gibi uzatmıştı, başı da çığırkanın durduğu yere hafifçe dönmüştü; böylece başlama borusunun sesi kulağına çok daha hızlı ulaşabilecekti, tahminimce. Ve muhteşem bir başlangıç yaptı; üzücü olan özel olarak diktirdiği koşucu şortunun ayağına dolanması, dizlerine sarınması ve birkaç yürek atışı süre sonrasında onu yüzükoyun yere yapıştırması oldu. Eğer böyle bir şey olmasaydı, eminim kazanan da o olacaktı. O yarışı kimin kazandığını tam olarak hatırlayamıyorum, o Megaralılardan biri olmalı; ama adını falan unuttum. Delice değil mi? Yarışı kimin kaybettiğini hatırlıyorum ama kimin kazandığını hatırlayamıyorum.

Atlama ise epey heyecan vericiydi; iki oyuncudan biri olan Troizenli, fantastik bir atlama gerçekleştirdi, hemen hemen on adımlık; ama ilk adımı sol ayağıyla attığı ve kumun üstünde iki adımıyla iz bırakmadığı için hakemler tarafından oyun dışı bırakıldı. Karar açıklandığında epey sakin davrandı; ama erkek kardeşi olan öteki Troizenli, biraz sinirlendi ve el kol hareketleriyle kararı protesto etti, hatta çığırkana yusuvarlak metal bir şey fırlatacak kadar da ileri gitti. Ama çok şükür hedefi tutturamadı –o şeyler çok ağırdır– ve ağırlık yere düşmeden evvel öyle bir mesafe katetti ki, çığırkan dayanamadı, keşke bu oyunlara ağırlık fırlatma yarışı da dahil olsaydı, dedi, o zaman şu Troizenli kesin kazanırdı. Birincilik getiren atlayış Timo Leon adındaki

bir Megaralı tarafından yapıldı, ucu ucuna altı buçuk adımdı; kazanamayan en iyinin iyi bir taklidiydi ama elbette onun gibi olması imkansızdı.

Araba yarışı öyle göz doluran bir yarış olmadı; hani şöyle benim istediğim türden çarpışmalı falan geçmedi. Ama işte tarlaya çıkıp tarlanın sonuna kadar gitmeyi kutsal bir iş gibi görmüşlerdi; Prens Hipposthenes en önu tutmuş, diğer herkes de saygılı bir şekilde biraz geride kalıp orayı muhafaza etmişti. Zaten ödülü verecek olan da Hipposthenes'in kendisi olduğundan –ödü de sevimli bir üç ayaklı sehpa ile grifon ayaklı kazandı; ölen kralın şahsi deposu yağmalandığında kendi payına bunlar düşmüştü– bu yarış baştan sona anlamsız gözüküyordu; fakat yarış Prens'i mutlu ediyordu ve Prens hattı geçtiğinde kalabalık delicesine sevindi. Kazasız belasız yuvasına dönmüştü, geride kalan yarışçılar müthiş bir gayret göstermişlerdi (belki de hiçbirine kimin ikinci geleceği söylenmediği içindi) ve iki araba çarpışmış, epey bir hasar ortaya çıkmıştı; öyle ki ikinciliği kazanan yarışmacı hattı tekerlek dingilinin üstünde geçmiş, yanlış yola sapmış ve tekerliğini de kaybetmiş olduğundan atlar birbirinin üstüne yığılmıştı. Üçüncülüğü kazanan durumu protesto etmişti; ama hakemler uzun tartışmalar neticesinde sonucun geçerli olduğunu ilan etmişlerdi. İkinciliği kazanan bir Aiginalıydı ve Aiginalı olmasının bu ikincilikte biraz da olsa payı vardı bence; sonuçta kazanan kendisi olduğu için Hipposthenes, bir iyi niyet göstergesi olarak küçük bir adamın zafer kazanmasına ses çıkarmamıştı.

Kurallı güreş iyiydi, kaba güreş eğlenceli; Gonnadas adında bir Aiginalı birinci turu kazanmıştı ve final turunda Taxander adında bir Megaralıyla karşılaştı. Müsabakanın başlamasıyla nedense platformdaki hava kızışmıştı; sanki Megaralı, Adalı bir oğlanı öldürmüş ya da sakatlamıştı ya da

(daha da kötüsü) şike yapmıştı. Bu yüzden de hava kararmadan alayımız gemilere binip defolup gitsek iyi olacak gibi bir hava çıkmıştı ortaya. Ama karşılaşmanın kendisi yine de baştan sona iyi geçti; ustalıktan çok güç denemeleri vardı. Birkaç gelişigüzel hamleden sonra, iki adam aralarında kim kimi yerden ilk olarak kaldıracak diye güç gösterisi yapmaya karar verdi. Taxander karşılaşmayı alacak gibiydi aslında; karşılaşmayı genelde hep önde götürmüştü, derken aniden yorgunluk belirtisi gösterdi ve Gonnadas'ın kendisini zeytin kavanozu gibi tutup kaldırmasına izin verdi. Ama Gonnadas birinci olmadı; çünkü birincilik ödülünü almayı tercih etmemiş, (ödül, bronz kaplı kılıfı ve kılıfa uygun kemeri olan gümüş saplı kılıçtı) ve birincilik ödülü yerine ikincilik ödülünü almıştı; bu ödül de genç ama pek de öyle güzel olmayan bir köle kızdı. Eskiden bir Korinthlinin karısıydı o da aslında; daha sonra ortaya çıkacağı gibi, Gonnadas'ın yeğeniydi.

Son müsabaka serbest güreşti ve bu müsabakada bir sorun yaşadık; çünkü ortada üç yarışçı vardı. Bu, içlerinden birinin doğrudan yolcu edileceği anlamına geliyordu; ama bunun da hiç yakışık almazdı. Ya da bir dördüncüsü bulunacaktı. Şimdi, üç oyuncudan ikisi Megaralı ve biri de Atinalı olduğundan yenisinin Megaralı olmaması gerekiyordu; o ana dek herhangi bir kavga gürültü yaşamamıştık ve serbest güreş de ciddi yaralanmayla sonuçlanabilme olasılığı bulunan bir müsabakaydı. Maalesef, bu da ustalık isteyen bir işti; kalıp rasgele birini sahaya koyup hadi başla bakalım falan denemezdi; deneyimli bir hasma karşı bir elma soyulana kadar geçen süre kadar bile dayanamayacaktı. En sonunda, katılacak yeterliliğe sahip tek kişinin Prens Oenophilus olduğu kararlaştırıldı, kendisi bundan birkaç yıl önce düzenlenen bir oyunda gayet iyi güreşmişti; ta ki belinden sakatlanıp güreşi bırakana dek.

Güzel bir nedenle birinin omzundan fırlatılmakla çekip giderek gösteriyi rezil etmek arasında seçim yapmak zorunda kalan Oenophilus sonunda iyi bir şey yapmaya karar verdi ve kendisini yağ ve kumla yıkayıp başlangıç için hazırlamamıza izin verdi. Kurada bir Atinalıyla eşleşti –aslında hazırlanmış bir kuraydı bu; çünkü kendi halkından biri tarafından dövülme olasılığını göze almak istemiyordu– ve rakipler geleneksel biçimde karşılaşmaya çıktılar. Müsabaka başlamadan evvel Oenophilus bize, geriye doğru sıçrayarak rakibinin etrafında epey bir dolanıp duracağını, böylece rakibine acemi olmadığını göstereceğini söyledi; sonra da Atinalı'ya güzel, temiz bir açık vererek hızlı ve de insafli bir fırlatış gerçekleştirecekti.

Bence tüm bu dediklerini yapabiliirdi; ama Atinalı, Prens'in burnunu ısırma falan kalkarsa ne olurdu bilmiyordum. Çünkü ısırma aslında yasaktır, serbest güreşte bile. Oenophilus'un kişiliğinde eksik bir taraf vardı; kendisi gençken aslında çok yakışıklıydı, kralın maiyetinden bir sürü hayranı vardı ve yaşlandıkça yakışıklılığını kaçınılmaz bir şekilde kaybetmesine karşın yüzünde çirkin, silinmeyecek ve herkesin görebileceği yaralar açanlara çok sert davranıyordu. İşte bu yüzden de sinirine hakim olamadı, hakim olamayınca da azimli ama son derece kötü bir şekilde dövüştü; Atinalı'ya da bu yüzden, sırf kendisini savunmak amacıyla onu birkaç kere savurmaktan başka bir şans tanımamış oldu. Bir noktada epey büyük bir fırlatma gerçekleştirdi; ama hakem gelip de devre arası ilan ettiğinde hemen toparlandı ve yerine geçti.

Atinalı işin içinde şike olduğunu ve ister kurallara uygun olsun ister olmasın, Prens kazanana dek karşılaşmanın sürüp gideceğini anladı; bu yüzden de sonucu ve fazla canı yanmadan yenilmeyi kabullendi; çünkü benim oturduğum yerden bile, adama baktığınızda yüreğine konulmuş olan düşüncüyü

görebiliyordunuz. Bu nedenle de karşılaşmayı sona erdirecek ve hiçbir tarafının kırılmasına neden olmayacak fırlatılışı rakibine yaptıracak savunma açığını verdi; fakat Prens bundan hoşlanmadı, bu hareket Prens'i son derece de sinirlendirmişti; hani efendi adamlar vardır ya, çok sinirlenince kendilerini kaybedip önüne gelene saldırırlar, işte öyle bir hale gelmişti. Bu yüzden de açığı kabul etmek yerine daha gösterişli bir fırlatma yapma yoluna gitti, bu şekilde öteki adamı omuzlarına alıp sahanın öteki tarafına çuval gibi fırlatacaktı; ancak maalesef manevrayı acemice yaptı ve yaptığı açığın kabul edileceğini sanmaya devam eden Atinalı da başını Prens'in başının kendisine doğru geldiği açıda eğdi. İki kafanın çarpışmasıyla öyle bir çatlama sesi çıktı ki, ta Arkadia'dan bile duyulmuştur. Atinalı sendeledi ve geriye doğru düşecek gibi oldu. Bu arada Oenophilus alnından, Atinalı'nın dişinin çarptığı yerden, kanlar akararak yere düştü. Şansına, Atinalı kendisini yere atma uyanıklığını gösterdi (yoksa, istese de istemese de müsabakayı kazanmış olacaktı); orada öylece yatıp kalmayı ve pes etmeyi planlıyor gibiydi; ama kendisine şans verilmedi. Oenophilus ayağa kalmayı becerir becermez, Atinalı'yı kolundan tuttu, yukarıya doğru çekti ve çatal gibi açtığı parmaklarıyla mide boşluğuna vurdu.

İşte bu hareket, eğer bunun doğru olduğuna hükmetmişseniz, bir adamı öldürmenin en temiz ve en hızlı yoluydu; ama Prens'in böyle bir niyeti yoktu belli ki ve Atinalı, ölmekten korktuğu için tamamen refleksleriyle hareket edip sol eliyle ani, sert bir çıkış yaptı ve Prens'in müthiş darbesini başının yan tarafında yakaladı. Oenophilus geriye doğru sendeledi, danalar gibi böğürdü, arkasındaki platformdan bir sandalye kaptı ve Atinalı'ya doğru salladı. Atinalı'nın yan tarafa çekilmekten başka bir şansı kalmamıştı; yoksa haşat olacaktı.

Ya Oenophilus'un beyne yediği darbeden dolayı birazcık sarsıldığından, ya gözlerine dolan kandan dolayı net olarak göremediğinden ya da herhangi bir nedenden ötürü, ani bir hareketle sendeleyerek Atinalı'nın durmadığı yere doğru hamle yaptı, ayağı iskemlenin ayaklarından birine takıldı ve feci şekilde iskemlenin üstüne düştü; düşerken iskemlenin bacağı ağzına girdi, bütün ağırlığıyla bacağının üstüne çöktü. Sonuç korkunç bir faciaydı; çenesi paramparça oldu ve dişlerinin yarısı kırılmış çömlek parçaları gibi döküldü. Bu halde bile ayağa kalkıp Atinalı'ya bir darbe daha indirmeye çalıştı (Atinalı da kaçmaya çalışmış ama bir Sardinyalı tarafından tutulmuştu); yürekli bir ayakta durma çabası verdi, mamafih Oenophilus sallandı ve ağır ağır yere yığıldı; millet buz kesilmişti.

İlk olarak, tıpkı hepimiz gibi şaşırان Hipposthenes oldu. Şükür, başkalarından önce ilk o geldi; başının bir işaretiyle Sardinyalılara Atinalı'yı bırakmalarını emretti ve biraderini yerden kaldırıp bir kapının üstüne koyarak hemen saraya taşımaları için birilerini gönderdi. Sonra derin bir nefes alarak dikilip durdu ve talihsiz kaza nedeniyle (o şartlar altında bu kelime çok hoşuma gitmişti) biraderiyle adı her ne ise o Atinalı arasındaki müsabakanın hiç yapılmamış sayıldığını ve müsabakanın yenilenmemek üzere iptal edildiğini, şimdi de ikinci müsabakanın başlayabileceğini ilan etti. Lafını bitirir bitirmez, kapıyı taşıyanların peşine düştü, oyunları bitirme işini Sarpedon'a bıraktı.

Bir sonraki karşılaşmayı kimin kazandığını tanrı biliyor; yarışmacıların kendilerini karşılaşmaya verdiklerini hiç sanmıyorum. Yine de, Hipposthenes'in elini çabuk tutması, halkla ilişkiler faaliyeti açısından günü kurtarmış, kalabalık olduğu yerde kalmıştı. Sarpedon birincilik ve ikincilik ödülleri verdi; belli nedenlerden ötürü kimse üçüncüden bah-

setmedi. Zaten ödöl denilen şey de kasvetli, eski bir gümüş saplı kupaydı, hani yolda bulsan tenezzöl edip almayacağın türden bir şeydi.

Ödölü verdikten birkaç dakika sonra Hipposthenes geri geldi; hâlâ yapacağı önemli bir iş vardı ve zaten prens olduğunda, aile işleri hep ikinci plana düşerdi. Durdu, kollarını havaya kaldırarak sessiz olunmasını istedi ve hepimizin duymaktan çekindiği açıklamayı yapmaya başladı; Sarpedon'la ilgili her şeyi anlattı, taht üzerindeki haklarını ve Aigina Kralı olarak tahta hemen çıkışını.

İşin tuhaf tarafı şu ki, Prens Oenophilus melodramı olasılıkla işe yaradı; kalabalık tanıklık ettiği olaydan dolayı geçirdiği şoku halen üzerinden atamadığından, Hipposthenes'in söylediklerini pek anlayamamıştı ve bu yüzden de bu açıklama hemen hemen hiçbir tepki almadı. Hipposthenes; altın bir çelenk çıkardı, herhalde Korinthli kralın deposundan falan alınmış olmalıydı ve çelenk amcamın başına geçirildi. Birkaç Megaralı hürmetkârca alkışlarken Aiginalılar ilgisiz gözlerle bakmayı sürdürdüler, sanki bütün bunların kendileriyle bir ilgisi yokmuş gibi bir halleri vardı. Tamam, görkemli bir tahta çıkma töreni değildi; ama o şartlar altında böyle bir tören bile diğerlerinden çok daha iyiydi. Kimse ne bağırdı ne de bir taş attı ve birkaç dakika sonra da kalabalık dağılmaya başladı, hani güneş çıktığında denizin üstünden sis kalkar ya, işte aynen öyle.

İşte, arkadaşlar, Aigina'daki Korinth Hanedanlığı'nı böyle yıkıp yerine Elegus-Megara Hanedanlığı'nı kurduk. Ama kazalar, yalanlar ve hatalardan oluşan, süs olsun diye de üstüne birazcık sağlıklı insan doğası serpiştirilmiş yaşamı değiştirmek pek öyle kolay bir iş değildi. Sanırım krallık Sarpedon

Amca'ya çok yakışmıştı. Hükümdar olmak, hayatı boyunca hep istediği bir şeydi onun; ama birkaç yıl sonra soğuk algınlığından ölecekti. Bu krallık sayesinde Megaralıların yeni bir vasallığı oldu, bu da denge açısından iyi bir şeydi. Tabii yine de Megara'da birçok şeyin yönünü değiştirmişti; çünkü kısa bir süre sonra (duyduğuma göre yani) Hipposthenes, ağabeyinin yangında ölmesiyle birlikte tek hükümdar olmuştu. Bu, çok kolay oldu; çünkü Oenophilus dişlerini kaybettikten sonra kafayı biraz kırmıştı, kimsenin kendisini görmesini istemedi; soylular da dahil olmak üzere, sürekli ona buna saldıırıp durmuştu. Hipposthenes, deyim yerindeyse, iyi bir kral olmuştu; bildiğim kadarıyla krallığı sürdürmeye de devam ediyor. Ancak Aigina'yı bir aşamada kaybetmiş olması gerekir; çünkü iyi bir kaynaktan edindiğim bilgiye göre Aiginalılar artık ülkeyi kendi başlarına yönetiyorlarmış ve kim ne derse desin bu işi gayet de güzel beceriyorlarmış.

Bize göre, Aigina işi tam anlamıyla bir facia olmasa da, gerçek bir zaman kaybıydı. Ekipten iki kişiyi kaybetmiştik; eh, bir arkadaşımızı ve ayrıca Pentheus'u. Bunun iyi ya da kötü bir şey olduğu konusunda da fikirler farklıydı. Kendileriyle görüştüğümüz hiçbir oyuncu kimse ölmeden yapılacak oyunlara ilgi göstermemişti; bir şekilde Aiginalılar, biz Elealıların Prens Oenophilus gibi vahşi ve disiplinsiz olduğunu düşünüyorlardı; Megaralılar bizden yeterince bıkmışlardı ve yüzümüzü ömürleri boyunca görmeseler de olurdu ve uzaklardan, ta Atina'dan ve Troizen'den gelenler bizi tanıyacak kadar uzun bir ilişki kurmamışlardı bizimle. Cleander yarım ağızla Atina'ya şahsen gitmeyi önerdi; ama Aigina'da olup bitenler oraya kadar ulaştığında, gitmemizin de bir işe yaramayacağı gerçeğini kabul etti, Argiveliler bizi nasıl suçlady-salar yine öyle suçlanacaktık ve oradan tek parça halinde çıkarsak kendimizi şanslı sayacaktık.

Bu yüzden de ben, dünya üzerindeki en güzel yer olduğu söylenen, zekî insanların yurdu Theseus'u asla ziyaret edemedim. Aslında, gitmediğimiz için rahatlamıştım; zaten oyunları, bitmek bilmeyen yolculukları ve (en önemlisi) ağabeyimle kız kardeşimi bir kenara bırakın, oyuncu arama işinden yeterince çekmiştim. Artık istediğim tek bir şey vardı, o da Hipposthenes'le konuşmak, Korinth'ten çaldığımız gemi için mürettebat istemek ve doğruca memlekete gitmekti.

Mürettebatı aldık –Prens bunu saklayarak iyi bir iş yaptı; ama bizi çekip giderken görmekten büyük mutluluk duyduğunu söylüyordu yüreğim– ama doğrudan memlekete gitmedik. Bunun Cleander'in hatası olduğunu söylemek gereksizdi –ama bu konuya sonra gireceğiz. Bunun yerine, bir sürü güzel hediye aldık– eh, Hipposthenes'in bütçesi cömert olmaya yetiyordu, dağıttıkları da zaten kendi malı değildi; ancak öyle olsa bile, elindekileri vermeye de mecbur değildi. Bu arada mobilyalar, yemek takımları, tekstil ürünleri, bronz külçeler ve artık kim bilir daha neler neler yüklenmişti bizim gemiye; ambar hemen hemen doluydu ve ihtiyacımız olan kumanyayı koyacak yer kalmamıştı; yani bu açıdan bakıldığında yolculuk çok işe yaramıştı, hem de çok. Sanırım, aslında halimizden çok daha memnun olmamız gerekiyordu; çünkü Megara'ya aç biilaç bir halde varmıştık, oradan zengin ve etrafımızda bir sürü adamla ayrılmış, amcamızı da geride Aigina Kralı olarak bırakmıştık. Ancak –doğrusunu isterseniz– pek o kadar üzülmesek de yine de sıkıcı olmuştu.

Her şey hesaba katıldığında, küçük ölçekli vedalaşmalar olmadığından çok memnundum. Rüzgâr çıktığında ve bizim için gitme zamanı geldiğinde, Sarpedon bazı önemli Aiginalılarla yiyip içtiğinden rahatsız edilmek istemiyordu; Hipposthenes haşat olmuş ağabeyiyle uğraşıyordu ve başka

kimse de bizi pek umursuyor gözükmüyordu. Gemiye doluştuk: Cleander seyir işleriyle, rüzgâr yönleriyle ve gemi kaptanıyla meşguldü; Dusa'nın morali son derecede bozuktu ve konuşkan hali pek kalmamıştı; ben de Peloponnesos'a dönerken iyi bir hava yakalamanın derdindeydim. En azından mürettebatın neşesi yerindeydi; çoğu Megaralı küçük çiftçilerin küçük oğullarıydı, uzman kadro da Aiginalı balıkçılardan ve usta tayfalardan oluşuyordu ve hepsi yeni yeni yerler ve insanlar tanıyacak olmanın heyecanı içindeydiler. Yani bizim eskiden hissettiğimiz şeyleri hissediyorlardı.

Yarım gün boyunca rüzgâr altında kaldık ve kaptanın ifadesine göre iyi yol almıştık; tam o sırada Cleander bana rotadan bahsetti.

“Önümüzde bir ya da iki günlük bir mesafe var” diye izah etti. “Ve eğer *onu* gemiye alabilirsek, kayıplarımızı telafi edebileceğiz. Aslında, eğer onun geldiğini bilseler, epey bir oyuncuyu oyunlara katılmaya razı ederdik.”

Artık her ikimiz de bu konuda hemfikirdik. Cleander'le, Epidauros'ta mola verip bütün zamanların en büyük güreşçisi Milon'u da kadroya dahil etmeyi denemeye karar verdik.

“Diyelim ki hâlâ yarışıyor” dedim, şimdi artık kırk yaşlarında falan olmalı.”

Cleander başını salladı. “Son duyduğuma göre” dedi, “oyunlara katılıyordu ve ondan daha iyisi yoktu. Ayrıca oynamak için de can atıyordu. Biliyorsun, bu işten alnımızın akıyla çıkmamız lazım. Benim yüreğim bu konuda çok iyi şeyler söylüyor.”

Kabul etmekten başka bir çarem yoktu. Oyunlarla şöyle böyle ilgilenen birileri bile Epidauroslu Milon'u biliyordu; onun henüz daha çocuk yaştayken koca bir öküzü nehirden çekip çıkardığını ve çıplak elle güreşip yabandomuzunu yendiğini. Zaten onun Aegeum Kralı'nın cenaze oyunlarında

anlı şanlı Geraeon'u yenmesi de benim şahsen oyuncu olmamı etkilemişti. Ta Peloponnesos'tan kuzeydeki Thebai'ye ve Plataia'ya kadar, Argos, Messini, Cirth, Atina ve Arkadia şampiyonlarını yenmişti. Girit'e ve Rodos'a gitmişti ve orada ünlü müsabakaları kazanmıştı. Hatta bazıları Milon ile Herkül arasında yapılan karşılaşmayı seyrettiklerine dair aşırıya kaçan ve gerçek olması imkansız bir masal uydurmuşlardı; çünkü Herkül, Milon doğmadan çok önce ölmüştü. Her neyse, zaten milletin anlattıklarının yarısını bile yapmış olsa, bu adam yaşayan en büyük oyuncuydu ve itiraf etmek gerekirse, eğer oyunlara katılmayacak bile olsa, sırf onu görmek için yolumuzu uzatmayı seve seve kabul ederdim.

Epidauros ufacık bir yerd; hani işi düşmediği sürece kimsenin gitmediği yerler vardır ya, öyle bir yerd işte. İlk etapta Milon gibi kayda değer birinin böyle bir yerde yaşaması bize çok tuhaf geldi; sonra da yüreğim dedi ki, eğer insan Epidauros gibi bir yerde doğup büyüdüyse buradan uzaklaşmak adına her türlü yeteneğini geliştirmek için inanılmaz bir güç sarf edecektir. Detay mı istiyorsunuz? Peki, veriyorum. Şehrin surları çok alçaktı, kötü inşa edilmişti ve büyük bir kısmı dökülüyordu. Kapılardan birinin menteşesi kopmuştu; hani olmaz ya, biri kalkıp şehre falan saldırmaya kalksa, şehirde oturanlar menteşeyi takmadan kapıyı kapama fırsatı bile bulamayacaklardı. Sokaklar dar ve hemen hemen bomboşt; evler küçük ve iç içe geçmiş gibiydiler; saray da hani bizim evden daha büyük değildi; sarayın meyve bahçesi ise bir avlu kadardı, içinde de birkaç tane cılız ve yaşlı elma ağacından başka bir şey yoktu. Köpekler bile sıska ve ruhsuzdu; biz yabancılar yanlarından geçerken kalkıp havlayacak enerjileri ve coşkuları bile yoktu. Epidauros'ta gördüğümüz en büyük ve en kayda değer şey sarayın gübre yığınıydı, sanki kuşaklardan beri orada toplanmıştı.

“İşte burası” dedi Cleander. “Hadi bakalım, şansımıza evde olsun, bir yerlere yarışmaya falan gitmiş olmasın. Şimdi onca yolu katedip de adamı evinde bulamazsak aptala döneriz.”

Dusa –Milon’un nasıl sihirli bir isim olduğunu siz anlayın artık; Dusa trans durumundan artık çıkmış ve bizimle gelmişti– başını salladı. “Sanırım evinde” dedi. “Bak.” Müştemilatlardan birini eliyle işaret etti; yakından bakıldığında buranın bir odunluk olduğu anlaşılıyordu; kapı yarı açıktı ve eski püskü bir savaş arabasının arka kısmı görülebiliyordu. Sol taraftaki duvarda da bozuk bir çerçeve ve her tarafı dökülmüş bir hasır sepet duruyordu. “Ev mev aramana gerek yok” dedi kız. “Evi burası.”

İşte böylece saray kapısından içeriye girdik; kapılar hafif aralıktı ve içeriye doğru seslendik. Bir süre sonra da, geçen senenin mahsülü elmalara benzeyen suratıyla küçük bir kadın çıkageldi ve bize ne istediğimizi sordu.

“Biz buraya Prens Milon’u görmeye geldik” dedi Cleander.

Kadın hiçbir şey demedi, sadece suratımıza sanki deliymişiz gibi baktı.

“Prens Milon” diye tekrarladı Cleander. “Biz onu görmek için geldik buraya.”

Kadının yüzüne yavaş yavaş bir gülümseme yayıldı ve kadın hiç de görmek istemeyeceğiniz bir manzarayı, dişsiz ağzını (tabii eğer Megara Prensi’ni ziyaret etmiyorsanız) gösterdi. Sonra da kapıyı suratımıza kapattı.

“Muhteşem” dedim. “Şimdi ne yapacağız?”

Dusa kaşlarını çattı. Hani şöyle “bana baksana sen bakayım” türü bir kaş çatmaydı bu, sanki feleğin çemberinden geçmiş gibi. Bu bakış beni epey sinirlendirdi. “Bu işi bana bırak” dedi Dusa; ben de bıraktım.

Derin bir nefes aldıktan sonra Dusa yerden bir taş aldı ve taşı tüm gücüyle kapıya attı. Birkaç yürek çarpıntısından sonra bir başka taş aldı, sonra bir başkasını daha. Altı veya yedi taştan sonra, kapı açıldı. Bu defa bir adamın kafası gözüktü.

“Ne istiyorsun?” diye sordu.

Dusa elinde tuttuğu taşı bıraktı ve adama otuz iki dişini birden göstererek gülümsedi. “Eğer mümkünse” dedi; bal peteği kadar tatlı ve taptazeydi. “Prens Milon’u görmek istiyoruz.”

Adam söylenen şeyi anlamamış gibi kaşlarını çatı. “Onu mu göreceksiniz?” dedi.

“Evet öyle” dedi Dusa ısıldayarak. “Doğru bir zamanda mı geldik?”

“Olabilir” diye yanıt verdi adam. “Yani, eğer sizi onun olduğu yere götürmemi isterseniz, tabii ki götürürüm.”

“Çok güzel” dedi Dusa. “Kendisi sarayda mı?”

Adam başını kaldırdı. “Şükür Tanrı’ya, değil. Arka tarafta, avluda.”

Olmuştu işte; demek sıcak, güneşli bir günde idman yapıyordu. Ben de bu yüzden önce oraya gidip bakalım, dedim.

“Fevkalade” dedi Dusa. “Hemen gidelim o zaman, sizi bekliyoruz.”

Adam dışarıya çıktı, kapıyı da arkasından çekti. “Bu arada kendimi tanıtayım, ben Prens Dromus” dedi.

Biz de kendisiyle tanışmış olmaktan mutluluk duyduğumuzu söyledik ve Elis’ten geldiğimizi, tüm bu yolu Milon’u görmek için çektiğimizi belirttik. Dromus bir an durdu, düşündü ve omuz silkti.

“Siz de güreşçisiniz o zaman?” diye sordu.

“Ben güreşçiyim” dedim. “En azından, güreşçiydim. Ama burada bulunmamızın esas nedeni bu değil.”

“Ah” diye yanıt verdi Dromus. “Şey, burada işte.”

Bahçenin girişinde duruyorduk; berbat bir yerdi, acilen taze toprağa ve düzenlenmeye gereksinimi vardı. “Burada işte” diye tekrarladı Dromus.

Dusa derin bir nefes aldı, sonra verdi ve gülümsemesi tüm yüzüne yayıldı. “Kusura bakmayın” dedi, “galiba anlayamadık. Tam olarak nerede?”

“Burada.”

“Ama ben Prens Milon’u göremiyorum” diye itiraz etti Dusa sinirine hakim olmaya çalışarak. “Nerede?”

Dromus omuz silkti. “Aşağı yukarı bulunduğunuz yerde, aslında” diye yanıt verdi. “En azından, höyük buradaydı ben çocukken. Babam kapının girişini kapatıyor diye taşları kaldırttı; o zamanlar buradan araba geçiyordu da...”

“Yani o öldü mü?” diye lafa girdi Cleander.

“Şey, tabii ki öldü” dedi Dromus. “Yıllar oldu öleli. Ben de sandım ki siz onun küllerinin gömüldüğü yeri görmek istiyorsunuz.”

“O ölmüş olamaz” diye lafa girdim. “Daha geçen yaz...”

Dromus sırtıttı. “Ah, anladım” dedi. “Siz de onunla ilgili hikâyeleri duyup onun hangi çağda yaşadığını anlayamayanlardansınız. Hayır, Milon bundan yedi nesil önce öldü; aslında benim büyük-büyük-büyük-büyük amcamdı. Kendisi yaklaşık, yediyle otuzu çarparsak, iki yüz yıldan beri ölü.” Gülümsedi. “Ve siz de tüm bu yolu onun yaşadığını farz ederek geldiniz. Çok hüznölü.”

“Şaka yapıyorsunuz” dedi Dusa sonunda.

“Hayır, şaka yapmıyorum” dedi Dromus. “Epidauros’ta istediğinize sorun, size aynı şeyi söyleyecek. Sonuçta, o buradan çıkan tek meşhur adam, bu yüzden de herkes tanır onu. Mesele şu” diye sürdürdü sözlerini, “o kadar meşhur biri ki, güreşçi hikâyesi dinleyen herkes, eğer güreşçinin adını bil-

miyorsa, onun Milon olduğunu zannediyor. Ama tuhaf olan şey insanların zaman kavramını kaybetmeleri. Falanca kişinin hâlâ yaşadığını sanıyorsun; çünkü onun ne zaman doğduğunu ya da kaç yaşında olduğunu bilmiyorsun ve onun ölümüyle ilgili haberi de hiç duymamış oluyorsun.”

“Anlıyorum” dedi Cleander. “Öyle olsa bile...”

“Bir şekilde” diye sürdürdü sözlerini Dromus, ayak parmağıyla toprağın üstüne, işaret çizerek. “Bu ölümsüzlük işaretidir. Sadece ölümsüzlük değil; ebedi gençliktir hatta. Her ne kadar o, çok zaman önce ölmüş olsa bile, insanlar onu kalplerinde yaşatmayı sürdürüyorlar. Bence çok güzel bir şey olmalı bu, sizce de değil mi?”

İşte böyleydi. Prens Dromus’a nazıkçe teşekkür ettik; ancak yeme içme davetini reddetmede o kadar hızlı davranmadık, bu yüzden de oturup artık kim olduğu hiç de umurumuzda olmayan üstün Milon’un cesareti ve yiğitliğine dair bir sürü hikâye daha dinlemek zorunda kaldık.

“Gemiye doğru giderken Dusa, “Biz onu hâlâ sağlamış gibi gösterebiliriz” dedi. “Bence insanlar onun ölüm haberinden çok sağ olduğu haberine inanacaklardır. Bu yüzden yapacağımız iş onun yaşlarında bir güreşçi bulmak olacak.”

“Ne, iki yüz küsur yaşında birini mi bulacağız? Bu birazcık zor ama.”

“Kapa çeneni, Cratus. Kırk yaşlarında ama hâlâ güçlü kuvvetli birini bulacağız; güreşte iyi olacak ve Milon olduğuna herkesi inandırabilecek...”

“Olmaz” dedim. “Kesinlikle olmaz. Bir dilim çiğ et gibi her tarafına yağ döksek de, una bulasak da olmaz. Hayatım boyunca peşimi bırakmayan bu tür şeylerden bıktım usandım.”

Dusa ansızın tekrar morardı. “Ne tür şeyler?” dedi yavaşça.

Beni doğru anlamıştı zannedersem. “Ah, biliyorsun” dedim ister istemez. “Yine de bu işi yapmayacağız ve bu mevzu da burada kapanmıştır. Bir tek nedenden ötürü; elimizde uygun bir güreşçi yok.”

Dusa gülümsedi. “Bir tane bulabiliriz” dedi.

“Ah gerçekten mi? Nerede?”

“Orada” dedi kız ve parmağıyla bizim geminin serdümenini işaret etti. “Bak, onun yaşı uyuyor ve iddiaya girerim iyi de güreşir. Eğer güreşemezse bile, öğretebilirsin. Memlekete varana kadar önümüzde epey bir yol var; zaman geçirmene yardım eder üstelik.”

“Olmaz” dedim. “Cleander, söyle şu kıza; bunun lafını bile etmesin.”

Serdümenin adı Bias’tı. Her şeyi hızlı öğrenen bir tipti. Aslında, Uçan Kısarak numarasını öğrettiğimde omzumdan uçup giderken canımı öyle yaktı ki, acıyı hâlâ hissettiğimi söyleyebilirim.

Geç de olsa şunu anladım: Kız kardeşim çekilmez olduğu zamanlarda çok daha iyiydi galiba.

• On Altı

iz buraya masaları getirip yemeği hazırlarken” dedi Palamedes, “sen orada biraz dur bakalım.”

Cratus başını salladı. “İyi fikir” dedi. “Sizi bilmem ama bu muhabbet benim iştahımı açtı.” Fenikeli’ye gülümsedi. “Yemek ve içmek, işte Akhaia Oğulları’nın yaptığı en iyi iş budur” dedi, “bu yüzden de kaliteli gümüş sofrta takımı yaparlar.”

Fenikeli buna ne diyeceği konusunda emin değildi. “Sizlerin ilginç bir yaşamı var” diye yanıt verdi, “yani içinde bulunduğunuz şartlar göz önünde tutulduğunda. Benim ülkemde, yapacak daha fazla şey var; ama biz genelde sizden daha az iş yaparız.” Bir an için durdu düşündü. “Belki de sahip olduğumuz şeyler yaşamlarımızı tıkabasa dolduruyordur, bu da, bizim hayatımızda sizinki kadar boşluk yok anlamına gelir.”

Cratus kaşlarını çattı. “Açıkla” dedi.

“Gayet basit; eğer haklıysam” dedi Fenikeli. “Benim ülkemde, mesela, soylularla geri kalan halk arasındaki fark çok daha büyük; bizde fazla toprak yok, görüşlerimiz farklı ve farklı şeyler yaparız. Burada, görebildiğim kadarıyla, hepiniz az buçuk birbirinize benziyorsunuz, aynı şeyleri yapıyorsunuz; tarlanın bütün işlerini sadece serflere ve kiralık

adamlara bırakmıyorsunuz, toprağı sabanla sürüyorsunuz; hasat ve bağbozumunu yapıyorsunuz; toprağı çapalıyor, ağaçları buduyorsunuz ve teraslar kazıyorsunuz...”

“Bazen” diye lafa girdi Cratus. “Ama her zaman değil. Eğer istersek, kalkar birilerini ziyarete gideriz ya da kalkar savaşa gideriz ya da bütün günü yiyip içerek geçirebiliriz; bunları da neredeyse bütün yıl boyunca yapabiliriz. Sizdeki ortalama çiftçiler bunları yapamazlar, tabii yılın sakın geçen zamanları hariç.”

“Doğru” dedi Fenikeli. “Ancak benim geldiğim yerde, sizin gibi bir adam bütün gününü tarlada çalışarak geçirmek istemez; aslında kendisine böyle bir teklifte bulunursanız epey paniğe kapılabilir. Bir şekilde, o sizin sahip olduğunuz özgürlüğe sahip değildir.”

“Anlayamadım” dedi Cratus.

“Belki derdimi iyi anlatamıyorum. Burada, toprak var, hayvan var ve birkaç parça giyecek var ve eh, sıradan insanın bütün gün çalışmaya mecbur olduğu bir gerçek; zaten başka hiçbir şansları yok. Ama siz çalışmayı tercih edebilir, dostları ziyaret edebilir veya bir savaşta dövüşebilirsiniz. Benin ülkemde, size bu seçim hakkı verilmez; zor zamanlar geldiğinde, yoksullaştığınızda yapacağınız iş sıradan insanların yaptığı iştir; bu yüzden de sabanın arkasından gitmemenin veya dağdan aşağıya keçileri kovalamamanın yollarını aramanız gerekir. İşe gitme korkusu başka zamanlarda yapmak istemeyeceğin şeyleri yaptırır insana; ben örneğin denizlerde dolaşır, millete hediyeler verir hediyeler alırım; çünkü benim kendimi ve ailemi tembellikten uzak tutmayacak kadar toprağım ve hayvanım bulunmuyor. Çok kötü ama bizim kentlerin kralları bile yapacak bir iş bulamazlar kendilerine. Örnek olarak, diyelim ki Mısır Kralı çişini yapmak istedi; çişini yapmaya gidene kadar altı aşamalı tören-

den geçmesi gerekir ve bu törenlere de dört soylu adam, iki rahip katılır ve diyelim ki bu şahıslardan biri o esnada orada bulunmuyor, o zaman kralın yapabileceği tek iş bacaklarını sıkıca kenetleyip adamın gelmesini beklemektir. Kilikia'da bir şehir var, galiba orada, kral burnunu sadece özel bir eflâtun çaputa silebiliyor; çaput da iki yüz yıllıkmış ve yer yer artık dökülüyormuş. Eğer çaput yıkanmaya götürül-müşse veya Yüce Çaput Taşıyıcıları annelerini ziyarete falan gitmişlerse, kralın yapacağı iş, diğerleri başka taraflara bakarken burnunda sümükle orada bütün gün oturup beklemekmiş. İşte tıkış tıkış yaşamlar derken bundan bahsetmek istemiştım.”

Cratus güldü. “Epey aşırı bir örnek yine de” dedi.

“Olabilir” dedi Fenikeli. “Bir şekilde hepimiz için aynı durum söz konusu. Mesela beni ele alalım. Bu seferden memlekete dönünce, ilk beş gün boyunca yanımda getirdiğim eşyaları düzene sokacağım, onları antrepoya koyacağım...”

“Antrepo mu?”

“Depo gibi; ama burada eşyalar tahıl küpleri içerisinde saklanmıyor. Derken yapacağım başka işlerin de...” Yine pek kullanılmayan bir laf söyledi, Cratus da lafın ne olduğunu sordu. “Çetele” diye açıkladı. “Bu iş size bahsettiğim şu tahta üzerine çentik atma işiyle ilgili. Eve götürdüğüm eşyaların bir çetelesini tutacağım, buna hediye verdiklerim de dahil olacak, bunları nerelere koyduğum da; bu tür şeyler işte. Sonra dışarıya çıkıp alma-ve-verme işlerini yapacağım, bakır külçeleri, ham yünleri, öküz derilerini, kehribar külçelerini ve artık kim bilir başka aldığım neler varsa onları verip karşılığında ailemin yiyip içebileceği, giyebileceği ya da yakabileceği şeyleri alacağım. Bütün bunları yaptığım süre içinde, tarladan arpayı kaldırmış, harmanlayıp öğütmüş, pişirmiş de olabilirdim, hatta bir öğleden sonra

sokakta oturup arkadaşlarımla sohbet bile edebilirdim. Yani şimdi ne demek istediğimi anlamaya başlıyor musunuz?”

“Sanırım, evet” diye yanıt verdi Cratus, “ama ben yine de bir insanın nasıl böyle yaşayabileceğini anlayamıyorum. Yani yaşamaya tenezzül edeceğini. Bunun nedeni herkeste olan şeyin sizde de olmasını istemek midir, yoksa sizin orada herkese yetecek kadar toprak mı yok, yoksa nedir peki?”

Fenikeli omuz silkti. “Bir parça hepsi” dedi. “Bir konuda haklısın; evet, bizim oradaki insanların sayısı sizin buradakiniden çok daha fazla, bu yüzden de bizler daracak yerlerde yaşamaya mecburuz. Sonra sürekli olarak etrafında birileri olduğundan, bazı nedenlerden dolayı birtakım meseleler daha da önem kazanıyor; yan tarafındaki adamdan daha fazla ve daha iyi şeylere sahip olmak istiyorsun, o zaman da o adama onları göstermek istiyorsun. İşte bizler kendimizi böyle tanımlıyoruz, herhalde; halbuki, sizler bunu icraatlarınız ve eylemlerinizle yapıyorsunuz; aynı kahraman savaşçılar ve ünlü oyuncular gibi.”

“Sanırım anlıyorum” dedi Cratus kaşlarını çatarak. “Farz edelim ki ben sizden biriyim ve yolda yürürken biri beni görüp işaret ediyor ve ‘Oh evet’ diyor, ‘ben onu tanıyorum, kendisi elli beş balya ham pösteki ve yüz yimi sekiz çubuk inceltilmiş bakır sahibidir.’ Sonra senin arkadaşın beni kendi düzeni içerisinde nereye koyacağını düşünüyor; sonuçta ben kırk yedi balyalık adamın üstüne çıkıyorum ama yüz iki balyalık adamın altında kalıyorum.”

“Meseleyi anladın” dedi Fenikeli. “Ama burada derler ki, falanca oyunlarda filanca ödülü kazanan veya geçen yılki bilmem hangi savaşta bilmem kimleri öldüren bilmem kim şuraya ya da buraya girecek.” Alnını kırıştırdı. “Acaba bunları neden ille de yapmamız gerekiyor?”

“Oyuncular müsabakalarda nasıl birbirleriyle yarışıyorlarsa” diye yanıt verdi Cratus, “ya da kentleri nasıl savaşıyor veya birileri nasıl bir şeyler yapıyorsa, aynı nedenlerden ötürü. Kendimizi tanımlamamızın tek yolu başkalarının yaptıklarıdır. Sayıları tutma yoludur, kim olduğumuzu bilme yoludur, başkalarına bizim kim olduğumuzu ya da bir zamanlar kim olduğurpuzu, ne zaman öldüğümüzü ve göçüp gittiğimizi anlatma yoludur. Senin halkın bir sürü şeyleri olan büyük kahramanlar hakkında upuzun şiirler söylemez mi?”

Fenikeli omuz silkti. “Bu düşünceyi kafandan sil at” dedi. “Hayır, bizler öldükten sonra hatırlanmak konusunda sizler kadar takıntılı değiliz. Sonuçta, tahta ve taş üstüne çentik atıyoruz; tabii bu arada aslında hatırlananlar da sadece kralar ve prensler oluyor. Geriye kalanlarımız unutulmaktan feragat ediyoruz. Bu da bizi fazla üzmüyor.”

“Amma tuhaf bir tutum” diye yanıtladı Cratus gülümseyerek. “Demek *nehrin* kıyısında ilelebet karanlıkta kalma düşüncesi sizi oldukça mutlu ediyor, öyle mi?”

“Belki de” diye yanıtladı Fenikeli. “Sonuçta, sağ iken yaptıklarımızdan daha farklı olacağını sanmıyorum.”

Sanırım o sırada bizim birader sesini dinlendiriyordu (dedi Cleander, yemekler pişirilip yendikten ve masa da toplandıktan sonra). Sesi kısılıp da bir iki gün konuşamayınca çok sinirleniyorum; sonuçta, en sevdiği şey onun kendi sesi, kendi sesinden böyle uzun zaman mahrum olmak onu deli edecektir.

Şimdi size dönüş yolculuğuyla ilgili her şeyi anlatabilirim; yoldayken başımızdan birkaç serüven geçti, zaten bir gemide kısa bir süre bile geçersen, kaçınılmaz olarak bunu

yaşıyorsun. Gemilerde hep bir şeyler oluyor, olması da çok normal zaten. Ama anlatmayacağım; çünkü anlatmaya başlarsam bitirmem de gerekecek ve size karşı dürüst olmam gerekirse, bir fırtınanın sesi diğerine çok benzer ve sizi Cynuria'ya götürene dek hepiniz uyuyor olursunuz. Bu yüzden de bütün bunları geçelim. Eğer hissetmek istiyorsanız, gözünüzde çırpıntılı sular, ani rüzgârlar, gemide oradan oraya yığılan insanlar, iplere tutunanlar canlandırabilirsiniz.

Aigina'dan ayrıldıktan sekiz gün sonra Peneus Burnu'nda karayı gördük. İnan bana, tekrar yuvaya dönme fikri ve Elis'e yürüyüş mesafesi uzaklığında olmak, tek kelimeyle harikaydı. Evimi düşünmeye Alpheios Burnu'nu geçtikten sonra başladım, yani o tarihlerde orası Elea topraklarının sınırıydı ve evimi düşünmeye bir kere başladıktan sonra bir daha kafamdan çıkarıp atamadım. Apansızın gemi suyun içinde sabit bir şekilde duruyormuş gibi geldi –aslında, iyi esinti alıyorduk, iyi bir sefer çıkarıyorduk– ve ben neredeyse yan taraftan suya atlayıp sahile yüzecektim; çünkü kendi yapacağım hızla evime gemiden daha önce varacaktım. Ama yüreğim bunu yapamayacağımı biliyordu; bu yüzden de gemide kaldım ve sahile bakmakla yetindim. Sahildeki işaretlere bakarak ne kadar ilerlediğimizi ölçmeye başladım. Körfez boyunca uzanan son mesafe yıllar alacak gibiydi; yemin ederim ki, orada küpeşteye dayanmış bir halde sahili seyreden sakalım bir parmak uzadı.

Derken sonunda oraya vardık; ama eşyalarımızı alıp eve doğru yola koyulmadan önce küçük bir sorunu halletmemiz gerekiyordu: Gemiye ne yapacaktık. Bu gemi bizim gemimizdi –şey, çalmıştık, bu yüzden de bizimdi–mürettebatın hepsi Megaralıydı ve şüphesiz biz nasıl evimize gitmek istiyorsak onlar da gitmek istiyordu. Ama onların buradan yaya olarak evlerine gitmelerine imkan yoktu. Diğer yandan, eğer

gemiği tekrar Megara'ya götürürlerse, o zaman da gemi doğruca denizin dibini boylandı. Az kalsın, kargalara yem olun, diyecek ve yollarına devam etmelerini söyleyecektik; ama bu gemi hani öyle kolay kolay gözden çıkarılabilecek bir şey değildi, bu nedenle de istesek de istemesek de bir başka yol bulmalıydık. Bunun ne kadar sıkıcı olduğunu bilemezsiniz; evinize çok yakın, bir yerde çakılıp kalmış, tartışıyorsunuz. San ki serüven ateşi içimizde yanıyor ama biz ağzımızı açıp da ateşi dışarıya çıkaramıyormuşuz gibi...

Sonunda, üç gün boyunca nehir ağzında bekleme fikrine akılları yattı; biz de bu arada gemiği tekrar Megara'ya götürecek mürettebatı toplamak için zaman bulacaktık, sonra bu bulacağımız mürettebat gemiği tekrar buraya getirecekti. Şükürler olsun ki, sözlerinde duran insanlardı, hatta çok iyi insanlardı; çünkü kente varır varmaz onları tamamen unutmuştuk. Sadece üçüncü günün akşamı hatırladık ve personel toplamak için acele koşuşturmaya başladık. Ama onlar ertesi sabaha kadar kaldılar (ters rüzgârdan dolayı zannederim) ve bizimkiler de onlara tam zamanında yetişti. Gemiği tekrar görene kadar aradan koca bir yıl geçti ve bu süre içerisinde geminin var olduğunu bile unuttuk; işte bu yüzden geminin tekrar çıkagelmesi bizim için bir sürpriz oldu. Ertesi bahar bunu büyükçe bir meyve bahçesi, küçük bir otlak arazi ve bir koyun sürüsü karşılığında takas ettik; bu gemiye olan ilgimizi göz önüne alırsak tüm bu pazarlıklardan çok kârlı çıkmıştık.

Size bunu anlattığımda eğer gülerseniz, kızmam; çılgınca gözüküyor, biliyorum.

Gurbette olduğumuz tüm bu süre içerisinde istediğim tek şey tekrar memlekete dönmekti ve sonunda Elis'e yaklaştığı-

mızda, mezbelenin üstünde uyuyan köpek gibi çömelip ileriye baktığımda gördüğüm tek şey küçük, hiçbir özelliği olmayan, gittiğimiz diğer şehirlere benzeyen bir şehir oldu. Oldukça küçüktü; yola çıktığımızda da küçüktü ama, şimdi sanki gözüme daha küçük görünüyordu; çünkü yola çıkmadan önce Elis uzaklarda, ulaşmak istediğim bir nokta değil, tüm dünyamdı.

Bir keresinde birinin şöyle dediğini duydum –ne zaman, nerede veya kim olduğunu hatırlayamıyorum– insan bir şeyi ne kadar iyi tanır, o şey o kadar küçülür. İlk duyduğunuzda kulağa çok bilgece ve çok hoş gelen sözlerden biriydi ama ne anlama geldiğini bilmiyordum, ta ki eve döndüğüm gün Elis gözüme sıcak suda yıkanıp küçülmüş yün gibi görününce bu lafın ne anlama geldiğini anladım. Gurbette kaldığım süre içerisinde Elis hakkında öğrendiklerimin bütün ömrüm boyunca Elis’te kalarak öğrendiklerimden çok daha fazla olduğunu söylemek bile gereksiz. Bu nasıl bir duygudur biliyor musunuz; hani yabancı bir kentte dolaşırken kaybolursunuz da, yüksek binaların saçakları altında, daracık sokaklarda öylece aptal gibi kalırsınız ya, işte öyle bir şey. Eğer şehirden ayrılırsanız ve dağa doğru yürürseniz, uzaktaki mesafeden şehre bakarsınız ve şehrin tüm planını toprağın üzerine çizilmiş bir plan gibi görürsünüz; ama aynı şeyi şehrin içindeyken göremezsiniz. Biliyorsunuz –kusura bakmayın, yüreğim hep kendimi düşünüyor– geçmiş hakkında hikâyeler anlatınca da mı böyle oluyor acaba, diye çok merak ediyorum. Geriye dönüp bakınca, başınıza gelen olayların şekillerini görürsünüz; ama dışarıdasınızdır ve ayrıca mesafe de ayrıntıları bulandırmıştır; bildiğiniz yüzler yerine sadece standart şekil ve türde insan görürsünüz, oldukları gibi değildirler artık.

Dikenli tellere takılıp kalmış yaşlı koçlar gibi meliyorum, bakın. İşte, bir kez şehre ulaştınca, doğal olarak bu delice duy-

gu da yok olup gitti ve ateşlenip günlerce yorgan döşek kapı dışarı çıkmadan evde yatmışsınız da şimdi güneşin altına çıkıyormuşsunuz gibi bir duygu bu. Gördüğüm her şey sert ve netti, sadece insanın bildiği bir yere geri döndüğünde hissettiği aşinalık ve rahatlıkla karışık o muhteşem duygu.

Yüreğim benden doğruca evime, karıma ve çocuklarıma gitmemi büyük bir arzuyla istiyordu (gurbetteyken onları düşünmek için bir anımı bile harcamamıştım; şimdi evdeydim, benim düşüncelerimi bir kuyunun içine dolan sel suları gibi doldurdular). Cratus'a dönüp ne düşündüğünü sordum –ya doğruca saraya ya da doğruca eve gitme konusunda– ama ne o ne de Dusa etrafta yoktu. Onun önceliklerinin neler olduğu çok belliydi; ama yine de gurbetteyken karısından ya da çocuklarından bahsettiğini hiç hatırlamıyordum. Ah, işte. Belki de doğal bir şeydi, yaşamlarımızı parçalara ayırmamız gibi bir şeydi, hani usta bir dolapçının yaptığı, minnacık bölmeleri olan mücevher kutusu gibi bir şeydi hayat.

Cratus'un kalkıp doğrudan evine gitmiş olması beni de bir şekilde hemen kalkıp Kral Leon'u görmeye mecbur bırakmıştı; sanki o işini bırakıp gidince işi tamamlamak bana düşüyormuş gibi. Salakçaydı gerçekten de; bir gün daha geciksem ne çıkardı sanki. Veya belki de yüreğim bana misyonumu yerime getirebilmem için önce raporumu sunmam gerektiğini ancak ondan sonra eve gitmenin doğru olacağını söylüyordu. Tabii eğer getirmiş olduğum haberler daha farklı olmuş olsaydı, benim tavrım da bu durumda daha farklı olacaktı.

İşte bu yüzden saraya yöneldim. Biraz yürüyünce tanıdık bir yüze rastladım; tanıdık demek az gelir. Bu yüz benim kafamın içine, yeni sıkılmış peynirlere şekil vermek için kullanılan tahta kalıplar gibi kazınmış bir yüzdü. Beni gördü;

uzaklaşmaya falan kalkışmadı, tam tersine doğruca bana doğru geldi.

“Cleander” dedi.

“Alastor” diye karşılık verdim. “Demek memlekete sağ salim vardın.”

Başını evet anlamında salladı. “Gördüğüm kadarıyla, siz de öyle. Cratus’a ne oldu peki? Ve Sarpedon’la kız kardeşine?”

Oturup ona olanları anlatmak istediğimden emin değilim; ama onunla böyle sakın ve mantıklı bir şekilde konuştuğum sürece belimden kılıcımı çekip onu gebertme olasılığım da azalıyordu. “Cratus iyi” dedim. “Dusa da şöyle böyle işte. Sarpedon da son kez bir ay kadar önce gördüğümde iyiydi. Kendisi artık Aigina Kralı, hani belki bilmek istersin diye söylüyorum.”

Bu onu sarstı; ama kendini toparladı aynı saldırıya uğramış deneyimli bir ordu gibi. “Memnun oldum” dedi. “Bana inanmak için bir nedenin olmadığını biliyorum; ama size bir şey oldu diye çok üzülüyordum. Biliyorum düşmanlıklar yaşadık, gurbetteyken birbirimize korkunç şeyler yaptık; ama onlar oradayken oldu, burada değil. Bütün bunları kafandan çıkaracağını umuyorum.”

Sanki burnundan kızıl alevler fışkırıyormuş da ben de seyreliyormuşum gibi suratına baktım; ama söylediği şeye yanıt vermedim. Bunun yerine, “Tachys’e ne oldu?” diye sordum.

Alastor’un yüzü asıldı. “Haberler kötü, korkarım; en azından umuyorum, siz de bunu iyi değil kötü bir haber olarak alacaksınız. O öldü.”

“Ah” dedim.

Alastor başını salladı. “Sparta ile Bassai arasında hummaya yakalandı. Açıkta kaldığımız bir gece aniden ateşi çıktı, uyandığında kımıldayacak hali yoktu ve güneş batarken öldü. Yapabileceğim hiçbir şey yoktu.”

Zavallı Tachys, diye düşündüm; iki kere yanlış tarafta yer almıştı ve şimdi de ölmüştü. Eğer bizimle gelmesi konusunda onu alaya almasaydık, bize ihanet etti diye yüzünü karartmaya gerek duymayacak, bizimle gelecek ve şu anda yaşıyor olacaktı. Onun ölüm haberini almak bana hiç haz vermedi ve belki de en azından o an için, Alastor'a sinirlenmek için bir neden bulamadım. Bu öfke kısmen yolculuktan kısmen de kentin surlarından içeriye adımımı attığımda bir yük katırı gibi dışarıda bıraktığım bir başka yanımin olmasından kaynaklanıyordu.

“Ah” dedi yine.

“Yine de, sen emniyettesin” diye devam etti sözlerine Alastor. “Gelip gelmediğini öğrenmek için her gün senin eve uğruyordum; ama bu hanımını endişelendirmekten başka bir işe yaramadı. Bunun için de özür dilerim.”

Omuz silktim. “Bunu senin yüreğine tanrının biri koymuş” diye yanıt verdim. “Kendine kızma, kötü bir şey yapmamışsın.” Zoraki gülümsedim. “Zaten” diye ekledim, “kazanan sen olacaktın; senin haklı olduğunu da bize tanrılar gösterdi. Ayrıca, eğer ben kazanmış olsaydım, ziyadesiyle mutlu olacaktım. Öyle ya da böyle, artık seninle didişmek gibi bir derdim yok; artık evimdeyim. Cratus’a gelince” diye ekledim, “onunla kendin barışacaksın.”

Alastor başını “tamam” anlamında salladı. “Barışacağım” dedi. “O nerede? Evinde mi?”

“Zannederim. Git bak bakalım, tabii istersen. Benim ev yolunun üstünde, uğra da söyle onlara, birazdan evde olacağım.”

Başını yeniden olumlu anlamda salladı, hızla yürüyüp uzaklaştı. “Nedir bütün bu olup bitenler böyle?” diye sordu yüreğim. Durup dururken nereden çıktı bu iyi niyetler, affetmeler falan? Ama yüreğim sanki işitmemiş gibi davrandı ve ben de üstüne düşmedim.

Saraya doğru yürümeye devam ettim; saraya vardığımda kapıcı tanıyabilmek için bir değil, durup iki kere baktı bana.

“Hadisene” dedim, “beni tanıyorsun.”

Başını salladı, endişeli gözüküyordu. “Öldüğünü duyduk” dedi.

“Ben mi? Bu da bana çok şey anlattı. Şimdi seni ezip geçmeden çekil önümden bakayım.”

Kral Leon’un beni gördüğünde çok sevindiğine inanıyorum; masalar kurulsun, yemekler, şaraplar gelsin, diye emirler verdi, artık kiminle konuşuyorsa ona “hışt, hışt” diye bağırdı ve bana işaret ederek yanına oturmamı istedi.

“Eee” dedi, “nasıl geçti bakalım? Şans var mı?”

İçimde ufacık bir kırıntı, kralın şu kimse ölmeden oyun düzenleme fikrinden vazgeçmiş olmasını diliyordu; belki de bizim sarayı bırakıp gurbete gitme nedenimizi bile unutmuş olmasını diliyordu. Zamana oynamaya kararlıydım.

“Ta en başından anlatmaya başlamamı ister misin?” diye sordum.

Başını hayır anlamında salladı. “Hayır, onu sonraya sakla. Geliyorlar mı?”

Gülümsemem, bizim oralarda yapılan tokaların üstündeki altın varak kadar inceydi. “Bazıları” diye yanıt verdim. “Büyük bir olasılıkla.”

Kralların yürekleri çok hassas olabiliyor. “Bana doğruyu söyle” dedi. “Yüzüne gözüne bulaştırdın, değil mi?”

Başımı evet anlamında salladım. “Genelde talihimiz kötü gitti” dedim. “Ayrıca tamamen de kötü değil. En azından bir düzine kadar geleceğini söyleyen oyuncu var.”

Kaşlarındaki kırıksıklıklar daha da derinleşti. “Bunca zamanda bir düzine oyuncu mu bulabildin?”

“Başka işlerle uğraştık” diye itirafta bulundum.

“Başka işler.”

Başımı evet anlamında salladım. “Şey yani bu arada” dedim, “Aigina’yı işgal ettik.”

“Aigina’yı işgal mi ettiniz.”

“Hepimiz değil... Cratus, Sarpedon ve ben. Aslında Megara prensleriydi. Yaptığımız tek şey onlarla konuşmak oldu.”

“Anlıyorum. Peki ama neden?”

Derin bir nefes aldım. “Bizim bir arkadaşımızın adına. Şey, aslında tam olarak arkadaş da değil, yani bizi Argos’tan attırdıktan sonra değildi. Karşılaştığımız biri.”

“Sizi Argos’tan kovdular mı?”

Aslında ona yalan söylemek için can atıyordum. Ama Kral Leon’a yalan söylemek hiç kolay değildi. Argive Oyunları’nı bozduğumuz için” dedim.

“Doğru. Peki Argive Oyunları da neymiş?”

“Her yıl düzenledikleri oyunlar” dedim ona.

“Ne, kimse ölmese bile mi?”

“Doğru.”

“Anladım. Ve sen de gittin bozdun.”

Başımı tekrar evet anlamında salladım. “Aslında, o işi yapan ben değildim, bu işi yapan şu bizim arkadaşımızdı. Şey, yol arkadaşımız.”

“Yani şu tanıştığınız yabancı.”

“Evet.”

“Ve sonra” diye sürdürdü sözlerini Leon, “o yabancı Argive Oyunları’nı bozduktan sonra, siz de onun Aigina’yı işgal etmesine yardım ettiniz.”

“Evet.”

“Çok meşguldünüz o zaman, değil mi?”

Kralın gözlerine bakmaya çalıştım ama bakamadım. “Zannettiğimden çok daha zordu” dedim. “Ta oralara gitmek bile çok zaman aldı.”

“Eminim” dedi Leon. “Ta Megara’ya kadar gittiniz mi?”

“Gittik.”

Bir an için durdu düşündü. “Oraya gidip gelmeniz epey zaman almıştır” dedi.

“Buraya gemiyle döndük.”

“Geminizin olduğunu bilmiyordum.”

“Yoktu ki. Aslında gemiyi Korinth’ten çaldık.”

“Korinth’ten gemi çaldınız.”

Başımı evet anlamında salladım. “Yani oradan hemen ayrılmamız gerekmişti de ondan.”

Leon bir an için gözlerini yumdu. “Demek Korinth’ten de atıldınız.”

“Evet” dedim Kral’a. “Ama aslında bizim hatamız değildi.”

“Dur bir tahmin edeyim” dedi Leon. “Arkadaşının hatasıydı.”

“Doğrudur.”

“Anladım. Yani şimdi ben burada oturmuş sizin benim oğlumu kurtacağınızı zannederken, aslında siz yolda karşılaştığınız biri adına gemiler çaldınız, kentlerden sınır dışı ediliniz, savaşlar başlattınız.”

“Evet” dedim.

Başını salladı ve sırtını iskemlesinin arkasına dayadı. “Sana en başında sormam gereken soruyu şimdi sorayım” dedi. “Şimdi bana harbi söyle bakalım. Şu bir düzine oyuncuyu burada göreceğ miyiz, yoksa görmeyecek miyiz?”

“Bazıları şu anda yolda” diye yanıt verdim.

İçini çekti. “Oldu o zaman” dedi. “Bilmem gerektiğini düşündüğün bir başka şey var mı, yoksa hepsi bu mu?”

Bir an durdum düşündüm. “Tachys öldü” dedim.

“Anlıyorum. Başka?”

“Sarpedon Amca’m da şimdi Aigina Kralı oldu.”

“Gerçekten mi? Ben de işgali şu senin arkadaşına yardım olsun diye yaptınız sanmıştım.”

“Evet” dedim, “ama o, savaşta öldürüldü.”

Kral Leon gülümsedi. “Biliyor musun” dedi, “bana şu söylediğinden sonra buna inanabilirim. Yani senin peşinde olduğun şey de buydu, değil mi?”

“Zannedersen” diye yanıt verdim. “Ancak ondan daha fazlası var, tabii.”

Bana baktı. “Deme. Başka bir şey yapmak için zaman bulabilmen beni şaşırtıyor.”

“Fazla bir şey yaptık sayılmaz” dedim Kral’a. “Nasıl ve niçin yaptığımı izin verirseniz anlatmaya başlayayım...”

Kafasını kaldırdı. “Sonra” dedi. “Evine uğradın mı, yoksa doğrudan gemiden mi geldin?”

“Eve gitmedim” dedim.

“O zaman benim yüreğim senin eve gitmenin iyi bir şey olacağını söylüyor. Ailen de herhalde sevinir, üstelik bir müddet gözümün önünden de kaybolmuş olursun.”

İşte böylece eve gittim.

Eve doğru giderken yolda biraz düşündüm ve kendi kendime, Kral Leon’a olup biteni aktarırken derdimi daha iyi anlatabilirdim, dedim. Ancak o bana sorular sormuştu, ben de ona gerçeği söylemiştim. Ona gerçeği anlatmıştım; gerçek bir rapor sunmuştum ona. Bunu düşünmek canımı sıktı.

İşte belki sırf bu yüzden evimin kapısına ulaştığımda kafamın içini biraz dolu ve kendimi de biraz sinirli hissediyordum; bu arada kimsenin beni kapı önünde karşılamaması sinirimi artırmıştı, üstelik kapı da kapalıydı. Çok net bir şekilde, Alastor kendisinden istediğim küçük bir ricayı bile yerine getirmemişti. Ona güvendiğim için yüreğim bana kızmıştı. Kapıları elimle ittim; kapılar içeriden kilitliydi. Çok tuhaf, diye düşündüm.

Ama burası benim evimdi. Kendi kapımı yumruklayıp bağırp çağırarak ortalığı ayağa kaldırmak niyetinde değildim. Aklıma daha iyi bir fikir geldi: Biraz dolaşayım, kafamı bir temizleyeyim, rahatlayayım ve biraz sonra da geri geleyim, dedim. Bu yüzden de kentin çıkışına kadar yürüyüş yaptım; aşına olduğum görüntüleri ve sesleri yeniden yaşamak istedim. Tanıdık birkaç kişiye rastladım; beni görünce hem şaşırdılar hem de belli bir derecede memnuniyetlerini belirttiler. Şöyle bir toparlanayım, kendilerine oturup başımdan geçen her şeyi anlatmaya söz verdim. Bu da kendimi biraz daha iyi hissetmeme yardımcı oldu ve evin önüne tekrar döndüğümde kendimi artık tam bir insan gibi hissediyordum.

Kapılar yine de kapalıydı. Nedenini anlayamadım. Yapacak tek bir şey var, dedim içimden, o da bağırarak.

Çok geçmeden kapı açıldı. Karşımda duran karımdı. “Cleander” dedi.

Kaşlarımı çattım. “Ah, tanrılar aşkına, onca zamandan sonra evine dönen birine bir merhaba demek yok mu?”

Ve sonra karımın yüzünde bir kıpırtı yakaladım. Aslında bana baktığı falan yoktu, gözlerini kısmış omzuma bakıyordu. İnsan böyle bir şeyi neden yapar ki?

Tabii eğer...

Kafamı arkaya çevirip hemen kafamın üstündeki üst oda balkonuna baktım. Gerçekten de şüphelendiğim gibi, adamın birinin ayağını aşağı inmek üzere balkon demirine atmış olduğunu gördüm. Bir anda onun benim ikinci kuzenim Hegesiloscus olduğunu anladım. Dahası, tüniğini tersten giymişti ve pelerini de boynuna dolanmıştı, sanki dünya yıkılmış da panik içinde giyinmeye fırsat bulamamış gibiydi.

Karım çılgılık atıp hemen evin içine koştu, kapıları çarparak kapattı. Hegesiloscus balkon demirinden aşağıya inmeden önce tereddütte kalarak bir hata yaptı; ben de onun o

ikirciklendiği anda kendimi toparlayarak herhangi bir oyuncu çevikliği ve enerjisiyle sıçradım ve gözden kaybolmadan önce ayak bileğinden yakaladım. Sonra Hegesiloscus'u olanca gücümle aşağıya çektim. Aynen beklediğim gibi, Hegesiloscus balkondan aşağı düştü ve yere serildi, tabii neredeyse üstüme yığılacaktı. Elleri ve dizkapakları üzerine çömeldi, kıcı havaya kalkmıştı; öyle bir pozisyondaydı ki, kıcına omurga kemiklerini kıracak bir tekme atmamı bekler gibiydi. Uludu ve ayağa kalkmaya çalıştı; ama olduğu yere yığıldı.

“Merhaba, kuzen” dedim ve kafasını tekmelemeye başladım. Ama o her zaman çevik bir çocuktu; iki eliyle beni ayaklarımdan yaklayıp çevirdi ve yere yığılmadan evvel de acıdan avaz avaz bağırttı. Kendimi toparlayana kadar o çoktan çekip gitmişti.

Çok iyi yahu, diye geçirdim içimden.

Yavaş yavaş yerden kalktım, ayak bileğimdeki acıyı dindirdim ve kapıya doğru sekerek gittim. Karım arkadan demir sürgüyle kapıyı kilitlemişti.

“Hey!” diye bağırdım.

“Git buradan” diye yanıt verdi karım. “Sakın bana bir şey yapayım deme. Eğer bana bir fiske atacak olursan, ağabeylerim seni öldürür.”

İşte bu çok aşağılayıcıydı; onu dövmeği aklımdan bile geçirmemiştım. Bağırarak çağırmak, evet; belki de mobilyaları tekmelemek ve tas tabak kırmak, evet. Ama evli olduğumuz yıllar içerisinde ben karıma hiç vurmamıştım ve şimdi de vuracak değildim.

“Saçmalama” diye bağırdım. “Ve aç şu kahrolası kapıyı.”

“Olmaz. Beni döversin.”

“Ah, hadi...” Şimdi sinirlenmeye başlamıştım. “Şimdi elim bir balta alıp gelmemi ve kapıyı kırarak açmamı mı istiyorsun? Güzel.”

Karım ılık attı, bağırmaya başladı, “İmdat! İmdat!” diye. Tabii, komşular da hemen sokakta toplanmaya başladılar. Kendimi bir anda aptal gibi hissettim ve eğer topallamasaydım herhalde utançtan gebermemek için oradan kaçır giderdim. “Aç kapıyı” diye kükredim; komşular rahatsız olmaya başlamışlardı. Kılıç çekmek gibi taktik bir hata yaptım; aslında yapmak istediğim tek şey kılıcı kapının arasına sokup kilidi kanırtmaktı ve kapıyı açıp açamayacağıma bakmaktı; ama sonunda başarabildiğim tek şey kılıcımı kırmak oldu. Kılıcımı kılıfına koyduğum an komşular tepeme üşüştüler, onu elimden çekip aldılar ve beni ittiler; dizüstü yere düştüm.

“Sıkı tut şunu” diye bağırıyordu arkamdan adamın biri. “Delirmiş, şunun gözlerine baksanıza.”

“Sana demiştim bunun sonu iyi bitmeyecek diye” dedi bir başkası, “bununla başa çıkmak çok zor. Biri gitsin biraderini getirsin bunun.”

“Neden? O da döndü mü? Bana baksana, Cleander, biraderin de döndü mü?”

Ayı gibi homurdandım. “Bırak beni” dedim, “yoksa tanrıların üstüne yemin ederim ki, kollarını koparırım.”

“Hakikaten de deliymiş” dedi bir başkası. “Biz en iyisi bunu bağlayıp sakinleşene dek ahıra tıkalım.”

Ve piç kuruları dediklerini yaptılar da. Amma da karşılamaydı be; (hamamda düşüp ölen) Agamemnon, Ulysses ve hikâyelerini işittiğin onca büyük gezgin kahraman geldi aklıma. Neden acaba, diye merak ettim, bir insan böyle uzun ve tehlikeli bir seyahatten döner de kimse sevinmez döndüğüne?

Ahırda fazla kalmadım. Hemen akabinde, Hegesilochus yanında bir grup insan çıkageldi ve saldırıya uğrayıp yaralandığı gerekçesiyle resmi şikayette bulundu; ama en azın-

dan beni çözme nezaketini gösterdiler, karşılık olarak da on beş yarda renkli kumaş ve bir sağmal inek sözü aldılar.

Tekrar serbest kaldığımda, “Ne oldu sana böyle?” diye sordu Hegesilochus sırtarak.

“Sakin sorma” diye yanıt verdim. “Ve boynunu kırmadan önce çek git gözümün önünden.”

Kaşlarını çattı. “Beni tehdit mi ediyorsun?” diye sordu.

“Evet.”

“Demek öyle ha. Pekâlâ” dedi ve kendi adamlarına işaret verdi, “şunu yine bağlayın. Fidyeyi de unut” diye ekledi. Adamlar tam dediğini yaparlarken, “Fikrimi değiştirdim. Burada biraz daha kal da, birazcık akıllan.”

Böylece beni tekrar bağladılar ve çekip gittiler. Pek uzun süre yalnız kalmadım aslında; karım geldi ve bana babasının evine gideceğini söyledi; çocukları da yanında götürecekti ve oraya varır varmaz benden boşanacaktı, ayrıca orada gerekli tanıkları da bulacaktı.

“İyi” dedim. “Şimdi şu adi ipleri çözer misin lütfen?”

“Tabii ki çözmem” dedi. “Sen delirdin, tehlikelisin. Herkes öyle diyor. Peşimden kılıçla geldin.”

“Hayır, ben sadece diyordum ki... Ah, boş ver” dedim. “Çekil git karşımdan.”

Karım gittikten sonra, uyuyup kaldığıma bilmem inanır mısın? Evet, ellerim bağlı bir halde, hemencecik uyudum. Eh, uzun ve olaylı bir gün olmuştu.

Alastor tarafından dürtülerek uyandırıldığımda aradan ne kadar bir süre geçmişti hiç hatırlamıyorum, Alastor orada durmuş ciddi bir ifadeyle bana bakıyordu.

“Sen iyi misin?” dedi.

“İyiye benzer bir tarafım var mı?”

“Yok” diye yanıtladı. “Alnında berbat bir yara var, gözünü de morartmışlar.”

Sert bir bakış attım. “Bunların hepsi senin hatan” dedim. “Benim mi? Ben bir şey yapmadım ki.”

“Hem de nasıl yaptın” dedim. “Eğer sana dediğim gibi gidip karıma geldiğimi haber verseydin bunların hiçbirisi olmayacaktı. Hangi cehenneme gittin sen öyle?”

Başını kaldırdı. “Daha önce gelmişim” dedi. “Kapıyı çaldım ama kimse cevap vermedi; ben de sonra gelirim diye düşündüm. İyi de seni kim bağladı böyle?”

“Seni ilgilendirmez” dedim. “Baksana, şu ipleri çöz, aramızdaki bütün meseleler kapansın, anlaştık mı?”

“Tabii” diye yanıt verdi. “Bunu ciddi söyledin, değil mi?”

“Tabii ki ciddi dedim. *Nebrin* üzerine yemin ederim. Çöz şu lanet ipleri.”

Pek sevinmedi ama yine de ipleri çözdü. “Teşekkür ederim” dedim. “Şimdi çek git lütfen.”

Uzaklaşmaya başlamıştı ki, bir an dönüp geri geldi. “Bak” dedi, “başka bir konuda da yardım edebilir miyim? Ben sadece şunu demek için döndüm; bir adam aylarca evinden uzakta tehlikeli bir göreve çıkıyor ve evine döndüğünde bağlanıp keçi gibi ahıra tıkılıyor; işte bu beni çok üzdü, onu söylemek istemişim.”

Durup ona baktım. Gerçekten de benim için bir şey yapmak istiyordu.

“Sağ ol” dedim. “Beni merak etme. Şimdi çek git.”

Ahırdan ayrıldı ve çok geçmeden ben de onu takip ettim. Evimin kapıları hâlâ kapalıydı ve şimdi artık yapmak istemediğim bir şey varsa o da gürültü çıkarıp komşuları tekrar başıma toplamaktı. Bu yüzden de zararın neresinden dönersem kârdır, dedim ve Cratus’un evine gittim.

O da beni gördüğü için memnun olmamıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse, yatakta karısıyla birlikteydi, ev ahalisine çekip gitmelerini söylemişti ve kapısını çalıp beni içeriye al-

masını söylediğimde bana çok kızmıştı. Olup biten her şeyi anlattım ona.

Gülmedi ama gülecek gibi oldu.

“Tamam” dedi, hikâyeyi bitirince. “Ve bu konuda benim ne yapmamı istersin?”

Kaşlarımı çatıttım. “Başlangıç için” dedim, “bana bu gecelik yatacak bir yer ver de uyuyayım. Sonra da...”

“Benim daha iyi bir fikrim var” diyerek lafımı kesti. “Neden Sarpedon’un evine gitmiyorsun? Sonuçta onun o eve ihtiyacı yok artık. Aslında, her şey yoluna girene dek orada kalabilirsin; eşyalarını toplayıp gemiye yükleyene kadar ona bir iyilik yapmış olursun.”

Yüreğim bu fikirden pek hoşlanmamıştı. Ancak Cratus’un beni kendi evinde görmek istemediği çok açtıktı; zaten yeterince uzun bir zaman hiç mola vermeden bir arada kalmıştık, bu da en uyumlu ailelerdeki iki kardeş için bile yeterince uzun bir süreydi; bu yüzden de ya Sarpedon’un mekânına gidecektim veya gerisingeri evime (Evim olan evime) ve Dusa’ya tahammül edecektim...

“Yaparım” dedim. “Ve sabahleyin, senin adamlarla benim adamları alır bizim kapıyı kırmaya gideriz.”

Bana baktı ve içini çekti. “İyi de bunu yapmaya daha çok zaman var. İyi geceler.”

Sonra kapıyı yüzüme kapattı; ben de aylak aylak dolanarak amcamın evine gittim, taş suratlı ev ahalisine derdimi dilim döndüğünce anlattım ve geceyi paslı miğfer sorguçlarının ve paslı bakır kılıçların arasında yatarak geçirdim. Tam bir hoş geldin karşılaması oldu işte.

Uğradığım bozgunla ilgili haber sabah uyandığımda bütün şehre yayılmıştı. Cratus sabah hemen bana geldi; “Millet buraya toplanmadan hemen çıkıp gidelim buradan” dedi ke-yifsizce ben kapıyı açar açmaz. Yanında epeyce adam vardı,

benim adamlarım da yanındaydı ve hepsi gerektiği gibi, mahçup ve kaçamak gözlerle bakıyorlardı. Sayımızın ağır basması sayesinde aziz komuşlarımla bir sorun yaşamadım. Tabii ki, karım kapıyı içeriden sürgülemişti ve ödünç aldığı bir merdivenle üst odadan aşağı inmişti, bu nedenle de bizim yapabileceğimiz tek iş koca bir kütüğü mahmuz olarak kullanıp kapıyı kırmak olacaktı; bu da ne utanç verici bir şeydi. Çünkü kapılarım has meşedendi ve onları bizzat kendim cilâlayıp takmıştım. İyi iş yapmış olmalıyım; çünkü kapıyı kırmak için epey bir çaba sarf etmemiz gerekti.

Tam işimizi bitirdiğimiz bir sırada Kral Leon arabasıyla ve etrafında sürüsüne bereket zırhlı adamıyla ne olup bittiğini anlamak için çıkageldi. Kendisi bu dünyada görmek isteyeceğim son kişiydi.

“Yine sen” dedi. “Bakıyorum, hâlâ meşgulsün.”

“Uzun hikâye” dedim Kral’a.

Kaşlarını çattı. “Ben uzun hikâyelerden hoşlanmam” dedi; bunun üzerine olayı özetledim: Karım beni terk etmişti, evden ayrılmadan önce kapıyı kilitlemişti, bu yüzden de kapıyı kırarak açmam gerekiyordu.

Leon kafasını salladı. “Biri bana senin karını elinde balayla sokaklarda kovaladığını söyledi” dedi. “Karının seni terk etmesi beni hiç şaşırtmadı. Ayrıca, senin şu kuzen Hege-siloschus’tan onur kırıcı bir saldırıda bulunduğu dair bir şikâyet aldım.” İçimi çektim. “Senin yeni geldiğin yerlerde bu tür davranışlar makul karşılanabilir” dedi, “ama biz Elisliler sakın insanlarız. Bunlara son ver artık, tamam mı?”

İzah edebilirdim; ama insanların tüm gerçeği duymak istemediği zamanlar vardır. Düzeleceğime söz verdim ve Kral da bunun üzerine çekip gitti.

Diğer taraftan, Cratus hâlâ oradaydı. “Şey” dedi, “kişisel olarak kendini küçük düşürmek için başka bir yol bulabile-

ceğini hiç sanmıyordum ama becerdin. Şimdi seni utancınla baş başa bırakıyorum.”

“Teşekkür ederim” diye yanıt verdim.

Önemsemeyen bir ifadeyle elini salladı. “Bir şey değil” dedi. “Zevkti. Leon’u gördüğünde yüzünde beliren ifade son birkaç ayın özetiydi.”

Yanlış anlamayın. Ben ağabeyimi severim, hep sevdim. Onca keleşine rağmen, hâlâ yaşıyorsa onu ne kadar sevdiğimi varın siz düşünün.

Her neyse; memlekete bu şekilde dönerek dünyanın bir ucundan öteki ucuna yaptığımız macerayı da sona erdirdik.

Hayatın normale dönmesi fazla bir zaman almadı; sanki gurbet bağrımızda bir yaraymış da, döner dönmez iyileşmiş, geride ufacık bir iz kalmış gibiydi. Sonunda kalkıp Kral Leon’a gittim ve başımızdan geçenleri, ta Elis’ten ayrıldığımız andan adamlarıyla birlikte kapımın önüne geldiği ana kadar bütün ayrıntılarıyla teker teker anlattım ve bütün bu anlatıklarımı dinledikten sonra, yapmış olduğum her bir şey için bana teşekkür etti; ama bu teşekkür öyle çok umut verici bir teşekkür değil, sağ olasın, yahu elinden geleni yapmışsın işte, türünden bir teşekkürdü. Karım da benden boşanmadı sonuçta; son derece cömert bir şekilde, ailesinin geniş bir katılımıyla gerçekleşen bir toplantıyla beni affetti; o saatten sonra da kalkıp Hegesilochus’la güpegündüz, kapalı kapılar ardında neler yaptığını sormak ayıp olurdu artık. Keza, aziz kuzenim de şikayetini geri çekmişti ve ben de mukabele olarak bir gece, evini yakmaktan bir iyi niyet göstergesi olarak vazgeçtim. Bundan sonraki süreçte, bir süre, ben ne zaman evden çıksam komşularım büyük bir panik içinde bana bakmak gibi bir eğilim içine girdiler ve ne zaman yanlarına yaklaşısam

hemen kaçıverdiler; ama eğer bir kentte yaşıyorsanız böyle bir şeyi çok uzun bir zaman sürdüremezsiniz. Derken sonunda kapımı çalmaya başladılar, çapa, bilek taşı ve zeytin presi falan istemeye başladılar, yani kısacası onlar da yüreklerinde beni affetmek için bu yolu buldular diyebilirim.

Dusa da meşum bir şekilde sessiz bir başlangıç yapmıştı; iyi bir küçük kız gibi eve kapanmış, nefret ettiği iplik bükme, örme, dokuma gibi işleri yapmıştı. Bu çok tuhaf bir durumdu, endişe vericiydi; ama ben de öyle paldır küldür hayatına karışıp, dokuma tezgâhını önünden alıp bu işleri bırakmasını falan söyleyemedim. Derken, hiç beklenmedik bir anda, evlenmek üzere olduğu haberini verdi. Daha da önemlisi, düzgün bir delikanlıyla, tamamen uygun biriyle evlilik yapıyordu ve evleneceği genç bizim anne tarafından uzaktan kuzenimizdi ve yıllardan beri de kızın peşinden koşup duruyordu. Adı Leucophron idi: İriyarı, yakışıklı bir adamdı; pırıl pırıl dişleri ve geniş omuzları vardı. Kardeşime içten bağlıydı –zaten kız kardeşimin daha önce ondan uzak durmasının nedeni de buydu– ama küçük bir ağaç kadar zekiydi. Ne olup bittiğini anlamaya çalıştım ama bir türlü bu evliliğin nedenini anlayamadım; bence kız kardeşim şu yağ ve un meselesi yüzünden Pentheus’un ölümüne neden olduğu için kendisini cezalandırıyordu. İşte o sırada bu Leucophron’un bir veda partisi düzenlediğini ve Batı Denizi’nin orada –İtalya veya Sicalya’da, tanrının lanetlediği bir yerdeydi– bir yerde bir koloni bulduğunu ve oraya gideceğini, bunu da Dusa’nın istediğini öğrendim. Dusa’nın tek arzusu bir an önce çekip gitmekti: Elis’ten, bizden, hatta Peloponnesos’tan kurtulmak istiyordu ve bu evlilikle bu arzusunu gerçekleştirmesi için eline geçen en büyük fırsattı.

Bu konuda kız kardeşimle konuşmayı denemedim bile; Cratus da denemedi, denemedi ama ondan sesini kesmesini

isteyene kadar gidip sorayım diye bana yalvarıp durdu. Zannederim kız kardeşim artık yaşamını burada sürdüremeyecek bir noktaya ulaşmıştı ve biri karşısına çıkınca da; eh zaten İtalya *nebrin* yanlışı tarafından çok daha iyiydi, bu fırsatı elinden kaçırmamıştı. Kolonici karısı kimliğinin Dusa'ya yakışacağı çok belliydi; eğer varın yoğun bir gemide taşınıyorsa ve hiçbir yerde kalıcı değilsen o zaman bir kadın olarak hayat mücadelesinde manevra yapma kabiliyetin o kadar yüksek olur.

Kısa bir süre içerisinde de evlendiler. Dusa'ya geleneklere uygun bir düğün yaptık; ellerimizde meşalalerle onu müstakbel eşinin evine götürdük, kötü talihten uzak dursun diye eşikten atlattık, geleneksel manilerimizi söyledik, sonra da oradan ayrıldık. Bir kere olsun gülümsemedi; sürekli sanki aklı başka yerlerdeymiş gibiydi. Bir ay sonra İtalya'ya doğru yelken açtılar, bir sabah erken saatte, hiç kimseye söylemeden; bu nedenle de vedalaşma şansı bulamadım kendisiyle.

Koloniden herhangi bir haber alana dek aradan epey bir zaman geçti. Günlerden bir gün bize gelen bir konuk oraya giden bir gemi kaptanıyla konuştuğunu söyledi; her şey çok iyiydi, sadece Dökümcü Leucophron oradaki ilk kışlarında aldığı bir yaradan zehirlenerek ölmüştü. Dul eşi de hemen bir başkasıyla evlenmişti –onun bana dediğine göre, oradaki kolonicilerden biriymiş– ve herkesin dediğine göre orayı bu karı koca çekip çeviriyormuş. Orada yönetmekten ve yönetilmekten çok daha önemli şeylerin olduğuna dair bir izlenim uyandı bende; mesela çalıları ayıklamak, teras yapmak ve yerlilerle kavga etmek gibi. Çeşitli aralıklarla gelen yeni yeni haberlerden de aynı sonuç çıkıyordu; öldüğünü de oraya gitmesinin üstünden on dört yıl geçtikten sonra duyduk, neden öldüğünü kimse bilmiyordu; geride üç erkek ve iki de kız çocuğu bırakmıştı. En büyük oğlu, bana söylediklerine

göre, kendisini Rhoma Kralı ilân etmişti (Rhoma: “Güçlü Kale”; yani o yere sonunda bu ismi vermişlerdi) ve söylenenlere göre her şeyi kontrol altında tutuyordu. Adı ise, bütün bunları bana anlatan adama göre, Pentheus imiş.

Yani kral olan bir amcam vardı ve şimdi de (bildiğim kadarıyla) krallık yapan bir yeğenim olmuştu. Taşralı oğlanlar için hiç de fena bir başlangıç sayılmazdı. Elimde değil ama hayatımı hep bir gemiye benzetiyorum; rüzgârların öfkesiyle savrulup rotasından çıkıyor ve hep Sarpedon ile Dusa'yı küpeşteden aşağı düşerken canlandırıyorum gözümde; ben de orada öylece durmuş hiçbir şey yapmadan onları seyrediyorum. Aptalca, biliyorum; ama eğer o büyük fikri ortaya sürmemiş olsaydım, yani kimse ölmeden oynanan oyunları ve onları ellerinden tutup tehlikelerle dolu dünyalara götürmemiş olsaydım, ne kral olabileceklerdi ne de kraliçe ve yine de her ikisi de ölecekti. Farklı şeyler insanı hem yanlış yöne sevk eder ve hem de tehlikeye ve artık yeterince yaşlandığımdan böyle bir işe girişecek halim yok. Aslında ömrümü bundan beş yıl önce geçirdiğim ağır bir hastalık sonucunda doldurmuştum; kör oldum ve günlerce yatakta yatıp kan kusdum. Ama kurtuldum ve neden kurtulduğumu da bilmiyorum; belki de sadece Cratus'un canını sıkmak için veya oğullarımın ayağı altında birkaç yıl daha dolaşmak için veya belki de tanrıların Elis'teki herkesin yaşamını değiştirmeleri için bana verecekleri bir görev daha var diye yaşıyor olabilirim; mesela şehri kuşatan bir orduya kapıları açmak için veya ortalığı kasıp kavuran vebayı durdurması için tanrıya ricada bulunmak için veya Rhoma vatandaşları bir gemi gönderip beni de kral yapacakları için... Benden başka herkes öldü; belki de benim neslimin tükenmemesi gerekiyor; ben de yaşayarak nesli sürdürme görevini yerine getiriyor olabilirim. Belki de bu hikâyeyi birine anlatmak için yaşıyor olabi-

lirim; belki de benden bu hikâyeyi dinleyen kişi söylediklerimi yüreğine kazıyacak, uzaklara gidecek ve gittiği yerlerde kendi kimse ölmeden oynanan oyununu bulacak ve böylece dünya üzerinde harika bir şey gerçekleşecek; iyi ve kötü için büyük bir güç olacak. Ama büyük bir olasılıkla da olmayacak. Eğer bugün hâlâ yaşıyorsam bunun nedeni henüz ölmemiş olmam, sanki daha dün doğmuş gibi yaşamamdır.

Her neyse, bu da hikâyenin sonu. Umarım beğenmişsindir.

Başını evet anlamında sallamaya başlayan Fenikeli, ayağa kalktı.

“Bu kadar mı?” dedi. “Peki ya oyunlar ne oldu? Sonuçta ortaya bir şey çıktı mı?”

Cleander gülümsedi. “İlgi göstermene sevindim. Kör olmanın en kötü tarafı bir şey anlattığında karşıdaki insanın yüzündeki ifadeyi görememen. Gerçekten de, yapabileceğin tek şey kendi kendine konuşmak ve başkalarının da seni dinlemesini beklemek. Tabii ki, arada sırada imada bulunurlar, mesele kapa çeneni falan derler ya da kafana şarap falan dökerler.”

Fenikeli kaşlarını çatı. “Burada hikâyeyi kesmek gibi bir niyetin olduğuna inanamıyorum” dedi. “Bence hikâye daha yeni başladı, şu anda en heyecanlı yerinde.”

“O halde, daha sonra ne olduğunu bilmek mi istiyorsun?”

“Şüphesiz.”

“Ah.” Cleander başını olur anlamında salladı. “Heyecan veren başarıları ve büyük zaferleri falan da duymak istiyormusun?”

“Ayrıca, merak ediyorum; acaba bu plan işlerlik kazandı mı?” dedi Fenikeli. “Bir de bu oyunlar sayesinde Leon’un beceriksiz oğlunu halkın sevip sevmediğini. Yani şimdi, birile-

rinin bir işi yapmak için yola çıkmasıyla başlayan bir hikâyede eğer yola çıkan kişilerin o işi başarıp başaramadığını anlatmıyorsan hikâyeye hikâyeye olmaktan çıkar.”

Cleander esnedi. “Zannederim haklısın” dedi. “Ama şimdi söylesene, sence hangisi daha önemli: Aigina’daki Korinthli gaspçıların yükselişi ve düşüşü mü, Rhomalı ilk kraların ortaya çıkışı mı, Elis krallarının değişimi mi, yoksa kimsenin ölmediği yarışlarda koşu yarışını kimin kazandığı mı? Diyelim ki aradan beş yüz yıl geçti ve sen hâlâ sağsın ve olayların nasıl böyle geliştiğini merak ediyor olabilirsin. Diyelim ki geçmişten bir ruh çağırdın, bir tanık. Nasıl sorular soracaksın ona?”

“Bilmiyorum” diye yanıtladı Fenikeli. “Bu süreç zarfında olan bitenlere bağlı.”

“Ve tabii ki” diye sürdürdü sözlerini Cleander, sanki küçük bir çocuğa bir şey açıklıyormuş gibi, “ne olup bittiği konusunda hiçbir fikrin de olamaz.”

“Doğru.”

“Tabii ki doğru.” Cleander’in uykusu gelmiş gibi bir hali vardı. “Aigina dünya üzerindeki en önemli yer olmuş olabilir, hatta Asur’dan bile daha önemli bir yer. Eğer Aigina bir gün büyük bir imparatorluk olursa, belki de Pentheus’un babasının devrilmesi insanlığın yaşamında bir dönüm noktası haline gelir; senin de dinlediğin gibi, belki bir gün insanlar bütün bunları dinleyip eğlenirler, belki de bunların hiçbirinin önemi kalmaz.”

“Ah, haydi” diye lafa girdi Cratus. “Sen de şimdi garibanla kafa buluyorsun. Ona oyunları anlat ve sonra da oturup başka şeyler konuşalım, belki de kalkıp eve gideriz.”

“Umurumda değil” diye yanıt verdi Cleander. “Eğer istiyorsan, sen anlat ona. Benim canım dışarı çıkıp biraz temiz hava almak istiyor.”

“Demek uyuyacaksın” dedi Cratus. “Senin sorunun ne, biliyor musun? Sen artık ihtiyar bir adam oldun.”

Cleander başını kaldırdı. “O olay çok zaman önce gerçekleşti” dedi.

On Yedi

yunlar (dedi Cratus). Ah evet. Şey. Biz duyan duymayan herkese oyunların yaz gündönümünden sonraki ikinci dolunay zamanında olacağını söyledik, Cebbar Burcu'nun yükselişinden hemen sonra; harmandan sonra ama toprağın sürülmesinden önce. Bunun yılın en makul zamanı olduğunu düşündük; toprakta fazla bir işin olmadığı ve kış hazırlıklarının da bastırmadığı dönem. Aslında, gelip oyuncuları şahsen seyredecek olan Elealılar daha çok düşünüyorduk; senenin en sıcak, en tembel zamanını güneş altında yatıp başkalarının kan ter içinde mücadele etmelerini seyrederek geçirmekten daha zevkli ne olabilir, diye düşündük.

Süreyya Burcu'nun yükselmesi sırasında hasat başladı ve bitti. İyi bir yıldız, öylesine iyi bir yıldız ki, hiç kimsenin başka bir şey düşünecek zamanı yoktu; çünkü çok ama çok iyi bir hasattı, her taraf ürünle dolu olduğundan gündelikçi gezgin işçi bulmak bile zor oluyordu; dolayısıyla da iş başa düşmüştü; sabahlardan akşamlara kadar çalıştık ama her geçen gün biraz daha geride kalıyorduk. İşler çoğaldıkça keyifler ve sabırlar da azalıyordu ve hiç kimse oyunlar gibi uzakta ve saçma bir şey için kaygı duyacak ruh hali içinde değildi. Güya düzenleyicilerden biri bendim ama ben bile o ruh hali içinde değildim.

Eh, hasat nedir biliyorsun. Her yıl bütün bir ürünün nasıl biçileceği, nasıl kaldırılacağı, nasıl harmanda dövüleceği ve depolanacağı dert olur ve her yıl bütün bu işleri ucu ucuna yaparsın. Her yıl tam hasatı kontrol altına aldığını ve artık başa çıkabileceğini düşündüğün anda ani bir rüzgâr çıkar, mahsulünü daşmadağın eder ya da mahsül kargalara yem olur veya komşunun teki gider bacağına kırar, kendi hasatının yanında bir de onunkine yardım etmeye mecbur kalırsın; ya da ekinlere hayvan sürüleri girer; ya da yangın çıkar; ya da karga gazabı bir şey olur, hiç yokken başına iş açar. Ya da tam tersi olur, bir mucize gerçekleşir ve deponun kapı eşiğinde durur ağzına kadar dolu küplerini seyredersin, gözlerin denizde yüzer gibidir; öylesine mutlusundur ki, bütün dünyayı dostun olarak görürsün. Ayrıca, on iki günlük susuzluğunu küp küp şarapla geçirirken balı, cevizi ve peyniri de unutmazsın.

Böyle bakıldığında, oyunlar için yılın en uygun ayıydı bu; tabii bütün hazırlıkları başkalarının yapması şartıyla. Malesef, olaylar hiç de beklediğimiz şekilde gelişmedi. Yani, sıradan insanlar gibi keyfimize bakıp, kafayı çekeceğimiz yerde, Cleander'le ben kendimizi sanki ağıla giren kurttan kaçan koyunlar gibi sağa sola koşuştururken bulduk; çoktan yapılmış olması gereken şeyleri yoluna koymaya çalışıyorduk. Aslında ben pek o kadar önemsemezdim ama onca gün ensemden güneş, tırpan sürmekten ve koca koca demetleri sırtlayıp tarlanın bir köşesine yığmaktan öylesine yorulmuştum ki, oyun işi için dışarıya çıktığımda yapabildiğim tek şey yere yığılmadan beygir gibi hareket etmek oluyordu.

Önceliğı, şu adi oyunları düzenleyebileceğimiz büyüklükte bir yer bulmaya verdik. Bu noktada Cleander yere kızıktı ve yerinden kıpırdamayı bile reddetti; onun kendi seçtiğı bölgeyi kullanacaktık (eğer hatırlarsan, Dusa bunu

rüyasında görmüştü); burası kentin güneyinde kalan uzak bir yerde, Alpheios Nehri'nin yanındaydı. Davet ettiğimiz bütün oyuncular oraya gidileceğini bilmiyordu; çünkü onlara oyunların Elis'te yapılmasının daha uygun olacağı söylenmişti. Önemli değil, diye yanıtladı Cleander, şehirdekilere oyunların nerede olduğunu soracaklar ve millet de onları oyun yerine gönderecek. Eğer bir şeyi kafasına koymuşsa, bunu bizim biraderle tartışmanın hiçbir anlamı yoktur. Bunu Kral Leon bile beceremiyorsa, benim kalkıp bunu denemeye çalışmam gereksizdi.

İşte bu nedenle katırlara ve arabalara aletleri yükledik ve bulmuş olduğumuz yere doğru yola koyulduk; bu yeri bulma işi de bize sanki bir ömür önce olmuş gibi gelmişti. O yer hâlâ oradaydı; depremde falan yok olmamıştı, nehir taşıp da bu yeri alıp götürmemişti (aslında, ovanın o kısmı öyle bir taşar ki inanamazsınız, o noktanın hemen güneyi ile batısına Cleander yüreğini koymuştu; tabii o zamanlar bunu bilemiyorduk).

İlk iş olarak ortada bir oyun alanı açtık; bunun için de birkaç ağaç kestik, bu ağaçların köklerini manivela demirleriyle ve sivri kazmalarla temizledik, taşları ayıkladık, çukurları doldurduk, tırmık yaptık, alanı düzledik. Sıcak bir günde ağır iş yaptık (ve o yıl yaz çok sıcak geçmişti). Yanımızda adamlar getirmiştik; bunlar bu tür işleri yapacak türden adamlardı, zaten başka bir işe yaradıkları da yoktu. Ama yürekleri bu işin içinde değildi, diyebiliriz. Sonunda, adamların canını sıkacağımıza, kolları sıvayıp kendi işimizi kendimiz gördük; onlar da zamanın büyük bir kısmını arabanın gölgesinde bizi seyrederek geçirdiler; eh, oyunlar seyircisiz olacak değildi ya.

Bu işi bitirir bitirmez, oturulacak yerleri yapmaya başladık, saygın misafirler içindi bu yerler; Kral Leon'un ve onun

ahalisi, bir de bizim ve elbette Leon'un gözünü ayırmak istemediği soylular içindi. Misafirlerin iyi bir manzarası olmayıydı. Bu yüzden de toprak zemini yükseltmemiz gerekiyordu; toprağı doldurup direkler çaktık ve bir platform inşa ettik, yukarıya doğru yükselen basamaklar yaptık, aynı yamaçlara kurulu teraslar gibi oldu, bunların üstüne de oturmak için tahtalar koyduk. Yamacı kazmak korkunç bir işti ve bize gerekli olan kerestenin miktarını eksik hesaplamıştık; bu iş için de tarlanın kuzeyindeki küçük tepeye doğru yola koyulduk; ihtiyacımız olan tahta için oradaki ağaçları kestik; tomruk haline getirip kalas halinde kesme işini de orada yaptık; sonra arabalara koyup tepeden aşağı indirdik ve tüm bu işleri de elimizdeki bir düzine kadar katır ve birazcık iple yaptık. İşin bu kısmı canımıza okudu. Bir öğle sonrası nasıl perişan bir hale geldiğimi hiç unutamıyorum; çünkü o sabahı kocaman, budaklı yaşlı çamlardan kereste çıkarmak için harcamıştık ve bu iş için elimizde büyük bir çekiç ve hurdası çıkmış eski bronz kıskıdan başka bir şey yoktu. Çekici kıskıya her indirilişimde, koluma yayılan şoktan dişlerim acımış, ellerimin ayaları ve parmak uçlarım hamurumsu beyaz kabarcıklarla kaplanmıştı. Burada Cleander'e hakkını vermek gerekiyor, aslında; gerçekten de çok çalıştı, hatta benden bile fazla. Aslında hayatımda işine böylesine dört elle sarılan bir adam görmemiştim diyebilirim; sanki her bir kütükle, aletle ve iple savaşıyormuş gibiydi. Bir şekilde, dehşet vericiydi.

Oturma standını aşağı yukarı hazır hale getirdik. Pek öyle güzel bir şey sayılmazdı; kabaca yontulmuş yeşil tahtadan; her tarafı keser izleriyle doluydu, bağlantı yerleri kaba bir şekilde yapılmıştı ama yine de iyi niyet vardı ortada. Şimdi geriye bir tek savaş arabası ve yürüme yarışları için sahayı adımlamak ve yolları çizmek, start çizgileri için olukları ka-

zımak, finiş yerleri ve arabaların dönüş yerlerini göstermek için taş koyma işi kalmıştı; derken bu iş de bitti.

“Eğer kimse kalkıp gelmezse” dedi Cleander, durmuş yaptıklarını seyrederken, “salak gibi kalırız ortada.”

“Rahatla” dedim ona. “Gelecekler. Geleceklerini söylediler. Bazılarının ne kadar da istekli olduğunu hatırlasana.” Dönüş noktasında oturdum ve ayaklarımı uzattım. “Beni sıkan tek bir şey, yani aslında iki şey var. Birincisi, şunu bilmeni istiyorum, yüreğim şu ünlü Milon’muşum numarası yaparak güreşme işine girmeyi hiç istemiyor. Bunu Bias yapamaz mı sence?”

“Bias mı? Bias kim yahu?”

“Hatırlasana. Bizim geminin serdümeni...”

“Ah, evet oydu.” Cleander başını salladı. “Olmaz, umutsuzum o konuda, onun Milon’a benzer hiçbir yeri yok.”

Kaşlarımı çattım. “Milon öleli iki yüz yıl oluyor. Onun neye benzediğini nereden biliyorsun ki?”

Cleander dudaklarını büzdü. “Eh, yani onun en azından bizim serdümene benzeyemeyeceğini düşünüyorum. Çünkü bizim serdümenin gözleri birbirine çok yakın. Milon’un görünüşü kesinlikle öyle değildi. O bir beyefendiydi.”

Canım hiç tartışmak falan istemiyordu. “Ben güreşmek istemiyor” dedim. “Git kendine başka bir aptal bul.”

“Buluruz” dedi Cleander. “Eğer yeterince güreşçi bulursak, sen de bunu unutursun.”

“Çok teşekkür ederim. İkincisi, peki şu bizim prens şarlatanının koşu yarışını kesin olarak kazanabilmesi için nasıl bir ince ayar çekeceksin?”

Cleander somurttu. “Çekemeyiz” diye yanıt verdi. “Buraya gelecek oyunculara ne rüşvet verebiliriz ne de onları korutabiliriz. Artık onun işi şansa kalmış; elinden geleni yapsın. Eğer tanrı onun kazanmasını istiyorsa...”

“Bence her zamanki sahtekârlık yöntemleriyle başarı kazanıp yüreklerimize ilham verecek” diye lafa girdim, “çünkü kışın geleceği nasıl kesinse, Minik Majesteleri’nin bizim buraya çağırdığımız tiplere karşı harbi harbi yarışmayı göze alamayacağı da kesin. Ayrıca eğer kaybederse; eh işte o zaman da ta en başından en sonuna dek harcadığımız tüm zaman boşa gitmiş olacaktır.”

“Belki” dedi Cleander göğüs geçirerek. “Belki de tam tersi olur. Bak şimdi şöyle diyeyim, Elealılar kendi prenslerini bir sürü ünlü ve egzotik yabancı oyuncunun arasında görürlerse, ona başka gözlerle bakarlar ve saygıları artar. İşte benim bel bağladığım olay da bu; zaten” diye sürdürdü sözlerini, “haklısın, öteki koşucuların bacaklarını dizlerinden kesmediğin sürece bu çocuk hiçbir yarış kazanamayacak.”

Hiç kimse gelmedi.

Neden kimsenin gelmediğini aradan bunca yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ bilmiyorum. İkinci ay da çıktı, kayboldu; kapılara adamlar koyduk, adamlara kapıya herhangi bir yabancı geldiğinde bize hemen haber vermesini tembih ettik; ta tarlanın oraya adamlar koyduk, hani önce şehre gelmez de oraya giderler falan diye (ama bunu nereden bilecekleri konusunda da bir fikrimiz yoktu; aramızda da konuşmadık). En sonunda da, yolunu kaybetmişlerdir falan diye sağa sola koşucu gönderip yollarda oyuncular aradık.

Hiç kimse gelmedi.

Artık bu aşamadan itibaren Leon bu işin Alastor ile Prens Oeleus –hatırlamışsındır, hani bizim Prens Mankafa insanların yüreklerini ve kafalarını ele geçirmede başarısız kalırsa kral olmak için bekleyen delikanlı– yüzünden olduğuna karar verdi; çünkü bunlar sağa sola adamlarını göndererek

ya oyunculara müdahale ettiler ya oyuncuları adamlarına dövdürdüler ya da oyunların iptal edildiği, veba salgını çıktığı gibi yalanlarla gelenleri geri dönmeye ikna ettiler; derken Kral bu konuda ikna oldu ve zırhlı adamlarını gönderecek bir sabah şafaktan hemen önce yakalatıp saraya getirtti onları. Her ikisi de, malum olduğu üzere, korkudan buz kesilmişlerdi ve sonra Leon her ikisine de bağırıp çağırmaya ve hakaretler yağdırmaya başlayınca, duymazlıktan geldiler ama korktular (korkak oldukları için korktular, tabii ki), bu da Leon'u daha da kuşkulandırdı. Onları hayatları boyunca unutamayacakları şekilde marizledi; mallarını mülklerini ellerinden almakla, sürgüne göndermekle, bütün bir şehrin önünde bacaklarından asmakla tehdit etti onları; onlar başlarını eğip bir şeyler geveleyip durdukça Leon da bunların her türlü pisliği yapmış olabilecekleri konusunda ikna oldu ve ikna oldukça tavırları daha da sertleşti, daha da küstahlaştı. Öylesine hakaretler yağdırdı ki, en sonunda arka tarafta durmuş utançtan geberen oğlu birkaç adım atıp öne çıktı ve babasına –iki ölümlü düşmanın önünde– söylediklerine dikkat etmesini, sanki tanrı yüreğine *delilik* koymuş gibi konuşmayı bırakmasını söyledi. Bu laf Leon'u öylesine sarstı ki, Alastor ile Oeleus'u kendi hallerine bıraktı; onlar da o günden sonra arka planda kalıp sessiz sedasız dolaplar çevirdiler, öyle kolayca kanıtlanabilecek işler yapmaktan hep uzak durdular ve daha da önemlisi hem Kral Leon'dan hem de oğlundan mümkün olduğunca uzak kalmayı tercih ettiler.

Eh, zaman daralıyordu; oyunları ya başlatmak gerekiyordu ya da iptal etmek, yoksa saçma sapan bir durum ortaya çıkacaktı. Leon bize adamlarını –şafak vaktinde olduğu gibi öyle zırhlı adamlar değil ama yine de onlar gibi birilerini– göndererek onu içine soktuğumuz bu pislikten çıkarmak için ne gibi planlarımız olduğunu sordu.

“Oyunları yapmamız gerekiyor” dedi Cleander. “Yoksa kan dökülür, bırakın vereceği zararı.”

“Pekâlâ” dedi Leon, sesinde uğursuz bir yumuşaklık vardı. “Bu oyunlara sizce kim katılacak dersiniz, bana tek bir yabancı oyuncu bile getirmediğiniz.”

Son derece can sıkıcı bir durumdu; cevabını veremeyeceğimiz bir soru sorarak bizi azarlamıştı. “Birilerini buluruz” dedi Cleander canlı bir ses tonuyla. “O sorun değil. Burada, Elis’te bir sürü iyi oyuncu var.” Eliyle belli belirsiz bir işaret yaptı, herhalde emrimize amade olan sonsuz kaynakları hemen getirebileceğimizi söylemek istiyordu. “Ayrıca sen de biliyorsun” diye sürdürdü sözlerini, “konu kazanmaya gelince, insanlar zaten yabancıların ne kadar iyi oynadığını görmek istemiyorlar, insanlar kendi memleketlerindeki gençlerin iyi yarışmasını ve kazanmasını görmek istiyorlar. İşte her şey bundan ibarettir, emin ol.”

Leon kötü kötü baktı. “Demek şu son aylarda yabancılar gelmesin de memleketimizdeki yetenekleri hırpalamasın diye Peloponnesos’ta dolaşıp duruyorsun.” Üzülerek derin bir soluk aldı ve kafasını kaldırdı. “Bu konuda herhangi bir şey yapabilmek için artık vakit çok geç” dedi, “elimizden gelen her şeyi yapıp verdiğiniz zararı en aza indirmeye çalışacağız. Bu iş bittiğinde, ikinizi de şu oyun denilen şeyi duyduğunuza pişman edeceğim. Anlaşıldı mı?”

Gelecekte bizi bekleyen güzel şeyleri umut ederek, oyuncular bulmak üzere yola koyulduk. Tabii, artık okçunun oku yaya takıp atması gibi bir sağa bir sola koşturup duruyorduk; ne bir şey düşünüyor ne de bir şeye bakabiliyorduk; dostlarımız ve komşularımız ise bu koşturmamız karşısında farklı tepkiler veriyorlardı. Onlara göre, eğer ünlü bir yabancı gelip de oyunlara katılmayacaksa bu oyunları yapmanın ne anlamı vardı? Ama o iki adam yüzünden ne Argos’tan ne de

Korinth'ten büyük isimleri getirme şansımız kalmamıştı; işimizi bitirdiğimizde de, elimizde sayı olarak epey oyuncu vardı. Ama kalite yoktu.

“Artık bununla yüzleşelim” dedi Cleander adam topladığımız güney sınırından geriye dönerken, “oyunlarda yer almak isteyen insanlar hiç kimsenin seyretmeyeceği kişiler. Senin Leon’a ne dediğin beni hiç ilgilendirmiyor; eğer bu işi böyle sürdürürsek, sonuç bir facia olacak. Bizim yabancı oyunculara ihtiyacımız var.”

Cleander bana öyle bir baktı ki, gören de bile onun canını sıkmak istediğini sanabilirdi. “İyi” dedi. “Ama henüz bulamadık, değil mi? Yoksa yaptığın işe dikkat etmiyor musun?”

Kaşlarımı çatarak baktım; keyfim yerinde değildi. “Madem yabancılar yok, yaratacağız.”

Durdu ve bana yakından baktı. “Sen iyisin, değil mi?” dedi. “Belki de senin birkaç gün karanlıkta, bir ahırın içinde kapalı kalman gerekiyor, hani kafanın içini temizleyesin diye.”

“Aptallaşma. Uzaklardan gelen birilerini bulup onları yabancı oyuncu olarak yutturmamız gerekiyor. Sonuçta, burarlarda aradaki farkı kim bilebilir ki?”

Kırıcı bir şey söylemek üzereydi ama durakladı. “Peki bu insanları nereden bulacaksın?” diye sordu.

Bir an için durup düşündüm. “Bir gemi” dedim. “Keşke bunu daha önceden aklıma getirseydim. Megaralıları buraya geri getirirdik. Ama yakında Peneus Ağzı’na bir gemi gelecek ve geminin olduğu bir yerde yabancılar da vardır.”

Bir tunikten sızan kan gibi, ben de onun yüreğinden sızan düşünceyi görebiliyordum. “Bu işten paçamızı sıyıramayacağız” dedi. “Sahaya girer girmez onların soylu olmadıkları hemen anlaşılacak.”

“Hayır, anlaşılmayacak” diye cevap verdim. “Yabancılar, hatırladın mı? Bütün yabancılar bizim için birbirine benzer.”

“Sen öyle diyorsun” dedi Cleander belli belirsiz, “ama bir işe yaramayacak. Bir oyuncu oyuncuya benzer, bir tayfa da tayfaya benzer, İnsanları öyle aldatamazsın.”

Kaşlarımı çattım. “Göreceğiz” dedim. “Sonuçta, başka bir şansımız yok. Bak ne diyeceğim: Diğer müsabakaları atacağız, sadece koşu yarışı yapacağız. Sonra da şahane oyuncuları tanıtacağız: Atinalı Cleonymus, Sikyonlu Menippus, Thebaili Lydus, Rodoslu Philoneter.”

Cleander bana baktı. “Kim bunlar böyle?” diye sordu.

“Bilmiyorum, kafadan uydurdum işte. Ama attım tuttu, değil mi? Sonuçta, bize lazım olan şey yabancı oyuncu; yabancı dediğin uzaklardan bir yerden gelen biridir, oyuncu dediğin de oyun oynayan biridir.”

Cleander başını salladı. “O kadar da değil. Oyuncu oyun oynayan soylu bir adamdır. Sen şimdi diyorsun ki, oradan buradan toplama tayfa takımını soylu diye yutturalım.”

Gülümsedim. “Rahatla” dedim. “Tekrar söylüyorum. Hiç kimse bilmeyecek. Ayrıca bunun yanı sıra” diye ekledim, suratımdaki sırıtışı biraz daha büyüterek, “kim bilir, bakarsın şansımız yaver gider. Bakarsın bütün tayfalar sürgündeki soylulardır; ne bileyim kendi ülkelerinde bir tür prens falandır.”

Gerçekten de Peneus Ağzı’nda bir gemi vardı. Ayrıca gemide yabancı mürettebat da vardı. Tam anlamıyla yabancı yabancılar. Biraz daha ayrıntıya girecek olursak, korsanlardı.

Pek öyle yaman korsanlar da değillerdi. Anlaşıldığı kadarıyla Sicilya’nın güneybatısından yola çıkmışlardı; ne za-

mandan beri yolda olduklarını bilmiyorlardı ve rotalarından öyle uzaklaşmışlardı ki sonunda karşılarına çıkan ilk kara parçası Epirus sahili olmuştu (Sicilya'nın kuzeybatısındaki Trapezus'a doğru yola çıkmışlardı aslında ve açık denizlerde dolanıp durmuşlar, neden bir türlü varacakları limana varamadıklarını anlayamamışlardı). Epirus açıklarında şöyle iri bir gemi görmüşler, görür görmez de saldırmışlardı; gemilerinde pek çok savaştan canını kurtarmış kahraman dövüşçüler vardı ama kurban olarak gördükleri gemi kendilerini ta Corcyra'dan Leucas'a kadar kovalamış, sonunda kovalayan geminin karşısına bir başka gemi çıkmıştı da bunların peşini bırakmıştı...

(“Yani” diye lafa girdim, “siz gidip bir başka korsan gemisine mi saldırdınız?”

“Evet.”

“Ah. Gerçek korsan.”

“Siktir et.”

“Anladım. Lütfen devam et.”)

...Ve bütün bu heyecanlı kovalamacanın sonunda dümenleri kırılmıştı; suları, kumanyaları tükenmişti; nerede olduklarına dair en ufak bir fikirleri yoktu. Şanslarına, o sahil-den bu sahile sürüklenirlerken, karşılarına savunmasız küçük bir balıkçı köyü çıkmıştı...

Köyü kolay bir lokma olarak görmüşlerdi. Ama iş bir noktaya gelmiş, buradan sağ çıkamayacaklarını anlamışlar, kavganın en şiddetli anında yanlarına bir iki tane rehine alarak demirci dükkânına sığınmışlardı. Hiçbir şey yemeden ve demircinin demirin havını aldığı yağlı bir kavanoz dolusu kötü suyu içerek geçirdikleri üç günden sonra köylüler bunların çoğunu bırakmışlardı (liderlerini törenle asılmak üzere teslim etmeye mecbur kalmışlardı; ama başlarına gelen onca olaydan sonra köylüler aslında kendilerini fazladan bir

işten kurtarmışlardı) ve apar topar gemilerine koşmuşlardı. Hemen ardından çıkan rüzgâr sayesinde oradan kısa bir süre içinde uzaklaşmışlar ama bu sefer de kayalıklara bindirmişler, su almaya başlamışlardı; bunun üzerine su üstünde kalabilmek için deliler gibi teknenin içine dolan suları boşaltmaya koyulmuşlardı.

İki gün ve bir gece boyunca rüzgâr alamamışlardı; sonra bir başka delice esen fırtına çıkmış, bunları almış, ta Peneus Ağzı'na fırlatmıştı; burada da yeni bir fırtına gemiyi kayalarin tepesine çıkarmadan önce (büyük bir çoğunlukla) gemiyi terk etmeyi başarmışlardı. Memleketlerinden elli kişiyle yola çıkmışlar, kala kala on iki kişi kalmışlardı ve yabancı soylu numarası yapmak gibi güvenli ve huzur verici bir şey onların az kalsın sevinçten ağlayarak kabul ettikleri bir teklif oldu. İşte böylece bu işi de hallettik.

Adamları ateşin etrafına oturtup onlara ne yapmaları ve kimmiş gibi davranmaları gerektiğini filan anlattık durduk. Zaman zaman anlatmakta zorlandık. Bunların yarısı Akhaia Oğulları'ndan değildi ya da bize benzer hiçbir tarafları yoktu; ama yine de hepsi bizim dilimi anlıyordu, o da az buçuk işte; ama aralarından bir iki tanesi kendilerine taktığımız isimleri bir türlü telaffuz edemiyordu; bu yüzden de söylemesi kolay olsun diye bunlar için farklı isimler düşünmek zorunda kaldık. Bir tanesi vardı –zannederim Fenikeli'ydi– Argoslu Leucas'ın oğlu Melas demeye dili bir türlü dönmüyordu; bunu söylemeye çalışırken Agvalı Lulha'nın oğlu Meva gibi bir şey çıkıyordu ağzından ve biz de onun Chelidon oğlu Streuthes olmasına karar verdik, hani şu Lemnoslu meşhur anadan doğma sağır ve dilsiz oyuncunun adını koyduk yani. Ama o iriyarı, uzun boylu, güçlü bir adamdı ve tayfa arkadaşlarına onun koşuda iyi olup olmadığını sorduğumuzda bize, köylülerle dövüşürken tabanla-

rı çok iyi yağladığı için iyi bir koşucu olabileceğini söylediler.

İşte sonunda bir düzine gerçek yabancı vardı elimizde; basit bir sihirli yalanla bunları Atinalıya, Argiveliye, Spartalıya, Thebailiye, Korinthliye, Giritliye, adalılara, hatta (benim de katkımla) soyu Kral Priam'a dayanan sürgündeki Troya prensine dönüştürebilirdik. Bir sonraki adım Kral Leon'a iyi haberi vermektir; tabii bu arada aylar süren başarısızlıkların ardından nasıl aniden böyle güzel haberler gelebildiğine dair kafasında oluşan şüpheleri de dağıtmak gerekiyordu.

“O da kolay” dedi Cleander; bu palavra sıkma işinin havasına daha şimdiden girmişti. “Bu tamamen bizim hatamız oldu; onlara gündönümünden sonra üçüncü yeni ayda gelmelerini söyledik, ikincisinde değil ve sonra da unuttuk. Her neyse, işte şimdi buradalar, yani bir zararı olmadı.”

Cleander bütün bunları Kral'a izah ederken, birazcık endişelendiğimi kabul etmem gerekiyor. Aslında bizi dinledikten sonra biraz durdu ve anlattığımız hikâyenin gerçekten de doğru olup olmadığını düşündü; ancak ondan sonra ikna olabildi. Her bir şeyi düşündü taşındı, sonunda “İşte, bunlar yabancılar ve koşuyorlar, o zaman bunlar koşan yabancı” dedi; tabii bu arada bunların kendi ülkelerinde prens mirens olduğuna ilişkin hikâyeyi ciddiye almadı. Neyse, Cleander öylesine ikna edici bir ifadeyle sunmuştu ki yalanı, memlekete döndükten sonra ilk kez, Leon bize gülümseyerek bakmıştı. Benim tek derdim bu başımızın belası oyunlar bitene ve korsandan dönme dostlarımızı yolcu edene dek işlerin bozulmamasıydı. Cleander'le kendimi düşünmüyordum bile. Ben doğuştan palavracıydım ve Cleander kendisiyle kafa bulunulmasına ses çıkarmazdı; yani bizim açımızdan bir sorun yoktu. Hayır, beni endişelendiren şey, benim sayemde hayat-

ları kurtulduğu için acınası bir şükran duygusu içinde olan ve ne dersem yapmak için kendilerini parçalayan on iki uyuruk mostralığımızdı. Korinthli Lithus (gerçek adını hatırlamıyorum; hatırlasam bile söylemezdim), falancanın, filancanın cenazesinde kazandığı başarılar palavrasına öylesine iki elle sarıldı ki, artık sıkıcı olmaya başladı; anlatıp durdukça da yaptığı hatalar yüzünden foyası daha da ortaya çıktı. Örneğin bize Argoslu Pylades'in cenaze oyunlarında ilk ödülü kazandığını söylüyordu ama Pylades Agamemnon'un oğlu Orestes'in yakın arkadaşıydı ve en azından yüz yıl önce ölmüş olması gerekirdi. Şansına, karşısına gerçek bir Akhialı oyuncu çıktı ve kendi başarılarıyla ilgili bir sürü palavra sıktı da, bizimkilerin palavrası bunun yanında daha makul kaldı. Bu işten hiç hoşlanmamıştım. Beni sinirlendiriyordu. Aslında, hasat zamanı heyheyleri üstünde bir tavşan gibiydim; halbuki Cleander çok daha rahattı ve daha fazla eğleniyor gibi görünüyordu.

Bazen şöyle bir rüya görüyordum. Ben bir hırsızım ve tamamen terk edilmiş bu şehirde kendi başıma dolanıyorum; sokaklarda hiç kimsecikler yok, evler tamamen boş, her şey öylesine sessiz sakin ki, insanın kanı donuyor. Bu şehir ise, tabii ki, Elis; zaman da oyunların oynandığı zaman; ama o gün Elis'te hırsızlık mırsızlık yapılmıyordu. Hırsızlar bile yarışlara gitmişlerdi.

İnsanlar yaya geldiler, savaş arabalarıyla geldiler, at arabalarıyla geldiler, yedek katırlarla geldiler; küçük kavanozlarda şaraplar getirdiler ve küçük sepetlerinde ekmek ve peynir, sucuk, iç yağına sarılmış söğüş et, incirler, zeytinler, sarmısak ve bal; karılarıyla, analarıyla ve omuzlarında taşıdıkları çocuklarıyla geldiler; bunlar bütün yaşamım boyunca

bildiğim yüzlerdi, bunlar bütün yaşamım boyunca bilmediğim yüzlerdi. Esprileriyle geldiler ve sabırla, umutla, güneşin altında bıraktıkları eşyalarıyla ve de taze sütleriyle geldiler. Onlardan kaç kişinin burada olduğuna dair en ufak bir fikrim yoktu; biri bana sayılarının sekiz binden bile fazla olduğunu söyledi ama ben yine de inanmakta zorluk çektim. Sayıları her ne olursa olsun, sanki bir sandalyenin üstüne atılmış kilim gibi ya da ölü koyunun üstündeki sinekler gibi dolduruyorlardı düzlüğü... Ve sesleri; eh, beş bin kişinin aynı anda car car konuştuğunu bir düşünsene. Gürültü yumuşak ancak kulakları sağır ediciydi, sanki dünyanın tüm arılarının uğultusu gibi; bir araya toplanmışlar ve tek bir küçük deliğe dolmuşlardı.

“Bu çok güzel” dedi bana Kral Leon, platformda durduğumuz yerden kalabalığa bakarken. “Veya çok kötü, yani işlerin nasıl gittiğine bağlı. Emin olduğum bir şey var: Şayet başarısızlığa uğrarsa, ilgisiz kaldığı için uğramayacak.”

Yorgun argın gülümsedim ve hiçbir şey demedim. Eğer dilini ayağından daha büyük hissediyorsan konuşman da zorlaşır.

“Bir de şu var” diye sürdürdü sözlerini Leon bana bakmadan, “şu pat diye ortaya çıkıveren yabancılar var ya, bunların hepsinin koşucu olması ilginç geliyor bana.”

Başımı evet anlamında salladım ve saygılı homurdanma sesleri çıkardım.

“Bu gösterinin” diye sürdürdü sözlerini Leon, “güvendiğim, yani belli etmesem de güven duyduğum kişiler tarafından düzenlenmiş olmasından dolayı çok memnunum. Eğer güvenmeseydim, burada oturup yahu bu oyuncular nasıl oldu da böyle apansızın ortaya çıktılar ve de nasıl oldu da hepsi herkesin becerebileceği bir dalda yarışıyorlar, diye düşünüp durabilirdim. Tabii bir de” diye ekledi aynı sakın, neşeli

ses tonuyla, “bezerlikler de çok tuhaf, mesela şu ince, uzun Argiveli... Neydi şunun adı? Alexicacus’tu; işte onunla şu davar hırsız var ya, hani beş yıl kadar önce hapisten kaçmıştı, hani duvarın altını kazıp kaçmıştı, kaçmasaydı sabahına herifi ipin ucunda sallandıracaktık; tıpa tıp benziyorlar.”

“Gerçekten de” diye kıkırdadım. “Ne ilginç yahu.”

“Bence de öyle” dedi Leon. “Aslında, her şeyin doğru ve dürüst olduğunu bilmemiş olsam, yani tüm bu şeyleri siz ikiniz organize etmemiş olsa, öyle moralim bozulacaktı ki, bütün bu oyunları iptal etmem gerekecekti; çünkü birtakım onun bunun çocuğunun” diye kelimeyi kulağıma adeta püskürttü, “benimle kafa bulmak niyetinde olduğunu sanacaktım. Tabii ki, kalkıp da yarışların iptal edildiğini söylesem, buradaki tüm bu insanları çılgına çevirmiş olurum; halkın tepkisini yatıştırmak için de, sorumluları tutuklardım, alın buradalar işte, derdim.” Kıkır kıkır güldü. “Biliyorsun” dedi, “bu kalabalığın eline düşen adamın parçalarını toplasan, tek bir koku şişesini bile dolduramazsın.”

Hafif bir geniz temizleme sesi çıkardım.

“Ama tabii işin bir başka tarafı daha var” dedi Leon. “Çok şükür. İstersen bana müşkülpesent biri de; ama ben kalabalığın bir insanı elleriyle paramparça etmesini görmeye dayanamam. Çok üzücü bir şey, değil mi, insan doğasının böyle sine vahşileştiğini görmek? Phaedon!” diye ekledi.

“Pardon?” diyebildim, kurbağa sesi gibi çıkan bir sesle.

“Şu kaçan davar hırsız. Onun adının Phaedon olduğundan eminim.”

Birtakım sıkıcı nedenden dolayı, dikkatimi toplayıp, kurban kesme, hayır ve şer alametlerinin okunması, ilâhiler ve hatta Leon’un kalabalığa yaptığı konuşma dahil, açılış seramonilerine kendimi veremedim. Bunların yerine yüreğim milletin ayaklanması, korku ölüm gibi dehşet manzara-

larıyla dolup taşıyordu; hatta gözümü öyle sıkıca yumdum ki, çene kaslarımdan biri koptu sandım.

Orada oturmuş bu mevzuları kara kara düşünürken Cleander beni dirseğiyle kaburgamdan dürttü.

“Hadi kalk” diye fısıldadı tıslar gibi. “Gidip başlatalım şu yarışları.”

Nasıl diyeyim bilmiyorum ama platformdan kalkıp sahanın ortasına yürümek Peloponnesos’u bir uçtan ötekine do-laşmaktan daha fazla zaman aldı. Sanki ovadaki her bir göz beni izliyor, yanlış bir kirpik hareketi yapayım da kendimi ele vereyim diye bekliyordu. Aslında o sırada kimsenin benim varlığımdan bile haberi yoktu. Kalabalık durmuş, koşuculara büyük bir hayranlık içinde bakıyordu; koşucular da ayak parmaklarını topraktaki çizgiye koymuşlar, her biri yağlanmış sardalyalar gibi pırıl pırıl parıldıyorlardı. En azından her biri son derecede sakin görünüyordu ve prensin, yani bizim çocuğun herkesin görebileceği gibi en dipte duruyor olmasına çok sevindim. Zaten onca idmanın tek amacı da buydu.

Benim işim start vermek için boru çalmaktı; ama çalamadım ve çalamayacağımı da biliyordum, bu yüzden de boruyu Cleander’e verdim, o da tek kelime söylemeden elimden aldı. Dolayısıyla şimdi benim işim finiş çizgisinde, taşlardan yaptığım höyükteydi. Şimdi buradan kalkıp höyüğün oraya yürümek platformdan buraya yürümekten bile daha çok zaman alıyordu. Sonunda oraya vardığımda, yaşlı bir adam olup çıkmıştım.

Tipik bir şekilde, Cleander boruyu çaldığında ben de ters tarafa bakıyordum. Kafamı çevirdim ve orada ta uzaklarda, yüz doksan iki adım ötede ya da Herkül’ün ayağıyla altı yüz ayak ötede de diyebiliriz, koşucuların pist üzerinden bana doğru koştuğunu gördüm.

Şimdi kalkıp da bana yarışta şike yaptığımızı falan söylemeyin. Ne şikesi yahu? Biz bu işin beş kere provasını yaptık, her bir provada da Cleander, Prens Mankafa rolünü oynadı; o korsanları savaş arabası atları gibi eğittik, kimselere çaktırmadan yarışı nasıl kaybedeceğimizi onlara tüm ayrıntılarıyla öğrettik. Bir kere daha, bir kere daha, defalarca gösterdik aynı şeyi. Bütün bu serüvenin en ince tarafı da zaten buydu.

Size şöyle diyeyim, ben bu Prens'in bu kadar dört dörtlük bir koşucu olacağını hiç beklememiştim. İlk adımda av köpeği gibi yerinden fırladı, adımlarını hep ayarladı, aslında hızlandırdı; ama biz bütün planlarımızı onun ortalama bir koşucu olduğunu varsayarak yapmıştık. Ama hayretten ağızım bir karış açık bir halde orada durmuş Prens'in öne geçişini, geride kalanların da ağızları bir karış açık bir halde soluyarak onun peşinden gelişini seyrediyordum. Ürkütücü, aptalca ve her haliyle şike olduğu belli olan bir şikeydi bu. Prens dışındakiler aynı anda geride kalmış olsalardı bile bu işin şike olduğu bu kadar bariz anlaşılmayacaktı.

Yolun yarısına vardığında, Prens bile bu kadar çok öne geçmesinden dolayı rahatsız olmuştu; arkasına dönüp baktığını, aradaki mesafeyi görünce arkadakiler kendisine yetişsin diye biraz yavaşladığını gördüm. İnleyip kafamı çevirdim, kalabalığın gürültüsüne ve önümden geçen koşucuların yeri döven ayak seslerine kulaklarımı tıkadım...

... Ve derken o korkunç uğultuyu duydum ve etrafıma baktım; bizim korsanlardan biriydi bu, Sicilyalılardandı ve adının Atinalı Anax olmasına karar vermiştik; adam sanki Cerberus depara kalkmış gibi, depara kalkıp Prens'e yetişmeye başladı. Hiç böyle koşan birini görmemişsinizdir; bir insanın bedeninin bu kadar çok efor sarf edebileceğine veya kaslarını paralamadan bu kadar dayanabileceğine duysanız inanmazsınız. Onu ileriye iten şey kolları ve ayakları değildi,

kelimenin tam anlamıyla bir irade meselesiydi; bedenin koyduğu sınırların akıl tarafından reddedilmesiydi. Ve de sonuç olarak, Prens'e yaklaşıyordu; Prens de onu fark etmişti ve tekrar hızlanmaya başlamıştı ama aradaki mesafe daralıyor da daralıyordu; herkes şunu merak ediyordu: Atinalı Anax aradaki mesafeyi kapatıp Prens'i geçecek mi yoksa geçemeyecek mi ya da hamle yapmak için artık çok mu geç kalmıştı?

Eh, tabii ki geç kaldı, dedi yüreğim bana; bu kahrolası yarışı kaybetmesi gerekir, eğer kazanırsa, onu parça parça kesip parçalarını da ton balıklarına atacağımızı çok iyi biliyordu. Ama ona bakınca, sarf ettiği o olağanüstü eforu görünce, yüreğim bana söylediklerini kabul edemeyecek bir hale geldim. Tabii bütün bunlar olurken bu sırada kalabalığın da boğuk seslerle haykırdığını, onu –yani bizim sahte Atinalı'yı– alkışladığını görüyordunuz; hep birlikte yabancıнын kazanması için adeta uluyorlardı. Birden fark ettim ki, ben bile çok ayıp ama bir gemiyi bile soymayı beceremeyen bu sahtekârı alkışlıyordum. Ancak Prens tekrar hızlanmıştı ama yürekten ve bana bir mızrak boyu yaklaştıklarında Prens bir parmak kadar önde gidiyordu; tam o sırada bizim korsan içindeki son bir avuç gücü ve arzuyu barındıran iyiliği keşfetmişti ve rakibiyle omuz omuza koşuyordu, biri yandan baksa tek bir adam koşuyor sanabilirdi; soylu adam ile insan müsveddesi birleşmişti, hazların en büyüğü anında eriyerek tek bir şekle dönüşmüştü...

Ve sonra önümden geçtiler, toprağa düşüp yere serildiler; ölmekte olan balık gibi nefes alıyorlardı. Ve –kahrolası adamlar önümden öyle hızlı geçmişlerdi ki, ikisini de görememiştim, hangisinin yarışı kazandığı konusunda en ufak bir fikrim yoktu.

O anda bütün meydan büyük bir sessizliğe büründü, ovanın öte tarafında dal çatırdasa veya kuş ötse duyulurdu.

Bir şeyler yapsana, aptal herif, diye haykırdı yüreğim bana; bunun üzerine, o şartlarda yapabileceğim tek şeyi yaptım. İri kurbağa gibi patlayana dek derin bir nefes aldım ve avazım çıktığı kadar bağırarak Prens'in adını haykırdım.

Eh, bilmiyordum, değil mi? Bildiğim tek şey, yarışı onun kazandığıydı. Ve (bildiğim kadarıyla) korsan arkadaşım soylu bir aileden geliyordu ve kendi memleketinin prensiydi. Ama yarış şikeliydi, Prens Mankafa'nın kazanması gerekiyordu, hepimizin orada bulunma nedeni de buydu; sırf bu yüzden kalkıp Peloponnesos'un öteki ucuna kadar gitmiş, kan dökmüş, savaş yapmıştık. Tachys ölmüş, Dusa hayatının aşkını bulmuş ve kaybetmiş, Korinth Hanedanlığı Aigina'dan sürülmüş ve Sarpedon Amca kral olmuştu; bütün bunları Leon'un berbat oğlu bu yarışı kazansın diye yapmıştık (berbat prens, berbat koşmuştu; bu iki berbat bir potada kritik anda erimişti).

Ve bunun yanı sıra, eğer yanlış bir karar verecek olsam, Leon canlı canlı derimi yüzerdi benim.

İşte bu karar, popüler karar denilen şeydi; kararın açıklanması üzerine kalabalık haykırmış, bağırıp çağırmıştı; Prens ile Korsan birbirine yardım ederek ve birbirine salak salak sırtarak Leon'un ödül vermek üzere kendilerini beklediği platforma doğru yürümüştü. Zannederim biri üçüncü gelmişti ama bu konuda herhangi bir şey hatırlamıyorum.

Ve derken iş bitmişti. Millet kalktı, eşyalarını topladı ve evine gitti. Korsanlar, Leon ve Cleander'le birlikte sarayda yapılacak kutlama yemeğine gittiler, bizlere veda etmeden ve söz verdikleri gibi Elis'ten defolup önce Leon orada kendilerini hediyelere (tabii bu arada bizden de bir sürü hediye almışlardı) boğdu. (Ve sonuçta, başlangıçtan bitişe dek, ne dersek yapmışlardı. Her biri birer kahramandı.)

Çaktırmadan yürüyerek platformun öteki tarafına gittim ve korsana işaret ederek onu, onca şamata içinde bizi hiç kimsenin duyamayacağı bir yere çağırdım.

“İyi bir yarıştı” dedim.

Korsan hafifçe sırtıttı. “Özür dilerim” dedi. “Bana ne oldu öyle anlayamadım. Yani, baktım o çok önde, ben de aptal gibi peşinden gidiyorum, biraz hız yapayım bari dedim ve bir baktım ki...”

Başımı kaldırdım. “Kazandın mı?” diye sordum.

“Pardon?”

“Kazandın mı?” diye tekrarladım. “Yarışı. Çizgiyi ilk sen mi geçtin, yoksa o mu?”

Bir an durdu düşündü, sonra başını kaldırdı. “Kusura bakma” dedi, “ben çizgiye bakmıyordum. Eğer sen de bilmiyorsan, o zaman kimse bilemez.”

Gülümsedim. “Önemli değil” diye yanıt verdim.

Hep birlikte gittiler; bir ben kaldım. Güneş batarken orada durdum, yarışın yapıldığı, kalabalığın bulunduğu ve her bir şeyin olup bittiği yere baktım. Ama orada gördüğüm tek şey bomboş düz bir meydan oldu; topraktaki birkaç çizik dışında burada böyle bir şey olduğunu kanıtlayacak hiçbir şey yoktu, insanoğlunun hafızası dışında.

“Coroebus” dedi Fenikeli.

“Pardon, anlayamadım” dedi Cratus.

“Ta en başında” dedi Fenikeli. “Sen dedin ki, ‘Bu hikâye Coroebus’un hikâyesidir.’ Coroebus hangisiydi?”

“Ne? ah, Prens’ti, Leon’un oğlu. Belirtmedim mi onu?”

Fenikeli başını hayır anlamında salladı. “Peki bir işe yaradı mı? Bütün bunlardan sonra Coroebus kral oldu mu?”

Cratus başını evet anlamında sallayan Palamedes'e baktı. "Ah, evet tabii ya, o da kral oldu, yaklaşık üç yıl. Pek de fena krallık yapmadı. Ama soğuk algınlığından öldü ve prens Oeleus onun yerini aldı. Yani benim dayım" diye ekledi Palamedes, "yani annemin erkek kardeşi."

Fenikeli, Palamedes'e baktı. "Ah" dedi. "Demek öyle" diye sürdürdü sözlerini, "sonuçta bir zaman kaybı sayılmaz; ya da belki de en azından değildi çünkü Coroebus öldü ve Oen ... yani, senin dayın kral oldu. Şimdi bu hikâyenin sonu mutlu mu bitiyor, yoksa hüznü mü, emin değilim gerçekten."

Palamedes gülümsedi. "Ben bunun bir son olduğundan emin değilim" dedi. "Sonuçta, insan yaşamı bitiş çizgisini geçince bittiğini bildiğin bir yarış değildir. Daha önce olup biten bir sürü yarış var ve ondan sonra da olup bitecek daha bir sürü yarış; hangi yarışın gerçek yarış olduğunu ve hangi yarışların hazırlık yarışı olduğunu asla bilemezsin. Ayrıca hiçbir yarışta neyin ne olduğundan asla emin olamazsın; hatta kime ne olduğunu, nasıl olduğunu falan hiç bilemezsin. Ve bir hikâyenin tekrar tekrar anlatılabilmeye değer bir hikâye olabilmesi için iyi bir hikâye olması gerekir."

Fenikeli bir an durdu düşündü. "Bence de öyle" dedi. "Biliyorsun, eğer sizler hani size şu anlattığım balmumlu tahtaların üstüne çizgi çizmeyi öğrenebilseydiniz eğer..."

Palamedes esnedi. "Biri hatırım için kalksın da" dedi, "ona içecek bir şeyler versin; yoksa yine uyuyup kalacak."

© **LITERATÜR** AĞUSTOS 2004

“Satılık pislikler yüzünden, tarihi bilmek zordur.”

Viking Atasözü

Arkeologlar ya da konunun uzmanlarına göre, ilk oyunlar, ne Olimpiyatlara Olimpiyat ne de yapıldığı yere Olimpia denmeden çok önceleri, M.Ö. 8. yüzyılda düzenlenmiş ve ilk koşu yarışını Elisli Coroebus kazanmıştır. Ancak Coroebus'un gerçekten yaşayıp yaşamadığına, ilk Olimpiyat'ın M.Ö. 776'da yapılıp yapılmadığına ilişkin kesin bir kanıt bulunmuyor. Tek kanıt, oyunlardan dokuz yüz yıl sonra Pausanias adında biri tarafından kaleme alınmış, oyunlarda uyulacak kuralları sıralayan bir talimatnamedir. Ayrıca o ilk koşu yarışının neden hafızalardan silinmediği de bilinmiyor.

“Şayet Coroebus yaşamamış olsaydı, şüphesiz onu icat etmek zorunda kalacaktık. Ben de bunu yaptım” diyen Tom Holt, Olimpiyat romanında bilinmezler deryasındaki bilinen ufacık bir zerreden yola çıkarak, eğlenceli, bir o kadar da öğretici bir hikâye anlatıyor.

M.Ö. 8. yüzyılda insanların nasıl yaşadığına ve düşündüğüne ilişkin, tarihin ve arkeolojinin sunduğu verilerden yararlanarak anlatılan bu hikâye, Kral Leon, Cratus, Cleander gibi canlı karakterleri, mitolojik göndermeleri ve oyuncu diliyle edebiyatta yaratıcılığın güzel bir örneğini veriyor.

TARİH içinde ROMAN içinde TARİH

LİTERATÜR
TARİHSEL
ROMANLAR
DİZİSİ

ISBN 975-04-0258-8